Menschenwee
door
Is. Querido
2
Menschenwee
door
Is. Querido
-Haarlem-
de Erven F. Bohn

Titel:
Menschenwee : roman van het land / door Is. Querido
Auteur:
Israël Querido (1872-1932)
Jaar:
[1903]
Uitgever:
Haarlem : Bohn
Omvang:
2 dl. (341, 448 p.)
Formaat:
22 cm

MENSCHENWEE

MENSCHENWEE

ROMAN VAN HET LAND

DOOR

IS. QUÉRIDO

HAARLEM
DE ERVEN F. BOHN

Derde Boek

Z O M E R.

EERSTE HOOFDSTUK.

Zachte vlekjes rood, donkere en lichte purpering, schemerden tusschen de vèr-groene, licht-verstuivende aardbei-akkers, onder laag blad uit. Door veld en straatjes van Wiereland en Duinkijk, dampten overal geuren, kittelend-arômig en reseda-zoet, van aardbeivrucht; zingende aroma van jonge groenten en frisch-kleurige doppers. De grond, doordrenkt van pas gevallen regen, wasemde aardvocht uit, verschen grondgeur, als was er mijlen in 't rond geploegd. De lucht koepelde in zilvering van wolken en zonnebrand. Overal op de akkers was druk jagend gezwoeg. Kerels in rooidrift, groeven de aarde op, voor zich uitwolkend damp en zandig stof. Hurkende grondwerkers en wieders stramden in buk en knieling, dat hun lijven radbraakten van hitte-uitputting en ploeter. Geuren zoete rook van pieterselie en jonge selderie, vloeiden áán uit den grond, woeien door 't land, de tuinen, en alles zacht, kwam in bloei en ranken groei de aarde uitzwellen.

Grove werkershanden, verbronsd, verklauwd, asch-groenig van aardewroet, graaiden door het jonge leven, dat bevloeide hun vingers met sappen en aroma's van al soorten teelt. —

Geldersche maaiers, in donkere kleeren, met klein zwarte hoedjes op ernst-koppen, stapten al vroeg uit de goudbevonkte paadjes, met zeis op den rug, den polder in, of havenkant òver. Langzaam in gebaar, enk'len met uitgebogen beenen, de zenboomen vastgehaakt bij langen dol, ging hun rustig-rhytmische stap vlak langs het aanhittende akker- en havengewoel, streepte hun zeis-staal goudvlammen door de lucht, hoog, tegen prachtgroen van gras en boomen.

En telkens weer doken donkere ernstige maaiers, zwijgend in stap, naast elkaar, stille, goudene weggetjes uit, laantjes met paars-zandigen grond, in zonnegloed kleurhoog verhit; vlamden boven hun donkere schouders de zeisen, als droegen ze verzonken in extaze-kijk, zonnetoortsen rond, door vrome stedeke-plek. —

In hoogen zonschitter en diepe luchtblauwing trokken de dagen één na één over de velden, met soms snikheete gloeiing, op middag-uren.

Drukker en woeliger werkjacht begon er áán te koortsen in Duinkijk, Wiereland en rondom tuinders- en kweekers-dorpjes. —

In de avonden, door de rood-goud doorzonde schijnsels als van brandende kathedraalglanzen, trokken van alle kanten òp, werkers uit verren omtrek, met karren vol kisten naar de haven van Wiereland, waar alles heen moest, in laten zomeravond-zwoeg. — In rateling bonkten en dromden de hoog-beladen karren en wagens door de stille straatjes, waar knussige ren-teniertjes in lieve voortuintjes, van dagsloof en arbeidje uit-rustten. Laat dromden de kerelslijven áán, in zwoegenden hijgduw, zweet doorzogen en kreunend achter hun kleur-felle hoog geladen vrachtkarren, twee mannen vooròp, met snoerende touwen over rugkromming gesjord, trekkend aêmechtig, door-vloekt van gramschap, van hevigen sjouw en woest spierzwel-lende inspanning. Hun zweet-druppende gezichten gloeiden rood-brons tegen het zonnezinken in, den haven op; hun af-gemartelde zweetlichamen verstonken in rottende plunje. —

Een volle werkdag lag al àchter hen; nu kreunden hun borsten achter d'r karren. — Angstig keken hun oogen uit, tusschen de breed-uitgestapelde sappige kleurweelde van hun geur-versch, jubelend groente-groen en pralend wortelen-rood, bang ergens tegen aan te bonkeren. Zoo, met hun doormod-derde verzweete kleeren, doorstoofd van schroeiend zonnevuur, als wroetende dieren, besmet met korsten van grondvuil, door-zogen van zweet, uitgegrauwd van dag-zware ploeterramp, stapten ze tusschen hun fleurige kleurschaterende waar, boot

op, boot af, langs de haven. Van den polder uit woei zoelzoete hooigeur aan, en soms al, waggelden goud-matte wagens in langzamen stap van schonkig werkpaard, door de kleine drukke zomerdagstraatjes, — in hun geweldigen opbouw boven de huisjes uitzwellend, als versleepte duinruggen, mat goudgroenig nog van gras-verschheid.

Heete drang koortste rond, onder de landwerkers om elkaar vóór te zijn op de markt, met groenten. Enkelen, vroeg met wat bakken werkend, vervoerden in stillen trots wortelen en tuinboonen, en hier en daar stonden al wat mandjes met aardbei uit de zon, zoet te purperen, zangerig rood, koester-diep karmijn, in al verspringende gloedtinten, van geranium-vuur naar dahlia-purper.

Ouë Gerrit was naar de grasveiling en 't etgroen geweest. Hij had twee dijken hooi gekocht ; te duur, veel te duur, maar 't moest. Nijdig nou op zichzelf was ie, dat ie twee dagen lang daar geloerd had, om 'n kandelaartje, in de zaal machtig te worden. Z'n heele zaak had ie 'r voor vergeten. Zoo had ie op 't end 'n veel te duur dijkbrok gekocht. Toch praatte ie zich in, dat 't nooit goedkooper zou zijn gegaan, omdat 'r zoo bar prijzig weer gevochten was. De boeren en tuinders op de veiling hadden elkaar met haat en woeste afgunst, de hoogte ingejaagd, zoo erg, dat de landheeren lachten in hun vuistje, de bode listig knipoogde tegen notaris.

Voor tuinders nu ook, werd 't vroeg hooien. Dreunvol en zwaar klonk er klomp-geklos overal. Druk gedrentel van blank-geschuurde, gloed-nieuwe en vuile klompen op klinkertjes, weerhalden. — Oue en nieuwe karren verwemelden in gezwoeg met trekhonden, vermartelde, woeste, bloedoogige beesten, heen en terug van haven naar tuin.

En vròeger, iederen dag poerden de tuinders al op hun akkers, met zenuwjacht en koortsige werkdrift in de handen, niet wetend wàt eerst te doen, zóó, in woesten overvloed kwam groei van al soorten gewas opwoekeren.

Iederen dag drentelde Gerrit 'n beetje mee op 't land. Maar morrend giftten en bitsten Dirk en Piet tegen 'm, als ze den

Ouë strammig zagen sjokken zonder dat er iets degelijks uit z'n handen poerde.

Kees lei paadjes om, tusschen gerooide bollen, en klein helpertje wiedde onder de tuinboonen en erwten. Overal graaiden bronzige geweldige handenparen gekromd in arbeidsstuip.

Dirk liep met schoffel van de aal- en kruisbessenboompjes waar ie rondgeschoffeld had, naar kapucijnders, sla en kool. En ook bollen wachtten, om op stelling gebracht en gepeld te worden. Dat zou ie den Ouë toch eens ànsmeeren.

Ouë Gerrit was overstuur van 't kwaadaardig grommen en bitsen der kerels. Nou had Dirk 'm weer gepakt. Hij zou nou maar wàt doen. —

Tegen zes uur 's avonds stond ie op z'n rotduffe schuur, bollen op stelling te smijten. Door 't open luik woei windstroom in. Uit zware zakken, waarin 't rooigoed samenbroeide, wurmde hij 't over in stortbakken, die Piet telkens op hoogste tree van schuurtrap, voor 'm neerschoof. Tusschen de duistere laag-stoffige stelling, vervuild en doorzaaid van klonterige spinraggen, grabbelden Gerrits handen op 't hout geplank, rommelde ie de bollen met zwarte wortelenaanhangsels, gelijk. Overal in donkerig duffe hoeken, drukte ie de soorten plat, met z'n hoofd gekneld onder laag schuurdak. Even verduisterd, bogen zijn ooren uit jukken en donkere zijbalken van stelling. Te blazen en te zweeten stond ie. — Snikheet was 't geweest, en veel had ie al gedaan, om de kerels wat vrediger te stemmen. Toch voelde ie, dat die loodzware zakkensjouw 'm den rug brak, àfploeterde, dat ie 'r bij hijgde. Dat kon zoo niet meer, kòn zoo niet meer.

Te zweeten benauwd, stond ie in de donkere vuile schuur, ingekneld tusschen de enge morsige doorloopjes. Stof sloeg 'm naar de keel van aardezand, droog en zurig. Telkens zat ie geknield de soorten in te deelen, zoog ie het heete zandvocht in z'n longen òp bij iederen vermoeienis-hijg, als ie heel in de diepte te rommelen had in hoeken, waar ie, àl elleboogstootend en lijfwringend z'n stortbakken uitleegen moest. Nog èven schimmig licht schemerde rond z'n gezicht en handen.

Telkens weer kwam Piet, met 'n zak de schuurtrap opsjouwen, in borsthijg blaasbalgend, zóó vermoeid en doorzweet, dat 't vet 'm dikdruppelend van slapen en bronzen voorkop, nek en hals ingutste. Z'n hemd, bij den hals opengescheurd, dat z'n bronzige haarborst bloot-ruigde, zoog dóórnat op z'n lijf. Hij hijgde als kreeg ie 'n beroerte.

— Hee Ouë.... Wa' si' je ?.... dofte afgebroken z'n stem.

— Hier.... joa.... hoho ! ik kom, schreeuwde gedempt uit duisteren stellinghoek ouë Gerrit terug, klankloos en beverig.

— Nog drie sakke.... en dan.... is 't daàn !.... zei hijgend Piet op de trap, met 'n smak de vracht van z'n schouers afsjortend tegen den grond, dat er zandwolken waasden voor 't lichtluik. Stil bleef ie staan, met z'n bronzen, vet-bedrupten zweetkop net boven de trap uitloerend, starend naar het lichtluik. — Koel dronk ie den frisschen windstroom op, die 'm tegemoet woei.

— Nou kaik.... nou erais.... die dubbelneus !.... jai smait te hard !.... hoho ! die hep heulegoar sain neus broke !..

— Wa' sou 't !... komp bai de huur t'recht.. doen 't sellefers sel je 'n vrachie voele !.... Nou Ouë, nog drie.... dan is 't daan !.... 'k mo nog sloa staike tû donker....

— Bestig.... nou kraig ik nog wá' imperoàters !.... wá' leràine !.... wá' gele prinse....

— Enne.... wá' ru.... rub'rum.... maksimoà ! stotterde Piet, met z'n gezicht gekeerd naar de treeën de trap afstappend, dat langzaam rooie zweetkop verdween in schemerdiepte van trapgat. —

— Heè.... schreeuwde ouë Gerrit door 't windluik naar beneden op den tuin, met z'n zilveren kop in lichtlijst, dat z'n lokken fladderden en stoeiden om z'n ooren, — hullie benne nog veul te wit.... soo nie leeferboàr.... die hewwe gain son had !....

— Nou, dan láa'k die nog sitte, krijschte in kop-opstaar naar tochthoek Piet terug, z'n oogen dicht geknepen van zon, die er licht inlanste, — dan goan ikke nog wa sloà staike.... Kees

hep nog wá' roapstele.... aa's 't weer soo opsloàt, hai je f'rjenne van alles g'laik.

Tusschen 'n boonenpad was Piet doorgeloopen en nog schreeuwde Gerrit na :

— Moar daa's nie billek.... je mot 't veurste soo goed sien aa's 't achterste.... hoho ! hee !

Kees hurkte aan slootkant op rottig plankje, bezig nog wat heel late raapstelen te wasschen. Voorover gebukt, laag z'n kop, schonken in blauwe kiel tusschen het grasgroen, dat fluweelde glanszacht, slobberde ie bosjes raapstelen, met breeë vegen door 't klare zacht-stroomende watertje, raspte met stalen haarkam 't vuil gewortel schoon in rukken, als kamde ie 'n verwarde pruik los ; verspoelde ie telkens zand en aardvuil, onder klossende krinkeling van waterspiralen. Groen en gelig-rein kleurden de raapstelen òp in z'n handen. De gebonden bosjes, schoongespoeld en gekamd, lei Kees voorzichtig naast zich in een bruin-beschilderden bak, waarin ie z'n groenten opstapelde, druppend, zilverbespat groen, dat koelfrisch en sappig fonkelde van waterparels. Midden in groen en zoeten kleurschommel van riet en gras, bloemige goud-gele toetsjes van rolklaver en walstroo, bleef z'n lijf tot donker gebukt, verduisterde z'n kielblauw in schemer-gouden avondval, rond beekjes-stilte. —

Dirk wiedde nog, staroogend op de jonge postelijn, die rooiig even den grond uit kwam kruipen.

Op de tuinders-akkers was nog laàt gezwoeg. Bij 't zonnezinken, ratelden en bonk-schokten karren met groente naar de haven, waar joel was van kinder-sjofelen stemmenkrijsch, razend geblaf van honden, afgebeulde en geranselde werkbeesten, met schreeuw van afgebeulde kerels, in droeve klankenschorheid, dwars door den boot- en laad-scharrel heenkrijschend. —

Elken dag, elk uur, groende 't sperzieblad sterker, en zwaarder kronkelden de erwtenranken wit-teer bebloesemd, als was strooisel van sneeuwige kapelletjes boven uitgestort, tusschen brons-grijze rijzenknuppeling en aardegroen. De tuinboonen, in teer-wazig bladzilverdons, bogen en pluimden onder de

werkhanden der wieders, die ze zuiverden van vuil. 't Onkruid lag bij stapels te verrotten, op de paadjes, in de greppels.

— Da' wort suinege Job, bromde Dirk in 't voorbijgaan langs Kees, we motte f'rdomd 'n kerel stelle.... Nou mo'k vàn màin boone.... nog loof skoffele.... van die tullepehoek.

— Is tug nog nie g'nog besturrefe ?

— Joa.... mot moàr.... snof'rjenne.... morrege mot 't hooi overend, op de hoop, alles g'laik.... t'jonge !.... je hep gain tait van oàdemskeppe.... saa'k stikke !....

'n Paar dagen later begon heeter gejaag, zenuwachtiger gegrom. Van wiedhoek hièr, trokken de kerels, nog krom en gekneusd van kniebuk, naar schoffelbrok dáár. Geen woord ! geen asem ! Ze vloekten dat ze 's winters niet te vreten hàdden, zomers niet vreten konden ; geen tijd, jacht ! jacht !

Ouë Gerrit joeg mee, zette ze op, z'n zoons en de twee losse werkers. — Een Zeekijker, had veel te lijden als baas weg was. Hij liep met 'n Wierelandsche meid. Dat maakte ze dronken van gift en jaloerschheid.

— Wa' mò die snurkert, die suinige Job hier, schreeuwden ze rond 'm. Zaterdagavond werd op de haven met 'm gevochten, kreeg ie duwen, ransel, klonk er stemgedreig, dat,.... als ie niet van Wierelandsche meid afbleef, niet behoorlijk 'n Seekaiker tollereerde, ie veur z'n laife d'r van luste sou.

— Tullereer jai 'n Seekaiker.... mermot ! of blaif vraigesellekerel hei ?.... jai kwinkwanker, wá' doen jai hier ?

Zoo raasde 't om 'm, op de akkers, maar stil bleef ie in z'n lijfbuk wieden, of uitplanten, elken avond zeker van z'n stiekeme vrijagetje door de donkere laantjes, met lieve Wierelandsche meid.

Onrustiger joeg Gerrit op. Z'n broer had al aardbeien op de markt, hij nog pas puur 'n schraal mandje. Hij vloekte en raasde in stilte, keek soms loenschig naar z'n eigen rhabarber, die blader-breed en steelfrisch opschoot boven die van oom Hassel.

— Manskappe, morge is 't noà polder ! huhu ! 't hooi mot

moar overend.... aere week is 't puur gain tait.... aa's d'r rege komp sain wai vast !.... nie maa'ne ?

— Kok.. kok.. kok ?.... kokokok !.... moeder weer 'n ai ! sarde Piet

— Nou joà ! of jai nou gainigt.... dá' skeel nies !.... 't mot 't mot, gromde de Ouë.

Overal was woeste jacht onder de tuinders, gezweet en gehijg van ploeter en sjouw, zonder opkijken. Alles stond gelijk in bloei, alles in één jacht moest gedaan. Dat ging zoo van half Juni tot Augustus, drie maanden van zwoeg, dat ze 't bloed onder de nagels brandde, de hitte-zon ziedde en schroeide op hun lijven. Dat was de groote haal van aardbei, erwten en boonen, waarmee de centen voor pacht, grond, en winterwerkeloosheid er moesten komen.

De Ouë gloeide van angstige koorts, hoe de oogst afloopen zou.... Aa's de boel soo stong aa's nou, soo loat, kwam die f'rvloekte kermis net in 't drukst van de boonetait weer ; had je de kerels dronke en radbroakt van 't pierewoaie.. en morrege most hai 'r bai, gong Dirk vente.... hoho ! weer bestig daggie veur sain !

II.

Snikhitte schroeide door Wierelandsche polderwei, toen 's middags Dirk, Kees en helpertje naar hun hooidijk stapten. — Oneindig in wijden kring van wasemend goudlicht, lag jonge bouwgrond aan een kant van den weg, omfloerst in vochtnevel naar horizon, doorbroken van stukken teelgrond. En ver, oneindig, aan andere zij, stil weiland, met gitglans van 'n eenzaam koebeest, 't hoog behalmend gras, in roestige bevlamming van wilde zuring. Strakblauw, doortrild van zomerbrand, spande de lucht, wijd als 't land, overstolpend den polder. Dwars door landerijen achter dijkige hoogte, ging glans-felle kabbeling van kanaalwater, naast 'n stuifpad, dat blank brandde in zonnige, heete zanderigheid. —

Masten daar met, achter dijkgroen weggezakte scheepsrompen, schoven voort, als over de verre grasvlakte, tusschen fonkeling en wiegeling van riet. Blanke en goudbrons-brandende roest-zeilen met rag touwwerk, bewogen door de weien van groen-goue waas, vreemd-kleurig, in sprokige grilligheid. Aan alle horizonbochten rond, in oneindigen kring, trilde wazige hitte, nevelig goud-violette floersen, téér naderend lichter sferen van zonnebrand, die schroeide de velden in blauwigen damp. En snikkend, gloeizwaar, bazuinde 't licht boven de grashalmen, sidderde 't boven jonge, tooverteer grijsblauwe haver en rogge-akkers, vlamde en spieste 't op de jonge goudene mosterdvelden, in lichtstuivenden gloed van bloesems. — Fel, als wit vuur, dat koorts-gloeide en in sidder van heet-brandende stralen en vlammen rondschroeide door de lucht ; als bol van ènkel razende witte gloeiing, zengde de zon in het blauw, met z'n okerende kringen, z'n vlammig violet, waar niet tegen op te staren was ; licht dat werkers-oogen verbrandde, als viel er heete kalk in hun appels. Overal rond, in den polder, ijlde en koortste 't licht, sloeg 't de dakjes van boerenstulp in vlam, hel hevig schaterend rood, dat ze trilden en gloeiden als vuur-vlakken in luchtblauw, 't hemelvuur zèlf doorbevend van hittewaas.—

Polderweg, met z'n heet-zanderige keitjes en klinkers voorààn, lag geblakerd als reep wit vuur in blink-strakken zeng. Hitte dampte uit de steentjes òp. — Langzaam stoof rullige zandstof achter eenzamen boerenwagen aan, langzaam, in loome zwaarte weer neerpoeierend over grasgroen en riet. Nergens koelde schaduw. Hier en daar, in eng boomkringetje om boerderij, alleen wat blauwige korte silhouetjes op heetdampenden grasgrond, weer weggezogen half, midden in vuurkring van goudwit hettelicht. —

Al verder, wààr de kerels stapten, lagen brokken wei, doorvonkt van boterbloem, hoog goudgelen spat van lichtjes, tusschen grasgroen en zuring. Hééle hoeken ver, vervloeiden in bronzige zilvering van siergras, dat wuifde en huifde zacht. Licht wierookte daar zilverend uit, verderop plots doorvlamd van zuringzee, bronsgoud, waar roode glans over heenhuiverde,

als windestroom verwoei, en suizelende fluistergolving door heel den polder aanvloeien kwam, er droomgeruisch ging uit groei van halmen.

Op hooge dijken, achter verre forten, die groenend ophoogden in de vlakke stilte, figuurden groepjes maaiers, hoog in de blauwe, trillende hittelucht, achter elkaar, in één slingering, één rhytmisch-breed-uitwaaierende kring van armen, met even ingebogen lijf, goudoverstroomd van licht. En niets anders van ze te zien, heel in de verte, dan de kadans van hun armenzwaai, en fijne neig der beenen, als lichtend uitgehouwen in de oneindigheid van schittergroen en hemelblauw. —

Overal, aan alle zij, onder den polderhemel, wijd als zeeazuur, zalig en lichtend, figuurden de maaiers in pracht van gebaar. En dichterbij, op 't vlakke land, zilvervlamden als verspringende en rondgeslingerde bliksems, hun blinkzeisen. Nu en dan klonk scherpe rasp van het mes door 't neer-knikkende gras, in één rhytme-zwaai uitzwierend hun zeis, als drong er hooge maatgang in hun arbeid, rhytmisch in hun handen, tempo en zang in hun fonkelend gereedschap.

Als ze elkaar van ver iets toeriepen, verwaaide lichtelijk hun stemmeklank over de wei, zangerig in 't zonnedronkene gouden polderruim.

Telkens van ver, één uit de maaiersgroep hief hoog z'n zeis, die stil dan stond te fonkelgloeien als zilveren vlam en plots, wen strijkers vlijmden langs 't staal, trilde en zonbliksemde, weerlichten afketste in flitsen; zangerige galmen door de blauwe luchtzee verzwierven.

Op zandgrond, snikheet, met kittelsteen midden in, die te gloeien stipten als kogeltjes wit vuur, knerpte en knarste zware klompensjok van Dirk, klonk doffe stap van Kees, die aan stofkant liep. Achter de fortvuurlijn lag hun dijk, nog niet te zien in de wegkromming.

Verheiligd ruischte de stilte-muziek van de weien om hun sjoklijven en in schroeiblaker kookte zonne-oven z'n hitte-adem neer op hun gezichten, beenen, armen en rug. Ze konden bijna niet meer. Rug en hoofd dropen van zweet, en dòòr schroeide

zon, op den overal ziedenden polder, dat 't bloed ze brandde onder de huid.

Eindelijk, na twee uur zwaren, loomen gang, met ingebogen knieën klompklotsend in stikkigen zandstuif, naast elkaar, hoogde hun dijk in 't zicht. Vlak daarvóór, wiegelglansden de jonge korenhalmen in huivering van leefgenot, groenig grijs, in toover van lichtdauw beplengd; ging er vloeiende golving door de halmen, koelend in zachten fluister, suizend rond de verre stilte, groeizang van de aarde, fluisterzang en suizel, stem van de stilte, heiligend boven het eindelooze vruchtbare werk der boeren.

Vlak naast den dijk waar de Hassels hun hooi op hoop gingen zetten, stonden vijf maaiers, met één kleintje, knie-diep gezakt in de hooge, golvend blonde graszee. Gelijk'lijk, in gevoelden maatgang neigden hun ingebogen beenen, vlijmde en raspte hun sissende sneeslag, door 't blond-hooge gras. Stap voor stap drongen ze voort, zich zelf zettend in den goud-lichtenden kring van hun arbeid, één rhytmus, de zeis scherend langs den grond, naast elkaar, als doorvlijmde en schoren zij de aarde. Vóór hun borsten de sidderende grashalmen, zee van goudbronzen golving, doorvlamd van zuring, neerknakkend in één vlijmsnee, getroffen plots, door flits en fonkel-slag van zonnesikkels. — Mannetjes klein, naast elkaar, met even slag van zeis-ruimte tusschen de lichamen, de gezichten doorbronsd, met schaduw van kleine hoedjes op blootbronzen nekken. Mannetjes klein, vóór de graszee, met heet hemd-rood van uitproppende mouw onder kiel, hun pilo en zwarte broeken, half verzonken in 't blonde gras, tusschen zilveren bevertjes en weeldetooi van groei; of naakter ten voeten uitstaand, op 't kale afgeschoren lichter gemaaide weigroen, — zóó ging hun stap, hun rustige gang, 't gegolf tegemoet, borsthoog. En vol, door trillende hittelucht en hoogblauw azuur, klonk zeisenzang. Telkens van meer dan één zen, fonkelstreepte wit bliksemlicht àf door wei-oneindigheid, leken de maaiers overstroomd en verzwolgen in kokend, neerschroeiend zonnevuur, en sidderde golvenvloei van graszee.

Maar aldoor weer, in al andere hoeken, de zee ebde terug, onder den zonne-sikkelenden slag der maaiers, vlak onder hun warme voeten uitgroenend in hoogeren gloed. —

Achter den dijk nu, waar de Hassels werken gingen, aan linker polderzij ver, rondom, rondom, rijde weer maaier naast maaier. Eén groepje in pracht van diep-rooden baai-brand van hemden, gloeyend traag-bloedend in 't zonnegoud, stond daar, de linkerarm verbogen om kruk, rechterhand om korten dol, èven rechterbeen gratievol en zachtkens geheven, in lichten kadans en meezwenk van linkerdij, ver de armen tèlkens in àchterwaartschen zwaai, en rhytmisch in schommel naar vôren weer, vlammende cirkels van zeisslag rondblinkend in wijdbeenschen trèk.

Halmen zwikten voor borst en beenen, in golvend zwad van goud, achter hun brandende hielen aan. Zoo, in zeilend gebaar van hoogste pracht, figuralen gang van zeisen, klonken ook uit diên polderhoek op de flitsende zens, in cirkelende scherpte, met vonkende booglijnen van 't mes, trillende bliksems wegslangend van flikkerende zeispunt tot zeispunt, heen en weer ; ging er ritseling en schuifeling als gloeiende sissen door 't gras. Ook dààr braken de maaiers de golving, keerden zij de deining, de eeuwige, van ver aanvloeiende graszee, ver-zwaden ze de neergemaaide kringen, stapten ze voort, vaster, al verder, al vèrder en kleiner in het zengend heet rood van hun hemdbaai, naar den geweldigen horizon, die doorwaaid nevelde van gouen vochten, dampend violet, omvlamd dan en weer door den wit-blauwen bliksem van opgeheven zeis ; verechode den zoetluidenden klank-zwier van hun strekels. Prachtig in gouen golving bleef achter hen aanrijen 't gemaaide zwad, groenden fel-heet en glanzig-moireerende laaggeschoren hoeken, waar spreeuwenwacht uit òpzwermde, tuk op omgewoeld aas.

Dirk had 't eerst z'n kiel losgerukt aan hals, pafbenauwd en hijgend van hitte. Gretig greep ie naar drinkkruik die 't helpertje op z'n rug droeg. Heet, uit 't verzengende blik, zoog ie 't lauwe vocht op. — Met genot was Kees 'n endje tegen koeltewindje ingeloopen op den dijk, dat nu en dan over den schroeigrond luwde.

— Nou moste wai moar ophoàrke Dirk, en nie beginne woar jai stoan, riep Kees.

Bestig vond Dirk dat. Die Kees, wâ die kerel tog werke kon. Allegoar knapte ie hullie op. Verduufeld aa's tie nie twee Piets en twee Dirke veur sain rekening nam. Dá' most ie tog eerlijk segge !

Onder 't neergemaaid hooi haalde Dirk twee steekvorken uit. — Kees was langzaam den langen hoogen dijk, die doorstoofd gloeide van hoogovenhitte en hun voeten ver-blakerde, afgestapt ; begon aan slootkant, vlak bij het soms doodstille, dàn plots kopjeswiegelende riet, te harken. Dirk en helpertje werkten aan anderen dijkkant in de laagte, naast teeltbrok velderwten en boonen.

— Wá' nat nog in soo'n hette hee ?.... schreeuwde Dirk naar Kees, onder het hoog uiteenzwaaien en opslingeren van 't hooi, met witblinkenden houten hark de lucht ingraaiend.

— Daa's net, sel f'doag wel nie waier komme aa's keere....

Laag aan Kees' kant lag niets dan weiland, waar op alleen figuurden donkere en in licht-zwemmende maaiers, zwart-brons, in kiel-fèl rood of wit-bekleerd.

Alles beheerschte hun zwierkringen, tusschen het gesuis en gehuiver van halmen, het blondgoud geglans van stengels en riet, de diepe oneindigheid van hemelblauw rondom, de reuzenkom, met z'n eeuwige stilte-druisch en lichtgespeel. — Den ganschen dag bleven Hassel's harken woelen in 't broeiende hooi, in lichte opslingering en uitristeling der afgevlijmde halmen, dat ze in hitteschroei al drooger kraakten onder den stap der mannevoeten. En pal op hun nekken en koppen, die dropen en parelden van heet zweet, doorzengden de gloeiharpoenen van zonnebol, weerhaken met giftpunt van kokend licht in hun lichamen priemend, dat er dolle gloei bruiste binnen in hun aderen. — Zonnevuur bleef uit 't diep azuur, trillend heet blauw, neerschroeien, piekend en martelend hun vel, terugkaatsend in zeng van den grond op hun beenen, handen, oogen, als werkten ze in vlammenrijk van cyklopen, in hellestraf overal ingesloten tusschen hoogovens, die uit hun

schroeiende muilen, lava en kokend licht verkraterden. — Als blaasbalgde daàr, achter zonnevuurbol, een demonenmuil de zonne-brand òp tot hoogeren helwitten gloei; als ging de gouden aarde vervloeien in hemelsmidsen waarin de zon vuur neerlekte, z'n vlamkronkels, z'n vlammebliksems van rood-wit, geel-wit, groen-wit licht. En stiller na elken windluw, dorstig in snikhitte en zomerbrand, stond roerloos 't gewas, de brandende, goud-hevige mosterdakkers, in schallend blakergoud, de jonge koornvelden, dampig blauw-grijs van zware hette, de blank pluimige karwij, week geurend door zoetige hooilucht, in broeisfeer van warmte-nevelen. —

Den volgenden dag om tien uur, stonden de Hassels weer op den dijk. Verspreid op de hoogte, hooide 'n groep tuinders, die den boel haastig moesten binnen hebben. De vroege zomerhitte was afgedreven. Polderhemel, ontzaggelijk in wijdheid, wolkte zwaar betrokken. Weer vreesden de mannen voor onweer en regens, eer één hooi binnen kon zijn. Vandaag moest 't op hoop, en als 't kon, de dorsch ingereeën. 'n Week later, zaten ze gesmoord in aardbeien, erwten, kwam de zware ventdrukte. Dan kon er niks meer gehooid. De boeren, kalmer in arbeid, hadden tijd, werkten rustiger aan hun hooibouw. Kees harkte weer, en Dirk met helpertje zwaaide uitpluimende hooislierten de lucht in, als blond gewolk. Zwaar paars-grauwe zwerklucht dreigde boven hun hoofden, in ontzaglijke ruimte. Vèr, aan wazigen horizon, nevelend verzonken, droomden torenspitsjes, vaag violet en donkerrood gedak van dorpjes en boerderijtjes. Altaarstilte trilde wijd over het donker schaduwend weigroen. Nu en dan wiegde zoet-lief gefluit òp van leeuwerik, de lucht inzwierend hooge jubel, die uit de zilvergrauwe hemelzee neerzegende in zwellenden klankenval, vervlietend over vlakte-eeuwigheid. — Even soms geelde zon, ijlde schaduw in vlucht van adelaarswieken over de kleur-treurende weien.

Lichtgroen, kortgeknipt kaal, vlekten en hoekten de gemaaide brokken, tusschen de donkere, malsche sappigheid van uitgroeiend gras. Diepe zwijmel van zoeten hooigeur woei

uit, over polderzee, alle windkringen mee, zoelde in prikkeling dàn als week-warme reuk van versch gebakken brood, dàn als rozen-aroom en honingdauw. — Geurprikkeling vloeide over de werkerskoppen, rondwentelend, verwaaiend en weer terugvloeiend in de oneindige hemelkom en graszee van polder. Groot en geweldig uit verren horizon stoetten áán, verbrokkelde wolkpoorten, waaronder wierookvaten en zilveren wolklampen wazige glanzen te dampen brandden. — Goud-dof geelden de mosterdakkers, en grijsteer vlekte karwij-sier tusschen donk're klaver en erwtenranken.

In wissel-licht van zwerkzwaar hemelruim, stonden de hooiers en maaiers, dàn duister, als silhouetten, dàn oplichtend in stroomen zilverig geglans, uit blauwe hemelgaten onder poortendrom neerspuiend. — Breed hun machtig gebaar zeilde door de lucht, in rhytmischen gang van zeisencirkeling, als dwongen ze de aarde tot baren. En inniger, de naklank van zeiszang, galmde door de kloosterheilige weistilte, als strekels vlijmden langs 't staal. Telkens donkerder, verreuzigden nù hun figuren in dreighemel onder wisselspel van licht, en breeër wiegden hun kringen; stonden ze hoog, bezwerend in devoot maaigebaar, wat met onvruchtbaarheid de velden sloeg. —

Dieper en heiliger, elke minuut méér naar den avond, staarde de stilte boven de vroomheid van hun zwoegkoppen, stiller en in siddering weer, zweefden de handen in geheime kringen van arbeid, schuifelden hun stappen, hieven de zeizen zich, en woelden òp de harken hooi, in den onmeetlijken unisonen stilteruisch van aarde- en hemelzee. — En telkens op àndere dagen, in ànder licht, stonden de hooiers onder woest paars wolkspel. Nachten van paarse angsten, gedrochtlijke wolken trokken voorbij, bòven hun hoofden. Plots daarachter uit, éven weer trillend zomerlicht, blauw-bloeiend en jubelend. Dwars daar doorheen weer, stille jacht van aanzilverende wolkdrommen, optrekkend, heel van verre horizonbrand, opjagend, in verduisterende dreiging en rond-donkerend de reuzige polderkom. Niets beefde in de stilte dan de raspige, rits'lende vlijmsnee van de zeisen, de maaiers plots reuzig bijéén op dijkengroen, donker

en ver, in duisteren heersch over het onrustige aardleven. —

Dan het ritselend, krakerig gestoei van opwolkend hooi, dofblond geslier door 't luchtangstige zwerk; dieper en plechtiger daarin, de groote werkzwijg der zwoegers, eenzaam in 't zilvergrauw van stille hemelzee.

In aandacht sloeg Kees z'n hark òm, werkte Dirk, en verderop, al de hooiers sliertèn geuren in den wind, met de woelige lijn van blanke harken door de lucht. Plots brak sterker zon door, dampten de wolken wèg in zilverige zoomen, kleurde feller òp karwijbloei, sneeuwig; fonkelde de mosterd, hoog schallend-goudgeel, dampten de akkers in diep-groen, vloeide, stoeide en dartelde 't licht weer over de werklijven. Zeisen bliksemden weer in de lucht, en glans van heiligheid vloeide weer over de geweldige werkdaad van maaiers en hooiers.

Dagen aanéén bleef 't hooien op de dijken, in zonnedavering of zilvergrauw, de kerels in zwijg, tusschen de eeuwige stilte van eindloos land en hemel. Sterker stoeiden en wiegden de glansen, gebroken en vernevelend, gedrenkt in hooigeur, in diep zalige reuken van bloeiend jong zomergenot, dat zwijmelend en luchtig leefde vóór broeihitte en zonnevuur hèviger neerschroeien kwam op polder; laaiende zomerbrand die voeten, oogen en lijven van werkers moordend neersmakken zoû, in aêmechtigen hijg. Groot-machtig van gebaar stonden de zwoegers in de vochtige, volwasemende lichtkom, hijgend en sliertend, verstomd in hun arbeid, in hun stillen staar naar de aarde, geweldig in hun koortsige jacht, die verbronsde, de bazalten ernsttronies, onder gloeiende uitdampende hette van grond en hemelruim. Daar midden in stonden ze, in pracht en hoogsten òpbloei van zaad en gewas, tusschen de éérste uitvloeiing van zomerkoortsende groeiwellust der aarde, die uitstorten wilde, uitstorten moèst, haar vrucht-zware zwangerschap, brandende baring, onder luchtstolp van onèindige breedheid. Brons strakten de werkkoppen, als in donker bazalt gehouwen tronies, bestoft en grauw-rood doorvlekt van zweet, en hóóg in gang, sliertten de zware gereedschappen. In eindlooze tragedie van lucht en lichtspel, in koorts-strakken jubel

en zonnebrand, stonden ze en zwoegden door, blind voor de pracht van 't leven, 't zingende groen, het heete blauwe vuur van de zengende lucht.

Hoog boven hun hoofden stroomden geurselen rond van zoetste welriekendheid, geuren als van vruchten en rozen, bruisend appelensap en druivenaroom, dronken-makende wierook van wei- en aarde-wijn, vervloeid uit wond're gouden hofjes van 'n zonne-paradijs. Graanloof en hooi, karwij en klaver, graszwaden en bloemenhoning, stortten zoetste stroomen geurenwellust uit, diepste kern van geur-heerlijk aardleven, in onstuimige opborreling en bruis van sappen. Hoog boven hun hoofden waasde de honigdauw uit flonker-gouden lichtschalen, dauw druppend op hun handen, hun oogen, verstroomend tot waar de blink-helle zeisen vlijmden, ònder het zoete gras. De aardgeuren rookten in 't licht als zichtbare adem van heliotropen. Dáár, in die ontzaglijke groene wereldkom baarde de eeuwige stilte, werkdaad der maaiers, hooiers en planters, heiliging van hun arbeid ; stonden rond hen geschaard, àlle gestalten van bevende, warme, trillende aardevruchtbaarheid, doorgloeide passiën van aardbestaan. En midden in hemelpracht en aardewellust, sloeg de daad van hun goddelijken arbeid òver, in neermartelende afbeuling en hitte ; werd woesten weedom en weenende eenzaamheid om hun lichtende gestalten uitgestort. Dáár, in de verste verlatenheid van het jagende leven, ging hun zwarte zweetzwoeg, hijgden hun borsten, werd de pracht van werkgebaar, de zwelling van hun nooitzinkende krachten, tot martelende aêmechtige zwijmel, naast den koortsheeten weelde-opbloei van rijpend gewas. Heet geurleven stoof, spatte, sapte, gistte òver, òm hen heen. — Glanzing en kleuren brandden triomf van zonnegloei rond hun voeten, en de alkleurige bebouwde aarde in baring en in weeën, stortte uit in geilen zwijmel, haar vruchtheerlijken rijkdom. Hun handen maaiden en zaaiden, hun oogen keken, hun lijven zwoegden, zuchtten, zwollen, krampten onder den werklast. En stilte, eeuwige stilte bleef trillen onder oneindigen luchtewelf. — En stiller daarin nog, koortste en verschroeide hun lijfzwoeg, dor-

de en droogde hun leven op, stonden ze neergebeukt in bronzing van koppen en gloei van prachtlijven, in één kramp van arbeid versteend; voortzwoegend tot den avond, zwijgzwaar, geradbraakt in pijning van elk lid.

Volgenden dag weer stonden ze op de lichtdaverende zonne-velden, als ingesloten tusschen hoogovens en kraterende hette; stonden ze stom, met rondom orgiën van licht, onder oneindige luchtendrama's, geheel dood voor de lèvende godspracht van vruchtenland en wellust van aarde-groei. — Geweldig in lichtmacht trokken weer ochtend en avond over hen heen. Elken dag méér naar den oogst, dropen hun handen zwaarder van aardsappen, donkere en lichte, vloeiende en heetgistende; kwam zengende zonneharpoening, die ze verschroeide en martelde in hevig gesteek, dat hun huid klefte en branderig verhitte onder hun goed; kwam sjouw-vracht als gewichtenzwoeg ze verkrommen in gang, tot de avondzon wat koeling bracht; nimbus-rood damplicht omzeefde de avondweien. En zoo, in de vroege zomerhitte voelden ze áán de werkers, dat komen ging, elk uur nàder, de hooggroei van polder, de goudzang van 't graan, de davergloei van tarwe, rogge, haver, als maaierszwaai was weggesikkeld, en àchter hun arbeid, 't land in gouden korenbrand oplaaide; vloeiend goud, dat zingen kon. Als de oogst van golvend levensrijp, uit alle aardhoeken kwam opjubelen, in fellen hoogen goud-brand, en vogelenkweel over hun koppen verwaaide. Als in de oneindige stilte van 't land, opengebarsten vruchtzwijmel, in heete baring van leven, de zaden uitstortten; één fluistering er suizelde van halmentaal, de ziedende geboorte van korrels en zaden luidloos gebeurde in de stille oneindigheid van lucht en grond. Als uit de zwel-aren en verwemelende strooiing van levend zaad bij elken windestoot, groèi de aarde doorstroomde, doorschokte, in krampigen sidder van hevig, levenbarend genot. Als er ging, groot unisoon fluistergeheim, koor van arengeruisch, òver den geheiligden arbeid van handenzwoeg, die gezegend daar stond, in groei en goudkoorts van 't licht. Als de heete, felle jubel van hun zwoeg, de aarde uitge-

wellust was, brandend gekust, en wèèr razend overgekust door passie-schroeiende Zon; hun heilige arbeid omwaaid lei van winden, de zangerigen en gierenden; omzwijmeld en bedronken van geuren, dóórschroeid van kleuren. En 's nachts, verkoeld weer door wijd-om fonkelende sterrenwemel van polder, diep donkere blauwing van hemelkring, met z'n goud lichtenden wondren flonker van nachtglans, onder dàn nog oneindiger transen die arbeid stil duisterde; onder 't stille lichtgepleng van de zilveren sterrenlampjes, die flonkerden boven de duistergroene aardewei. 't Land dàn weggevaagd droomde in wazen van nacht, immens en sidderend van stilte en roerlooze verten. —

Doorgeharkt was er dagen, in zwijg. Kees was naast Dirk gaan staan.

— D'r mot nou moar op hoop set hee ? wá' d'r stoan, stoan d'r dan.

Zon was uit zilverdrommigen wolkenstoet doorgevlamd in kringen van violet vuur, begon priem-strak te steken op hooierskoppen. Witte hoeden en strooien kiepen lichtten en blonddden in de wei. Naast Kees zat 'n maaier te haren, in hoogrood hemdsbaai, als stil bonk vuur op 't dijkje, met z'n bronsgladden kop, lichtelijk gebukt, starend naar z'n zeis, lichte klankjes vertikkend op 't messtaal. Blinkende ringetjes aan groote oorlappen, in verlichting van haartjes, schudden mee, zachtjes, bij elken klop. Dirk harkte aan, naar plek waar Kees te wachten stond met groote steekvork, die fonkelde tusschen 't gras, als stilsidderende, kromgebogen bliksemstraal. Telkens als Dirk wat stapeltjes aangeharkt had, lanste Kees in geweldigen priem, z'n scherpe steekvork 't hooi in, ruischte en kraakte ie met lange slierten 't begin van den hoop bijeen. — Dirk rondom, harkte bijzij den dijk, naar zich toe, en hooger in 't krakende hooi lanste Kees z'n vork telkens in, met z'n knie in 't heet-gouden gestapel, z'n bovenlijf gebukt, inrukkend tegen de hoopjes, dat dieper de staalpunten priemden en vastboorden 't hooi op de tanden. In trage kracht heesch ie zich terug

aan den vorksteel, dat òprees de vracht, en plots in forschen zwaai hief ie de vastgepriemde stapeling boven z'n kop, dat z'n kiel, onder de armen spande en ritste, wilde hooiharen z'n gezicht inwoeien. — Langzaam, en waggelend éven met den gouden hooiklomp boven z'n weggezakt hoofd, droeg ie z'n vracht dan naar hoogeren berg.

— Onder de poàrepluu ! lachte helpertje, die in kleine, zwakke zwiertjes, Dirk hielp anderen dijkkant aanharken.

— Poà.. re.. pluu, hijg-sprak Kees, die juist weer 'n geweldigen hooiwolk opgeprikt en vastgeboord had, met heftige knieen lijfrukken, er mee aansjouwend in gestrekten armhef boven z'n hoofd, dat vuurrood gespannen stond van krachtzwel. Rondom, wilder ruischten en sliertten hooihalmen weg ; in z'n oogen, haar en mond. Diepe geur zoette rond. De grond onder hun voeten kraakte en ritselde in trilling. Van alle dijkkanten en op weihoeken wuifden wolkslierten, blond gestrooi, met de dansende beweging van de blanke harken, die opstapelden. Zwaar uit te hijgen wachtte Kees even, verzwelgend en inzuigend den zoeten hooistroom, waar ie tusschen te adem-drinken stond. Rondom kringden windkoelingen sterkere hooigeuren áán, dat de kerels dronken duizelden in den zoeten walm. In Kees' hals prikte 't hooi, in z'n haar en ooren piekten heele dotten. Rondom, nog wachtend op aanharking van klein-gouden stapels bij z'n voeten, keek ie in 't groen, zag ie naar, in 't licht weer opkleurende maaiers, met hun zeiszwaai beheerschend oneindigheid van luchthang en grasgolving. Grijsblauwig en zilverig dampte van verre 't wolklichtspel en overal vlindertjes wiekten rond, in den stildroomrigen zwier van hun kleurenmanteltjes. Fijner in lichtgezeef, boekette op, uit de bebouwde polderbrokken, bloesem van erwten, kapucijners en tuinboonen, wittig en rozerood, als blank-treuzelend gefladder van kapelletjes en klapwiekend gespartel van vastgeprikte vleugeltjes op bronsstekelig rijzenhout. Akkerhommels in rood en brons fluweel kringden in zangerige gonzen over hun hoofden, en kikkerkwaak, vroegzomersch, in zwelling en uitsterving weer van geluid, verdreun-

de uit teer-groen bekroosde slooten, hun eentonigen broeizang van zonne-leven. Doodstil in stommen moord, ging door de eindeloosheid van groen, en zwier van zoete geuren, de worsteling van insekt op insekt, in den zoeten dronken koester en zwijmel van licht en glansen ; bloedde de hartstocht van den vraat, de stemlooze marteling en prooi-vernieling van zwak en sterker leven ; bleef dreunen de kikkerzang, landelijk monotoon zwellend en verstervend ; bleef gonzen de hommel, vonkglinsterde de goudvlieg in glanzen van pauweveerig licht, als vredigde er heilige rust in de graszee, paradijslijk, zonnekoesterend en kleurestreelend. —

Werkers sliertten òp hun hooi, àl hooi in één staar naar hun arbeid. Kees had ingeboord weer 'n hoogen opgeharkten stapel en stootte toe, met z'n knie hevig persend, als priemde ie den dijk mee aan z'n vork, drie, vier keer, telkens heftiger inboomend, dat z'n steel trilde en veerde in z'n geweldige werkklauwen. In één zwaai weer zwierde de zwaar beladen vork boven z'n hoofd, dat diep wegzakte z'n zweettronie in de hooiwolk, kwakte ie 't kruipende, krakende gehalm neer op den al hoogeren berg, waar het als stortend watergeruisch goud-heet overheen vloeide.

— Aa's die hoop daan is, sal t'met tait sain Kees, zei kalm Dirk, voortharkend rond z'n broer, die even angstig keek of z'n hooge hoop ook helde.

— Nou.... dà dotje nog hee ?.... 'k mô nog sluite !

In 't rond liep Kees met nieuwe zwaar-bevrachte vork, hoog in de lucht, òm den grooten hoop, zoekend 'n plekje waar de stapel neergeruischt, meteen 't best de kop afgesloten kon worden. — Langs en om z'n hoofd en lijf fladderden en sliertten al grooter losrafelende hooidotten, als vlokken licht, die gouïg door de lucht zwierden en omkronkelden de zwoegende werklijven. — Diepe geurscheuten al stèrker zwoelden rond, in zonnigen zwijmel, als vloeide er koorts van heete mirre uit 't zwaar-bevruchte land. 'n Laatste stoot nog boorde Kees in, dat de vork sidderde in z'n klauwigen greep, met hevigen zwoeg van z'n kronkelend, inbukkend en krachtuitzwellend

lijf en dampende hijgborst. — Hijg-zwaar zwaaide blonde wolk boven z'n kop, sloot ie de hoop, blond uitbergend boven z'n reuzige schonken en hooggeheven armen. En overal nog in fijne verschuiving van halmen op den hoop, ging wit-gloeiende schittering van steekvorktanden tusschen den goudklamp, voorzichtig, als tastten daar lichtende, stalen vingers in brandend goudhaar. —

Kees' lijf dampte van zweet en z'n rood-paars hitte-gezicht verdroop nattig vet. Zwaarder blaasbalgde z'n borst van moeheid en hitte, en door z'n kop hamerde 'n bloedstroom, als zou ie te barsten springen. Wezenloos wat minuten, bleef ie doodop staren voor zich uit, in den kleuren rondstrooienden wolkenhemel van paars en zilvering, zonder dat ie lucht en aarde zag.

'n Half uur later stapten ze naar huis, met vorken en harken op schouêrs. Rondom dreunde kikkerzang, afbrekend inééns, dat plots stèrker de stilte op ze aanviel ; dàn weer zwelkroppend aanklakkerend in zangdeun, verinnigend de doorzonde zwaarkleurig bewolkte geur-lucht. Het licht, lager al, zeefde schuine glansen over de rijzen, die berkenzilverden en bronsden in halve schijnsels, tusschen het weigroen knoesterig inknuppelden. Zeisengalmen van heel vèr woeien áán op 't wegpad. Sonoorder nog in zaligen fluister van wei-avond, zong de zachte, toover-fijne ruischmuziek, geheimvol van 't gras en koornhalmen uit. Stiller schoven en spreidden de glansen tusschen vonkgroen en goud-gele bloemekelkjes, en rustiger in stommen stap gingen Kees, Dirk en helpertje naar huis, op 't nog branderige zand en kei van hoofdweg.

Achter hen aan, wat later stapten telkens tuinders van 't land op de klinkers, stil naar hun kluis, uren vèr. —

III.

Ouë Gerrit keek grommig, toen ie hoorde, dat 't hooi nog niet heelemààl overend was gezet. Maar de kerels raasden

en vloekten op den Ouë, want hij wist toch, dat ze zich tot 't hemd toe in zweet gezwoegd hadden. 's Avonds stond ouë Gerrit 'n pijpje te smoken, in uitgezwoelden zomeravond. —

Met woederig gevoel in 'm, van allerlei opgepropte nederigheidjes en teleurstellingen, bleef ie wat drentelen voor den dorsch van Janbuur, die al aan 't òpsteken was. Daar stond ie nou, smokend voor schimmig verlichten dorschingang, naar de duistere stolp wat afgehakte bitse woorden, met onzekeren stemmeklank, tot Jan Brakel opgooiend, die boven op den berg, met z'n kop bijna tegen de pannen schoof, verdonkerd tusschen balken en binten. Daaronder groezelde, meer in 't weifellate licht, hooiwagen met 'n kerel erop, die zware vorken naar z'n baas opstak, met forsche rukzwaaien 'm begravend in een graf van halmen, onder de duistere pannen. In druiping van zweet op z'n mager, uitgebeend gezicht, stond de daggelder op uitgespannen wagen in schemerenden dorsch, te hijgen, telkens met meer rukken en tragere stooten de vork vastpriemend in 't hooi. Achter z'n, met grillige schaduw schuw-verduisterd hoofd, bonkten donkere doffe stooten en stampen van paardpooten tegen beschot, walmde uit, zoetige wasem van strooiigen stalstank. Even telkens, in buk en wrong van z'n lijf, als ie inlanste z'n vork, kwam z'n rood bezweet gezicht wat meer in 't licht schimmen. Donkerig-grauw rood van uitputting, smalden z'n kaakhoekige wangen beenig vooruit. — Ver boven z'n hoofd, in de duistere diepte der stolpzoldering, hapte 'n vierkant klein glas-pannetje 'n lichtgat in 't donker, waarin soms plots bij 'n zwakken harkhaal, brok gezicht van Janbuur op den berg vagelijk òpschemerde, en weer snel wegdonkerde in de geheimzinnige stolpdiepte.

Zwaar van klank en natrillend in 't duister, klonk Janbuur's stem uit de zoldering, tusschen het zachte geruisch en geritsel van z'n gehark. — Ingebocheld aan ingang, bleef Gerrit luisteren, z'n kielblauw droevig verpaarst in den schemer. — Onrustig had ie z'n pijpje mondhoek ingebeten, nu en dan optrekkend reutelenden zuighaal, vernevelend z'n hoofd achter rookwolken.

— Hai je je boel dan nog nie te hoop?.. wa' luie broàsims die jonges van jou tog-en-binne, dolde Janbuur, uit bergduister. —

Ouë Gerrit voelde zich nijdig worden, hoorde dol-klank maar half.

— Ho!.. ho!.. wa' saa'k segge!.. vier en vaife en nie genog.... aa's je wa' forrekies hooi allainig neudig hep!.. bi' je gàuw kloar.... huhu!.... huhu!.... de kerels hewwe nog wá' meer aa's hooie hee?..

Bleek vaalde schemering op de vuil kalkwitte muren van dorsch. Al donkerder zwartten wielen, voorkrat en dissel van den hooiwagen, tusschen de donkere hooge gebinten en 't verduisterd gevaarte van stolp. Donkerder kromde en zwoegde gestalte van werker op den wagen en angstiger onder z'n verdonkerende gebaren kermde, in de lugub're dorschstilte, z'n zware hijg-borst. — Z'n kop wasemde in 't zweet en voort ging z'n vork in het ruischkrakend hooi, hieven z'n donkere armen stapel op stapel naar den stolp, waar 't neersiste, op den al hoogeren, duisteren bergrug. Z'n beschemerd lijf schimde er verkromd en vergroeid als schimmige karyatide, waggelend op de lager-zinkende vracht, in krampige worsteling met het droog-wilde veerende hooi, dat onder z'n voeten uitsprong en tegenspartelde als levende aren. —

Z'n schimmig gezicht, bij vastboring van hooi, grauwig-rood alleen even te zien bij beenige kaken, in den omhuivenden schemer van ingang, draaide telkens donkerend wèg naar den baas, en stom sloeg z'n stille late avondzwoeg door het afbrekende gepraat van ouë Gerrit en Janbuur op den klamp. —

— Kaik ke'rais die Kerkvoarter doár.... die is d'r puur van f'morge halfdrie an 't gangetje! en nou.... sel t'met naige uur weuse hee?.... één skoffie hep ie had.. daa's doenig hee? één skoffie van 'n kwertier t'met! daa's doenig hee?

Janbuur blufte op 't werk van daggelder, alleen om ouë Gerrit te hinderen.

— Moar da' mot sait.... hai hep dan ook 'n fesoenlik duitje.. doàr sit 'm alles in Blommepot.... daa's 't geheim vat je?..

wa' jài nie kwakkelt.... mi je blommetjes s'murreges knippe! — 'n fesoenelik doàggeld. — Zwaarder griste en kraakte 't hooi onder hooiers kousen, en even uit stolpduister kwam lijf van Janbuur naar voren bukken, z'n donkere kop, turende laag in den dorsch, die volgegrauwd diepte van schaduw en schemer.

— Hee.. Joap!.. schreeuwde ie, naar den wagen, hoeveul vorkies nog, 't wort main puur te donker!

— Nog drie, dan is 't daan, kreunde dof stem van daggelder. Z'n donker lijf ging voort in zwoeg, lanste en vorkte 't laatste hooi òp. Z'n armgebaren vaagden nog schimmiger, verdiept tegen 't weifelende dorschduister van achtergrond, geheimzinnige hal van verdonkerde binten en kruispalen. Soms vréémd, lichtte oogenwit om appelkrans, nog èven schichtig onder hoedrandje en verduisterd gezicht uit, als ie opzij keek naar den berg.

Ouë Gerrit, leeg-wrevelig, niet wetend meer wat te zeggen, zei zacht goeien avond, klompklotste wèg, loom, vol kregel naar huis.

Den volgenden ochtend schommelden bij hem twee wagens hooi van één dijk in, die de jongens uit angst voor regen, maar opgestoken hadden.

Op balkvoeting stond ouë Gerrit in 'n erfhoek, achter bollenschuur, klaar. In open lucht zou daar 'n berg neergebouwd worden. Regen spatterde en windrukken stootten òp uit oprijlaan, waar de voerman één wagen ingereden had. — 't Geurde over hun hoofden. Kalm, als onder zonnegouden en blauwenden hemel, vorkte voerman 't hooi van z'n wagen. Piet stak òp, naar den Ouë. Met vertrokken rimpels in z'n gezicht, stond die omsparteld van regen en windgeslier, bangelijk ruggekromd en beverig de opgeworpen stapels naar zich toe te rollen en op te bossen. — Diep zonk ie in broeihooi, dat z'n enkele blauwe kielromp krommig tusschen 't matgoud gehalm uitbochelde. —

— Wa he jai 'n mooie vork, lolde Piet.... jai lait d'r 'n borrel glad, moar de bulle binne tog in orde.

— Joa jonge, ironiseerde terug voerman, afvegend zweetge-

zicht met mouwvest-end, en neerharkend hooihaar langs wielen en raambalken. Joà jonge, dá' f'rboast jou hee ?.. jai hep kwoalek 'n goed stuk gereedskap sien hee ?....

Lachend en sneller vorkte ie af, dat Piet wegzonk tot de borst in de stapels.

Ouë Gerrit, in strammen buk, hijgend en puffend op de voeting, doorstriemd van regen, schuw van nattigheid, waggelde hooger, al hooger op hooiklamp, woelde, struikelde en verstrompelde tusschen het broeische gehalm, wreef telkens één hand tusschen lokken en baard. In zichzelf gromde ie, waarom ie maar niet, nà de pluk, wat hooi gekocht had. — Zou ie niks te maken hebben gehad met gemaai en gedroog, net als verleden jaar, al was ie 'n beetje bedonderd met de kwaliteit. —

— Wa hondeweer hee ?.. f'rduufeld aa's 't droog is.... mot tug droog saine aa's 'n hart saa'k moar segge !....

— Je ken.... die jonges ook niks.. late doen.. droogkomiekte voerman weer van den wagen, lager beenend den karbuik in, onder al zakkende hooivracht, snel-rustig stapels neervorkend rond Piet's lijf. Piet lachte van zenuwachtigheid voelde wel dat voerman 'm nàm, met al haastiger afwerping van z'n vorken. Geweldig in werkdrift lanste Piet z'n vorktanden trillend vast, in de krakende, ruischend-blonde woeling om 'm heen, duwde ie dieper en gejaagder den steel in 't hart van de nattige stapels, dat ie grootere vrachten vastpriemde en in woesten zwaai boven z'n kop sloeg. —

Heviger zwollen z'n slapen en aderen, en vlug, als kon ie geen til meer uithouên patste ie z'n vracht tegen ingebukt achterlijf van ouë Gerrit, dat die schokte op z'n voeting en voorover strompelde.

— Ho-ho ! main kristus.... waa'n drift !.... is da hooie !.. je laikt puur daas !....

Piet hoorde niet, wou niet achterblijven. Regengespat en windgeruk splinterden en joeg om z'n warm gezwollen zweethoofd. Hooibroei verhitte z'n lijf en springende stroo-sprieten priemden in z'n oogen en hals, jeukten in z'n ooren.

Zoet dampte hooigeur rond, op 't zwoel-smoezelige erf, over

den natten glimmerigen moestuin, onder de grauw-wazige lucht. Hooigeur honingde rond, rookte in Piet's beregenden mond. Woester en driftiger werd ie van binnen. Dier-zwaar hijgde z'n borst, en geweldig in werkstilte lanste z'n vork in de zwoele stapels. En hooger om hem, in kalmen sar, begutste voerman 'm met gouden golvensmak, als moest Piet stikken.

Erger, èrger giftte 't in Piet. De zwoel-warme geur maakte 'm woestiger, duizelig, de regen plekte natter op z'n handen, jeukerig en piekend, en de wind joeg 'm op, lawaaide in rukken om z'n fladderkiel. Vloeken kon ie. Al drie maal was 't gekeerd, en nou wèèr regen! Heeter broeide in de nattigheid 't blond gegolf om z'n lijf en polsen. Hij trapte er op, woelde, wankelde, stampte en spoog er z'n pruimsap in. Hoe meer ie weg rukte, hoe sneller voerman stapels op 'm neerdrommen, neervloeien liet. Heftiger en veerkrachtiger, als in helsche spanning van al z'n spieren, nagelde Piet grootere stapels aan z'n vork, nauwelijks meer te tillen, hief ze langzaam, in heupwringende kracht-ruk boven z'n kop, en kwakte 't woedend neer op 't lijf van Gerrit, die hem niet meer bijhouden kon.

— Da goan soo nie.... je laikt hooikoors hewwe.... wa skeel jou?....

Paarsrood van uitputting bleef Piet hijgen éven. Zweet en regen, glibberden natte kringen om z'n neus en mond, die glommen als met boter ingewreven. —

Het balkraam, boven de wielen van hooiwagen, kwam al bloot, zoo snel-zeker had voerman afgestrooid, toen Piet nog in den om hem héén gebouwden, uitheupenden berg stond te woelen met z'n vork, niet wetend meer waar 't eerst de stalen tanden in te harpoenen. —

Stiller was ie gebleven, want zonder woord òpenlijke ruzie, had voerman 'm klein gekregen, in zwijgenden krachtworstel.

Na uren kreun-stillen zwoeg eindelijk, stond de berg overeind, voelde Gerrit zich blij dat ie in den regen, toch doorgezet had. Dadelijk, met zwart zweetig vervuild gezicht, hooidotten, tusschen z'n haar en nek gepaveljot, doorzogen van regen, was Piet weer den tuin ingeklomp-klotst, om te rooien. —

IV.

Vroèger in den ochtend, kropen de werkers op de akkers, làter bleven ze wroeten, donkerend in den schemer. Van alle kanten onder de tuinders, joeg werkkoorts, onrustten oogen en handen. Kees was drie avonden in de week, om nog 'n extraatje te verdienen, bij 'n ander aan 't sla-steken, voor 'n baasje, die wat akkers kroppen van 'n grooten kweeker gekocht had.

Van Beek achteraan, waar 't werk tegen half negen klaar was, liep ie òver naar den avondpatroon, om de sla uit te dragen, te bakken. Baas Booker zelf werkte mee, tusschen de nog helgroene lange krop-regels, stak snel de sla met klein mesje van den grond, ze zuiverend, en handig afscheurend 't rot zanderig blad. Zoekend loerden z'n oogen tusschen de regels in, wáár de grootste propten; en telkens in buk, zonder opkijken sneed ie àf, keerde snel elke krop òm, nekte met scherp mès 't vuil er van, smeet ze gestoken weer néér op den grond. Zoo ging ie voort, in één buk, de oneindige groene regels langs, springend dan hier, dan daar tusschen de kroppen, waar net èven plaats bleef voor z'n klompen om te staan.

Kees, met drie andere nazwoegers, vulden de bakken, sjouwden drie vier op elkaar, voor d'r buik, langs de greppels en loopkanten van bollenpaden naar de karren, aan 't eind van de lange akkers. Hun lichamen kraakten en persten van zwaren sjouw, telkens als vrachtbakken afgedragen moesten worden naar 't eindpad. Achter Kees hijgde aâmborstige kerel, kuchend en vloekend de kisten voor z'n buik tillend, in zwaar moeë armenstrekking.

— Wa' dá' goed nog donders swoar is, kreunde zwak z'n stem. Bij elken vrachtsjouw hing z'n tonglap 'n end z'n zachtkermenden mond uit, als van bezweeten hond.

— Wa'? die poar bakkies, blufte 'n ander, sterke knoest, toch zwaar hijgend onder 't tillen en versjouwen. Jai kâ d'r nie uitdroage.... loà 'n aêr die sinte hebbe hee!....

Aamborstige kerel zweeg. — Hij kòn niet spreken, z'n stem was wèg. — Hijgen alleen, hijgen deed ie, met 'n gevoel alsof er wat brak onder z'n zij en borst. Den heelen dag in zonhitte verploeterd en nou nòg z'n na-avond verzwoegen... nee, hij zag 't nou.... hij kon 't t'met niet meer houên. Vanavond voor 't laatst. Zoo bromde ie in zichzelf, zwijgend voorttillend en versjouwend met 't zweet op z'n moe lijf vergloeid, kuchend en ploeterend in de greppels.

Avondgoud was in wonderen rooden gloed over hen heengedampt, had hun koppen verbronsd, de velden van stervend loof, pastèltintig fijn beglansd, en de groene boomdrommen en hagen, laag langs de aarde doorgloeid in laat goud-vurige pracht; verstillend 't land, de groei-zware akkers, vèr-zaligend 't zachte geruisch dat nauw hoorbaar, als lichtste fluister uit 't loof aanzwoelen kwam.

En laat, nà zonnedamp en rood-brons lichtgevloei, bleven ze nog stapelen en steken, laden en afrijen, tot de aarde, zwartdonker onder hun klompen wegduizelde in 't nachtduister. Van alle kanten bonkten karren van sla-stekers aan, trokken de kerels in de avondkoeling naar de Haven, waar sjacherrumoer hurriede, en davering raasde van wegtrekkende en aanratelende vrachtwagens. Uitgeput en gebroken van hitte-marteling en vermoeienis, duwden de werklijven achter hun karren áán, sleepsleur van loodzware vrachten, duwend met armen, buik en beenen; wat kerels, bij elken kar vòòrop, met hangtouw striemend gespannen over hun doorgroefde ruggen. Zoo, in rijen achter elkaar, ratelden hun vrachtkarren heen en terug door de zoel-koele lucht, door den heerlijk-neerdauwenden zomernacht, met overal 't azuurfluweel van de hemeldonkering tusschen erfjes, tuintjes en gevelbrokken; ging hun laatratelend kargeploeter door de stille, deftige straatjes, waar burgers en notabelen in hun opgepronkte tuintjes thee dronken, lachten en babbelden; groote kinderen nog joolden en sprongen. En nu en dan, tusschen donker belantaarnd dennetjesgroen van villátje, vlamde een rood-bekapt cierlampje op, vèr uit tuinduister perspektief, tooneelvreemd, in rood-diepen gloed, als

'n vurig fantoom van sprookje, droomrige glanzen rondom verwazend, den fluister-duisteren tuin-nacht in.

Van de duizend laantjes uit, òm Wiereland, zwoelden warm-zoete geuren áán, van bloeiende meidoorns. Ook de zijwijkjes tusschen de deftige Reekerstraat in, wijkjes van werkers, zoelden en zwommen in geuren van meidoornzoet, schemerden donker en zwaar volgegroeid met hoogkronende kastanjen en lindeboomen, duistere reuzen in den avond, daar opduikend voor de kleine raamruitjes, die stil opstaarden tegen stammenmachten. — Geluidloos, als karren voorbij gerateld waren, vroomden de werkwijkjes in avondrust, ging zwellend en stervend boomgeruisch, in zoete wiegeling en week gefluister door 't zware duistergroen ; vaagden de krotjes laag-gevelend achter de reus-boomen, neergedrukt en gesmoord onder hun boschweelderigen takkenhang. Vóór de verdonkerde deurtjes, aan weerszij van de smalle straatjes, duisterden wat rompige, hurkende kerels en vrouwen, platzittend op de steenen, in spraakloozen zwijmel, genietend na zwoèg, van meidoorngeur en bloemenzoet, aanwaaiend in zachten windruisch en koele luwte, van allen kant.

Kees sjokte, doodòp, van de Haven terug door de achterwijkjes. Enkele kleine raampjes lichtten gouïg-mat in lampglans, uitlijstend achter boomdonker. In valen groezelschijn van klein petroleumlicht, sjofelden achteraan wat winkeltjes òp, met vervuilde magere uitstalling van blauwe en rood bemantelde heiligen-beeldjes, kruisjes en goud-kransige moeder Maria-plaatjes, strak-hard van kleur, verteederd en getemperd wat in armoedig-valen lampglans. Begijntjesachtig, tusschen de beeldjes, achter 'n winkelraampje, geelde uitgeputte gapende vrouwe-kop, armleunend op toonbankje.

Hoog, de overal uitstekende toren van Katholieke kerk, donkerde uit verren boomendrom òp, overheerschend in geheimzwarten ernst, de armoewijkjes. En ruischvoller, in zachten huiver golfde uit, bòven de ingezonken donkere krotjes, boomenzang van kruinen, zachte suizel zuchtend door de avondstraatjes, volgevloeid van zomergeuren en gekruid meidoornzoet.

Kees' gezicht, even opgelend in schamele lantaarn, de éénige in 't diepe straatje, schoof voort op z'n donker lijf. Hurkende kerel had in 't voorbijgaan z'n gezicht gezien.

— Nog òp de klompe Kees, schreeuw-vroeg ie, in hurkzit vóór z'n donker huisje.

— Da' sien je.... hee ? moar nou smeer ik sàin, zei Kees afgemat,.... van half drie in de kous.... daa's t'met twintig uur, an één stuk,.... ke' je je aige voele in die hitte !

— Nou, ikke van drie tut naige.... main waif hep vinte waist.... moar sai is d'r tut op haide, f'rdorie nòg nie.... hep jai d'r nie sien ?.... hep puur al twai kair an de hoafe waist.... lag d'r aêrs al langerst in.... ikke si' puur te wachte mi' de sloap in main lampies....

— Tog is 't nou paa's lekker hee ?.... je sou d'r f'rtoetert soo sitte blaive aa's je 't kòn lappe, mi' je kin op je knieë, hee ? zei met zwaar-volle stem, een van overzij, uit 't duister ingehurkt, z'n rug tegen z'n huisje opjeukend.

— Kè' je nou nog effe mi' f'soen doene, moar wacht, erais, maàn, aa's de groote hoal d'r is, he je om half elf nog nie daan,.. Lap jai 't dan erais ?.... aa's je om half elf kloar bin !.... enne.... je mo, je mô.... om half drie weer persint ! je sloap dan krek vier uur.... en dan.... aa's te weerlig d'r uit !

— Nou vroeger he'k sloape aa's 'n os.. schorde 'n ander, moar nòu.. ikke bin d'r al van de sestig, tog gain hufter hee ?.. Moar f'rdomd.. aa's 'k sàin in soo'n hitte pakke-en-weut !... ikke kâ nie en sloape.. ! main poote brande op 't bed hee ?... se gloeie puur !.... da' kook je nie goar van hee ?.... Krik-f'rdorie.... ikke kâ d'r nie inkomme.. ik droai 't met aa's 'n knain in de sprenkel.... en main ooge brande aa's vuur hee ?.... En main kop.... tjonge ! daa's doar 'n roar soakie.. da' kloppe sullie of se d'r spaikertjes in main test sloàne... Neenet, 't heule soakie is mis mi main !

Van overkant, waar Kees stond, achter zwaar boomdonker uit, was de klacht uitgeschord. In trilling en snikzucht van vermoeiing had 't geluid geklonken, beverig door 't verstilde

avondstraatje en plechtig ruischten boomkruinen nà, hoog boven de donkere stomme zwoegers, in geheimen fluister. —

Weer brom-beefde z'n schor-moeë stem nog tegen de krotdeurtjes en ruitjeskleine vensters òp naar de duistre kerels, die hij zelf alleen kon zien in vaag rompdonker, toen naast 'm plots een inviel :

— Da' he'k nooit last van,.... aas 'k en leg, sloap ik t'met.. main waif hep main te kaire aa's 'n pannekoek.... aas 'k uit mot, wá' jai Kees ?.... Veur jou mog 't t'met winter weuse hee ?.... dá' stroope is tog bestiger werk hee ?....

Kees hoorde stom áán, bleef rondturen op de hurkende kerels, mompelde plots zacht genavend en sjokte weer voort in sleepgang, met 'n vracht moeheid aan zijn beenen, als rukte ie bij elken stap, reuzige gewichten voort. —

Nog drie kwartier gaans eer ie thuis was ! In geweld-rateling bonkten groentekarren 'm voorbij, de Beekerstraat op, terug van de Haven, weer naar de akkers. Achter 'm áán, klonk zachte meisjesstem, zwak huilerig geroep :

— Foàder !.... foàder !....

Kees bleef staan, keek om. Dientje was 't, z'n dochtertje van negen, met groote mand poonen voor d'r lijfje. Sleeperig en vermoeid stapte ze uit 't duister op 'm àf, bleef kleintjesstil naast 'm staan. —

— Nou pas van de hoafe !....

— Joà, foader, ikke hep.... hep veur vaif en sestig sinte f'rkocht, ... enne.... enne ikke hep.... hullie selle.... sellefers van Kerkfoart, hoalt,.... mi' Jans.... hain en weer foader !....

— Moar wá' duufel ! je hep veul vroeger thuis kenne sain.. D'r is nou niks meer van doene op de hoafe !....

— Joa.... moar.... moar moeder hep.... sait.... hep sait.... daa'k al de herreberge.... in mos.... toe heppe.... heppe.... enne sien u.... toen heppe manne.... main woar opfraite.... enne.... enne.... se binne dronke weust.... enne.... se heppe d'r vaif opfraite mi-sonder betoale.... toe hep de kastelain sait.... enne.... hier....

Haar stemmetje snikte en hijgde. Ze had zoo bar gehuild van angst, dat de kastelein 'r de vijf poonen vergoeden kwam, verzekerend goeiig dat ie 't wel 'n keer met 'r vinden zou. En nou kon ze haar verhaal niet eens eindigen, zoo ontroerd en vermoeid was ze nog.

Kees voelde de uitputting in 'r snikstemmetje, kreeg meelij 'n beetje met 't kind, hield z'n groote stappen in, dat ze'm beter bij kon houden. Want zóó liep ze zich uit 'r adem. Maar vertrouwen toch deed ie 'r geen zier. Dat kreng van nege was al soo duufels valsch vroom aa's d'r moer. —

— Gaif main je mand moar hier!.. Nog negotie in?....

— Nog vaiftien poone.... enne... enne... agt bos skarre... moar moeder mo'k de sinte gaife....

Angstig gesmoord klonk 'r stemmetje. Ze dacht dat Kees 'r wat wou afnemen, in 'r schuwheid niet begrijpend dat ie 'r ging ontlasten van vracht.

— Hou je bek, snauwde woest-driftig Kees, ik vroag je sinte nie.... Hep je moer seker-en-sait.... dâ' je noa je foader mot-en-soeke in de kroeg.... hee?....

— Neenet! vast nie!.... vast nie!.... stotterde Dientje, bangelijk-onzeker. Maar Kees, uit 'r ontdaan stemgebeef, voelde dat ze loog. Hij zou maar niet verder vragen.

— En hoe hep Wimpie 't daàn f'doag?....

Ongemerkt, had ie weer aangestapt in lange passen, dat 't kind hijgend en zuchtend weer àchter 'm aanliep, met 'r handje in 'r pijnende zij gedrukt. — Zoelte woei ze van den weg-naar zee, in 't gezicht. Geur van meidoorn wellustte zoeter rond, den kant op naar Duinkijk, al zoeter, als lag in 't duinduister een rozenhof uit te ademen. Diep groendonker azuurde de lucht, met bleek sterrezaaisel, en suizel-droomrig zoelde boomgeruisch van alle zijpaadjes áán. Zacht ging er fluisterkoelte door geblader. Langs de reuk-zwangere hagen, trilde vochtig-zoele aardgeur, vloeide uit, wijd uit, in de verzaligde avondrust.

Dientje, bangelijk, gejaagd, slecht ziend op duisteren weg, voelde hartkloppingen en duizelingen van onrust. Haar vader had ze niet eens geantwoord. —

— Nou ! schreeuwde Kees barsch, dat ze opschrok uit 'r angstmijmer. Niets voelde ie meer van meelij voor haar kinderzwoeg. —

— Ikke.... wa ?.. ikke.. wa ?

— Wá'.... wa'.. bauwde ie na, grimmig. Hoe hep Wimpie 't daan ?....

— Ikke.... bin tog nie... tuis-en weust... F'morge.. vroeg bi'k mi Jansie na Kerkevoart-en-goan.... enne.... enne.... so wee'k nies. — Kees zweeg. De mand schuurde en kraakte langs z'n arm als Dientje in waggelgangetje er tegen opbotste. Nou rook ie alleen vischstank van scharren en poonen, die 'm wee maakte. Gejaagder stapte Dien beensnellend mee, zonder te durven zeggen dat ze'm niet bijhouen kon. — Ze had vreeselijke angst Dientje, en hartkloppingen. D'r vader wou ze 't wel biechten. Van de zestig poonen die ze meekreeg van d'r moeder, had ze in den avond één vette opgepeuzeld. zoo maar van hongerigheid. Ze wist dat zóó iets 'r moeder dol maakte van woede. Eens was ze er mee thuisgestapt, had moeder 'r half lam geranseld in woeste nijdigheid. — „Jai poone fraite en wullie hongere, dá' sel dur 'n mooie worde", had ze uitgekrijscht en d'r al maar heviger dooreen gerammeld, dat 't bloed 'r in de oogen vlekte. En nou had ze 't weer gedaan. Heel vroeg in den ochtend, naar Kerkervaart loopend, had ze'n paar hompen brood meegekregen, voor den heelen dag. — Tegen den middag, toen Jansie naar huis was gegaan, had zij wat bij den weg gebedeld en pompwater òpgezogen uit d'r klompje. Maar toen 's avonds, heel laat, aan de donkere, woelige Haven, tusschen al het gerij, gehos, geschreeuw en geratel in, voelde ze zich zoo wee en hongerig, dat ze 't niet langer bedwingen kòn.

Eer ze 't goed wist, had ze 'n poon, 'n klein vettertje van twee cent uit 'r mand gescheurd, angstig omgekeken, 'n beet in z'n kop gegeven en zoo smakkend en zuigend, tot de glimmige vette velletjes toe, afgezogen en òpgeslikkerbikt. Reuk van groenten, geur van vruchten en drankstank hadden 'r geprikkeld en beduizeld. Maar zoodra ze'm òpvoelde begon

angst en berouw in 'r te woelen. Want èlke cent moest ze verantwoorden. Moeder telde precies alles àf. En nou had ze 't weer gedaan. Ze durfde niet, durfde niet naar binnen. Razende angst deed 'r beven. — Haar hart klopte en hamerde in 'r keel. Niets voelde ze meer van beenenmoeheid, van snellen sjok en uitputting. Alleen maar angst, zenuwangst voor 'r moeder, 'r grootmoeder, die er zich ook in bemoeien zou. Toen ze Kees wat zeggen wou, vooruit al eigenlijk twee centen vragen om bij te leggen, stonden ze vlak voor 't krot, kon ze geen woord meer eruit krijgen van bevende, stikkende benauwing en bedremmeling.

TWEEDE HOOFDSTUK.

De aardbeipluk was ophanden. Nog wel niet in één de groote haal, maar toch, als 't ochtendgloorde, 't land nog in grauwen dauw dampte en langzaam, brandroode nevel boven de verre, vaal aangroenende akkers uitkleurde, morgengloed door doodstille luchten sintelde, — dan hurkten, vóór zonnebol zelf òpvuurde, de tuinders al tusschen de nauwe paadjes, omkringd van kinders, jongens en meisjes ; was er al druk gesjok en gesjouw van één naar anderen hoek, om arbeid te verdeelen tusschen eigen zwerm en vreemde plukkersknechten.

De eerste haal zette in, met zware zonnedaverende hitte. Na de kleur-orgie van tulpenbrand en òpbloei van hyacinten, was nu plots bij hoeken hier en daar op Duinkijksche akkers, even vóór den pluk, wondere zee van hoog-gele en paars-blauwe irissen, goud-geel beschubd, komen aangolven over 't land. Klein was de teelt, op ènkele akkers, maar hoog de pracht van den in licht-dauw omzeefden paars-blauwen irissenbrand.

Graanhalm-hoog moireerden in golving van stengels, akkers weer, als in herbloei van hyacinten en tulpen, paarsblauwe en goudrandig geschubde. Achter en tusschen de hevige paars-zee, bloeiden helgouden pronkbekers van licht; welde glans, hooge brand als van graanvelden, duizelend, spartelend, kokend-hoog goud met brokken ertusschen, moireerend naar geelgoud, tegen de diepe golfzee van schitter paarsblauw, in 't groene akkerland.

Als mythische stad in zonnedroom, met één slag door Satan neergetooverd in duivelszwaai van bloedrooden mantel en vampiergebaar van z'n armen, was herrezen dáár, uit eerst

groene, stil-mijmerende aarde, een lichtfeest, een tooi, in woesten kleuren-wellust ; herrezen een mythische stad, volgestort van sprokelicht, van nevel en vonken dooréén ; stad, met wegjes van enkel stralend vuurgoud. — Zoo in wondrengloei, rankten en slankten de irissen, op 'n vloer van bevende glansen. — Uit de stille grasaarde, tusschen het nog dorrende loof, drong een òpstand van vreemd-starende bloemwezens, zonnedronken onder de warme uitgeuring van hun kleur-heete zielen.

Als in hemelspraak met 't azuur, gedrenkt in 't blauw van uitspansel, bleven ze daar wiegelen de gekleurde zielen, de vreemd starende bloemwezens, samengestald in hun mythische stad van licht, stralend paars en goud, in daverenden zonnezang van akkers.

Boven hen wisselden de luchten, groeiden en stapelden òp de wolksteden in zilverende lichtglansen, verduisterend de bloemenpracht, verbrokkelend den zonnedroom. En fijn schuimde er doorheen, 't zilte zilver van den polderhemel, wazig en gebroken in glanzende neveling. En weer later, in satansgebaar neergetooverd, rankte en wiegelde op andere akkers, rond de irissen, dooreenwemelende bloei van kleur-wisselende anemonen. — Eén dans van kleurebloempjes, op rank-teere stengels, kopjesknikkend en wiegelend in windspel. Eén kankaneeren van donkerdiep dahliarood, rouw-fluweel met paarspurp'ren starren. Eén rondedans van korenblauw met zonnegoud, één sliertige omhelzing van roze bloemekopjes met goudrood en oranje wezentjes. — Eén regening en zegening van dooréengewaaide kleurtjes, lichtjes, vlammetjes en brandjes, in vurige kleuren-kelkjes verfonkelend. —

Zoo gloeiden de anemonenbedden, tusschen de simpele teelt van erwten, wortels, sla en rhabarber, als een hageling van zomerkleuren, verpurperend en vergouend, verpaarsend en verblauwend de akkers, in jubelenden schitter en diep-geurende gloeiende zonnigheid. Zóó, als voorspel op den aardbeihaal, tusschen de vruchtjes in, bachanaalde 't dronken iris- en anemonefeestje, in toover van licht, in zwijmelenden zonnedroom.

De hoog-groene aardbeiakkers, zilverend in lichtglanzen,

overal ingesloten tusschen de goud-groene doorzonde hagentrofee van bladeren, doordarteld van glansen en vonkjes, juichten in den opbloei der vruchtjes.

Overal gloeiden in warme purpering de spitsige kogeltjes op zandgrond, die paarsig brandde van hette, naast heele bedden onrijpe amazonen, als beschilderde vruchtjes, flauw aan één kant roodgevlekt tusschen het lage bladerdiep. —

Op de akkers hurkten neergezwermd, plukkers en pluksters in 't woelige kleurgewiegel van hun kleeren, en overal was druk gedrentel en mandjesgesjouw, overal volgepropte bakken die verdragen werden uit zon. — Naast de akkers van Ouë Gerrit, hurkte in halven kring, kinderenzwerm van oom Hassel, in vale, voddige kleeren. Al z'n gespuis, tot 'n meisje van zeven, had ie aan 't plukken gezet, in zwijmelkoortsige jacht, om te halen, te hàlen, hooger prijs te maken, anderen voor te zijn met goed, wel wetend dat de sterke werkmacht van al die rappe handjes, snel in pluk en grabbel, hèm niets kostte.

Werkroes koortste door Duinkijk en Wiereland. Elke minuut van langen ademhaal, rustend, was verlies. Koopers joegen, bemiddelaars joegen, bazen joegen hun kinders, los volk en vaste plukkers joegen elkaar.

Oom Hassel schreeuwde naar 'n troepje meisjes, dat inhurkte tusschen de nauwe aardbeipaadjes, in felle gloeizon:

— Denk d'r'an, jullie niks aa's soete fransies!.. en Emmetjes.. mi sonder doppies.. en f'noàfed éers de halfe raipe in sloffies! De kinders stemmedrukten en joelden uitgelaten terug, dat 't goed was, nog vroolijkend in 't vroeg-landelijke ochtenduur, blij niet op de schoolbanken te zitten, den heelen pluktijd door. —

Vóór ingehurkten kniebuk uit, grabbelden hun handjes tusschen de groen-zilveren lichthuivering van bladeren, zoekend en tastend naar de rijpe vruchtjes, die bloedden in vochtig fonkelrood, puntig doorspikkeld van gouden spatjes. Licht purperden en hoogrood glansden in speelsche gloedjes en vonken de aardbeien in de brons-zanderige kinderknuistjes; handjes vol zoet-geurende vruchtjes, gloeiend in zonneschitter. Telkens,

de palmpjes volgeplukt, kogelden ze de vruchtjes voorzichtig in de brons-teenen mandjes, donkere zuiltjes, volgestapeld in speelsch gebaar, met vuur. —

— He' je nog mandjes doar ? schreeuwde 'n plukker.

'n Kleine meid, in rood verflodderd en gescheurd kort rokje, losgehaakt op den rug, dat wit ondergoed en baleintjes er door heenschemerden, smeet mandjes door de paadjes àchter plukkersklompen, in joligen zwiep van 'r kinderarmpjes. Ze speelde er mee, gooide maar òp, te veel, dat de broers om 'r heen vloekten. In krommen hurk schoven de plukkers voort, op de knel-nauwe paadjes, die zandig-heet lila-paars schemerden tusschen het groen, elk klaargeplukt mandje opgestapeld met „kòp", achter hun hielen neerbouwend. —

Tusschen al de paadjes van de verre akkers slangden de donker- en lichtroode vruchtjes in lage mandzuiltjes, zoetelijk geurend en vervochtend in de grove plukkershanden, die doortastten maar, onder 't loof, telkens òpdiepten met de vuile vingers de vuurvonkende kogeltjes. Zóó, achter de ingehurkte plukkende lijven, vlamden de volgepropte mand-zuiltjes in karmijnen brand, in donkere en licht-gloeiende omzooming van de hèl-groen bladerige bedden ; lange roode zuil-gangetjes, vurig van lijngolving in heet zonnegoud, in trillende hittesfeer, omzeefd van dampig licht, nevelig van rooden gloed, overal tusschen het frisch-joelende jubelgroen en 't zilverspatten van zon-natte bladeren. Geuren van grond en vruchten, zwijmelden en wellustten rond uit den blank-gouden, blauw-diepen hemel ; zwijmel van reuken en sappen. Rood bevlekt en besapt graaiden overal de geweldige barsche plukklauwen der werkers, vervuild en doorgroefd van aardwroet, tusschen het jonge heete aardbeienbloed. En nat van sappen, walmden zacht de kleine zonnig verbronsde kinderknuistjes tusschen lichtrood en dieprood, tusschen vuur dat laaide en vonkte, en karmijn dat sintelde, lekte, smeulde.

Door héél Duinkijk en Wiereland vonkte, spatte en purperde 't rood van aardbei, tusschen de groen-flonkerende omhaagde hoeken ; spartelden de handjes gezwollen van greep en pluk,

ging één zoet-zalige stroom van rooden geurdamp zwoel over de akkers.

Guurt en Dirk plukten gelijk op, aan één bed, Kees, de Ouë en Piet, 'n anderen hoek uit. Ouë Gerrit had al heel vroeg gedaan bij de nieuwe familie op 't plaatsje. Nou zat ie gretig mee te plukken. Z'n rug brak 'm wel, pijnde en stak als werden er naalden ingeboord, maar daar gaf ie niks om. 't Moest, moèst nou. 'n Daggeldersloon viel er zoo wel uit te winnen. De kerels zouden 'm ook anders te lijf gaan. Z'n knieën tot op de borst ingehurkt, bij de kin wegknellend z'n baard, grabbelde ie met twee handen te gelijk, trillerig in z'n beenen, 't loof omwoelend, de vruchtjes vlug neerkogelend in z'n mandje, zonder ze te kneuzen toch.

Hij gromde stil, dat 'r van z'n vervreten hoek rijp geen eetbaar vruchtje terecht was gekomen. Schade van honderden !.... Dá' stopte ie zoo nooit.. hoho ! hoho ! — Woedend was ie ook dat z'n rooie kool zoo slecht stond. — Nou had ie op 'n lekker sonnig hoekie soaid, van s'n swoarsten grond, bestig bemest, en nou stonge se krek aa's stokkies, deurvrete van oardevlooi.... En nog meer !.... s'n uitjes.. stonge slecht.. tedicht op malkoar soait.... weer skult van Piet.... hep 't soo wille.... enne.... van de somerandaifie.. kwam ook nie veul.... most nou al 'n beetje gele kop hewwe !.... skuld van die f'rekt slechte woàteràfvoer....

— Hee Ouë, denk 'r 'an, dá' jai strak-en-an die hoek overnaimp ! Ik mó' nog bosse veur f'nòafed.... hai hep de mande, veur àftetarre an de hoàfe....

Ouë Gerrit had zich naar Dirk gedraaid, die 'm uit erwtenpad toeschreeuwde. Schroeiend begloeide de zon akkerruim, dat hette uitdampte. In één bukkenden hurk, van knie op knie, schoven de werkers voort tusschen het prachtgroen, vervuild van zweet en martelenden pluk, met den steekbrand van zon op nekken en ruggen. Boven de aardbeibedden stond de lucht, blauwe jubel van uitspansel, stil van zoete geuren. In wierook gedrenkt, zwangerde de aarde van reuken, heimweevol en zalig. Met moeite zwierven klankgeruchten van straatjes

en lanen òver naar akkers, door de geurnevelen héén. —

In één kniel- en bukstand schoven ze voort, werkers en kinders, zonder òpzien. Met wat vluchtige happen was de voorschaft gedaan, en dadelijk weer stonden ze klaar, opgejaagd met 't broodpaffe nog in hun maag ; liepen ze uit schaduwluwte, koelend groen van 'n haag, naar de gloeibedden terug, kniegebukt weer, op heet-zandige paadjes.

Ze voelden wel, de werkers, dat 't nu ging om hun rust, hùn bestaan. Als de eerste haal maar voorbijbroeide, was er van zelf weer 'n dagje kalmer pluk uit de onstuimige aankolking van werkhaast en ploeterjacht.

Elken dag kwam zonneschroei heeter neerdaveren over de akkers, die droog-stoffig smachtten naar lafenis, en vroèger in den morgen wroetten de tuinders op de zengende vlakte, onder 't neerkokende licht, in opjagender grabbel tusschen hun aardbeien ; de handen voller van vuur-fonkelende vruchtjes, die al dièper of hoòger kleurden in zonnelaai, donker bloedden of lichter bevlamden de aarde, in stil-ziedend rood, verstapeld in de vurige zuil-mandjes, als vloeide boven de akkers ènkel heet spel van purper en goudgroenen vochtigen weerschijn. —

Eindelijk was de groote haal ingevallen. Ouë Gerrit had van z'n berijpte akkers niets gehaald. De vrucht was niet gezet, stond er wormstekig en puisterig flauw-rood. Tòch zou ie ze beet nemen. — Maar z'n andere jonge hoeken, 't vorige jaar pas ingerankt, stonden mooi vol, maakten dat ie niet al te zwaar gromde. En gelijk-áán werkte ie met de jongens op 't land, gelijk ging ie met ze heen. — De hitte deed 'm zich plezierig, lèkker voelen en 't geld dat inkwam gulzigde naar meer.

Z'n steelzucht begon wat te koelen in de hitte van den werkroes, en z'n eigen gebroken karkas, voelde ie alleen 's avonds verschroeid op bed, als z'n vrouw naast 'm lag te puffen en te snorken met 'r lippenblaas. Even, nu en dan, bromde er wel wilde lust tot gannefen in 'm, maar de akkers stonden vol werkvolk, overal had je oogen nòu. Zoo temperde z'n begeerte

van zelf in de plukjacht, in de zekere opstapeling van de centen, dàn in die, dàn in 'n anderen kasthoek, dat de jongens niet wisten wààr. Alleen Guurt mocht 't zien. —

— Manskappe, f'doag allainig ònraipe !.. in de sloffies....

Gain raipe hoho !.... die naim tie puur nie.... had de Ouë, om half vier uit huis, in den ochtend 't land opstappend, gezeid tegen de jongens.

Vroeg al zengde de zon, dat 't zand onder hun heete, van strakken zit gekneusde knieën brandde.

Guurt, met 'r zwaar lijf tusschen de bedjes geperst, in 'n oud-blauw jak en dof rooien onderrok, smeet de goudlichte slofjes vóór haar de paadjes in, achter de hielen van de knielende plukkers. Haar strooien breed-gerande hoed, hoepelde scheef, met 'n zwart bandje, gesnoerd om 'r blanke kin en los rond de ooren, spinragde fijnste goud van 'r harenkrul uit. — Ouë Gerrit keek nu en dan onrustig rond of 'r wel achtereen gewerkt werd, naar Guurt en Piet en naar twee nieuwe plukkers, die hij nog met moeite gekregen had.

Oom Hassel plukte in mandjes met z'n kinderzwerm rondom in kruip en hurk tusschen de bedjes. Eén kerel liep tusschen de paadjes in, gaarde de mandjes bijéén, stapelde ze in groote houten bakken op 'n kar, aan den wegkant. Eerst nog moesten ze naar huis gereden en in den avond, naar de haven gebracht. Bak aan bak dáár op de kar, hijgde rooden adem uit, zoeten wierook. Bakbrokken, hàlf nog in zon, met de bronzen, hooge mandjes-opstapeling, gloeiden fel-rood, vloeiende bloedglansen, in 't groen geblaar verdoken. Andere uit zon, in luwte-haag van schaduw, verdampten karmijn, in gesmoord passie-rood. Daartusschen in, schakeerden de bakken in zangerig purper, diep en vroom, waarop weer nieuwe kisten neèrgesmakt werden, met zwaren adem, rood van opstand; vruchtbakken inzuigend 't licht, rood-donker en diep als het smarte-hart van duister-fluweelen dahlia. — Telkens meer plukkers stapelden kisten òp, onder en naast hagen, met sla en wortelen, maar alles weer overstapeld door aardbeigloei, dat 't klaterde en smeulde, hel-daverde en zong, 't rood, 't goud-

doorvonkte vruchtpurper, tusschen het rondom dringende uitwasemende groen, het goudgroen van boom en hagen. —

Overal verspreid, langs de akkers, zetten kleur-kleeren van plukkers, sjofel en gehavend, maar in pracht-koloriet er toonhoog in versmeltend, warmte en diepte tusschen groen en hemelblauw; waasde er zeef-fijn, gouddampend licht, een sfeer van bevende uitwisselende glansen òver den pluk-arbeid héén, die de werkers verheiligde in den geweldigen ernst van hun ploeter; wiegden en wuifden 'n licht-brio rond, die vèr, heel ver wègschoof wat dichtbij lag, als week 't landschap, in de trilling van lichtdampen, geuren en glansen, onder den zonnedaver en hittenevel telkens meer en meer achteruit, àl achteruit. —

Drie kleintjes van oom Hassel, tengere meisjes, lagen ingekneld met blond-strooien hoedjes, verbogen als leger-des-Heilskiepjes, met witte bandjes om blanke kinnetjes gesnoerd, stil te plukken, 't kokende zongesteek en lichtgegolf op hun kleurige bradende ruggetjes. — Ze hurkten, knielden van knie op knie, en kreunden soms van pijn.

— Ik kâ nie meer van main stuut, kermde één, pijn-vertrokken rechtòp spannend 't lijfje in 'r rood jakje, dat de borstjes zwollen, 't kleine gezichtje even uitdook onder hoeddiepte. Suffig bleef ze uitkijken, een knuisje in de rugstuit gedrukt.

— Nou seg, mô' je main knieë voele.... die binne heuldegoar deur t'met.

— Seur jullie tog nie!.. de son is 'n kwoaje veur ons.. en d'r is nog 'n heule doàg, zei wrevelig de oudste, 'n ruk naar beneden gevend aan den rand van 'r zonnehoed, de twee klagenden met gebaren opporrend te werken.

Zachter wrevelde 'r stem na:

— Kaik! Willem loert al.... aa's ie jullie in de goàte kraigt.. bin jullie d'r bai.... bai foader!....

De kleine, die 't eerst geklaagd had over rugpijn bleef droomerig 't bedje afstaren, 'r knietjes verhit en pijn-zwaar onder 't tengere lijfje, speelsch de vuurlijn van purperende mandjes, vòòr haar padje, met 'r knuistje voor de oogen, brekend. — Ge-

dachteloos at ze wat aardbeiën uit 'r hand òp, plukkend onderwijl door, zonder 'r naar te zien, nog speelscher in kinderluimigheid òpkaatsend snel achteréen, wat vruchtjes boven 'r hoofd, roodglanzende kogeltjes, vurig de luchtblauwte in, dat 't vochtrood spiraalde boven 'r schalks gezichtje. Als vlammige kurketrekkertjes puntten de vruchtjes nèer op 'r smoezelige blanke handjes, die dropen van aardbei-bloed. Maar gauw, met 'n angst-woesten duw in 'r rug en 'n snauw van ouder zusje òver 't bed naar 'r toegebogen, hurkte ze weer in, grabbelden 'r pootjes tusschen het groen van 't bladerengewoel, telkens vòller van fonkelend roode vruchtjes, ze voorzichtig neerkogelend in de mandjes.

De groote plukkers, mannen en meiden, knielden en hurkten, telkens wisselend van knie en houding, in gloeipijn niet meer wetend, hoe te graaien ; schoven voort, zwijgend in koortsigen arbeid, in stommen worstel tegen de kookzon, die doorzengde, brandend op hun koppen, nekken en rug, dat hun goed heet verschuurde op 't naakte zweetlijf. Vèr, òver hun dampende gemartelde koppen, bleef blauwen zalig azuur, tot achter zwoeg van verste plukkers. Gestalten in buk, kruipend over de akkers, vernevelden daar in hitteviolet, floersig en barnend. En tusschen hen in, joelden geuren en kleuren, in de klare zuiverte van het eindloos hooger en hooger vèrtintlend blauw, doorschijnend en rein als albast. — Tusschen het groen ging paars-korte schaduw op den grond van werklijven, die bewogen of sjouwden, bak ààn bak àf ; ging lichtwiegel en gouden heete trillingen van losse groenteranken, pal in 't zonnevuur verterend, smeltend weer in zilveren afkaatsing, vergloeiend op kantblaadjes van hagen. En telkens ànders weer lag 't land geblakerd en schroeiend gezoend aan de kanten, als spel van windkringen door boomkruinen heenwuifde, verblindende warreling van waterval-goudgespat tusschen bladeren-bogen neerstortte òver de paars-dampende hitteaarde. Telkens uit andere hoeken, vervluchtigde kwinkeleerende jubel van vogels, tierelierende zangers op lucht-fluiten, met cierfijnen fladder, donker scherend 't hemeldiepe, blauw-roerlooze in. En soms,

beefde zachtjes en fijn, als enkel cierkronkelig lijntje van geluid, klaar kinderstemmetje òp in zang, achter hagengroei, ontroerend en dartel tegelijk. —

Achter Kees en Piet in pracht-roode rijen kronkelden de slofjes áán als blank gevlochten goud, 't vruchtenvuur brekend in gloed, tusschen groen. Gaterig en bleek vlekten de onrijpe aardbeien ertusschen. Voorbij de vuur-omzooming van de groen-glanzende bedjes, tusschen 't gevlam en geknetter van 't doorzonde karmijn, liepen de kerels drukker met bakken áán en af.

— Snôf'rjenne Guurt, jai plukt te raip, schreeuwde Dirk onthutst.... sullie naime f'rdomme soo nie.... motte onderweg puur-en-raipe .... 't is veur Duijtsland.. hep de Ouë nog soò sait....

— Dà' te raip ? !.. Wel neenet ! Hullie binne....

— Debies ! seg moar heé ? Kaik dan sellefers.... kaik die !.. kaik diè !..

Dirk in rood-driftig zweetgezicht òvergebukt naar Guurt, wroette met z'n grove vuile handen in d'r mand, perste driftig wat aardbei fijn tusschen z'n vingers, dat 't sap 'm langs de polsen droop.

— Nou.. daa's ook alles.. moar kaik.. die !.. die !.. sain puur groene buikies....

— Daa's net.... f'rjenne, je knaipt hoarlie t'met tû moes ! paa's tog op maid.. blaif d'r òf.... ikke lief dá' nie....

— Wá' 'n hupla's die hep !.. sou je nie !.. sou je nie !....

— Seur tug nie Dirk ! lá' 'r dur gangetje !.... gromde de Ouë van z'n bed af, bang dat Guurt er den boel bij zou neersmijten. Elk jaar nog had ze verdraaid te plukken. En nou, in 'n gril, gewillig deed ze mee, om wat extra centen voor de kermis te beuren. F'rduufeld, nou gonge de kerels 'r koejeneere, bromde ouë Gerrit. — Dirk had naar 'm omgekeken, zonder te antwoorden, z'n rood bevochte vuile handen, loom op z'n knieën afhangend, z'n gezicht verzengd pal in zongepriem. Roode vlekken dropen van z'n blauwe kiel en z'n blond-wit haar

plakte op z'n stompe voorhoofd in zweetkrul, onder de pet uit. En telkens even, in lodderigen oogstaar, probeerde ie òp te kijken naar de zon, maar dadelijk knipperde ie z'n oogen dicht, paf van 't felle gepiek dat er inboorde, voelde hij zich blind gegooid met kokend licht. Z'n vuile broek stonk van smeer en zweet, zurig tusschen het geurzoet. Voort maar schoof ie weer in zwijg, niets begrijpend meer van den Ouë, waar die pas ze toegeschreeuwd had, vooral geen rijpe te plukken. En stiller den werkmiddag rond, schoof ie verder, voelde ie 't woestijngloeiende zand onder z'n knieën schroeien en branden, verbukte en verwisselde ie telkens van knie, als er één, gekneusd en vergloeid, z'n zware paffe lijf niet meer dragen kon.

— God f'rdorie, geeuwde Piet, daa's 'n kwoaje.... die son f'doag ! main nek stoan puur in brand !....

— Dá' sou'k denke, je weê puur nie meer hoe je kruipe mot...

— Debies ! main knieë sain deurmidde.... aa's 'k katteliek waa's lie'k main stempele ! galgenhumorde een plukker half schuin naar 'n makker, die meezong Zondagsavond's in de kongregatie. —

Dirk, in den winter nooit sprekend van den zwaarsten zwoeg, morde, giftte nou, in verhitte worsteling tegen de zon, die 'm roosterde en martelde, waartegen ie 'n woesten haat voelde. Z'n rug stond den heelen dag in brand, z'n nek stramde verlamd in steekpijnen van voortdurenden buk en z'n branderige schonken schuurden jeukerig tegen z'n vuil heet afgesjokkerd baai goed. Guurt schreeuwde dat ie moar s'n laif d'rais most boene, mi' wa' woater....

— Da' doe'k f'noafed t'met bai de put ! da' selle wai hebbe.

— F'noafed is d'r gain tait.... hee !.. Joanse, scherpte Piet voort tegen den katholieken plukker, — nou bi jai stempelt, hee ?.... moar hè je nou puur gain pain in je donderemintje of peseer je 't kerrikie.... mi je skietgebedje.... G'loofd sai Jaisis Kristus.... en de hailige sekreminte des oaltoàrs ?....

— Laileke duufels-toejoager, bromde die terug, hoor je main kloàge ?....

— Nou ikke stoan t'met dertien uur te plukke.... ik bin d'r hard stikke-dood van.... main stuut is deurmidde.. ha' je nou moar je maid hier Janse.... veur 'n f'rsnoàp'rinkie!

Janse zweeg, giftig op Piet, dat ie met z'n geloof begonnen was en z'n dochter. Dat kreng had schande over z'n huis gebracht. Had 'n tweeling van 'n los werkman, die zich dood zoop. En zij werkte nou op de Wierelandsche fabriek van ingelegde groenten, tusschen 'n hoop van dat meidenschorem. Vier maanden geleden had ie 'r de deur uitgetrapt, met 'r dikken buik, en nou begon die kerel er weer van te klesseneere..

— Wat 'n gesoànik, schreeuwde ouë Gerrit naar Piet, al kon ie bijna zelf niet meer van pijn, toch voortploeterend in heete werkjacht.... wai doene 't allegoar.... jai mi' je stuut en jai mi je knieë.

— Nou? watte?.. allegoar ke' je hoore skraiwe?.. die is f'rduufeld 'n meroakel.... mó' je main of main jassie? dolde Piet geraakt toch.

— Hoho!.... hoho!.... wá' sou da' t'met hain? vier en vaife en nie genog aa's....

— Hain?.. Welneenet.. aas 'k moar wa' neusiesverf had, sou 'k main vast.. 'n kwassie smaire!

— F'rdomd! sel nie beure! sel nie beure! krijschte de Ouë, bleek grauw van schrik en hitte, — òp 't land komp gain druppel, hoho! hoho!

In langzame optrekking van z'n linkerknie, met z'n handen steunend in 't gloeiende zand, had ie zich uit z'n strammen hurk opgericht. Z'n rug voelde ie vlijmen van pijnen en z'n beenen stonden heet te trillen onder z'n lijf, als zou ie instorten. Piet gromde kwaadaardig:

— Skreeuw moar nie.... set 't nie op je heupe.... maan! moak goàr gain relletjes.... aas 'k 'n urretje likke wil soa'k jou nie vroage!....

— En jai Kees? vroeg Dirk, hep jai 't lekker?

— Kees, Kees, bromde Piet weer, die hep gain rug, gain stuit, gain kop, die hep niks!.... goàr niks!

Stil zwoegde Kees door, 'n endje van hùn bed af, zonder

omkijken, in strakken loer op de aardbei, met uitgolvenden slag z'n manden vullend, tweemaal sneller dan zij. — En telkens àchter z'n hielen, draaide ie 'n gouden slof neer met trillend vuur. —

Op àl de paden, achter de akkerhagen, stonden groote bruine, rauw-groene en roodbemeniede handkarren, zwaar beladen met goud-glanzende sloffen en bronzen mandjes. — Van allen kant tegen den middag, kwamen de plukkers aansjokken met bakken, sloffen ; geurde en smolt 't vruchtenrood en sap inéén met gras en groentearoom, als wierook door de lucht uitvloeiend en verwaaiend. De hemel wiegde zwijmeladem en bruiste zonnedronkenschap door 't stedeke. De luchtkoepeling stond gespannen in prachtglans van blauw, hoog boven de kruipende plukkers en pluksters. Overal, in de paadjes nu, achter de hagen, slangden de purperen regels in gloeiende zoomen. Kielblauw en kielrood, ademde hoog de zonnehitte in, en strooien hoeden blondden al meer in 't jubellicht. Tusschen de doppers, kronkelden fel-groen, de duizelig lange slakroppen-regels, blank beschubd, en de jonge erwten glansden naast de bladzilvering van tuinboonen. En woester, gelijk met zomerroes, zonnedronken van licht en kleuren, ging ploetering òp, jagender. Alle handen koortsten rond in den grooten haal. Ze waren besteld de tuinders, door 'n paar groote afnemers uit stedeke, die in Engeland en Duitschland hùn waar met flinke verdiensten van de hand zetten. Duizenden op duizenden kilo's moesten geleverd worden, naar spoor gedragen door de werkers, dààr gewogen en verzonden. —

Iederen dag làter in 't saizoen, kon de prijs van kilo's dalen, als van alle kanten te groote oppropping en aanvoer kwam. Daarom, in woeste jacht, met zwarte afgunst onder elkaar, heet op voordeeltjes, plukten ze in koortsige haast, om anderen vóór te zijn, als 't kon ; anderen er uit te smijten en op moment dat aanvoer 't minst nog leek, nieuwe bestellingen bij te krijgen ; al was er in den winter al kontrakt gemaakt voor vaste levering, met iederen gast die wou. —

Dirk had van 't doorloop-pad àf, op den akker 'n groote

kar met verlengboomen, om breeër op te laden, volgestapeld met sloffen en manden. Wat bàkken daarboven òp, versjouwde ie mee naar de hàven, de mànden naar 't spoòr. Jan Hassel de minst-vijandige neef, reed mee den weg op naar 't station. In zweetdamp, met bemorste kielen, geurvracht hoog opgestapeld en wijd-uit geladen van achter en van vóór, tot op de handkruk, zacht zwiepend op de verlengboomen, verduwden ze hun loodzware karren, met borst en armenspanning, pezig-gestramd, 't lijf in rukkende stooten, Wierelandschen straatweg over naar 't station.

Zonlicht zoog heet in 't vruchtenrood. Over de manden lag bladgroen van tuinboonen, fluweel-zilverend er om heengestrooid, tusschen het purper, dat glansde als koralig lichtglimsel. —

Achter Dirk en Jan Hassel áán, ratelde een stoet van karren, geduwd door tuinders, gelijkelijk optrekkend in lawaai en gedrang naar 't spoor. — Bij 't zijhek werd halt gehouden, zwenkten om beurten 'n paar groenboeren de karren àchter de gele, schroei-zonnige omheining.

Van Lemperweg, haven en zijstraatjes, ratelden en woelden meer karren áán, gloeide 't karmijn en purper, al naar aardbeisoort, in de gouden rietsloffen of blank-gele ronde manden; wierookte al zoeter, dieper vruchten-aroom heet-zomersch over 't plein; vuurden en vonkten de aardbeien van alle kanten, zonnedronken in blaker, onder trillenden zonneroes.

Kerels met vermoeide, grimmige koppen, paarsig vergrauwd van zweetvlekken, uitputting en zwoegdrift, duwden òp, woelden, zwenkten, trokken hun karren, schreeuwden en vloekten tusschen gedrang, geratel en gedonderbonk van karren en manden. Trekhonden, afgemartelde beesten, verwoed van hitte en dorst, blaften gillend en bassend, stonden of lagen tusschen de kleurig-donkere kar-assen ingekneld, met riemrepen over neus, bek en nek gekneld, ademstootend in snellen hijg, woest schuim verkwijlend. — Van vier uur al ratelden en bonkerden wagens en handkarren áán. Bergen manden stonden opgestapeld naast wagens, apart voor aardbeivervoer, vastgehaakt. —

Op 't station, aan achterkant van 't zijpad, zat 'n man vóór gewichtstoestel, verzweet en gejaagd, in 't ratellawaai en schreeuwrumoer om 'm heen, tusschen treindrukte, loop van passagiers, kruiers en zwellenden aanvoer van waar, met z'n bonboekje in de handen, afrekenend wat ieder leveren kwam. Telkens achter 't hek, als 'n tuinder klaar was, zwenkte 'n ander uit al sterker aangedromde, woelerige karmassa, schuin tusschen de latten-omheining, op grof-bonkerig gekei, ratelde de leegte achter 'm dicht; stond ook diè weer met 'n berg nieuwe manden en vruchten voor den kontroleur. Voorzichtig zette iedere tuinder z'n rood-vochtige manden met aardbei op de èven boven den grond zwevende schaal, netjes op elkaar inschuivend en voegend al meer en meer, tot de heele vracht van hun kar afgeladen was.

De kontroleur, met z'n zweethoofd, z'n gezicht doorgroefd van zorgtrekken, overspannen arbeid en vreemde zenuwtrilling van lippen als geluidstroom en herrie watervallen over hem uitstortten van haast en jacht, — woog af, trok handvat van weegschaal achteruit, loerde intusschen naar kwaliteit der vruchtjes.

— Naam! vroeg ie kort, met moeë stem, 't zweet van gezicht onder oogen en om neus uitwrijvend met rooien doek, waarop ie bang keek, na elken zweetveeg.

— De Kaiser!

— Wie?.. Piet of Willem?

— Willem!

— Achterweg?

— Welneenet!.. Slangetje!

— Slan-ge-tje herhaalde ie brommerig, zich zelf dikteerend, onder snel geschijf, afscheurend in rakettige karteltjes het geperforeerde reçu.

— Hier anpakke! — Weer schuurde z'n zakdoek langs z'n zweetnek en hals, veegde ie met nijdige rukken 't vette nat onder z'n hemd weg. Dirk en neef Hassel konden met hun karren 't zijhek nog niet in. Achter hen áán, dromden al meer paardwagens en karren met de hijg-sjokkende en duwende

kerels er vóór, in al sterker áánstroom van aardbeien, purperende neergestorte wolken van rood licht, fijn-prikkelend doorgeurend weibrok, paden, stationsplein. Gevloek en geharrewar van rauwe vermoeide stemmen, krijschte òp uit woesten sjouw en gedrang. — Doffe blaffen basten tusschen hoognijdige keffers en kermende hondestemmen òp, — dwars door menschengeschreeuw en ratelgeraas, dat hooren en zien verging. Kisten en manden, leeg en uitgehaald, keilden rond achter 't hek, waar 'n geholpen groep afzakte, en overal dromde gegrom en driftig geworstel der zwoegers, tusschen hun geurende stille vruchten in, hun roode bergen van geur en vonkpracht. — Op elkaar hitsend, afgunstig en nijdig, wou de één den ander voordringen. Plots kwam er lucht in worstelende ploeterende bende, konden 'n paar wachtenden inzwenken, met hun wagens en verlengde zwiepboomen, ratelden er karren wèg, dwars tegen aandrommende massa in. —

— Nou debies ! Ik ke' nie langerst wachte, krijschte één uit den karrenstoet vóór 't hek, met grauw zweetgezicht, vette kerel, paf van hitte, uitblazend van vermoeienis, gekneld z'n dikke lijf tusschen andere wagens in.

— Hulp d'r sain effe eerst, gil-schreeuwde één achter 't hek, tegen kontroleur, die nu op 'n oue mand zat, met z'n bon-boek op de knieën gedrukt, rondloerend overal heen, of ze'm niks bestalen, alles goed verstapeld werd in de donkere wagons. — 'n Blauw potlood stipte ie telkens nat tegen z'n mond áán, dat z'n lippen paarsten als zou ie plots 'n beroerte krijgen. Van 't toegeschreeuw, de rumoerige hurrie en onrustjacht achter 't hek, maakte ie zich niks hooren. — Vóór 'm stonden de tuinders, hun waar verladend op 't breede, lage, met stof-vuil overwaaide weegtoestel.

— Acht honderd kilo van ?....

— Joapeke !

— Jaapeke uit ?..

— Lemperweg !..

Snel kraste z'n potlood, stonden de tuinders voor 'm ingebogen te loeren, naar de koortsige krabbeling van blauw puntje

op 't blanke schitterpapier, waar 't licht op beefde. Bij 't ontvangen van reçu, hielp de tuinder z'n waar van de schaal laden. Twee smerige kerels, vergrauwd in zweet van zware werkjacht sprongen òp en àf uit de binnen-in-donkere wagons, half volgestapeld. De mannen rukten Jaapeke z'n manden en sloffen uit de handen, grepen ze van de weegschaal, klauterden met de aardbei wagons in, dat de purpering kwam te dooven tusschen de morsig bestofte houtwanden, waar àl hooger en duisterder de geurvrucht op elkaar gesmoord, in verdook. —

'n Twintig meter van den kontroleur af, op 'n weghoogte van grove keibestrating, àchter omheining, propte nòg 'n drom karren, rumoerde landvolk met waar en manden, bij 'n konkurrent-kooper, 'n Duitscher, die onder geeldoekig tentje, waar zonnebol gloeiheete lichtschaters op néérproestte, — aardbeivrachten innam en verzond in andere wagens weer.

'n Ontzaglijk dik wijf met reuzinneheupen, en magere dochter, langhalzig en beenderig geitengezicht, zat achter 'n klein kleurig tafeltje onder 't brandende tentdoek te schrijven, reçutjes en kopietjes, terwijl zwaarbuikige Duitscher afwoog en loerde naar de vruchten, met z'n glimvettig bollig zweetgezicht. — Achterover, op z'n kruin geplakt, blankte 'n wit-stijve automobielpet, glansfel beklept. — Met iederen tuinder rumoerde en streed ie kort en stemsnauwend-krasserig, over gewicht en waar. Moe', niets begrijpend van z'n Duitsch gebrabbel, stom en dorstig in de hitte van d'r zwoeg, kregelden hun ruwe gezichten, vervlekt van zweetvet, streken ze hopeloos en zorgelijk in angstig spiervertrek van zenuwmonden, handplat langs hun voorhoofden en monden, losten ze verder, zonder 'n woord verweer, wachtend op reçu.

Aldoor weer 't oerige moederwijf brabbelde wat tusschen het gebrauw van den zwaarlijvigen mof. Lacherig en spottend, gromden eindelijk de kerels in vloek wat terug, verlegen onder 't niet verstaan, òpkijkend telkens naar bemiddelaar, die naast 't zengende tentdoek stond te schroeien in zonnevuur, allerlei zure grapjes uitlolde tegen langhalzige geelmagere dochter met den geitenkop en enorme, vetdijige moeder. Onder geschrijf

en overgereik van bons aan tuinders, schoot zij, — onder fluisterend gekonkel van bemiddelaar in 'r ooren, — om 'n haverklap in proestlachen uit ; schommelde 't moederwijf van gierpret, 'r logge boezem lang nog nàbevend achter klein tafeltje, dat meelachte in lichten sidder tegen d'r schuddenden vetbuik. Toch, ieder keer duwde ze den kerel met 'r vette worsthanden soms midden in 'n grap, ruw buiten de tent, loerden zij en 'r dochter naar de weegschaal, of d'r niemand bedroog ; gingen d'r sluwe klein-grijze oogjes in 't pappig opgeblazen maangezicht lichtend rond, in kring der sjouwende werkers, die doorlaadden en losten, in stommen zwoeg, donker, morsig en vergrauwd, tusschen 't schittervuur van hun vruchtjes. En stapel op stapel, purper leven slurpte op, al meer, satanisch-gesperde muilen van donkere wagons. —

Kleurigste hurrie daverde rond den kontroleur, verder op. —

Eindelijk was 't Dirk's beurt om te lossen, zwenkte ie vóór, met z'n zware kar, wrong en schuurde ie door engen hekingang, in giftduwen tegen de kruk, dat z'n kop te barsten stond, zwellend van spierspanning. Zweet droop van z'n wangen in de sloffen, toen hij mand voor mand van z'n kar op 't weegtoestel schoof, berekenend, nauw passend en insluitend de manden, onder 't opstapelen.

— Van ?.... vroeg kontroleur, al klaarstaand met potlood op de lippen, tongpunt er tegen aangedrukt.

— Hassel !..

— Welleke Hassel ?....

— Gerrit !

— De Blommepot, gromde ie voor zich uit, veerend op z'n mand, blauwe krullettertjes op z'n papier krassend.

Dirk in zweet en zon, stapelde dóór van z'n kar, rustig op 't toestel.

— Hee, hield plots kontroleur z'n arm in, met ruwen schreeuwstoot, van z'n veerende mand opspringend,.. wa' is dá' ? die mand dààr.... en die ?.... daa's drek !.... ke'k niet gebruike !....

Dirk hield op, keek verstomd met z'n koeienblik den kerel aan, die weer was gaan zitten.

— Wa nou ?.. wa' bruike ?..

Hij wist eigenlijk wel dat ie twaalf sloffies met vuil goed had meegekregen. Ouë Gerrit wou, woù nou eenmaal van de berijpte vervreten hoek wat pluksel verstoppen ònder de beteren, om zoo nog wat te beuren van z'n teelt, denkend dat in de drukte geen sterveling 'r op letten zou. Drie tuinders hadden 't er op die manier al door gekregen, waarom kon 't hèm ook niet lukken ?

— Droal nou nie soo Hassel, donderden achter 't hek wat kwaadaardige stemmen, van ongeduld barstende tuinders, wai hebbe ook 'n kilotje !

— Stik doar, schreeuwde ie terug. Woest nijdig begonnen plots z'n koeienoogen te werken, en kwaadaardig te schamperen van wreed licht.

— Daa's d'Ouë s'n skuld, bromde ie zacht voor zich uit, die hep main d'r làte inloope.... da kreng.... en nou opelik betroàpt.... 't foàrke sou je kefuus moàke....

— Nou ! nijdigde kontroleur uit de hoogte.. Stapel die rommel nou maar weer weg, want neme doen ik 't nie....

— Moar maa'n ! je laikt puur daa's, se benne bestig, loog Dirk, om zich te redden.... allaineg 'n baitje stainderig meskien !....

Kwaadaardiger vertrok kontroleur z'n zweetmond. Hij was weer opgesprongen van z'n mand, die knarste en kraakte onder z'n lijf.

— Als jij hullie nie van de schaal neemt, donder ik se fierkant tege de wage an, jou drek !..

— Stik ! dá' bi'k tog sellefers bai, hee ? Daa's f'rdomme twee doàg kromplukke weust.... twee doage !.... dâ je je donder deurmidde barstte.... en nou veur niks werkt !

— Al had je 'r 'n beroerte an gekarweit, ik neem se soo nie.. en fort nou, gauw ook ! d'r blijve nou alleenig die veertig mande daa's.... kijk !.... zes.... honderd.... kilo kijk ! kijk !

De gewichten langzaam natellend, ingebukt en waggelend

op z'n veerende mand, krabbelde ie de vracht op z'n boek àf. In dralende weerspannigheid had Dirk weer z'n twaalf manden van de straat op de kar geladen. Achter zich zag ie neef Hassel staan, klaar met z'n waar, in schamperen lollach op sarsnuit dat Dirk z'n rot boeltje terug gekregen had. Prachtig glansden neef Hassel's manden, rond en hoog, op de handkar. Z'n bruin eikenhoutige wagen, met lichtblauw beschilderde wielen, als azuren raderen, waarin verflitsten de spaakjes in zongespat, kleurfel òpkringend tegen de daverend-oranje bemeniede assen, gloeide in zomerbrand, met z'n hel-roode aardbeistapels, rondbroeiend geurende warmte van glansen. Op elken mandrand, goudvlechtsel in zonnegloed, had ie groene bladerenkranzen geslingerd, tusschen het zingende warmhooge rood, en half beschaduwd vruchtenvuur, dat 't frisch jubelde bòven de karkleuren.

— Daa's siek veur niks, lachte kontroleur, se gaan toch de kist in, wees ie spottend op de wagens.

Dirk stond nog achter z'n neef, woedend neer te kijken op kontroleur. Die vervloekte Ouë... Most.. ie sain da lappe ?.. hai sou sàin t'met de mande veur s'n skainhailige tronie sloan.... Sóó hep hai nog sait daa't goàr nie gong.... nie gong.... f'rdomme!

Maar kontroleur, begraven onder nieuwen werkdrom, zag niet meer naar 'm om, loerde alleen rond naar vervoer, gewicht, wacht op reçu's. —

Onrustig keek ie telkens achter zich, of alles wel vlotte en niets gegapt werd ; of de kontrabons klopten, de wagens zuinig genoeg bestapeld werden. — Te zweeten, te zuchten zat ie van 't aandrommende werk, rondom z'n overal kijkend lijf, in 't geraas van treinen en dreungesmak, getier van 't landvolk, dat van ongeduld sterker schold en trampelde voor hun karren. Nu en dan, heerig en afgemeten kwam patroon van kontroleur even kijken of de boel liep, stond ie dwars in den weg dat de tuinders 'm omver boften met hun karren en manden. Gauw had de heere-baas 'm gezegd, dat kontroleur zich niet moest laten beetnemen door 't goochelend sluwe volkje ;

dat alle vergissingen en terugzendingen voor zijn rekening kwamen. Dat wist ie wel, en gejaagder loerde, zweette, vertilde ie de zware gewichten. —

Dirk had zich àchteruit door den drom wachtenden met z'n kar heengewerkt. Achter 'm laaide 'n roode gloed van purper en karmijn, waartusschen 't landvolk woelde, met 'r sjofele stinkende plunje, bronspilow broeken, zwart-fluweelen truien, vuilblauwe en lakrooie kielen, grijs-bruine en goorgele hemden. —

Nou moest ie nog even, achter de Duitschers, om nieuwe sloffies. — Van ver zag ie al 'n troep tuinders worstelen en dringen bij 'n wagen op tweede rails, met leeg aangevoerde manden. Z'n kar zette ie vàst tegen 'n boom vóór weibrok, en wrevelig achter 't spoorhek drong Dirk dwars door den stoet. —

Ze vochten in nijdig gedrang, rond den wagon. — De een duwde den ander achteruit. Met trappen en stooten, in furiende werkkoorts, doken telkens 'n paar weer in den nauwen wagon, op geschreeuw van den grooten aardbeikooper en mandeigenaar, die aflas namen van tuinders.

— Hulers vier pakke, dreunde z'n stem, z'n oogen strak in loer op 't lijstje.

— Persint, schreeuwde 'n kerel terug, dook weg in den nauwdonkeren wagon, holde den anderen kant weer uit met 'n trits sloffen aan 'n touw, door de hengsels heengeregen.

— Daa's meroakel gemain !, krijschte één woedend, altait Hulers veur 'n aêr,.. daa's puur de fint van de bestige woar !...

Een brutale, met roet-zwarten baard om geelbleek gezicht en smalle schuwe oogen, wenkbrauwen neger-donker, rukte 'n tuinder z'n mandjes uit de handen, vloekend dat ie al drie keer voor niks hier was, op die manier niet plukken kon, z'n boel verrotte op den grond. De baas, er bijstaand, mengde er zich in, maar ze snauwden, verdrongen den heerigen vent. Hij voelde dat ie in zoo'n geweldige, stuipige werkjacht, z'n meerderheid verliezen ging.

— F'rek jai skorum, vloekte en tierde de onthutste tuinder, verhit van zongepriem, dat z'n oogen in brand stak, afgejakkerd hijgend van uitputting en sjouw.

— Ke' main puur niks bomme.... 'k hep in twee doage al nie plukke kenne.... soo lait main oogst veur de waireld.

— Moar daa's main.... skar! duufelstoejoager.... kabbeloebeloap!.... Doòr schold ie, wou op den zwart-baardigen kerel instormen, maar tusschen hen in drongen andere zwoegers, worstelend om sloffen en manden, den wagon òp en instormend, grijpend en rukkend wat ze maar krijgen konden.

— Jorisse!.. riep statig baas af, acht pakke.... om schijnorde in de bende te brengen.

Maar niemand die naar 'm hooren wou.

— Wat 'n janboel, bromde Dirk, die met z'n stiersterke boffende schoften door 't gedrang en gewurm der half vechtende en razende kerels heen gestooten was, magere zwakkelingen op zij duwend. In de woeling en hitte van 't gegrijp, gedrang, en geroep werden als verschoppelingen de zwakkeren vóór- en achteruit gemept. Bòven de koppen en kromruggen van 'n troep tuinders, die aandrongen op één plek, graaiend naar sloffies met armen vooruit, in woeste hebzucht, — deed Dirk z'n greep, met z'n granieten krachtarm naar één kant waar ie 'n lossen stapel in de gaten had gekregen.

— Daa's jou beurt niet.... terug! schreeuwde 'n wagonknecht, luisterend naar den afroep van patroon. — Maar terwijl die bij één wagon-end aansjouwden en afweerden, ganneften ze aan anderen kant de sloffen wèg, in tierend kabaal en worstel.

— Ikke hep ses pakke, skraif moar roak! beet Dirk af, de rist manden over z'n schouers gooiend na 't bindtouw eerst stevig om z'n hand gekneld te hebben, dat 'm niemand wat afnemen kon. Luchtig was ie den wagon uitgesprongen, lollig zich voelend, dat hij weer voor 'n pluk geborgen was met sloffen.

Honderden, teleurgesteld en woest, nijdig gromden en raasden tegen de kontroleurs en bazen, waarom 'r niet meer manden waren. Een, wachtte al drie, 'n ander al vier volle dagen.

— Ke'k niks an doen, laike puur roofers.... schreeuwde 'n kontroleur, morgeochend om vier uur.... stoan d'r weer twee woages, mo' jullie moar 'n vroegertje moake!..

Zóó, in zwoegzweet vergloeiend onder schroeizon die 't ko-

kende licht rond ze neerdreunde, doornageld van steken, gemarteld en vergramd, huilde in raas-drift hun klacht naar gereedschap, barstte hun haat en afgunst op elkaar uit, in woest gescheld en getier; steeg de koorts van hun werkjacht, hamerde de pols van hun arbeid heeter, hooger, onmenschelijker. Hun ploeterramp dáár, lag als 'n lijk te ontbinden, tusschen het gouden daggeluk, het jubel-geschater van licht, de wellustzwijm van geur, tusschen het groen en 't hemelreine, wijdzalig azuur, waarin het leven bruiste, en de kleuren klaterden. — De wilde storm en donkere furie van hun arbeid, brandde en stuipte in 't rood van hun vruchtenzee.. Verbitterd in stillen wrok, stond er verwoesting van leefrust op andere koppen gerammeid, driften van zorg en geld-haal, die ze razend maakte, razend.

Aan weirand tegen spoorhek, èven buiten den worstelkring van schreeuwers om sloffen en ronde manden, stond droef-verschrompeld in eenzamen staar, 'n blinde man op klein orgeltje te draaien, z'n kaal hoofd pal in zonnevlam, brandend op schedelnaakt.

Tusschen gebonk en geratel dóór, schoten melankoliek, triestzachte klanken uit z'n ween-instrument, dat met 'n riem over z'n borst gesnoerd, vóór z'n buik hing, steunend op 'n kort schuinen poot in 't zand. — Eén mager-gele hand lag te beven op 't bovenblad van z'n orgeltje, en de andere dor-uitgepeesd, draaide, draaide! Wèg zonk klaagstem van weenend orgeltje in den tierenden werkroes van 't landvolk. Bloedrood vlamde 't omlijste gaas van orgelkast, vurige poortjes in 't licht. En stil, krombeenig ingezakt, magerde z'n schreiend-sjofele figuur, in groen-roode jas, als vastgenageld, gekruisigd tegen 't hek, eenzaam in de drift-woeling van 't worstelende werk. Vóór 'm, op 't heete gras lag 'n verluisd vuil mandrillig kereltje te smakkeren op wat verkneusde weggeworpen rottende aardbeien. Stommer, pruttelden de dooie droge lippen van den blinde, angstig gissend waar z'n zwijgend geleidertje 'm neergeduwd had. En lang, heel lang bleef zon, sar-heet priemen op z'n naakt schedelvleesch, op z'n mageren, smal-hoekigen kop, angstigden

z'n staar-oogen, als in *luistering* naar wat ze niet *zien* konden; draaide de hand, draaide, draaide uit, droeg klankengeween, verdoofd wegvloeiend tusschen de furiënde aardbeienwoeling en felle glorie van zomerbrand, overal rondom.

Veel later, in den avond nog, dromden meér karren en wagens áán, lag 't aardbeipurper en karmijn te koortszingen in 't avondgoud, kwam 'r nieuwe vloed aanspoelen, aangolven, op de ratelhotsende karren, dampend nu in bovenaardsche zonglanzingen.

En van allen kant, de zwoeggezichten keken strakker, vermoeider. —

Op 't stationsplein vóór en achter 't hek, oproerde 't nu, drongen en worstelden in beangstigend stillen drom, stóm van werkaandacht, de late plukkers. Wagons stonden in vreemd goudrooden gloed, in schijnsels van kathedraligen lichtdamp, overwazend de ploeterkoppen. Voor hun oogen verdroomde in nevelige pracht, 't groene, eindelooze polderland, heel vèr, in 't zinkende licht. De aarde dáár scheen te verdauwen, te drenken de verschroeide vruchten, en in zomermist zoelden de zoete grasgeuren en bloemenrook van de weiden en akkers òver naar den spoordijk. —

Sappig, in groen-zilverenden en aureolend rood-zachten zonneglans, vredig en hitteloos, verkleurde 't weibrok vóór 't station waar blinde man gestaan had. — Lemperweg, zwaar beboomd, groende in fijne lijngolvingen tegen goudregenende luchtverte. — Dáár vertintte donkerder purpergoud, in 't al zinkende late licht, àchter de zwoegers, die verteerden in den dronken hartstocht van verkoop, de geweldrazernij van aanvoer en afname, niets meer zagen van 't leven, rond hen heen. Van alle kanten stroomde nog áán zoete vracht, in wemeling van rood, róód, in al heerlijker schakeering, 't zoetste purper, tusschen helsch vuur. — Over den karrendrang groeide de wondre avondzon, met z'n uitpralend madonnagoud zeefsel van broos zinkend licht. — En hooger, tegen de scheemring in, stapelden òp de wagons, en zoeter rookten de vochtige geuren in den verdroòmenden lichtval. —

Tòt laat in den avond, — Lemperweg in boomenschemer al

te wiegen lag in zalige zomer-nachterust, heel Wiereland verzwelgde in geuren en zoete kweel-geluidjes van wei en weg, — bleef tuinderszwoeg àchter en vóór 't hek drommen ; bleef donkerder vonken 't vruchtenrood, schonkeren en botsen 't martelend geduw van atlaszware sjouw-vrachten. Al meer verduisterde de roode vruchtenzee in den zachten ruischgolf van scheemring, verduisterden de kerels méé in de azuren neerkoeling van nachthemel. Woest wrevelig staakte eindelijk de zwoeg, ratelden de karren terug naar krot en straat, akker en pad. — Te donker werd 't om verder te lossen.

Stiller nu op 't spoorplein daalde rust, vernevelde de polderwei in nachtelijk, droom-donker groen, in heilige stilte, als ruischte elke grashalm heilig nachtgebed uit.

Dieper nageur van vruchtenzoet bleef aromen over 't plein. — Van verre, uit teere, avond-doorschemerde laantjes klonk vedelweeke stemmejubel van 'n meisje, avondklanken verluiend in den zomernacht, als heimwee-zoete herderszang.

En wijd, almachtig, in diep blauw, zaaide de nachthemel z'n sterrengoud uit ; hemel als eindlooze fonkelkoepel plots in 't duistere azuur gegroeid, waar geruischloos gaas-ragge engelenvleugels, zilveren glansen heiligend doorheenzwierden. —

DERDE HOOFDSTUK.

Zonnezang daverde over de gouden akkers!

Zomer- en werkroes in Wiereland en Duinkijk, steeg, stéég.

Aardbeihaal werd op z'n hevigst. Alles in huis lag vergeten, verwaarloosd, vertrapt. — Elke lèvende hand moest graaien, elke rug moèst bukken, elk hoofd verzengen in zon. Nergens was volk genoeg. Geld van ontvangst kwam instroomen, verhitte de tuindersbazen, beduizelde hen, als ademden ze in tooverland. Kindertjes van twee, drie jaar, liepen tusschen wat ouderen, verwaarloosd als morsige honden, verstrooid in de laantjes rond; schooierden op zon-doorzengde erfjes, die rookten van hitte. Huishoudleven bleef in stårende verwoesting, in de stille smoorheete krotjes achter. — Vrouw en kinders, die éven maar wat beseften, knielden en zwoegden in zonnegang van ochtend tot nacht, gelijk òp met volwassenen. Midden tusschen den aardbeibrand zwollen de doppers, de suikerraspers, zoetig en teer lichtgroen.

Tusschen den aardbeipluk kwam de erwtenhaal indringen. 't Joeg, 't joeg. Als ze nòu niet gehaald wierden, groeiden ze te dik, zwollen of verrotten ze in verpestenden honingdauw, die neerviel op de erwten en heele regels in gelig-kleverig vocht verschroeide. —

't Brandde ze in de handen de werkdrift, en zoo kwam nû, tusschen den zwoeg van den aardbeipluk, de erwtenhaal. —

Zonnezang daverde rondom, elken dag heeter, schroeiender, uitdrogend de akkers, waar 't zand op blakerde als heet paarsgruis, bij ander grondbrok soms, gelijk wit vuur, blink-hevig in stillen damp kokend.

De eerste gouden zomerjubel van wei en boom was weggelicht ; gras en blad verstoofden al zachtelijk in moordenden broeidag en overal langs zeeweg en lanen, wolkte zand, verstikkend terugzuigend op hagen en gebladerte, de nerven begravend onder dorre grauwe asch.

Barnende hitte in grijsblauwen hemel, grijs van warmte, wijd uitstralend in fellen zeng, trilde over de werklijven, stom in hun arbeid, nu zomer ging rondom branden en moorden. —

Hun koppen, vroeg al doorlanst van vuur, dat neerlaaide uit verblindend fellen zonnekring, in witte gloeiing, — vlekten en gromden verwoest van wrok en zweet, sjouw en inspanning. Hun lijven, doorkleft van zurig nat, voelden verlamd, verweekt onder den brandheeten lichtval, die dreunde en bazuinde om hen héén, in roostering van leven. —

In stil-sidderende Julihitte, stapte Kees om drie uur al z'n erf op. Wimpie had er om gesmeekt buiten te zitten, elken dag nu. In 'n krakend, gebarsten wagentje, dat Ant van 'n Wierelandsch notabele gekregen had, zat Wim lang buiten de dampige kamerbenauwing. Heel voorzichtig, terwijl Ant wat hompen brood sneed en de kinders, ontbloot en vervuild, nog snurkten in de stikkend-broeiende bedsteetjes, droeg Kees Wimpie naar 't erfje, schoof ie 't kapotte kinderwagentje met z'n lammen kap, tegen 't goud-okerende muurtje van z'n huis. Groenig-grauw dorde Wim's doodskopje, tegen de goudpaarse weerschijnen van wandkleurig vochtspel; lag ook z'n lijfje pal in de zon, schuin onder 't hooge raam, waarvan de vuil-bruine postrand, den heelen dag doorzoemd kookte van groote, dikke razende vliegen, die kringden op 't heete ruit, dat gloeide als smidse. Fijn, boven z'n steen-bleeke ooren, rankte lichtgroen, ciergebogen, de wilde wingerd.

Den heelen dag maar staarde 't ventje voor zich uit, op den zandigen zeeweg, in 't verre prachtgroene duister van diepe kastanjelaan, in tuin van Jonkheer van Ouwenaar, of bijzij, naar sparreboschjes en 'n paar angstig krom-gewrongen knotwilgen vòòr aan den weg, groeiend hoog in de lucht, met

wortel-klauwen bloot, in kramp-greep tusschen 't duinzand uitvingerend.

Nou lachte ie, 't zachtzinnige vrome kereltje, met z'n groote droomvrome, groenblauwe oogen, wijd open; nog altijd in allerlei variatietjes bepeinzend, uitroep van pastoor, dat ie gauw maar den geluksstaat moest ingaan. —

En vredig in z'n eigen zieltjes-rust, zat ie in de zon te blakeren, lekker en te kijken maar, roerloos, soms de vracht van z'n uitgemagerd lijfje, onder z'n zweetende handjes voelend als ie stil krampte van dijpijn. — Hij lachte tegen Kees, zachte, vreemd-ontroerende glimlach van smartmenschje, heel zacht en vroeg-wijs. Vóór 'm had Kees 'n bak met melk gezet, op 'n krukje, waar ie goed bij kon met z'n stok-magere armpjes.

Stiller iederen ochtend, 'n zoen drukkend op z'n kopje, ging Kees weg, voelend diep, dat 't gedaan was met z'n Wimpie, z'n zoon, dat ie er èlken dag grauwer, zwakker en beroerder ging uitzien. Wild kwam er weer verzet tegen alles in 'm stormen, 'n woest blinde gift, 'n heete wrok zonder dat ie zich uitte. En Wimpie glimlachte maar. Als ie niet te vermoeid was neuriede z'n stemmetje uit 't wagentje voor den zonnigen okergouden muur; kringden boven z'n steenbleeke ooren glansen en vochten op 't prachtgeveltje, oud roodgoud, in groen-paarsen weerschijn, gesmoorde jubel van kleurtonen, er ingestreeld, door wond're ragge stift van teedersten penseeler. —

Tegen vijf uur elken ochtend, ging Ant weg ná Kees, 'n uur den zeekant òp naar verre akkers, waar 'n tuinder 'r gehuurd had voor den erwtenpluk. Vóór ze vertrok, knuffelde ze Wimpie nog wat, bad ze koortsig in haast, vloekte en schold ze in driftige geprikkeldheid onder 't wakkerschudden en opstooten tegen de andere kooters. Al de kleintjes, van één tot vijf, bleven ongewasschen den heelen dag rondluieren, schooierig en verklierd op 't erf, of in de laantjes. Hun gezichtjes, korsterig, pukkelden, klierden en 'n paar, van drie en vier, met vuurrood haar, waren zóó bestrooid met groote sproeten, onder oogen en neus, dat ze bruin leken. Bedilzuchtig Grietje van zes jaar, kinderlijk miniatuur-moedertje, en vrouw Rams,

pasten op de kooters. Maar vuiler daardoor dwaalden ze rond, met bloote lijfjes en voetjes, in gescheurde vodderokjes, die hevig stonken naar vuil zand, scharlucht en poonen. —

Van negen 's morgens tot 's middags drie was Dientje aan 't venten met visch. Dan dadelijk kwam ze plukken bij 'n tuinder tot zeven uur 's avonds. Op marktavonden joeg grootmoeder 'r nà zeven weer naar de Haven, wéér met 'r stinkende poontjes en nog stinkender scharren. Dan had vrouw Rams de handen vrijer, bleef zij alleen met de kinderen over. Schooierig zwalkten die dan nog rond, kijvend, vechtend en grienend. Soms 'n uurtje, paste Jans op de kleinste, pàs van de flesch. —

Vermorst met zwart-modderig grientronietje zat 't notendopje in gebroken mestkar op 't erf, naast Wimpie, uren achtereen te krijschen, huilstootend in stuipende zuigelingsdrift, als spoog 't d'r longetjes uit, — meestal niet gehoord, en verwaarloosd door half blinde grootmoeder.

Ouë Rams bleef den ganschen dag roerloos, achter 't bij plekken fel-doorzonde cellige raam neergeblokt, in den kamerhoek waar zomers de poonen en scharrebosjes tegen den vuilen muur vastgehaakt, hun schrikkelijk rotten stank uithijgden. Bedorven vischlucht zoog door 't lage groen-duistere vertrek. — Rams rook niets, zag niets, vervlijmde hoest-scheuren, slikte rochelslijm in, bleef na elke vlaag die z'n bovenlijf overeindkromde, in sidder éven vergrauwd-rood, nakrampen z'n armen en beenen. — Uitgerocheld, zakte ie weer wat lager terug in z'n stoel, schoven z'n oogen net onder raamrichel dat ie niets meer van 't tuin-buiten zien kon, de koperen knoopen van z'n vuil rood jekkerkraagje alleen bleven zon-fonkelen, als twee gloei-gouden oogen.

Zoo hitten, kleurden of regenstroomden de dagen vóór 'm wèg zonder dat 'r iets anders in 'm bewoog, dan de zuigende pruim in z'n mond, met smakkende tongpunt van één naar anderen hoek overgewerkt. — Stil staarde ie, verloren in loomen leefgang van 'n koe, half bewust, versuft z'n tanigen kop na elke hoestbui dichter tegen venstermuurtje drukkend; muurtje

dat ziedde in zonnegloei; zoo vermummiede z'n neergeblokt krommig lijf in groenachtig kamerduister, doorschept reflexlicht van boomen; walmde de rotvuile vischstank van verterende scharren in de zomerhitte rond 'm heen, als lag in de schuwe donkere balkkamer 'n lijk te ontbinden.

Zóó, elken dag bleef Wimpie moederziel alleen, huilde hij soms als ie zonnetje zag wegduisteren en de groene sparrenboschjes, onder zwaardreigende, angstige onweerslucht, vóór 'm versomberden. Bij iedere regenbui kwam, tastend en stootend, vrouw Rams 'm wegrollen op z'n wagentje 't achterend in, bij 't pleehok, waar ie bleef tot de regen had uitgeruischt. Door smeek en huil verteederd, reed ze'm dan weer ruw en brommerig, onzeker en waggelend terug, tegen 't muurtje buiten. Maar niets, op zulke dagen, zei hij 's avonds van z'n leed tegen Ant of Kees. 't Kereltje giste wèl, begreep goed, maar hield 't stil-in-zichzelf, dat moeder weg moèst, om wat bij te verdienen, misschien 'n paar centen over te leggen voor de eerste wintermaanden, als vader niets om handen had.

's Avonds, tegen half negen kwam Ant thuis. Nog morsiger dan in den ochtend, kringden de kinderen om 'r heen, doken ze allemaal een voor een òp, van allen kant, uit laantjes of erfje, alsof ze roken dat 'r wat te bikken viel. Maar Ant, half vermoord en doodelijk uitgeput van hette, 't zwangere lijf als 'n zware vracht voor d'r buik, zakte op 'n stoel neer naast Wimpie, kleine hijgjes uitstootend uit dor vertrokken, heet-murvenden mond, zonder 'n woord te kunnen uitbrengen. — Ze keek niet om naar d'r kooters, had alleen oog voor Wimpie, dien ze stil toeknikte soms. Vrouw Rams, nijdig en duwerig in 'r kwaadaardige halfblindheid, kippigde om 'r dochter heen, nu en dan 'n donker kindergestaltetje van Ant afstootend, als ze 't zag schaduwen of honger-stemmetjes hoorde drensen. Telkens stopte ze 'r één 'n bonk brood in de hand, tastend met d'r zoek-vingers langs gezichtje en lijfje of ze soms al hadden gekregen. Voor d'r man, op raamrand, zette ze 'n bord waterige pap neer, zonder 'n woord te zeggen. — Jans had ze gepakt en toegeschreeuwd dat ze op de kleintjes moest loeren met bid-

den. Eindelijk in armkrommigen tast, pasjes-schuifelend kamer in en uit, bracht ze ook d'r dochter 'n bord eten, warm groentekliekje van middagmaal. Maar geen hap kon Ant doen van uitputting. Eerst 'n uurtje rustig bleef ze zitten, kwam ze van zelf 'n handje bij, keek ze vrindlijker naar Wimpie, streelde ze 'm 'n paar maal over z'n doodskopje, dat ie weer neuriede uit z'n vereenzaming; vroeg ze'm, moe en kort, of ie erge pijn had gevoeld vandaag, of alles goed gegaan was. Soms, plots in woeste driftprikkeling, gaf ze 'n woedenden snauw naar 'n wurm dat 'r bezanikte, of barstte ze uit tegen krijschend dreumesje. — Dan vroeg ze weer, stil in onrustigen ademhaal, en zacht op-en-neer-beweeg van 'r hangbuik, d'r ventje wat. Om negen uur, soms tien, kwam Dientje thuis van de Haven, met 'r ventgeld warm gekneusd in d'r zweethandje; bracht ze terug overgebleven poonen en scharren. Walgelijke lucht, als van vuile bokkingen en rottend, zoet bloedstankig vleesch, wasemde van 'r lijfje de kamer in. Hevig stonk 't kind-karkasje, d'r vunze kleertjes, en wat ze aanraakte luchtte mee. Maar niet één van de Hassels die 't rook, alleen werd Kees er nu en dan misselijk van. Soms als lekkernij, mocht Wimpie 'n poontje zuigen, waar ie meestal geen trek in had. Maar àt ie 'r één, dan hongerden de kleine zusjes, met sluwe Jansie mee, in 'n stil rijtje voor z'n bedje; loerden alle oogjes gretig naar z'n langzame eetbewegingen òp, als vuile hondjes die te wachten zitten, geduldig-roerloos op afval; tot ze plots ruw weggeranseld werden door Ant of vrouw Rams. Dan langzaam, na eersten schok, rijden ze weer áán, stonden ze met kleine schuine hoofdgebaartjes loenschig en gulzig voor 't zieke broertje, stiller nog dan éérst; smakkerend op de lipjes, vechtend en trappend in worsteling op den steengrond, als Wimpie dan hier, dan daar, speelsch 'n stukje visch of vel tusschen hen ingooide. Zacht schaterde 't ventje dan van pret, om hun driftige grimassen, grijp-woedetjes, zoek-stooten en wilde hebzucht.

Dientje alleen bleef zitten bij 't raam, doodop, achter ouë Rams, met 'r mand half open op den vloer, tot moeder 'r roepen zou om af te rekenen. Maar versuft bleef Ant zitten, als

lamgeranseld in 'r stoel, niet opkùnnend met d'r zacht zwabberenden hangbuik.

Schemering duisterde de kamer in, waar duffe benauwing van versmoorde zomerlucht in rondrookte, tusschen vunzigen scharstank en poonenbroeisel. Telkens sulde Dientje met 'r slaaphoofdje tegen muur, zacht-ronkend in 't zware kamerduister. Even voor Kees' komst stak moeder Rams, beverig en tastend, 't lampje op, begon Ant àf te tellen, stond klein-versmald 't bleeke slaaptronietje van Dientje naast 'r moeder. Angstig-ingekneld had ze de centjes nog in 'r hand kleven; lei ze alles in treuzelige rijtjes op de tafel, dat Ant maar te tellen had, dadelijk kon zien wat 'r verkocht was. En al wist ze dat 't uitkwam, al had ze 't honderdmaal zelf over gerekend, toch ieder keer weer beefde kindeke van angst, dat 'r wat te min zou zijn.

Kindertjes rondom in de bedsteeën lagen al te snorken, hun lijfjes tegen elkaar verbroeiend.

Doodop nog, knielde Dientje met 'r bleek uitgeputte gezichtje naar den schoorsteen, òpstarend naar 't krucifix, klonk dofmummelend 'r gebed, teemige gewoontewoordjes, half in slaapwegsullend van de heete dorstige lipjes. In dommel slingerde ze 'r handjes 't wijwaterbakje in, boven Wimpie's ledekantje, stapte naar 't bedsteetje, waar ze 'n plaatsje opendrong tusschen drie naaktgewoelde, stinkende kleintjes.

Ouë Rams en grootmoeder waren naar bed gestapt in hun vuns gangetje. Daar broeide de hitte nog na, verduft als dampte er 'n warme bron open. Tegen half elf kwam Kees van de Haven. Z'n gezicht stond grauw van vermoeienis en verdroogd zweet. Hij beet zich op z'n dunne lippen, uit stillen wrevel. Geen woord dan werd gesproken. Alleen Wimpie, uit z'n donker hokje staarde levendig-angstig, van vader naar moeder, stil, met schraperig neusgeluidje van z'n zwakke korte ademhaaltjes. Op tafel lag 'n half tarfje met roggebrood voor Kees. Loom greep ie 'r naar, en loomer nog hapte ie 'r in, met breede sperring van stille kaken, lijzig kauwend, te vermoeid om te malen. Ingeslonken, z'n lijf gebroken van hitte en uitputting, bleef ie zitten, zonder klacht, stom.

Geen woord klonk tusschen man en vrouw òp. Z'n broodslikkingen en kauwgeluid alleen, ver-zuchtt ein 't krot. — Ant bleef hijgend-ademen, met 'r handen aemechtig op 'r gezwollen buik gekruist, in zacht duimgeschuif. Dientje lag in 't bedje wakker, als was met 'r instappen de slaap plots verdwenen. Ze voelde zich naar in 'r hoofdje, maar durfde niets zeggen, blij toch dat ze eindelijk lag. — Heete handjes van zusje, in blind gewoel op haar neergezakt, brandden op d'r lijfje. Maar stil liet ze de pootjes liggen, te òp en te stikwarm om zich te bewegen. Stom rekte Kees zich van z'n stoel overeind, in arm-rengelenden gaap gooide ie z'n jekker en kiel in 'n hoek, dat z'n schouders in kale zeemanstrui uitschonkten, drukte ie z'n handrug nog even zacht op 't klamme kopje van Wim. — In één sprong òver 't kleintje heen, dat tusschen hen in sliep lag ie in z'n smoorheet slaapholletje, te beroerd, te gekookt en gestriemd van pijn, om z'n broek uit te trekken. —

Langzaam, met paffe gebaren, wrong Ant zich hijgend, zuchtend van 'r stoel. · Zacht, bij elken pas wiegde 'r buik mee, holden 'r lendenen en telkens met 'r handen veegde ze tranen van 't goor-mager gezicht. Altijd in 'r zwangerschap, voelde ze zich weeker en angstiger, zag ze altijd vizioen van 'n ongeluk boven 'r hoofd hangen. Zacht zoende ze Wimpie, nog eens, en nog eens, lei ze 't kleintje, dat tegen Kees' stinkende pilowbroek was afgezakt met z'n snuitje wat recht, en stapte na knielgebed voor krucifix, en in verplechtiging van wijwaterkruisje, geradbraakt van pijngevoel in 'r doorstoofd slaapkrotje.

Ze had trui van Kees nog moeten uitspoelen, zijn en haar hemd, en van Wimpie nog wat goed, maar ze vòelde dat 't niet ging, dat ze 'r achter bezwijmen zou. Uitstellen maar, uitstellen en nou slapen, als 't kind dat doorbrand was van zuur, d'r tenminste niet de ooren kwam volkrijschen van nacht. —

II.

Naast den aardbei- en erwtenpluk ging rond op de akkers

woeste rooidrift van bollenkweekers. Van alle kanten, in diepe voren ingekneld met hun knieën, schoven ze voort, de rooiers, 't gloeiend akkerzand in klauwigen wroet opengravend, den heeten zandstuif naar zich toewaaiend, de longen in. Hun verschroeide bronzen koppen, strak en gebukt van ernst, dampten en zweetten in gloeistof, hun heele lijf ingehurkt, verteerde in drogen schroei van zand en lucht. De zon in z'n vroege Juliglorie daverde hoog in 't eindloos blauw, ingeschroeid in kringen van roodviolet licht en gouden kransen, woelend de lichtende hemelzee rond. — En de lichtlansen harpoenden neer over de gloeiende akkers, die in dorre, schorre hette smachtten naar regen. —

Lèvende hitte trilde en golfde op de rooiershanden in den grond, als groeven ze in lava, en 't zengende licht koortste en kookte zóó, dat de akkernevelen in 't verre blauw wit en fijngrijzig vervloeiden van warmtewaas. De zandgrond, hoogpaars blinkend en heet, lag naakt in woestijnige zonnemarteling, met den opengegraven grond al heeter uitdampend onder hun knieën en gezichten. Van alle kanten uit breede hurkrij van rooiers, fonkelden schaalranden in 't licht, rooibakken éven opschitterend fèl als scherven zonbeketst glas of schilferend metaal in brandgloed. Tusschen de bollenbedden bochelden in gedrochtelijke standen rooizakken, half of heel gevuld, als onthalsde kerels, enkele buiken en rompen, zonder armen, potsierlijke dans van wittig-bepoeierde karikaturen, die keken en lachten uit hun komische plooien. Kerels, in zweetzwoeg, sjouwden van en naar 't pad, ladend de zakken op karren. Rijen rooiers, in brons, pracht-warm rood en blauw gekiel, ingehurkt verzakt in de zandvoren, knielden naast elkaar, in woesten grabbel rukkend met hun vingers 't zand open, wroetend dieper den grond in, tot ze de bollen met heel 't wortelennet, beklonterd fijn gevezel, er uitgegraven hadden. Telkens één uit de knielende rooiersrij, gooide de rooibakken en schalen, opgestapeld met bollen, leeg in 'n groote zeef. Van vijf, zes hoeken tegelijk soms, ging er schurend sis-scherp zeefgeluid over de akkers, rond kerels in zonnevuur, met de groote zeven

in de handen, waar bronzige stofwolken onderuit stormden, òver gekromde ruggen en ingebukte koppen van rooiers héenwarrelend in wilden stuif, dat àl de werkers, momenten weggedampt vernevelden in 't bronzige stofgoud, langzaam weer bijtrokken als gestalten van ènkel licht. —

Het licht, in koortsige wellustgamma's van kleurhitte, sloeg, schroeide, bazuin-dreunde om hen heen, tegen ze áán. — De laaiende zomerbrand regende z'n zonnevuur neer, rond en op de werkers, die groefden, groèfden en woèlden in den akkergrond; in de gloei-heete aarde die hen teisterde en martelde. Als bij rooversstoet in oostersche sprook, ging er 'n graafdrift onder de stomme werkers, kampend tegen 't zonnevuur, om schatten te vinden, schatten op te delven, in koorts en jacht van arbeid, bàng betrapt te worden door anderen. Knieën stramden en pijnden als in zweer, polsen en handen kreunden stil. Gezwollen kronkelden klauw-pezen, in bange paarse benauwing, en kreten van werkersgramschap stootten òp dat zwollen kop-aderen en slapen. Hun longenhijg trilde door de lucht als zachte zuchten van machienzuiger. Maar alles toch van hùn ploeter smoorde tegen den grond, die uitbraakte brand van zand. Dieper graaiden hun pijnvingers, feller gloeiden hun polsen in de blakerende aarde, de aarde die zelf kreunde en kermde onder den zwarten zwoeg der mannen; onder de orgieënde voluptueuse lichtrazernij, den heerlijken, goddelijken almacht-brand van zon.

Doffer in den grond smakten hun klonterende bollen in de bakken en fonkelschalen en stiller schoven hun knieën vóórt door de heete voren, natrillend nog van hun lijfsvracht. —

Zóó, elken dag rondom den pluk van aardbei en erwt, lag het bollenland in den gloeienden zwijmel van zomerbrand.

Elken nieuwen dag om hen heen, met z'n uitzwijmelend bloemenvuur, gloeide in kleuren en glansen, bloedde in rood, goudde in warm geel als een reuzig goud-dampend kerkraam, vàn de aarde geheven, hoog en oneindig, tot in 't hel-lichtende azuur. Elken dag in den brand van zijn eigen kleurengloed, verrees als 'n reuzig kathedraal-venster, met z'n scharlaken

bloeding van vitrails en rosetten, in 't laaiende licht. Zóó zaligde de hemel in godlijk kobaltblauw, 't azuur van middeleeuwsche vitrails, in den azuren droom van heilige figuren. Zoo kleurde de aarde in het zingende brons en extatische geel van z'n gloeiende glas-verven, omdampt in den aureolenden goudglans van altaarlicht. —

Zoò, in 't bloedrood van ruitenbrand, als ontzàglijk kerkraam met z'n bogen en gierlànden, vlamden de bloemende zonnedagen in 't azuur, gloeiend, kleurdampend en jubelend in de oneindige glorie van zomerleven.

En daaronder stom, de werkers, de geloovers van den arbeid de zwijgende devoten van den machtigen zwoeg op 't land. — Stommer en gekneusder elken dag weer, schoven hun knieën door de voren, 't schitterheete zand. Dieper groeven hun klauwen den hitte-adem van de aarde naar hun longen. En geweldiger in de zonnelaai ging het schuurgeluid van hun zeven over de akkers, de wolkenstuif van het bronzen zand òver hun gekromde ruggen. Alsof de aarde, de stille rooiers nòg eens wou overstroomen met den trillenden zeng van haar zonne-lava. —

Verder op 't land, naar den zeeweg, stonden de werkers onder de eindlooze hemelblauwing, met zware armhalen rottend loof van hyacinten en krokussen weg te schoffelen, hun lichtgestalten uitlijnend in de trillende hittelucht. Hoeken, in prachtigen kleurenschimmel, teer pastel, toonfijn, als tinten van doffe poeier, lagen tusschen gerooide bronzen akkers; loof dat zingend stierf in laatste kleurenkoorts. In donzig groen-dòf en goudlila, — als er op oud hekwerk uitvocht, — pastelden de akkers met rottend loof, verneuriënd 'n doodenzang van tinten tusschen 't fel-jubelende zomergroen van boomen, hagen en pluimgras. —

Duffe lucht van rot geblaar, als vunze stank van aardappelenkelder, verstoofde in de zonnehitte, vervloeide tusschen de glansen van 't oud goudleer-rood en bronsgroen, dat zacht golfde en moireerde soms in windwuif. Midden in den doodenzang van 't bolblad, stonden de rooiers, wegsliertend in

woeste onverschilligheid de stervende bladeren, met harkende, breede halen van hun blinkscherpe schoffels, 't loof als vuil ophoopend in de greppels. Van allen kant over de akkers, wiekten àân, in droomerige zwiertjes, kleur-teere vlinders, in lichtcier bemanteld, fluweelen scheepkens van glansen, droomerig zeilend in luchteblauw, zonder richting wiekvleugelend door het hittewaas, plots rustend op zonnevonkend boomgroen van hagen, of verdwijnend tusschen getemperden pastelgloed van 't stervend loof. — Van allen kant kwam aanfladdering van pauwoogjes, stralend prachtkoloriet van atalanta en goudvosjes, als toef sidderschoone kleurenveeren uiteengewaaid over de akkers. — Gloeinaakt schroeide 't land, in wit-violette hette naar horizon vernevelend, waar vèr, vlinderwiekjes met hun kleurgloed loomer verzwijmelden in zoet rooksel van geurenden, zonnigen bloemendamp. —

Tegen half vier, op derde schoft, zakten de rooiers in hagenluwte neer. Even rustten de gebroken polsen, gekneusde handen, zeere toppen. Schuw van pijn, gingen de zwartgroene vermartelde klauwen, in gretigen hap, naar 't brood. Groepjes rengelden slaperig van uitputting, in mat-zoet ledengerek. 'n Paar werkers wreven hard hun verstijfde knieën. Anderen weer, nog stiller en strammer in hun kort schoft, schooierden plat op den buik, in de half-schaduwende koelte van singelhoek, handen onder de kin gehaakt, kop éven op, als bezwijmden starend zonder te zien, naar akkers die vóór hen verblakerden.

— Daa's ook 'n klus, kaik sàin te goàpe legge noà oàsem ! schreeuwde er één, spottend wijzend op 'n kerel, die 't zòò martelend benauwd had, dat ie van z'n rug telkens op z'n buik draaide, uit de schaduwreep wegwoelde, en eindelijk pal onder gloeisteken van zonnevuur, op den rug, met oogendicht gezicht naar den hemel, voor dood bleef liggen. 'n Oue vent naast 'm zat recht òp, met z'n schouers tegen 'n haag, lijzig te happen uit stukkenzak.

Sarrende bromvliegen gonsden om hun zweethoofden, loerend op warmtewasem van nat vel. Drie kruiken gingen rond, en zwaar-gretig klokten slokken verkookt water de heet-droge

kelen in. Maar roerloos de kerel op z'n rug, ùit de luwte gerold, met z'n kop naar den hemel, armen boven z'n hoofd gerekt, lag daar dwars in moeë bezwijming. Hij kòn niet drinken, niet één verkoelingsslok. Hij kòn niet spreken, te machteloos zelfs om vliegendans op z'n dichtgeschroeide oogen en bezweet gezicht af te slaan. Stom liet hij zich maar bekletsen van lolwerkers, omzoemen van insektenwarrel. Stom bleef ie hijgen als half vermoord werkbeest, stom en uitzinnig van hitte. —

Van verre tuinen, de gouden vlierboomen vlamden als hooggele boeketten laaiend goud, hoog tegen hemelblauw geheven. Magere popels, wilgen in lichte zilvergrauwe ritseling naar duinkant, rankten star in de strakke hitte. Rietbergen op bollenakkers grauwden aschblondig. Naar den zeewegkant, achteruit op Duinkijk, groenden zware boomen, dichtgegroeide laantjes met eiken, beuken en wilgen, dooréén. — Soms poortten verschietjes òpen, als violette nisjes, ingediept onder 't akkerbouwsel; lag er paarse nevel tusschen de kruipende halve boomschaduw te dommelen, loom van hitte.

Langzaam, wat laantjes achteruit, door dalenden zonnegang in brand gezet, ópenden zich als zonne-hofjes, dartelend en spartelend in schuinen zonnedamp, die overal onder zwaarhooge struiken dòòrvonkte. Langzaam week wazigviolette purpering van schaduw achter muren van licht, in sprookjesschemer. — Teergrijs en blauwpaars zengden òp de akkers wat schuurdaken. — Hel-roode stolpjes kleurschaterden fel in de gloeiakkers, vèr van elkaar. Eén leien schuurdak stond in zòò fellen zonschitter, zòò verblindend in uitstraling en fonkeling over de naakt-lage bollenakkers, dat 't was, of dààr 'n aardebrok begon weg te gloeien, in 't vonk-hevigste zilvervuur van licht. In helstrak hemelblauw vlamde 't daar, straal-sterrelend; 'n uitbarsting, of de zon 'n stuk lawa-leven van háár leven, zengender en trillender, in helle fonkelsliert als woest goden-altaar van zilvervuur, op de verbaasde aarde had neergestort.

En telkens uit de zijlanen, die in reuzekring van groen en schaduw om de akkers dromden, stroomde zoete reuk áán van waggelende hooiwagens, en meidoorn zwangerde z'n hartstochtaroom uit, als om Wiereland te verzwelgen in geuren.

Soms, van de akkers àf te hooren, bonkerde in loomen waggel, 'n hooiwagen langs de landhaag, nu en dan bij open plek, achter boomstammen te zien, in 't goudgestroom van z'n haren, zoetste hooirook in den zonzwijmel van akkerbrand uitstortend. — Van boschkant uit, ergens diep verborgen, verklonk koekoekzang, eentonig, toch vreemd-verhalend van minneromantiek. Eentonig ontroerend zong koekoek dóór, in de gloeiende middaghitte, vreemd-lokkend geluid; optooverend visioen van koel-groen boomendonker, waar, op dàtzelfde middaguur, nimfen gevaarlijk-angstig stoeiden met vanzinnen-geschroeide faunen. — Geluid dat òpriep, fantoom van koelend bladerenlommer, waaronder de nimfjes en satyrs speelsch plasten in waterzilver; met schaterjubel kringdansten, doorholden onder zilverende ruischfonteintjes, die kleurvonken rondspoten, koel, in hun druppels-plengende kristallenspartel; en waar al verder, al vèrder de nimfjes verzwierven, tusschen het lokkende schemergroen, verloren in jagenden zinne-zwijm. —

Hooger weer nà schaft, steeg werkroes, ging er sneller schalenfonkel over akkers. — Zwaar stonden de verbuilde karikatuur-zakken met bollenvracht, op den paarsen grond, sterker rookten de voren van hitte, sjouwden de kerels op en af de greppels naar de karren op 't pad, in stommen zwoeg met al geweldiger lasten op rug en hoofd. Nergens meer ging één lang uitgehaalde ademhaal. —

Rooiers en plukkers, verbronsden in 't late licht van avond. En breed, in kringen, trokken de kleurgloeiingen en glansen over de akkers, rond de werkers, die zwoegden tot in den nacht, in àl andere pracht en zwenk van lichtspel, onder zwervende, oneindige fantasmagorie van het ontzaglijke, stille wolkenleven. —

VIERDE HOOFDSTUK.

Zenuwachtiger jacht van werkdrift steeg, stéég. Ploetering waanzinde rond onder de tuinders. Alles moest geplukt, stond in vollen bloei. — Koortsend duivelde rond de pluk van aardbeien, doppers, kapucijners, tuinboonen, peulen, wortelen, postelijn.

Ouë Gerrit stond van drie uur met de jongens en twee helpers op 't Beekbrok, naast Oom Hassel. Guurt kwam elken ochtend later, zorgde eerst nog voor de bedden en vaten, ging tegen elf uur weer weg om aardappels op te zetten en groenten te stoven. — Dirk stond nog vòòr het eerste schoft, doppers te plukken, tusschen de hoog-uitgegroeide rijze-paden, waar, tegen den middag, groen schemerlicht waasde, maar 's morgens de zon op neerschroeide. Hij blies van puffe benauwing. Rond 'm rankten de doppers uit, de teere, dof-groene vruchtjes, mollig-zacht. Snel woelden z'n armen door de ranken, knakte ie vlug de schepseltjes eraf, z'n handen vol heet-zachte, weekgeurende groentjes. Bij elken vollen haal smeet ie 'n vracht neer in z'n mandje naast z'n beenen, dat meeschoof bij elken stap dien hij deed, tusschen goud-groen zonnig padje. Guurt hielp mee, in 'n ander laantje, met 'n groot blauw boezelaar om 'r lijf gespannen, waarin ze vlùg de geplukte doppers oppropte. Dirk hoorde 't trillend geritsel van 'r handen tusschen de ranken, 't knak-geluid van 'r pluk achter 't dichtgegroeide doorzonde groen, zonder dat ie 'r zien kon. Op goed geluk af schreeuwde ie maar achter zich uit :

— Guurt, denk 'r 'an, allainig de dikste, en dà je skòòn plukt, ... gister he'k nog 'n mandje vòl hoâlt, woar jai al weust wàa's !

— Daa's net ! most t'r ook vaif moal of.... heè ?.... 'k hep nog boone sneeë, oarebaie plukt !.... sloà stoke.... wortel skoomoakt.... f'skeur dan je pampiere moar hee ?....

Dirk gromde maar wat achter z'n groenen erwtenwand, loerde tusschen de dichtbebladerde rijzen uit, of ie t'met 'n puntje van d'r jak kon zien doorschemeren ; knakrukte, zacht rondvingerend, toch sekuur, z'n doppers van de fijn-groene steeltjes, dat z'n handen kleefden van vocht. Guurt vlak achter 'm, ook zonder Dirk te zien, stapelde òp, in 'r boezelaar, knielde in moeilijken hurk, laag-zoekend, de vruchtjes tusschen het bladerenkroes en de ranke kronkels in, verwrongen bukkend en tastend onder dicht inéengegroeiden warrel van groen. Haar schoot zwol en 'r paf dik lijf zweette onder de zwaar-afhangende doppervracht, eng bewegend op 't gloeiheete zandpaadje, waar onkruid bij boschjes tusschen prikte. — Ouë Gerrit plukte met Piet, zacht-zoete fransjes voor de markt, die Dirk den volgenden dag mee zou nemen naar de stad. Twee kerels achter hen áán, wroetten en poerden van de aardbeien naar de kapucijners, wortelen en sla. Stapels kisten purperden en vlamden half uit en in de zon, telkens endjes verder versjouwd in zuchtenden til-zwoeg, naar de luwte. — Stom en geweldig in gesmoorde jacht ging de kniel en hurk van de werkers weer over de akkers en overal vlamde en purperde 't vuur van de aardbei, in slangekronkels langs 't lichtstuivende bladgroen van bedjes, heet rood en wond're brandende kleuren in zonnigen mist, broeierig gouden warmtenevel.

Bij Oom Hassel, vlak langs Kees, kroop kindergoedje van zes en zeven, pas aangekomen van verren aardappelenhoek in 't duin. Hun smoezelige rokjes en broekjes schooierden dof en goor in den kleurdaver en dampende hitte, tegen den fellen schitter van de frisch-dauwvonkende groente ààn. —

Aardappelenhoeken stonden in prachtigen òpgroei met d'r rose en witte bloeseming. 't Zilver-zijïge bladfluweel van tuinboonen, lag blank stroomend tusschen 't groen, in lange kronkellijn, aan één kant donzig bezilverd. En 't loof, ruischte en wiegde daar heel zacht, telkens donkergroen en zilver, als regenden

'r, in zwierigen val, zwermen duiveveertjes door de lucht. Aan de dikke, schuin-hellende stengels zwollen de vruchten. Zwaar donkergroen, met donzige deukjes en lichtglansjes op wat plekken, builde de tuinboonen-vracht in zacht-donzen vacht.

Hier en daar, tusschen zwaar-bevruchten in, stonden groepjes nog in bloeseming als zilverend witte kapelletjes, met gitzwarte zijïge vleugelvlekjes, waar 't licht òp zoende, stoeide en vrijde. — Roode koolen, slecht opschietend in den zandgrond, stonden prachtig, toch in bladwrong, bij Oom Hassel. Dofpaars-roode dauw, waasde in teerste druivendons over de koolbollen, die òpkropten uit geweldigen bladerenkring. Forsch, in rood, zacht-rozerood, tusschen teerst-groene nerven, vlerkten de bladerenschalen uit. —

In wondre lichtglansen wasemden de roode kolen, naast elkaar over de akkers. Heele rijen slangden in bloedroode schijnsels, nevelig doorzond, in paars en groene wazen, gekronkeld in schelpschalen van dof-rood kristal, geweldig uitschulpend rond de kroppen. — Zwart-roode dauw, verpaarste er smeltende glansen in; glansen van blauwig dons naar violetrood, dof satijn, als er opgeademd rag, met tintfijnste kleurpoeier. —

Daartusschen, op de pastel-schoone, kleurtintige dauwbladeren, fonkten fèl als brandende parels, vurig gloei-groen en gloei-rood, wat druppels trillend kristal, zwemmend in weerschijnen, rondgestrooid grillig, op dons-doffe, fluweel-vertemperde bladerenwaas van de goddelijke vruchten.

In lange rijen, tusschen het fel-lichte groen van losgeplooide kroppen sla, waaronder enkele al, torentjes-spitsig doorschoten, glansde in heerlijken kleurzang 't krotenloof, stalig rood, violet-licht, weerlichtend in tintdamp van mahonias, dwars door zonschijn omgloeid, als brandde er langs den zandgrond rood-paars fosfor, speelsch àfbliksemend, zonnesprankels; direkt weer omsluierd in waas van èigen kleurfelheid.

Tusschen de selderie en peterselie, zoet geurend verwaarloosd nu met aardbeihaal, pluimde onkruid, fijn-blommig en stekeligwild.

Jong groenden spersie- en snijboonenblad, om stokken en

latten gerankt, donker-groen, tusschen de fijne, licht smaragden kleur van doppers en kapucijners. Als vastgegroeide reuzespinnen, kroop 't loof van de sjalotjes de aarde uit, tusschen wat snijboonpaden. En jonge savooie- en spruitkool stond in weelde-groei, doorvreten van rupsen, in angstige wacht op uitdunning, heet-droog in de akkergloeiing.

Hier en daar, hoekten heele plekken vervreten als zeeftige bladeren, in citroen-gouden wond're pracht, sterfzang van loof, bloedrood bevlekt op stengels. In breeden kring reuzigde de rhabarber, zondoortinteld, om zich zelf 'n vleermuizigen schaduwmantel trekkend met 't groen van z'n schulpend blad. Om vruchtboompjes heen, die stil-bloeiden in langzamen zwel van vruchtjes, bronzige peertjes, groenige appels en pruimen, kringden de bladzware rhabarbers. — Tusschen de rhabarberhoeken in, rankte òp, in rag-krulligen cier, als groene ruche de boerenkool, prachtig-donkere nuance van smaragd, tusschen het zeegroen van kroppen en doppers ; tusschen de lichte kleuringen van savooie planten, gelig-groen, late victorias, spruitkool en zomer-kropandijvie in. —

De kleurige zomerprei stond uitgeplant, zuiver om de lange schorseneeren, fel-groene sprieten glanzend in 't licht. In kleine zonnige hoekjes groende de fijn-wolkige fenkel, naast selderie en pieterselie, met z'n pijpige krulblaadjes als gefriseerd in 't zonnevuur. En scherp kruidde fenkelgeur uit, tusschen den lagen groei van vruchtboompjes, lommerige plekjes, waar dicht opéén, in warmen zonnekoester bloeiden al soorten gewassen. Zoo, in heeten broei, stoofden de aanéengehaagde tuinderijen, warme lichtdampende glanzen uit, als kleur-klatering in diep-lanige oranjerie, waar de zon in rooden brandwalm doorheen vlamt.

Van alle kanten droegen de werkers wortelenbossen áán, oranje gloed op 't fijne loofgroen, natgespoeld in de tobben en kuipen, en zilverparelend bij bergen op de bakken aardbei gesmakt. Tusschen wellustbloei van 't gewas, groei en heete rijping, holden de werkers heen en weer, in angstige jacht. — Achter 't groen verdoken, soms plots in 't warme zonlicht uit-

schietend op open plek, kleurden hoeien en beenbrokken òp, gekromde ruggetjes van kinders, als zwerm ijverige bijtjes purend over de akkers.

Net barstte Willem Hassel uit tegen 'n zusje, woedend dat ie 'r had zien aardbeien snoepen, 't ruggetje gekromd, argeloos en droomrig starend op de vruchtjes. —

— Is da' wond'r da' die soo moager kaikt aa's s'n tang, schreeuwde ie naar z'n broer, — die frait te veul oarbaie, sai kraig t'met veul te veul nuwt bloed hee ?.... sloàn d'r de dinge uit t'r poote....

— Krik f'rdorie, loâ hullie moar fraite, aa's hullie d'r senie in hebbe, komp bai de huur t'regt.... wa' jou ?.... goeiïgde Jan, de dikbullige jonge broer. — Nee.... die bai joù doàr, daa's main 'n lekkere.... 'n happie.... da' he'k f'murge van lust !..

— Wa' noù dan ! vroeg nieuwsgierig Willem.

— Nou, stootte Jan er stem-dof uit, handen vol roodvochtige aarbeien wegkogelend in de slofjes, — dâ baist is soo sels, hee ?.... Wâ he'k roepe om half vier !.... krik f'rdorie ! die was d'r mi' de mestvork nie uit te staike.... en Trien òòk nie..

— Há' je moar 'n emmer woàter over d'r kop uitsmaite motte ! saine sullie t'met wassche ook, grinnikte Willem venijnig.

— Krik f'rdorie.... jai kookt ook nie goar !.... je skraiuwt van kruis en munt, wà' jou ?.. da sullie d'r t'met 'n stuip bai oploope hee ?.... mó' je màin juùstig veur hebbe !.... Nee, moeder hep hullie 't netjes lapt.. krik f'rdori !.. se hep sullie mit d'r sloapkoppe en d'r ooge puur toe, hep sai d'r éen veur één op de natte stroatsteene set.... krik f'rdorie.... je ha' hullie 'n smoel motte sien sette.... aa's 'n kikker op 'n kluitje ! se woàre wakker hoor !.... p'rdoes ! en Trien.... die aêre.... nee.... die ha' d'r slinger !....

Toos en Trien, twee meisjes, van tien en negen, gebogen over hun bedjes in jachtigen pluk, luisterden, deden toch net of ze niet verstonden. Elken ochtend had moeder verschrikkelijk met ze te doen. Ze konden maar niet uit hun zwaren slaap wakker. Als ze geroepen, met porren opgeschreeuwd werden, grienden ze van slaap en vermoeienis. Soms half gekleed, met

de kousen in de hand, vielen ze weer loom terug in de peluw, snurkten ze weer dóór, om in angstbui op te schrikken als plots stem van moeder of broer bulderde achter bedsteegordijntje. Van morgen was 't bar geweest. Toos en Trien hadden er niet uit gekund. Moeder had ze geranseld, gevloekt, gebonkerd met 'r knuisten tegen beddeplank, 't gaf niets. — Telkens weer waren ze ingesnurkt. Toen plots had moeder, één voor één, woest-nijdig in den nek gepakt en slapend, met de bloote voetjes op de koue stoep van de straat gezet, in d'r ponnetjes, dat ze huiverend grienden, niet wisten waar ze plots stonden.

Nou had Jan 't verteld aan Willem, en Toos had willen antwoorden dat de meisjes van Straik en Toomaas òòk eerst om vijf uur opstonden en dat 't bij die lui, niet eens tien uur wier, eer ze naar bed gingen. Maar ze durfde niets zeggen, bang dat Willem 'r nog 'n pak slaag zou geven. Toch schuchterde talmend, Trien uit, met 'n zenuwachtig huilgilletje in 'r stem.

— Nou.... bai Hulse en Toomaas magge de maissies.... magge sullie tut vaif uur.... vaif uur sloape!.... enne wai binne doodmoei.... wai kanne nie woàkker om bai hallef vier.... ikke hep sukke bloare àn....

— Hou je bek, hufter! snauwde Willem, 'n mand aardbeien achter z'n hielen zettend, — 't is altait vet in 'n aeremans pot hee? Morge pirsint, of jullie sel 't weute.... snurkers!

— Krik f'rdorie!.. je sel veul van hullie hoale hee?.. Trek jai d'rais faire van 'n kikkerbil! lachte Jan, z'n dikke lijf goeiig schuddelachend en z'n kop inwrijvend met zweet van z'n hand.

— D'r sel t'met 'n onwairtje rolle, stootte zwaar-gapend 'n plukker naast Jan uit, — 't is broeis hai?.... saa'k f'rbrande aas'k 't ooit soo hait had hep.... ikke leg te swemme puur in main swait hee?

— Nou, onwair da' sî nog.... bromde Jan, naar de lucht kijkend waar wolken paarsig samendrongen, — ik voel niks, heulegoar niks an main groote toon.

— Jou toon deug nie.... laa'k je nie in je nek naime....

— Sou 'k je ook puur nie roàje hee! ikke waig t'met tweehonderd vaiftig pond!....

Tweede schoft was snel afgejakkerd in hagenluwte. — Ouë Gerrit had loenscherig rondgekeken, wou niet dat de plukkers en de kerels lang kauwen bleven. Naast 'm, bij z'n broer, kropen ze al weer in de paadjes. Nou moesten de werkers wat opgepord. Hij joeg. — Er zat onrust in z'n handen, onrust in z'n lijf, omdat ie werking voelde in de lucht, waar zwaar gewolk doorheen grauwde. —

Tot vier uur bleef er stomme stilte onder de zwoegers. Plots van allen kant kwam er windwarrel opzetten, die gloeikolkerig zand over de akkers heenhoosde. Duisterende groening, angstig geel-donker wolkgestapel, stond rond den horizon gebouwd als grauwe vestingen en forten. Stug vreemd licht, met paarsgeligen glans in zonkant, kwam de akkers grillig beschijnselen, heele brokken in fellen valschen zilverbrand verfonkelend. In regenhel licht, groenden boomen, hagen en gewas rondom. Er zat benauwing, droog nog, en angstige werking in de lucht, en snik-heet doorstoofd, verstoft, slapte 't lage gras en wild gestruik aan de akkerpaden.

De werkers, plots onder geweldig gelige wolk-zwavel verkleurd, tusschen het demonische fel-zilverend groen, voelden prangenden druk en smoorhitte in 't hemelruim, woeste werking vlak bòven hun koppen en velen van hen, angstigden en beefden in de handen en beenen, als ging er ontlading en uitbarsting van onweer, kramperig en gejaagd, éérst door hùn lijven.

Ouë Gerrit vooral had zich den heelen dag al onrustig opgejaagd gevoeld. Onweer woelde in hèm uren vooruit. Angstig was ie van z'n plukbed versprongen naar Dirk toe. En aldoor keek ie òp naar de paarsgele luchtdreiging, ver uitgewelfd, geweldig boven de akkers, die heel 't diepe luchtblauw weggeslurpt had. Heftige warrelwind, droog en stuivend in wilden loei, ging telkens door de boomen, uitgolvend zeegedruisch dat aanzwellen kwam sterker, al sterker over de akkers, ziedend uit 't bange geel-groenige laantjesduister.

Al benauwder voelde Gerrit zich worden, banger, in wurgenden angst, als droeg ie boomen en luchtzwaarte op z'n hoofd ;

als stortte straks 't heele uitspansel boven 'm in, op zijn kop neerdonderend, hem alléén verpletterend. Hij telde maar, z'n handen tot vuisten in z'n zakken gekneld : een-twéé, drievíér, vaif-zès, tot tien, rhytmisch maniakaal, telkens heen en terug, van tien weer naar één, uit zenuwbange gejaagdheid, om ièts toch te doen, te doèn.... dat 't onweer afleiden kon, die bange, nare, donkere lucht. — 't Verveelde 'm, maakte 'm benauwder, dat tellen, en toch bleef ie 't doen... Hij moèst 't doen heen en terug, *in* de benauwing. Plots voelde Gerrit, — bij dreigender hemeldonker, dat de akkers angstiger vergrauwden, — alsof ie in 'n wolkzee moest stappen en drinken, drinken, water, niets dan water. Hij lustte 't niet en toch moest ie drinken, drinken, tot ie z'n buik voelde zwellen, z'n darmen rammelen, z'n adem weghokken en warmtewaas voor z'n oogen nevelen. Dan inéén weer, telde ie van één tot tien — heen en terug, rhytmisch uitstootend : een-twéé, zooals ie 't eens een paar polderkerels had hooren uitzingen bij ophijschen van palen. En telkens voelde ie andere, angstige dingen. Nou weer alsof ze stroomen ijskoud water over 'm uitstortten. Hij rilde, snikte, z'n adem brak 'm in z'n keel, z'n rug verstijfde, net of z'n hart even bleef stilstaan, en hij stikken moest. — Hij voèlde zich bleek zijn, akelig naar bleek, en telkens dacht ie 'r aan, of de regen, die 'r nou kwam, wel ooit zou ophouen. Of niet alles verstroomen ging, de heele wereld wegregende, dooreenspoelde, de lucht, de aarde, 't groen, 't land in de wolken en z'n huisje, z'n spullen, alles wèg, alles door elkaar, één eeuwige, natte vuile warrel van verstroomende dingen. —

Heen en weer liep ie, dol-angstig als plots zoo vreemd z'n hart stil bleef staan. De kerels keken naar hem ; dat voelde ie wel. Toch wou ie zich goed houên, zorgen dat ze niet te veel van z'n angsten zien konden. Dat kwam nou altijd weer terug bij onweer, dat jaag-angstige, wurgend-angstige gevoel, dat onbestemd bange, alsof ie 'n moord had gedaan.— Hoe donkerder de lucht werd, hoe langer regen en bliksem wegbleven tusschen den droog-donkeren woesten windwarrel en het waai-bange boomgedruisch, dat golfde, gòlfde door de duistere

middaglucht om 'm heen, — hoe benauwder ie werd. Nou wilde hij zich verschuilen, de luchtdreiging niet meer zien, die donkere wolkenforten niet. Nou wilde hij zich wel ergens ingraven, in z'n kelder met 't luikje dicht, dat *hij* den bliksem niet zag en de bliksem hèm niet kon pakken ! O ! als de dood was ie 'r voor, als de dood ! Te sidderen stond ie en 't akelig-valsche licht maakte 'm bijna misselijk. Guurt was ook bang, heel bang voor onweer, en telkens keek ze naar den hemel, of er niet wat wegdreef van 't donkere gewolk, er niet wat blauw òpklaarde. —

Kees bleef strak, in werkrust, als gebeurde er niets in lucht en aarde om 'm. Bak voor bak sjouwde ie met Dirk áán, naar 't pad.

— Aa's dur moar eerst op de boot is maane, veùr de bui, vibreerde angstig-klam stem van ouë Gerrit, goeiig tegen Kees, dien hij anders nooit aansprak.

— Seur nie, snauwde Dirk, komp'r aa's aêrs, hee ?

— Wee'k soo net nie.... wee'k soo net nie.... kaik de lucht hee ?.. hoho ! die is t'met vuil !....

— Loop rond mi' je lucht.... wa' ken main je lucht skele, woedde Dirk achteruitgeduwd door Kees, met aardbeibak tusschen ze in, in sjouw naar 't pad.

— Hier, neenet Kees, hier !.... soo... daa's weer 'n aêre... boofe die bak.... Net soo !... ik mo' nog main boome ansette !

Veertien bakken aardbei waren aangesjouwd. Breed raam van platte boomen, bonkte Dirk in hurriënden til op z'n kar. Al meer moest ie opladen, van vòòr, ver buiten de wielen, van achter, tot aan de kruk. Toen ie z'n raam op de kar geslagen had sjouwden Kees en Dirk bak voor bak aardbei òp, dof-angstig rood nu in 't luchtdonker, sla-stapels en zakken met doppers op elkaar, en hoog boven de kisten weer wortelenbossen, nat nog, oranje bergjes op 't groen van loof en kroppen. —

Vreemd schril, in woest-valsche lichtglanzing, fel goud-dampig, was zon achter paarse wolkbreuk plots doorgeschuimd. Blauwige gaten spoelden weer tusschen het dreigduister open. Ouë Gerrit luchtte òp. Er gebeurde iets in de lucht, waarop

ie niet meer gerekend had. Net of 't onweer ging wegdrijven. Om de kerels had ie rondgedrenteld, ze in z'n tel-rhytme : eentwéé, drie-viér, precies afmetend toegesproken, loopend en bewegend op maat, en hun allerlei kleinigheidjes aangereikt. Als 't niet uitkwam met z'n tel, had ie 't precies weer overgedaan nòg eens en nòg eens, tot ie 'r zelf misselijk van werd. Toen plots de lucht inkijkend, zag ie 't opklaren, 'n blauw plekje hier en daar. O ! wat voelde ie zich lekker opluchten. — Z'n borst weer loosde ademen. Ongevraagd, uit blijigheid, hielp ie goed mee, sprak ie druk, maakte grapjes uit zenuwachtige volheid, zonder dat de kerels 'r iets van begrepen. — Tellen deéd ie niet meer, voelde ie niet meer te moèten, nou 'r niks af te leiden was, weg te duwen viel uit z'n wurg-angst. —

Hoog stond de kar opgeladen, met z'n druipend groen en wortelenrood op 't weer eronder uitvonkend aardbeivuur, in valsch-fel lichtgoud en duister-dreigende wolkenhallen. De wind was gaan liggen. Dòf nog ruischten de kruinen. — Met stootduwen in geweldige spierspanning, schoften krommig ingedrukt, lijf schuin vóór bakkenvracht, hand om karkruk geklauwd, zuchtend en ademuitpersend, 't hoofd rood gezwollen, z'n beenpezen in strammen span, scheef-jukkig de schouders naar achter gerukt, — zette Dirk de zware kar in beweging, bonkerde ie, 't heele lichaam kreupel, ineengekrampt, kracht uitstootend vóórt, over 't zandpad naar den weg, 'n jochie vooròp dat met z'n rug naar de kisten aan de verleng-boomen meetrok. Aan de krukhaak sleepte Dirk nog mee, mandjes met selderie en pieterselie, geurend rond 't schokkerig wielgeraas. —

Vóór de kar uit, zwiepten lichtelijk de boomen, wiegden de aardbeibakken en telkens moest Dirk z'n kop bijzij de kistuitstapeling buigen, om te zien waar ie reed. Guurt wou 't helpertje, dat even de kar zandpad had uitgetrokken, niet missen met den pluk, zoodat hij dubbel uit moest zien achter z'n berg-zware stapeling. Bij helling van den weg, leunde ie met gestrekte armen en kin, bloedloos uitgedrukt, òp de kisten, zwaar persend en hangend aan z'n kruk, loerend bijzij telkens, of ie nergens tegen opbonkte. Dàn weer kromde ie z'n lijf in,

stootte z'n klauwen òp, stond ie met één gestrekt achterbeen hoogten op te rijden, de heele karrevracht tegen z'n buik, borst en schoften gestut, in hevigen span van pezen, de nijdige chineesch-jukkige kaken beverig van krachtspanning, z'n tronie rood aangezwollen, langzaam duwend, dùwend....

Dood van zweet en gebroken van hitte bonkerde en ratelde eindelijk z'n kar de Haven òp. —

II.

't Was Vrijdagmarkt, tegen half vijf. Van enkele zijwegen en uit smalle, door zon verblakerde steegjes kwam áánrateling van karren ; tuinders die hun waar vroeg opgeladen hadden. De havengrond bij brokken bekeid, lag vol koolstronken, aardbeirotte plasjes en groentenvuil. Eén brok weg, zwart, gruizig besinteld, rond rood-wit bemeniede lantaarns, frisch zomers opgekwast, lag bezaaid met kisten. De huizenkant van haven, met z'n gevel-trappige woningen van dominee, dokter en wat winkeliers, tot meer naar achter, waar 'n woelige oppropping van kroegen en pakhuizen samendrong, — koelden donker in zwaar uitgegroeid lommer van hooge kastanjeboomen, wonder-groene laan, ingeplant tusschen wal en stoepen. Het ruiten-licht van de oud-gevel-typische huizen in wazig-groene glanzingen, verschemerde 'r geheimzinnig 'n eigen bestaan ; bestaan van diepe halfschaduwen, dwars door het aandroesemende lawaai en geraas van havengescharrel, geheim stil verwisselend achter zwaar lommer. — In 't walletje kleurden achter elkaar, pas aangekomen booten, waarop dekknechten met oorverdoovende herrie kisten van 'n plank lieten glijen òp de steenen, langs de reeling, door 'n anderen kerel weer vèrder rondgeslingerd tusschen vuile stronken en groentenafval, sintel en kei. — Zoet-zwoele, tot stank verbroeide geur van aardbei vloeide wèg in vunzige lucht van duffe groenten. Heel de Haven zoog in, àl luchten en reuken, ademde weer uit, bedorven saamgebroeid zoet van aardbei, aardappels, sla en penen.

Telkens achter groene kroeg-gordijntjes spuiden de herbergen jeneverstank uit, scherpen prikkelgeur doòr den warrelenden damp en de stank-zwangere atmosfeer van verbroeid zonnig havenleven. —

Geweldig in wijdheid, doorwolkt van onweersgedreig en half in zonnigheid weer, welfde de polderhemel met 't weiland eronder, afgelijnd door spoordijk; 'n hemel niet te zien, maar ijl te voelen toch in verte en diepte ònder de àlmachtige luchtruimte. Groen-prachtig, in fel-grilligen zonneschijn, lichtte de lange dijk òp, waarover lawaai herriede van aamborstige lokomotieven, hijgend en puffend, heen en weer, als in zweetbenauwing, drentelend en geduwd voor- en achteruit. — Vastgehaakt en voortgebufferd in stooten en dreunige stampen, donkerden vrachtwagens dwars door den uitkoepelenden polderhemel.

Onder kastanjelaan, vóór huizenkant van Haven, het doorrijpad van karren en paarden, kermisten zuurkraampjes en betentdoekte vischstalletjes met poonen en scharren, die walglijke stanken rondbroeiden in de hittesfeer van sjachering en half afgedreven zomermiddag-onweer. — Stijgender geratel en gerammel van karren en wagens, dooreen-klakkerende hoefslag van zwoegpaarden op keien, kwam dreunend òprumoeren uit steegjes en zijwegen, naàr en vàn de groentenvervoer-booten.

Heel de aardbeistuip van 't land, de koorts van wroet en pluk, pakte zich daar saâm, in één woesten drang van laden en lossen, één jagende scharrel onder de ventende afbeuling van 't landvolk. Al tweemaal op één dag was er door de booten in den drukken broeihaal van aardbei nù, op de groote stad afgevaren; al tweemaal geladen en gelost. Om vier uur in den ochtend, de heele week, waren er zes groote vrachtbooten, tot hoog boven de verschansing opgestapeld, weggestoomd, met allerlei groentegewas, stikvol van aardbeien, aàrdbeien. Om twaalf uur 's middags, léég, heelemaal uitgeput teruggeboegd, weer gevuld, alléén met aardbei en weer leeg naar huis gestevend. Alles had de groote stad opgeslokt, gretig en woest; en nu wéér werd ingeladen voor den marktdag.

De Haven lag gerammeid, begraven onder leege kisten met mandjes, en overal dreef rood sap, donker bloedend door 't zwarte kolengruis, verkrinkeld in sporen en plasjes. —

Dirk had z'n zware kar met voorzichtige zwenkingen tusschen stilstaande paardjes ingewerkt, zoo dicht mogelijk bij de boot, waar ie z'n goed op te laden had. Telkens schokkerde ie 'n eindje verder, meer naar den wal, tusschen de dooreengezwaaide kistenruzie en manden, tonnen en planken.

Sterker kwam áánwemeling van groenboeren, vrouwen en kinderen, en oorverdoovend raasden de blaffen van karhonden, die daar woelden, rukten en huilden onder de donkere assen, jammerend tusschen hun bemodderden engen knel van spanriemen en treksels. —

Vervuilde, langharige kerels, met dronken-lacherige tronies stonden in overhemd, àchter d'r poon- en scharrestalletjes, hun eigen waar op te eten, schor futloos roepend : fèrsche poone.. fersche skàrre.... In kringetjes rond en onder 't tentdoek, lolden wat venters en tuinders, poonen etend en uitzuigend, met hun handen de visch losbrokkelend. In nek-achter-overzwaai, kwakten ze zich telkens stukken vettig vleesch 't mondgat in. —

Zuigsmakkend en belekkend de goud-donkere poonvellen, plezierden ze, waggelend op de beenen. Stil stopte verkooper ze schar na poon in de handen, terwijl hij zelf smakkerend vrat, z'n mesje tusschen 't scharrenvleesch peuterde, fijn reepje na reepje, achter de tanden vergoochelde. —

Zon, uitgloeiend achter weggedreven onweergewolk, brandde weer fel op tentdoekjes, die lichtstreepten rood-geel, onder boomlaan door, de smoezelige linnen kleuringen, warm-dampig verzonnigend.

In één uur tijd was de geweldige marktdrukte komen áándonderen in furiënd gescharrel en gesjouw, geraas, getier en roezemoezende stemmenbotsing. Paarden met karren, al méér, al méér, klakkerden en bonkerden onder de belommerde kastanjelaan, schurend langs de huisstoepen, zwenkend, tegen elkaar òp. Vrachtrijders verkrijschten : ho !.... ho !... hai !-

daar!-geroep, tusschen kerels, vrouwen en kinderen; tusschen ladende en lossende werkers, of dwars door rumoerige groepen, opgepropt òm groote groenteuitstalling van afslag, waar koopgierige schobbejakkige venters rond-kankaneerden in schor opbied-geschreeuw, als dronken duivels.

Van zijstraatjes uit, dobberde zwaar-stootend gedrang van karren, de eene al hooger achter de andere òpbergend, met kisten- en zakkenlading.

Tegen half zeven daagde van allen kant 't landvolk òp, voortstuwend pyramiden van kleurdruipende groenten, als was aan akkerzij van Wiereland overstrooming losgebroken, de zee over de duinen heengegolfd. Als was daardoor 'n chaotische beroering, 'n opstand, dwars door paniekheen gescheurd; had zich 'n drom angstigen aanéengestoet, verschrompelde bemodderde kerels, reddend van hun zwaren ploeter àl wàt 'r op 't land nog te halen viel. Eén wilde, woeste samenstrompeling van mannen, vrouwen, kinders, met kisten en manden en zenuwbevende handen, die meehielpen aansjouwen en wegduwen van kar naar boot.

Aardbeigloei, rood-fel en purperdiep, brandde weer in zonnelaai. Honderden en duizenden bakken met de roode prachtfurie der vruchtjes gingen van hand tot hand op de booten, van de karren naar de dekplaatsen, en van alle kanten losten de wagens uit, stortten een groentezee neer, in branding van kleuren, aanklotsend tegen zonnegolven; tegen broklijven van schuiten, kerels, karren, paarden en honden, één woeste uitgolving, òpzieding van groen, groèn, van zeng-rood, vuur, donkerend purper en hel prachtig wortelen-oranje. —

Hemel was blauw-diep weer uitgetinteld, tusschen zilverende wolktochten en in de koelender zilverglanzen van gloedroode, stillere zon, lag de kastanjelaan doorzeefd in wondren glansnevel, doorvlàmd en zonnemistig tegelijk. En de groenbemoste boomstammen, in flitsen grillig beserpentiend, kromden gevangen in gouden kronkels van glans-slangen.

Dampig gezeef van goudschemer, gloedrood, vloeide over de bronzen en roode kielen der woelende kerels, werkersstoeten

in sfeer van gouden lichtdamp en roode toortsentooverij bewegend. —

Midden in zonnetoover daverde 't haventje van helsche donderbonkerende rumoering. Telkens ratelden van de zijwegen, uit smal-doffige broei-steegjes, nieuwe karren áán, waarachter angstig-verwrongen gezichten èven uithoekten, tusschen bakken en manden ; monsterlijk gerammeide zweetkoppen, doodòp van zwoeg, benauwing en snikhitte. — Hun bakken overstroomden de markt, verzwolgen 't licht. Uit àl andere weggetjes en spleetstraatjes, van rechts, van links, dwars, opzij, uit nog fel-bezonde achteraffe gaatjes en steegjes, flonkerend en dampend in verblindend schellen lichtgloei, bonkerden en schokkerden ààn, al meer paardwagens en handkarren, aardbeien en groentevrachten, rood en groen ; felle uitbarstende gamma's van purper naar papaver-vuùr, en al soorten smaragd, tusschen gelige goud-gloeiende kolen, al méér, al méér, als moest 't haventje begraven, verzwolgen onder de bakken, manden, vrachten en vaten. Overal, de heete hartstocht van 't gloeikleurig rood en oranje, de felle klater van 't schelle en zingende groen, dook òp van alle zij, uit zon-overstorte zijweggetjes, blakerend, smal en vunzig verstoft in de Julihitte, met hun ordelooze wemeling van krijtwitte, bruine, fel-groene bekalkte geveltjes en rooddakig brio. — Overal doken òp, geweldig in drommen tusschen 't kleurheete, zengende geveltjes-koloriet, — ònder de roodgoud doordampte boomenlaan uit, — al nader, àl nader, de wagens met hun lichtend groen en vruchtenpurper, tègen de hemelblauwing in ; de huisjes al kleiner, verder wèg, de karren àl grooter en massaler, aanbonkerend op de Haven.

Later nog, de kastanjeboomen zeefden in zonnemist en de kruinen stonden weer uitgegloeid als was 't goud er tusschen vervloeid. —

Hier en daar nog van boven schampte 'n flits, 'n gloeiende kronkel, 'n trillende spiraalglans ; was lichtweb uitgescheurd en blijven hangen wat bevend spinsel van goud-gloed. —

Links van de karren zwenkten de tuinders hun paardwagens àchter paaltjes áán, op stiller gedeelte, 'n end van d'r

boot af. — Stil, tusschen rumoering, suften de paardkoppen, de voorste vastgetouwd aan paaltjes. Maar ook dààr, heel gauw, dromde 't stikvol, schoven al meer karren in, stonden de beesten met de lijven op elkaar ingedrongen, koppen, droef-melankoliek naar beneden, in zorgelijke bepeinzing over 't oorlogend havenrumoer, geraas en gekrijsch. Te wachten, roerloos stonden de beesten, d'r half-leeggeladen karren kleurejolend in zinkenden zonnedoop, kermisjubel van helblauw, groen, hard-geel, bruin en menie-roode beschildering. Zacht zwiepten de staarten, knokelden schimmel-blanke, goudbruine en donker-bronzen ruggen, gloed-laag beschenen. Van alle kanten manoeuvreerden, tusschen 't geraas van weggeslingerde kisten, de karren zoo dicht mogelijk bij boot waarop geladen moest worden, voor vertrek van den volgenden ochtend. Hoog bestapeld, van achter tot voordek, krioelden de booten in rij vóór den wal. Geen plekje kon onbezet blijven. Dekknechten en kapteins sjouwden gelijkelijk mee met de tuinders, droegen de bakken met vruchten en groenten ààn, in zwaren zwoeg, over keiweg en loopplanken. Handiger dan de tuinders wrongen zij zich tusschen de kisten, mand- en zakvrachten door, opstapelend in zwaren smak van uitputting, de nieuwe vrachten. Dwars door elkaar, bouwden ze òp, monumentaal, dat de groentebakken vèr boven verschansing, als 'n kleurig fort van ruw hout, neergeblokt stonden. En overal bij spleetjes, gloeiflitste 't vruchtenrood tusschen het monsterbouwsel van kisten, levend monument van vruchten, gesmoord tegen oranjebrand van wortelen en groen. —

Op alle booten tegelijk, bleef de laatste stapeling aardbeibakken, langs heel den havenwal neergewolkt in vuur, en de gemeen-beschilderde kisten in ruig koloriet, dansten een kankan van helsche kleuren in 't doorzonde, heete havenrumoer. Zwoele stanken drassigden in de lucht 't zoet uit van de vruchtjes, zwoel-vochtig tusschen de groenten, die opeengebroeid, voozer verstonken. Over den drogen gloeiend-stoffigen sintelgrond verwàlmden geuren, dwarrelde rond, draaikolk van stanken, zoetige en ransige, kanteloeplucht en citroenen, sinaas-

appels en bedorven uitwasemende poonen, scharren, zuur en eieren ; gotenlucht tusschen 't aardbeizoet, dòòrwaaid weer van kroegstank en spiritus. Alsof zieke reuzen ergens heeten stankadem uitbliezen over de Haven, zóó van alle zij wasemden de dingen hun luchten uit, vermengd en verbroeid in de hitte. En telkens gulpte van spoordijk, rook-roetige wolk-smoezel, in woeste vegen donker heendampend over 't havengewoel, òver karren, vruchten en menschenoppropping, doorzond en verstoofd in kleuren en licht. Zóó, fel omklaterd en verbrand van kleuren, in de hartstochthitte der zwoegers, verdampten de geuren bevend licht bòven de karren, de mensch-koppen, kisten en manden dompelend in zichtbare sfeer, stralend-fijn van ijl stofgoud. —

Sfeer van trillend licht, als neergestroomd uit reuzige zonnelantaarns, in banen van damp en warrel. En tusschen de mensch-koppen en koopwaar, grillig-verspatte nog zonnevuur kleurfelle vlakken, gooide vlammig spel op bevende kaken, òp handen, in oogen. Telkens nieuwe kisten sjouwden dekknechten met tuinders áán, in hijg-zwoeg, dood-af gewerkt van den ganschen dag landwerk ; telkens in hun gang gestuit, teruggestooten, weggeduwd en verkneld, door andere werkers met vrachten op nek, hoofd en schouders, ingebukt en woest in d'r moeheid, terugsjokkend van de loopplank, achter elkaar, met de doffe, of kleur-felle kisten op de schonken, wat ruzie-schor verschreeuwend tegen de kerels die opdrongen of worstelden om plaats. Dan hier, dan daar holden en kankaneerden de sjouwers op zij, vòòr paardkoppen of langs geweldige vrachtwagens, die tusschen hen indrongen. Overal was gestruikel, gestrompel ; dof-klankten smakkingen, daverde gebonker van verslingerde kisten en manden, gloei-stroom van jachting, verkronkelend in dol-botsende drukte. De kleurige booten, achter elkaar langs den wal, sloegen 'n branding in 't hart van 't levende haventje. Eén vloed en eb deinde er van duizenden verlompte werkgangers die òp en af, dwars en tusschen elkaar's groen-waar heensjouwden en reden. — Zoo golfde bij den wal 't sterkst, woeste stroom en tegenstroom, zich vertakkend en

verbrokkelend in zijwegjes, weer aanspoelend in kleinere hurriegolfjes van andere kanten. Drang tot afdoen vloeide samen op één punt, bij al de booten, drang en jacht, die angst-steigerend, al hooger àànstortte tegen 't forthooge bouwsel, kleur-heet monument van bakken en manden ; stroom die plots weer àfrazernijde naar kroegen, dat er spuiing kwam en luchtiger rammeling van karren tòt in de afgelegenste, koel-uitgezonde hoeken, bij pakhuizen naar polderkant.

Langs de havenvaart, achter kastanjelaan, lag de kei- en sintelweg hooger met leege kisten bestapeld, teruggestrooide vracht van 'n boot, die al twee maal aardbei naar de groote stad had vervoerd. Nu ook van polderkant donderden en bonkerden paardkarren en ezelwagentjes ààn, met 'n geraas of 'r mijlen in 't rond muren van glaswerk instortten, telkens één op den ander vergletscherend. Tusschen 't lawaai van lossers en laders, gilden en joelden kinderen aan karkrukken, klauterend in stemmenschater over wagens, kisten, manden ; hingen en wipten ze aan karhoeken, elkaar bejoedelend òprukkend of terugsmakkend. Beestig woelden ze rond, furiënd in de herrie, stremmend 't gedrang en gesjouw, tot plots in woedevlaag van werkers, ze verjaagd werden naar andere hoeken. Maar ook daar woelden en klauterden ze weer als losgebroken apen uit dierentuin, òphitsend de honden die basten en jammerden gelijk schreiende gekken. —

Als wegratelde, met kar en hond, één tuindersgroepje, stortten nieuwe wagens rumoer uit, was 'r in enkele minuten weer kargedrang en gestoot op-elkaar-in. Achter boomgroen, waar goud-rooden gloed dampte, en scheemrig de laan lommer-glansde, keken vreemd de geheim-stille ruiten, nù onder half bladerduister, in haven-zonnerood vertooverd ; bij brokken weerkaatsend 't belichte gewoel, worstelzwoeg van tuinders, die er vóór sprongen en holden, tierden en hotsten als gestrafte misdadigers, kankaneerend op heete platen, met hun verweerde tronies tusschen eigen walmende reukwaar in. Geen sterveling in 't stroomrumoer, die stààn kon blijven. Van alle kanten stootten de vrachten òp, mannen, vrouwen, kinders,

vloekend, scheldend tegen elkaar in. Méér dragers balanceerden bakkenstapels boven 't hoofd, waar ze in angst naar grepen, als ze zich teruggebonkt voelden, in den karren-kronkel. Minuten lang werden lijven geblokkeerd, ingesloten, door dwarrelgang van andere sjouwers vòòr de booten, en eindelijk haastig strompelde 'n troep vooruit, als er spuiing kwam aan den walkant. Snel warrelden ze dooréén, aanschuivend en verglibberend op stronken en groenteafval, met één voet soms tusschen 'n opening ingekneld, de andere op bakken en manden neergetrapt. Elk bloot keiplekje lag dadelijk dichtgesmakt, als 'n werker z'n voet wegtrok, opschoof of weer naar z'n kar terugdrong om nieuwe waar af te laden. Angstig geroep en gekrijsch van ho!.. ho!.. hai-je-hee!.... verklonk opjagend de werkgangers.

— Kaik veur je!.... paa's d'r-op-bout!.... hee doar je kop! — màin snuit ook nie!.... kruiste en spatte tegen elkaar òp, in rauwe ironie en spot. Bij de minuten nu, zwol áán de razernij, 't gewoel, gedrom, gekrioel op havenengte, en wilder ging werkjacht onder de menschoppropping, de samengeknelde worstelende zwoegers, teelders van Wiereland, Duinkijk, Kerkervaart, Lemperweg, Lemper en van al de dorpjes rondom; moeë kerels, afgejakkerd door dàglangen landarbeid, met heeten wrevel in d'r lijven, tot laat in den avond opsjouwend naar marktwemel. —

Van de kroegen uit, tierde, raasde, ziedde rumoer. Als dampige holen, volgerookt met smook-blauwigen nevel, donkerde daar roezemoes van zuipende kerels, uitspattende drinkers en pijprookers, klodderend en spuwend op zandgrond. Flikkering en lichtflitsjes gloei-speelden ijl over karaffen en glaasjes bij buffet, onderschepte vonkjes en glansjes van verdwaald rood en groen-goud licht. Van alle herbergen stonden de deuren wagenwijd open, en achter de boomenlom'ring uit, verdrongen de werkers elkaar rumoerend, om eerder in haastigen slok 't brandvocht, droge, moeë keelen in te gieten. —

Benauwend sloeg de stank van groenten, visch en aardbei de kroegen door. In woelige, opgedrukte kringetjes zaten groep-

jes bijeen onder schor dronkenmanslawaai, en telkens schoot geschater uit, dat als jammerhuilen verklonk. Jovialig beklopten ze elkaar op de petten, schouers, of stond 'n troepje, bij 'n hoek opgedrongen, met de jeneverkelken in de hand, morsend en plassend over kleeren en polzen, d'r groen-waar te versjacheren, klakkend in handslag.

Vlak langs de huizen en stoepen schuurden de paardwagens, uitwijkend als 't kon, voor groenteuitstallingen om boomstammen ; ging rond, 'n gang van slenterende meiden en moeders met kinderwagens, zuigelingen, angstig verschrikt kermend en krijschend tusschen den jachtarbeid in. Telkens uit zijwegjes en onder boomlaan uit, doken de paardkoppen vlak tusschen de verweerde menschtronies in, joelde de havelooze kinderbent, onder paardenpooten, achter karwielen, vaten, zakken en bakken uitklauterend. En heviger, boven alles uit, furiede hondgeblaf, angstige huilgamma's van verhongerde kreupel-getrokken beesten, dorstig, geranseld, in woeste razernij van klachten, òver heet werkersrumoer heen, met 'n ontroerend-menschelijken jammerhuil in d'r blaf, als verschreiden ze hun ellende, hun dorstgemartel in hitte ; verklaagden ze elkaar hun slaag en driftschoppen van d'r bazen, waarvoor ze zwoegden, den heelen zomerdag door.

Tusschen het ketsende paardgetrappel en kargeratel, door dwarsweggetjes uitgestort en neergeworpen in den woelstroom van 't donderbonkerend marktgeraas, bleven de honden blàffen. Eén jammerkoncert van droeve klaagklanken, van nijdig gekef, van gekerm, gejank ; schor en dreigend gebrul van door kinderen gesarde dieren, tegen de wielbanden getrapt, aan de spanriemen vermarteld, met steenen besmakt, dat de schreiblaffende koppen verkrampten tegen de assen òp. En àl meer karren ratelden ààn, met span van drie en vier beesten vóór en ònder de wielen, die dadelijk meeblaften in oorscheurend geweld.

Plots braakten twee hoekkroegen 'n stoet uit van krijschjolende kerels, in malle sprongen, hals-bloot, met slappe handjes naar elkaar toe kankaneerend. Dronken verzwollen koppen,

roode stropdoeken, losgescheurd op bloote borst, joolden ze èng en opgestooten onder paardkoppen door, waggelend tusschen kar-honden, die nijdig aanbasten, en in dol geterg, met hun woeste, kwijlige schuimbekken dreigden te happen. Voor de zuur- en vischstalletjes bleven de kerels staan, gretig grabbelend in de zon-bebronsde poonen, waarvan de vellen glansden als gloeiend ceramiek. En schor joegen ventersstemmen de kerels òp.

— Fersche poône.... mooie poône ? faine skarre !.... fersche skarre !

Verhitte relletjeskring van arme tuindersventers, die onder elkaar wat bakken groenten hadden verkocht, niet op bootveiling en afslag hoefden te wachten, zongen rauw, in dronken joel :

— Oooaaw.... waa't 'n skà-ànde !..

Hun vervuilde kleeren stonken en drank-asem walmden ze elkaar in de roode bakkesen. — Van rechts golfde 'n nieuwe zwoegstroom áán, die den lolkring terugdrong weer, in de smookige donkere kroegen, waar de zweetwasem verbroeide als zure vleeschstank, tusschen de scherpe prikkellucht van tabak en jenever.

Oorverdoovender buiten, brulde, loeide, raasde en kermde de hondenbent onder de karren ; duizenden woedende en schreiende dieren tusschen 't menschgekrioel in. —

Ze huilden als uit dwangbuizen losworstelende gekken, door brandangst, in ruimte zonder uitgangen, opgejaagd. Tegen elkaar in blaften de beesten onder assen, wielen of krukken, met bassende, dreigende, hakkende, schorre hoog klank-martelende razernij, onvermoeibaar in één krisis van kretensmart. En vonkwild, bloedbeloopen, gloeiden hun oogen zonder dat 't landvolk omkeek naar de dieren, die ze verhongeren lieten, en versmoren van dorst. —

Aan linkerkant van Haven, waar menschen, paarden, karren, ezels en honden in één oppropping, 't sterkst dooreenkrioelden, daverde zwaaibreed 't kistengesmak ; keilden tuinders, manden en bakken rond, klonk rauw gekrijsch, barstten vloeken uit,

giftig en grof, in heete stemme-botsingen. — 'n Politieman, tusschen geraas en gedrang, verkrompen tot mager angst-gestaltetje, keek rond, hand op de sabel, dan hier, dan daar geschouerbonkt, tegen z'n rug, getràpt tegen z' beenen, z'n kop, geen raad wetend soms, waar zich te bergen. — Aldoor sprong ie opzij tusschen karrenknel en hondgedreig, maar dadelijk weer ver-bonkten ze'm naar andere plekken. —

En overal om 'm, zwol 't daverend marktgeraas, ontkraterde het heete onweer van zwoeg, de sjouwende kleurige opstand van marktkerels; deinde de zee van druischend woelgeweld, in d'r licht en kleur-golvend beweeg, geraakt nog door laten zonnebrand; in d'r klotsende schuiming overstroomend, vèr, al verder, de Haven, de booten, den polder, met daverend rhytmus van treinengang, dreunend in den lagen, snikheeten zonneval. —

Tusschen het geraas en de blaffurie klonk als 'n demonische hooge stemmenspot, plots bel van den afslag, uitrammelend z'n schellen schater boven de kleurig-opgepropte menschenmassa. Daad'lijk trok 'n bronskleerige tuindersstoet met straat-groente-venters, zonder eigen grond, rond den afslager, die bengelen bleef; tusschen de helle klank-strooiing dóórkrijschend, dat nieuwe omgang van afslag beginnen zou. 'n Helper riep naast den verkooper, met twee handen aan den mond als toeter gebogen, heftig dat 't bloed 'm naar de wangen schroeide, 't zweet glimmig van z'n slapen druppelde, den druischdonderenden warrel van 't marktgeraas pogend te overschreeuwen. De schelle klankenrammel bleef luiend lawaaien en daaràchter de schor-verkrijschte afslagers-stem, onverstaanbare radde handelstermen uitbrabbelend. Op 'n hooge stapeling van kisten stond ie naast z'n helper, en rond 'm, de stom toekijkende beweeglooze, ingedrukte klomp brons-kleerige tuinders, loerend naar de uitgestalde groentewaar, den geweldigen kring van sla, groen-doorzond, als smagarden kwallen, geplooid en bekerfd; douwig-doffe doppers, platte peulen, rhabarberbossen, rooiig-groen, en korrelig blanke boeketjes bloemkool, op stapels dooreengesjouwd, in kisten en bakken. Eindelijk stopte afslager, satanischen klankstrot van bel dicht, kringden de koopers

nauwer op en achter elkaar. Kleine baasjes-pachtertjes stonden in den koopkrans gedrongen, met d'r sluwe kaal-geschoren tronies, loenscherig berekenend in klankloos lipbeweeg, wat ze voor de waar geven konden. Anderen, in gedachten, staarden als gekataleptizeerden naar de nu stille bel op kistenhoogte, die flonkerde bronzerig in zongloed, tusschen 't groen. Lager gloei-glansde zon rond de kijkkoppen, rood-gouden toover sprankelend op tronies-brokken, de kerels vervlammend in toortsigen brand van d'r pracht-bronzende kleeren. Demonisch vlàmde er gloed, inbijtend op den kring, hier fel-licht verblindend op wit gekiel, daar goud-wolkerig verzevend op fronskoppen, bronzen ooren en handen, kleurige kielen en schonken. —

Venters die Wiereland doorsjacherden met wat groenteafval in hun verrotte schrompeling van kleeren, beloerden elkaar woest-nijdig, vooruit al bang, dat een den ander zou opjagen. Onstuimiger drong de stoet bijéén, scharrelkring van schorre kerels, in naakten drang elkaar met oogentaal vermoordend van afgunst. Snel, in woordratel van z'n kisthoogen stapel àf, had afslager z'n waren geprijsd. —

— Veur tachtig de duuzend,.... veur dertig.... die.... veur vaiftig die....

— Main.... gilde één uit den kring, angst-ontzet als zouden ze 'm slaan.

Daar weerklankte helsche stemmestrot, van bel tingelingelinge! lingg!.... tin.... gelinge.... lingg-ling! ling! schel neerziedend in verdoovende vaart, in 't rondomme geraas van karren, honden en menschen. Achter den afslager en kijkkring, was weer 'n ontzaglijke, aaneengekettingde rij aardbeikarren aangerateld, helrood tusschen de losgestapelde peenbossen. Als 'n geweldig fantomige opstand van plukkers en rooiers, was er 'n nieuwe stroom reuzige werkers en sjouwers uit den stationskant aangedrongen, dwars door de paardjes en ezeltjes, in 'n davering van ho!.. ho!.. hei daàr!!'s. Opstanding van titanische plukkers uit 'n heel anderen landhoek, tegen de paarden ingaand, die verhit, in pracht van trek-gang, trappelden en vernielden wat onder den hoef kwam. —

Rond handen en lijven, rond oogen van dieren en menschen bleef razen een heet gewoel, een druisch-hevige energie van demonische jacht, één krioelende gang van leven, tusschen boomen, tenten, stalletjes indringend en weer uitgulpend met overstroomenden golfslag van rondfuriënden ploeter.

Pal in den zinkenden zonnedamp, làger verglanzend in sfeer van goudrooden brand, doken de woeste zwoegkoppen òp, uit al meer verdonkerd boomlommer. Dààr, onder 't verduisterd bladergroen sjacherden de kerels, met d'r tronies in geheimfijnen schemer van half-licht, groen-goud en bleekblond omzeefd, soms plots uitgesmakt naar walkant, in 't roodgoud gewolk, tot de voeten begloeid in fanatieken worstel van glansen. —

Van alle kanten in de avondzon, duwden ze òp de kerels, pracht-gespannen de spieren van stuw, al mèèr groenten, heele steden overrompelend met hun monumentale warenmassa. Inééngedrongen dààr, op karren bij elkaar, geplukt en gerooid, lag de éérst mijlen verspreide zwoeg van hun land, om straks te zien verdwijnen hun waar, hun voedsel en zoete spijs, als offerden ze, in angstige, stomme biecht van arbeid, aan den donkeren grom-muil van groote geweldige stad, verslindende metropool, die maar slikte, slikte, elken dag meer van wat er brandend en zweetend uit hùn gloeihanden zich opstapelen kwam. —

Van heinde en ver trokken ze op, van de stilste afgelegenste akkerhoekjes, waar eerst hun waar in zonnebrand had te gloeien gestaan. Van heinde en ver de kerelsstoeten trokken òp in orgieënden zwoeg, omjoeld van laat hemellicht, dat schaduwde en zacht vervlamde in beev'rige, goud-roode vegen, aarzelend purper en nevelig hitte-brio, verdonkerd onder lommerlaan in zeegroenige zweefglanzen. De kerelsstoeten er in, tusschen hun nog half levend goed, met den sappenden streng uit den grond gerukt, in den zwijmel van landgeur, den frisschen zwelg van aarde-lucht, verbrandend, verstovend in de havenstanken. Kerels-stoeten als 'n leger van werkers, met hun kleurfelle, gloei-dronken schitter-spijzen van overal, worstelend en optrek

kend naar den grooten verren donder der stad, toestoppend den grommenden lekkenden reuzigen muil van het zwelgend, vraat-dolle, hongerige massa-monster, waar zij nu voor saamstroomden, met hun lèvende waar, doorzogen van hùn zweet; kerelsstoeten, onbewust van hun demonischen aanvoer, hun luidruchtige geweldigheid, en heet-koortsend kleurenbrio, hoorend in 't kraterend marktgeraas, echo van den ontzettenden honger-grom van stads-strot. — Al maar, achter de kastanjelaan uit, van steegjes en weegjes, doken de karren òp, nu drukker in bedrijvig gedrang bij den molenkant van station. Ze waggelden de wagens, zwanger van hun vrachten, ratelden, hotsten heviger, alle door 'n blondroode baan van licht heenwadend, doortrilden gouddamp, die àchter hun koppen, hun waar, bleef hangen als 'n bevende nevel, laat zonnevuur waaruit ontzag'lijk, reuzige menschen groeiden. Eindelijk, hun lijven en karren, dromden buiten de lichtbaan, die zich achter hun koppen weer sloot als 'n wolkerig wonder van goud-roode glansen.... Al lager sloeg 't zonnevuur de haven in tooverroes van kleur-vlammige schijnsels, als gebroken licht-vitrails, in scherven en brokken rondgestrooid over keien, sintelgrond, karren en vruchten, hout en steen; vlammige brandingen van 'n Juli-avond, waarin 't marktgedruisch ziedde, kookte, in helle-sfeer van broeiing. —

De booten stonden al hooger opgestapeld, achter en òm de donkere pijpen en koelkast, bòven machinekamer. Gedraaf, hijgend òp en af de plankieren daverde en krioelde langs den wal. Te zinken dreigden de schepen van overvolle angstig-dicht opgepakte vracht. Burchten van ruw hout, in al woester koloriet, waar de late zon op neerlekte lichtvlammen. 't Hoogst, bòven de bakkleuren uit, roest-rood, brons, groen, hel-blauw, goud-geel, bleven de aardbeien gloeien in hun ijl-zang van hel inkarnaat, purperend zonnegoud òpzuigend; de bakken volgedaverd van lichtende vruchtjes. — Daartusschen pyramidaalden bergen doppers, selderie, sla, postelein, wortelen, tuinboonen, bergen groen en oranje. — De bloemkoolen schaars aangevoerd van polder, stonken tegen de aardbei-zwoelte in,

en telkens, uit den kroeg-smokigen mist, doken kerels òp, doodaf, in zweetvet verglommen, den heeten asem van hun drank in sjacher verhijgend over hun vruchten.

Midden in het oorsuizend donder-dof gesmak van bakken, in jagender tempo, stond plots 'n Jood, moorsch-zwart, op 'n kruk, voor 'n hoog standaard-tafeltje, waarop wat vuile tangen met kromme snavels, dooréén lagen ; grimmig roodroestig gereedschap als martelwerktuigen van middeleeuwschen kerker. —

Midden tusschen 't gekrioel en den furiënden aanstroom van lossing en lading, was de Jood tweemaal tusschen karren en boot doorgedrongen, maar weer teruggesmakt van z'n standplaats. Eindelijk had ie z'n tafeltje bij 'n wat uitgedaverd walhoekje vastgemoerd, was ie spraakloos in de giftige woeling rondom, blijven staan. Vòòr 'm dromden handkarren, volgestort met felgele komkommers, goud-glanzend, bij punten gepolijst, en telkens daverden kerels met groentebakken voorbij, die licht rondsloegen tusschen 't overal wolkende aardbeirood.

Moorsch-zwarte Jood, met vonk-donkere oogen, stond hoog en rustig eindelijk op z'n smalle kruk, boven z'n tafeltje uit. Onder z'n tasch, tusschen de tangen, greep ie naar 'n trompet, tamboer-gebarig voor z'n mond drukkend. Valsch geschal toeterde en stootte ie uit, ééntonig als bazuindreun op grooten verzoendag in synagogen, kreten van vermoeienis en uitputting verjammerend. — Telkens bonkten, in ruwen daver kisten en manden tegen z'n kruk op, dat ie waggelde, zich vastgreep aan z'n vastgesnoerd tafeltje. Maar onvermoeid, toeterde ie door, energisch fel klankgescheur, dat de karhonden rondom nog ellendiger uitraasden, grienden en blaften, en telkens stortte ie 'n heet stjing! stjing! van bekkenslag er tusschen in. —

Achter den Jood, op z'n kruk, koepelde 't geweldig polderluchtruim, doorgloeid van glansen, waartegen donkerhoog z'n gestalte oproer herautte, in 't rondomme gebarrikadeer van manden, kisten en karren. Donker vonkten z'n oogen, en strak, taai-energisch, bleef ie toeteren en heete tjings van bekkenslagen

afpauken in 't geraas. Hem voorbij, in nijdige onverschilligheid, donderde 't gewoel en gedraaf, gebroei en geschroei der zweetzwoegende kerels. Geweldige lasten voortzwoegende paarden zwenkten schurend langs z'n hoog standaardtafeltje. Ezeltjes huilbalkten achter z'n rug, en in loomen luister naar z'n getoeter en getjing-sjing stonden paardkoppen rondom, vlak tusschen het tuinders-gewoel, met heftigen tril van hun oortjes. — Wèg bleef 't luistervolk, nog gebukt in sjouw, en sterker toeterden en dreunden de moorjood trompetscheuren, heet als schuimflitsen van golflicht, hooggoud en brandend rood, òver 't woeste hurrie-rondkolkend marktgetier. — Eindelijk wat jongens en kerels, gedaan met sjouw, bleven hangerig en landerig staan voor z'n tafel, lacherig of in stompen staar bot òpkijkend naar den trompettenden Jood. — Grinnekend scholden ze 'm uit, krijschte een roomsch-nijdige kop, fel-spottend en dik-tongig.

— Enne.... ààpramm.... gewòn Isaak!... enne Issaakh!.. gewon Sjàkop enne.... Sjàkop 'r.. gewon.. heè! rot-smaus, appie!.... d'ur is d'r 'n goàtje in je trepetter! —

Maar Jood bleef star-kalm in z'n donkere figuring op de kruk, z'n vonk-zwarte oogen, hevig suggereerend in z'n hoofd. Stil had ie op z'n tafeltje de trompet en tsjing neergelegd, groote toortsen papier gerold en in brand gestoken, dat ze rookvlamden in z'n handen. Zachte kringen van vlammenlicht, zwierden hoog om z'n zwart hoofd, donkerend tegen den laagstralenden zonschijn in. Walm-rook dampte blauwige mist rond z'n hoog-staand lijf, dat reuzigde tegen de polderlucht. Telkens als toortsen bijna uitgebrand waren, rolde ie met linkerhand nieuwe, zwaaide ze in kringen, dan één, dan twee, geheimzinnig om z'n gelaat; stak weer andere áán, wierp wèg de uitgebrande. — Nu en dan bazuinde ie tusschen het smokige, roetige gloed-rood gewalm, in den mist van z'n mysterieuze goochelsfeer trompetklanken uit, dat angstiger, burlesker, z'n omdampt-moorsche kop scheen te zwellen tegen 't hemelrood in. —

De jongens schaterden om mallen Jood, maar kerels nu bleven

lijzerig staan kijken, bot, den mond van loome verbazing opengegaapt. —

Dirk was uit de kroeg, op 't walmgerook toegesprongen in den kring, verbluft òpstarend naar den kwakzalver, als zag ie 'n wonder uit den hemel tusschen 't havengewoel neergestort.

Onder de kastanjelaan woelde marktgescharrel, 't drukst nu, rond de kleine tentjes en groenteuitstallingen. — De groote huisramen gloeiden rood in 't zonnezinken, vreemd flonkerend, fel in gouden mist, onder den zwoel-duisteren bladerenschemer uit, rooden gloed, die diep, dièp, 't marktkrioelen in bloedende gamma's òverleefde, àchter de trillende boomschaduwen. In den geheimvol verwaasden ruitenbrand, mysterische vensterstaar, onder 't scheemrige perspectief van havenlaan, stak zonnezink telkens andere ruiten ààn, die vlamden in lichter en donkerder gloei, tusschen het lommerig duistergroen dóór. Daar onder, en vòòr, joeg wilder gedrang en gedraaf òp en neer van kerels en vrouwen, in gekrijsch, geslikkerbik en ruwen klinkklank, òm de poonen- en stinkende scharstalletjes. Meisjesgegil joolde, tuinders lolden, dronken, in woesten stoei. En dwars door den brandgloed van ruiten, titaanden ze òp, naar 't vlammegekring en getoeter van den Jood, met z'n makaber trompetgekrijsch en rossig-rookige toortskringen. Onder 'n oppropping van goud-gele, bronzen en bruine tentwagens, vóór kroegen en huizen uitgespannen, wiel- en rug-beflitst, holde 't landvolk naar den trompetter, in gejaagder tempo. — Nieuwsgierig, verhit en afgebeuld, trok ènger en meer rijend achter elkaar, 'n kijkkring om den Jood. Telkens kwam karrendrom dwars door achterste loerders heendringen, in gesnauw, gevloek, geraas, verbrokkelend den stoet, maar aldoor vulden de gaten, propte zich voller de kijkkring. — Jood had goed rondgekeken, sluwigjes zich neergezet op plek waar de booten 't hoogstmurend al volgestapeld stonden, de sjouw aan 't afloopen was. 'n Tuinder had 'm gezeid dat ie doodgegooid zou worden met bakken en manden, als ie eerder begon. En stil, taai-rustig had ie gewacht, rondloerend met den heeten gitglans van z'n oogen, berekenend wanneer ie z'n slag moest slaan.

Grooter werd koppengedrang om 'm heen, en telkens nog scheurde ie trompetgalmen de lucht in, tusschen het marktgewoel, dat soms plots woester langs 'm raasde en tierde; ontstak ie rustiger, z'n groote grauw-papieren toortsen, vlam-kringen boven z'n hoofd zwierend, als derwisch in godsdienstextaze, vreemd-woest in z'n moorsche, dreigend-suggestieve donkerheid. Nu en dan galmde ie wat woorden uit, die wègkreunden in 't helle-geraas. In aandacht gespannen, verkuchten de kerels papierstank, brandlucht en rook; stonden ze op elkaar gewurmd en verdeukt van lijf, als menschenpròp vastgeslibd, saâmgeklonterd in de woelende aderen van dóórstroomend marktlawaai.

Eindelijk had Jood genoeg van z'n toortsen en toetering, lei ie z'n trompet neer, verschoof ie z'n papier, rammelend tusschen z'n trektangen en groote zwart-verlakte tasch. Stil-donker stond z'n lijf, hóóg op de kruk tegen 't late zonlicht in, rug-beglansd, en schouers èven geveegd van goud-rooden glans. — Stil-donker, verduisterde z'n gezicht al meer. Z'n zwàrte flambard, breed model, dofte op z'n zwàrten kop, even boven z'n zwàrtmoorsche brauwen, als met kool-stift in z'n rimpel-hard voorhoofd geëtst. En z'n oogen, diep vergroefd in zwarte wallen, gloeiden vonkig, fosforig tegen 't licht, als van 'n hond. Z'n snor, zwàrt en breed uitgekruld, en z'n baard, koolzwàrt, verdonkerd, vrat weg z'n smal geel-bleek gezicht, dat alléén oog en háár leek.

Sultan-achtig, èven ingebogen met rug en schouers, verdraaide ie hoofdsche gebaren, gratieus overdreven, met potsierlijk eigenwaarde-gevoel van hoffelijk markt-kunstenaar. Zwaar kuchte ie, èven beleefdelijk hand voor den mond, zette eindelijk in.

— Als hèt.... hooggewaardèèrdèn.... pùbliek.... eens èènèn.... oogènblik.... nààr mij.... luistèrèn wil.... zou ik mij.... bèkend willèn.... makèn.... —

Elk woord stootte ie uit, in breede sperring van den mond, optrekking van wang en lip, dat z'n prachttanden, hagelwit, òpblankten tusschen z'n donkeren snorbaard. Door vreemdtrillenden òphaal van z'n mond onder 't spreken, leek 't of ie

bij elk woord dat ie uitstootte, duivelsch grinnikte, in samenfrons van roet-zwarte brauwen, boven satanisch-gele groeven van z'n voorkop. — Z'n stem klonk schor-vermoeid, als van iemand die walgt van eigen praat. Smart lag er in, schorre, angstige, stil weenende misère. Soms onder 't stoot-fel spreken, verdofte de vonk uit z'n oogen, stàârde ie over de luister-koppen, kwam er lusteloosheid in het donkere rumoer van z'n anders felle kijkers. En dóór bleef iets weenen in z'n schorre, àffe stem. Geen van de drieste, in zweet afgebeulde werkers, in de havenhitte, broeiig opéengepropt als groote verbaasde kinderen, loerend, loerend, — die iets merkte van Jood's vermoeienis. Z'n handgebaren gingen mee, moè, afgetobd, met z'n stem, elk woord afhakkend, om duidelijk te zijn, verstaan te worden, vreemd-zangerigen, verkeerden klemtoon-druk op èlk woord neerdreunend. —

Boertjes, tuinders en meiden stonden te dringen, te zweeten, te blazen in de hitte, maar al meer landvolk propte zich dichter, vaster om z'n tafeltje, gevangen door z'n schijn-gratie, z'n zegvuur en opgewektheid.

Van alle kanten begluurden ze den Jood, klaar om 'm te steenigen als ie hen bedroog. 'n Paar jochies zwierden òver koppenkring heen, palraak, hem vuile groentenstronken in 't gezicht, en kinders gilden plots, boven 't marktgeroes uit : smaus ! dief !.... rotte joòd !

Even keek ie naar de kereltjes, gooide de koolstronken, die smoezelig op z'n tafel neervlerkten, achter z'n kruk, lachte stil, ironisch-droevig. —

Plots lichtte ie z'n grooten donkeren hoed, beleefd van zwartkrulligen kop, groette in tooneelbreed gebaar, schreeuwde uit, woord-afstootend in zangrigen dreun vervolgend.

— Hooggè.... wàârdeerd pùbliek.. Ik heb.... den bijzonderèn èèren mij-zelffers ààn Uw.... voor tè stellèn.... Ik ben.... tandhéélkundigèn... mijn naam is... Jaack Ròzel... woonàchtig.... sedèrt.... drie-en veertig jàren.... te Rottèrdam.... nùummééroo zès-en zèstig.... alwàar ik.... prakkiseer.... sedert veertig.... jarèn. — Ik ben.... dèn zoon

van dèn.... èx-èx-professor.... te Montabilie, gènaamd.... Jaack Ròzel, seni-or.... waarvàn ik.... den eer heb.... den èchten, den eenigèn afstammèlingg.... tè-zijn.... Ik represènteer.. zijnen.... nagedàchtenis.... en verkondig den volken.. zijn sàluut !

Even rustte z'n stem, doodop, als stervend in z'n schorre keel. Rond z'n luisterkring lawaaide herriestroom van karren, kisten, kerels, gierden honden. — 'n Paar boeren met goudrooiige kaasjes op grooten wagen, duwden tegen den kring in, schreeuwend en roepend, òp van inspannenden sjouw. Gevloek en getier sloeg terug, over kerels en meiden heen, opzij gedrongen uit kijkkring. Duw-kerels raasden en spogen naar den Jood, die deed alsof ie niet hoorde. Even zacht, sloot ie de oogen, mijmerend in zichzelf. Plots sperde z'n mond weer, ging uitgekrulde zwarte knevel in lippendans heen en weer, op den burlesken donkeren kop; stootten z'n woorden weer in zangdreun, met den angstig-schorren klank-moeën stemmebeef :

— Mijn bèroep, geàcht pùbliek is te zijn tandheelkùndigèn.. Ik.... genees.... àllen tant-, àllen mond-, àllen kies-, àllen keel, àllen verhemelten-, àllen reumatièken pijnen.... Ik.. gènees àllen zinkes.... àllen koòrtsèn, àllen aandoèningèn.... en... stòringèn.... gèlijk gij dat.... ondèrvindt.... van profèssèuren.... gèlijk gij mààr.... wilt.... luistèrèn ! —

Plots daalde z'n stem tot zacht-vibreerend gespreek, doordringend, duidelijk te verstaan toch, in den doodstillen kring, waarachter de markt raasde, tierde, smakte en donderde, àl verder, met heet geluid van duizenden mokerslagen op aambeeldstaal. —

— Noemt mìj.... éénen.... leugènààr.... noemt mìj.... éénen.... bedrièger.... éénen galèiboef.... indien ik.... ù niet... den geëèrden argumènten... toon... Maaààrrrr!!.... stootte in één, ùit de zacht-vibreerende spreektoon z'n stem plots hevig òp, — àllen profèssèuren.... àllen doktòren.... àllen tandheelkundigen, àllen verlòs-, àllen heèl-, àllen gèneeskùndigen.... kènnen.... Jaack Ròzel, Jaack Ròzel, den éénigen.... en èchten.... afstammèlingg vàn.... Profès-

seur.... Jaack Ròzel.... Senì-or.... zijnèn vàder.. te Montabilie.... begràven.... mèt mùziek.... en militairen eèren.. Allen kennèn.... Jaack Ròzel.... Juni-or !.... wien ik.... dèn eèren heb.... hièr tè zijn.... Voor wièn ik.... Hedèn.. mijn beproèvingen.... zal amploi-jèèren !....

In kring van luisteraars en loenschige kijkers, bot en verbaasd òpstarend naar den kwakzalver, was groote stilte-spanning gezakt. En achter den aangroeienden menschprop, in kring vastzuigend een aan den ander, zwol het hondengeraas als hellegekerm ; ratelden en hotsten de karren, rauwden in krijsch en hurrie kroeggangers en sjouwers. Vreemd in bleeker goud, stonden huisruiten achter boomlommer uitgebrànd. Er vòòr krioelden nog tentwagens, karren, paarden, ezeltjes, vrouwen en kinders, scharrelaars met kippenmanden en lichtbekleurde vogelenkooitjes. Aardbeizoet bleef zwoelen, overal rond. Telkens uit de kroegen doken koppen òp, onder 't lommergroen uit, — waar 't nu dampte van stanken en broeinevel — opdringend in woesten stoei naar den Jood. —

In strammen staar bleef kring om 'm heengepropt, loerig wachtend op z'n proeven, maar voortschorde, scherp, droog, z'n stem, gemarteld van moeheid. —

— Ik.... Jaack Ròzel, woonàchtig te Rottèrdam, gènees U.... van àllen pijnèn, àllen wervèl-, àllen gezichtspijnèn, van kràmpèn.... zoòwel àls van kolièkèn.... van klièrèen.... zoòwel.. als.. vàn verzwèeringèn.... van spierpijnèn, van pèèspijnèn, van likdoòrnpijnen.... van gezwelpijnen, zòòwel als van abscespijnèn.... En ziet toe !.. Hooggèwààrdeerd.. pùbliek.... zièt toe !.. Ik gènees allès met hèt.... kostbàren vocht vàn.... Valura.... in dezèn fleschjès.. saamgèperst. —

In groote omzichtigheid tastte ie met één hand in z'n tasch, haalde er flakons, in vloeipapier uit. Hoffelijk buigend weer voor z'n gehoor, ironietrek verborgen om z'n breeën donkeren mond, nam ie gratielijk z'n hoed af, stootte schor-rauw uit :

— Mijn gè-acht.. en hoog-gè.. waàrdeerd.... pùbliek.... met dit.... vocht.... van Valura.... geneès ik.... wondèren !.... Met dit vocht.... heb *ik* reeds.. genèzen.... dèn

kòning van Itali-en.... dèn koningin van Spanje.... dèn oud-kroonprins van Groenland.... den princes van Montàbilie.... den èrfgraaf van Havana.... dèn rèsident van Djòkjo.. kàrta.... dèn dekens.. èn dèn.... bisschoppen van Ròmana.. Mèt dit.... duurzàmen.... vocht.... mijnèn.... geëerden hoordèrs.... verricht ik.... geneesingen.... dièn gèèn.... doktèr.... gèèn tàndheelkùndigen, gèèn chirùrgein.... gèèn àrts.... gèèn profèsseur, gèèn spiritist, geen hypnotiseur, gèèn fàkir, gèèn Bedouien, gèèn Aràbier, gèèn Israelièt.... gèèn Christèn.... gèèn Moor, gèèn Zweed, gèèn Spànjool, gèèn Fransch-, gèèn Duitsch-, gèèn Engelschmàn mijn kunnèn.... na-verrichten!.... Maaààrrrr!.... mijnèn vrienden.... Eenigèn.... druppèls, van dit.... duurzàmen vòcht.... in dèn mond.... eenigen roersèlen in dèn gehemèlten gehoudèn.... daarnà hèt vocht.... uitgespògen.... dèn mond.... nagèspoeld met koud water.... èn wèg.... èènsklaps zijn àllen pijnen, àllen koortsen, àllen zinkèns.... Maaààrrrr! aanstonds mijnen heèren!.. en mijnèn damès .... aanstònds.. zàl ik.. onder.. uwèn.... geëerden.... aanwezigheid.... dien er.... mààr wil.... den proef laten nèmen.... Ik bèn.... Jaack Ròzel.... Juni-or.... woonàchtig te Rottèr-dam.... Reeds sedert.... veertig jàren.... trek ik.. zònder pijnèn.. en zonder geldèn!.... graties!.... voor-niets-niemèndal!.... Alleen vòòr dit.... flèschje.... betaalt gij.... — Dat-wil-zeggen.... Ik ben.... hier niet.... gekomèn.... om wat.... te verdiènen.... maar.. òm dèn.. menschèn.. te bewijzen.... een weldààd.... Maarrr!!.... al zoudt.. gij mij.... vijfèn.... twintig guldèn.... willen gevèn.... ik zou dezèn.... niet akcepteeren.... Ik bèn hier.... òm ù.... van dienst tè zijn.. Alleenig daarom! — Dit vocht.... van Valura.... spéciaal.. bèreid van gè.. heime sappèn.... òntdekt.... ten tijdèn.... vàn het.... middernachtelijk uur.... door mijnèn.... vader.. profèsseur te Montabilie.... door zijnèn.... handèn.... den handèn.... van Jaack Ròzel.... Seni-or.... dit vocht.... met zijn.... geheimen sàppen.... kùnt gij.... krijgèn.... Maaààrrrr! nièt voor.. dèn prijs.... van vijf-en.... twintig..

guldèn.... Voor geen twintig.... gèèn vijftien.... gèèn tien.. gèèn negèn.... gèèn acht.... gèèn zevèn, gèèn zes.... gèèn vijf.... gèèn vier.... gèèn drie.... gèèn twee.... gèèn één gulden.... Maaààrrrr ! dit vocht.... waarmeè ik.... genees.. àllen zinkèns.... àllen koòrtsen.... àllen keèl, àllen tant.. àllen maàg, àllen ingèwandspijnen, dit vocht.... kost slèchts.. dèn prijs vàn.... vijf-èn-twintig *centen*.... En al.... woudt gij.... mij nu gèven.... na te hebben.... gèzien.... den wondèren van mijn wèrken.... op hèt lijf en den ledèn.... den pezèn en den spierèn van iederèn persoonaadjen.... al woudt gìj.... mij betalèn den blootèn sommà van vijf-èn-twintig.. guldèn.... *ik* zou.... hèt.... niet.... aanvaardèn.... omdat ik.... een weldààd.... voor den armen bèdoel.... —

Even hijgde ie uit. Ronddaverend geratel was achter z'n kring heengedonderd, dat ie sterker z'n stem moest uitzetten. — Z'n gezicht glom van zweet, stond grauw van vermoeienis. Toch probeerde ie door te spreken met cier, hoogdravend in zinwending, langzaam, als uitrustend bij elk woord, overdreven in hoflijke geaffekteerdheid, alle woorden afstootend met zware „'n". Weer had ie deftig z'n hoed van 't hoofd gelicht, sprak ie 't landvolk toe, meiden gapend van verbazing, kerels loenschend en heet op proeven. — Hier en daar, midden in en vooraan in den kring, stonden jongens en kerels met hand aan den mond gedrukt, zacht-kermend van pijn, gloeiend in hoop nu, van hun smart verlost te worden. Er begon wat bangelijk geloof en verschrikte suggestie in den menschklont rond te gaan. Dat voelde de Jood, zacht-triomfeerend met ingehouen ironielach.

Zon, al lager, verfde gouïge glanzen nu op de luisterkoppen, en tèlkens drong nauwer òp de groep, om tandentrekker. —

Zachte, plechtige verschuivingen van lijven en gezichten, armen en rompen, wurmden paffend in den kring, waar tusschen snikhitte dampte. Gezichten stramden strak, van vrouwen en kerels, nek-achterover, in òpstaar naar den al sterker suggereerenden Jood, in luisterspanning; koppen staarden, van jongens en kinders, waarop 't late licht wondere schijnsels weefde in legendarischen gloed.

Karren ratelbonkten nu al verder van den kwakzalver af, die al breeder omsloten stond in kring, en sterker stootten z'n woorden òp, schorde z'n moe geluid, afgetobd en bevend :

— Maaàarrrr ! nu.. Hoogè-eerd.. pùbliek.... Is er.... eenònder u.... die soùffreert.... aan pijnèn.... 't zij zinkens, 't zij koòrtsen, 't zij rheumà-tiek in dèn mond.... het strottenhoofd.... hij komèn.... tot mij.... opdat.... ik hèm.... òp slag gènees.... onmiddèlijk.... Ik ben.... Jaack Ròzel.. Juni-or.... heeren en dames !.... zoon vàn.... profèsseur.. Ròzel.... Seni-or.... woonàchtig tè.... Montàbilie.... Maaàarrrr !.. ieder.. dien nù.... lijdendèn is ààn pijnèn.... 't zij oòrpijn, 't zij.. wàng- 't zij keèlpijn.... hij komèn.... tot mij !.... Mijnèn.... vriendèn.... en ik.... zal hèm.... dadèlijk.... genè-zen.... zonder smàrten.... met dit.... geheimen.... wondèr vocht.... van Valura !.... Laàt u.... hèden.. niet terughoùden, door.... àngsten of.... valschèn.. schaamtèn's.... Want ìk trek.... zònder pijnèn.... en zònder àngsten....

Twee opgeschoten slungels en 'n knecht-tuinder wrongen zich uit den knellenden prop los, gingen bleuerig en gemaakt-lacherig voor de tafel staan. Een blondharige jongen had onder elken arm 'n dik kaasje gekneld. — Uit z'n jekkerzakken bochelden goud-glanzende punten van komkommers. Met suggestieve kracht keek de Jood van z'n kruk op hen neer, door-oreerend toch tot publiek, zonder de patienten iets te zeggen, manouvreerend den kring rond met z'n fleschjes. En donkerder figuurde z'n mager lang lijf tegen het late luchtruim, hoogeenzaam op z'n kruk, in de afzakkende havenherrie, in den zwoeg van karren naar booten.

— Hei Jansse, hai hep 't op sain ruijker !.... t'met stol ie.. je koàsies.... kaik de fint se klietere onder sain oàrreme !.. schreeuwde Dirk, telkens aan z'n wang voelend of ie ook t'met geen kiespijn voelde. Dan kon 't nou toch beure feur niks. — Maar de Jood zangdreunde voort.

— Nièmand.. mijnèn vriendèn.... behoeft dit.. te koopèn.. àls hij.... niet dèn.. proevèn.... heeft gèzien.... gelukkèn..

Komt ééns hier.... gij vriend.. ja !.. lèg u .. kaasjès.. mààr neder !

— Komp nou op de koffie hee ?.... die bi'-je t'met kwait, schreeuwde één heesch, uit de menschenprop.

— Leg.. uw.... kaasjès.... maar hier.... nèder !.. mijn vriend.... Hun zal.. gèèn leed u geschiedèn.... Neen ! kom niet.... àllen drie !.... tegèlijk.. Gij àlleen.. ja.. laat ùw kazèn.. mààr los !.. weès niet.. zoo bèvreesd.... Gij.... àlzoo !.. juist.. hier !.. maar.. op dèn straat.. jongèn vriend.

Wat schèèlt u ?... en waar mààkt gij.... u bezòrgd ovèr ? Zeg hèt mij gerust.

— Nou ?.... joa kaik.... doàr.... achteràn.... in main bek hee ?.... aarzelde bleekig van angst en verlegenheid de slungel, die bangelijk z'n kazen op de straat had gezet, er telkens naar glunderend, of iemand in den kring ze ook vergoochelde.

— Hoe is ùw.. naam.... jòngèn.. vriend ?.. èn waar.. woònt gij ?....

Van z'n stoelhoogte had tandentrekker zich voorover gebukt naar den beschroomden slungel, die met open mond, wijd gesperd, wat terug stamelde op z'n vragen, terwijl de Jood, ingezakt, beenen gekromd, 'n vies tangetje tegen de rottig-groene tanden van den jongen aantikkerde.

— Hier zit hij.. niet waar vriènd ?.. juist.. dèzen.. juist dèzen.... dien doet u.. pijn ? niet jongèling ?....

Harder tikte ie tegen 'n bovenkies áán, en de jongen, beverig van pijn en benauwing, met z'n kop in den nek gedrukt, z'n schonkige schouders van angstigheid hoog-scheef opgetrokken, oogen duizelig hemelruim instarend, schokkerde, kwijlde op Jood's hand, stotterde wat woorden, achter gerommel van vuilroestige tangetje, dat z'n mond inwoelde. —

— Hier hèbt gij.... pijn nièt ?....

— Nou.... nou.... auw !.... ik f'rek puur fé' pain !....

— Zekèr.. vriend !.. stil moàr ! Houd ùw hoofd.. wat hoogèr !....

De twee andere patiënten, bleven gejaagd kijken, van den

jood naar den slungel. Spannende angststilte hijgde door heel de menschenprop.

— Geef dit, tangètje ééns aan, gij vriend !

— Hoekke motte 't weuse ?.... stamelde de gevraagde verlegen.

— Dutte ! dutte ! — krijschte 'n andere er zenuwachtig schreeuwerig doorheen. Maar de Jood had zich, ongeduldig, zelf teruggebukt achter de tasch, z'n halven vuist in den gaapmond van den slungel stekend. Handig, uit z'n vuile rommel greep ie 'n kort-dikke tang, met roestige snavelkromming. —

— Kaik.. dat is weer 'n aêre !.. schreeuwde bang één uit den kring.

— Wá' he'k main slinger !.... dá' kost 'm sain heule stal !.. lolde zenuwachtig 'n ander....

— F'rskeur nou je pampiere moar.. Joap Jansse !.. gilde 'n meid.

— Kom bai màin op de koffie Joàp !....

Maar Jood bleef kalm, hield z'n tang op de tong van z'n patient gedrukt, keerde zich deftig naar het publiek, dopte weer hoofsch, met sierlijk groetgebaar, liet den slungel gapend, den kop diep den nek ingekrampt en sprak :

— Hooggè-waàrdeerd pùbliek.... gèachten.... vriendèn.. Ziet toè ! gètroost uwèn.... geëerden oogèn.... den kòst.... te gevèn.... ziet toè... hoe mijn... vocht vàn... Valura.... wondèren.... uitrichten.... zal.... Dezen jongen vriend.... ùwen vriend, heeft.. hevigèn kièspijn.... koortsèn.... en zinkès.... van wegèn.... den verròtting.... èèns kies.... nièt waàr vriend ? Gij lijdt.... gij hebt.... duldeloòzèn.. smarten.... in dèn ochtend.... wanneer gij.. u ten rùsten bègeeft, òp ùwen.. legerstedèn....

— Nou furt dan.... furt !.. furt ! !.. ik f'rek fè pain.... stamelde woedend de slungel, 't hoofd nog achterover gebukt, klein gesuggereerd in houding, roerloos, als zou 'm de Jood, bij kleinste beweging, begoochelen. Maar kalm weer, boorde blik van den kwakzalver op z'n angst-slachtoffer neer, en dòòr stootten z'n afgebroken woorden :

— Gij hoort hèt.... gèacht pùbliek.... ùw vriend lijdt.. pijnèn... smàrtèn... zièt toe... hoe ik... dezen.. jonggèling.. éénigen.... drôppels.... van dìt.... gèheimèn.... vocht toèdien.... zièdaar!.. mijn jeugdigèn vriend! neemt èèns, een slôkje en spoelt u, op dèn plek.. ùws pijns.... Maar houdt hèt.... geheimèn sap over.. uwen gànschen.. tong vèrspreid. Zoô juist! En nu.... ter exploiteering der kràchten.... vàn mijn... geheimen Valurasavochten... blijkt dit... koelen vocht saamgèsteld.... uit bestanddeèlen van wònderen.... dien *ik* niet.. zeggèn mag!.... Maaààrrrr! waarmeden.... ik allen.. pijnen.... gènees.. bij koningen en princen.... gravèn.. en baronnen.... tot bij den vôlken.... van dèn.. laagsten ràng..

Ik zeg nù.... tôt u.... gij jôngen vriend! neemt dit.... koelen vôcht van Valura.. en laat hèt één oogènblik liggèn.. in den hoèken uws gebeentens, op dèn plek.. ùws pijns.. en gij zult nièts meer.... voelen. Dèn pijn.. zàl zijn.. verdwènen.... en nooit wèder.. kèèrèn.... Alzóó.... spuw nù uit.. mijn jeugdigèn.... vriend.... het speeksel.. ùws monds.... Schaamt ù niet.... voor ùws.. gelijkèn.. èn uwèn mindèren.. Zôô juist.... Drink nù eens.... één slok.... vàn dit.... ijskoud heràldisch wàter.... dat is heraldischen spijzèn.... vàn oôrsprong. Egyptisch.... zôô juist!.... spoel daarmèden uit.... den ônreinhèden.... uws lichaams.... spoelt dàt.... àlles, dat meèleed aan uwen.... spieren.... en pezen.... gewrichten.... en gebeènten.... laat uwèn... mond verkoelen.... èn wèg.... wèg.... èènsklaps.... zijn àllen pijnèn! *Spreekt* vriend.... *spreekt*.... hoe.... voelt gij.... u? Waar is ùw.... pijn?... Waar?... zoo éénsklaps verdwènèn?.... Sprèèk!.... sprèèk!....

Slungel, met uitgespoelden, smakkenden mond, stond beteuterd, keek sip rond, als zocht ie naar de pijn, verbluft... Angstig 't eerst, greep ie naar de kaasjes op de straat, voelde in z'n zak naar z'n komkommers.

— Welnu.... jeugdigèn vriend.. sprèèkt— bid ìk u.... spreekt tôt u.... gèlijken.... tôt uw naasten.... vriendèn en maagdèn.... en zèg hèn.. dat Jaack Ròzel Juni-ôr.. woon-

achtig.. te Rottèrdam.. Wagestraat zes en zestìg.... uw eenskläps.. heeft genezèn.... van àllen pijnen.... àllen smarten.... àllen zinkens.... àllen rheumatismen.... waarmedèn.... uw aangèzicht.... bezwangèrd wàs.... Spréékt!... Hebt gij pijn? nù nog?

— Nou f'vloekt.... nou hè'k puur main droai... dut is d'r tùg 'n meroàkel!.. ikke voel puur niks meer.. niks!..

Verbaasd drukte ie z'n hand op z'n kies, om te voelen of ie 'r nog zat. Triomf vonkte er in oogendonker van zwarten Jood. Deftig z'n hoed lichtend van den kop, met ciergebaar, vèr groetend en buigend lichtelijk voor den kring, krijschte plots z'n stem, heftig:

— Maaàarrrr!!.... nu zièt gij.... dat hèt wònder.. heeft plaats.. gègrepén.... Dezèn jeugdigèn vriend.... door mij àànschouwt.... begeeft zich tòt mij.... zoekend.... naar genèzing.... van dèn martelingèn.... des kiespijns.... Hij komt tòt mij.... uw allèr vriend.... met dèn hand.. aan dèn mond.. een gèzicht.... vertròkken vàn smart.. En ik.. naar gij zaagt.... geeft hèm.... eenìgen druppèllèn.... van mijn vocht... En éénen.... minuut.... staat hij hier.... hij drinkt vàn dit.... ijskoud heraldisch wàter.... en spoelt zich.... ònder... mijn toezicht.... En eensklaps... weg... is àllen... pijnen.... àllen koortsen.... Onthoudt nù.... geëerden menschen.... dàt hij èènen.... mìnuut.... voor hij.... hier kwaamt.... voòr mijnèn tafel.... nog hinkten.... nog jammerden en weènden.... van smàrten....

En spreekt nù.... weer jonggèlingg!... En zeg.... niets.. dàn dèn.. waàrheid.... àlleen en uitsluitend den wààrheid!..

Moor-Jood keek doordringend den slungel aan, die maar knikte van ja, ja, verlegen, sip, met z'n kaasjes weer stevig onder de armen gekneld. Uit z'n twee logge jekkerzakken, onder z'n ellebogen, drongen hooger z'n geel-glanzende komkommerpunten. Komisch verbluft, draaide ie om de kruk rond, staarde ie òp naar den Jood, knikte en stamelde tegen de menschen, dat ie heelemaal niks meer voelde..

— Debies, dutte is d'r puur 'n meroakel, riep Dirk Hassel

extatisch, spijtig dat ie geen pijn had, om ook ereis te probeeren of 't echt was.

— Nou.. die hep 'r ook 'n knikker, wees een, met ontzaggebaar naar 't hoofd van den Jood.

— Aa's 't gain mesièk is!....

— Mesiek! mesiek! onderbrak een giftig.... en je sien 't puur veur je aige lampies.... die vent hep rekloàme neùdig!.. mô joù hebbe.

— Tu tu tu.... sou d'r rais kaike.... mi' de aêre hee!..

Verblufte aanhangers had Jood al en woest werd ongeloovige twijfelaar naar achter geduwd, met voettrappen en elleboogstooten. Er ging gestommel en geschreeuw; kerels en meiden bliezen van de hitte.. krijschten ruig en paf-moe: daa's puur 'n stookie hier!.... wa' hitte!.... Maar Jood lachte stil, deftig doorgebarend, hoed in de hand. Verbluft verstierven de stemmen uit den kring, rumoerloos in luister. — Al dichter kringde menschenprop om kwakzalver heen en verder af daverde 't kargebonk, gehots en geratel, om z'n kruk. —

— En nu gij.. mijn vriend.. wat dèèrt u?..

'n Woeste kerel, ruw uit verlegenheid strompelde vóór, met z'n pet in de hand, zweetharen over voorhoofd plat-verkruld, nattig glanzend. Wijd sperde ie z'n mond open, spoog 'n pruim voor de kruk, in klownig gebaar, dat ze schaterden in den kring. Z'n lippen, nog bruinend van pruimsap, smeerde ie woest af met handrug. Wild z'n hoofd achteruit, strammend den nek in, gaapte ie als 'n nijlpaard, zonder 'n woord te zeggen, z'n handen mèt pet, nù in z'n broekzakken saâm-gevuist. —

Jood keek, streng, donker, met één hand nog lager achterhoofd van kerel den nek indrukkend.

— Hoe heet gij.. vriend? wat dèèrt u?.. waar woònt gij?

— Da' flop niks!.. waa'k hiet hee?.. aa's jai main d'r moàr vèn furt holp, hee?.... barstte de vent woest-lachend uit, main heule bek is t'met rot.... de heule femielje sit dur in te kniese hee? en nou ke'k dur nie eens main flees an toàfel vèn baite.... hee?..

Schatergelach uit den kring barstte los om den brutalen

schooier, van wien ieder wist dat ie noòit vleesch zag. — Kerel, aangestooten door 't lachen, lolde zenuwachtig-schel door, om zich van z'n eigen verlegenheid en benauwing af te helpen. Door de menschenprop joeg weer drift. Nauwer drongen kerels en meiden naar 't tafeltje òp. — Brallend gekrijsch uit den troep gierde uit :

— La' jai je nie naime Piet !.... aa's t'r pain is mo je.... f'rdomd,.... mo' je 't uitskraife.... aa's 'n kerel !

— Nou.... da' kaa'n je op toetere !.... riep ie driftig, op en neer wippend z'n kaken, terwijl tandentrekker telkens een tangsnavel z'n mond induwde, scherp loerend den beweeglijken donkeren gaapmond in.

— Ja vriend.... indièn gij.... ù niet rustig houdèn kùnt, gedurèndèn een kortèn poosèn zal ìk u.... moetèn opgèvèn.

— Nou seg... hep gain loàrie... ik stoan t'met aa's 'n poal ! furt ! furt nou.... debies !....

Wijder sperde tuindersknecht z'n mond en strenger, in tanggerammel, keek kwakzalver er in. Sierlijker en geaffekteerder wellustte z'n schorre stem hoogdravend gepraat uit. —

— Ja vrièndd.... in dit gèval, bij dèn staat ùws monds.. zal één kies.... verwijdèrd.... moetèn worden. — Wil èvèn.. uw geëerden nek achtèruit dringen,... Zòò.. juist zòò !.... Ik zal u.. trekkèn geheel zonder pijnèn.... zoòals.. Jaack Ròzel altijd trekt.... zondèr.... schokkèn.... zonder stòòten.... zonder smartèn.... zondèr soufrànsèn....

Doodstil loerde de kijkkring op z'n handen. Achterstaanders rekten zich op teenen, om beter te kunnen zien. Kalm draaide de Jood van z'n verroest grimmig stelletje, beplast met water uit 'n glas, een grooter snaveltang los, rood van roest. — Even boog ie in, z'n lichaam, sperde met één hand den mond, drukte plots haastig, de tang in donker gaapgat vóór 'm, verplaatste andere hand in bliksemsnel beweeg, achter den nek van den kerel, die òpstaarde hemelwijdte in, met gespannen kop, woest-verwrongen, donker-harig. — In één draairuk trok Jood de kies er uit, terwijl de kerel nog z'n kop naar achter hield gekrampt, niet beseffend dat ie al geholpen was. Zonder den

patient tijd te gunnen tot spreken, zeide jood kort en suggereerend :

— En nu.... drink ! dit ijskoud heràldisch watèr.... vèrmengd.... met vocht.... van Valura.... En wèg is.. àllen pijn.... èènsklàps ! En nu.... spréékt ook gij vriend !.... Hèbt gij wat gèvoeld ?.... bij hèt trekkèn ? Sprèèk ?.... zeg slechts.... den vollèn wàarheid !

Woest-harige kop, ook van dèzen patient stond gebluft naar den Jood op te staren. Niets, niets had ie gevoeld, geen sikkepit.

Toen ie dacht dat 't nog beginnen moest, was ie al klaar....

En nou stond de trekker daar voor 'm, met z'n eigen bebloede kies in de tang..

— Gô sa' main kroàke !.... daa's puur 'n meroakel.... viel ie uit, in kringetjes bloedspuwend rond z'n beenen.... f'rduufeld.... hai jai sàin doàr te pakke hee ?... Heerekristis waa'n kanjer hee ?.... dut is dur puur 'n meroakel !

— Spuug slèchts.. in dezèn bèkèr.... èn drink.. nog één slok... van Valura.... àlles gratiès.... Dit vocht.... dit ijskoud watèr.... het trekkèn !.... Houdt dit vocht.. éénen mìnuut in ùws mond.... op dén plek ùws pijns.... zonder.. te sprekèn.... zondèr.... ù te... bewègèn... laat koelen.... ùwes mond.... uws zenùwen.... uwen verhemèlten, uwèn spierèn, uwèn pezèn, uwén gebèèntèn.... en weg is uwèn smart.... weg uwèn lijdèn !....

Twee minuten lang oreerde de kwakzalver weer door, al deftiger, hoogdravender, voelend z'n stijgender invloed op 't bokkige, eerst scheldende publiek. De woeste kerel, stond onder 'm, met opgeblazen wangen, 't vocht speelsch rond te spoelen in z'n mond, doodstil in één houding, bestaard, met ontzag, door heel den kijkkring. —

— Spuug nù uit, vriend, èn spreek !.... tot ùw maagden.. en makkèrs.... spreekt.. en zèg.. niets dàn den.. wàarheid.. Spréékt.. Drink nog éénen keer.. vàn dit.... ijskoùd wàter.. En zeg dàn.... of gij pijn hèbt... Zeg dèn... vollèn wàarheid aan uws gelijkèn.... aan uwèn meerdèren.... en mindèren.. spreekt.. hebt gij pijn ?....

— Gain spier ! f'rdomd.... of 'k mot 't liege hee ? Jeesekrim ! meroakel.... daa's òplucht !....

— Hai jai gain spier pain Piet ? schreeuwde een. —

— Gain spier !

— En hep ie je nie van mékoàr hoald ?

— Saa'k f'rbrande.... aa's 'k wâ voelt hep hee ? snó'f'rjenne moat.... daa's de weg noà de haimel hoor !.... Jemikremi !

Maar Jood bleef stil even van z'n hoogte loeren met z'n gitpupillen op Piet gestard, en toen juichend den kring rond, hoed in den hand, schorde en stootte z'n stem weer :

— Gij àllen.. ziet hèt.... hooggè.. eerd pùbliek.... Ik ben gèèn.... leugènaar.. ik ben gèèn.... bedrièger.... ik ben.... gèèn.... galeiboef.... gèèn Chamberlain.. gèèn Rhodes !.... Hier vòòr u.... staat dèn.. èchtèn den èenigèn.. afstammèling van Profèsseur.... Jaack Ròzel.... Seni-òr.. woònachtig te Montabilie.... in zijn leven.. en strevèn.... op het rotsgebergte van Zuid-Amerika, alwààr hij.... de Sioux's de Panie-ews !.. de Irokeèzèn, gràties hielp.... gèlijk ik.... dat ù doe.... Hier staat hij dan, in dèn.. levendèn lijven.. Gij ziet hèt.. gij hoort.. hèt.. gij rùikt het.. gij vernèèmt het.. gij beproèft het.... Hij gèneest.... ùwen maagden.... uwen vrièndèn.... uwèn kindèrèn.... Hij is.. den èenigèn.. Jaack Ròzel òp den ganschen wèèreld.. die hier komt om u.. te bewijzèn.. een weldààd.. Hij is.. tèr naam en tèr faam.... bèkend en spèciaal bè-vriend met àllen doktorèn.. professeùren, met àllen genèès-, hèèl-, verloskundigèn des heelen ààrdkloot.... En hij rèist den wèreld door mèt hèt vocht.... van Valura.... en den.... profesòren àchter hèm áán ! En hij trekt.... gansch zondèr pijnen.... Hebt gij niet.... gèzien.. dat ik.... hier stàànden.... voor drie màànden.... twee lammen, van wien ik den krukken.... over dèn.... knieën, stuk bràk.... ter aarden.... wièrp,.... hen bèstreek... met hèt vocht.... van Valura.... èn zij.. van mijn tafél, weer loopènden vertrokken,.... rècht op !.... slank en elègant.... gelijk chiraffen.... En hebt gij niet-gezien.... dàt ik.... ùw vriend.... hiernèvens... trok-zòndèr... dàt één... spier vàn

zijn.... gèlaat vèrtrok.... en dàt hij.. nu zelf.. bèweert en bèvestigt gèèn pijn te hebbèn.... gèvoeld ? Zoo genees ik lammèn.... blinddèn.... doovèn.... rheumatieken.... met mijnèn wonderdruppels.. mijn vocht.. van Valura... Nu zal ik nog dezen.... vriend helpen.... en dan zal ik vertrekkèn.. uit hoofden en onherroepelijk.. zonder àànziens des persònen, na te hebben.... aangebodèn.. laatsten vòòrraad....

Weer bedremmeld stond een derde kerel voor 'm, mond wijd open. Zacht beduidde hij den jongen, dat ie niet noodig had getrokken te worden. Ook hém liet ie spoelen met zijn Valura, en onderhands haalde ie flakons uit z'n tasch in vloeipapiertjes verpakt. — Weer aarzelde verbluffing rond, in den verhitten kijkprop van tuinderskerels en meiden, sjouwers en vrouwen, want weer stamelde de kerel, na twee minuten 't vocht in z'n kies te hebben gezogen, dat ie geen pijn meer voelde. — Naar alle kanten werd ie getrokken en verbluft knikte, stamelde ie uit, nergens pijn meer te voelen. —

— Dat wondèr voor dén prijs.. van vijf èn twintig cènt !

Geen woord kon Moor-Jood meer uitbrengen van vermoeienis. Het zweet drupte als stijfselkorrels vettig op z'n donker hoofd. Van drie kanten uit den kring, drongen lijven òp, grijp-armen vooruit, hoog naar 't tafeltje. Meer niet. Gezicht van den Moor-Jood betrok, zenuwachtig, spijtig, alsof 'r 'n huil draaide rond z'n mond. Maar toch beheerschte ie zich, sprak ie weer met afgetobder, heescher geluid.

Eindelijk, de geholpen kerels, waren weer den kring ingesjokkerd, schouerbonkend, getrokken en gesleurd, babbelden en schreeuwden ze met ondervragers mee. Wantrouwig landvolkje, beduusd en vergaapt, kwam in beweging. Weer had de Jood getoeterd, schel en hoornhoog den hemel in, spattend z'n klanken, schuimend tegen opsteigerend gewoel, en weer zwaaide ie z'n brandende toortsen tegen al donkerder luchtgoud. Er kwam beweging, woeling in den menschprop, uit elkaar brokkeling van broeierige kluiten. Telkens, slechts twee, drie tegelijk, drongen naar de kruk, met 't kwartje klaar in de hoog gerekte hand. En drukker stalde ie z'n flakons uit, zalig-wach-

tend op uitwerking van z'n wond're woorden en proeven. — Sneller drongen de lijven en armen òp, dat ie nieuwe voorraad uit z'n tasch moest halen. Rapper z'n handen graaiden in den tasch-muil, z'n donkere kop lachte, tegen 't licht in, burlesk, ironisch, onmerkbaar bijna. — Nu zòng z'n stem met klank van zalvende zekerheid :

— Een iedèr.. dièn lijdt.... 't zij aan zinkèns.. 't zij aan koortsèn.... 't zij aan wondèn, blindheid.. doòfheid.. làmheid.... ik help hèm.... ook zondèr gèl-den....

Trager trok kring om 'm los. Meer en méér handen grepen, naar z'n hooge tafel, dat 'n stapel kwartjes tusschen z'n tangen ophoopte. —

Z'n oogen git-glanzigden, lachten, vonkten. — Eindelijk stopte ie. Zwaar gedaver en laatst gewoel dromde langs z'n tafel achter z'n kruk. Nou wou ie ook een 'n glas bier gaan drinken. Z'n keel brandde van rauwen krijsch en pijn. Eerbiedig weken de kerels voor den lang-mageren Moor-Jood, met z'n angst donkeren kop, z'n streng borenden blik, z'n kalmte. Even z'n schouders, in krommige lijn opgehaald, ging z'n lang lichaam tusschen de sjofele sjouwers en tuinders, z'n zwart-bleeke kop, prachtig beglansd in lichtwaas. Geheimzinnig in donkeren staar, schoof ie voort tusschen de botte kerels, zich-zelf voelend als 'n Cagliostro in zuidelijke gratie en suggestie. —

In eindloozen koepel, blauw-bleek glanzend, rondgestold in ontzaglijken hemelkring boven havenbrok en polder, wuifden struisveerige wolken, zilverzij-licht, en ver, heel naar den horizon, tusschen violette neveling van spitsjes en daakjes, bouwde de lucht porceleinen torens van lichtwolken, slank, met fonkelende tinnen.

Menschenprop was weggebrokkeld, nu kwakzalver bier dronk in rookige walmkroeg. — Daverend roezemoes ratelhotste in 't zonnezinken als ging er hellevaart rond in Wiereland ; begloeid en beglansd stedeke, met z'n hel-rood en zilver leigedak in vervloeienden goud-roes van eindloos polderruim. —

Op en af de booten ging 't weer in laatsten ploetersjouw en

afhitsende werkkoorts als hadden de kerels zich verzuimd met luistering naar den Jood.

Woester stormden de kroegen leeg en vol. — Verhitte zuipdrift stramde de koppen, en zwaarder, paffender in 't zomerbrio, doorregenden geuren en stanken de haven ; verklonk in rommelende donkerte 't lawaai der zwoegers tegen al stillere rood-verre oneindigheid van polder-avondlucht ; hemelkoepel, doorzeild van laatsten klankenjubel en verren vogelenkweel, leeuwerikkenvlucht, donker verstippend de luchtzee door. —

Sneller, àl lager sloeg de blink-glanzende gang van 't licht over de haven, als kon de dag niet sterven dààr, vloedgolfde 't over de kerels, roodgebrande tronies, nimbus van avondzon, gloedkoppen, verwaasd en verheiligd. — Dwars door den rauwrumoerenden gruwel van krijschende, furiënde sjacher en zwoeg, over pijpen, masten, zeilbrokken, pramen en sloepen, stroomde avondtooverige gloed, vreemd zilverrood, blond en telkens wisselend in gamma's. Van de porceleinen wolk-torens, gloei-purperden de tinnen, vonkten hun gouden ommegangen. — Al lager de lichttoover doezelde over heete havenjoel, gedaver en gezwoeg ; al wijêr glansde stralende purpering, verstillend de luchten, bedampend in wond'ren zonnemist, keien, sintels, en werkers. Paardkoppen droomden in stille, verglijdende glanzen en karren met aardbei en groen, doofden langzaam, bij stukken uit, in doffe zonloosheid. —

Zonnedroom, die uitdoezelde, wegnevelde, in violet gedamp en paarse vlekken, schaduw-fantomen wierp aan walkant, goudteer vergloorde, tusschen rag touwwerk en masten.

Over bootsrompen, en boegrondingen, waar kleurkopering van roeren en luikjes verbleekte ; over heel het havengeraas, waar werkersopstand in drommen dooreen krioelde, starde al meer de vlam van den hitte-dag, de felle daverende blinkgang van licht, verdampend in wazige tonaliteit, in zilverige schemer-vegen en aarzelend blondrossig-goud.

Tusschen het al donkerder kastanje-geboomte, waar de schemer 't eerst in duisternis verweefde, keken de kerels onder 't lommer nog òp tegen den kleurzang van zonnedag, die lang, heel lang,

tooverig begloeid, in polderhemel bleef nazingen z'n wond're tinten. Menschen, paarden, honden en karren in opgepropte kronkel en warrel, onder 't duisterende lommer kleurden nà, in de ver-affe roezemoes van 't stervende licht. — Allen dáár, wriemelden dooréén in schemer-avondgoud. — Petten kleurden vaal, in al gamma's; kielen, jassen, schorten, donkere sjouwers en tuinders-venters, boeren en kijkers, in één warreldrom, loom langs elkaar verkleurend en verkronkelend, als drasten ze voet-zwaar aan vastzuigende havenkeien, moeras van rottend groentenafval. —

Dirk Hassel was met Klaas Grint, z'n zoon Jan, en Rink van den polder, tusschen 'n groep tuinders de kroeg ingeschoffeld. — Voor hun beenen buldogde 'n ton-buikige boer, met 'n korf kleine varkentjes onder z'n arm gekneld, waar hooilucht uitrotte, urineachtig-vuns. Krijschend en ronkend woelden de dieren, scheefhangend tegen de korfbiezen op, en telkens bonkte bullige boer, met z'n worstige handen, 'n driftstoot op de krijscherige diersnuiten.— Achter kroeggangers ratel-rolden, dwars door de woelende menschenmassa, groote gele tabaksvaten, door troepje kerels met trappen tusschen de karren en dieren voortgebonkerd naar 't spoor.

Dirk was blij dat ie eindelijk zat. Al twee maal van de haven naar de akkers geweest, extra-oplading, en nou zou ie 't d'r eens lekkertjes van nemen. Hij grinnekte tegen z'n brandewijntje met suiker, dat op z'n schor-korten roep, dadelijk gebracht was. Om 'm krioelde 't van klomp-klossende kerels, in stampigen gang op knarsenden zandgrond. Lekker en poeteloerig-duizelig snoof Dirk de jenever en bierlucht, zoetig en scherp, en stil tegen den muur ingedrukt, 'n pijp den mond ingebeten, sloeg ie, brandewijntje na brandewijntje klein, mummelde wat woorden uit, tegen groenboeren die naast 'm neersmakten, aemechtig hijgend van zwoeg. —

Zwaar-laag dampte de kroegrook, nevelig, en rood misterig toen gasvlam bij 't buffet en boven biljart àànplofte. Stil bleef Dirk zitten, roerloos in z'n hoekje, uitspuitend pruimsop en pijpnikotine in de spuwbakken, doodop, lekker duizelig, in de

wemeling van al meer aanstommelend landvolk en roezemoes van stemmen, achter hitterook uitkrauwelend, tot ie doorzopen, landerig en woedend, tegen tien uur naar huis waggelde.

III.

Om drie uur den volgenden ochtend, kwam er kort-driftig gestommel in de duister-beluikte woonkamer van ouën Gerrit. Zurige zweetlucht vervunsde uit de krottige slaapholletjes. Dirk uit 't donker bedsteetje, was opgesprongen, òver Piet heen, nog slaperig en gaperig, rauw van pijn, geradbraakt van vermoeienis en katterigheid. Branderige matheid voelde ie door z'n lijf loomen. Driftig schouerbonkend stootte ie Piet op, die nijdig even gromde, maar dadelijk weer insnurkte. Dat maakte Dirk kregel en snauwender porde ie ouë Gerrit en Guurt, dat ruw z'n korte stem, kamerochtend-stilte doorscheurde. Wijê gapen loeide ie koeïg door 't vertrekje, dàn vlak tegen beschot, dàn vóór bedsteedonker, telkens zich rekkend in achterwaartschen lijfkronkel, armen omhoog gerengeld en vingers verkrampt in slaapzoeten wellust, dien hij machteloos-heerlijk door z'n lijf voelde terugstroomen, tegen z'n luiigen lijfrek in. Langzaam slofferde ie op z'n kousen naar buiten waar ie de luiken van de ramen losmorrelde. Onder de pomp beplaste hij z'n gezicht, luchtigjes met water, vies van 't nattige dat z'n hemdsmouwen en hemdboord beklefferde, en in branderige straaltjes tot op z'n naakte borst afdroop. —

Guurt was gauw opgestaan. —In 'r nachtpon, haarhang opgebonden in woesten kronkel, maakte ze vuur op 't achterend, drentelde rond de stellen en zette boterhammenkoffie. — Ouë Gerrit en Piet in hun rooie onderbroeken waggelden nog slaapdronken en grommerig door de kamer, loom en lijzig hun bovenkleeren aansjokkerend. Even bleef Piet hang-zitten op z'n stoel, klepten z'n oogleden dicht, hield ie z'n stinkende pilow, half over z'n dijen getrokken, slap in de slaaprige, krachtlooze knuist. Ouë Gerrit, in schreeuw, schrikte 'm wakker.

— Wà sloapmus, jai toch, gromde ie, soo'n jonkie !

Na 'n kwartiertje rondgeslenter en gedribbel, sluipzacht op 'r kousen, had Guurt de kerels bakken koffie en hompen brood voorgeschoven. Gretig schuifelden de mannen hun stoelen áán, neerblokkend met armen op tafel, hoofden gebogen over hun dampende koffiebakken, slurpend, gaperig, rekkend en korreligstil. Rond hen, walmde slaapstank van 't kamertje, dat al zacht volgevloeid glansde van vreemd, gloed-stil ochtendgoud. Roodflonkerende zonnedans koperde bliksempjes op de staartklok-gewichten, op 't pronkstelletje, tang-pook-schep, onder het schuingetimmerde, versierde hoekschoorsteentje. —

Langzaam, in bedaarde ouderwetschheid tiktakte de klok, zacht-vlammig aangegloeid rond de gewichten. — Guurt had 't duifje losgedekt en daadlijk koerde z'n kopje als van verre, droef door de kamerstilte heen, waar alleen smakten en slurpten de wreede werkersmonden, en de klok dreinerig ti-jik.... tàkte.... —

Moeder Hassel lag, met opengesmakte deuren, de kamer in te staren, bleek beslaapmutst hekserig hoofd, op peluwgrauw, de uitgedoofde staaroogen naar de slurpende kerels. — Ze hoorde koffie slurpen ; dàt geluid kende ze. Ze zag 't, voelde, besnuffelde 't, met wilde, gesperde neusgaten. — Dàt geluid haakte vast in 'r ooren, 't hoofd, bleef in 'r herinnering leven.... Woest instinkt naar koffieslurp. — Telkens gretig, even keek ze naar Guurt, als wist ze nu klaar, dat ze 't van die moest hebben. Maar de kerels hapten door, slurpten onverschillig. Guurt klepperde nog 'n roodaarden bord voor hen neer, waar ze weer hompen brood op afsneed, slurpte zelf mee, gejaagd zittend op stoelpunt, ongewasschen in blauwkorten onderrok nu. Stil slurpte d'r mond in doorzond ochtendgoud van kamer, 'r blond hoofd in stil aureool. Buiten, achter 't raam, glansden de akkers in aanbrandenden gloei van zonnekomst.

— Nou Ouë, gromde Dirk plots, kauwend en slikkend dat ie niet verder spreken kon eerst — aa's 'tr nou moàr puur om drie uur, de oarbei-boel dur stoan, an de markt hee ? daa'k

hullie om vaif uur an de kant hep in de stad ? kaa'k t'met nog 'n hooge markt moake.. hee ?

— Sel d'r weuse.... mi sonder mekeere.... Hoho ! ho !.... Piet loait op.... en Kees goan de hoàfe langest....

— Hier-op-pan ! aa's Kees de hoafe opgoàn, ken ie t'met oploaje ook....

— Hoho ! dà lief 'k nie ! dà lief 'k nie.... die suupt te veul.... die hep s'n skoenlappertjesmoandag.... enne.... dá' !....

— Wa' ! Kees ?.. Kees suipt ?.... krijschte Dirk uit, 'n stuk brood, dat ie half al in z'n mond gestopt had er weer uithalend, met 'n web van fijne spoegdraadjes, — f'rvloekt aa's de fint één borrel lait ! jai suinege Job !

— Hoho ! vier en vaife en nie g'nog ! bars jai nie uit !.. soo vroeg in 't morgeuur hee ?....

— Wa'.... éénmoal.. andermoal.. ikke wil dá' Kees oploait.. Piet hep s'n aige dood te plukke op haide.. En denk dur om.... niks aa's oarbaie.... Op haide voart de boot twee keer !.... ikke goan doar.... om veur va.. ... om twaalf uur is t'ie d'r wair.... sel main 'n dotje weuse op de kant !.. snof'rjenne, gain ploas om je klompe af te trappe, waa'n klus.... 'n drukte op de boot.... sullie dringe hoarlie aige t'met hardstikke dood.. hoagelvol !

Ouë Gerrit was opgestaan met 'n smak z'n koffiekop op tafel neerstootend, dat vrouw Hassel in 'r bed opschokte, iets brabbelend uitstamelde. Nog had Guurt 'r geen leutje gebracht. Onrustig, hongerden 'r oogen naar 't zoete vocht, dat op stinkend petroleumvlammetje konkelde en leuterde. Ze besmakte 'r drooge lippen, zonder dat ze vragen durfde, vragen kòn. Besefloos Guurt te roepen, uit angst voor nijdigen snauw, in ban van trage dofheid, bleef ze staren, vroeg ze toch met 'r oogen, zonder dat iemand uit de aanlichtende kamer naar 'r omkeek. Gerrit, handen in zakken geknuist, keek met z'n neus op 't raam gedrukt, naar buurman's tuinderij, waar nu alles groen-goud in den ochtend-tintel gloeide, doorvonkt van dauwig druppelvuur. — Ochtendstilte, uit paadjes en wegjes,

ruischte rond de tuindershuisjes en de roode bedakingjes vlamden licht-hel. —

Vandaag zou ie wat te plukken hebben, mijmerde Gerrit, speelsch drukkend z'n neuspunt tegen 't ruit, wiebelend op z'n hakken. Z'n rug zwoor en stak van pijn. Maar 't most, most nou. Hij had al dagen achteréén onrustig zitten piekeren, dat 'r geen regen kwam, gejaagd, nou de boel zoo droog stond. Maar nou most ie maar doèn, doèn en niet seure....

Met hun drieën waren de kerels over 't erf den tuin ingestapt. Guurt drentelde weer op 't achterend, spoelde en sjokte, terwijl de kamer in ruischender glans van zonnige ochtendwarmte, sterker aangoudde, tot op 't slaapholletje waar vrouw Hassel staarde, en besmakte 'r droge dorstlippen. Op de tafel brokkelden nog broodhompen. Aarzelende glansjes van schichtigen prismaschijn uit geslepen spiegelrandje, kaatsten trillige vlakjes rood, goud en groen, op twee rood-aarden doffe bordjes.

Daar stàárde ze op, vrouw Hassel, besefloos en traag, tot ze de kleuren voor 'r oogen zag verflakkeren. —

Buiten hurkte Kees al, in pluk bij de erwten. Nog 'n uur bleef Dirk werken op 't land, achter de wortelen. Eindelijk werd 't tijd voor 'm om op te stappen naar de haven. Nog 'n mandje pieterselie en postelijn, schokkerde ie over den schouder en stil liep ie den weg op naar de boot. Nou had ie zich nog puur te haasten merkte ie, toen ie even achter 't ruit gluurde, hoe laat 't was. — Kwart voor vijf. Om vijf uur precies ging de schipper van wal.

Zwaar hijgend, z'n mandjes dobberend op z'n rug, kwam ie snel de haven opbeenen. Maar „Tuinders Geluk", de boot waar hij mee voer, lag er nog rustig, met vier andere schuiten achter d'r áán, hoog gestapeld 't schel-groene van kroppen, beflonkerend aardbeirood en wortelenoranje, tegen den blauwen luchthemel in, die diep en wijd lichtte, in strakke, fel-heete zonnigheid al. —

Op àchter-en-voordek, stonden de groenboeren saamgedrongen, in hun sjofele plunje, tusschen de dreigstille punthoekende hurrie van hoog opgestapelde kisten en mandwallen, waaruit

zwavel-zoete geuren walmig verwasemden. Tot onder den stuurstoel, stapel-brokkelden de aardbeikisten en langs de reeling, propten, saamgekneld, bakken, vaten, manden, zakken, dat de kerels en vrouwen, in bochten er tegen elkaar opgedrongen stonden. Enge doorgangetjes, kronkelden tusschen de ladingen, waar 't landvolk elkaars lijf beschuurde, schreeuwerig verscharrelend en ruilend koopwaar die ze te veel hadden. Tusschen zakken gekneld, op manden of kisten neergestooten, sjacherden de zwoegers, klonken òp de gesprekken, levendig, krijscherig, overgoten van duffe groentestanken uit de achterkajuit opwalmend, voos en duf, zuur en ranzig. Aardbeien zoetten 't hevigst en weeïgst tusschen de mestige koolstanken. — Zwaar dampte uit, in de broeierig lange boot, hageldicht bestapeld, de stinkende kleeren der tuindersmannen en vrouwen, de zweetlijven, wàrme walg tusschen de gronderige stanken van 't groen. —

Prachtig, jubel-fel schalden de hooge groentebergen als festijnen van licht, tegen 't doortrilde, in zon-zwemmende lichtblauw. Daar onder, barokke wal van kleur-woelige kisten, met donkerder groen in onderschepte glansdempingen. Maar hoog-schuimend, gloeide kleurbrand van aardbeien boven alles uit. — Versjofeld en kleurbemorst, scharrelden de tuinders bijeen, in de vroege ochtendboot, al meer, al méér, achter elkaar. Galm-luid, de klok van hoogen katholieken kerktoren sloeg vijf, bevend in de wegstilte en havenrust. Laatste bootsein van vertrek liet kapitein zangbassen over de ochtendleege havenkaai. — Wat karren met aardbei-aanvoer ratelhotsten kei-beukend weer weg, wreed rumoerend door de morgenstilte. Bas-zang van pijpen bleef seinen, als stemmegroet van tuinders naar de verre makkers op 't land, dat de reis naar de stad beginnen zou. Een dekknecht van „Tuinders Geluk", had plankier gelicht en ingeschoven, reeling saamgehaakt en kaptein was op z'n stuurstoel geklommen. Statig liet ie draaien, 't kanaal in. — Uit 't boothart schokkerde machinedreun òp. Achter 'm aan, zongen pijpen van andere tuindersbooten, stemzwaar en hevig vibreerend, dat de stille starende ochtendlucht

sidderde onder 't dreungeluid. Plots klonk jagend geroep, onder zwaar lommerende kastanjelaan uit, van twee groenboeren die zich verlaat hadden en meemoesten nog met „Tuinders Geluk". In vlieggang holden ze langs de stille huizen, kei en sintelpad over.

— Piet Groome en Anseeler, riepen 'n paar van de boot, over de reeling gebukt, — hee keptain ! t'rug !.... twee van Lemmer ! Hij had 't al gezien, toeterde wat zangerige woordjes door z'n spreekbuis naar machinekamer, waarop boothart heviger bonkte, de voorboeg achteruit bijdraaide, dat de kerels in hollende vaart, rood-bezweet, nog net tusschen kisten en manden, over verschansing, heenklauteren konden. —

Achter „Tuinders Geluk" lagen nog drie booten, „De Dageraad", „Ons Welvaren" en „Weltevreden" met tuindersvolk van heinde en ver saamgestroomd, ongeduldig wachtend op vertrek van de voorliggende schuit. Ook daar stond 't landvolk, achter en tusschen de aardbei- en groentebakken opgepropt, ingekneld ; één donker-dreigende, sjofele kerels-stoet, vlak om 't koelscherm van machinekamer saamgepakt, wegzwartend onder rookwolken van stoompijpen, die dreun-zangerig doorbasten als duistere stem van zwoeg, somber-smartelijk, in den fellen klaterenden zonnegloei van polderlucht, in 't eindeloos blauw, en weigroen. —

Stil zoeften de booten achter elkaar áán, de kerels en wat vrouwen, al meer opeengedrongen, donker tusschen den frisschen jubel en stoeiende kleuren van hun vruchten en waar. In de havenstilte, roerloos weer na zwijg van pijpzang, verdwenen de booten één na één onder lage spoorbrug, 't kanaal in, dat wijd-geplast, zilver-vonkte en dampte tusschen onmeetlijk poldergroen. Stil druischten de kerels weg van wal, de donkere opgepropte stoeten, in de ochtendglorie ; zittend of half hangend op en over de verschansing, beklemd tusschen de neerbrokkeling der stinkende kisten, als 'n bende vervuilde schooiers en melaatschen, naarstiglijk verpakt en versjouwd, onder den heeten jubel van hun vruchtengloed. Al de booten waren „Tuinders Geluk" voorgedraaid. Langzaam zoefte die eindelijk, ach-

ter de andere áán, onder de enge spoorbrug, zacht-schuiflende pàl langs wanden van brugbogen en pijlers. —

Dirk stond ingehurkt naast Klaas Grint, die weer aanleunde, half tegen twee vrouwen, een lange, met 'n gore steekmuts op, de andere met 'n donker rood-wollig kapertje over 'r hoofd gefrommeld. Vóór de vrouwenbuiken, spannend gestrakt onder boezelaar, hoekten kistenstapels waarachter weer 'n stoet kerels gekneld stond.

— Tjonge.. Tjonge.. d'r'is nog puur wâ wind op de ruimte hée ?.. zei met vertrokken gezicht Klaas Grint, naar de lucht kijkend.

— Daa's net bromde Dirk terug.... hai jai 'n pruim Kloas ? nou he'k f'rdroaid main sak legge.... loate !....

— Bi-jai't Hain !.. lolde Grint, da' sel woar wese.... roep jai sàin d'r bai op Sint Jan hee ?.... hier !.. pak-àn.. moar mondjes-moat.... oue !

„Tuinders Geluk" was 't groote kanaal ingestoomd. Zacht kabbelden watergeruisch en schuim-zilverende vloedgolfjes langs de kanten. Zweef-luchtig zoefte 't schip voort, tusschen 't eindelooze poldergroen, bedauwfonkeld met vuurdroppels van trillend leven, robijnen weerlichtjes, en vurig smaragd.... Uren ver, verfonkelde nat goud-groen, glanzend en uitwebbend kleurige hette. Heerlijk frissche windbries stoeide luchtzuiverend om de boot, de voosduffe geuren en stank-wasem wegflapperend, 't koele waterruim in. 'n Troep tuinders was achter de pijp geklommen, op zwarten kop van machinescherm, waar ze luiig neerhurkten in zonnegloei, of schuin opstonden achter den rooker, koppen fel omlijnd tegen luchtjubelblauw. Er was drukke stemmenhurrie onder 't landvolk, gesnater en gelach tegen vrouwen, en overal brandende lust om van landgescharrel, marktwaar en prijzen te spreken. 'n Paar tuinders met fluweelig pilow-zwarte vesten en dof-zijden pofpetten, trommelden met hun gekleurde pantoffels, op 't verhitte plaatdek van machinekamer, 'n orgeldeun meelallend. Plots de bootbode, kerel met roodgezwollen snuit, akteurskaal en voor-dengekhouerigen, paarsen drinkebroersneus, werkte zich los uit

stemmenroezemoes en scharrel van opgepropte tuinderstroep. — Z'n blauwig-glad geschoren komiekenkop grinnikte leukjes tegen z'n volkje en grimassig sprong ie op 't veilbankje, hoog boven woel-massa uit, grabbelend in guitig steel-gebaar, met z'n hand in 'n grauwen zak. — Tegenover hem, op zon-doorhit koelscherm, zat luiig ingedoken tegen de pijp, 'n kerel met notitie-boekje, klaar om te schrijven. Bootbode, die onder reis van Wiereland naar groote stad, te veel waar van tuinders-zelf in veiling moest brengen, bleef rammelen in z'n zak, lolde wat tegen de kerels onder 'm, dat z'n roodfrissche wangen bolschaterden, sterker zwollen, z'n blanke tanden uitwitten onder z'n bieteneus en tusschen plaatjes-mooie helrooie lippen, hagelrein. Hard en stalig klonk z'n stem, toch vol, met 'n galm er in, als nadreun van klokgelui. Telkens uit den zak, vischte ie 'n blikken nummertje op, afroepend wie d'r 't eerst veilen zou. Zoo regelde hij de beurten, schreef z'n maat, tegen de pijp, in kookzon luiig weggedoken, namen van veilers op. —

— Wie mot 'r 'n nommer ?.... Gijs Janse ! Kaike ?.. daa's vaiftien, klonk hard-galmend z'n stem door den koelen briesstoei, klank-zangerig Wierelandsch.

— Bekermaa'n.... achttien ?.... Grint.... drie en veertig ! Hassel.... ses-en-dertig !....

— Main d'rook ain !.. riep 'n tuinder uit achtergroepje, die nog wat kwijt wou wezen, hopend op 'n begin-nummer, om 't eerst te kunnen veilen.

— Vaif-en-veertig !.. Nailis Roskam.... hee ! „netoàris"... Roskam ! — lachte de Bode, lolligjes met oolijken oogenknik naar den „schrijver-notaris", die luiiger weggedoken lag achter de pijp.

— Logge megoggie ! nou ka je wachte, gromde de pachter, woest dat ie zoo'n laat nummer beet had. Nou was ie zoo heet geweest op 'n begin-blikkie. — Stem van Bode bleef afgalmen de nummers met veil-namen, en telkens lacherig, uitblankend z'n tanden, bloed-rooie lippenmond wijd open, kraaide ie schooirige grapjes uit, strooide ie schalksheidjes en hekelwoordjes boven hun hoofden rond, omgierd van terugkonke-

lende stemmen en giegelende kreetpretjes. Telkens klauterden andere kerels op en af 't machinescherm, naast en tegen de pijp lawaaiend, rond den „notaris", die overal spottend om z'n eeretitel beschaterd werd. Van hun hooge standplaats schreeuwden ze mee, boden, kochten en verscharrelden, de koppen, warm en zweetbedropen, paarsig en brons-nat, rood en geel-grauw aangegloeid in zonnebrand. Van achterdek af was alles plots naar voren gedrongen om vlak bij Bode te staan. Op kisten, morsige vaten, walm-stinkende manden en zakbulten, hingen en hurkten de kerels, in struikel en klauter, achter elkaar opgepropt.

De achtersten, ver van den Bode, loerden tusschen schoudergeultjes van vóórstaanden, in drom saamgestrompeld, heet op den scharrel.

— Veertig ! vrouw Plenk.... dreunde Bodestem.... vaif.. vrouw Boterblom.... naigtien.... mamselle Kiester.... sestien.... vrouw Zeune !....

Eindelijk had ieder z'n nummer, kon de veiling beginnen. Zacht briesden en woei-koelden luchtige windscheringen over 't smoezelige, walm-stankige dek, als ging er tochtige wiekslag van vliegende vogels rond. Recht voor den boeg, sprankelden waterglanzige sparteltjes licht, violet-zilverig, paars-goud, kabbel-deinend hemelblauw-vuur, dat in schuimig golfjes-spel zich heet verbraste in damp. Tusschen de fel-groen bezonde ochtend-oevers, komde in eindloozen kring, 't vlakke zonnignevelende polderland, in vochtige ochtendpracht. En overal rondgekringd, goudden de lage hooi-schelfjes, tusschen siddergroei van korenhalmen, brokken weiland, ontsluierd uit morgennevel, uit nat-dampig goud en zilverende gloeiingen. Schitterig flitste 't dauw-vuur, dat mijlen ver, weiland aan weiland in arabesk vonkspel omtooverde.

Bode op z'n bank, hoog boven de opgepropte tuinders uit, al dichter op één punt van de boot bijeengedrongen, klankte met z'n jolige, rauw-heldere spotstem in :

— Wai selle d'r beginne met seve-en-twintig pond raspers van....

— Neelis Skorpioen.... las „notaris" haperig af van z'n lijstje.

— Van Skorpioen.... uit Slangetje.... wie sait dur 'n gulde ! daa's vier sint 't pond !....

Inmiddels had 'n tuinder, 'n zwaren zak doppers losgesjord uit kistenrommel, zich door lijfgedrang heengewurmd, z'n waar, àchter koppen, vaten-stapels en manden-torens, met krampigen arm, hijgend op veilbank vóór Bode neergesmakt. Dadelijk grabbelde die, met één hand tusschen de groene vruchtjes, liet ze speelsch rond z'n vingers glijen en riep weer opjagend :

— Prechtig jong goed !.... ruikt puur aa's.... oo-de-kolonnie !.... wie sait dur....

— Tachtig, krijschte 'n stem uit het menschkluw op de koelkast. —

— Tachtig, vaif en tachtig, draafde Bode door....

— Naigtig ! zenuwachtig scherp, piepte 'n vrouwestem onder de pijp uit.

— Naigtig, zang-dreunde, hard-klaar Bode's geluid nà, tusschen bries-stoei en koelen kabbelgolfjesruisch in.... Naigtig.. vaif en naigtig.... da goan.... eenmoal.... veur de derde moàl.... Rietvink !

Pachtertje Rietvink had 't laatst geboden, kreeg erwtenzak over koppendrom naar zich toegesleept en warm wroetten en graaiden z'n armen, tusschen 't heete gedrang en getast van lijven. Dwars achter de pijp, waar 'n groep kerels zich spitste op 't veilgoed, en uit alle hoekjes gretige kijk rondging, klonk dof gestommel en geschuur van voeten op stalen plaat en kijverige stemmenroes, warrelend en schreeuwerig als gesmoorde ruzie.

— Halt doar Kempees, krijschte de Bode naar de pijp, t'met d'r al heet ! nog gain hallef ses... je hep dur puur nog 'n vaiftien uur om malkoar an rieme te snaie hee ?.... kaik hier !.. is dur twintig pond mooie kapcainders.... wie set....

— Tachtig ! schreeuwde daad'lijk 'n venter, stemschor, rauw.

— Tachtig, van fier kant gelaik !

Vrouw Banke, met'r zwartig-rood kapertje over 't hoofd, 'r korte, spek-vette, trillige armen, boven 'r tonnigen romp-

buik, grabbelde in den kapucijnerzak dien Bode op de veilbank sleepen liet.

Lacherig schalkte ie, hoog boven de venters uitkijkend :

— 't Benne gain kuite.... vrouw Banke.... je ken dur sain nie knaipe !

Gegier stortte in, en heeterig aangevlamd in hartstocht, tapten wat kerels schunnige moppen, die vrouw Banke met minachtend lipgepuf afweerde.

Bode had toegeslagen, en telkens weer 'n andere venter kwam op àfroep van zangnummer, van achter, bijzij, uit kajuit, door den opgeknelden menschenkronkel heenduiken, met zware zakken of bakken boven hoofd en onder arm, alles neersmakkend in vloek-heeten sjouw-zucht op veilbank voor den Bode.

— Nou he'k vaiftig pond piek-faine groentjes !

— 'n Gulde :....

— Een-tien.... een-tien.. mi je drieë.... een vaiftien !.. een twintig.... mi-je viere.... een vaif.... een dertig !....

Overal keek z'n rood-frissche kop rond, lachte z'n lichtpaarsige wipneus, drinkebroer-komisch, kleurden z'n wangen alsof vrieswind 'n blosgloed op z'n kaken geschminkt had. En hagelwit lachten z'n tanden, tusschen z'n hel-rooie lippen, bij elk opbod. Hoog pagaaiden z'n arm-gebaren door de lucht, hitste z'n stem de venters op. Achter en om koelscherm bleef roezemoes gonzen van kakelwijven en schorrige kerels, rond 't zwarte stoompijp-gevaarte. —

— Nou he'k nog twintig pond prêchtige loage woaltjes hee ? eerste prime-kwoaletait !.. hai jai doàr !.... kalf-mi-je-natte neus !.... hoeke motte 't weuse ?....

Op plaatdek van machinekamer, dat gloeide van stoom en zon, trampelden de kerels 'n deuntje, brak weer herrie en gestrij los, tot de Bode er met z'n staalharde stem weer tusschen invloekte. 'n Knappe donkre vrouw, was uit 't gedrang opgesjokt, met 'n zwaren zak voor d'r buik, dien ze met knieduwetjes opsjorde, en in blaas-zucht smakken liet op veilbank. Haar kop droop van roodzweet en gloeiing. —

— Dominie hiet ! paa's d'rop en bran je bekkie niet, schaterde

de Bode.... seg vrouw Reep.... soo is dur puur gain vatte àn.... hee doàr!.. help jullie 't goeie mins 'n handje sjorre .... hooger òp.... soo!.... soo is 't broaf!

Plots gulpte de zwartmastige pijp rook uit, verwaaiend in roetgolvende mistkransen over de tuinderskoppen, hun rompen wegdonkerend in roetbruinen damp. Ze kuchten en vloekten de werkers, achter den brons-zwarten mist, en stil éven bleef Bodestem weg. Maar daadlijk uit wegroeting van rook kwam 't afgeroepen nummer opzetten, naast de donker-vette vrouw, opdringend met blauw beschilderde manden. —

— 'n Uijtvinding, lachte de Bode, blauwkokke in 'n beskilderde skulpmand.... hi-hi!.... nou minse.... wa segge jullie veur veertig pond blauwkokke!.. prechtige kapcainders!....

Snel en stemme-knetterend joeg opbod-jacht tegen elkaar in.

— Ke jài die nie hebbe Dirk, jai hep tug gain blauwkokke teelt!

— Es kaike hoeke se goan.

— Sestig.... tachtig!.... tachtig.. allegoar!.. Bi-jai-'t-Hain!

— Naigtig! viel Dirk kalm uit. — Hij kon sullie d'r bestig bruike.... bai s'n aige doppers.... had ie vroag veur bai s'n klante!....

Meer en meer doppers werden opgesjord naar veilbank, en haastiger wisselden de venters hun waar uit. Zak op zak bonkte neer voor den Bode, en woester grabbelden z'n vingers in 't groen. — Vóór de veilbank gedrongen uit achterste rij, stond 'n oue, beverige pachter, knorrige kop met ingegroeid zwarte vlekken op z'n neus en mottig voorhoofd. Aan z'n bepukkelde kleine oortjes, glimmerden koperig-gouden ringetjes, waar ie telkens met beverige handen naar greep, aan trok en kneep, dat z'n lelletjes bloed-rood gloeiden bòven z'n bontvervigen halsdoek, die morsig om z'n vest kreukelde.

— Veur 'n f'randring.... vaif bosse duifeke! wie set dur in!

Laag, armen uitgestrekt, hield Bode de bossen wortelen in z'n hand, wortelen, breed-puntig als priktollen.

— Die mo'k main hiete!

— Aràit !.... moàr se sitte vast an twee mandjes postelain.. wie sait dur wá' — Harder, staliger klonk z'n stem, uitdagend, verwaaiend in brieskoelte. —

Onder koelscherm uit, kwam roetige negerkop van stokersmaatje koekeloeren. Langzaam groeide zijn lijf hooger òp uit de, hittesfeer rondschroeiende machinekamer, waar 't heet stootte en bonkte in treinrhytmus.... De stikwarmte uit hamerend boot-hart vloeide rond de groenten en vruchten, stookte en gistte 'r zwijmel van stankdampen. Tusschen de tuinders drong stokersmaatje zich heen, naar 't dwars-vat met water, gretig loerend naar 't kraantje en wit-steenen kom. Z'n roetige handen graaiden haastig door opening tusschen wat venters, naar drank. Gretiger nog omknelde hij 't kraantje, met z'n beenen en romp weggedrukt achter de woelige jagende veilers, die in vuur van koop 'm niet doorlieten. Stil werkten z'n alléène handen en armstompjes in woeligen grabbel, als afgehouen levend, tusschen wat kleine ruimte-spleetjes, lieten ze 't waterstroompje de kom inkletteren. Zacht-voorzichtig werkten de roet-handen zich weer achteruit tusschen de lijven door, de zwarte vingers krampig strak in greep om den wit-steenen rand gekneld. Gejaagd slurpte stokersmaatje, ingebukt àchter de ventersruggen in klokkende lafenis, z'n heete keel vol koude vloeiing begietend. Weer woelden z'n handen en armstompjes naar voren, tusschen dijen en koppen van laag zittenden, en weer slorpte ie bak na bak lauw vat-water in. —

— Gaif main d'r ook us 'n koppie, kost tug niks hee ? lolde Klaas Grint.

Maar roetgezicht van maatje, waarin de oogen nikkerig met 't vreemd-wild wit hadden òpgelicht, was al weer verdwenen achter de kerels, in de stoom-heete, blakerende machine-kamer.

Weer acht bossen tolronde wortelen bracht Bode in veiling. Drie tegelijk dongen gretig, heet.

— Ksj.... ksj !.... katjes ! joag d'r malkoar moàr op.... schaterde de Bode.... dertig sint !.... veertig.... mooi soo.. ksj !.. kaik !.. da' hai je Antje Meele.... kom Teun !.. gaif toe !.... gaif toe.... 't is tug 'n maissie....

Teun lachte, was blij dat ie van 't bod af was, begreep den vrindenwenk.

— Vaiftig.. veur de derde moal.. Antje Meele.. hai je-en-hoord netoàris ?.. nou doar dan.... anpakke maid ! g'luk d'r mee.... aa's sullie dur nie veur aige bik benne !....

Over de koppen zeilde Bode de bossen naar Ant Meele heen, 'n rood behaarde, slank mooie meid die opgedrongen stond, tusschen de rumoerige kerels. In vaart nog greep ze de peenen tegen 'r borst op.

— Nou he'k drie bakke mooie sloà.... nie te sien.... mo je-en-gloofe.... op éere-wachtwoord.... stoan... onder kiste-stoapel.... bai àn wal te kraige, drie fersche bakke !....

— Sestig, plots zonder voorbod schreeuwde 'n mottige venter op 'n kist, weggeduwd achter twee vrouw-ruggen, èven in wippertje uitrekkend z'n hals, dat Bode net nog z'n pukkel-neus zien kon, voor hij weer snel in die diepte verzonk. —

— Sestig.... seventig.... vaif en seventig riep Bode, z'n hoofd draaiend naar allen kant, om te kijken of 'r opbod gewenkt werd in verre hoekjes.

— Tachtig schreeuwde nerveus, de laagzittend weggeduwde weer, even opwippend, nù met z'n heele mottige kop boven de vrouwruggen uit.

— Naigtig, van andere zij klonk 't sarrend.

— Roggemegoggel ! f'rek jai !.... die flop is main de heule uchend t'met in de wiele.... ikke ken d'r niks praise.... of hai is d'r bai.... nou ikke dankkie.... ikke mo nie meur.... wa jou Dirk ?....

— Mo jai waite, binne d'r main soake nie !

— Nou seg.... dá' binne d'r drie bakke.... die je nie sien kenne.... drie bakke.... kroppies !.... kenne wel floddermusse weuse.... die sloà hee ?.... heuldegoar slap !.... ikke mo nie.... wa ? wà ?.... nog hooger.... hoeveul sait ie doàr ?

— Eén vaif schreeuwde Dirk, éen vaif.... je mag je wel hoaste laileke brompot !

— Roggemegoggel ! ikke mó' nie'.... kenne wel puur floddermusse weuse hee ?.... mijmerde ie voor zich uit, tegen de

donkere wollig-besjaalde wijfruggen op, met z'n weggezakten kop in de diepte.

Van allen kant gonsde snater en rauwe klankenwarrel van stemmen. Zon gloeide fel, barnend, stoofde de stanken, de broeilijven, en al pafferend zweetten de kerels, in lollige rumoering van veilhartstocht.

— Nou stoàn 'k tog puur van drie uur.... f'rdomd aa's je hier sitte kenne, klaagde 'n tuindersvrouw, met morrend, moenijdig gezicht, 'n zwart breikous-stompje telkens van d'r borst, onder d'r kippige oogjes trekkend. Snel, in naaldflitsend beweeg breide ze mopperend voort, van 'r vingers-dansend draadgeweb, aldoor òpstarend naar Bode en groenten. — Geen gaatje plaats was er meer op de boot. Al de tuinders, lomp en hebzuchtig, hadden zich neergesmakt op manden of kisten of stònden op koelscherm. Dikke dijbrokken en achterwerk van ventsters, spanden ingekneld tusschen broeibeenen van kerels. Tegen de donkere pijp in 't luchtbrandende blauw, leunde 'n troep beweeglijke werkers, lachend en krijschend, grimassend achter stillen rug van kapitein. Ze lolden met de breiende vrouw, die kippig en doodmoe van ingekneld-staan en hitte, niet veel zag van de waar, knorrig gromde, dat ze nog den heelen dag te sjokken, te venten had in de stad, in die pesthitte, en nòu d'r beenen al voelde als verlamd... En aa's se d'r nou moar 'n kop leut kon naime.... ze had d'r dorst en honger veur drie....

Nerveuzer breidde ze door, tegen 't hoofd van een kerel, vóór haar buik en beenen neergehurkt, d'r stuipig stompje kous boven z'n pof-pet komiekerig verkronkelend, onder de snelvingerige webberijtjes van 'r naalden en draad. Telkens flitste zon bliksemend licht op de naalden, die even hel-elektrisch gloeiden en schichtige flikkerpijltjes puntig àfslingerden, tusschen de sjofele kerels en hun morsige stankplunje. —

Bode had uit de kajuit 'n borrel gekregen, gelijk met „notaris," die in vadsige houding bleef luieren in zonnegloei, tegen de pijp aangeleund, den borrel in één achterwaartschen smak van z'n hoofd, z'n keel ingoot. —

— Netoaris hep 'm glat laid s'n happie!.. lolde 'n groenboer met afgunst, hunkerend naar eigen zuip. —

Rooie kop van Bode lachte, mond-wijd. — Z'n tong klapte klakjes van genot tegen z'n gehemelte òp en prachtig z'n tanden glinsterden blank tusschen z'n vuurrooie lippen uit. Lustig hadden de venters den zoet-inglijenden borreldronk beloerd, want allen snakten naar 't brandvocht, zalige lafenis in de venthitte. —

— Nog een borrel veur aige bik, veur de Bode, ironizeerde Klaas Grint.... enne een veur de „neerstige netoaris".... daa's veur sain drooge keel van 't skràive... hei smoàkkert?

Dirk veegde z'n mond af, watertandde, voelde flauw speeksel op z'n lippen klefferen, en van allen kant, de zwoegers rumoerden heete grappen rond, nou er zoo vroeg al door de „heeren" geheschen werd.

— Strakk-en-an jullie beurt hee?.... beet de Bode terug.. En nou!.. manne broeders!.. luistert!.. tien bosse rebarber.. segge tien.... wie seit dur?....

Van alle kanten tegelijk, krakeelde bod tegen elkaar òp. Een vurigste, schreeuwde hoogsten prijs, bleef winner.

— Veur Vink.... ses bos. — Nou he'k nog vaiftien.. wie sait dur? Weer daverden stemmen in golfstoot tegen elkaar in. Geraas kraterde los. Ze scholden, keven, nijdigden, nu de làter-geveilde rhabarbers veel goedkooper gingen dan de eerste.

— Da' binne dur gemoedereerde liefhebbers, grinnikte de Bode.... nog ses bosse. — In woesten slinger zeilde ie de verkochte stelen naar den groenteboer die ze gekregen had.

— Gooi jai hullie moar in 't bakkes hee, jai kailt moar roak t'met!

— Nog vaiftien bosse vàn.... „netoaris?.... vroeg Bode, doend of ie niet merkte dat ie 'n kerel pal tegen z'n pijnlijken neus gemept had.

— Houweke!, schreeuwde achter de pijp notaris uit, met even oprekking van z'n hoofd uit luien armenleun. —

Dirk bood 't hoogst, kreeg ook, in joligen zwier, de heele vracht van Bode toegesmakt, pal in z'n armen. Maar nergens kon ie zich roeren, wist ie z'n bossen te bergen. Schuin

achter 'm hing al 'n rij manden, los, tusschen vaten en kisten. — Met de vracht z'n armen ingekneld, paf van zweet en hitte, bleef ie staan, tusschen de zittenden, hurkenden en woelenden; probeerde ie zich langzaam los te werken, met z'n zakken erwten en manden, uit het wasemende, broeiende menschenkluw.

— Nou nog sestig pond witte kapcainders.... wá' segge jullie nou.... de loatste ressies.... Veur d'n dag manne.... dappere vrouwe of te wel kenàu-Ha ?.... neenet.... kenau.. boè seloars !....

Zwaar sjorde 'n zak uit 'n bres geboorden hoek, op veilbank. Half afgezakt van den zinken rand sleepte 'n pachter z'n waar bij 'n touw, blaas-hijgend van hitte. Maar niemand bood meer, dat woedend de kerel z'n vracht van den veilbank terug rukte, opbonkerde tegen beenen en hoofden, met 'n vloek achteruitstoof, rood van gift. Z'n waar schoot de bres door, die achter 'm weer sloot, knellend, walmend-benauwd.

Tusschen den muur van koppen en ruggen, gromde ie nijdig nog :

— Wâ suinige Job.... die laileke takkebos kaikt je an of je 't d'r stole hep !

— Nou wa' dan.... pluk jai vaire van 'n kikker hee ? aa's d'r gain sinte binne, moedereerde 'n oudje, z'n neus hard snuitend met 'n vuil rood zakdoek, dat ie als geronnen bloedlap tusschen z'n beverig gelige vuist kreukelde. —

— Nou he'k nog vaif bosse wortele, schoof ie weer nijdig af bij 'n ander.

— Dank hee ?.... ken jou wortele nie hebbe.... binne main veuls te groot.

— Loop jai rond, duufelstoejoager.... sain f'rassereerd-goed.

— Disketeere komp hier nie van paa's foàder !.. lachte de Bode.... wá' há' je nog meer ?.... komt dur dan mee veur 't licht hee ?.... O ? wà ? niks meer ? niks ?.... dus je bin dur uit ! Mooi !.... dan he'k hier nog 'n prechtig kisje ongetelde tuinboone.... Wie sait dur veertig sint.. veur die heule sak.... soo wait aa's de broek van vrouw Zeune !

— Vaiftig dofte 'n stem !

— Sestig, er boven uit gilde één heeter, trillender.

— Naigtig, ikke mose hebbe snauwde een ander driftig.

Weer zag de kerel op de lage kist, weggezonken achter de stom-breede vrouwe-ruggen 'n koop afgetroefd door z'n veiling-vijand. —

Even had ie weer 'n wipper van z'n bak genomen, den mottigen kop uitgerekt en gezien, met woede, dat 't z'n oue tegenstander was. Nijdig trampelde ie met ingeknelde zenuwbeving z'n beenen naar alle kant, dat de makkers voor en achter 'm vloekten en duwden, om de bemorsing van hun plunje. —

— Ben jai daas snurkert ! hak je beene d'raf, aa's je hullie d'r nie stil houe ken.

Weggezakt weer achter ruggenmuur, z'n pukkelkop gebukt, kookte 't weer in 'm van drift, probeerde ie zichzelf wijs te maken, dat 't toch veel te duur ging, hij zelf blij moest zijn dat ie 'r zoo goed afgekommen was.

— Haa'k strak-en an meskien die floddermusse had.. en nou.... potdoorie.... die haireboone !.... ongeteld !.... sitte d'r vast gain duusend in.... magge veur main bestig hebbe.... haha, wat 'n dolle smak.... Nou.... ikke mo nie !.. wa ?.... wà ?.. hoeveul sait ie ?.... kaik.... prechtig ! prechtig, joàge hullie sain d'rais ook op !..... kaik ! nog hooger .. hoor main-dàt-t'rais an !.... kaik.... goan die nog hooger ! hoor ! daa's d'r puur doas.... Wá' brenge die op ?... vast gain duusend in.... ongeteld ! Gain duut !

— Een vaif en twintig, staalhard, hortend klonk Bodestem.. mi je tweeë.. één dertig.... mi je drieë.... éen vaif en dertig.. één vaif en dertig.... een vaif en dertig.... éen moàl.... andermoal.... veur de derde moal.... Ritsema !

Stomp keek ie, de hals rekkende venter, stomp op donkre vrouwruggen. Zacht, in zenuwnijd trampelden z'n beenen tusschen engte van lijven, schijnheilig overgaand in 'n deuntje op 't doffe hout, en brommerig raspte z'n ventersstem, dat ie d'r niks van hebbe most, van floddermusse en ongetelde boone. —

— Nou nog veertig pond peule, bestige, malsige, soetige,

schreeuwde de Bode, nog de loàtste ressies en dan is 't puur daan!

Weer stortte 'n veiler rhabarber neer op de heet-zonnige zinken veilbank, die dampte van geuren als 'n wierookaltaar. Weer sjorden zakken doppers òp, en voort joeg onder proestlach en juichender krijsch, gedol en nijd, de roezemoezende koop; kwam er begeeren naar eerste schoft in de schorre, droge, heete keelen. Drukkender hitte gloeide en zwamde néér op menschenprop en koppen. Warmer stanken in zonnevuur, ontbroeiden òp hun morsig vel, en de kajuit ademde wee-zoete luchten uit, van bakmuilen en grijnzende mond-manden, walmzwaar en duf-bezwangerd, naar 't dek. Aardbeien, wee-zwoel geurden rond in 'n damp van benauwde zoetigheid, en telkens, in verschuif en versjouw van groenten, brandden de kisten hun rood uit, in zengenden blaker; kogelende vruchtjes vuur tusschen helgroen en zacht bleek, donker droef groen. — Groen, rauw als plankenkoloriet van Zaandamsche hutjes, omzond in heete murmeling van zomervreugd; tusschen pastel-teer bleek-groen. — En alles daar, zoefte voort in 't landelijk kanaal, 't hel-rood, 't groen, 't donkere en licht-felle, 't brandende wortelenoranje, de zee-groene lichtverwiegende kroppen, de pastel-fijne erwten, de boonen en bakken, stoofgloeiend onder 't blauwe vuur van de eindlooze lucht, hemeldom van brandend lichtblauw; hitte die wit vergloeide in daverenden zonnebrand op wei en bouwgrond, eindloos in 't rond.

Als schroeiend brok zomer, levend brok aarde, in schipvorm saamgestampt, zoog de boot door het schitter-fel, licht-beketst water; als kleur-drijvende aarde-ark van groen en rood, tusschen goud-koperen gloeiing van roer-brokken en randstukken in glimmigen zwier van verglijende glansen. En rond de groente-ark, de hevige wemel, 't brandende trillende koloriet van alkleurig kistenschmink. Vóór „Tuinders Geluk" zwierde kleurenbrand van andere booten, tusschen de heete zonne-oevers van eindloos poldergroen, Vaag rumoer van stemmen klonk daar òp, achter de pijpen. Van ver brandde 't aardbeirood uit kistenmuur, feller, hevig-heerlijk tegen hemeldom van

brandend blauw. En windeke van zomermorgen, briesde en stoeide, koel-streelend en wuft om de vruchten, de zweetkoppen. In 't water ruischte 't golfjesschuim, stoeide de zon met z'n sprankelend vuur van zilverend-goud. Droom'rig murmureerde rhytmische kabbeling van zonne-golfjes, om boeg en steven heet vervloeiend.

Dirk stond van geuren en bries bekoeld, polderland te overstaren. Van den luchthelm naast 'm sprong plots 'n rooie kerel àf met 'n zwaren zak lage waalen. — Rook wolkte over hen uit. Donkere gulping en bronzen veeg van stoom verroette, en pijp-zang baste in beev'rige galmen 't vuur-stoeiende watervlak over. Bronzerig in wolksmook, verlicht in dagbrand, bleef áánroetten de rook, dat de kerels vloekten achter de pijp. De rooie venter, kuchend en keelschrapend, sleepte z'n zak op veilbank, van boven nauw dichtgesnoerd met 'n dikken vuil-witten band. —

— Wa binne 't veur snoake?.... vroeg ongeduldig van z'n bank, de Bode droog-komisch op den rooie neerkijkend.

— Sestig pond loage woale.... de leste!

— Sestig pond.... prèchtige loage woale, schreeuwde Bode dadelijk, zonder te sien.... fersche, malsche woale.... wie sait dur honderd gulde....

— Eerst kaike hee?.... se kenne d'r puur te dik weuse, norschte 'n vrouw.

— Siên je woàr, duwde Klaas Grint er tusschen door.

Gejaagder morrelde de Rooie aan den zak, driftig rukkend, aan 't wit stuk band dat er niet afkronkelen wou. Bode ophitsender, bonkte al met z'n handen op schouders van den venter, grimassig doend of ie 'm hielp trekken. Ongeduldiger geprikkeld, verhit, dolden en schaterden de kerels op 'm ààn.

— Die boel ken d'r nie los, vast nie.... da' binne d'r gain woàle.... da seg ikke jullie!.. smak die gaip op s'n almenak.. da s'n ribbe kroake!

— Aas je main! je ben d'r nie lekker op.... aa's 'n kikker op 'n kluitje hee?.... verontwaardigd snauwde knorrig en sputterend van vermoeienis de rooie groenboer terug, z'n zak

even loslatend, van verlamd moeheidsgevoel in z'n armen.

— Furt d'r mee, los die rommel, joeg de Bode weer op, dien 't nou begon te vervelen.... furt ! of ikke sèl 't doen.... f'r-domme, 't kroakt hier op de bank of Sinterkloas er reeë heb !

Van z'n stoel, beenen uitgekromd, rukte ie aan de zak, nijdig met driftige handmeppen, maar de knoop bleef in kronkel gesnoerd. Giftiger rukte de Rooie, dat 't vette glimzweet van z'n blanken kop waterde. Niets hielp. Allen in voorsten rij beukten en rukten den zak, die als 'n levende romp, gepijnigd op folterbank, in z'n grauwbrons en plooi'rige vadsigheid méékronkelde en stuipte onder de driftige meppen der kerels. Lol hadden ze 'r van, gierende lol om de zweetende, vloekende onmacht van den rooien groenteboer. —

— Da' goan nie, dolde Klaas Grint, hai hep sain d'r vàstbakt....

— Nou, ikke seg daa's 't kouseband van sain tante !....

— An-main-hupla !.. van sain skoonmoeder t'met.... die hep dur koabels om d'r kuite !

— Niks gedoan ! 't kouseband van sain maid ! kaik d'r stoan 'n merrekie op !

Woedender voelde de kerel hitte-drift in zich òpfuriën onder 't heete geschater en de stekelige lolletjes van de groenboeren rondom. — Maar 't dolst maakten 'm de nijdige grapjes boven z'n hoofd van den Bode, dien ie niet zàg, maar hòòrde grimassen. Eindelijk viel ie nijdig op den zwikkenden en krampenden zak áán, beet er z'n tanden woedend op in, rukte den knoop heen en weer met z'n drift-gloeienden mond, als 'n hond 'n been-kluif, — knaagde, scheurde en knarste. Even kwam er 'n stompje loswarrelen. In grabbel trok ie z'n mes, sneed plots den band door, dat de zak, gerammeid, gehurkt en vernederd, van boven lossprong uit z'n worgenden klem als met 'n snikzucht naar lucht. —

Weer nieuw goed werd aangesjouwd, nù losse slabakken.

— Mo' je nog twai bakke, soo uit 't knuisje van Knelis Tijsse ?

— Hee, hai je d'r veur main ook nog twai ?

— Ikke hep per nog één veur je, krijschte 'n ander er dwars door heen, veur de hàlft van sain prais.

— Daa's liederlik, jai natte kip ! hou je bek, jai ben d'r nie in vailing.

Met 'n grooten bak sla wou de dwarsdrijverige onderduiker zich door het kluw venters heen werken, maar van allen kant, bonkten ze'm terug, moest ie, strompelend en struikelend maken dat ie weg kwam, 't stillere boot-achterend op. —

— La' da' varke nie deur.... eerst de bakke van Tientjes wèg.... hee Tientjes ! wa hai je dur nog meer ?.... rebarber he'k had, peene, sloà, postelain ook.... boonekruid... loate „spanneezie"....

— Ben d'r uit ! schreeuwde Tientjes opgeruimd terug !

— D'ruit ! mooi, dan he'k nog tien bosse faine peene !....

'n Sjofele, monsterleelijke tuindersvrouw, rimpelig begijntje, met dik-apige lippen en naarvoren gestomd kakement, had zich, in 'r hard-geel manteltje, vooruit gedrongen, bij kleine stootjes en duwetjes. Nou alles op 't end liep, 'r verslapping kwam, en wrevelige hang naar schaft, drong zij vooròp, listigjes spekuleerend op vermoeiing der andere groenboeren. —

Met schuchter-zwakke stem zette ze'n bodje in, en plots dromde woeste snauw van alle kanten tegelijk op 'r af.

— Saa'k laife ! da' hai je 't kallef mi-de-natte neus. —

— Loà de boere moar dorsse ! ken hoàr 't skele, minachtte 'n andere vrouw met venijnigen, puntig-bitsen kop, bejeukend d'r scherpen neus, die uitpriemde als 'n boor onder 'r gore steekmuts. De eeuwig-breiende ventster, moe, met 'r knorrige moppertronie, snauwde mee, schril. Niemand gunde 't rimpelbegijntje 'r sjofele koopjes. —

— Roggemegoggel ! de gele medam hep 't puur op d'r heupies. —

— Se hep o-de-keloonie van d'r gelant op d'r jakkie, hoonschaterde vrouw Zeune, en de brei-vrouw rolde weer 'n vloek naar d'r verschrikt snuit.

— Veertig.... sint.... veertig, hakte de Bode door stemmengesnauw en gekef heen.... veertig eenmoal !....

— Vaif- en veertig, nijdigde 'n andere vrouw, alleen maar om òp te bieden, wrevelig-wetend dat ze de waar toch niet noodig had, volgepropt als de mannen en wijven al zaten, bij den laatsten rondgang.

— Vaif en vaiftig! dolde 'n kerel 'r tegen in, die de gele madam niet luchten kon, met genot 'r uitgebuilde kaken zag verangstigen.

Zweet-rood glom de gele madam, stotterend in verlegen angst, bekrabbend 'r apigen gelen mond en kin. Benauwd glunderden haar oogjes, vol glinsterig, sluw-bang licht, òp naar den Bode. Want op 't eind van elke veiling was zij taai, zij, dat wist de kerel.

— Sssjesjjtig, siste ze even uit, met 'n wenk van 'r magere knokels, sluw, schuchter toch. —

Nijdige snauwhoera's gierden 'r hoon-scherp tegemoet.

— Je man kaikt mi sain skele lampies noa je hain !, sarde 'n tuinder achter 'r rug, haar telkens porrend tegen de schouers, dat ze schokte.

— Nouw sssjjoà.... nouw sssjjoa.... aa's.. aa's... tongsleepte ze, in wanhoop opgejaagd om hooger te bieden. Haar naar voren gestomd, geel kakement sidderde van zenuwschokjes, 'r apige lippen trilden, en 'r ingedrukten neus, wijd opgewipt bij de reukgaten, bewreef ze onder 't lispen.. nouw.. sssjjoà.. jullie gunt t'r main gain sssjjpòg woàter!

— Wa' mò je tug mi die peene veur sestig uitvoere waif ?.. je koop hullie pattekelier veur vaiftig bai ònster.... lolde een weer in hoontoon.

— Nouw sssjjoà... nouw sssjjoà... brabbelde ze verlegener terug, òpstarend in oogenangst naar den Bode, met zenuwsnel wimpergetril, als hing 'n slingerend mes boven 'r hoofd, — De vrouwen grolden, konkelden en schaterden vinnig jaloersch, lol-woest, dat ze'r zoo hoog opgedreven hadden, in hun gejaagd bieden.

— Nou mag sai d'r biertje loàte werrike ?.. Bi-jai-'t-Hain!

— Sestig, eenmoal, veur de derde moal, hakte de Bode droog door, vrouw Joapeke!

Ze beefde als 'n riet, vrouw Jaapeke ! Ze voelde, in 'r zenuwangst, dat ze toch te hoog was gegaan. Bang graaiden 'r gele, breed-bemouwde, slobberige armen, naar de penen die de Bode tegen 'r platte borst smakte. Geel-rooiïg vervlekt, dampte 'r tronie, dat monsterlijker rimpelde als oudwijverig apenbakkes, in glimmig zweetvet. Niemand durfde ze aankijken, als had ze een gemeene streek uitgehaald. Tegen 'r hardgeel, verkaald kort manteltje, knelde ze zenuwachtig de peenen, en banger loerde 'r monsterlijk verdroogde begijntjes-kop ùit, tusschen den fellen daver van 'r wortelen-oranje en 't fijn-kartelig uitgeknipt donker groen loof. —

— Nog twai koopies, dan is de skaft dur, lachte de Bode, 'n bittertje weer met smaktong wegklapperend en opzuigend z'n adem.

— Nou he'k nog 'n sak mit laifende woar.... gain f'rklikker in de buurt ?.... niks nergens peliesie ?.... wel-nou-dan !.. dan he'k hier spring-laifende woar.... twee prêchtige kenaintjes !.... kaik hullie tippele !.. kaik hullie tippele !.. la' main in gos noam niet langert proate.. beste minse !

De grauwe zak had ie opengefrommeld en er met één hand, bij de ooren, 'n donzig blond konijntje uitgegrabbeld, dat angstig spartelde en voorpootjes kramperig tegen wit-bevlekt borstje òptrok. —

Schater barstte òp naar 't hangende diertje, kerels gierden, vrouwen gilden.

— Sou 't d'r 'n broertje.... of 'n sussie van sain, moar dur sit dur nog een percies-eender in de sak.. wie blief dur hullie !

In rauwen humor, de twee ooren in één hand saamgeknoopt, keerde ie konijntje naar zich toe, ruggetje naar de koopers, vroeg 't, venijnig tikkend met vingertop op beweeglijk zenuwtrillend neusje :

— Hoe vint ùfus de f'rgoadering.... die ùfus broàde sel ? oue jonge ?....

Heet gegier raasde uit den troep en konijntje draaide ie rond aan z'n ooren, dat dierke als 'n spiraalwrong, weer duizel-snel terug-schroefde. — Kramperiger spartelden opgetrokken voor-

pootjes ; suf bleef staren 't stomme kopje tusschen engen oorenknel ; sneller en verbluft trilde angstiger 't blanke neusje. —

Vrouw Jaapeke was er weer 't eerst bij met 'r bod. —

— F'rvloekt, die komp nou altait op 't lest ! stiekem uit 't hoekie.... snauwde de brei-vrouw weer, giftig doorwriemelend d'r steken, bij webbende vingertoppen.

— Is juffer luiwoàge weer an 't woord ? spotte 'n groenboer naast 'r.

— Nouw sssjòa... nouw sssjjoà... kauwden 'r dikke lippen weer, en zweeterig, met rooie vlekken, rondgetrokken als doffe bloedvinnen, glom 'r gele begijnentronie. Angstig loerden 'r oogen òp naar 't zacht nog nàschommelende konijntje, dat de Bode telkens kleine draai-duwetjes gaf. Droeverig-gebluft staarde 't kopje, de oogjes trilden, keken wijs, als voelde 't deernis, dat ze 'm zoo plots uit z'n stik-donkeren, duffen aardappelenzak, in 't felle zonlicht daar te kijk hingen. Z'n spichtige steilgrijze snorhaartjes beefden en z'n weeke angst-bekje mummelde wat, als verkauwde 't z'n eigen angst. —

— Veertig éenmoal....

— Sestig, 'n rauwe stem van tuinder klonk achteruit.

— Ksjt ! ksjt ! katjes.... siste 'n kerel, sloan jullie de gaile medam veur de sokke....

Weer trok weduwe Jaapeke beverig aan 'n grooten knoop van 'r hard-geel manteltje ; sterker beefden 'r oogwimpers.

— An joù juffer luiwoàge !.. veur aige bik !....

— Wa' mot dur medam mi' knaine van doen ? sai frait d'r puur kalkoene !....

— Nouw sssjjoà... nouw sssjjoà... sleeptongde en lispte ze angstig terug, afwerend duwen en grapstooten in rug en zij, jullie gunt dur.... gunt dur.. 'n minssjch nikssjch.

Angstiger loerde ze naar Bode òp, of hooger bod inviel.

— Sestig één.... sestig anderr....

— Vaif en sestig !....

— Mooi soo !.... gooit de boel òp waife ;.... aa's alles brandt brandt woater ook.. la' jullie je aige nie troefe.. van die gele sloerie-ekster, — stootte 'n venter uit, grinnekend tegen 'n buurman.

Weer had vrouw Jaapeke den Bode stiekem gewenkt, vlak op z'n schoenen, schuwtjes-snel 'n knauw met 'r beverige handen àfdrukkend. —

— Aaj ! vrouw Joapeke ! main eksterooge ! krijschte de Bode een arm en been lawaaiig-komiek de lucht insliertend, 't konijntje meeslingerend bij z'n ooren.

Joelende hoongier schaterde los. Vrouw Jaapeke stond bedremmeld, nu Bode 'r in z'n lol verraden ging, dat zìj aan 't bod was ; dat zìj op z'n schoenen gedrukt had. Weer hooger ging tegenbod ;.... angstiglijker rilde gedachtetje door 'r heen, dat ze de beesjes niet kreeg. —

— Sien jullie, de gele medam waa's 't weer !....

— Anme huppla !.... nou kraig sai twee fraiers thuis !..

— Tachtig, hakte weer door de Bode, en weer voelde ie 'n half verborgen druk van vrouw Jaapeke's beverige knokels op z'n schoen. —

— Vaif en tachtig eenmoal.... andermoal.... veur de dèrde moal !.. vrouw Joapeke !

Weer barstte 'n rauw hoera los, rond de gele medam. Ribbestootend bonkten ze'r, gilden en hoonden de jaloerschen om 'r heen. — Want ze wisten wel, dat zij dingen plaatste, die anderen nooit gebruiken konden, bij wijven in de Nes. Daarom durfden ze niet nòg hooger tegen 'r opbieden, bang dat ze 'r misschien aan hangen bleven. — Bode had konijntje weer in den zak gesmakt en rolde de levende waar vrouw Jaapeke tegen 'r platte borst, boven wortelenstapel, waarmee ze nog onder de armen, tusschen de mensch-kluw ingepropt knelde.

— Saa'k f'rbrande aa's 'k snap wá' 't waif d'r mee uithoale mot.... verleje.... mi Juni hep sai ook.. die vaif prêchtige leeuwerikkies kocht.... die hassebas.... woar hoalt 't murmel de sinte van wèg !....

— Van beroep is d'r man tug stroat-oàrm, hoonde 'n ander.. hee ! gele medam, koop jai d'rais 'n nuwt stelletje kiese hee ?....

— Trek jai d'r veere van 'n kikker ! schaterde valsch mee de vrouw met d'r rooie kap en woelige sierseltjes, boven 'r voor-

hoofd.... se is t'r moager aa's 'n tang ! en 't laikt dâ se koopt veur aige bik !

— Nou, grinnikte de brei-vrouw, — in de stad... loopt 't mins.... soo ver aa's de hemel blauw is.... en roakt t'met nooit niks kwait van d'r kar.

— De leste koop !.... luistert wèl, goê-liën, schalde hoogklaar de Bode weer,.... om te beginne en an te vange mit 't begin, he'k hier 'n prèchtige takrooie maidoorn.... wie blieft.. wie-sait !

Van vier kanten raasde áán, dooreengolvend stemgekletter.

— Tien ! vaiftien !.... achttien !....

— Mit je àlle achttien, lachte Bode, mit je àlle twintig.... wie mot !

Dat was blomgoed, waar de héële stoet op loerde. —

— F'rfloekt.... de fint snait d'r ieder dag 'n takkie van sain boom.... aa's tie dit joar.. gain tachtig pop veur s'n boom moak, hiet ik puur gain Teun Stainders meer....

De eerste bloemenkoop was weggerùkt. Langzaam achter 'n stapel aardbeikisten, wrong groenboer nog twee kleinere takjes. Maar nòg schreeuweriger, voor hooger prijs, kochten ze die in. Ze wachten er op, en hurrieden alle tegelijk er om. —

— Op is de boel !... gelukkig, kwam d'r aêrs nog muiterai an board.... Moandag weer 'n handje !.... lachte de Bode, en nou he'k hier nog prèchtige lelies.... wie mot dur.. wie ?..

Nauwelijks had ie de vormfijne lang-stengelige bloemen in de handen of ze smakten op 'm neer. Twee vrouwen rukten 'n heel bosje uit z'n warme knuist.

— Ikke ook, ikke mot d'r òòk....

— Hier.... doar hai je vast màin.. vrachie sinte !.... Ikke hep d'r tien !....

— Màin.... main !.... daa's gemàin, gilde 'n ander.... ikke hep d'r eerst sait !....

— Krikf'rdorie.... die blomme luchte lèkker, snoof Dirk verbaasd-loom òp.. die mo'k hebbe veur main klante !....

De vrouw met de stuipige breikousstomp was plots òver de hurriënde en dringende kerels heengebukt, 'r vat-breed achter-

werk 'n groenboer langs 't gezicht schurend. In woesten ruk, had ze vrouw Jaapeke de lelies uit 'r hand gescheurd, de bloemen haastig in d'r schort beschermend. — Vier andere vrouwen, met verkoop van veiling, zwaarlijvig bijeengeklonterd, sprongen bijzij op gele madam af, om te zien of ze nog meer blommen bergde. — Maar in één ruk had de breivrouw 'r leeggeplukt. Grienerige woedetrekken groefden om schrei-mond van gele medam, en sputterend spoog-lispte ze vloeken uit, naar de woeststerke wijven. 'n Endje van vrouw Jaapeke af, waren nu wat groenboeren op de brei-vrouw losgesprongen, om die den blommeboel te ontfutselen, bonkend en haar bekrijschend dat ze niet had laten uitveilen. Maar breivrouw weerde zich heftig, trapte naar achter, beukte opzij, in den knellenden warrel van graaiende en rukkende handen, stampen van beenen en lijven. Bodestem schalde plots bòven 't warme stoeigewoel uit, in lach van z'n frisschen kop.

— Nou nog wa' prêchtige pioene, wie-se-hep kraigt de staikels.... ikke hou de blomme —.. In wat tellen hadden de venters 'm afgekocht. — Broeierige woeling gistte los in den veiling-prop. — Snikhitte dampte om hun zweethoofden. Zon priemde fellere lichtlansen neer op de boot. Elk plekje braadde en kookte. — Spraakloos buiten 't gewoel, stond kapitein voor zich uit te staren, 't vonkwater in, en hoorbaarder nu, achter veilingstilte uit, klotste de golfjeskabbel tegen schipwanden òp in schuimende koeling en week ruischgestroom. —

Hunkering naar ochtendschaft ging rond. Om den Bode klonterde de menschenkluit los. Twee dikke groenboeren kankaneerden in nauw gangetje van hangende manden en kisten, naar de kajuit. De dikste, achteruit dansend, met kwabbige schommeling van z'n vet lijf en spanning van dans-dijen, strompelde gladkoperen traprichel af. Springend met kromgebogen armen, 'n zwaai de lucht in, plof-bonsde de andere op z'n borst en buik. Achter hen ààn, trampelde 'n heele bende naar beneden, de kajuit in, waar al wat kerels, mistig berookt in halflicht hoekje, saamgebroeid hurkten achter hun manden.

Als 'n laag-bezolderde ark, spitsig toeloopend en hellend bij

den boeg, dampigde de kajuit, volgesmookt van pijp- en sigarendamp, snikheet. Groòter en ruwer dan in 't fel deklicht, onder halfschaduw nù, lijfloom neergesmakt op de rooiige ruw-bekwaste banken, – leken de vrouwen- en manskoppen in de kajuitsdiepte. Achter enkele half-verduisterde hoofden, wangbrokken en kleurig haar, stroomde zonnelichtspuiing, door hooge ronde kijkgaten, beomtrekkend èven wat tronies in zoom van goud, fijn vloeiende lijn, die gloeide soms als electrische lichtdraad. Schuwere glansen schoten door morsig beruite kijkgaten, hoog ingeboord boven boeg, scheemrig vervloeiend in de halfdonkre kajuits-sombering. — Langs de wanden en midden in, plankten de ruw-rooiige banken, breed, waarop neergesmakt dromden in stomme hurrie van punten en brokkelige kanten, kisten, pakken en manden. — In de kajuit stonk 't duffer, vunzer nog dan op 't dek, waar dòòr de groenteluchten heen, soms nog ziltig zoute lucht van zee-windstroom aanwoei. De hooge kijkgaten, 't heele schip langs, brandden in reflexvuur van kanaalwater en zonnegloed, tusschen 't opkruipende half-duister in de stik-heete kajuit, als gloei-gouên oogen. Tegen de grijsgrauwe morsige zoldering zonden wat lichtkrinkels, die trillerig door elkaar heenspiraalden. — Vlak onder de gloei-gouden lichtoogenrij van kijkgaten, doorzond en fel-verblindend, kropen schaduwtinten langs verdonkerde wanden, zonk de kajuit in, vaag-kleurig van paarsen rook, even doorneveld van zwakke glanzen. — In al òpgeknelder drom trampelden de vensters van 't dek, smakten zich neer op de banken, tusschen hun pakken en kisten. — In roodbruine somberheid plankten de banken, en heel de kajuit, met de oppropping van koopwaar, leek 'n groef, roodsteenig en duister, waarin schipbreukelingen saamgevlucht stumperden, bàng omknellend hun laatste rijkdommen.

'n Lange kerel, met heel kleine oogjes, z'n hoofd de zoldering rakend, waaronder z'n gebaren reuzigden, holde heen en weer te bedienen, stapte telkens op 'n vrouw af, die op bankpunt koffie schonk uit 'n bruin beschilderden koffie-stoomketel. Tegen muur van kajuitstrap, donkerde inhammend buffetje, waarin opgedrongen bijéén hinkten, diendertjes, manke jeneverglaasjes;

tegen elkaar leunden, flesschen, koppen, broodbonken, kaas, steenen bordjes en sigaren. Van alle kanten, uit de half duistere kajuit, tusschen het triestige roodbruin van banken en morsig grijs van zoldering, roezemoesden zeurige, teemende en krijschendjolige, hakkelende en sputterende stemmen. Uit elken hoek warrelde geraas, gekakel en boerenwoest geschater. Gretig pakten de venters hun stukkenzak met halve broodhompen en mikkies uit ; hàpten, hàpten.

— Koffie main !

— 'n Bakkie g'laik !

De heele bende verdonkerd en ver-reuzigd onder lage zoldering en balken, slurpte koffie. Overal, ingebukte nekken en gezichten, de warme lippen op de groote kopranden platgeperst, vuile handen rond de kom gekneld. — In anderen klauw, de halve mikkies gegrepen, hapten dierlijk de geile ruwe monden, slurpten de tongen, grepen en persten de morsig levend-beweeglijke vingers, groen en bruin vervuild van smeer. Op verhoogd boeg-end, druk roezemoesde 'n gierend troepje, de beschaduwde koppen naar elkaar toegebukt, in raaskallende lol, omwolkt van paarsblauwigen rookmist. —

Soms even schampte òp, achter nevel-paars, 'n pijpekop, 'n kiel, rooiig-donker, grimmig-gebarende hand, 'n wangkant, 'n harige achterkop, met even lichtbeflitste oorrand, plots weer wegduisterend in zwaarder rookgewolk. Naar alle kanten liep de lange kerel met z'n dampende koffiekoppen, zonder schotels rondgediend, oorloos en gloeiheet, de klef'rige greepklare ventershanden induwend. Al meer reuzige schoenen, beenen en lijven zakten de loom nauwe kajuitstrap af, waar 'n ruitje even licht sloeg, voor ààn, in 't rookige hol. De vrouwen bijeengegroept kakelden en kuchten, op d'r hooge banken saamgedromd, tegenover de woeste rookers, aan spitsig-hellende boeg. Telkens moesten ze inschuiven, opschuiven voor al meer instrompelend volk, dat tusschen vrachten en meegesjouwde bakken, als onder 'n lagen hemel van zoldering-morsigheid bijeen kwam broeien. De balken met donkere reten en vuile flodders verf, kruisten vlak boven hun scheemrige tronies. Aan 't eind van middenbank stond

de schenkvrouw, breed ingebukt 'r oer-ketel te hellen. Telkens bracht de lange bediende, klefferig bevuilde koppen áán, hield éven schoongeplaste ònder den ketel-slurf, inmiddels vlug uit grooten suikerzak, — als overvloedhoorn blank-open neergetuit op bank-end, — 'n schep opvisschend, en in zwierige vlucht afplonsend, in ieder kop 'n hoosje. Naast de ingebukte vrouw, die geen tijd had om 'r lijf te rekken, stond 'n vuil emmertje, van binnen bleek-rood uitgekleurd, met smoezel water, waarin ze luchtigjes, — toch doorschenkend uit 'r koffieslurf, — rondspoelde de aangedragen, klodderig bestroopte koppen. Even 't bruin-bestroopte van buiten wegplassend, druipend nog van vieze straaltjes grondig vocht, grabbelde ze met 'r natte handen de kommen weer òp, uit den emmer. En 'r zoon bleef bedienen, hield de reuzige koppen weer voor de tuit, die stroef stond, beklept-harig als 'n levende slurf, waarop vuiligheid bakte. En vlug, de eeuwig-gebukte schenkster rookte de kommen weer vol geurig koffiebaksel. —

Walgelijke stanken, duf en vuns rotbroeiden de groenten uit, de jenever, koffie en tabak. Tegen 't roodbruine ruwe gebank, en den zwartmorsigen grond, zogen de stanken vast. Wilder, woester, in vergrootende donkering, slurpten, verhapten de koppen, met apig-dierlijke rukken 't brood, in geilen slurp en zuig, smakkend zich gevend aan vroege vraatzucht en drank.

Dirk lag met z'n arm op 'n stapel duf-stinkende manden, en achter z'n hoofd, op tusschenplank van middenbank, tweekants bezet, stapelden bossen groenten en bloemen, zoet-zwoele lelies, tusschen voos-luchtende aardappels en kool, bruidsgeur en blankte, vermolmend onder gronderige stanken van benauwing. Elk ding wasemde stank uit. De kleeren van venters stonken als verrotte beenderen. Verhitte kroegasem en bloemengeur zogen door elkaar heen. — Naast Dirk, hurkten met beenen onder kin opgehaakt, Klaas Grint en Rink van den polder, happend en smakkerend in scharren en poonen, ronkend van vreetgenot. Dirk had z'n derde kop koffie al heet ingeslurpt, luisterde nu, dwars door leuter-geratel en handengeklakker van nasjacherende vrouwen en kerels om hem, naar

Grint, moeilijk verstaand, z'n oor geheven als luistertrechter, tegen den heeten herrieraas van stemmen in. Grint bepeuterde voorzichtiglijk z'n poonen, smakkerde bij brokken de vet-glimmige blanke visch z'n mond in, sprak en vergierde schunnige moppen, dat z'n uitkauwsel, telkens tusschen z'n snaterende kaken opschemerde. Als 'n zaal, waarin rumoerige kakatoes op eigen houtje krijschend konverseeren, dazelde stemmesnater rond. In al gamma's brulden, lolden, lachten menschenkelen, schorre, rauwe, zachte en weeke timbres dooréén. — Soms klonken er als schrei-geluid, kermende klanken; dàn bulderde en donderde woordkrijsch uit, hevig en verhit in de mist-rookige kajuit. — Rink van den polder, slobberde jenever, door z'n scharrenmaal hèèn. Van uit z'n apigen knie-hurk, rookmistig omdampt, keek ie telkens flikker-scherpe kajuitsoogen in, die trilrige zonnekringen, wazig-vloeiend verspuiden tegen zoldergrauw. Eén balkbrok kreeg felsten stroom, waarop, in krinkelige rilling, als 'n zwabberende kurketrekker, 't licht invrat als wit vuur. Naast Rink, ingedrukt en bekneld van twee kanten, met mandwerk, stumperde 'n bochel, door z'n puntbult 'n end van bankwand afgeduwd. — Peinzend telde hij eiertjes. Zacht schuifelde z'n hand in 't strooien bed, en koelblank tusschen z'n groenig-vuile vingers, marmerden de eitjes, telkens teederlijk door 'm weggekoesterd in 't gouden stroo. Na koffieslurp voelden de kerels zich bijna in de stad, furiede zuiphartstocht òp. Overal rinkelden jeneverglaasjes, zogen de rooie dorstige kelen 't vocht in, vol wellust.

— Màin segoàr.... moàr hardstikke swoàr ! schreeuwde Dirk.

— Enne main nog 'n kats, veur sain sinte, grinnikte Grint op Rink wijzend.

Met acht kommen tegelijk, in balans-behendigheid deinde zacht de lange bediende door den rookmist heen, naar stijgenden boeghoek, al hooger onder de zoldering uitreuzend, in bukhouding z'n kop op borst gedrongen, om zich niet te stooten. — Zwier-vlug deelde ie de kommen rond, tusschen de gretig-uitgestoken handen. — Sterker klonk weer gelebber, smakking en dof eetgeronk. Klaterende roezemoes, gillerig en hoog, onder

voortgonzenden toon van mannenbassen, gromde door de kajuit. Levende walvisch, leek ze menschen in angstlawaai opgehapt te hebben, die daar verwilderd in d'r half duisteren muil zaten te schreeuwen, te stampen en te reutelen tegen elkaar van kreupelen angst. —

Stooten van machinekamer bonkten trillingen door de wanden, bracht sidder in de koppen, handen en beenen. Door manden en bakken ging lèvende beefstroom. Alles zat in trilling ; de tronies die raasden, de monden die zopen en vloekten, pruimden en kwebbelden ; de handen, die vastklemden bevende kommen ; de beenen, die trampelden of hurkten. Een flakkerende wiegel van schaduw en lichtvegen schemerde tonig en diep door de rook-paarse kajuit, rooïig-blauw verdampend in hel-lichtende òogenrij van kijkgaten, die loerden met zengenden vuur-blik. — Diep daaròndèr, de ingezonken lijven op banken, de handen op knieën, beverig doorschokt van machinedreun, de hoofden en oogen vertemperd in kleurigen wasem, tusschen den dof morsigen grom van roodbruin plankwerk en wandgrijs. Daar, midden in de broeihitte, sloegen, walmden en braakten de stanken òp, vunziger, uit half-open kelen van manden, uit zak-strotten, uit gaten en spleten van kisten. Zweet-rook van lijven dampte van kleeren ; van barokke klompschoenen, enkele scheef en vergroeid als paardevoeten; van pilow-broeken en baaien rokken. — Uit alle hoeken wasemde rottende stank rond. — Schemervegen van schaduwzware tinten versluierden soms plòts groen-zwartig de kajuit. Rooie sigaarpunten gloeiden áán, in donkering van hoeken en de rondzonnige kajuitsoogen bleven loeren in fel vuur. Prachtige glansjes, smeltend en wiegelend, zwierden op menie-rooie randjes van drie gesloten venstertjes. Licht van waterkabbel wiegde méé met warrel van zonnespel daar in golfjes, àchter morsigblauw paarlmoerig-benevelde ruitjes. En wat trillerig geschijn deinde áán en af en om de kijkertjes. Als 'n diepe hangmat, waarin rookige schaduwen kwijnden en weer wazig-grillig verkleurden, in wiegel van gesmoord licht, hing de kajuit, plots weer in zachten schommel van boot ; hangmat van rook en stank, waarin de menschlijven, opgepropt verduisterd in

grauwig paars en dampig gesmoord zonlicht, bewogen in nachtmerrie-realiteit. Uit pracht van diepe donkerdroomrige tonen, stemmige diepte van zachtflakkrenden kleurmist, zwaarbefloersd in grillig verstaltigenden groenen rook, doken telkens ànders de boerenkoppen òp. Roodbruin de banken, angstiger verdoffend den getemperden kleurenstoei der mans- en vrouwkleeren; in rooknevels de groentebakken en manden, dwars en stapelend uitgestald op den donkeren vloer, vóór sprookjes-reuzige voeten, òp schootbrokken, tusschen glazen, vuile kommen en rommelzooi van stronken en afval. Daar, door dàt hangmatleven, zogen en walmden de helsch-gemengde stanken, tusschen gebeuk, getril en geraas; broeiden de koppen bijéén; lekte 't zonnevuur door de naven en 't dek naar kajuit, waar de snikkende hittedag verduisterd en gesmoord lag te reutelen tusschen engte van duffe wanden. — Ènkele menschkoppen bewogen in glansgouïgen zoom. Wangbrokken gloeiden beschminkt van goudpoeierig schijnsel. Pet-vormpjes vergrilden in zacht-kleurig dof-duister. — Praat en slok, deinde òp uit diepe tinttonen. — Eetmonden vervaagden omrookt onder nevels, snorre-baardig, in harige ruwheid. En de golfjes in schroeienden zonnedoop, verspoelden kabbelig-speels, ruischend tegen de lichtoogen bòven hun tronies. — In paarsigen waas, de groote werkhanden woelden en gebaarden in en uit lichtvegen, rumoerend méé met hun zuip, hun krijsch, lol en ironie. — Handen, breed en geweldig als levende wezens, op zichzelf, hevig gekromd, verbronsd in aardewroet, in rauwe energie van beweeg en passie, tusschen den rookmist en rood-groenen damp, in wilde gebaar-woeling wègslingerend scheemrige vegen en tint-grillige schaduwen. Handen van bronzen reuzen, graaiend in smoor van zonnevuur. —

— Dà waa's d'r main 'n sjouw Dirk, schreeuwde Klaas Grint, met beverige stem, doorschokt van dreun, — nou he'k tug puur naitig bakke oarbei op de boot — hee annaime! — main nog 'n bakkie leut!.... —

— Daa's f'rduufeld achste bak, lachte de bediende.

— Nou wà' sel 't?.... betoàl 'k hullie nie? houw tot soo

langest je snoater,.... nou hoor-je Dirk ? daa's tug puur naitig bakke, allain van main rechterhoek !....

— F'rek jai, viel Dirk met vollen mond in, zich verslikkend in hoestschokken, onder opslurping van koffie, dat z'n kop bloedrood te barsten dreigde....

— Kaik nou, die wil d'r babbele aa's tie te slikkebikke sit,.. wà noù f'rek ?.. der kenne.. kenne hier op dek, puur.. dertienhonderd bakke oarebai !.... en f'middag komp 'r nog 'n nuute anvoer.... nou, dan wee'k daa'k goar bin !....

— 't Is d'r dan ook duufels mit hoàst gonge hee ?.. zei met diepe stem, zangerig, 'n venter vlak bij Dirk. Achter middenschot van bank zat ie, met verdraaid lijf, alleen neusbrok en oogen er boven uitloenschend naar de kerels.

Dirk, Grint en Rink draaiden zich half om.

— Hoe most da' maint ? vroeg stug Dirk.

— Wel nou, 't is d'r nog gain drie weuke hee !.... t'met... daa'k... toe he'k de soete fransies sien hep hee ?.... Wa' màin dat d'r toen teugesloegte.... de vrucht wou nie sette.... alles d'r nog groen en half raip.. de grond uit !

— Daa's net... veur drie weuke he'k niks aa's rooie vlekkies in main tuin had, lachte Grint.

— Wel nou, zangde de diepe stem achter beschot weer, met halve tronie er boven uit, en een hand stumperig meebetoogend in beknelde gebaren, — de boel is d'r nou overstroomd hee ? —

Met andere hand achter schot verscholen bonkte ie hevig op z'n weggedoken been, greep ie gretig naar 'n borrel, dien de lange kerel 'm brengen kwam. Achterover z'n kop, smeet ie z'n hapje donker mondgat in, bestelde smakkerend en likkend nog een.

— Nou, moar de haire hebbe d'r puur wâ inpalmt an 't stêtjon en in de hoàfe hee ?.... da stong t'met nie stil.... Van màin drie duusend kilo.. van sàin tweeduusend.. van Klaas, van Gijs, van Joap, van Dirk, sooveul aa's sullie d'r hadde, — of aa's je kèrtak veurskreef....

— Wa ?.... sooveul ?... soo veul aa's 'k f'rkoope wil hee ? barstte smadelijk Rink uit, — buite da' f'koop ikke tug òòk.. da kroak je ommirs ?

— Nou daa's nie net, onthutst zei Grint, moar nou mo' je.. mó' je ook segge dâ je van 't winter.... al kèrtak moakt hep.. van hoeveul je laif're mot. — 'n Màn, 'n man,... 'n woord, 'n woord.... hee ?.... wa' jou Dirk ?.... wá' jou Staine, wa jou.... Gais ?.... je hoef d'r ommers nie veur de heule mikmak te f'rkertakteere ?....

— Daa's klesseneere, lolde Rink, woest verrollend z'n gemeengroene oogen, — màin nog 'n bakkie leut hee !.... moar ikke f'rkoop wa' kwait kèn... aa's d'r beteder martpraise binne, al hè'k kertak veur vaif joàr !.... vat je !....

— Nou seg, vergoelijkte weer sluwig Grint, de groote afnaimpers hebbe d'r tog ook hoarlie rissieko ? daa's net nie ?.... en dá' jòar.... f'rdomd.... sullie betoale d'r bestig hoog ! da mô sait ! Daa's tog moar ordentelik ! Velaije joar stong de mart vol van oarebai.... nie te f'rkoope.... hee ?.... doar stonge wullie.... mit de pet in de ooge hee ?.... en op haide ?.... op haide ?....

— Nou, giftte plots 'n rooie driftkop uit rookwolk òpduikend, z'n beenen met gestommel van de bank afsullend, — dà tuig f'rdient d'r g'nog !.... wa' doene die likkebaire.... niks gedoan hoor !.... sai b'toale d'r lootjes feuruit bai de swoager van dokter Troost... komme hullie d'r effetjes kaike hee ?.. de kontreleur doen d'r ommirs alles !.. enne.... dan.... dàn hebbe hullie.... allain mit de oarbaie opsende.... allainig mit d'r oarbaie.... sien je !.... 'n duusend pop f'rdiend.... in 'n weuk of soo, hee ?....

— Joà, moar de rissieko, teemde Klaas Grint. —

— Je suster rissieko.... soake aa's piere.... soo staif.... om dà sullie de loodpot hebbe om vèur te skiete.... sende sullie ònster goed.... deur Duitschland... Enggeland.. en moake sullie d'r joartje wel goed hee ? O die diefe.... die sloeries ! schreeuwde Rink.

— Nou moar.. wa' há' je f'rlaije joar dan ?... basstemde weer Steyne achter z'n schot, met z'n mondlijn even 'r boven,.. toen hâ je Beijens.... da' rooide noa niks hee ?.... die kaèrel.. hep toen ònster goed afnome hee ? al wat wullie niet kwait kenne

hee ?.... 'n sint 'n mandje hee ?.... mit 'n straip of'r de bakke !.... je was d'r blai da' se hullie d'r nog veur 'n sint kwait kwam !.... Moar die skevuit heb f'rdiend... die hep d'r waite... dá' wai gain uitweg hadde hee ?.... mit al 't goed.... die hep d'r van màin.... van joù.... van jan en alleman kocht.... hee ?....

— Of daa'n skurk was, 'n geep.... tromboneerde de woedestem van Rink, daa's Beijens van de Skans hee ?.... die skoelje hep d'r 'n achthonderd pop, in één slag f'rdiend, één middag.. Hai skunnigde alles noàr 't buiteland.... hai hep d'r wacht, tut ie onster mi de pet in de ooge heb sitte sien !....

— Je most d'r je stroopbek moar houe, woedde Dirk tegen Grint, jai.... jai !.... 'r sit d'r gain oasem nie soo goekòòp aa's jai in Duinkaik.... en bestige grond da' die vent hèp... swoare en lichte.... alles d'r aife bèstig... god's kristus !.. aa's d'r onse de half soo waa's gaf ik d'r main pink veur... moar da rooit nà niks....

Dirk gifte zich uit. Hij hield van z'n brok grond, maar de woede, dat 't zoo belabberd was met afwatering en ie toch óók niet heelemaal kon werken voor zich zèlf, maakte 'm doodonverschillig. Hij gunde d'r geen korrel zand van aan Piet of z'n vader.... En nou 't zoo beroerd ging, moest de boel maar waaien. Toch hield ie jaloersch, heet-veel van 'n brokkie tuin voor zichzelf en 'n wijf, als ie maar zoo iets 'n hoek had als Grint; vet, vruchtbaar, doorwaterd, warmpies in 't zonnetje en licht.

— Nou jou lap is t'r àn de Beek ook bestig.... kermde Grint.

— Ferrek jai !.... mesiek ! mesiek !... aldegoar bluf ! doar motte wai àf.... of tie da' nie weut hee ?.... en kaik erais wa' doar van de oarepels komme is ?.... die hemme nou self poot !.... gain bloas !....

— Wa' ken main dat skele, jai beskait je land nie hee ?.... suinige jop !.. moar heè ? jullie sien nou dâ die mof van 't stetjon d'r ook nie meer gaift.... aa's veertien sint 't kilo....

— Krik f'rdorie, riep Steyne verbaasd en angstig, — en gister hep ie nog sestien sint betoald.... is die fint nou heuldegoar daas ?....

— Daa's net, moar nou sien die da d'r te veul is.... nou goan ie onster an 't knibbele hee ?.... wa motte d'r wai mee ?... aa's je 't nie goed vin.... la' ie je stoan !.... Je ken je bakke tug nie je kooters te suige gaife ?

Dirk bleef stom, lurkte aan z'n pijp die niet halen wou.. zoog en blies blauw-duisteren nevel rond de herriënde babbel-tronies. –

— Main nog 'n bakkie leut ! riep Grint dof. —

— Daa's kom naige !.... lachte stikkerig ingehouen de lange bediende, nou.... die suipt gain borrels meer.... die goan d'r mi' sain neus allainig in de koffiewind....

Dirk zoog behaaglijk reutelige haaltjes door z'n pijp, uitkraterend zwarten walm en vonksterren. — Zure stank broeide rond, dat de kerels kuchten.

— Main 'n brandewaintje mi' suiker.... riep Rink schor, zich schurkend met z'n reuzige schoften tegen bankrug òp. —

— 'n Bestige segoar ! en 'n brandewaintje mi' sonder suiker.. mi' suiker smoakt ie màin te lekker, ke'k nie finte !

— Nou sullie wachte d'r, tû je weeròm bin,.... vast hoor, schaterde een achter bankrug.... Seg Hassel.... weneer sel je hooi overend sain ?

— Da' wee'k nie, bromde Dirk.

Ventersgroep drong uit donker doorrookte boeghoogte, klompbonkerend voorbij kerels op middenbank, naar kajuitstrap. —

Naast Grint bij den ingang, rumoerden stoeiige krijschkerels die om waar streden, zoo hevig, dat Klaas voorover moest bukken naar Dirk om te verstaan.

— Wa' sai je ?....

— Daa'k nie weut.... wanneer wai 't hooi of'rend hebbe ! wai motte d'r nog één daik.... hooi is bestig.... sit van onder 'n strootje in.... moar bestig hoor !

Zoon van schenkster, aan punt van de middenbank, waar de kerels zaten te zuipkonkelen, drentelde nog met koffie door de kajuit, ingebukt z'n kop op borst.

— Toe skiet op ! main die koffie !.. barstte Dirk ongeduldig uit, toen ie den kerel zag voorbij stappen met zijn bak dampende leut. —

— Mo' je van main nou nog wa' mooie duiveke's hewwe ?.. vroeg de venter achter bankrug, met halve tronie er boven uit, oogen en neus strak gericht op Grint.

— Niks gedaan !.... ik hep d'r net waa'k ankèn hee ?.... daa's achtien bos !

— Mo' je de mand pieterselie nog veur 'n kwart ?.... mit 'n slokkie d'rop ! krijschte uit de kajuitstrap, 'n rood-bukkende kop, boven zwaar-tonnigen buik, van 'n groenboer, schreeuwend naar 'n volgerookten kajuitshoek. Met hakkenstommel rumoerde hij op bovenste koper-beslagen tree.

— Mit 'n happie d'r òp is 't daan, krijschte uit rookdiep hellend achterend 'n stem terug en 'n paarsige zuipkop op mager lijf, donkerde vóór, uit nevel van boeghoek.

Bij de kajuitstrap bonsden ze tegen elkaar-op. Dikke zuiper graaide centen òp van mageren zuiper, stopte den kooper 'n mandje zoet-geurende pieterselie in de knuist. Gretig slurpten ze hun borrel in, al klaargezet op buffetplankje door schenkster, die 'r klanten kende. —

— F'rek, daa's nog hardstikke vol hier, bromde de dikbuik, met 'n zwiersmak z'n glaasje op buffetje bonzend. Strompelend wrong ie zich, snuivend en hijgend, door eng trapje naar 't hek. — Magere pieterseliekooper stapte weer harkerig terug naar den kleurig-duisteren boeghoek. Telkens dáár, 'n ander nevelbrok van rooksfeer schemerde wolkerig òp, tusschen lichtkrinkels en wit-vuur van zonnespuiende open kijkgaten ; weefde in diffuus licht, violet-zilverende damp, flakkerend en geheimvol tintfijn boven de donkere diepte van babbelkoppen, rookmonden, haar en handen. Eén wolkerige sfeer van rookglans rond duistere, in woelige diepte verdompelde menschen.

Van rechts schreeuwde 'n vrouw, midden uit 'n kakel-groep, naar den rookboeg tegen 'n kerel, 't meest voorop in den damp :

— Nee !.... da' waa's 't snuitwerk van Henk.... hai kwam 'n kiekie loere onder de trap hee ?.... moar 't waa's vast Henk de koalbuik !

— Henk de koalbuik ? lachte de kerel, Henk ?.... Heé joa' twee brandewaintjes mi' suiker veur de doames... en nóg twai

veur main aige hail hee ?.... Nou Oàf!.... ik seg je dàn.... da die Henk d'r sain aige beeste la' f'rhongere ! —

— Nou, daa's main 'n merk ! de fint is d'r tuureluurs.... in de eeuwighait in de loorem....

— Daa's klesseneere, daa's klesseneere, bulderde de vent uit rookhoek naar 't vrouwengroepje, hai lait s'n borrel glad.... hai likt s'n urretje op sàin menier.... moar de fint.... ken d'r puur sain honde nie te vraite gaife.... s'n aigeste beeste.. da benne d'r vaif !.... — Hee.... hee !.... Dirk.... hai jai hoort da' die trekhonde.... van.... vàn Henk .. de koalbuik.... da die d'r twai skoape van Jaanse van de Lemperwai hep afmoakt.... se hebbe de baiste puur van malkoar skeurt !

— Nou.... wa nou ?.. schreeuwde Rink terug.... daa's tug krek eender.... al die honger-meroakels .... die tuinders doar.... die Lemperhoek uit.... se hebbe d'r vast selfers niks, te fraite .. Is d'r netuurlik, daa's sullie d'r honde snachts skiete loate ! kenne sullie d'r aige potje soeke.... en woest aa's die krenge binne.... se f'rskeure je.... van malkoar.... Bi-jai-'t-Hain !

— Nou 't is d'r 'n klussie, blerde de breivrouw knorrig, dwars door 't roezemoezige gekakel van andere schelle stemmen uit 't vrouwentroepje, — 't is main 'n klussie.... main baiste legge d'r vast.... en fraite d'r aige vetje. —

— Wa' sa' je màin d'ran jokke.... laikt t'met of sullie 'n botertonnetje inslikt hebbe, soo ke' je hullie ribbe aa's hoepels deur d'r pins siene hainsteke....

— Nou, zeurde een venter met geknepen schor geluid, wai binne aldegoàr noakend !.... die beeste motte f'r aige kossie skarrele.... se hebbe d'r gain fraite veur.. voed jai d'r noà hullie g'noege ! vaif kaire t'met.... Se benne d'r soo ellendig sterk.... en bloeddorstig.... enne uithongerd....

Van boeghoek waggelden de kerels òp, uit donkeren achtergrond, en dwars door de groen-violette wolksfeer, in 't oogenvuur der kijkgaten, sloegen de lijven en handen van opstaande en gaande kerels, een storm van lichtschokken, groot-donker in de rooksfeer, die zacht gloei-kwijnde in dampigen flakker

bòven de banken. — Meer kerels stapten op, met d'r koppen zoldering rakend, sloegen door den walm heen, waggelden naar voren, bij trapje, plots onder 't felle lichtgat uit kajuitschemer, áángloeiend in zengend zonnegoud. De boel bleef leeggeslemperd, vermorst-suf op de banken staan.

Groote stad was in zicht, en van alle kant grepen de venters hun goed bijeen, manden, pakken, kisten. In groepjes, achter elkaar, drongen ze eng kajuitstrapje af, en met koopwaar op nek en schouders, rumoerden ze zich in woesten woel, los over 't dek.

III.

Tusschen gewar van melkbooten aan 't Westerdok, stuurde kaptein de stadshaven in. Tegenover „Tuinders Geluk", waren al de drie andere booten, binnengeankerd.

Over den dwars dooreengestapelden warrel van kisten en manden sprongen de venters en vrouwen heen en weer, in woeligen stroom, overgolfd door snik-heete stanken. Van den „netoares" kreeg elk veiler 'n papiertje in de handen gestopt, waarop stond, hoe veel en van wie hij te vorderen had, bij teruggang naar Wiereland. —

In gistenden warrel, als 'n opgejaagde horde begon uiteenkluwing van kisten en manden, weggesjouwd, verdragen op nekken en koppen. —

Aan den walkant, in 't zomerochtendgloeien, wemelde 't van licht-bruine handkarren, waar de verhuurder in z'n zonnig-wit overhemd, bedrijvig doorheen manoeuvreerde, met elk venter wat snaterend en lollend. Vischvrouwen in kort-blauwe, roodbaaien rokken, en witflodderige jakkies, kanaljeus-aanhalig gekapt met de stijfbereepte haarkrullen, drongen, woelden in gillerigen kakel en ratel tusschen de enge karrengangetjes, opgejaagd, verhit snuffelend en schetterend, vastgrijpend de groenboeren om aardbeienwaar. Halsbloote Zeedijkers en stadsventers,

met lawaaierige blousen, opgedirkt in heeten lok en streel met rooie strikjes om blank naakt, verdrongen de losse kijkers, paften vooruit, met hun borstzwaren zwel van lijf, pronkend in 't vroolijke getinkel en gerammel van hun koralen snoertjes met gouden slootjes, in glans begoten. Op één hoek drongen samen, jodenmannetjes en jodenvrouwtjes, schuchter-brutaal, bang-overmoedig tegelijk. Van de boot àf, dromden, bonkten en zwoegden de venters, botsend tegen elkaar op, in gejaagden loer, ieder naar zijn huurkar. Telkens vàn hun plaats, joegen ze weer naar de boot, rukten en bonkten hùn waar uit den burcht van kisten, stormend in stortvloed terug, weer tegen elkaar opbonkend met nieuwe bakken en manden, dat ze verknelden tusschen hun eigen vrachten. Woest krijschten de vrouwen en mannen, die bakken of manden hadden gegrepen van anderen, er niet meer verder mee wilden sjouwen.

— Hassel.. hier :.. Has.. selll !.. jou bakke !

— Bierbrouwèr !.. pak d'r an !

— Bier.. broùwèrr ! schreeuwde een naast den eersten krijscher, die ook 'n bak van dien venter had losgewoeld, — pakàn ! jou bakke !

Tusschen de aangolvende massa, waar gloeiender tempo van koortsige jacht en verkoophartstocht doorheen zwol, ging woelender angst van niet-gauw-genoeg bij hun markt te zijn. Zon laaide, priemde, verzengde alles, sloeg in fellen kleurbrand de golvende, wemelende scharrelmassa. En telkens àndere kerels sjouwden atlas-vrachten àf, van de boot naar hun karren, duwden in vloek en krijsch de Zeedijkwijven en joodjes op zij, die brutaler en heeter rond hun bakken en waàr opdrongen. — Eindelijk, na de eerste ontkronkeling van kisten en sjouwers, dobberden weer, met hebzucht-haat elkaar be-venijnend, de koopsters rond de groenboeren. — Tuk op aardbei, barstte er 'n heete dingdrift los, van allen tegelijk, als één vloedstorm, één aanrukking van feros jaagleven, brandend lawaai van stemmen, in de klater-schroeiende zon, die begloeide de kleurkleeren, de vruchten, en te zengen vlamde in de bakken. Breed bejakte vischwijven ; joodsche mummieïg verdroogde groenteventertjes,

met broeistank van zomersche zwoegmisere, verwalmend van d'r geteisterde lijven ; kruiers, leegloopers met loenschig heeten oogstaar, venters en tuinders, woelden en krioelden rond de boot en aardbei-bakken. — Uitpuil-oogen gretigden overal waar vruchtjes òpgesjouwd werden. Vraat-zuchtige monden beefden rood-wreed en verwrongen van zenuwtrekken. Koophartstocht gierde en raasde door den zonne-brand van poer en scharrel. Van alle hoeken, nu manden en bakken losgestapeld rondgingen, sloeg 't vruchtenrood uit, 't gloeivuur van aardbei, tegen 't blauwe hemelvuur van smoor-heeten Julibrand. Op koppen en ruggen, de vruchten, sla, tuinboonen, aardappelen, doppers en wortelen, werden versjouwd, en hitsender, helscher joeg 't schorre gekrijsch van kerels met verkeerde bakken, door de losgewoelde groepen.

— Joap Kerredaik! — hier hain! donderde rauw in zwel van drift, 'n stem.

— Vrouw Zeune!.... jai doar!!.. is d'r op kommende wège!

— Vrouw Engels.... daa's jou goed! mô jai da' nie tù je staike ?

Rauw er doorheen brulde 'n venter, barstend van drift, met verzenuwden zweetmond, z'n kop doortrokken van bietrooie vlekken, in zwoeghitte :

— Gais Kerredaik kòm! of ik donder je bakke teuge de grond.... ikke kèn hullie nie langerst hewwe! se benne d'r swoàr aa's 'n lokemetief!....

— Gaa'-ais! Kerre.... dàik! bazuinde 'n ander tuinder, in rauwen woesten krijsch, ingekneld tusschen groenboeren en meiden. Vastgebeukt met loodzware bakvracht, zat ie tusschen drie karren in, en wilder krijschte hij om verlossing naar Kerredijk, die zèlf praatjes verlolde met 'n Zeedijkster.

Wilder en ziedender stroomde 'n krioelbende langs en òm hem zonder dat ie z'n eigen waar kon raken. Te dansen van moordende drift stond ie, vloekend bakken tegen buik en keel aangedrukt, z'n zweetkop, zóó heet en rood-verzwollen, dat 't leek of ie met z'n tronie in 'n menie-pot gesmakt was. —

Bij hoeken en brokken was handel aan walkant al begonnen.

Dirk had 'n bak of tien, niet te gebruiken voor z'n klanten, verkocht aan 'n dikke meid, die op z'n karkruk wiegeldijend en breed-uit d'r zwiepende beenen, met mandjes zat te spelen. —

— Nou seg erijs blondje.... vleide ze zoetig-Amsterdamsch, dat Dirk 'n huiver van wellust voelde kruipen door z'n korpus, feur die daar as je d'r nou 's drie sint seit !.... drie pop de honderd !.... hai je dèn je b'komst ?

— Bi je bedwaild geep ! donder moar op ! he jòu neudig ! die vaif veur vier pop !.. gain duut minder !.. je ken d'r bai main nie figelaire !....

Dikke dij-meid zat onrustiger op karkruk te wiebelen. Vòòr d'r neus zag ze Ka al, met 'r blanke jak wurmen tusschen karrenkronkel, om naar Dirk toe te dringen. Telkens keek ze van 'r zachten dij-wiebel òp naar Dirk, die norsch-stom z'n rommel bonkend weer in de kar terugschikte ; rekende ze haastig uit, met mijmer-oogen luchtblauw in, nàtellend op haar vingers en d'r witte schort topfijn betingelend, hoe hoog dàn ieder mandje kwam te staan. Eén dij, schort-omspannen, drukte nu breed-uit op de kruk, onder plooiigen wriemel en kreuk van rokkenspul. En telkens aanhalig, met knipoogjes en zoetig lachje, probeerde ze Dirk's kijkers in te staren, geil, verliefderig. —

— Nou blondje.. toe noù !..

Vlak achter de meid opgedrongen, ademhaalde in snurkerig gerucht, vuilneuzig zusje, dat toekeek, bleekgoor en stil. En rond de karren schreeuwden jochies en meisjes, liederlijk en vuil, als dolle duiveltjes in schel getier, tusschen elk engtetje en doorgangetje inkruipend en gierend. Van allen kant was nu de koopwaar losgebroken en uitgestald ; smoorvolle karren als gloeiende karossen, bestapeld vóór den wal, beschaterd, en beblakerd van zonnevuur ; 't rood dat zengde, 't oranje dat gloeide van hitte en 't losgestorte groen, woelzee van gewas en vruchten. Hoog, in den dampenden gouddag, joelde en broeide kleurleven en sjacher daar sàmen, in den geluiden vermokerenden daver van zonne-begloeide stofstad. Golfwild en steigerend, sloeg en beukte de heete scharrel van vrouwlui en kerels dooréén. —

Ontzaglijk, in ruwe reuzenmacht van dondergeweld, zwel van krijsch en stemmenraas, schalden de geluiden door de snikheete lucht. In grilligen drom, wrongen de groenboeren tusschen de karren. Van allen kant klonk gepingel, gekrijsch als van schrei en lachstemmen, om geld, gèld. Toe- en afslag rumoerde. In dreun en rhytmus schokten koopers áán, verdwenen er weer, hier van elkaar geduwd, daar weer bijéengebotst, verkolkt in passiestroom van heeten sjacher, onder vloek en raas, tusschen gedrang en hitte. Schooierende sjouwers en kruiers wachtten, stoeiden met meiden in vuilen handgrabbel naar rokkenspul. — Dirk was met z'n vette schommeldame net afgehandeld. Ze had de bakken gekregen en breed, voor d'r buik, schort omgevouwen, werkte ze de kisten van de kar, terwijl hij geen vin verroerde. Telkens drong ze tusschen de kar-engten terug, sjouwde ze nieuwe vracht mee. — D'r zware kop schudde, 'r stijf bereepte krullen schudden, 'r oorbellen schudden, en wijder spande jakje òpen, bij vet-blanken wellusthals. Met 'r ingeperst, naar voren gebukt lijf, 'r breeë wiegende hangborsten op de bakken gekneld, armen in breeden span om d'r vracht uitgebogen, stapte ze zweetzwaar en snelademend vóórt, op de kort-stevige beenen, dòòr de venters en vrouwstoeten heenzuigend; met d'r lijf teruggebonkt, op zij gewaggeld, toch doorporrend, tot ze bij 'r eigen kar, dood op en blazend, 'r boel kon neersmakken.

Dirk keek 'r na, loom-kalm. Dat waren de eerste warme centen in z'n hand, lolde 't in hem, 'n lekkere markt. —.... kaike....da waa's net effe acht uur, da kon t'met.... En nou had ie nog 'n lollige reperoatie.. mit de maid.... 'n afsproàkie veur d' aêre week.... Da' gong... 'n vetje!.. lang nie mis.. Heere mejeepie! kaik! d'r stong sai te haige!... bloas jai moar maid.... da' mo'k ook doen veur main kossie!.. kaik.... nou brenge de kooters d'r nog bakke noà!....

Overal onder de venters was bestiaal gestoei met meiden; braakten vloeken en getier los, dierlijk en broeierig. Tusschen het dondergeraas van groote stad, 't mokergeweld van bierkarren, van rijtuigen en trem-jacht, schel geklinkel en gebengel,

bonkerde de groote stadsscharrel, mokerde 't havenhart. En overal rondom, geklakker van paardhoeven op keien in het barende roezemoes van kreten en schreeuwen, in den ontwakenden ochtendwemel. —

Tusschen gedonder en gewarrel van melkbooten, vrachtschepen en tuinders verder op, scharrelden de venters, verhit in dollen woordstoei rond de meiden, onder wellust-schater en vloek, verkoopend hun waar. En de wijven, zinnen-dronken met d'r bevende hartstochtmonden, hun felle oogen, — oogen vol van liederlijk begeeren, rood van kanaljeuze passie-vlam, — lieten zich bestoeien, soms èven in schijn-afweer beproestend de knappe boeren van Wiereland, die grepen en knepen in d'r blanke borsten, in d'r warme lijven, d'r vette armen, gespannen en saamgesnoerd in witte jakken, d'r schommel-dijen voluptueus zwellend onder heet-rooie en blauwe rokken. —

Dol keken de kerels zich op dat blanke vleesch. Dronken luisterden ze naar de tartende kanaljeuse meidentaal, en gretig roken, snoven, dronken ze in den zonnegloei, den zweetwasem van hun blanke lijven, verblind en bezwijmeld door 't hel-witte jakkies-spel, de witte schorten, de rooie lintjes en kraalsnoertjes, de lichte rokken en boezelaars, zondoordoopt in felle helheid van barnend zomerlicht. —

Telkens meer blauwe en rooie onderrokken zwierden in uitschulpenden zwaai van de karkrukken naar de boot. Fel gloeiden de kittelende, zwierslaande slootjes op kralensnoertjes, om de varkenshalzen, en felketsend, in verblindende hoogheid van begloeid wit, dromden dan hier, dan daar, de jàk- en blousenmeiden tusschen 't vruchtenrood, 't groen, tusschen 't geblaker en gezoem van gonzende, heete kleuren. —

Dirk zocht naar z'n kruier, want alle venters hadden hun vasten man, die de kar duwde in den zwoegenden ommegang rond hun stadswijk. Eindelijk door 'n woeligen drom heen, zag Dirk zijn helper. 'n Schreeuw, rauw, geweldig, 'n arm-pagaaiend gebaar, nijdige veeg door de lucht bòven de koppen der venters, en de kruier wurmde op 'm aan, tusschen 't gedrang.

Langzaam hotsten en ratelden de karren weg van den wal, met de opgestapelde, pronkende waar, de grommende stad in, stad van gebarsten muren en hooge huizen, in zonkleurigen gloei van gevelsteen en beblakerde keien, brandende stad van ratelend rumoer en gloeistoffige zonnigheid. —

Wijven met karren, armelijk vergeelde joodsche vrouwtjes, en donkerkrulharige joodsche groenteventertjes in mandrillig rad beweeg van uitbuilenden mond, rimpelige voorkoppen en vooruitgezwollen lippen, donker en harig, — bleven op 'n hoopje elkaar nog wat toeschreeuwen bij den wal, met heete gebaren en kefferige schorre stemmen.

Zon moordde en zengde tusschen ze in, als reuzebom, die hel vonkend schroot uitgeslingerd had naar de, in goud-gloei gewiegde zonne-aárde, toortswalmige hitte verschroeiend op karwanden, vruchten en steenen. Alles stond in Juligloei, dreunenden lichtval, goud en fel wit-vurig. En hemeldom, strak, tusschen de huisblokken uit, boven 't Westerdok, waar teerwalm zonnig rookte, barnde als blauwvuur. Aan overkant, tusschen woeling van melkbooten gloeide blauw, blauw van vaten. — Vatengerucht, metaalhol, jolig en dartel klankte òp bij bonzingen van karren, tusschen stadsgejoel. Uit de heetzonnige straatbrokjes in 't verschiet, fel-begloeid in brokkelige gevellijnen van pleister en rooden baksteen, schetterde òp orgeldreun, kanaljeuze stem van zonne-stad. — Langs den wal zwermden nog treuzelende groenboeren van de andere booten, tusschen melkvaten en karren. Eindelijk, ook dáár ratelden de karren met de roode en groene furie van vruchten, de stofzonnende wijken in, verdwenen langzaam kerels en waar om straathoeken en pleinbochten, in 't hartje van 't gerucht-zwellende, gloeiende en dreunende stads-leven. —

IV.

In den middag tegen vier uur, stond Dirk weer met z'n kar aan „Tuinders Geluk". Loom en doodop, sjouwden de venters

aan, ieder uit 'n andere wijk. Om drie uur had Dirk z'n kruier afgedankt, 'n daalder betaald, was ie met al z'n klanten klaar; duizelig en vermoeid van sjok in brandzon, zuchtend naar drank, in wat kroegen hier en daar neergesmakt, en eindelijk 'n uur later, op de boot aangeland. Nou had ie z'n duiten in den zak, wel zeventig pop, die ie zwaar en warm voelde proppen in z'n broek. Hij wou, moèst 'r wat kwijt van. 't Was 'n heete stroom van geldgrabbel, die 'm bedroesemde. D'r mòst wat gezopen, gezòpen. Nou kreeg ie straks nog de laatste zending aardbei uit Wiereland. —

— Tjonge ! Tjonge !.... da most d'r moar gauw van deur.. en dan hè je.. 't end tug !.. de soàlige soaterdag-middag.... enne de sondag !.... Bi-jai 't Hain ? —

Hij was de kajuit ingestapt, sukkelig, met handen in de zakken 't trapje af, vragend den kaptein, hoe laat hij de aardbeisloep verwachtte.

— Die ken d'r t'met in 'n ketiertje sain... kaik op dek !.. de lui stoan d'r weer an de kant te dringe !.... kaik die maide !..

— Wa sou 't.... in 't harretje van de groote hoal hee ?....

Grimmig en nijdig op alles, had Dirk zich in den hellenden boeghoek neergesmakt, languit z'n been op 'n bank, kop en schouders ingediept tegen 'n richel, die 'm pijn priemde in den rug. — Even moest ie toch adem scheppen. Hij zweette als 'n paard. — Z'n hemd dreef van 't nat en door z'n lichaam rilden koortsige vloeiingen.

— Effe luiere.... veur da' de bakke d'r ingoane, bromde ie, se'k t'met wel leeg smaite.... —

Al meer kerels doken de kajuit in, jolig opgewonden, lichtelijk beschonken en paf van hitte. Beemster, met slaperige oogen en schorre spraak kwam op Dirk áán.

— Allo moàt !.. lolde Beemster, zware kerel, met lupusneus zwerig afgevreten tot op wangplat, — nou gaif jai d'r 'n urretje hee ? — of.. of.. hai je d'r al de prins sproke ?

— Bestig ! Hee Henk.... vaif !.... main brandewaintje !

Lange bediende schoof weer weg in 't groezellicht van traphol buffetje.

Meer kerels dromden in en zwaar nevelde de kajuit, in vaalgroenen rook, grijnzeriger, nu de kisten en manden nog niet van de karren ingesmakt, hurrieden op den vloer. Telkens donkerden reuzige schoenen, broekspijpen, lijven, langzaam zakkend neer, uit 't licht-felle trapgat, schuifelden de kerels tusschen de sombere vegen en zweverige warrel van rookmist. De vrouwen, vermoeid en gebroken van hitte en zwoeg, vielen als bezwijmden neer, achteruit op de banken. Zwijnige grapjes zinlijkten wat kerels uit op 'n ventster, die plat op 'r rug lag te snakken naar adem. 'n Paar jolige half-beschonkenen drongen òp, maar met rukken van d'r lompe beenen, trapten en snauwden ze de kerels de bankrand af.

Is d'r dut 'n hette.... main goed.... brant d'r puur op 't laif.... zuchtte vrouw Zeune, donkere rokkenvracht, klefferig en doorbroeid, van d'r heupen schuddend en weer luchtigjes vasthakend om 'r vette middel. —

— Daa's net! ikke sweet d'r aa's 'n os hee?.... ik ken d'r gain stap meer! vast nie!

— Pak 'n happie!.. Beemstra gaift 'n rondje!..

— Bestig, gretigde verhit, met uitgedroogde stem, de brei-vrouw.

— En jai gele medààm? hep ie de klantjes beet had hee?.. hep je d'r op gefigelaird.. mô jai 'n happie?

Gele medam bedankte, zat verschrompeld in 'n hoekje te blazen, met 'r lange wollige mantelmouwen over 'r vingers verzakt. Haar mond stuipte in zenuwtrekken. Ze kon geen syllabe uitbrengen meer, òp van smoorhitte en vermoeiing.

— En jai vrouw Zeune?

— Nou, wel twee, schraapte ze mannerig uit, enne.... gaif d'r de gele medam 'n affekoatje.... an 'n boere jònge hep sai 'n sussie dood!

Woeste schater barstte los, rochelend gelach, dat in de rookkajuit als schreistemmen verklonk. — Achter dampgroen gierden de koppen, lichtten de wellustmonden, flikkerden de oogen en verschoven kramperig van heete pret, de lijven. — Achter bankbeschot stampten boerenknuisten grof en hamerhard, tegen 't hout, in lol.

— Wai selle d'r 'n affekoatje gaife.... Hee Henk!.. Klus d'r es 'n aitje.. smait da' hard-stikke vol mi brandewain!.... en suiker.... en dan sel sai lurreke.... hei! medam.... sing d'rais mee!

Enne.... se stonge.... doar op toeters te bloase..
Toe da' nou waa's doan
Kwam d'r 'n man veur main stoàn
Enne die sprak.. wil je rais goàn kniele?....
Ikke wist d'r nie wa-àt te doene....
Moar hai.... gaf main 'n soen....
En sai.... wài rèdde hier.. sie.... ie.... le!..

Schor en valsch-rauw zwabberde z'n stem achter rookwolkerige duisternis uit, en 'n demonische krijsch van dronkemanspassie ronkte door z'n lied....

— Daa's nou 'n hails-maid.... rochelde z'n dronken proets, dat als geschrei verdoften in de rook, en z'n kop gloeide áán plots baardig en donker, in 'n zuig-ophaal van z'n gouwenaar, die even roodvonkte en sterretjes vervuurde. —

Klaas Grint bonkerde hakke-zwaar de kajuitstrap af, met Rink achter zich aàn.— Daarachter nog drie tuinders en 'n vrouw met 'n steekmuts, doodmager met krokodillige, bruine kop-snoet, en valschen oogenloer.

Rink scheerde de zoldering met z'n pofpet al liep ie ingebukt met z'n kop.

— Krikemejenne!... daa's s'n afferekòansche smoorte hee?.. god hait de sege! moar nou bi'k tug t'met deurmidde loope hee? zuchtte de reus, paf en onmachtig neersmakkend op 'n bank. Met twee handen tegelijk schuurde ie 't zweet van z'n gezicht, met 'n grauwlinnen zakbrok.

— Moei!.... moei!.... 't sel wá'.... bromde Dirk, z'n pijp nijdig uitblazend, dat donkergroene damp z'n kop omstòòmde. —

— F'rek.. bloas jai 't siellemint van je paip d'r nie uit?.. ik sit hier veur main pelsier...., lolde Grint naar Dirk.

— Moei, bromde Dirk, doorblazend, bolwangerig, dat 't vuur weer uit den gouwenaar spatte in pijl-fijne dansjes.... moei, nou bi'k van drie uur t'met in de kous.... jai.... jai ?....

— Ikke.. ikke.. aarzelde stem van Rink, nou eerlijk sait.. sait d'r dan van vier hee !....

— Da lieg-gie glad, sloeg Beemstra, de zanger er tusschen in, want om vaif uur stong je te haige an de boot nà oasem hee.... en je weut :

Ikke liep d'r.. o.. òp en nair
't waa's koud.... en slecht wair..
Och waa's 'k moar bai moeder ge.. blai.. iife !

— Stik jai mi je Volledamse maid, rauwde Rink.

Achter 'm bonkte op bank-beschot, de kerel met z'n lupusneus, zwaaide met z'n borrel, krijschte in zang.

— Aa's d'r alles brandt.... brandt woater ook ! moar ikke seg !....

— Jai houdt je bek, jai sait d'r niks.... je hep f'rdorie gain tait da' je slikkebikt, schreeuwde Grint midden in.... hee Henk ?.... main 'n brandewain !....

— Main 'n biertje feur 'n f'randering !

Stroom borrels kwam aanspoelen. Met teedren hartstocht pakte de venter die bier had besteld, z'n flesch bij den hals, klakte 't klepje er af en schonk, schònk in starend genot naar het blanke schuim, met zaligen huiver hoorend het koele geruisch van 't bier in z'n glas. Gretig smakte ie z'n lippen in 't bruis-blanke, rijzende schuim. — In één teug was z'n glas leeg. Heesch riep ie al naar 'n tweede fleschje terwijl ie 't eerste nog leegschonk, zacht bij den hals, in verliefden tast. Even hief ie z'n glas tegen 't licht, onder de kijkgaten, waar 't òpkleurde in roodbruinen gloed, klaar en schuimzoet, en weer stortte ie z'n drank met één haal in z'n dorstigen duisteren strot, als 'n verkoelende lafenis. —

In elken hoek werd gezopen, geschreeuwd en geraasd. Dronken lachklanken proestten uit, rolden en dreunden geluid van

kijvende en strijdende stemmen rond. Heet en opgejaagd werd 'r afgerekend onder elkaar, wat gekocht was op veiling. Telkens uit schetterklubjes brak gloeiende herrie los, dat zachtwijs gesust werd door „netoaris"; stille drinker die 'n heel buffet kon leegslurpen, zonder dat één 'm wist te betrappen op malle streken. Hij loerde maar rond, legde bij en suste; loenschte tòch met z'n rooie verhitte drankoogen of d'r iets voor 'm afviel. Overal werd ie tusschen geroepen, ingesleurd bij z'n arm, z'n jas, z'n broekspijpen, z'n schoenen, overborreld met kookstroom van hùn centenpassie, hùn gekwebbel en gevecht. Over en weer telkens de briefjes werden nagezien en boerenkoppen, met snuggere oolijkheid keken strak, bleven draaien op d'r stuk, wilden eenvoudigste rekensommetje niet vatten. — Eindelijk, bij beetjes en brokjes, werd geld afgeschoven, toch nog in gierigen klem en vasthou van elken cent.

Dwars door zingende en waggelende drinkebroers in schaduwen van den boeghoek, met hun glazen geheven in 't doorrookte zilverlicht van de kijkgaten, nu uitgebrand in zinkende zon, barstte gestrij los van 'n paar kleine pachters, hoog in krijsch de zangers overschreeuwend.

— Nou ik sel d'r doodvalle.... ik bin d'r op 't land lieferst veur.... tien gulde boas.... aa's veur vàiftien knecht....

— Nou, ik wil d'r groag.. wa' binne wai d'r veur boase?.. je kè je land nie beskaite.... fesoenlik!.... je sit d'r in d'r aifigheit in smorende sorg.... je loop de rissieko.... van dit.... en van dat.... en aa's 't November is.... mô je je pachte betoale.... hai je d'r gain de half van!.... mô je laine.. en borge beklomppe en 's winters.. hai je nood.... nood maa'n! nie te fraite.... En hullie.... de vraigeselle-daggelders.... hullie hebbe d'r kossie binne.. hullie hebbe d'r nooit nie-en-sorg!.. hullie fraite.... en snurke.... aa's wai d'r onster blind sitte te telle veur sinte.... veur de pacht.... veur hooi in je poar beeste.. de raise, en.... je soad.... je hout.. je mest.. En t'met f'rdiene wai minder aa's hullie.

— Nainet daa's dondere!.... moar je bint dur tùg alletait

je aige hair en maister. — Aa's je d'r knecht bin.... mó' je feurt.... aa's 't hard stikke raigent .. en je wil skeule.... d'r uit.... ho ! wacht erais effetjes !.... segt de boas .... werrek aers ka' je spuite ! aa's je d'r is vaif menute te langer skoffie houdt.. d'ruit sait de baos ! je ken d'r je aige nie-en-roere !.. je heb van ochend tut nacht te werke.... en nie òm te kaike.. fort.. fort.... nainet, loate sullie d'r moar 'n poar sinte meer hebbe aa's wai.... je heb d'r tug je aige mikke.... je hep je aige lappie grond.... je bin d'r je aige boas.... je hep d'r 'n aige groentetje.... je kèn d'r boofe òp ! je kèn d'r nog boàs blàife....

— Ik ruil d'r doalik.... doalik ! schreeuwde 'n ander.... se kenne main lappie-en-kraige... aa's ik d'r moar 'n beetje fesoenelike dagwerk hep.. van de honderd knechte f'rdiene d'r naigtig meer.... aa's d'rlie aige boasies.... en de loodpot !.. doar komp d'r alles op neer, hee ?

— Nou betoal jai d'r.... naige, tut tien gulde 't roe hee ? veur je kwoàje grond.... en tug is d'r veul te wàinig hee ? hoe sit da' ? daa's tug 'n meroakel hee ?.... je weut 't hee ?.... dure mest.... g'koope groente !.... daa's alletait sòò.... en ikke twoalf vaiftig 't roe.... daa's bestig hoor !.. en nou, di joar is 't bai main net mis.... Ikke seg d'r moar, 'n vroege somer.... 'n goeie somer hee ?

— Moar jai roaskalt.... jai springt d'r van de hak op de tak.. 'n vroufemond goan de waoreld rond ! wel of gain grond.... ikke bin d'r liefert knecht.. aa's soo'n òngelukkig suinig boasie aa's wai d'r binne.... wai f'rdiene minder aa's hullie.... te veul om te sterrefe.... te wainig om te laife.... En veul meerer sorg.. en wài binne d'r pachters !.. nou hai je allain fraihaid.. da je of'r je aige te segge hep.. Daa's 'm d'r 'n veurdeel !.. nou sel d'r gain besemsteel je bekolle.... en je segge.... je mò' werrekke.... hee ?.. je mag d'r nou heùlegoar uit je àige krepeere ! kom 't is d'r aldegoar 'n klus.... hier !.... Bi-jai 't Hain !.. kom boòfe !

Zang, overstemde 't spreekgeschreeuw van bank naar bank. 'n Drom kerels trampelde en lolde schorrig als bezetenen, in

rood-groenen rookwoel, beklonken en rinkelden hun glaasjes. — Dirk was met z'n stelletje makkers naar dek geklauterd, had z'n kisten ingehaald, en in woesten sjouw weer bak en mand, leeg en licht, in stapels, op dek neergesmakt. Aardbeigloei was weg. Leege duffe mandjes en kisten stonden omslierd nog van stronken groen en verlepte bladeren. — Dekknechten en venters sjouwden weer op, pàf van ploeter, in moordende stofwalm van zonnebrand, die òpsloeg uit keien en boot. —

— Nou he'k tug nog gain hap daan van f'rmurge eerste skoft hee ? klaagde 'n klein tuindertje, gebarend met handen, hoofd en schouders tegelijk.

— Wa sou 't.... jai suipt d'r veur fraite en drinke g'laik, geep ! snauwde 'n meidventster, gauw weghollend om kisten op te pakken naar achterdek, waar ze haar naam hoorde schreeuwen in alarm-krijsch.

Al meer venters keerden terug van hun zwerftocht door groote stad, half-dronken, luidrùchtig ondanks hun radbraking, of slap in elkaar gezakt, de heele reis làng zacht-rammelend met geld in d'r zak, waar zweethand op rustte, de wacht hield.

De karverhuurder, gewikste Amsterdammer, sloeg handig tusschen de kerels in, liet hen betalen, onder lolletjesstoei dòòr, pret waarnaar ze luisterden, kinderlijk, dronken-naief gierend- en goedig, met huilerige schaters, de oogen nattig, in vaag bewustzijn verzwommen.

Aan walkant bralden en drongen weer meiden en joodjes, wachtend op laten aanvoer, geschrikt en ontnuchterd plots als ze gèèn dronken tuinder tegenover zich kregen. Tegen half vijf kwam kleine sloep met nieuwe aardbeibakken aanstoomen, en in halfdronken strompeling, stovende hette, woelden de moeë kerels weer tusschen hun kisten in, omdrongen van koopers, groentekarlui en schorremorrie, afzetters, gappende en smokkelende ventertjes, die loerden op afval en verwarring van bezopen boeren. — Er kraterde weer gevloek los, geprijs en gesjacher. Weer toeterden en raasden de kerels met verkeerde bakken, en de nog niet beschonken tuinders, met klaren hartstocht voor verkoop, scherpten en snauwden, elleboogden ruw

door de òmdringers heen, in felle taal, om hun dronkeloozen kop te toonen. —

Laatste stuiptrek van sjouw en ploeter, krampte weer plots òp, in den snikkenden hittemiddag aan 't dok, die stoffig doorzond er geschroeid kookte van licht, en uitsneed z'n strakblauwe walmende schaduws op de keien. De half dronkenen waggelden weer èven vernuchterd, overeind. Duizenden in drang, driftigden daar bijéén, in woeling en sjacher, voelend bij instinkt dat 't de laatste aanvoer zijn zou van 't jaar, aanvoer zòò hevig, zòò vol en overvloedig. —

— De hoogste praiser hep 'm doalik, schreeuwde Dirk, in gul-dronken bui, kregel dat ie niet lekker-broeis, stil en zuipend in de kajuit kon blijven zitten met z'n borrel en z'n pijp. —

F'rdomme.... die Ouë.... nou hai hier in de smoorkook die naimt' d'r van.... Nou.. wie mot d'r ? —

't Werd 'n jacht, 'n roes, 'n duizelende storm op de beschonken groenboeren, die waggelden in slappen beenstand, en lolden tegen de wijven. — De meiden glommen en vleiden weer, met geile mondjes en lok-lachjes, in glunderige zoete kijkerijtjes. Ze werkten weer met bloote halzen, blank rokkespul en smijig geplooi en gekreuk van d'r jakkies om borsten, d'r spanrokken om dijen. — Flik-zoete lintjes prikten weer òp en de blanke wellustkoppen gierden, en de handen friemelden weer. —

Als 't niet ging met zoetig gestreel en weeïg gezanik, braakten ze plots uit 'n heeter stroom van smerigheidjes, met satanisch gevoel, in den laatsten sjacher, daarmee de kerels te overbluffen, te prikkelen en te verhitten. Veel venters, bek-àf, stemden toe in prijs, lam en gebroken van sjouw. Anderen, taaier en nuchter nog, hielden vol, begrepen hun eigen kansen, spotten en hoonden, braakten vuil terug uit, weerden de flikflooierijtjes en zoetigen wellusthuiver af, in bijtende woede. Onder gevloek en geraas gaf schorremorrie zich over, omdat ze de waar hebben moèsten, en kalm sarrend hielden de nuchteren hand òp, trechtervormig ingediept, om het zweet-plakkerige geld te ontvangen, vast te zuigen, in d'r zwaar-bronzen klepzakken van stinkende broek. — Een half beschonken stoetje kerels,

half al geënterd en vastgenageld in kringetje van brutaal-bijéén gedromd klusje meiden, kreeg plots besef dat ze door bij elkaar hoorende koopers, betoeterd werden. Woest grabbelden de venters terug, rukten hun bakken weer in de karren, schreeuwden en vloekten als razenden tegen de beduusde wijven en handlangers, die op geen verzet meer gerekend hadden. Nu tierden en krijschten de áángeschoten boeren lànger dan de nùchtere, bleven taaier hangen aan hoogsten prijs. — Plots, 'n paar zwaarbeschonkenen, uit de verkoop-groep, verlekkerd op loktaal van meiden, dwongen 'n geel-harige Zeedijkster, vijftig mandjes voor niets mee te nemen. Om 'r heen kletste afgunst van andere wijven, die 'r verdrongen en aanstootten uit nijd dat ze dat niet doen kòn voor de politie. Maar de venters, dreigden de geelharige op 'r bek te ranselen, aa's se nie toègreep !

Overal klonk dronken, herrieïg en halsstarrig gewawel, verbijsterend uitgesponnen gezeur, vast hakend gestrubbel en gestrij, tusschen de nuchtere koopers, en lachschreiende halfbezopen venters. —

Hitte braadde, priemde de koppen, de wangen, de nekken en drankstank walmde hun heete kelen uit. Te blazen van pufbenauwing, te schelden, vloeken en bonkeren met de morsige knuisten op de bakken, stonden ze, lawaaiend tusschen ratel en wegroffeling van karren, op dreun van gloei-dampende keien. Een aangeschoten groenboer was ingekneld tusschen 'n groepje joodsche vrouwtjes, met lepra-kopjes, gelig, vol huidbarsten, en groot-zwarte kijkers, àllen met zondig besef van hun sabbathontheiliging op d'r vergroefde zorgelijke gezichtjes, die klein onder kleurige mutsjes uitpuntten. — Niet los te woelen wist de lange tuinder zich uit den taai energischen babbel en sjàcher der kleine wijfjes, allemaal 't zelfde gekleed, donker omsjaald, sprekend op elkaar lijkend, met lintkleurige mutjes op d'r glad-gekamde toertjes. En waar hij schoof z'n bewegelijk, zacht-waggelend lijf, schoof koop-heet kringetje van joden-vrouwtjes nauwsluitender mèè. Onder getier en geloei van stemmen, krijscherig en valsch, werkten ze 'm één voor één de waar uit z'n handen, goedkoop, héél goedkoop....

Plots kwam nuchter strenge kapitein, — die nooit iets anders dronk den heelen snik-heeten dag door, dan koffie, — zeggen dat 't tijd was om op stap te gaan. In jagender tempo nu dromden de prijzers òp, gingen vloekender schokken door koopers en venters. Na 'n half uur was alles leeg, stond de wal schoongeveegd van sjouwers en sjacheraars, kruiers, wijven, meiden, karren en kisten.

In woesten smak laadden de kerels hun bakken weer de boot òp, en dadelijk, nà droeven sein-zang van pijp in den blakerheeten middag, draaide de kaptein havenwoel van groote stad uit, 't dampige, oversmookte, violet-grauw van hemel, en gloeikleuren verspoelende IJwater, instevenend.

V.

Aan de Wierelandsche haven wachtten meisjes en jongens met karren, klaar om bakken en manden op te vangen van vader en broers. —

Vier booten, achter elkaar, stoomden in, en van vier booten tegelijk, meerden de loopers 't touw vast aan de palen. Een wild gedrang stootte òp, woest geschreeuw ratelde los ; gekrijsch van tuinders, met verkeerde bakken, roep òm roep. Rauwe moeheid klonk door de stemmen, en zwaar de zweetkoppen, roodgrauw, paars en bietig, vloekten en gromden weer te moeten sjouwen in den nog smoorhitten zonnedaver. —

Eén helsch karnaval van dooreenkrioelende zwoegers en waggelende beschonkenen, brak plots weer los aan de doorgloeide haven, gestoofd en geschroeid in den vonkenden zengdag.

Paarden loomden weer stil, achter drom van kleurige karren, en van allen kant, op de haven, golf-vloeide gewirwar van kerels en wijven, meisjes, en jochies. Van de hooge booten reuzigden de werkers, met de bakken en vrachten op nek en kop, tegen eindlooze polderlucht violet vuur, dat dampte en smeulde. — Heele stapels hoekten in dwarsen lijn-opstand de lucht in, op de hooge boot ; wilde kankan van opgeheven kisten, schuin en

vlak, rechtòp, dwars, scheef, en mandtorens waggelden geweldig op de zwoegschouers, en dampende zweetkoppen.

't Stormde op den wal, en woester krioelden en afmarcheerden de karren in hotsende ratel-herrie en bonkering, naar huis; geduwd door jochies en meisjes in schreeuwerigen konkel. — Het heete gedaver en gesmak van kisten waarin de leege aardbeimandjes nu beèfden van schokken, bulderde weer òp, cyclopisch, als donderende klankneerstorting van mokers op aambeelden en houweelen-ring-king op steenen muren. En òm 't smak-geraas heen, bleef roezemoezen bassig gegons van straatgeruchten.

Troepen venters, klaar met hun manden en vrachten, afgereeën aan d'r kinders, drentelden rond met hun handen op geldzak, warmpjes de centen ingekneld tusschen vleesch-hitte en broek-voering, smakkend naar lekkeren Zaterdagavondzuip.

Afgebeuld of in drinklol opgewonden, strompelden de groenboeren herbergen in, waar 't borrelde en gistte van schurige stemmen, dronk'rige roezemoes; waar 't schuiflawaai knarste van stoelen op zandgrond, tusschen stikwalm, rook-rood. — Buiten woelde 't haventje in hellegedaver.

't Kraakte, klotste, hotste en smakte 'r in gloeiend zwoeggerucht, arbeids-hellebaardiers, die burchten sloopten. — In 't watertje glom, kleurveegde en brio'de druk beweeg van kramen, sloepen, tjalken en bokken; op elkaar gedrongen, tusschen engen spoel van spoor-polderdijk en walkant in. Wemel van schipkleuren nog blond doorzond, gloeide òp in 't àl zinkender licht. Op hoogen bakkenstapel, midden in thuiskomst van Zaterdagavondmarkt, herautte nù 'n kleine jood, met luchtig fluitspel. —

Kring van honderden stond om 'm heengekranst, in starenden luister naar z'n wonderlokkend, klank-zoet fluitgevlei. Weinig sprak 't joodje. Met 'n groot blad muziek op ijzer lessenaartje vóór zich, wees ie op de methode, zei wat van de fluit, 't klank mooie, 't zuiver-hooge en lage, en speelde, spéélde. —

Joodje leek verliefd op eigen fluit. In zwierpracht en zoeten huiver van vloeiende vlei-toontjes, zilverende koloratuur, zong

ie zich uit, — dan één, dan twéé fluiten den mond induwend, zich zelf begeleidend. Starre bewondering strakte van de tuinderskoppen. Ze voelden, voèlden dat 't ècht was. Prachtig ebbenhoutig-zwart, glansden de gepolitoerde oktavo-fluitjes in joodjes hand, en wonderzoete, zilver-trillende tonen blies ie de heet-zonnige havenlucht in. Met gratie, in duizelend snelle vingerradheid, duikelden, trilden, zweefden de toontjes uit z'n fluit, en z'n vingertoppen leken tien betooverde zieltjes, vol klank en zaligen galm. Snel dansten de topjes op de zwartgeglansde fluit, en machtiger zwol z'n toon, fel in zingende kracht, de havengeruchten overklankend. Dan plots hield joodje in, droefde ie weemoed uit, in weeken, donkeren fluister van wiegelende klankjes, slepend-zoet en innig-ontroerend, droomrige melankolie van teere toontjes, in klagelijk register. — Zoo jubileerde z'n wonderfluit tusschen 't sjacher-rumoer, dat zacht verstomde onder z'n tooverzang. Heelemaal méé, in de pathetische zoetheid van z'n lied, schokte jood's lijfje. — Zacht zwierde z'n hoofd, lichtelijk heen en weer. Op de kadans van z'n lied, rekte zich z'n postuur als groeide ie boven den luisterkring uit, kromp ie plots weer in, bij teerdren melodie-zwenk. En vlak om z'n hoofd geurde en zweefde ie uit, 'n krans van zangerige kabbelende klankjes, met iets er in van starende smart; murmureerde z'n vlei-klankende fluit, diep en vroom 'n litanie van innigheid; bleef dóórdroeven z'n zang, in smartlijk mineur, speelde ie uit, 'n lied van tranen en hartewee. Dan plots, in 'n schater, zwol z'n toon in 't hooge register, joelde de klare zilveren klank van z'n demonische fluit als 'n woeste jubel door de polderlucht en haven, schaterend en klaterend. Roerloos stond 't landvolk in tooverban te luisteren. Eén laatsten stroom van klankenjubel tremoleerde hij nog woest en oriëntaal òver de koppen heen, wijd uitvloeiend de zonnelucht in; klankenpracht, als 'n vurige hymne rondbruisend door den havengang. Plots zweeg 't joodje. —

Dronken en nuchtere kerels stonden gebluft, nà de plotse fluitstilte, in argelooze luistering. — Zwoegers uit de donkere bedompte kroegen, waren opgestapt, in furie en bedwelming,

naar den man die daar zóó gejuicht en geweend had, onder de slavende massa. —

Joodje, zeker van z'n kunnen, zelf wèg in zoeten huiver van z'n klankinstrument, speelde weer opnieuw, gaf zich heelemaal over, aureooleerde zich in een sfeer van zilveren tonenzang. — Eindelijk, klaar met z'n spel, stroomden de kwartjes op 'm af. In fijn-gele vloeitjes wikkelde ie de glanzige zwarte fluitjes met goud-vergulde ornamentjes, drukte ie de kerels de gewichtige methode in de hand.

— Mit dat boekkie, in drie daagh en nachte, kan èllek manspersoon en vroùspersoon de heele kunsh! 'n Kind kèn de meledie! wattie wil! as ie 't marr kèn! begrijbt u!

Z'n luisterkring van boeren stond als vastgezogen aan den grond, in verbijstering voor dàt spelen. Zoenen wouen ze den kerel. Joodje had geen handen genoeg. Jongens met lach-van-ontroering op d'r gezicht kochten; mannen, die in hun schemeravondstraatjes onder de lommerstille zomer-boomen harmonika speelden, kochten; dronken kerels, betooverd en half ontnuchterd kochten; meiden, wijven en „notabelen" kochten.

Strak-zelfbewust bleef gezicht van Joodje, die soms midden in 't drukst van z'n verkoop, plots naar zich toegestrekte armen terug-wees, met stil gebaar z'n fluit, koester-zacht vatte, en speelde. En alles roerloos, in tooverban als klonk er geen hondgeblaf, kargehots en sjouwgekrijsch meer, bleef rond 'm staan.

Tot heel naar den polderweg verklonk de klaagroep, van z'n fluit, zoet gefluister, smachtende adagio's, plots vervloeiend in stoute schalmei van jubelende scherzo's. Begoochelder stonden rond 'm, in broozen luister, de afgemartelde zwoegwerkers, met verrukking in de oogen, bevende monden en verlegen handen. Plots weer brak joodje àf, deelde ie z'n fluiten uit, tot ie alleen z'n eigen instrument overhield. Eén groenboer, wou dàt ding hebben, met 'n gulden toe, zei ie sluw lachend naar de omstanders. Maar Joodje lachte ook, gaf 'm z'n fluit, ruilde met den boer, die 't geld klaar had in z'n hand, en speelde nòg mooier òp 't kwartjes-instrument.

— 't Sit 'm weràchdig niet in 't fluitje.. ze binne d'r as tweeh drobbele water geleik eender !.... 't zit 'm in 't hart meneer !.. in 't hart !....

— Hoart ?.. hoart ? sputterde 'n tuinder....

— Nou ja.... ik bedoell eigelik in uwès boekkie.... de methoòde.... lachte Joodje weer ironisch, 'n kind kèn 't leere.. in drie daaghe het tie 't onder de knie !

Vier honderd fluiten had ie verkocht in één uur. En overal op de haven, door Wierelandsche straatjes en steegjes verklonk fluitgejoedel, valsch en onbeholpen, stooterig-monotoon lawaai, dat joodje sarkastischer lachte op z'n bakkenstapel en inpakkend z'n lessenaartje, nog spottend nariep :

— In drie daaghe te leere.... woor 't kleinste kind !.... de meledie....

Rond de bakken, honden en paarden, bleef 't laat, tot in den schemer ratelhossen van karren, klakkeren van hoeven en orkanen van hellegeblaf. —

Bij aansluip van avond, begon éérste drinkmaal van venters. Lichte zuip was er geweest in de stad. Echte zuip barstte nu pas los. Ontembaar zouden ze zich gaan geven aan den heerlijken zoeten brand van dronk, als koelst ijs in hun stoffige ventstrotten verglijend. Bij wijven thuis was alleen gemor, kinderenherrie, schoonmaakploeter, geharrewar en zaterdagavondafboenerijtjes. Geen zitje, geen likje. Niets lekkerder en plakkeriger noù, dan samenbroei in de stikheete kroeg, met gesuis van havenlawaai nog èven in de ooren, roezemoezigen verdoofden naklank van sjacher.

En niks doen dan lollen en babbelen, verdoofd tòch alles hoorend, maar van verre gebeurend, in 'n warrel. Zacht geklots, gezoen en getikker van biljardballen, kleurig en glanzend, robbelden over 't gehavende lakengroen, bemorst en ingescheurd. Fel gevlam van gaspitten dampte hette uit. — Vuur en rook van pijpen en sigaren, rood-smokerden in een sfeer van kroegzwijmel. —

Scherpe jenevergeuren, spiritusachtig zuur, walmden uit buffet

van tafel naar tafel. Ze voelden zich smoorheet, de groenboeren, maar lekker, paf-verhit in de kroeg.

Dirk en Klaas Grint bleven vlak bij elkaar. Dirk zoop zwaar dat z'n hoofd heet-kleurig rood te zwellen stond, en z'n kale, blond behaarde nek in vuur schroeide. Grint had stille drinkerskleur, zachtpaars, maar toch keek ie nog helder uit z'n oogen, zonder dat iemand merken kon dat ie al vet was.

Op de haven had Dirk Kees, die karren en bakken terugreed, nog even gesproken. Hij wilde 'm 'n borrel opdringen, maar 't was niet gelukt. Ze hadden Kees ook èrg schuwerig bekeken weer, als voelden ze zich niet gerust bij den stillen Strooper. Uit angstigen bijval wilden hem 'n paar tuinders nog wat borrels aansmeren, maar Kees bleef weigeren, toèn met 'n vloek. — Dat was z'n kracht ! Hij voelde dat, àls ie zuipen ging, hij niet meer ophouên zoù al z'n verdriet, z'n huiselijke ellende en getob over Wimpie's beroerderigheid weg te spoelen. Nou z'n ventje 'r nog was, hield ie zich sterk.

Nou had Kees Dirk gezeid, dat Ouë Gerrit d'r strak-en-an nog rais ankwam, op de haven. Dat maalde Dirk 'n beetje. Hij voelde dat dàn z'n centen in den zak, bedreigd stonden ; dat ie niet meer doen kon wat ie wou, als d'Ouë neerstrijken kwam. Toch verdoezelde die gedachte tot vage verwachting in z'n kop. 't Heetst in 'm woelde 't denken aan de mooie meiden van Klaas Grint, vooral aan Geert en de heete Trijn, waar de neven Hassel òòk op loerden. Naast Grint aan 't stomphouten tafeltje opgedrongen, zaten Jan en Willem Hassel. Klaas Grint sluwigjes, voelde zich lekker tusschen de gesmoorde geilheid der knapen. Hij kon tegen 'n borrel als geen ander.

En nou vond ie 't 'n zalige lol, zoo happie nà happie in te zuigen, zonder 'n cent te dokken, in woesten naijver van drie kanten opgepookt tot vrij zuipen ; dàn door Willem, dàn door Jan, dàn door Dirk. — Piet mankeerde nog, hinnik-lachte 't cynisch in 'm. Tusschen hùn halsstarrige, zwijg-nijdige boerenpassie in, wreed en moordend, warmde hìj z'n zuipbegeerte. En telkens als Willem zag, dat Dirk trakteerde, riep hij ook den kastelein, bestelde voor Grint in 't wild erop los. Grinneken

bleef Klaas er om, en trotsch voelde ie zich, in z'n dronken kop, dat hij toch de vader was van zulke lekkere meiden.

— Nou, drink jullie d'r moàr, d'rfeur binne jullie vraigeselle-kerels hee ?.... Moar.... van màin goant nie hee ?.. van màin hee ?.... ikkke hep d'r maide en klain goed....

Hij grinnikte Grint, veegde met z'n dikmorsige vingers langs z'n neus. — De kerels knikten, grinnikten mee. En Grint lachte erger, met dronken stemmeschuur in z'n schater, omdat zij grinnikten.

In tijen had ie zooveel zaken niet gedaan, als vandaag. En hij, helsch genietend als ie iets niet hoefde te betalen, z'n duitjes bezuinigen kon, maar toch loerend op wat lekkers, hij kòn 'r niet over uit, dat 't nou bij hèm puur was : mond ope, porte-menee dicht....

Joliger klokkerde ie z'n borrel in, langzaam roerend, elk happie, dat dadelijk weer aangeschoven stond onder z'n hand. En iedere borrel als 'n lafenis door z'n keel, spoelde wèg ver-moeiing van smorenden dagzwoeg. —

Stiller, in dronken zwijg, — zwijg toch van huilend, woedend-woesten hartstocht, op z'n neven, schooiers die loerden op zìjn meid, — bleef Dirk naast Klaas Grint geblokt. — En lolliger werd Klaas, aangeprikkeld door den gonswarrel van stemmen in de herberg, den dronken zoem van kakelaars, venters en koopers en allerhande kroegtypen dooréén. Laag en diep, met z'n gloeiende glasvlammen, rookerig, verweerd van hitte, verronkte de kroeg z'n dronken reutel van geluiden. Jan en Willem scho-ven al dichter naar Grint toe en trakteerden weer. Langzaam genot-innigend ging de zuip rond, langzaam en demonisch. Dirk zag den ouen Gerrit niet opdagen. Vond ie lekker ! Rond 'm woelde de herberg al voller met drommen bestoven zweetke-rels, bek-af van sjouw. Waggelend en krijscherig sloegen hun lijven, massaal en reuzig door den heet-rooien rooknevel. —

Troepjes met blazende, gloeiende zweettronies bleven wagge-len voor 't buffet, de glaasjes tegen 't licht geheven, dronken zeurderig en spraak-zangerig ; plasten het vocht hun kelen in, onder knars van hun klompen op zandgrond. Van alle hoeken

spogen groenboeren en venters in de bezande spuwbakken hun pruimen, zopen en vloekten ze. Op klein bankpuntje, dat open kwam tusschen 't kroeggedrang, smakte zich haastig 'n werker neer, met grauw-moeën kop, en reuzige geknauwde handen bevend-uitgestrekt naar 't buffet, in snak naar drank-koeling.

Tegen tien uur stapte Grint òp, z'n schitteroogen verkleind van stille beschonkenheid. Dirk mokkend en pruttelend, waggelde zacht mee òp, grabbelde duizelig in z'n diepe klepbroek, waarvan de grove voornaad vettig spande tusschen glimmig smeer. Alles betaalde ie. —

Willem en Jan opstuivend, streden, duwend en vechtend, dat zij de helft er moesten bijplakken. Dirk zei niets, gaf, zachtwaggelend, 'n stommen nijdigen wenk aan kastelein dat 't, zóó als hij 't wou, in orde was. Kalm schoof herbergier kleingeld terug op natbeplaste tafel, dat Dirk naar zich toeharkte, kleverig, maar vallen liet op zandgrond en in spuwbak.

— Nie d'r strooie hei Dirk ? baste 'n kerel met diepe fagotstem.

— Aa's je te veul hep, is màin d'r nog ! gierde 'n ander.

Nieuwe drom kerels klomperde in, stapte langs en voorbij Dirk, die gebukt zoekend, in zachten rondtast, lijf-zwaaiend, ruw op z'n handen getrapt werd. Bloed zakte 'm naar den kop. Rauw vloekte ie uit, en flauw loerde ie rond op den grond, maar half beseffend of van hèm of van Grint wat duiten weggerold waren. — Lodderig staarde ie òp naar Klaas die gierde, z'n buik met z'n vuisten betamboerijnde van lol.

Plots vloekte Dirk weer, stapte in wijen waggel, onzeker naar de deur. Grint had 't geld uit den spuwbak gegrabbeld, 't nattig en bevuild Dirk in de hand geduwd. Maar die beweerde nou, met dikken tongstotter, dat 't van hèm niet was, dat hij d'r puur nies verloren had.

— Zoo'n geep ! gierde Willem Hassel hoonend.

Stom bleef Dirk voor zich uitkijken met z'n neus bijna op de deur gedrukt. En toch nijdig, gloeiend nijdig was ie, als 'n bromvlieg onder vangstolp. Niks nog kon 'r bij 'm uit. Alles zat opgepropt. Hij voelde den roes over 'm heen gloeien, benevelend, versuffend. Hij hoorde àlles half verward. Alleen

heet-stellig maalde 't in 'm dat ie nou meeging naar de mooie meiden van Grint, naar de lekkere Geert, Trijn, Cor en Annie.

— Nou... ik bin d'r op haide op stàp... mond ope.... portemenai toe.... schaterde Klaas opgewonden.

Geen woord zei Dirk, vroeg ook niet of ie mee kon. Hij strompelde zacht zwaaiend naast Klaas, de herberg uit, als hoorde ie bij 'm. —

— Nou.. aa's hai.... had d'r sels is.. binne wai 't ook, bromde Willem en nàbromde 'm Jan.

Daar zat Grint 'r 'n beetje mee, want de mannen hielden áán. —... Duufels, doar droeg ie twee, drie dronken kerels in huis.... heet op s'n maide... Moar sullie hadde sain tug soo rejoàl d'r van late snoepe!.. Allainig Dirk!.... die wou die puur wel kwait!.. Die keek d'r soo suur.... soo 'n naidas!.. Da' konne s'n maide nie bestig hebbe. —

Hij had al rond gezien op de donkere haven, of ouë Gerrit d'r ook rondscharrelde bij 'n kroeg om 'm mee te sleuren. Want Willem en Jan waren ook veel betere partijen voor z'n meiden.. Zat veel meer loodpot! Die mochten haarlie bescharrelen zooveel ze wouen.... Als 't maar niet tot kinderen kwam! Maar nou zag ie geen ouë Gerrit, geen Kees, geen Piet. Dan most de brombeer d'r ook maar bij; kon toch vast geen kwaad.

— Mô je nog 'n afsoàkker Kloas? vroeg plots, voor 'n rot kroegje staanblijvend Dirk, met bleeke strakheid in z'n kop en tril-trekjes om z'n lippen.

— Dankkie uit 't hartje kaèrel! Ik hep d'r t'met.... t'met wá' bai màin stopt, veur 't nest hee?.... 't mog d'r weer 'n weekie sain.... dan kraige sullie alletait van main 'n lik uit de flesch hee?.... Jammer da' sullie d'r aige nou t'met juist an 't boene binne....

— Selle wel waiser wese.. lolde Willem sabbelend op z'n woorden.... aa's d'r jonge kerels komme.... da treft d'r nou net ellèndig mooi!

— Niks gedààn jonges! Je houê d'r jullie fesoen!.... daa's onder en boòfe de wet sait hee? jonge maide is d'r hiet brood.. paa's d'rop!

— Nou,.. sullie wete d'r woar Brammie de mosterd hoàlt, piekerde dikbullige Jan.

— Tu.. tu.. tu.. manne,.. hield in dronken energie Grint vol.... main maide binne d'r onskuldig aa's 'n kerk-kruissie hee ?.. 't binne d'r netuurlik jonge skepsels hee ?.. en se binne d'r soo ellendige goeie kooksters, enne meroakels goeie huishousters....

— En Train is d'r tug soo'n ellendig-knap swoàrtje, brulde dikbullige Jan huilerig, lachend van dronken aandoening.

— En Geert.... da' liefe bakkesie ! schreeuwde Willem.

Dirk gromde wat, dreigend onverstaanbaar voor Klaas en de neven, die maar zwegen, uit angst dat ie 't herhalen zou. —

Recht over 'n weibrok stuurde Klaas op z'n erf en huisje ààn, dat stil en klein achter hagen en vruchtboompjes donkerde tusschen het verduisterd groen, midden in geheimzinnige murmeling van zomeravondland, weemoedstil en geruchtloos. —

Dirk voelde zich lam in de beenen. Hij had 'n schat verzopen, maar Klaas niets en de neven waartegen ie nooit sprak ook maar weinig. Dat hinderde 'm nou, maakte 'm barsch en nijdig, toch zonder dat ie iets zeggen kòn.

Bij Grint zaten de meisjes, in 't halfdonker, paf van de hitte, doodop van aardbeipluk, lusteloos en morsig nog, op 't achterend. Toen de mannen instapten, bonkerde 'r rumoer in 't stik-heete hokje, dribbelde 't vrouwenkliekje onder zachte gicheltjes en lach-kreetjes naar de voorkamer, waar de kleintjes sliepen in bedsteeën en ledekantje, en 't duf stonk naar verstoofde menschenlucht, zweet en adem. Zenuwachtig door 't lawaai van de zware stapkerels en schorre dronken stemmen, draaide moeder Grint 't lampje òp vlak voor 't raam, dat half in hoogòpgebloeide geraniumsblad en dennetjesgroen gezakt stond. 't Vuur van de hel-rooie blommetjes vlamde ertusschen en tonglekte, fel-rood. Acht potjes in 'n rij, opgekneld en saamgeknussigd achter 't dichte venstertje, dat nog inniger scheen in z'n kleinen ruitjesbouw, de blommen hoog uitgetakt, tusschen 'n pot-dennetje. Vlak er boven, 't gordijn, geel-blank door-

goud van lichtstroom, met z'n wollige bolletjes, zachtglanzend neergekroesd in 't groen. 'n Klein scheepje hing tusschen ruitje en blompotranden te pronk, met z'n teer mastwerk, ragge kruisdraadjes en koperen boegplaatjes, glanzend tusschen het warme roodaarde. —

Zòò, intiem en stil, 't raampje met z'n uitgeteerd-groen horretje in 't puffe zomeravondkamerke, leefde eigen bestaan achter z'n stille, glansgouden gordijntje. —

Vader Grint al opgewondener, schreeuwde dat ie weer 'n likeurtje voor 't nest had meegebracht. Geert keek glunderigschuw, naar Dirk en de neven. Haar diep-donkere oogen zochten te begrijpen waarom de mannen zóó laat waren meegestapt.

Dirk bleef bokkig, zei geen stom woord, zoende Geert alleen met z'n heeten oogenkijk, pal in 'r wulpsch blanken halskuil.. Nooit nog had ie soo'n lekkere maid sien—— doar waa's Guurt ook niks bij.

Willem loerde van ànderen kant op Geert en Jan lolde met Trijn en Cor. —

Uit achterend in klomprumoer was plots Piet Hassel ingestapt, in schijn zoekend naar Dirk. Woest was ie op den kerel, dat ie daar zoo pàf en stomp naar Geert zat te gluren, hij, die toch ook wist, dat ze al lang met hèm aan 't scharrelen geweest was.— Bokkiger nog keek ie op Geert neèr. Op z'n kousen, stil was ie 't kamerke ingeslopen, morrend in zichzelf dat dâ speelsche meidetuig 'n elk vrijgezel lokte. —

Jan Grint, in 't gangetje z'n klompen uitklakkend, stapte na Piet in. De meiden gierden, bufferden hun kopjes bijeen onder lampgloed. Vrouw Grint gichelde mee, schel, met snerpende schreeuwerigheidjes, dat 't broeihok volschetterde van stemmenrumoer. In lollig opgewonden gebaar zette Klaas 'n flesch jenever op tafel. —

— Moeder!... nou skenk jai d'r aa's 'n klebak de kring rondhaine.... hee ?

Piet was dichter op de meisjes aangeschoven en Jan Grint gaapte, gàapte. Willem vloekte in zichzelf van nijd, dat z'n neef Piet, nuchter en koel, zoo midden in was komen opdagen.

Maar Jan Hassel kon 't niks schelen. Half al zat ie op Trijn d'r schoot, kinstreelde Cor, 't blondje, onder woede van vurige Trijn, die geen jongen kon zien of ze moest 'm hebben. Gauw, met 'n por, liet ie Cor los, keek Trijntje pal in de appels, handstreelde 'r week-kittelend en sluiperig in 'r hals, staarde lodderig verliefd en dronken-sentimenteel, haar brandende begeerende kiekers in. —

In 't ledekantje, wurmden en woelden de kleine plukkers en plukstertjes, half in den slaap. Een kereltje, klaar wakker van lol-gerucht, stootte de anderen òp. — Een vóor één, verschoond, pas wèg onder den Zaterdagavondboen, strompelden ze òp, uit bedsteetjes en ledekant, met knipperende oogjes tegen 't felle licht. — De drie kleine meisjes, in blanke ponnetjes, met hun lachend slaperige, helder geboende rooie gezichtjes, drongen verbluft op de tafel ààn. De jongens, in d'r loshangende smoezelige hansoppen struikelden vàn gretigheid, naar voren. Klaas Grint, al opgewondener, schaterde en grappigde gemeene moppen uit, proestte zich zat met z'n eigen pret, en lachronk. —

Hij vertelde dat ie dat elken Zaterdagavond zoo had geprakkiseerd, 'n lekkeren dronk voor z'n nest, op 't geploeter van de week. Dat mochten ze waarachtig wel hebben. Dan kreeg de heele kring 'n borrel. De kinders rekenden er al op ; smakkerden en joolden al vooruit, wachtten elken week tot 't kwam, met slaap in de oogen. Iedere week moest 'n ànder waken en wakker schudden zusjes en broertjes, als vader Grint wel eens heel laat aanzwaaien kwam. Maar dikwijls viel 't kind-wachtertje in slaap, lag 't heele hufter-zooitje te ronken ; ging de zuip hun voorbij, zonder dat ze 'n druppel drank geproefd hadden. —

Gespitster bleven ze de volgende week, in langen worstel tegen slaap. Hoorden ze dàn flesch- en glaasjesgeluid zacht rinkelen, geslobber en geraas, dàn veerde wakertje òp, hielp hij, in stooten en bonken, zusjes en broertjes overeind ; bombardeerden en drongen ze joelend naar voren, in den kring. En Klaas Grint, schaterde dan, was trotsch, heel trotsch op z'n wakkere kleintjes, dat ze zich niet hadden laten verschalken.

Dirk bleef stom op z'n stoel als 'n blok, deed niets anders dan Geert in 'r donkere oogen staren, en 't gezicht zwart te rooken. Willem schoof al dichter bij, aan anderen kant en Jan Hassel, met z'n log lijf glisserde zich nou heelemaal op den schoot van vurige Trijn, waar ie telkens, met 'n schijn-ontstelden opkieper van afgebonsd werd. Dan gilde Trijn in dollen lach, stootte Willem tegen z'n buik, maar Cor en Annie hielpen Jan weer òpsjorten, langs d'r beenen. De meiden tusschen de stoomende stoeikerels, kregen 't warmer, lachten, gierden en bliezen van hitte en klefferige vurigheid. Piet bestoeide Cor, uit wraak tegen Geert, en zoende Annie dat 't klapte. Alleen als de kerels in brutalen grabbel hun te lijf wilden, trapten en beukten de meiden op hun schonken, die toch roerloos bleven, als van graniet, onder de weeke bons van hun meisjesknuisten. — Vader Grint keek loensch, woedend dat 't wijf de kelkjes nog niet had neergekringd.

Schunnige grappen en woorden ronkten de kerels onder drinkhitte uit; branderig borrelde dierdrift op. Gloeiriger handen tàstten, feller oogen loerden door rookdamp heen. Maar telkens nuchterde vrouw Grint er wat tusschen, dat de kerels even verbluft en sip vòòr zich keken. — En Jan Grint, nijdig op 't bezopen stoetje, den branie Willem, kalmeerde ze met koelen, norschen smak van woorden. Langzaam had vrouw Grint eindelijk kelkjes uit de kast gehaald en neergezet. In fijn zilverende glinsterkringetjes klokkerden klaar de glaasjes vol, en zoetig liet ze, in elk kelkje 'n klontje zakken.

— Enne de laipeltjes moeder.... da' sullie d'r van deur-roere kenne! hee? schreeuwde Klaas, spog-sputterend uit z'n geschroeiden mond.

De kleine meisjes tegen elkaar gedrukt op twee stoelen, met de knietjes onder de schoone lijfjes, als duivenrijtje op tilrand blank, keken met groote oogen waar slaap nog in rondraaide. De jongens, mannerig, wachtten, gierend van pret.

— Motte de kinders nou d'r ook weer foader?.... vroeg zichzelf onderbrekend vrouw Grint.

— Daa's net! soo wèl aas wai hee?... die... die... binne

d'r op kommende waige hee! barstte Klaas jolend uit, sullie hebbe d'r meeholpe.. nie ? laileke kakketoes !.... en d'r aige krom plukt !.... soo tuikig aas de beste.... En nou.... doa' goàn jullie.... wàif.... kèrels !... maide... kooters ! santjes !

Vader Grint slokte gretig, stond zacht waggelend voor de tafel, zakte in zwaai weer neèr op z'n stoel. Mannen, vrouwen, en kinders met d'r kleinuitgestrekte armpjes, klonken beverig ààn, in driftigen rinkel en tinkel van kelkjes. De meiden proestten om alles en dronken te gelijk. Geert schoot in 'n kittellach, dat jenever 'r tegelijk uit neus en mond spoot, ze in krampende hoestbui, rood-doorschokt, dreigde te stikken, inéénkronkelend beenen en hoofd en spuwend-lachte met betraand-dolle oogen. Dirk was verschrikt opgesprongen waggelde weer terug, voelde z'n arm verdrongen door Willem die Geert hard op 'r rug klopte, onder d'r stikhoestend krampgelach. Eindelijk bedaarde de meid, nog nakuchend telkens van jeneverjeuk in 'r brandende keel, gloeiend als had ze 'n peperbus geleegd.

Jan Hassel had haar glaasje weer deftigjes tot aan den rand volgeklokkerd dat 't fonkel-vocht, weer schitter-zilverend kringlichtte in de kristallige kelkjes, en stotterend hoestte Geert uit :

— Joa.. joa !.. ongelu ! !.. ukke ! !.. binne ! ! d'r kwoaje kan.... se ! !

— Aa's nou d'r Guurt d'r is hier waa's ! lachte wulpsche Annie, de jongste meid met 'r mopssnuit. — Geloenscht had ze naar Dirk en 'r broer Jan toen ze 't gezegd had.

— Guurt.... Guurt !.... stotterde Dirk, voelend dat ie wat zeggen moest, die f'rskoont d'r aige... nou.. d'r bast !.. die stoan d'r.. nog feur.. 'n kattebakkie.

Geert dreigde op 't botte, stom-uitgeaarzelde antwoord van Dirk weer te stik-proesten in jeneverslok, maar d'r broer Jan, keek zóó sneu en zuur dat ze d'r lach inperste en neven Hassel ook voor zich uit-sipten alsof Dirk heelemaal niets gezegd had. —

Licht-zilver wiegelde in glansjes om kelkjes, en fijn kristalde 't zilvervocht. Klaas Grint vond 't lollig, dol-lollig, wat Dirk daar uitstotteren kwam.

— Aa's je main nou !.... jai.... jai ken d'r tug soo ellèndig goed liege hee ?.... da'.. da' de lekkere Guurt.. d'r.. d'r aige nou.. f'rskoont.. hee !.. daa's sneu....

— Niks gedaan foàder, hou je bek d'r buite, snauwde driftbleekig Jan, die niet hebben kon dat Guurt door 't bezopen stelletje belold werd, allerminst 't duldde van zijn vader.

— Nou.... kaik !.... daa's... eerst.... 'n be.. laift.... bèfel.... van.... van hooger hand .... hee !.. Gain jai.... d'r na' je snoeptaèlel.. foader ! wil dá' segge !.. nou !.. daa's befèl van main nikker, de swarte Joan,.. eenmoal.... andermoàl.... nou hou je sain heul fesoenelik.... en figeleer je nie.... en nou goan wai d'r nog rais 't kringetje rondhaine hee ?.... Moeder ! gaif de kooters nog rais 'n hallefie.. enne main !... enne.. de kerels.. de volle moat ! hee manskappe ? da' laikt hoarlie hee ?

— Altait lekkerder aa's op 't land te f'rbrande, mit 't hiete spog in je drooge bek.. sloeg Piet er door, tegen Trijn áán, stoeiend met de lange blonde Cor, die stil zat en smakkerend met zoete teugjes 'r jenevertje inzoog, dronkje waar ze dol op was, iedere week. —

Vader Grint lachte luidruchtig om Piet, met oogen nat van glansen en stil uitwerkende dronkenschap. De kerels roerden, smakkerden, en de meiden lachten en likten. En gretig, in felle passie, zogen de kinders 't drankvocht bij zoete kleine teugjes in, piekerden met hun vingertjes klefferig bodempje schoon, boorden en kronkelden d'r tongetjes, spitsig langs 't randje, omlekten de glanzige en besuikerde kelkjes, woelden en zuchten in spartelend plezier. In drukke gebaartjes pagaaiden de klef'rige kinderknuisjes door elkaar heen, schuurden woelig schoudertjes en armpjes langs de tafel. Fel lonkten en vonkten de oogjes in 't lamplicht, en 'n paar brutale jochies poogden te likken, te smakkeren, doopten hun vingertjes in de kelkjes der vreemde kerels. — Onder gelach en gebabbel weerden die hun klauwtjes àf, zonder eigenlijk te zien wàt de kooters deden. 'n Roodharig jochie van vijf, apig maskertje, met wijsgeer-rimpeltjes op hoog-voorkopje ingegroefd, vroeg om méér. En 'n ander,

wat ouër, drensde mee in hurk, z'n hoofd op twee ellebogen gesteund, vingertoppen den mond ingeknauwd, met z'n helblauwe oogen, pijn-lang 't licht instarend. Maar dadelijk, als kreeg ze haar herinnering terug, viel vrouw Grint nijdig uit, dat 't nou dubbel en dwars mooi geweest was, joeg ze de duizelige kleinen met snauw en duw weer naar hun bedjes. Christientje werd aan 'r lange haren meegesleept door 'n drank-verhit jochie van acht, en gierend opgewonden, elkaar beklapperend op de billen, klauterde 't stoetje weer in de verbroeide slaaphokjes, die vol dampten van rook, walmden van snikheete, duf-drukkende kamerbenauwing. —

De mannen joolden met Dirk mee, die plots van stommetje, in 'n vlaag 't drukst wierd van allen. Hij stoethaspelde en raaskalde, stoeide en sprong als 'n klown, strooide gepeperde moppen stotterend rond, flapte en stapte dat de meiden, verhitter, schik in den kerel kregen. — Z'n kop gloeide rood, z'n koeienoogen glansden, en z'n chineesch-kakerige snuit keek sentimenteel. Piet zong schor, schold ieder uit, zoende vlak voor Willem Hassels tronie, de mooie Geert op d'r gloeiend-wulpschen mond en blank open halskuil, dat er vloeken en bedreigingen hurrieden tusschen de dronken knapen. Maar de meiden konkelden 't weer goed. Klaas Grint lachte er overheen en vuriger stoeiden de mannen dan weer, in haat en wrok, tòch voor 't moment met elkaar verzoend.

Duffer broeide de avondkamer in voozen stofstank van gesloten vensters. Het raampje, met z'n geranium-vuur, bladergroen en fijn roodaarde, achter 't vergroezelende licht en vroomgroen horretje, waasde stil-gouïg tegen avonddiep duister van buiten, en elk ruitvakje verpeinsde eigen glansjes van tonige tintstilte, diep en wazig. 't Scheepje stond roerloos met 't ragge touwgeweef, en heel 't venstertje, gouïg aangegloeid in lampeglans, met z'n roodaarden blompotjes, bloemen-vuur, en groene twijgjes, ver-eenzaamde inniger achter geproest en schor stemgebrul, ver van 't burleske geschater en schurend gegrinnik der dronken, dierlijke boerenkerels. Over bovenkant van half gezakt gordijntje holden en lolden schaduwbroklijven

van de mannen, als ze waggelzwaar van hun stoel dansten en loom kankaneerden met armen en beenen gelijk. Dan ging er dronken waggel van rompen en koppen tegen 't gelige gordijndoek ; chinees-schimmig en burlesk-angstig vergroot als ze stapten naar achter, in 't tonige halve kamerduister; schèrper aanrumoerend, en silhouet-zuiver, de dronken profiel-tronies omlijnd, als ze zich bewogen naar vòren. — Smokerig in nevel rookte de kamer rood van gouenaars en sigaren. Scherp in vlagen, prikkelde jeneverstank er doorheen en lolliger in de zomeravondhitte zopen de kerels hun kelkjes leeg, in kleverige klauwen, snurkerig schrei-lachend en dronken doorgrinnikend. Dirk zat met asch bemorst van z'n borst tot z'n knieën, en telkens plaste 'r jenever op z'n kleeren, als ie waggelend opstond en met z'n glaasje in de hand lachtronies der meiden bestrijken wou. —

Met schrik en angst loerden de dochters naar hun handen, die rondzwermden in al woesteren tast. Tot eindelijk, laat in den avond, heel laat, vrouw Grint 't besef kreeg de kerels te bonjouren. Dat had ze nog nooit beleefd, zoo'n latertje, al wàs 't Zaterdagavond. En al loerde ook zij op de rijke neven Hassel, nou, met die arme donders Piet en Dirk erbij vond ze 'r niet veel aardigheid in. Met boffen en beuken drong ze de kerels naar de deur, woedend op vader Klaas, dat ie zich zoo te buiten ging. —

Want Grint joeg de kerels òp, tegen elkaar in, om z'n meiden te zoenen, te pakken, te frommelen. Schor-ironisch, met scheefgetrokken mond, bezwijmelde oogen, die waterig glansden van beschonkenheid, riep ie hikkend, en òpwaggelend van z'n stoel:

— Alletait.. in.. 't fesoenelikke.. Soene.... iiii.. iii.. 'n 't fesoenèlikke.... enne.. pakke.... innnn.... 't fesoenelikke.... enne!....

Ze zoenden, dat 't klapperde, en de meiden verhit en vol verzet toch, bedroesemd, opgehitst, en nijdig-beschaamd tegelijk, trapten en sloegen. Annie en Cor vooral, duwden met vuiststompen en kleine mokerslagjes de rook- en drinkmonden grie-

zelig van zich af. Toch voelden ze niet te kunnen weghollen, om de lekkerige duizeligheid en soezerige zinnelijke hitte in d'r lijven, van 't drankje. — Maar vrouw Grint waakte, hield ààn. De kooters konden niet slapen, zij moest d'r ook in,.. kortom, 't was d'r 'n skandaal, zoo laat naar 't nest te trekken. Dat was nooit nog in d'r leven gebeurd. Schoorvoetend, met brandende monden, scheefgewrongen van heete, verterende begeerten, met gloeioogen, in vlam geloerd op de guitige donkerlonkende kijkers van Geert en vurige Trijn, op 't slanke lijf van Cor, en de warme molligheid van Annie, trokken ze af.

Klaas Grint waggelde ze nog achterop naar 't pad. Z'n dronken haperende hik-stem, krijschte wat nà, onzeker verglijend in klank-schorre lalwoorden. —

In ruzie-smorende innigheid en vriendschappelijke woede, waggel-stapten de neven, over 't maanbleeke duistere pad heen, armen ingehaakt, elkaar vervloekend. Ze zongen en raasden zich naar huis, met straatliedjes en dreunende scheldwoorden, uitrauwend in stildroomenden zomernacht, doordauwd van zoete geuren. En vóórt ging hun beestige passie, die de zwoegers, als steigerende, duistere furiën rondtrampelen liet, in 't nachtelijk stil-donkere Duinkijk.

VIJFDE HOOFDSTUK.

Vale lichtgloor van ochtendmaan weifelde boven het polderland. — Zomernacht, in vochtige stille glansen, was aan 't versterven, in eindloos stille ruimte. Geruchten van eeuwigheid, suizelden in schelp-ruischend doorduisterd luchtgewelf en aardschemer. — Rust van weide-sluimer waarde rond, in zachten ademhaal van landontwaken, rond lucht- en aarde-stilte.

Luidlooze groei van wazig, zilverpaars ochtendgloren, alom. Stilte, heilige stilte, huiverde over 't polderland, eindloos bedehuis van zwijg, godstilte in kring van bidders. —

't Licht verweefde en groeide in wazige gestalten, uit nevelig nachteduister. Zacht, doodelijk zacht en broos áángloren kwam 't licht, stiller, sluipender over 't morgenstille, glorend, zilvergrauwe land. — En àchter de paars-grijze hemelwolken, die áánlichtten in sterker gloor, staarde de nacht, al bleeker, blééker.

In grijs-paarsen toover en tinten van sluimer, glorend en vaal droomde 't stedeke Wiereland òp uit een mist van paarsen, ijlzwevenden ochtend-damp, die òm de vage daakjes, vèr-af van 't land, langzaam weefde, al wééfde, ragweb van bleek morgenpurper. —

Geruischloos wiekte de geheimbrooze landstilte òp uit den roerloozen ochtend. Zachte tocht van blanke lichtvleuglen, ruischte over de nevelige stedeke-daakjes, en violet-teer òpkronkelende landwegjes. Al zachter vloeide àán 't hemellicht, in wondre weving, geheime groei van glansen, — àl paarser gloorde 't boven de wondre stille weien. —

Tot zacht geruisch van ontwakend leven kwam beven boven

't land, murmelend vibrato van wond're zoete klankjes, aanstemmend den landelijk-zilveren morgen. Heel van vèr, en rondom, vlei-tjielptengesmoord, angstig-ingehouen, kweel van vogelenkeeltjes, murmeling en wiegeling, zoet-innig luit-gestem van luchte-zangertjes. En sterker preludeerde òp, gesmoorde jubel van zilveren kweelertjes in ochtendgebed, al áánstemmend den dag, den goudrooden zonnedag, die komen ging.

Heilig, verstommend heilig, vloeide de zilveren fluister van orgelende keeltjes door luchtgewelf, een blank, zalig-zomersch landgerucht, áánklankend al jubelender, zoeter, al fijner en hooger, mèt 't glorende licht van den morgen.

Zilver-blanker en wonder-heimelijk verruischte het licht achter de harpenaartjes van hemel en wei, die wiek-vluchtten door wolkenruim en graszee. —

Zomerochtend-gloed, roodblond en groenig-goud, àl goud, verpurperde dampiger over 't eindloos land, en heel de aardekom rookte van rood licht. —

Van ver, uit nachtweefsel, schemerglansde de hemel, en paarse wasem nevelde. Zacht-blond, roodblond èven de hooischelven, in glanskopering rij-den áán, betoortst in toovervuur van bergje tot bergje.

Van erfjes àf, uit Wierelandsche huisjes en polderstolpen, klonk haangekraai, zomer-zang'rige klank en zang, die hèl opgroeiden uit de stilte-eeuwigheid en neerstortten in gouden geluidsval van triomfaal alarm. Elk geluid, zwak-stemmend, aanzwevend uit paars ochtendgrauw van stadje, vèr naar weizee toe, werd zang-trillend leven, verwiegelde tusschen luchtgewelf en roodaarde-gloed.

Sikkelmaan zilverde zacht in aanlichtend lila-blauw van hemel, waar, tusschen meeuwblanke wolkjes, bleek purper streepte. Heel ver, naar nog glorenden polder-horizon, boven dorpjes-verren nevel, gloeide òp in rijk van glorend morgenrood, een brand van bleek-oranje vuur, 't schemerend wei-groen zacht bekaatsend. Daar, òver 't dorpsnevelige, zweefde klooster-heimlijke stilte. —

Plots, in een kring van paars gewolk zweefde òp 'n kruis,

bloedrood in prachtschijn, hoog-òpgericht in 't luchtgewelf.

Uit 't paars rondom, schuifelden gestalten, wazige morgengeesten, die stom den stervenden nacht instaarden. Langs 't bleek oranje schuifelden ze voort, 't nevelrijk van morgenrood in, verheiligd, met wonder licht beglansd. — En stil, in hun god'lijken staar naderden de morgengeesten 't oranje vuur, òm 't wolken-belichtende hemelkruis geaureoleerd.

In zachten ochtendgloed ging rond geheime groei van wolken en licht. Midden in 't paars-massaal wolkendom was plots het kruis geslonken, doorbroken tot toortsenkrans van rood licht.

Haan-kraai verklonk nu in sterker ontwaak-triumf over 't morgenland, en hoòger mèt zonnegloor, viel blank fluitgeruisch in, wiegelend spel, jubel-teer en murmelend van windharpen die te neurie-peinzen hingen in 't glorend-purperen luchteruim. Vogelkens mijmer-zangden, ontroerend-broos, en uit de aardewei wonderen òp, paleizen van zoet luitenden jubel, klankenhallen en poorten van zomervreugd, in den kleurigen gloei van morgen-gloor, rood-wazig en groenend-goud, omspuid met den zilverenden damp van 't eerste nevellicht rondom. En wind-huiver omdauwde 't polderland met bloemenzoet, graszoet, hooigeur en klaverrook. —

Al sterker ruischte áán 't licht, zette in wondren gloed en fijnen glinster de groen-gouden wei, wekte de stille peinzende kleuren van 't hooi, de haver, de rogge. —

In zang van toortsige gloedsfeer begon 't heilige gebed van de tinten naar 't licht.

Heel de ochtendpolder, toch vol wondre stilte-geruchten, vage klanktrilling en vroom gesuizel van 't landstille eindlooze; al de hooi-schelven, de bloeiende klavervelden, de weibloemen, jubelden zacht-ingesmoord naar de Zon, die verrijzen ging. De luchtrand, rood-dof vergloeid, onder 't massale wolkenland van paars, kartelde en wentelde nog wat vurige zonnewieltjes, dat 't sprankelde van vonksels rondom in het ruim. Van verren horizon, aan polderdorpjes, glansden roode daakjes, in grijsvioletten morgennevel, en torentjes spitsig en bits, ontgrauwden. —

Goudgroen golfde het licht, ochtendazuur van blauw-penseé glansen en weerschijnen in, gloeide de wolkkring boven horizonbrand áán, als paars vuur, àl hooger prachtpaars, eindloos uitgekranst in 't hemeldiep. De hooischelven, in koperen goudgloed, stonden aan één zij te branden in goud-vochtigen nevel en rood-sferigen lichttoover in altaren-wonder, door ochtend-goden er om heengeademd. —

Golfgloed van rood-goud beefde van schelf tot schelf. Over heel de weizee vlamden zij áán de bergjes in liniën, tooverroode gloed; meer schijnsel dan licht, meer waas dan glans, vreemd gegloei van nimbus-brand, die trilde en toch schroeide, vlamde, straalde, en zelf zich weer wègweefde in sfeer van wonder-zàcht schitterend goud, dat tusschen de schelven wiegde en weefde, en de wei-aarde ros-groen begloeide.

Laag, scherend langs 't land, zengde blonde gloed van 't ochtendlicht. — Hier en daar fonkelzwartten de koeien òp in hun glanzig huidgit, dat glansde als natgeplast satijn. —

Wierelandsch stadje uit paars grauw opgedampt, begon te leven, in weerglans van ochtendrood. De pannen-daakjes, bijeengebrokkeld, vingen glanzen, donker en lichtrood, grijs en leiblauw. De groote toren stond beaureoold in madonnig vuur, dat goud-zacht gloeide, en van vèr, er achter, uit 't sluimerende stedeke, jubelden zacht méé ochtendgebeden van lichten en kleuren. Aan polderweirand, waar zòn verrijzen ging, kwamen dampig en rood, uitstralende zonnesluiers, en in zwier van gazen wiekslag hing zweeflicht over eindloos groen. —

Heel 't polderland verwasemde meer en meer z'n vroom-rooden ochtendbrand, of diep in de hemelen, àchter aarde-duister, een God voorbijging, en zijn fonkelende stoet van lichtende hemellingen, 'n gloed en praal van jubel-glansen, vóór z'n zonne-gang liet uitstralen, den morgen in. —

Soms leek de roode aarde van binnen uit te gloeien, fel brandend, door gronddonker heen, licht vervlammend uit zengend binnenste. —

Van Lemper-polderkant wolkte paars de lucht, rose,

gloedloos, in zachte verglijing van purper-weeke tinten. Dáár in 't eindeloos luchtstille, was heimvol naspel van zonnegloren, lag groen van bouwgrond er onder, in een koester van licht, brandden langzaam de wolken áán, ruischte een sombere huiver van tinten, ver buiten zonne-komst.

Dammetjes stonden aarzelend te kleurgroeien in 't stille bouwbrok ; rijzen piekten zilverig-brons de lucht in, en klaaglijk geloei van verre koeien woei áán, over weiland en hooi, ver, waar 't vergalmde in 't murmelende ochtendgerucht van 't land.

Verder den polder in, langs de purperende slootkanten, die in 't nevelzwierige morgenrood en hemelgloei te dampen dauwden, wasemde 't kanaal als 'n breede bron, lichtend in een kleurigen wiegel en kabbel van schijnsels en dauwglansen.

Als in sprokenland dampten òp, gestalten en kleur-nevelen, in stoeten vlietend, al vlietend en zwevend langs de gouden oevers, verkwijnend en opgeslurpt, sprookjes-grillig in hemelgloei, verschuiflend over 't rood-begloeide gras.

Door de hemelen oneindig, ging bang-ontzette, stille werking van kleur.

Onder den muur van paars gewolk aan horizon, gistte en bloedde 't rood als bezworen brand, goud-rood bloed van den gestorven nacht, geofferd aan den naderenden zonnegloor. Geheime vlucht van geruchten ging blank en blond door de ochtendluchten. 'n Angstige stijging en aangloei van kleur en licht, brandde, smeulde, sintelde in 't hemelwelf. Als begloeide koepel erautte luchten-welf zonnekomst, in dreunenden kleurenzang

Het land, met z'n aangegloeid groen, de geluidlooze daggroei, de blondroode, de blond-gouden zomermorgen, uit paarsen nacht van hemeldom en sterre-zilverend-duister òpgerankt; de gloeiende ontwaak- en licht-jubel van huisjes en verre boomen ; de zang van koeien, in de stilte-eeuwigheid ; het stijgen van de vogelenkeeltjes, als harpjes en vedels, in zanggekwinkel, — alles werkte en jubelde door de hemelen, 't godstille morgenland, herautend de zonnekomst.

Onder 't muur-hooge wolkenpaars waar Zon moest verrijzen, gloeide vuur-feller òp 't rood, al hooger in gloed, den verren wolkenomstand bevend bevlammend. En alles kleur-herautte áán 't felle groote Licht dat komen ging.

Er zat bange ontdaanheid en grootsch ontzag in de kleur-wolken, die opdreven ten jubel, nu niets nog verrees!

Maar àchter den horizon, waar 't zonnevuur gloeide, in een brandenden vlammen-ring van licht, gebeurde al de onzichtbare stijg van de Zon, laaide vuurweg òpen, in walmkleurigen brand, áángloeiend al sterker de wolkenrijken, rondom geschaard in den gloed-bloedenden hemelkoepel. —

Wat stomme landwerkers stapten over polderbrugje van kanaal, naar de dorschen. Onder hun beenen brandde de aarde rood, roodblond, goudgroen, en hun gezichten gloeiden in aureolenglans, omvlamd van hemelvuur, dat uitstralen kwam.

Stom liepen ze áchter elkaar, de stille zwoegers, even starend in den vlammenden horizon, waar 't licht herautte. —

Eindelijk, 'n kartelende vuurslang, als 'n kronkelflits van bliksem, òmgesmeed in één schok, één tril, tot vuur, boorde uit den luchtbezworen brand òp, ontzettend van kracht en hevigen glans, met bevenden roed-gouden-kop fònkelend.

Plots gloeide héél de luchtbrand aan, vlammend rood, en de muur van paarse wolken boven den morgengloed, schroeide tot violet-vuur, dampte uit, een azuren waaier van goud, in felle breede stralen, doorspat van trillend roode zonne-fonkels.

Laaie gloed danste en sidderde in nadering van Zonnegloor. Brandgeur rookte rond in de hemelen. —

Al de wolkgrotten, de wolkruïnen, de wolkpoorten en burchten, vlamden in den morgenbrand. — En fèl, in den vuurschijn dromden wolkwezens òp, kleur-herautend in ontzag, langs de aarde, de hemel-randen. —

Op den trillenden vuurkronkel, omgesmeede bliksemschicht, die aangloeide in al heviger fonkel, hèl-rood, dromden de wolkwezens, en nevelgeesten uit violet wolkenrijk neergedaald, al sterker herautend, met aangezicht in gloed geschroeid, gekeerd

naar 't groote licht, naar den Zonnewagen die rijzen kwam, áánschuimen z'n brandende en ziedende wielen in een golfgloed van rooden wonderglans. —

Ontzettend verstild, ging de vlucht van geruchten over 't landgroen; één suis, één fluister van aanbiddend, wachtend leven. —

Mysterisch geruisch van verstommende klanken, harpte wèg, over 't land. 't Riet zong zachtsten fluister, de korenhalmen ruischten zang-zachter, de weibloemen, blauw en goud, glansden vreemd, in extatischen gloed. —

Hemelwelf van Lemperpolder gloeide nà, in rose brand, en wolkrijken daar, herautten nà, ontzag voor stijgend hemelvuur. Over heel 't polderland scheerde 't licht. Roode dauw dampglansde, en vonkgroen verdruppelde schittervuur in 't natte goudgroene vochtgras.

Heel de polder, eindloos, zwom in gloedglansen van purperen brand en groen-goud zomer-vuur. Het kanaal wiegde zonnerood, zonnegoud, zonne-paars als 'n schitter-paarlmoeren kleurplas. —

Peinzend-stille bruine paardjes wachtten, laag den kop; githuidige en rood-bonte koeien stonden omfonkeld, omplast in 't licht, dat steeg, stéég, in laaien gloei. En trillender, de levende vuurbliksem, omgesmeed tot slang, in den fellen hemelbrand onder violetten wolkmuur, gloeide áán. Vuurslang verbeefde rood gevlam op wolkenkring rondom, en z'n spitse kop siste 't morgenlicht áán, tot heller goud-rood vuur, tot gloeitroon.

De hemel laaide òp, spoot uit vulkanig brandgoud. — Overàl, achter violet-vurig gewolk uit, rookten brandstapels, lekte vlammenrood. —

Plots vuurde òp, hèl-gloeiendst, 'n trillend punt, brok kraterkogel, en lòs achter de lichtende aarde, zweefde òp een bol van ènkel laaiend schitter-hevig vuur, ontzèttend van fonkel-rooden oer-gloed.

In één schok van licht, laaide heél 't polderland òp, in roode blinking, goud-groene helheid van hevig licht, als stond de aarde in brand, volgestort met zonnetoortsen.

Een zwijmelende jubel van kleuren en glansen zengde rond de wei en 't hooiland. Het kanaal, waar de zon laag-scherend, op neerschoot stralenbrand, met z'n gele wipbrug stond in rood-gouden flakker van licht. —

In ontzettend moment van luidloos verschijnen was Zonnebol in z'n daverende helheid, z'n trillend rooden zèng, achter de aarde opgezweefd, en snel z'n goud-vurigen troon genaderd.

In matelooze kracht, stortte hij nu uit, zeegolvend breed, eindeloos licht dat deinde, en roodvlammig golfde en goudwiegelde éérst, maar plots schroeide en zengde, en rondslingerde zonneflambouwen, tusschen 't gras, tusschen de hooischelven, tusschen beesten, dammen en rijzen.

Dollendans van licht zonnesprankelde, spartelde en priemde, lanste en pijlde uit den hemel, die zelf, als immense koepel van zonnevuur polderland òmstolpte.

Alles beefde in den ochtend òp met 'n schok van fel genot. Ruisch van goudvleugelenden wind woei áán, tusschen een bazuinstroom van zomervuur. Kwinkeleer jubelde òp, losschaterend, onder de gouden hemelpoorten als orgelkelen, hoog in 't kleuren-ruim uitzingend. —

Een zomerende bloesemgeur wasemde uit de rood-begloeide, wonder-glinsterende weien, en zonnevreugd omdaverde de bebouwde aarde.

De Lemperpolderlucht wolkbrandde in nagloei van 't eerste zonnevuur. Afgebrokkelde vlammepoorten ver-rookten er kleurwalm. 'n Weg dáár, onder poortendom, lag open naar hemelburchten, waar teer-rose verschieten schemerden. Karperkleurige lichtschubben ringden boven de poorten, en vèr, heel vèr, onder hoogste, vurig bezonde wolkenruïne, hingen lampions van zonnegloeiing tusschen gouden regenbogen in 't blauwend firmament.

Zonnegod luidde z'n goudene licht-klokken uit, in 't brandende hemelruim. De Juliochtend bleef jubelen van lichtglorie, tot plots zonnebol onder violetten wolkmuur wegdook. Er tegen-

over, in geweldigen kring, was plots ingestort ontzag'lijk bouwsel van kleurwolken.

Als 'n stukgewaaide gothische kathedralen-stad in hemelruim, bleven zwerven en zweven daar, brokken gloeiend brons, karmijn, en purperen gloed-scherven, roode torenspitsen en klokkengouden cijferplaten, blinkend tegen 't sterker jubelblauwend azuur.

Wolken als kruisramen en bevlamde vensterbogen kathedraalden er, doorrinkeld van geel, doorstroomd van bloedrood, kanteelen en schipstukken, in vlammenpracht, doorstookt van laatste schijnsels.

Stille werking van zonnebrand vergloeide overal. —

't Kanaal bleef wondre allegorieën-stoeten uitdampen, in paarlemoeren schitter.

Plots achter den hoog violetten wolkmuur, langzaam verzilverend bij 'n gloeihoek, vuurde de zon weer uit, niet meer als 'n rood-barende bol, trillend van zengenden stralenflikker, in hel vulkanenvuur wonderstil uitzwevend achter donkre aarde, maar nù, als felle goudkokende krans, violet bevlekt en roodgroen ompijld, ruischend verterend in wit-goud vuur. —

Eerste toovertoortsing van ros-rood, was weggeschroeid. De weiden groeiden aan, eindloos in 't licht, en boven 't polderland, sloeg een warrelwind woeling in 't zonnige, hel-schitterende gras en koren, blinking in de wolklucht, en vluchtstoei in de schaduwen. Goudlicht stoof òp, glijdend, schuifelend in wisselglansen over 't land en de gods-zonnige heet-doorschitterde slootkanten. —

De wind, zwoel en wild zwabberde over 't ruischende riet, en de korenhalmen in zacht-zwellende aar, zwiepten in sterken druisch. —

Overal in blinkende pracht, heet, zonde 't morgenland, gloeiden de stolpdaakjes en blakerde hoeven-wit-gegevel. En eindeloos 't heet-gezoende gras-groen gloeide, tusschen de blonde hooischelven. Blauwer 't hemeldom koepelde uit, verbleekend de kleur-wolken in 't stralend, brandend blauw. De wind doezelzakte en joedelde op spothoorns wildjolig, door 't heete land,

blies zwoelen tocht in dagsnikke hitte, blies kuilen in de tarwe, knakte halmen, besliertte in ruischschrik al woester 't riet, stoof zandwolken langs polderweg op, kolkerend hoog.

Het wipbruggetje met z'n zonnig begloeid geel hek en ophaalleuninkjes stond heller in gouden vlam, ànders weer dan in z'n eersten rooden wondergloed, bij zonnekomst.

Als wind, moe van blaas op joedelende spothoorns, ergens aêmechtig neerlag op 't land, gloeide de grond in hel zomervuur, knetterden de halmpjes in 't groen-gouden schitterlicht, knapperden de aren, dreef de dag áán, op 't stille goud-zilveren licht, 't wit-heete goud-schroeiende van zomerpolder, vibreerende de eeuwige fluister-stille verte van Hollandsche wei-eenzaamheid.

Zangerige geruchten wiegden áán, zengend zonnegoud blakerde de hoeven en erfjes, waar boerenmeiden stapten naar dorsch, en bronzen werkkoppen langs de brandende hooischelven schoven. —

Langzamerhand kwam er licht gewerk van hooiers op het land. Windzang joedelde tusschen de bergjes in flapperenden stoei. Klankvage morgenmuziek luidde òp over 't ochtendland, week aarzelgeruisch, murmelend van ver en dichtbij. —

En overal, van allen kant straalde en vlamde de landelijke ochtend, door 't rust-zalige van wei en hooi, den blonden zonnevurenden halmenzang; op klaverrood, paars bloemsel en geel; op den gouden trillenden brand van schelven. — De roode helschaterende gloei van stolpdaakjes vlamde in 't blauw-trillende luchtvuur; eindlooze doorzonde weilanden dampten in malschen schitter, van 't gouden poldervocht doorsapt en de wondre fijne zonnige slootgloei hèl lichtten als kobalten plassen, verwiegend zomervuur. En ròndt 't hooiland, de weidengloed met z'n koeblanken schitter, zwart-begitte en bontrooie glansen, van 't grazend-zonnige vee.

Zoò, de nevel-gouden morgen, schitter-blakerde wild met den stoeiwind er achter, die doedelzakte op spothoorns, en dravende zilvervloten door 't lichtruim joeg, tot soms hij plots zwoel en paf lam lag op de velden. En heel aan den horizon rondom de dorp-

jes trilden in dampig goud, als naderden de torentjes en huisjes daar den eind'loozen polderkring van groen en licht.

II.

Tegen half negen, op boerenkar hortten Kees, Dirk en ouë Gerrit hun hooidijk òp. Dirk mende, wou alleen hebben, dat de Ouë meeging om rond te harken in den windstoei. Te vroeg was 't nog om op te steken. De boel klamde nat. Ouë Gerrit omtastte de hoopjes, bromde wat in den wind, keek angstig naar den heet-blauwen hemel. —

— Hoho !.... op die smalle daik.... daik hier.... ke.. je.. ke.. jè vast nie teuge wind inkeere hier !.... daa's niks gedáan.... hee !.. aa's jullie d'r nou eerst.. rais.. huhu !.. die mikmak anharke.... hee ! — schreeuwde Ouë Gerrit naar Dirk en Kees, die de boomen boven de wielen van boerenkar, met handen en voeten in de binten stampten. Z'n stem verwaaide in windvlaag, zwabberde klankloos naar de kerels, die aan dijk-end stonden.

— Sel wel op poote sette, Ouë, schreeuwde Dirk norsch,.... wai beginne d'r van hier.... eerest die hoopies op de woâge.. in vaif kaire is 't doan....

— Allejeesis ! da wordt dur 'n karwei tut an den oafed ! hee.. riep Kees gebluft.

— Daa's net, en teuge àcht.... mi die vuile oafeddamp.... is 't suinege Job ! je naimt d'r de boel nat in, moar 't mot !.... die duufelsche oàrebaie.... en errete skreeuwe om onster hee ? Hèp je nie.... dan mò je nie !.... ik wil d'r hier morge nie weer stòàn !

Julizon blakerde en wind joedelde in zwoeltegloeiing. Felgoud omschoten, trilden de hooischelven in 't bazuinende vlammelicht, en er onder wasemde 't doorgloeid gras, smeulende hette uit. Ouë Gerrit scharrelde rond tusschen 't hooi, los neergemaaid op dijk, dat droog veerde onder zijn klompen. Den wagen had Kees 'n eindje hooger smaller dijk opgereden. —

Dirk die het hooi opbouwen ging, was karbuik ingeklauterd, liet z'n klompen neerklakkerend afsullen van z'n paarse kousen, op 't grintpad. Zon gloeide, maar telkens stootte onrustiger òp, zoeltig-zoete windflapper en rilde zwierd'rig ruischend leven, onder halmen en riet. —

Hemelkoepel stolpte eindloos blauw nu, hoog vuur van lucht, en van alle polderhoeken stapten loom de laatste hooiers òp.

— F'rek.... stong 'k t'met moàr ook in de wai.. mi die vuile wind.. Sel je strak en-an wà belaife, verzuchtte Dirk naar Kees, — sullie kenne d'r beest t'met mi sain kop.... in de wind sette.... moar hier.... op dâ smalle kreng f'roer je vast gain vin ! Moar 't mot hee ?

— Daa's net, 't mot, kauwde Kees gemoedelijk na, tusschen z'n dunne lippen, met 'n sisstraal z'n pruimpje 't hooi inspuitend. Rood onderspul van boerenkar, veeren en wielen, vlamde hèl onder krat en buik-end. Dissel gloeide rood als 'n kromgebogen bazuin, en z'n koperen punt stond zon-beketst, goudfel te fonkelen. Op 't land vèr onder hun dijk, kwam drukker beweeg van hooiers. Witte zonnehoeden en blankstrooien, bewogen op de brons-bezonde koppen, onder 't opsteken. Karren met hard-groen zijwandsel, rood krat en wielspul, knetterden heet-rood van ver tegen 't glinstergras, in laaien zonneblink, warm omvocht van hette, zwoele, dampige, smorende polderhette, òpnevelend uit fluweelmalsch gemaaiden grond.

Dirk kon 't maar niet verkroppen, dat ie nou niet op 't land 'n hooihoek had, schold tegen den Ouë, waarom ie toch juist dàt vervloekt dijk-end nemen moest.

— Hoho.. main Kristus jonge !.... da' ke'k tug nie helpe hee ?.... da' d'r nou toefoàlig wind op de ruimte stoan.... hee ?.... Hu ! hu ! sullie hewwe main da' daikend tug nie f'rkocht, mi-sonder wind hee ?

— Nou.. furt moar Kees, gooi op ! norschte Dirk, — .... die laileke kwinkkwankers, f'rkoopje je alles mi wind hee ?.... Hee Ouë ! ?.... aa's 'k boòfe 't roam bin, kaik jui d'r dan wâ de wind wil.. hee ?..

Diepe hooigeuren, honingzoet, zwijmelden om den wagen heen, en warmer broei van licht en aarde wasemde òp zomergloeiing van polders, koortsig en zengend. 't Rondom gemaaid gras op de weien, warm-groen, fluweel-doorgloeid, zong hoog in 't schitter-licht z'n wonder lied van innigheid en de blankhouten harken gristen en ritselden door 't hooi, met gerucht van grazende koeietongen. —

— Loà poard effe loope hee ? riep Ouë Gerrit naar Dirk onder 't opharken.

— Dá' mô je moar maine, hai blaift d'r vast woar ie stoan !.. is 't main knol ?

Zalig-zomersche geuren, zonnig-zwoel en dooràdemd van bloemenzoet, zwierven rond, in de lucht en wei-zee. De schelpruischende polderstilte, de mijmer-zachte wuif van 't slootriet, en de halmenfluister trilden door de heete schitterlichte lucht als koelte-suizel en droomrig geklots van golfkabbeltjes, soezend slaperig, tegen blank-zonnend strand. — Eindlooze ruimte van bevend licht, hemelblauw en groen, lag er tusschen de werkers. Als oneindige kom, volgeschuimd met lucht en groen, gloeide de lage polder onder den hemelkoepel, blauw-barnend-vuur, waar de wind in zonnig-zwierige vlagen doorheen dartelde, huppelend en stormend, zacht joedelend en stoeiend, alsof honderden kwelgeesten tartend zang-doedelden door 't snikheete land. — De hooibergjes verbroeiden in zonnevuur, dat lèvend op ze neerlekte, ze kontoerde in een trillenden zoom van heet goud. — Naar bouwgrondkant van polder was druk gewoel van blauw- en baairoodbekielde kerels en wijven tusschen de erwten en veldsla. Daar achter en òm, dromde 't vee luierend bijeen, slaperig traag in de drukkende hitte. De koppen opeengedrongen, koester-broeiden ze in de gouden vocht-warme wei van verre, begit, als met waterplassen glanzig oversmakt, in smeïig schitterlicht, verglijend tusschen de plooi-glanzende blanke huiden. Op verren dijk, aan horizon, gingen traag twee boerenkarren, donker-kleintjes, als speelgoedwagentjes, tegen blauwen hemel in. Dichter bij de Hassels, waasde 'n nevel dauwig licht over 't gras, wonder beglanzend 't heete groen, dat hoog-

gloeide, fel verschitterde, elk halmpje, in één fellen brand van goud.

Kees stak òp. Met z'n scherpe tandvork boorde ie diep in de schelven, en in kreunende rukken smeet ie den karbuik vol. Dirk met branderigen zweetkop, sloeg òm z'n rollen, en bouwde breed uit, naar één hoek. De eerste opsteek smakte makkelijk op Dirk neer, gloeiend in z'n handen. — Kees alleen kreeg telkens bij opzwaai van z'n vastgeboorde hooivracht, volle laag van windjoedel, die in ruk-stooten om zijn blauwe kiel heengierde, dartel-woest, en sarrend bossen van z'n vork afzwiepte en rondsliertte op den dijk.

— Nou, ikke seg je, dá' de wind dwars veur de woàge blaift Kees! kermde stem van Dirk, 't opgestoken hooi hijg-zwaar omknellend, aemechtig tusschen z'n armen. —

— Daa's main dunk ook! zei Kees ademloos, wá' hitte! ik sweet d'r nou al aa's de pest, 't is soo duufels broeis, 't hooi! je brant d'r t'met je almenak àn.

Dirk bromde hoog van z'n kar wat terug in den wind, met z'n bevenden zweetmond geperst tegen 't hooi dat Kees òpgesmakt had.

Eerst rechts, dan links, waggelend en woelend z'n paarswollig bekouste voeten in 't heete goud, rolde ie de stapels òp, vast inéenpersend met z'n heele lijf, uitbouwend bij de hoeken. Ouë Gerrit liep onrustig rond de kar; loerde dàn naar de lucht, met verschroeide knipperoogen, dàn tegen 't woelige lijf van Dirk òp, dat in z'n kielblauw 'n helle plek zoog in den vuurblauwen hemel.

Rood-bezweet drupte de nijdige zuchtende zwoegkop van Dirk, woest omprikt van z'n hard-geel haar.

Kees had z'n òpsteek boven 't hoofd gezwaaid, maar 'n zware vlaag, rukkerig en fel-tartend, woei er heele dotten af, in sliertenden gouden harenstroom óver z'n worstelenden vergramden kop héén, die volgewaaid blondde van hooipijltjes. Vloekend gooide ie 't restje op z'n vork weer neer, drong op nieuw met woedestooten de tanden in de schelf, die trilde in omlekkende hitte van zonnevlammen. Zwaar-kreunend perste ie z'n lijf

tegen den steel, rukte ie weer òp 'n reuzige vracht, vàstgebeten tusschen de stalen vorkkaak. Langzaam stapte Kees naar den wagen met schuifelpasjes, bang voor nieuwen windwarrel, die weer hoonend en joedelend aanfloot, zacht tochtte om 'm heen, en tartend, verraderlijk koeltjes òmstreelde.

Dirk kroop àl hooger den wagen òp, stond in 't gouden gevaarte gezakt, bezweet te wroeten, te verbroeien en verbranden.

— Nou Dirk, mô je hebbe? schreeuwde Kees tegen den wind in.

— Hier, an de kop! krijschte Dirk terug, van veure òp!.... f'rdomd.. aa's je.... aa's je loàie ken! in soo'n wind!.. je wee nie.... wá' je-doèn.... hee!.. Ouë kaik d'r uit! goàn 't wèl?.... of se'k te wait uit?....

Kees was met z'n reuzigen stapel boven den kop geheven, naar 't voorkrat geschuifeld vlak bij 't paard, en Dirk op den wagen, kroop knielend naar voren in waggel, op 't brandende hooi. — Ouë Gerrit met de hark in z'n hand, kwam schouderkrommig aansjokken, in fladdering van lokken, onder z'n maaiershoedje uit, keek angstig òp naar den wagen.

— Nou.... skaif.... skaif!.... nog nie.... ho-ho! da' gong! Moar paa's d'r op! hu! hu! da' je nou noar achter goàn! gunters! aêrs kom je t'met in ééne sai van de wind te hange!

— Zachies an Kees! zachies an! dofte Dirk's stem uit hooihoog blond gevaarte, afgebroken, doorhijgd van vermoeienis,.. zach... ies an!... ik hep... sain... saa'k stikke... nog nie beet!

Kees schuurde hooger òp z'n vork langs 't voorkrat, rekte zich op z'n teenen. Rond z'n kop en borst dartelde de wind weer, fluit-zangerig, verzwiepend blonde hooifladders. Hooger òp, blies ie Dirk in klefferig heetrooie zweet-tronie waar angstige kommer op spande en jammerde. Woelig waggelend hurkte z'n romp al hooger op 't veerende, krakende hooi-blond. Z'n kiel, violet-blauw uitgewasschen en verdropen van kleur, flapperde wijd en bolderig, en z'n geelharige zweetkop, stramde rimpelig als 'n beschminkt chineesch masker. Zonnevuur daverde, omlekte 't hooigoud verspieste er gloeipijlen in, uitrookend in hitte, dampend in de hooi-gloeiing van den wagen,

die met zwel-lijn geweldig tegen 't blauwe hemeldiep opbergde.

Ouë Gerrit was weggegaan, harkte weer op dijk-end waar 't grint gloeide en knerpend piepte onder z'n sjokkerig-tragen klomp-klos. —

Z'n hel-witte klompen, blank geschuurd, dribbelden tusschen de schelven op zonnigen grond, soms bij hiel en neus achter de hoopjes uit, alleen te zien.

In martelende worsteling tegen windrukken woelde Dirk op den al hoogeren hooiwagen, angstig-breed uitgebouwd. Van één hoek ploeterde ie, knie-waggelend z'n vingers vastgehaakt in de schroeiende rollen, naar den ander. — Hij gromde en z'n rooie kop zweetdruppelde als was ie met water begoten. Z'n lijf stond in walm van zweet, poriede open in rauwen vleeschgeur. — Kreunend en hijgend rolde ie de opgesmakte gouden golven heet uitéén, met den heeten beuk van z'n bronzen knuisten en naarstig verdeelde, perste en bouwde hij uit aan één kant, trapte en voegde weer terug naar andere zij.

Sneller achter elkaar, in den smoorheeten zwoelenden zonnebrand stootten windrukken òp als zeng-adem uit strak-blauw luchtwelfsel, 't gloeiende hooi versliertend tegen Dirk's angstkommervollen kop, kwaadaardig z'n oogen blind-stuivend, z'n ooren, z'n bevenden kermenden mond, met goud heet gefladder van pijltjes en strootjes, zaadjes en halmen ; òm z'n strooiblonden hoed, opplakkend tegen z'n hals, z'n nek in een heeten krans van goud windend. Rond-omme den wagen zweefden en zeefden zandwolken van polderweg òp, doorzond stofgepoeier, hoog in kolkende slierten en spiraligen gloei-dans. Telkens zakten terug rollen hooi rechts, uitgebouwd naar links. Dan grepen z'n dikke driftige armen in den gouden hooibrand, woelden en trampelden z'n beenen en onderlijf, dwars verzakt in 't gloeiende blond, de rollen onder 'm in ; schoof hij in woester grabbel bijéén wat òm 'm verfladderde, tot hij plots weer z'n oogen in duizel dichtkneep, als nieuwe zengende windstuif, heet-schroeiend, hoog boven z'n kop uitvlaagde in dollen jool. Zóó, omduizeld van stof, hooiblaas en windgier voelde ie op zich braden, neerschuimen de zonnegolven, onder den wind uit,

gloei-hevig in barnenden smoor, kon ie soms niet meer antwoorden, loom en versuft, op schreeuw en roep beneden. — Kees, nòg zwaarder dan Dirk in worstel tegen windrukgesar, boorde morloos, in helsche werk-drift, z'n vork in 't hooi. Rond 'm, nu bij snellere vlagen, druisch-ruischten fladderend en warrelend, bossen van z'n vork. — Z'n kop zwol en zweetvet glom boterig op z'n slapen en wangen. Z'n oogen vlamden grauw, z'n scherpe mond perste lippenlijn op elkaar, nijdig, en mondhoeken winkelhaakten helsch en radeloos. Telkens moeër, greep ie naar 't versliertende hooi, dan hier, dan daar, aldoor uit andere hoeken verwaaiend. Woester boorde ie 'n stapel weer vast aan z'n steekvork, dat de steel trilde in z'n hand. Geweldig in ruk, zwaaide ie z'n vracht boven den kop, dat ie tot z'n schouders verdoken stond in den harigen gouden fladder. Weer joedelde wind in speelschen sar òm z'n vracht, plukte en sleurde eruit wèg, waaierde luchtigjes òp, dotten die nog half-gescheurd tusschen de tanden bleven hangen. Zonnige lichtwiegel speelde en sliertte rond langs den dijk, blonde dans van levend, springend, staand en kronkelend, liggend en schuifelend hooi. — Kees' kort-blauwe schaduw op begrinten zon-barnenden dijk kromp in, ònder z'n knerpend schuif-gestap naar de kar. En vloekend in zucht-diepen ademhaal harkte hij langs den Ouë, die bijeengriste wat te vèr wegwoei. Pal op z'n hersens, stookte de zon, en snikheet tusschen 't windzwoele in, vlamde 't licht uit, bekokend z'n handen en oogen. Z'n borst kreunde, kraakte rochelde adem uit in zwoeg, en z'n schonkige reuzigheid van schoften en lijf zwol onder de blauwe flapperkiel. In blinden scharrel, kop en schouders in vracht verzakt, stapte ie op de kar áán, smakte z'n golf hooi — toch nog vast op den vork — tegen den berg òp en schreeuwde beverig, armen krampend uitgestrekt :

— Hai je sain t'met ? —

Maar van heel anderen kant op den geweldig-uitheupenden gevaarte-wagen, die te zengen stond in 't zonnevuur, kwam Dirk aanwaggelen en òpwoelen uit 't hooi, schreeuwend onder 't intrampelen van rollen en verbouwing van hoeken :

— Ik ken d'r nie bai, hooger mô je.... daa't is d'r 'n kattebakkie !

In krachtruk strekte Kees hooger z'n arm, dat Dirk bòven makkelijker vastgrijpen kon. Hijgender staarde ie òp tegen 't blauw en zonnevlam schoot 'm de oogen vol. Duizelig en half-verlamd van 't armstrekken, sloot ie z'n kijkers, rekte en spande z'n lijf, in zwel van spieren, wachtend angstig-gehaast op broer's roep, dat ie de vork beet had. — Dirk waggelde en kroop naar voren, dobberde òp uit de hooigolven, zakte zwabberend neer, scharrelde weer overeind met z'n bronzen handen gebeukt op 't gloei-kruipende goud. Plots hield ie halt, worstelend tegen 'n rukwind, die 'm z'n tronie besmakte met priemende hooipijltjes, z'n oogen blindsloeg in 'n zwirrel van brandend stof. Onmachtig omtastten z'n handen vóóruit naar de vork, kermde z'n stem.

— Ken d'r f'rdomd.... nog nie bai !.. goan d'r puur.... soo nie ! ikke ken d'r gain stap verder !.. Die pestwind stuift.. kom d'r moàr an 't veurkrot an ! dan snai'k sain achter deur !

Dirk's stem huilde van onmacht en drift, maar Kees verstond niet.

— Wat-te ?.... wa'... tè ? krijschte die in strek-stand van heel z'n lijf, tegen den zij-wand òpgeschuurd. Heet-koortsige vloeiingen van vermoeiing voelde ie door z'n armen trillen. Hij kòn niet meer; toch hield ie nog in radelooze spanning vast, hoog z'n vork. Dirk schreeuwde weer. Maar vaag hoorde Kees stemmeklank in windstoei, zonder woorden. Nou ging 't niet langer. — Dàn moest de vracht maar smakken. Z'n borst blaasbalgde, z'n beenen gloeiden en trilden méé, en in heeten schater woei de wind hem hooifladders in de zweet-dampende tronie.

— Veùr op.... Veùr òp ! krijschte Dirk, doldriftig en zweetrood woelend met z'n armen in den gouden hooibrand, woestnijdig dat Kees 'm niet verstond. — In spanning die hem dreigde te doen flauwvallen hield Kees nog òp de vracht, en vaag nu hoorde ie de woorden van Dirk achter windgerucht, begreep ie op voorkrat te moeten aanzwenken. — 't Was alsof ie bij

't begrijpen, nieuwen krachtstroom in zich voelde gloeien.

Zacht weer schuurde ie z'n vork langs den berg. — De wind joedel-doedelde weer, dat 'r slierten als klapwiekende goud-vleugelige vogels hem omzwermden. Z'n oogen brandden en piekten, morsten vol heet zand. — Maar voort ging Kees tot ie Dirk èven zag bij 't voorkrat, weggedoken in 't hooi, die eindelijk met wijdopen armen, z'n vork leegrukte. —

Zonnedaverend vlamblondde de wagen in al hoogeren uitgroei, en stilpeinzend paard bleef turen in droomgeduld, kop naar den grond, waar 't hooi om z'n stille pooten warrelde en walste een jolige wind-horlepijp. De dissel, krom als 'n rooie bazuin, vuur-gloeide tegen 't hooigoud in, en feller blinkerde z'n hel-koperen punt als 'n zonnige glanzige flakker in de lucht. Op enkele hel-roode spaken zonneschramden lichtkartels, maar heel 't wielas-spul dofte donker-rood, in schaduwkoel van hooikar-heupen. Hevig in blauwen brand, straalde de hemel, boven 't groen. En hooger, de blonde rug van het gevaarte zwol áán in 't zingende licht. Dirk er in, er op, pal in 't broeiende hart, woelend in wankel met z'n stronkige ruigheid van lijf onder de violet-blauwe kiel, z'n brons rooie, ramp-angstig gemartelden kop, hoog tegen de lucht. — Als 'n titan worsteltastte en bouwde ie bijeen, bekookt, begoten van zonnevuur; licht dat schroeide z'n vleesch, groef en dreunde, sloeg en vrat in 't hooi; hooi dat in sprongen veerde, ònder handen- en voetenwoel van den bronzigen titan. Z'n geel haar leek brandend hooi en z'n strooien hoed droop zweet af, op z'n heetrooien brons-zonnigen nek. — Telkens, in verhitte prikkeling viel ie neer op de vork van Kees, als ie de punt èven zag opschuren boven 't voorkrat. Maar plots dan weer, patste windruk 'm scheef, vloekte en verwaggelde ie hulpeloos terug in 't hooi, in driftgreep z'n knuisten de oogen inwrijvend. Met heeten windraas was hooizaadje z'n oogen ingewaaid als 'n gloeiende vonk. 't Brandde pal op z'n appel en z'n morsige knuisten wroetten en woelden langs z'n priemfel stekend oog. Het gloeide 'r als prik van heete speldpunt. In razende pijndrift smakte ie zich neer, pro-

beerde met nijdig gewrijf 't zaadje er uit te persen, dat ie ging voelen, groot, als 'n brandende bol onder z'n oogleden. — 't Bloed gloeide 'm onder de nagels. Hij blies, pufte en vloekte al driftiger. De zon zengde z'n kop en door de hitte die 'm roosterde, branderig verklefferde, dartelde en joedelfloot de wind 'n sarrig deuntje, bij vlagen, hoog en laag. Dirk dreigde te bezwijmen van woede, pijngepriem en roosterende ovenbenauwing. Onder hevig gewrijf wanhopend, begon z'n oog te schreien, voelde ie 't priem-vurig stekige verzwemmen in traannat, alsof ie 't zaadje in 'n hoek gedrongen had. — Hij kon weer 'n beetje kijken. 't Brandde er wel, en vòòr zich zag ie niets anders dan groene en rooie flakkering scheem'ren. Hij speurde wel geen hooi, geen lucht, geen vork opsteek, maar hij kéék toch. Na 'n poosje zag ie Kees uit 'n flakkerig-groenigen krans òpduiken, en den Ouë verderop. Nou maar weer voort, in worstel, tegen hitte en windsar.... En kalmer als ie kon, bedaarder vooral! Met open armen ving ie de hooigolven op, stond ie klein-weggezakt, en half-lam gebeukt van vermoeiing te puffen naar adem, in de rollen, stootte ie de opgevangen stapels vooruit met z n kin, z'n borst, breed begraven in den hooi-blonden brand. — Terwijl z'n achterlijf naar achteren woelde persten z'n handen, zwaar driftig bijéén.

— Hee Ouë! kaik rais achteran? hoe stoàn die? Nai Kees!.. jai nie. Staik jai moar deur!.. Hee!.. Ouë!..

Gerrit kwam aanklomperen, klos-klos, knerpend op 't grint. Z'n kop stond wrang van stuurschheid. — Hij voelde zich geroosterd, hij zuchtte.. dat ie vast hooikoorts had.. dat ie d'r niet meer tegen kòn. Met z'n hark geschouderd, keek ie òp naar den wagen. Tusschen z'n beenen sliertte hooi, hollend langs den dijk.

— Hoho! daa's 'n meroakel-wind! die sloàn je boel òm!.. je hangt d'r bier àn dut sai heuldegoar òfer!

Dirk raasde van wagenberg, keek angstig naar Ouë's mond, om beter te begrijpen wat ie zei.

— Hang'k òfer?.... die pestwind! je ken dur.... f'rdomd soo niet loaie.... daa's gain doen.... da' duurt d'r puur twai

uur langerst.... iedere.... woàge.... en.. en.. as je dur dan nòg thuis kòmp!.. Strak en an lait.... de boel veur de waireld.

Ouë Gerrit, met half dichtgeknepen oogen achter den wagen, één beverige hand, als afdakje op z'n voorkop geluikt, oploerend tegen 't schelle zonnevuur, naar gouden schaduwrug van gevaarte, schudde z'n lokkenkop, dat z'n krullen flapperden en z'n zilveren baard danste heen en weer, op z'n borst.

— Hoho! hou jai d'r moar stiekem deuse kant hee! dan komp 'r t' met juustighait in!

— D'r is nie te loaie, veur de tuikigste kerel nie! aas je de wind dwars in je woàge hep! he'k 't nie veuruit sait! Kaik sàin doar! op 't land.... kop van 't poard teuge de wind in, daa's smeert. Moar goan d'r nou op de daike 'rais dwars stoan?.... debies! debies! is main 'n kattebakkie.

— Nou, schreeuwde al zwakker stem van ouë Gerrit, met angstigen kijk heel de polderlucht doorzoekend, — hou je d'r moar goed, deuse kant uit.... vier en vaife nie genog.... dan wâ sachies ansjouwe.... dan komp-ie d'r wel. —

— Joa! makkelik sait.... jai stoan d'r hier nie laifendig te f'rbrande.... da je de boel onders je almenak wegwoait.. Main kristis! wâ da' hooi hiet kookt!.. je brant je achterlap d'r an! 't stoan t'met te broeie onders je poote.... hier Kees! hier!.. joa! ikke ken d'r niks an doèn.... nou wair àchterop!.. ikke stoan hier puur op de valreep! kaik d'r selfers moar.... t'met lait ie veur de waireld! alles is hier.. wegsakt.. f'rfloekt aa's je loaje ken.... en je poote stoan aas in hait lood!....

Weer schoof Kees, in arm-hoogen strek z'n vork van voorkrat naar achter, in hevigen spierzwel en stronkige krachtrukken van z'n lijf. Schurend en hijgend draaide ie op achterkrat áán, naar Dirk toe, die te wachten zat. Met opengesperden mond, strakwije lobbes-oogen, ingebukt op z'n knieën, over z'n hooi heèn, rukte hij de vracht naar zich toe, plompte ie neer, wijd-armig op den brand-gouden golf, in woest gewoel en krakerigen druisch van de rollen, waarin ie half verzoop en weer overeind spartelde met woest armen- en beenen-verweer. — Z'n kop gloeide en glom

als was ie met boter ingesmeerd; z'n geel haar droop zweetvet af in z'n nek, die dronkenrood zwol en branderig pijnde. Beving van martelende, gehinderde werkdrift zat er in z'n hoekige kaken en beving in z'n handen die persten en duwden, rolden en smakten. Even moest ie. half zittend, uithijgen. De wind bleef joedelen rukkerig om z'n hoofd, stootte zwoelheete luchtkolken over 't wagen-gevaarte. Ingekneld en verbroeid, met armen en beenen begraven onder 't hooi, voelde ie 'n loome bezwijming in 'm zakken, 'n heete koortsig-kruipende verlamming door z'n lijf. Zoete hooigeur en bloemdroesem stroomde méé met zwoele windvlagen, z'n hijgenden mond in. — Zonnevuur blakerde z'n hersens, z'n schouders, z'n rug. Hij voelde zich als aan 'n spit gestoken, roosterend boven vlammenlik. —

Heel de gloei van fellen zomerbrand ziedde zich uit op den gouden bergwagen. De hemel, wijd-hevig blauw, dampte trilhitte uit. En tastend, vloekend, onrustig, en sarrend-speelsch in de snikwarmte, joeg de wind, floot ie z'n vlaagdeuntjes op doedelzak en spothoorns, dartelend en grillig; blies ie als ademhaal van 'n nijlpaard, pufte dan weer aan, kucherig en zwak, als hoest van 'n grijsaard, schaterde plots weer òp als wild stemmenkoor van jubelende cherubijntjes, meesliertend heeten stroom van landgeuren uit klaver- en grcentevelden, tusschen brandenden warrel van stof. —

Al loomer voelde Dirk bezwijming opkruipen in z'n lijf. Z'n handen beefden, z'n oogen loken. 'n Zachte neig, duizelig en slaperig-bedwelmend, omkronkelde 'm, soezelde en trok 'm in 't hooi. Hij voelde dat ie zich moest laten smakken tusschen de brandende rollen, in den zwijmel van snikhitte, windmartel en zwoel-geuren rondom. — Maar weer 'n heftige windvlaag schoot pal in z'n gezicht, frischte 'm èven òp, vergloeide erger daarna weer z'n oogen en hals, in blazende heete tochtvlagen. —

Zwaarder, lam-loomer waggelde ie voort op 't zengende hooi, strompelig en doodop.

Klein leek 't paardje onder hooigevaarte. Stil-suf in de hitte, stond 't mijmerend aan 't voorkrat, met zachten fladder van

manen. Klein en weggedoken de kar, met z'n binten en donkergroene zijwanden, in huif van schaduw gevangen. En donkerder 't assenrood en wielspul duisterde onder den berg boven 't raam en blond gevaarte, uitgebouwd in welving, ontzaglijk tegen luchtblauw, als 'n duin van goud, blond-gloeiend goud, schroeiend in zonnevuur.

Kees had weer 'n zware vork opgestoken, kwam aanzetten, en ingedrukt op 't hooi lag Dirk's kop, z'n romp en beenen wèggewoeld. Als afgehouen levende tronie op 't brandhooi, loerde z'n zorg-gekerfd hoofd daar, rood-bezweet en grimmig-bekommerd, doorgroefd van ploeterangst, naar den stapel die òppieken kwam. — Zwaar in schuur, teende Kees z'n lijf òp, smeet ie heet de brandende golf in wrang-rooie tronie van Dirk, die plots z'n armen uit 't hooi opsloeg en ademsnikkend, in blaas en puf, de rollen naar zich toe trok. Schreeuwend achter de ingeknelde stapel angstigde z'n stem nog :

— Kaik.... jai d'rais Kees !.. hoeke kant ikke uit mot !.. Aifig f'rvloekt aa's 'k 't weut.

Kees had z'n vork teruggehaald, stond zelf nog half te duizelen van pijltjes die z'n oogen, hals, mond en ooren ingewaaid priemden. Stom zweet-dampend en hijgend liep ie naar achter.

— F'rfloekt ! hai hangt d'r heuldegoar noar deuse kant !.. glad-en-al mis ! Strak-en àn is tie d'r weust.... je mot aêre kant houê !

Dirk schrok hevig.

— Nou.... ikke ken d'r nie sien ! barstte ie uit, je stoan d'r hier te broeie en de wind sloàn je aige blind.... die laileke kaketoe ! woar da haine mot ! die gaift.... je de hande vol ! da' kreng ! da' false loeder.

— Aa's je nou moàr op 't achterkrat anstuurt !

— Gaif d'r dan snóf'rjenne niks meer van veure àn !.... aêrs trap ik doar de boel weer omkant !

In joedelenden sar bleef windruk tarten, de zwoegbeestige kerels rammeiend. Dirk's gezicht spande, en angstigde al meer, bij elken nieuwen, hoogeren aansjouw van Kees. Hij voelde den wagen al smakken. — Kees, geen stom woord klagend, stond

sterker te hijgen voor z'n hooibergjes, zich voelend als 'n geslagen kind, òp en verlamd door windweer, woest op 'n ding dat ie niet grijpen, niet ranselen kon in z'n drift. Iedere inboor van z'n vork viel 'm tien maal zwaarder dan bij 't begin. Bij elken opzwaai zwol z'n lichaam tot barstende kracht. Rond z'n beenen schuifelde een warrel van leven en de zon zengde z'n lijf, alsof 't op 'n brandstapel vlamomlekt schroeide.

Witte hitte trilde over den polder, paarsig-ijl tegen forthoogten, alsof de heele aardkom verteerde in één schroei van stilwerkend wegvretend vuur. Onder den dijk gloeiden vèraf, de hel-roode, jubel-roode stolpjes, vlammen in luchtkobalt uitgebarsten dóór 't porcelein-gloeiend azuur. — Hooiwagens blondden in goudbrand en schelven dampten witte hitte uit. Telkens, als heete blaas-adem, vlaagde de wind òp, zwoel tegen werkers-zweetkoppen; kittelkilde even in d'r ontbloote kleefferige halzen. Hun kleeren schroeiden ze op 't lijf. Hun handen en polsen gloeiden, oogen en hersens doften. In den ban van hun martelzwoeg, tusschen wind en snikhitte, ging één stille onuitgesproken begeerte naar koel nat, 'n snak naar ademhaal, 'n verlangen naar rust in schaduw-gras, om èven maar lenden te rekken, lijf te woelen in luien genotstroom van leven. Zacht beslopen voelden ze zich in loomen zwijmel. En sterker blakerde zon, plakte en zoog hun goed vast aan de brandrige leden. — Kees, ongewoon te hooien, voelde al warmere koortsrilling in z'n polsen, en jeuk in 't bloed. Z'n gemartelde keel snakte naar kou. — Dorst droogde heet en jeukerig z'n gehemelte uit. — Z'n mond stond dor, in droge branderigheid. Dorst vampyrde op de warme stik-benauwde werkers-strotten, als 'n dier dat tergde, hun keel in brand kon zetten; ze martelden tot ze vloekten en raasden van gift en onmacht tegen de zon, die blakerfel, z'n àl witter vuur neergloeide op hun koppen; de zon, de groote, geweldige schroeier, die hun oogen doorpriemde en hun half-naakte, zweet dampende zwoeglijven zengde, vermartelde zonder genade. —

Zoo, onder worstel tegen wind, die de mannen grommen deed

en huil-vloeken, groeide de wagen hooger òp, als 'n berg, ontzaglijk van goud-hel geweld in de peillooze luchtzee, eindloos gloeiend blauw, en de hooge woel van Dirk op de kar daar, tègen 't hemelhelle licht in. Al langzamer, in waggelgang kroop en worstelde ie z'n lijf door 't hooi, telkens met z'n kin op 't brandende gegolf, z'n armen verspartelend in de rollen. Achter elkaar, holderdebolder, in sliertenden kringdans en grissenden zwier, fladderden hooihalmen de lucht in, over dijk en wei. Verder op, Ouë Gerrit strompelde nà, wàt ie vatten kon, met z'n hark. —

— F'rdomme, wa' da' hooi brant.... aa's 'n vlam. Debies! schreeuwde Dirk naar beneden van 't geweldige gevaarte, blauw verwapperend z'n kiel op 't goud. De kin ingeperst op 't hooi, zag Kees alleen Dirk's kop, angstig-wachtend op nieuwe vork.

— Hoeveul.... hai je d'r nog Kees!

— Nog 'n vaif vorke, galmde ie terug, met z'n rug naar Dirk gekeerd. Bevend van zwaarte had ie z'n vork òpgezwierd, en ruk-hevig boven z'n kop gesmakt. Als loerde de wind plots naar z'n zwaai, zòò joedelde hij op Kees àf, plukte heele bossen uit z'n vork weg, en regende woeste gouden warrelpijlen om z'n zweet-tronie en lijf.

— Effe hooger je vork Kees! ikke kèn d'r soo nie bai!

Kees waggelde voort, in den brandenden fladder en sliert van hooi. Z'n adem snikte, brak àf in de keel.... Hij voelde weer dat ie niet hooger kòn. En Dirk zat te vèr, durfde niet trappen, uit angst dat de boel zou inzinken. Verlegen, klokkerde ie 'n slok in uit z'n veldflesch, die gekookt gloeide op 't hooi, en loerde, wachtte. 'n Minuut in worstel tegen wind, bleef Kees staan op z'n teenen, blindgegooid van licht en hooistrooisel, vloekend rauw, uitzinnig van drift, dat Dirk niet greep. Maar die wachtte tot Kees hóóger op zou steken. Woest, in fladder zag ie hooi verslierten zonder dat de vork naar 'm toeschoof. Dirk bòven vloekte bezeten, Kees beneden, stond te gloeien van gift, adem-òp, dat Dirk niet vast.greep. — Z'n kop stikte in hooipijlen en stofdotten; z'n ooren, haar en oogen werden

volgestort van brandend gefladder. Brullend schreeuwde Kees :

— Nou Dirrèk !.... hep je sain nie an achterkràt ? !

— Vàst nie ! kom d'r hier op sai, f'rdomd aa'sk sain hoale ken.... die glad.. joànes.. van 'n wind.

Hij had geprobeerd Dirk, maar waggel-zwaar was ie achterover gesmakt, z'n kop pal in den fellen zongloei. Nou kon ie geen woord meer zeggen. Zacht schoof Kees òm, van achterkrat naar zijhoek. Windgesar floot om 'm heen, raasde z'n oogen blind, z'n kop duizelig van hevige inspanning en martel. Woester schreeuwden ze tegen elkaar ; cyklopischer in weerstand en krachtzwel van spieren en lijf aangespannen. En toch was 'r 'n angstig elkaar zoeken te begrijpen met één woord, 'n schreeuw van rauwen vloek, gegooid boven op 'n woedekreet van wanhoop en vergeefschen ploeter.

Ouë Gerrit had 't afgewaaide te hoop geharkt en vastgeboord aan z'n vork. Stil, puffend in ademhijg loerde ie schuwtjes òp naar den wagen.

— Hoho ! da' pakt skaif uit, pakt skaif uit.... aa's die d'r goed-enne-wel an de dorsch komp hiet ikke-en-gain Gerrit meer !

Dirk raasde wat van den bergwagen af naar den Ouë.

— De leste vork goan d'r alewel òp.... en dan sel 't pondere sain.... hoe stoan die ?

— Nou t'met heuldegoar f'rsakt op de windsai ! hu ! hu !... kraaide de Ouë schel-scherp terug, handdakje beverig voor z'n oogen gekneld. —

— Leste vork en dan pondere alewel !

Hijgzuchtend woelde Dirk op den berg, in laatsten rolslag. Wind floot snelleren joedel en spotte uit blauw luchtewelf, in sliert en slag, flap en dans.

— F'rdomd aa's 'k ooit soo loaie hep ! schreeuwde Dirk, 't hooi is d'r wild aa's 'n knain.... 't springt d'r onders je poote wèg. Hee, Kees !.... wa doèn jai ?.... sloap ie ?.... hooikoors ?....

Kees was op den dijk tegen de laatste hooischelf ingezakt, met z'n brandenden rug op 't gloeibergje. Hij voelde koortsvloeiing in z'n bloed, 'n matte doffe gloeiing in z'n handen, 'n

piekenden brand van prikjes in z'n polsen. Z'n oogen holden verschroeid in z'n kop.

Nou moest ie, al was 't maar tien minuutjes even uitblazen, met oogen toch star open, want anders, voelde ie stellig, zou hem slaap bekruipen, matte, paffe luier en zwijm.. —

Hoog en geweldig uitgebouwd reuzigde de wagen als goud duin-gevaarte tegen 't brand-blauw van den hemel, peilloos trillend van hellen zonneblaker; licht, dat in heeten windwarrel langs weien en bouwgrond één kleurbeving goot, brio van heete glansen, zomerhel en zònnegloeiend over riet, koorn en groenten vertrilde. — Dirk zat op z'n knieën in 't hooi te puffen, wachtend op Kees, blij dat ie ook even kon uitademen. En strak in stommen staar, keek ie hoog van z'n goudberg eindloos polderland over. —

Zijïg-zachte warmglanzende goudgolving moireerde door 't hooi-zwad, en de nog groen-blauwe koornhalmen ruischten en zuchtten als orgelregisters waar lucht-ziel in áánvloeit. Trillend gloeiende lucht, laaiend blink-goud van zonnigen zomerbrand vrat in op dakjes, karrenrood en groen, en witte wasemhette nevelde neer, tusschen gloei-gouden schelven en schoovensleur van karwei-hokkers. Windwiegel verstoof gouddamp bij iederen stap der landwerkers.

In de heet-zonnige lucht, boven eindloos-vlammend goudgroen van weiland, zoemden en klank-snorden goud-vliegjes en wespen. Boven de donker-groenende klavervelden, die dampten in gouden hitte, spartelde 't in de geurende zonnelucht van àl diertjes. Hommels in d'r kleurig fluweel schommelden en gonsden en verzongen met hun tril-vleugeltjes, zomerlied van honinghaal; plots wègzwaaiend op windstoot uit hun vaart-vlucht naar de wei-bloemen. Wespjes in d'r spitsige pracht, zwevend en trillend op één plek, in hun goudvleugelige vlucht bepoeierd met zonnestof, zwierven hoog en laag in kransjes van licht. Gewemel en gezoem overal, — tusschen purper smeulende en hel-paarse klaver en gras, — van gloeiende torretjes, in fonkelgoud en weerlicht-blauw, vol gloedjes en glansjes dooreenzwermend; kevertjes rood, in zonnegloor, als heete lak-vlam-

mige kruipertjes, rondstoeiend om spinnewebben, die als lichtend rag zij-ïg elektriseerden en vonkten in den zonnedag.

In geurenzwijmel dronken, volgesapt van zoeten honing, slingerden de hommels door 't luchtblauw, en de klavervelden in den rose-witten en rooden bloemengloei, knapperden van licht. Op dwarspaadjes en dijken in wilden wriemel van madelief en boterbloemen, die dropen van glans, rookte 't walstroo rond, gelige trosjes, uitademend zaligen zomergeur, diep bedwelmend; zoeten geur van zonnegrond, als vijgenreuk rondrookend heel den polder door, in gelukaangeurenden juich van levenslust. 't Heete gras gloeide, hoog prachtgroen, heet goud-groen in hellen glinster, rag en lichtend in 't weidevuur.

De polderplasjes wemelden van leven, zogen hemelblauw in, warmdonker terugspiegelend op 't watervlak, en tusschen het ruischriet, snerpte gors, zongen er schelle vogelkeeltjes òp, van kievit en spreeuwen, floot lokkend-klaar eenzame wielewaal. Zonnige schitter plaste op de watertjes, die dampig en fonkelspattend, kronkelig en zonnewiegelend, tusschen 't glanshelle weigroen slingerden. Koeiendrom op 't malsch gesapte weiland, waar et-groen laag gloeide, glansde en blankte, in git en wit, in rood en blond, grazend doom'rig en traag-rustig op 't afgemaaide gras, dat sapte en bruiste van gloed-licht. — Soms plots in draf, holde 't vee langs sloot-greppel, sprông zot en onbeholpen terug in dwaze gebaren. Soms, op luibijéengegroepte koeien, zonnebroeiend, zakte parmantig 'n spreeuwpaar, stappend op hun ruggen als zwart-glanzende wandelaartjes, happend vliegen, die om neus en oogen van de koeien sarden, in kwellenden kringetjesgons. — Paardjes en veulens, roodglanzend, schimmelhitjes, grijzigblank, holden door 't zomergroen, in slanke vlucht van manen en staart. En telkens van de dammen, waggelden òp de hooiwagens, hoog tegen trillend azuur, hel-blond, goudgeel met den woel der blauwbekielde kerels er òp, als uitgesmeed tegen 't hemel-ontzaglijke; de wagens achter elkaar in krakenden hort, in piependen kreun en zuchtenden steun, den bestráten polderweg àf, plots wielratelend, omkolkt van zandhoos. En hoog in de lucht, dwars

door donkeren klapwiek van kraaien waaierde blanke vlucht van leeuwrik, z'n zilver gerucht verjubelend door zonneruimte.

Overal zomervuur drupte brandende bloem-boeketten van zengend goud op 't heete gras.

Heel de polder lag droomrig stil in den zonneblaker te roosteren. Alleen van den blinkenden bekeiden hoofdweg warrelde stof òp bij windrukken, in zwier en hoos, van damp en licht. Tusschen 't gras brandde 't bloemgezwerm, geel en blank, rood en brons, en hel-vlammige klaprozen bij dijken, slankten uit boven 't groen, in fel kalkoenerood. Zomerhitte snikkend lag te zwijmelen tusschen karwijschooven en hooi. Broei-wind goot wilde striemsels van kleurbeving over 't land, telkens anders verglijend van glans. En de oneindige polderkom, lag als 'n luidlooze wereld van stil gebeuren, brandend en murmelend, zangerig wind-doedelend en doorplechtigd van ruischende stiltemuziek der weien, — matelooze graszee en luchtewelf. —

Op dijken, achter stolpjes, sjokkerden soms kindertjes áán, roodharige en blonde jochies, speelsch zwierend vóór boerderijtjes, omblakerd van zonnegloei. En soms doken òp, uit erfjes, zoo van vèr, meisjes roodrokkig, heel van vèr, als dribbelende kersenmandjes in zon, vol bloeiend rood en fleurigen schater van kleur. Inéén doken ze weg achter kippenloop of stolp, en stil-leeg dan weer stonden de dijken heet te trillen, groen, tegen 't hemellicht; verdwenen al meer schelven op de wagens, vervlakkend 't land uit z'n bergjes-onrust. En rondomme, uit luchtvuur en gras, vlindergestoei zwermde áán, witjes met blanke zeiltjes doorzond, in argeloozen klapwiek van vleugeltjes, boven klaver en walstroo, distels en riet. Ze fladderzwierden zeilend door den blaker-gouden, wit-gouden dag. Goudvosjes en dagpauwoogen in glans brandend, verterend in eigen gloed, zwermden mee, méé in zomerzwijm, dronken en half-verstikt al in zoete walm van bloemengeur waarin ze vlerkten.

Dirk zat nog gehurkt uit te rusten op z'n kar, in slaapsuffen dommel.

Ouë Gerrit, stug en chagrijnigend over iets dat ie niet zeggen wou, harkte weer bij aan den overhellenden wagenkant. Met z'n handen rukte ie zware dotten langs de wielen af, gooide ze neer op den dijk, waar ze ritselden en zacht kropen om z'n voeten, tot ze plots, met 'n fellen windflap mee de lucht instoeiden, heel vèr.

Kees was uit z'n koortsige loomheid en dommel wat opgefrischt. Dirk had ie 't achterbindtouw opgegooid, die in angstigen hurkkruip op 't hellende gevaarte bij voorkrat 'n knoop sloeg. In 'n zwiep sliertte hij 't touw weer naar beneden, om te sjorren. Met één been tegen achterkrat aangeperst, z'n voet in 't gloeihooi wroetend, heesch Kees zich òp tegen 't touw en sjorde den ponder. Plots schreeuwde Dirk kort:

— Hohai! feurbint is uit de kaip!

Dirk nijdig en vloekend met wrangen kop, woelde weer langs den ponder òp naar 't voorkrat en haakte bindtouw in de pondergleuf.

— Arrait! schreeuwde ie driftig.

Kees, weer met één voet in 't hooi gestampt om zich af te zetten van den grond, begon opnieuw met twee handen in herkuulrukken te sjorren, maar weer van de hoogte klonk wanhoopstem van Dirk.

— Hohai! feurbint is uit de kaip! f'rfloekte gladjanes!

Woest was ie weer naar voorkrat gekropen, duizend maal „debies"! razend, met z'n vuist 't brandende hooi inwoelend, òp van ongeduld en voortvretende drift. Weer had ie 't touw ingeduwd!

— Hoal an!

Kees sjorde weer. Dirk, op den berg, keek in grimmige spanning. 't Gevaarte kraakte, kromp en steunde onder de rukken van Kees, geholpen nog 'n beverig handje, door Ouë Gerrit.

— Hoal an! hai hou dur! hoàl....

Bons! 'n ruk-scheur door Kees' arm, en weer was 't touw uit de pondergleuf geschoten.

— Hohai! d'ruit! da' laileke kreng! die pestneger! krijschte stikkend van drift Dirk weer.

Dirk, in zwoeg, bloedrood nu van zorg, angst en nijdigheid stond overeind op den wagen, stapte staande naar 't voorkrat.

— F'rek aa's 'k dâ snap ! dàn is de feurbint te kort.... debies ! hai ken d'r nooit nie komme soodurwais ! jai mot d'r van achtert te vèr of'rhoàle..... dan spant hài d'r hier te veul.... van feure.... enne springt d'ruit.... de boel lait.... te wàit hier.... dâ hai je dur nou van mit die staive wind ! f'rvloekt.. alle duufels !.... da' hooi brant je je laif àf....

In wanhoop greep Dirk z'n hoed en smakte 'm op den dijk, dat de zon nu z'n naakten gelen kop omkookte. —

Rauw-driftig geschreeuw klonk er òp en weer, van en naar den wagen, de stemmen verwaaid in windgerucht.

— Ken ie van ònders nog rèkke.. schreeuwde Dirk.... hai lait.. weer.. ! Nou Kees.. Ouë !.. sachies àn ! hoal ! !

Weer sjorden de kerels achter 't krat, in dampenden lijfzwoeg, borsten blaasbalgend in hijg. Weer zakte gevaarte zoetjes, daalde Dirk méé, angstig, gejaagd, z'n zweetrooie tronie gekeerd naar den ponderkeep. Maar weer bij sterke spanning schoot 't touw uit, stopten de kerels, en rees in zuchtenden ademhaal, de hooiberg weer òp. — Dirk z'n kop bloot, woest, half dol van wanhoop, vloekte als 'n gek, bulderde keek òp naar de zon die z'n oogen blindsloeg van licht, stond half te stikken van onmacht. —

— Ik bin kepot, kepot ! kreunde Dirk met gesmoorde stikkende en stervende stem. —

— Aa's je d'rais 'n stuk touw knaipt an 't feurbint, schreeuwde zwakkelijk Ouë Gerrit, de kaip is d'r.... afslaite.... hu ! hu !

— F'rdomd.... daa's net ! gromde Dirk even òplevend uit z'n stervende moeheid. — Hee Kees hier !.. bai 't feurkrat sit d'r 'n dot touw,.. kaik jài d'r us !

Maar Kees vloekte en wreef, in pijnkramp van z'n lijf, z'n oogen uit.

— Steek de moord, da' goan main 't zweet de lampies in ! snof'rjenne wa' bait dâ !

Als was z'n oog met 'n zuur gif volgedrupt zoo vrat en brandde

't kopzweet hem 't oogenwit in. — Rood geflakker vlamde 'r voòr 'm. Toch strompelde ie, half blind naar 't voorkrat, met Ouë Gerrit achter 'm aan. Uit 'n hoek grabbelde Kees 'n end touw op. Met nijdigen ruk sjorde ie 't voorbint los en kronkelknoopte 'r 'n stuk aan vast. Op één oog voelde ie zich blind, en pijn schroeide er in, als was 't z'n kop uitgerukt. Toch vond ie 't malligheid te jammeren.

— Kloar !

Dirk op den wagen, trok áán, probeerde of 't touw lang genoeg was, niet meer uit de gleuf kòn.

— Te lang, slappies ! knoop d'r 'n halfe slag bai ! sóó, nou ! nou goan die d'r wel ! snó'f'rjenne.... aa's da loeder d'r nou nie in blaift.... sprink sain vast op s'n strot !

Met 'n zware poef smakte Dirk zich neer op den ponder bij 't katrol.

Kees en Ouë Gerrit aan achterkant, sjorden, rukten en strakknarsend en kreunerig bleef 't touw kermen in de gleuf.

— Hoal d'ran manne ! hoal d'ran !

Zwaarder perste Dirk z'n lijf op den ponder, z'n beenen spartelend in 't hooi, z'n armen krampachtig om den balk geklemd. Heviger sjorde Kees, dat de wagen wiegelde, kreunde en kraak-zuchtte en 't gouden licht op den hooibrand meezwiepte, op-en neer, in 't hemelblauw.

Langzaam zakte Dirk langs pondertouw àf, dat Kees door 't katrol geheschen had. Met hun drieen nu sjorden ze nog, tot Dirk, in zwaren knoop, 't touw-end om wagenkant vastrukte. Hijgend en blazend, paf van smoorhitte, die als wiegelend vuur op hun kleeren bleef zengen, en hun zonnebronzige zweetkoppen rood-vlekkig, bevlamd van inspanning, onkenbaar verwrong, stonden de kerels achter 't krat van den hoogen wagen, waar de wind nu geen vat meer op had. —

Stom even keken ze voor zich uit. — Toen, met 'n forschen ruk boorde Kees de steekvork diep in 't hooi.

— 'n Gos-meroakel daa-tie stoan 'tmet.... kaik.... wâ lailek die skaif hangt !..

Dirk kroop op 't voorkrat, klom op z'n bankje, ingedoken

onder 't berghooge goudhooi, z'n schonken en kop òverhuivend. In beukerenden ruk en pracht-spannenden spierzwel, de pooten pezig gekromd, de flanken gestrekt, kop in snuiving laaggebukt, hoefklakkerde 't paard op den grintdijk áán. In waggel kraak-hortte de wagen voort van den dijk.

Kees en Ouë Gerrit hingen zich aan de binten van 't achterkrat, met armen vastgehaakt, half-sleurend langs spanrand en touwkruis, om den berg te stuiten in z'n snel-sullenden gang van schuinen dijk. Zoo hobbelde de wagen voort, angstig scheef-hellend den straatweg op, klaar, om bij 'n dommen zwenk neer te smakken, breed-uit op gloei-blinkenden klinkerweg van polder. —

III.

In den middag stonden de hooiwagens weer leeg op den dijk. De wind was uitgevlaagd, brieste nu koeler in den zwijmenden polder, en zilver wolkspel, veerig blank, doorpluimde in ontzaglijke zwierlijn, 't hemelruim. Achter, bij horizon, stapelden wolktronen, paars en violet in dampig en vochtig goudlicht. Van alle kanten uit, achter dammen, dijken en paden, waggelden de hooiwagens weg, als 'n zwoegend versleep van duinen.

Gelijk 'n blinkende witte baan, lag gloeizanderige klinkerweg naakt te blakeren tusschen 't groen. 'n Adem van zeezoelte koelde soms over 't land en in mistig violet slankten de dorpstorentjes op paarse kim. Wijde middagrust, zwijmelloomde en suizelde over klaverveld en bouwgrond. Meer bijeengedromd in de middaghitte groepten de droomrige trage koetjes in vacht-pracht, en smijige huidplooiing. Wat watermolentjes wiekerden, wiekerden, en bestoven van luwe dampen, schitterden de slooten of effenden met kroos, in dof prachtgroen, pasteltintig omstreeld van innig licht. —

Om zeven uur nog stonden Dirk en Kees den laatsten wagen op te laden, nu vlugger en rustiger werkend, in den

koelenden luchtstroom en stillen aangloei van zonnerood, tusschen den avondlijken val van ritslige zuchten en polderstilte, eindloos. —

Luidlooze groei van schaduwleven was over 't land getrokken. Gebroken kleurval dampte òp in wazig zonnerood. Graasgeluid van koeien raspte zacht door de weien en blaatgekerm klaagde éven over dijken áán, als ver kindergeween.

In pastoralen zang verklonken van heel vèr, soms even, menschenstemmen vaaglijk, en hoog van hooiwagens, door den avondrooden polder. En roerloos, de weien verklankten de werkersstemmen als zang in den avondval.

Kweelig vogelgekwinkel, zacht als in den ochtend, jubelde rond en lichte muschpiepjes stipten ongedurig nog blanke daggeruchtjes tusschen oneindige lucht en vlakte. — In 't westen zwierden blank-beschuimde wolkjes, als 'n vlucht zilvermeeuwen en blanke tortels, verdwaalde zwerm in zonnedaal.

Goud-geel en rood omvloeide 't stedeke Wiereland in zomeravondbrand, met z'n havenwoel, schepen, kleurig lichtspel, purperglanzig achter verren boomendrom en molen.

Huisjes, met oud-rood en hel vurig dak, walmden in laten gloed, in wolkerig avondgoud, bij enkele hoeken, in zacht-wondren brand de krotjes verguldend als blinkende kluistertjes. —

't Vlammenrood van zomeravond licht-baande in vervige vegen door 'n warrel van kleine huisjes, dwars-scheef, krom, verweerd en gebroken, toch van verre saàmgekringd, met hun geelbeokerde geveltjes en glans-raampjes, pracht-tooverig aangegloeid in 't zonnerood. Aan één kant van polder naar Lemper, rijden de hooischelven òp in wonder-stille, roode tooverij van magisch vuur. — 't Hooi sfeerde rood-omwiegeld in angstig-heiligen gloed. Violet kropen de slagschaduwen als gedoofd vuur onder aan de schelven, met de graszee in laatste doorzonning er onder, vreemdgeel-groen nu, in zonnedaal. Rij aan rij, de hooischelven wonderden dáár in de roode zonnetooverij, en angstiger in doodskruip klom schaduw-violet aan één zij òp, doofde 't hooiblond, 't goudgegloei, 't gras, in langzamen stijg.

Boven 't stedeke, 'n zicht ver, stond de hemel in hel-rooien brand. Wolkenburchten met goudbegloeide boogbruggen en rood gegloeide pijlers, dreven in geel-okerige zee van licht. Vlammenpoorten boogden hoog, waaronder uitholden paardestoeten en ruitergestalten in rooden vlammenvlucht, toeterend op helkoperen trompetten, 't vuur uit de avond-hemelen samen.

Ze renden, ze draafden áán, beschuimd, bestoven, ombeefd van gloed, één draf van renners uit 't vlammenrijk van rooden avondbrand, naar de burchten, over gouden bruggen, door kleurige poorten en zilver-groene hallen. In roodgouden damp ijlden hun rossen, met snuivende trilneuzen, door ruïne-rijken van vonkend violet.

Vanen van vuur en gloed in nevelspel, wapperden uit, onder brandende vlammenpoorten en telkens in heviger lichttuimel stortten afgebrande roode balken en steenen met knetter en vonkspat, 't paarsblauwe ruim in, uitgedoofd doodstil vergrijzend. —

Zoo, 't hemelspel dreef boven stedeke, zomeravondbrand van polder, geluidlooze ren en fonkelende klaroening van paarden en ruiters, uit 't vuur naar de burchten, door gloed en damp voortstuwend in drom, en tòch stilstaand in aarzeling. Eindelijk versteende de drom, apotheose-stoet verbleekend in oranje naar paarse mist, de paardkoppen alléén nog vurig besinteld, in oogstaar ; nog éven te zien de hijgende snuifneuzen, in nerveuzen angst-tril. En boven hun koppen, gloeisperen van vergrauwende renners, dwars geheven naar 't vlammenlicht, in starre houding, grijs-vaag wègdoovend in nevel van paars. —

Onder den wolkenden aarzeldrom, 't stedeke avondgloorde in stiller rood, heilig van gloed. Dakjes-wemel, in zonnezinking verteerde in glansrood ; blauw geluik, groene deurtjes en venstertjes vergloeiden èven zacht lichtstervend. Ruitjes in rooden gloor vervlamden brand, stillen heiligen brand, en helrood, en purper en zilverleïg gloeiden de daakjes, lijnden vervloeiend in 't wisselend hemelbrio bòven havenboomen ;

boomen die groeiden, reuzig tegen 't late licht in. Wasem van tinten dampte al lager uit òver 't stedeke en bleekgoud verstierf de havenwoel in eindelooze stilte, doorruischt van avondval.

De polder ving laatsten gloed, in blonden aarglans van rogge. Halmen glimmerden en dauwig lichtwaas dampte over het stervende, verstillende land. —

De hooischelven stonden uitgegloeid in paarse dofte en 't gras weifelde geel-teer onder een zwijmel van hooilucht en bloemzoet.

Vesperklokjes luidden lichtelijk in eindlooze teerderheid, als zilverende koorgalm van angelus-stemmen. En héél ver af, aan den schemerenden cirkelrand van polderkom, de dorpjes vereenzaamden, verschuchterden in bleek grijs. 't Vee, loom plassend in nevelzee, verstipte in overgrauwende dampigheid, al kleiner.

Wat hooiwagens vèr op dijk, schommelden, dof in avondlijk mistpaarsen landdamp. Zoete geuren uit de koelende aarde zwijmden òp, wiegelden rond. Tjilpertjes, heel zacht, in door-één jubelenden piep, vlogen áán en wèg door 't gras, doorstreepten 't avondland met zangetjes ijl, zilverend geneurie van vedels en aëoliens. —

Al donkerder verzonk de polder, vereenzaamd in nachteduister. —

Krekel-dreunzang melodiëerde overal en nergens, afgebroken avondklanken. Windefluister ruischte rond, vertelde wat in ontroerden suizel van nachtegloor, en van 't stedeke woeien áán zwakke geruchten, brekend op de deining van polderrust, avondstilte op rhytmus van eeuwigheid gedragen.

Avondgeruchten vaag en wezenloos verzwierven in 't duistere weide-rond, en al zachter fluister trilde over donkerend aardegroen. — Zachter verstierf 't ruischgebed van riet in de plassen, de weeke heimelijk-teere ritsel van aren en halmen.

En dichter op de aarde daalde de hemel, al lager, lager, grijsnevelig vervloeiend met 't duisterend weiegroen, paars-teer, doorsidderd van avondheilige stilte.

Ver rijk van godswijde stilte in mistig avondgerucht, éven doorweend van koe-loei, heel vèr, uit donkere wei aanklankend, omruischt weer van rietzang en halmenfluister. —

En stil, ontzettend in stilte, aan de kim, ging opstand van stomme silhouetten, schaduwen van werkers, donkere nabeelden van zwoeg, duister versluip van menschen, stemmeloos verdwijnend in 't avondpaars van den onmeetlijken poldernacht.

ZESDE HOOFDSTUK.

Ouë Gerrit liep rond in z'n tuin, achter 't erf, kijkend naar de boonen. Op een be-boomd hoekje stonden Kees en Dirk in zondagsplunje te koekeloeren naar de bessen en frambroze-struiken. Stijfjes in zwart kolbert, gouden horlogeketting op zondagsvest, stapte Dirk voort naast Kees, die met schunnig gelapte broek en in groenig verkleurde pijjekker, meeliep. — Ouë Gerrit strompelde behagelijk in zondagsche rustzaligheid rond, bekeek z'n boeltje met genot. De aardbeien waren nogal gegaan. Dirk had met 'm afgerekend, schraperig uitgeteld, en de zuip, dacht ie zoo, was wel minder bij 'm geworden. 't Geld had Guurt muurvast, beter dan hij zelf. Want allang had ie gemerkt dat Dirk, de snauwende stille Dirk, met hèm liever afrekende, dan met z'n zus, die mirakels op de centjes keek, als vroeger d'r suffe moeder.

Woàr 't tug nou met 't waif noar toe mos?.. hoho!.. da wist tie puur sellefers nie! Dà wier d'r al suffer en suffer! Dà wist ie sellefers moar hallef. Wá' da' nou sain sou.. eenmoal... andermoal!.... moar de oarebaitjes gonge goed en de boone stonge prèchtig.... Die boone! die moste sain vast 't joar goedmoàke. Die laileke dokter Troost, die bemoeial, ho! ho! had sain sait.. veur wâ hep je nie aldegoar oarebaaie?.. Moar da sou ie denke! die kabbeloebeloap!.... àl je f'rdienste op één risiko sette! Wie waa's d'r soò daas?.... Aa's de boone moar goed gonge!... en de kerels d'r tuusbrochte wa' ontvange wier.... Nou gòng d'r Piet de heùle weuk noar stad.... Da' gong veul beterder! die beskouwde d'r soms de half meer aa's Dirk! En aa's d'r dan Nofember dokt most worde.. erais kaike of dá'

ie d'r kwam dî joar, al had ie skuld en skuld en nog erais skuld. Al stong ie d'r gloeiend lailek veur! Moar wà` nou? most ie.. most ie op haide.. seure?.. op haide? d'r was nou rùst.. rùst, nou most ie kaike, kaike!

Dirk en Kees drentelden 'm voorbij. Ze vonden 't lekker de kerels, in den snikheeten Zondagochtend, stil en rustzalig lui, op 't land, zoo tusschen d'r eigen gewas en opgeknapten boel te slenteren.—Te koekeloeren naar de teelt; alles zien wat noodig was, en toch geen hand uitsteken. — Zoo leek 't puur genot adem te halen, midden in de landgeuren en 't zonnegoud.

De aardbei was in z'n grootsten haal gedaan. Er bleef nog wel elken ochtend en avond wat te manden, maar nu weer gloeiden de bessen òp en de kruisbessen zwollen goud, en de dauw-doffe frambozen met hun heimweeïgen geur van rozenzoet, purperden overal aan de struiken, tusschen 't groen. Ze hadden 'n mooien vruchtenhoek, waar zorgelijk rond gewied was. Voor den kerkgang van Ouë Gerrit, wouên ze met d'r drieën nog 'n straatje omslenteren. Dirk had al wat gebromd. De Ouë gooide z'n vuile jekker uit, liet zich door Guurt z'n spannend-plooïige zwart-lakensche jas brengen. Heerig, met groenig fantaziehoedje op z'n zilveren krullen, in enge jas die stramde onder z'n armen, en over borst, kwam ie 't erf af, stijfgebarend en harkerig loopend, alsof z'n tikker bij elken tred kòn scheuren. Ze rookten alle drie, knepen kwijl-dotterige punten aan hun sigaren en de groenige morsige gebarsten handen, vereelt en doorpeesd in grauw valen tint van aardewroet, klauwden stijfjes onder de zondagsmouwen uit. Drie op 't rijtje, pas aan pas, ging de slenter door Droogeweg, achterhoekschen tuin-wijk van Wiereland. —

Aan twee kanten, langs Droogeweg-laan, goud-fel doorzond, groende tuinderij op duingrond, hobbelig en hellend, hier en daar doorscheurd van woest-zanderige, kale brokken. — Jubelblauwend straalde de hemel uit en 't zilvergrijs van wilgen en beukengroen langs de laankanten, trilde in fellen lichtstroom. Stil lag de zondag-weg, 't smalle rood-aarden pad doorsprankeld van zomervuur en zonnevonken. — Aan weerszij, diep naar

achter, de zonnige goudgroen beflonkerde moestuinen en boomgaarden, tusschen den greppeligen goud-zanderig doorscheurden duingrond, laag-golvend en vloeiend-teer van lijn, waar naakt gegroeide wortelkronkels van krom-gevloekte wilgen klauwden, onder struik-woest gewas uit. Langs de heele laan, zonnigden heet, de tuindershoevetjes, klein en hel-roodvlammig bedakt, tusschen diep-inloopende oprijpaadjes die paarszandig gloeiden tegen goudzand van duindal. 't Lage duin vergleed daar prachtig in z'n golvend vrouwelijk-fijne lijn-rondingen, svelt en teer, waarboven wijd hemelblauw jubelde, zee-wijd, boven groen, groen, àl groen, bessenrood en purper. —

Al de oprijlaantjes vóór zongloeiende hoeven kronkelden daar aan twee kanten, hoog begroeid met wilden cier van struik en bloem, waarachter de blaker-geveltjes in zondagsrust heiligden, fel gelukkig lichtjubelend, toch peinzend, doodrustig in zomerglorie.

Laat-Juli daverde snikhitte en zonnegoud op 't dicht bijéén gegroeide teeltgroen, laaide door boomen, struikwild en bloemgroepjes, in kleurigen gloed. Achter en tusschen 't groen, 't godlijke stralende jubelgroen, overal, van boomen en gras, gewas en duinmos, scholen de hoevetjes in een blank-gouden wasem, omsterd van gele en roode bloemselen; goudsbloemen en dampende violier, sneèuw-fel wit, en al-gloeiend duizendschoon. Er jubelde rood en hoog-paars in de oprijlaantjes, in hellen blaker van zonnigheid. En 't bebermde golfduin in teervrouwelijke glooilijn, omdonsd van groene koestering, trilde overstort van tooverig zomervuur. 't Vonkte langs de greppels, achter de huisjes, geel en goud, papaver-vuur en hel-paars boekettig. —

Skabiosa's en blanke zilveren winden, reine sneeuwvaasjes, lichtten in 't groen gestruik tusschen gras en wilden bloembloei. Heel diep, de zilver-blanke, de goud-blanke, de schittersneeuwige winde dan hier dan daar, sneeuwden boven 't prachtgroen, roerloos rein als besneeuwde hostie-kelkjes. —

Stàp-stàp, langzaam kuierden de mannen langs de tuinen, op 't rood-zandige pad, zwijgend, ieder wèg in eigen denk-dom-

mel. Kees, stil en mijmerend, dacht aan Wimpie, huilde en smoorde woede-drift, dat 't ventje niet bij 'm was. En Dirk, al heeter op de meiden van Grint, was blij dat ie nog wat duiten had achtergehouën voor de kermis in half Augustus, om ze te trakteeren. Toch jeukten 'm de handen, als ie dacht aan lammen neef Willem, die 'm daar altijd dwars zat met de lekkere Geert. —

Ouë Gerrit dommelde voort, onrustig zich voelend, naast z'n zoons. Hij was 't nou eenmaal gewend, Zondags vóór de kerk, alleen 'n slentertje te maken. Dan was 'r nog altijd wel wat voor 'm te gannefen. Kleinigheidjes wel, maar dat kon nou eenmaal zomers niet anders, bij zooveel vertier en zooveel kijkgrage oogen. En nou was ie weer gedwarsboomd door de kijkende kerels, die hij niet had willen weigeren 'n hoekje om te maken, en bij wie 't toch wel uitloopen zou op 'n borrel.

Nou kregelde 't over alles in 'm. Eerst om z'n lamlendig sukkelwijf, dat maar vrat en zoop en duiten kostte en geen poot meer uitsteken kòn ; dat daar als 'n lijk in huis verslonk op d'r stoel, in 'n hoekje bij den stal. Hij begreep maar niet waarom dat wijf leven bleef.... 'n Stelletje rommelbeenen en tangen zonder vleesch, koffie zuipend, met d'r muffen smoel open en en dicht, en kwijlen, niks dan kwijlen. En 't besef van geen minuut ! of zou ze nou altoos vigeleeren op hèm ? Dan kregelde 't in 'm dat ie bij den fotograaf tegenover 't plaatsje van Bekkema waar ie de blommetjes nakeek, — dat ie bij dien vent 'n stommen streek had uitgehaald. — Daar dronk ie tegen elf, nou altijd 'n lekker bakkie koffie. Nou had ie bij dien kerel, 'n heel mooi, fonkelnieuw goudtientje in 'n doosje zien liggen, zoo losjes maar, en dat had ie netjes gepiept ! 't Eerst van z'n heele leven dat ie geld gannefte. 't Had ook zoo geglommen, zoo prachtig uitgeblonken, dat ie d'r geen oog van af wist te houen. Nee, hij had gevoeld, dadelijk, dat hij dat goudtientje moèst nemen, al kostte 't wat 't kostte. Drie dagen later, na 't gannefen had ie plots gemerkt, dat de fotograaf 'm niet meer zoo gul toesprak, en geen afporterteersel van z'n kop meer maakte. Hij had gezien, heel sluwigjes, uit alderlei kleine trekjes en zegseltjes, dat

de man 'm wantrouwde, nooit meer alleen liet in 't atelier, òf àls ie 't eens deed, altijd de deur van z'n donker kamertje sloot. Dat maakte 'm bang, onrustig, al wou ie dien angst voor zich zelf soms verstoppen. Hij tastte nou in vage benauwing.... òf ie den vent argwaan had gegeven, al begreep ie niet waarom de man hèm durfde te verdenken ; hèm met z'n grijzen kop, z'n besten naam, z'n lange woon ? — Maar d'r was nog meer, nog méér, waarover ie kregelde. Hij had twee regels bollen gestolen, uitgegraven uit den grond bij Bukkus, vlak achter zijn tuin....

't Jonge, dá' waa's d'r 'n nachie weest ! ho-ho ! Moàr hai had se tùg... heul selsoàme bolle ! Veur da' mòst, most ie juistig hewwe !.. Eéne regel.... van 'n poar honderd pop !.. hoho !.... Moar wâ had ie d'ran ? In kelder gonge se wègrotte.. 't gouwestukkie lai 'r prêchtig ! prèchtig ! t'met òp de lepeltjes ! Moar die bolle ? was niks gedaan !.... Doar leeë sullie hoho ! wâ had t'ie d'ran ? 't Was eerst moar lekker, salig weest, dâ tie soo'n raikdom in 't kluissie had.. sukke dure snukkers ! somoar ganneft ! En se terugkwakke, nee da kon ie tug ook nie van s'n aige f'rkraige.

Wa' hadde sullie 'n heerejesis-hooge herrie moakt op de ploats! Nou waa's 't alleweer soo wait hain !.... hoho ! moar toen ! De pelisie !.. as daas hep sai d'r rond spookt ! En klage ! klage ! dat Bukkus dêe, teuge sain... Da was d'r puur genot-en-weust. Beurde nie veul, dâ d'r soo moar stole wier ! Moar nou was 't lol weust alewèl. — Toen gonge se sain toeskreeuwe dáá 't skrikkelik, gruwelik waa's.. da' se de vent-en-moste hange. — En hai.. s'n bakkes in plooi, stroef s'n aigenste test an 't skudde en meevloeke.. daa 't 'n-en-skande waas.. O ! barstte had ie kent van genot, van salighait soo. En de fint sain an 't spuge, s'n aige van malkoar, skreeuwe van drift.. En hai bromme in s'n aige.. da' hai wist woar se leeë, leeë, juustemint op dâ stónde, dâ de fint sain d'r om-en-huilde !... En heel Wiereland waa's d'r in opstand, 'n relletje, van viere en vaife en nie genog. Da' sou die t'met nooit-nie f'rgaite ! Haì de heule santekroam doar stilletjes legge.... soo stilletjes.... die meroakel-dure bolle.... die

moar niks saie.... en dan sóó de heule boel veur je aige sien hainholle en rondsnorre en soeke en skreeuwe en skreie aa's skoape ! En hai an 't bekloage, da' tie s'n aige stem hoore gòng, dá' tie effe skrok, f'rbluft stong van s'n aige valsighaid, moar tug weer lachte van genot, salig genot.... omdá' hai se had.... vlàk bai sain. Enne.. da' tie soo in sain hande naime kòn, a's tie wou, haì, woar de heule ploas daas van waa's.. en niks niemand van te begraipe wist. 't Was d'r 'n salig genot weust !.... Moar t'jonge hai most tug oppasse.... 't Waif van sain kon d'r wel figelaire.... van waige 't een en aêr.... tjonge.... da' gong so wait.... hoho ! ongelukke binne kwaje kanse ?... eenmoal andermoal... dâ kon d'r in kluit-en-loope.. Aa's da' waif d'r aige moar nie stommetje sai.... allainig om sain te beuke.... Moar.... moar hep de dokter nie fermail sait aa's da' se d'r netuurlike f'rstand veur alletait kwait leek ? Wel ja ! huhu ! da' waa's d'r t'met 'n ellendig-goeie woarskufing ! hee ?

De twee dokters saie t'met allebai eenderlai ! Dan most ie s'n aige nie soo moar van stuur moake !.... hoho ! Moar aa's tie goed keek, waa's d'r dan nie wat an Kees ? an s'n kaike ? Had die sàin nou nie in de goate ? Heere kristis wa had die.. veurige weuk,.... èlleke nacht 'n angst uitstoan ? Ieder keer docht ie soo laifendig Kees veur s'n lampies te sien. En op dag sag ie Kees moar alletait op sàin loere ! En gain woord da' de fint sai ! gain stom woord ! En aa's tie dan, uit angst om sain haindroaide.... soo om d'r 'n woordje uit te kraige, waa's tie norsch.... Moar d'r uit niks ! Enne Piet ?.. Piet ? Hep die sàin nie veul meer afsnauwt.. aa's aers ?.. Sou die ?.. sou die wa' snapt hewwe ?.. Och ! hai most d'r moar late woaie !.. d'r waa's d'r moar aldegoàr bangighait ! De kerels wiste puur niks ! niks ! gain snars !

Dirk en Kees waren op 't pad blijven staan voor 'n duinbrok, breed goud-zandig, half verglcoiend achter kronkelig vergroeide wilgen. 'n Blauwbekielde stond 'r te zwoegen, in den snikheeten zonnebrand. —

— Wa' nou Beemster?.... de sabbat onthailige?.. hoonde Kees.

Beemster keek òp, schrok toen ie strooperstronie van Kees zag. Maar nou op den dag wou ie geen angst voor den vent toonen.

— Nou maa'n, wi' jai 't t'met doene? Ikke gun je vast 't kattebakkie!

— Dankkie, lachte Kees, da' rooit noa niks?

Dirk stil, koeiig-traag, keek op de wriemelende werkhanden van Beemster. Ouë Gerrit was blijven staan, naast Kees. Nou voelde ie zich toch weer lekker, dat hij, op Zôndag, geen aardappels te wieden had.

— Binne 't loate?

— Daa's net, moar an die hoek hai je makkeboone.... stoan mooi hee?....

— 't Is main f'rdomme 'n kattebakkie! schreeuwde de daggelder naar de kerels in de laan, — da' gòan je sondag!.. ik sien gain waif, gain kind.... Nou poer ikke tog van sonsopgang! tut 's nachts, veur main diefe-loontje hee?.... Enne om d'r sellefers 'n happie te kenne freete in de winter.... mô'k an oarepels rooie veur àige bik.... Daa's iedere sondag eenderlai, 't eenige uuretje da' je oferhept veur àige werk. Gunter stoan d'r Bolk en Hannes Skrepel en Piet Steinstroa.. en Gais! daa's nooit rust!

— Daa's net, riep diepstemmig klankvol Kees terug, smarternstig getroffen door 't ploeteren en den zweetdruipenden gloeikop van Beemster.

Werker hield éven op met wieden, sprong van den grond, tusschen z'n regels uit, keek naar Kees. Zon schroeide z'n kop, waarop 't zweet nu met vette droppels glom, als neergehageld op wangen en slapen.

— Kaik, gunters, hier 't hoekie òm, stoan d'r Gais van 't Binnepadje, de looper van „De Dageroad", die poert s'n aige 'n beroerete.... Die hep d'r nog vaif golde in de waik! van s'n vrachtraie.. van ses s'oafus tut ellef.. twoalef hee?.. enne in 't murgen 'n poar uur.... aa's 't mot!....

Nou hep die d'r op den dag 'n hokkesoakie! moar.... se

plukke d'r sain ! en betoale nie ! Nou hep tie s'n leste duitje inskote ! Hai kèn d'r puur baidele !.... Van *die* vaif golde van kooks.... van *die* ses pop veur turrif.... van *die* twee pop veur hout.... soo.... van moand tut moand hee ?.... nou, in 't lest.. dacht ie.. f'rek jai mi je snoeptoafel ! Hep ie lappie grond pacht !.... Nou plant-tie wa' kool, oarepels.... en da bewerkt ie.. an den sondag ! en nou komp de kapeloan en sait d'r da'.. da' sabbatskender hiet !.. Wâ ! sait ie ! Sorrige.. da je an de winter nie heuldegoar doodhongert, saittie !... is dâ sonde ? — Nou.... in de waik ken die d'r gain poot ànsloan.. saittie net aa's ik nie !.... nou werkt ie tut s'oàfus ! nou ... ikke hep d'r 'n suur brok brood.... moar hemmis.... hemmis nog 'n handje erreger....

Hij had zich weer tusschen z'n regels gebukt, en opsliertend woelde z'n hand 't onkruid uit. Achter 'm stonden in bloei van lichtend paars, de vroege aardappels. Fijne bloemengeur dampte uit den zandigen, van zonnegloei ingevreten hobbeligen grond òp. 't Lage loof groende donker, en zangerig 't bloesempaars jubelde onder 't vuur-fel hemelblauw.

Verwaarloosd stond z'n boel ! In de hevige aardbeidrukte had ie 'r, ook Zondagochtend met geen vin aan kunnen werken. Nu stikte de rommel van onkruid en vuil. Ouë Gerrit loerde maar, wreef langs z'n baard, zei niks, dóód voor 't gemartel en 't gepoer van Beemster. Hij zag niet eens z'n heet-dampenden natten zweetkop, die bronsrossig glom in zonzeng. Hij voelde niet dat de vent onder 't rooien de hitte uit den grond opgroef naar z'n eigen strot. Hij loerde maar naar de kerels, of d'r niks was aan den weg voor hèm, om mee te gappen. Er zat al zoo lang hittejeuk in z'n steelhanden. De zomerploeter hing 'm al lang de keel uit. Hij snakte naar den herfst, naar de inplanting van bollen, als alles zoo onbeschermd stond op 't veld, gereedschap en goed.

— En pest-harde grond daa't hier is, klaagde de Zondagochtend-zwoeger op 't duinbrok weer, ingebukt pratend onder 't wieden, — je ken d'r hier poere mit 'n houwail, dan rooit.... rooit nòg noa nies !

— Da' wee'k, dá' wee'k.... lachte Dirk goeiig neerziend op den werker, die daar geschroeid bleef zitten te zuchten en hurken, in verlammenden kruip, ingekneld tusschen de nauwe aardappelen-regels. — Kees voelde iets branden in z'n keel, iets van meelij met Beemster. Maar gauw dat gewoel wrokte wèg in onbestemden haat en nijd tegen alles ; dat zijn Wimpie daar neergeslagen lag, elken dag bleeker, zwakker, beroerder. Ieder dag zong 't kind meer, en ied'ren dag vloekte, schold hij heviger tegen 't wijf en de vuile menschklont van z'n schoonmoeder. Hij deed z'n werk, loom, onverschillig, al vonden de anderen 't heel raak. — Maar onder al z'n werkgedoe, zag ie Wimpie op z'n bedje of in den krakenden kinderwagen, in 't zonnetje, zingende stervend, vergeeld, vergrauwd, vermagerd. En altijd in gebedjes, met dat weeke stemmetje, ook zaligend en biddend voor de ziel van zijn vader. Telkens smoorde Kees huil van woede omdat ie 'r niet meer wild doorheen durfde ranselen. Want als ie dat gefemel en geprevel zag op de bleeke lipjes, had ie lust 't kereltje 'n mep te geven, dat ie 'r stom verbluft van zou kijken. — Z'n lieve jochie, al maar z'n geraamtehandjes doopend in 't wijwater-bakkie.... dat gekke kijken op die beeldjes van 't heilige Hart.... Z'n lieve jochie voor hèm bidden, voor zijn zaligheid. Ze konden z'n bast voor zijn part als 'n dooie hond te drijven leggen in 'n stinksloot, was 't nog goed genoeg voor hèm. — Om dol te worden als 't wijf 'm treiterig sarde en zei, dat Wimpie door zijn goddeloosheid zoo ziek blèèf en nooit beter kòn worden. Op die oogenblikken kon ie 'r met moordlust en bloeddronken duizel 'n mes de ribben instooten, dat kreng! — Wat later dan, door 'n marsch in de duinen gekalmeerd, begreep ie dat het kereltje 't niet helpen kon ; niet wist wat 't deed. In al z'n rauwen haat, die als 'n razernij over 'm heen rilde, voelde ie dat soms heel zuiver. Maar met één, dat 't ventje al beroerder, akeliger keek uit z'n geel-zieke oogen....

Hij hoorde de doffe mor-stem van den Zondagzwoeger op 't duin niet meer, die telkens, schokkerend naar adem, voortsprak, getroost al 'n beetje dat ie z'n wrangen jammer aan 'n

ander uitklagen kon. Dirk schudde maar met z'n kop, halfluisterend en slaperig dommelend op 't blakerende plekje. Ouë Gerrit wou d'r telkens van doorstappen. —

Brommerig en loom kuierden ze eindelijk verder. Heerlijk, in zoete geuren wasemde 't walstroo rond, en zonnig-heet gloeide 't rood-zandige belommerde pad, in bosch-vochtig zomerdrenksel, vol zoeten dennenreuk, warm en prikkelend van woudgrondgeur. Stil, de oprijlaantjes van beblakerde hoeven, droomden in godstilte van Zondagsland. — Achter grijs-glanzige wilgen, popels en sneeuwzilverend ritsel van wond're wit-fluweelen abeelen, achter struiken en grasbloemen, flonkerden de bessebOompjes, grillig bezond, in spiralende prachtglanzing, hel-rood; overal koralen trosjes, jubelrood, glansbevend van goud-helle zonning. —

Tusschen malsch groen van gewas, klauterden de boompjes hurkig òp. Struik-laag in drommende trossen, hingen de vurige besjes tot op d'aarde, weelde-trossend in zonnerood en schaduwrood. Overal, aan weerskanten van de laan, al verder, al dieper, in wasemig lommerend zomergoud, blakerden de tuinderijen met dien wondergrilligen tooi van vruchtjes, met d'r helle glansrood, àchter den wilden hoogen bloei van lila en witte koekoek, goud bestoven geel van rolklaver, en de zoete cier van duizendschoon; àchter wemel van paarse, zoet-paarse en blankhelle, blauwe gebloemten van àl wild gewas, in 't heet-zonnige gras. En stiller al, op den doodstillen Zondag, heilig goud-droomden de goudene lommerende oprijpaadjes; blakerden de tuindershoeven, als van den weg af, naar achter geschoven, brandend tusschen de felle zegeningen, van zijïg groen, tusschen fluweel malsch-groen, 't stugge, geripste, 't gladde, ijle, zacht-trillende, even wuivende groen, 't licht gepolijste, vonkende, 't goudlicht-afbrandende groen, 't groen van al soorten boomen en bladeren.

Daarin gezakt, in zwijm van zomerende glansen, laaiden òp de lakrooie dakjes, tegen hel hemelblauw, brandende lakgloed in 'n trillende lichtzee van azuur, van ver wazig bedampt in hette van goud en bevend hemelpaars, achter boomen en rijzen.

En vooráán, op de laantjes, als vreugde-oogen, de kolorietraampjes van hoeven, dichtgewolkt met 't blanke, innig-knussige, spul van wit gordijntjes-neteldoek, en 't fijn-kleurig spul van blommetjes er onder op postrand. Hier en daar èven bezond soms, in gouden gloei vlamden de kleine raamruitjes in de heete praal van geraniums, hellerood, en late irissen. Vóór verweerde groen-bemoste pompjes, sliertten boerschige perkjes, in toch plechtige warme kleurdiepte. En langs de lage muurtjes, in zonnekartel en flitsbeef aangegloeid, muurtjes van verweerd oranjebrons en pracht-roestig bruin, — of fèl-wit gekalkt in zengblaker, — dartelde één heet vlammenspel van indische kers, omboogd in fijn gestrengel en getak. De oranjevlammende, de rooie, diep en vuurheet, zengend den muur, daar opgegroeid in kleurpoortjes, omhuivend de lage geveltjes in cierbuig van kruisraam, tot boven 't ruitje, waar de takken elkaar verstrengelden rond 't dak ; vlammige guirlandes, heet-zonnend en daver-gloeiend tegen de roodsteenen en hel-witte kalkmuurtjes in hellen bloemenbrand, van zomerfleur omkranst. —

Zoo, de hoevetjes in hun jubelend dakrood, stonden er gegroeid tusschen laaggroen, bloem en licht. En de zomer, de heetheerlijke, brandend-joelende zomer, geurde en klotste, golfde en sproeide er om heen, tegen aan, in kleuren en vlammenzon, in lucht en lommer, in gloed en ruisch van heet leven. En àl warmer, in 't groen-gouden laandiep, gloeiden òp de zijlaantjes en dwarse weggetjes, rullig bespoord en begroefd, in de zomerrookige zonnehette, die knetterde en vlamketste als toovervuur in 'n reuzenhaard, de hel bebloemde huisjes begloeiend.

In Zondagsche vroom-gouden stilte, blakerden de geveltjes en daakjes, en sommige raampjes azurig belommerd, keken half schaduwstil in schemergroen uit, op de zonnige paadjes. Er achter, de tuinderijen en boomgaarden, wijd omhegd in groen raster van hagedoorn, brok aan brok in één gouden nevel van stroomend licht, — brok aan brok daartusschen in koele schaduw van verduisterend boomgroen, sprookjesscheemrig van lichtval dat hing als 'n wolkschijnsel, in teeren droom van uitgedoofde glansen. En verder op, naar 't vlakke duin, aan laan-eind, stonden

kaler, ten voeten uit, wat hoeven, tusschen rijzen, fel-bloot en aangevreten heet van zongloei, tègen den zengend-blauwen lichthemel. Eén ruisch van teer rose wuifde òp uit slingerlaantje van duizendschoon-boeketten. — Wat verder weer, heet-gebrand, kalk-blanke geveltjes aanéén, samengeschroeid in den zonnenden blink van licht, geel-okerige muurtjes, omstrooid, volgeworpen van boven tot onder, met goudgele, diep oranjeroode en bleek-purperen indische kers en goudsbloem. — Op zon-fel erfbrokje, dat achteruit openlag te zwijmen van hette, kronkelde wild geslinger van vlammezonnetjes, goudsbloementuil, wild en woest, heet tusschen grasgroen. Dáár plots, drie huisjes bijéén, in brand van goudsbloem en kers. En tusschen de wond're ronde bedauwde blaadjes, het vlammige brio, hoog langs de voorgeveltjes, in oranjerie-gloed, afkaatsend licht op vermorzeld, bemost rommelschuurtje er tegenover.

En heel eenzaam, bij 'n laag-glooienden duinhoek, zonde op, één geslonken verweerd hoevetje, 's winters bang gebombardeerd door storm en zomers verzengd, vervreten van zon, nù, om en òm bestrooid met zomerzonnige flox, paars-gloeiende en zoetroode duizend-schoon; kers en goudsbloem, slingers van blanke windekelken, beschuimd van licht, wonder-stil omruischt van zondagsvroom. — Ẹn verderòp, aan weerszij, de tuinen, de tuinen met trosgloei van wonder-besjes, overal, overal, hel-rood, glazurend-rood, glanzig befonkeld en bezond, tusschen goud- en schemerend lommergroen. En zacht onder 't struikgewas, de aangroei van frambozen, dof purper, donzig en bleek nog. Zóó in eindeloosheid van stilte, blakerde de zondagochtend, achterland van 't stedeke, met z'n gaarden en vruchten, in purperig vergloeiend toovervuur.

Onverschillig de Hassels liepen door, vreemd zich voelend in hun stil gekraak van beschoende voeten, gewend aan klompklos en luwte van kousen. In 'n zwaai van den weg, belandden ze aan de haven en Dirk, met ouë Gerrit en Kees achterna, koerste al op 'n kroeg áán. Vol zat de herberg van biljarters en drinkers. Scherpe jeneverstank zuurde in 't lokaal en roezemoezig de opgemonterde tuinders en knechten, stemmeraasden

om 't biljard. Beschonken kerels, in zeurd'rige klets, belamenteerden elkaar, en vroeg in Zondagsjool stormde 't landvolk in. Met deftigheidsallure, de hoeden schuin op gekapten kop, bewogen ze zich onhebbelijk en harkig in d'r deftige kleeren. Ringspul glinsterde op handen en kettingen schommelden op vesten. Reuk van versch linnen geurde òp en van allen kant blankte overhemd-wit. 'n Paar gemodernizeerden met rooie dassen, hoog-geboord, werkten zich harkig de handen uit knel van manchetten. Er was gedol en afgunstig geblaas tegen de chiekdoende klungels, en geschreeuw dat ze maar naar 't stationskoffiehuis bij Termeer mosten biljarten en niet hier, onder hullie schorremorrie. —

— Jai en Joap, jullie hoort d'r puur bai de deftighait ! debies ! je laikt d'r 'n domenie.. wai hebbe veur jou gain mond fraite hee ?

Dirk was dadelijk bij aankomst naar de toonbank geloopen, bestelde voor hèm en den Ouë klare met suiker. Schuw keken de kerels bij Kees' áánstap. Daar ha' je f'rduufeld de Strooper. Maar nou geen angst, want 't was klaarlichte dag, en Kees werkte al den heelen zomer fesoenlik, gelijk met hen op, in 't land. De spokige lucht was van 'm afgewaaid.

Gewoontjes zagen ze'm alles doen als zij zelf en niks niemendal geen geheimigheidjes meer. Voor z'n strakken kop angstten ze nog beteuterd en voor z'n zwijg, z'n moker-vuisten en z'n reuzig lijf. Maar toch, 't was d'r puur geen kwoaje kerel, als je'm maar in z'n waarde liet. —

Naast Dirk waggelde 'n groote kerel, stronkige haaibaai, met bezopen tronie en lodderigen staar. Hij bedelde om 'm borrel, in strompelenden woordenstotter.

— Jai hep d'r g'nog, jai kakketoe ! zei norsch-ernstig kastelein, ik tap jou nie meer.... je ken nie betoàle.... en jai ken d'r nie meer hebbe, ook nie ! 't is d'r f'rdomd pas half tien en je ken d'r nou al je neus nie meer finde.... debies !

Als 'n drenzerig kind, huilerig en pruilend, zeurde de kerel door, opbonzend met z'n herkules-lijf tegen den kleinen kastelein, die telkens zacht achteruit schuifelde. Smeeken

deed ie om 'n borrel, smeeken z'n stèm, z'n beverige begèerhanden. Maar norsch-streng bleef kastelein weigeren.

Van den een, schoof de reus naar den ander, bedelend om 'n vrij slokje, pruilend huilerig en smart-zwaar geslagen van melancholie, bewerend dat ie op lange na nog niet dronken was. Maar iedereen stootte 'm op zij. In dronken drift en wanhoop waggelde ie eindelijk naar de deur, vuistdreigend den kastelein, die in hoonlach schoot, schoueropschokkend met minachting. —

— Se.... moste.... mo.... ste.... jouwes.... n-n-n.... spòa.... tussche.... de rib.... be.... stootte.... jou.... jouw geep!.... stotterde drinkeboer, en rinkelfel dreunde ie de deur achter zich dicht in smak.

Kees wou niet meer dan één borrel. Ouë Gerrit dronk zoetjes, in vadsige lekkerheid. Maar Dirk alleen genoot, roerde z'n brandewijntje met suiker, een na een, kneep half dicht z'n oogen van pure lekkerigheid. Vijf na elkaar had ie 'r ingeslagen, dat z'n lobbeskijk al zachtjes-an in guitig spel van licht verfonkelen ging. Hij lolde met de kerels aan 't biljard, zei hoe ze stooten nemen moesten en waar ze heenrobbelen zouden. —

— Kaik.... kwankwinker! 'n deurskieter, van bòve roàke mit 'n luisje effect.. kaik de balle stoan,.. achter malkoar!.. krek de oarepels in 't duin.. Nou stoot toe!.. 't is je suster nie! hai mot d'r boofe òp se pèt! —

Kees wou weg, sleurde met duwen Dirk mee. Bij de deur botsten ze tegen den grooten dronken kerel òp, die met verzopen huil-lach-gezicht en grauwen kop, als uit stopverf gekneed, strompelend kwam inwaggelen. —

Hij gierde, kwijlde van pret en juichend hield ie 'n dubbeltje tusschen z'n smerige dikke vingers gekneld. In zwaai-waggel sliertte hij op den kastelein àf, achter 't buffet, en dreigend met schorren uitdaagklank in z'n stem, raasde ie:

— Nou.. is.. is 't tug-glad-en-al mis!.. hei maa'n! Nou.. he'k.. he'k veur 'n poaretje hee?

— Nou! je bent main d'r ook 'n feestnummer!.. gierde de kastelein, die nog niet schenken wou.

— Wa.. wá' nou!.. mì' de lood.. loodpot.... nie-nie..

fe.. soene.. soenelik.... in je.... i.... in.... in je klauwe !.. da'.... d'á hep je tug.... tuu.... u.. ug glad-en-al.... àl-àl.... mis !

— Seker, moar je stoan d'r nog in 't krait.... jai kabbeloebel-oap.... goan d'r bai 'n aer !... ik sien lieferst je hiele oa's je toone.... mó' je d'r nou al de blommetjes buite sette selderemosterd !

— Tu.... tu.... rogge.... ge.. ge.. rogge.... megoggel ! hou d'r je fesoen he.... ikke.... bin.. d'r 'n nette.... vol.. vòlbloed.... nette.... nette maa'n.... enn.... enne... jai.. jai.. kaik ! hier.... hier.... is main dubbeltje.... noù ?.. wa sàit.... sai it tie noù ?

Wat lachende kerels bemoeiden zich in 't geharrewar, hadden lol in 't dronken verweer, 't gestamel van den lossen werker.

— Jai hep d'r al vroegies de prins sproke maa'n !

— Nou.. waa' a 't ? ikke.. ik.. ke bin.. bin d'r ook feur.. feu.. ffeur.. ffeur.. den donder.. feur ! feu.. feur de koning Fillim Drie ! Laife.... lai.. fe Fillum dr.. drie.... daa's.. daa's main weut !.... hee ?.... enne.. bi.... bi.... jai.... d'r.... nooit.... nie.... nie iet.... in.... in de wind weust.... hee ?

Kees stapte 't eerst uit. Hij had 't benauwd ; hij kon die kroeglucht niet langer inademen, omdat ie 'r nooit kwam. Ouë Gerrit was lichtelijk draaierig van z'n dronkje, voelde zich blij weer op straat te staan. Alleen Dirk was weer teruggestrompeld, bleef plakken bij de biljarters.

— Nee Ouë.... jai stapt d'r noar domenie hee ?.. bai tiene ; moar.... ikke lief dá' nie.. ikke sit d'r lieferst hier.... in de vaif sints-kerk.... wa' jou ? hoonde Dirk den Ouë na, die achter de deur hem nog wou meetronen. —

II.

Er was weer overstrooming van werk bij Ouë Gerrit, en Kees had 't bij Dirk gedaan gekregen, dat Ant mee plukken mocht.

Eerst had z'n vrouw gevloekt en geraasd, dat ze bij die ketters, die vuiliken, geen stap doen zou. Maar met d'r zwanger lijf wou d'r niemand meer hebben in de haal. En 't moest, moèst voor wat duiten, nou Wimpie al zwakker, meer versterkende middelen noodig had, veel meer dan anders. Ouë Gerrit had gegromd, voelde met dat roomsche tuig als zwaarder kruis en bijgeloof-ongeluk op z'n dak. Guurt, al verafschuwde zij Ant, kon 't niets schelen en de jongens keken nauw naar schoonzus òm. Zoo kwam 'r wat meer verdiensten bij Kees. Toch zat Ant, met haat en wrok in 'r lijf, dichtgebeten mond van spraakloozen nijd, bessen en aardbeien te plukken. Dientje en Jansje d'r twee meisjes, die ze anders nooit 'n stap liet zetten, in huis bij Kees' vaar, mochten in den ochtend helpen voor 'n prikje bij den Ouë, omdat ie hield van klein goed, dat niets vroeg en véél werkte, vooral meisjes. 's Middags hurkten ze bij 'n ander tuinder in Duinkijk, voor 't wieden van dahlia's, heel jong nog, en voor de pluk. —

't Weer was omgeslagen op 't laatst van Juli. Veel regenbuien in zwaren ruisch neerstroomend, kletter-kakelden tusschen de bladeren en boomen ; grauwe onrustige lage luchten verduisterden droef 't Wierelandch groen. Met schrik en beven loerde Ouë Gerrit naar z'n groote lap boonen en spersies. Daarin zat z'n bestaan voor dit jaar. Hij had vier millioen stuks te leveren aan de fabriek en 'n geweldige hoeveelheid noodig voor eigen verkoop nog op de groote stad. De vruchten, appelen, peertjes, bessen en frambozen konden 'm eigenlijk geen zier schelen. Dat was kleingoed. Maar nou, met den omdraai van 't weer, vloekte ouë Gerrit omdat ie de vrucht van z'n boonen niet zag zetten en heel veel bloesem al verrotten. — Dag op dag bleef gure winderigheid snerpen, en gietbuien die eerst als drenkende lafenis op 't heet-uitgedroogde land neergeruischt waren, hielden áán, angstiglijk en lang, dat den tuinders de schrik om 't hart sloeg. Soms, tegen den avond kwam de zon even koekeloeren achter grauw gewolk, bleekte weer dampig weg, in nattig grijs. Bang verklonken vage stemmen over den oogst. — En Ouë Gerrit leek 't bangst van allen, brandde zich aan z'n be-

nauwing, die wurgender òpklom naar z'n strot. — Plots tegen eind Juli keerde 't weer. Zon kwam luchten-nevel en zilverdampig regengewolk doorgloeien, doorpoken met licht. En harder weer gromde de zwoeg rond. —

Ant, met 'r zwaar-zwanger lijf kroop tusschen de bedjes, zuchtte en kermde gesmoord, keek stroef en wrang-nijdig als Guurt of Piet d'r wat vroegen van de pluk. Met gift en haat in 'r, werkte ze bij dat tuig, dat nooit naar d'r Wimpie vroeg, nooit nog wat voor 't schaap hadden meegegeven en voor de kinders, Dientje en Jansie, geen bakkie koffie overhadden.

In woede en stomheid kroop ze, akkerbed na akkerbed af. —

Tegen acht uur op den avond, vergoudde de stille aardbeihoek in paradijselijken glans. Fijne geurige zomerdampen nevelden òp, van den eindeloozen akkerkring rondom, floersig en vochtig van glansen met 't onderbroken zicht op de verte van àl groen gehaag en zonnige elzensingeltjes. Zonnedaal verjongleerde z'n roode toortsen, tooverig vuur en goudrag tusschen 't avondgroen, en gloed bloedde over den hurk van plukkers en pluksters, verspreid rond de bedden. —

Ouë Gerrit joeg òp omdat ze hèm joegen. Kees werkte op 'n doodstil punt, tegen 'n weibrok áán met Dirk, tusschen de kruisbessen. Achter hem stonden wat bedden uitgeschoten aspersie in brand, 'n goud-roode donzige wonderwolk, waar 't heilige zacht-vurige licht doorheen webde ragste glanzen. De lage wolk gloeide al rooder, dwars door de schaduw-lengte der bewegende kerels, die er omheen sjouwden met verduisterende gebaren.

Gehurkt voor de doornige kruisbessenstruiken, ristte Kees de goudgele vruchtjes naar zich toe. — 'n Klein mager, stakkerig meisje van tien hielp plukken en de mandjes opkoppen. —

— Hoeveul stoan d'r in de bak? vroeg Kees, diep-stemmig in de avondstilte.

— Tien.... twintig.... dertig.... acht-en dertig mandjes, telde 't kindje.

— Nog vaiftien, dan is 't daan,.... goan jai d'r nou moar

an de besse.. pluk d'r mooie.... veertig mandjes.... of wacht ! help d'r nog rais twee hier.

't Kind, goudkrullig kopje, met smoezige wangetjes, morsig als van 'n vuil elastiek popje, luisterde naar Dirk, stond in gewilligen stand klaar, om daadlijk te doen wat 'r gezegd werd. — Van bessenhoek kwam Piet aanstappen.

— Bin je 'r t'met hier ?.. ké' jai de klaine misse ?.... f'rdomd aa's je d'r nie vast veul ferder mee komp aa's mit 'n knoap ! Die loâje je t'met ieder keer in de staik ! Da là d'r aige omkoope.... feur 'n kwartje.... 'n dubbeltje per dag meer.

— En gain drommel dá' hullie beskiete.... wrokte Dirk mee, — aa's luie meroakels in de son.. die loope d'r puur de heule dag op de kantjes.... Nou.. moar de maid ken d'r Kees nog nie misse.... so mot t'r nog veertig besse-mande plukke t'met.

— Aauuw ! pijnschreeuwde 't kindje plots, 'r hand in den mond versabbelend.

— Wà' nou ? hai je je aige weer prikt ? paa's d'r dan òp ! jai ken vast gain bloed misse.... zei Kees norsch.

Goud krullekopje bleef met pijnverwrongen gezichtje 'r vingers bezuigen, terwijl Kees, tegenover haar, aan anderen struik, in ritsige scheuren de goudene vruchtjes met kromhakende toppen naar zich toe trok. Z'n groote handen woelden tusschen de dicht saamgegroeide naaldscherpe doornen, of ie geen pijn voèlde. Soms angelden vijf doorns te gelijk z'n knuist en pols in, dat 't bloed langs z'n handen sijpelde. Maar dóór werkte ie, zonder klacht, zonder z'n grijpklauw zelfs af te vegen. 't Meisje huilde van pijn. Van drie kanten tusschen 'r vingertjes, had ze wonden in 'r handje gescheurd, en telkens wou ze angstig voor 't rood, 'r bloed stelpen en inzuigen. Heviger brandden de vleeschscheurtjes en bangelijk ritste ze'r nieuwe kruisbessen af, schurend weer langs de doornhaken, bevend dat ze de wondjes verder zou inscheuren. —

— Nou maid ! nou moar àn de oalbesse, dan hep je gain stekels hee !.. moar denk 'r an... nie van de loàge f'rdieping, die binne d'r nou fuilsandig van de raige die teuge de grond spat hep !

Helpstertje was uit 'r hurk òpgestaan. Haar gezichtje krampte nòg smartelijk van pijn en 'r bloedende vingertjes beplukte en zoog ze af, onder 't luisteren. —

Langs de struikbosjes kruisbessen die flonkergoud gloeiden in avondschijn, prachtig en vochtig als lichtbolletjes, overal tusschen 't groen, wrong ze d'r mager karkasje, schoof ze, telkens 'r vastgehaakt rokje lospeuterend, in ongeduld vóórt, naar de rooie bessen, die zwaar betrost glansden in glazuur lachje van prachtrood. —

Den bak sjouwde 'r Kees na, volgeplukt met slanke mandjes kruisbessen en ertusschen 'n nieuw soort groen-paarsige, als groote glazen stuiters, spiralig bekleurd van binnen. — En de goudfelle zonnige knikkertjes er naast, in kleinere slofjes. —

Zachte zomeravonddamp waasde over de tuinderij. Elke hoek goudde òp in rood wazigen zonneglans. De omgewerkte grond, vol gras, onkruid en gewas, verschemerde zacht toovervuur onder de vruchtboompjes en rond de lage kronkel-stille stammetjes vervloeide 'n lichtend rag, aureolenglans. —

Telkens uit anderen hoek in den stikvol beplanten tuin dook 'n werker òp, goud-rood overgloeid, gereedschappen in de bronzen wroethanden gekneld. Ouë Gerrit scharrelde met spa en hark onder de pruim -en appelboompjes. Hij kroop half onder 't lage getak door, dat àl bukkend, 'n stuk van z'n blauwen kiel in den rooden avondbrand vervlamde, dan weer z'n baardzilver overgoot in wondren glans. De roodgegloeide struiken en vruchtstammetjes onder z'n voeten sidderden in den heiligen val van avondgloed.

Overal voelde de Ouë zich vastgehaakt, tusschen brandend getwijg en takkronkels. Maar overal wou ie bijzijn in 't late uur, om te weten of er wel gewerkt wier. Aan de Beek was ie al voor 'n uur geweest en daar had ie 'n vent weggestuurd, die 'n kwartier na het schoft nog had staan smoken. — Nijdiger nog werkte ie zich tusschen de struiken en vruchttakken door, en telkens sterker gloeide áán z'n zilveren kop en rompblauw in den rooden gloed van zonnedaal, die daar wonderen bleef

onder 't laag takgekronkel, tusschen fijne stammetjes en avondbeglansd gras. —

— Hee, hoho ! sain jullie doar bai de bèsse ? schreeuwde ie de landstilte in, hij zelf nog gekneld tusschen de enge paadjes van gestruik en boompjes, een hand vast aan rood-begloeide stronk. Geen antwoord klonk terug. Harder schreeuwde ie, z'n lijf meer opgeheven.

— Joa ! klonk zangerig en wijd uit de verte Kees' stem, vol en diep. —

Klein Dientje, Kees dochtertje, zat aan de bessen, met 't goud bekrulde huilebalkje naast 'r geknield, toen 'r grootvader voorbijklompte.

— Hoho ! Bai de korrels afknaipe maide en pèrs jullie nie !

Het kind, gehurkt in goudgloei van avondschijn, vóór de zacht-betoorste boompjes, keek òp, half geschrikt van ouë Gerrit's stem, omdat grootvader d'r bijna nooit zelf aansprak.

— Je sussie.... is d'r an de oarebaie !.. en aa's je murrege bai de fint van Duinwaik mot, hoef je hier nie meèr te komme.. eén boas.... of gain boas !.... hoho !.... en aa's je kloar bent.... viere en vaife en nie genog.... dan vroag je oome Dirk.... of d'r feur f'oàfud nog wâ sain mot.. huhu ! nie an je foader ! denk k'r an ! aêrs kè' je wel ophoepele.... veur joù....tien aere !.... hoho ! En murrege mi de son pirsint ! en dan doalik an de swàrte besse.... de swarte.. dè swàrte, f'rstoan ?

Kindje knikte, angstiglijk òpstarend d'r kopje. De blauwe oogjes goudlichtend, bleven kijken naar grootvaders mooien zilverbaard ; ze hoorde z'n stemmebrom maar half en d'r naarstige handjes plukten dóór, de glanzende bessentrosjes in 'r mandje volschietend, vlug en plezierig, —

Kees reuzigde voorbij op 'n nauw graspaadje bij greppel, vlak langs jonge koolen. Weer versjouwde ie drie bakken met kruis- en rooie bessen naar den dorsch. Z'n klompen klotsten zacht, dwars door de aarbeibedden. Aan den achteringang zat z'n vrouw nog te plukken, met drie meisjes en Piet, ieder aan 'n regel, krommig-ingebukt of gehurkt, tusschen de nauwe paadjes.

Avondlucht azuurde in prachtblauw kuisch en doodstil, schoongeveegd van wolkjes, in glansenvloed. — Zon straalde lager, in al wonder tooverrood op den stillen aardbeihoek, op de hurkende kindertjes en werkers. De groenende bedjes vlamden zacht, en de rooie vruchtjes glansden en geurden zoetelijk bedwelmend. En over de kruipende werkers weefde en fonkelde uit, één rag, goud-glanzend web, gespannen van akkerhoek tot akkerhoek, omlichtend handen, gezichten en kleeren, in tooverzachte vurigheid. —

Ant kòn niet meer. Haar zwangere zwelbuik hamerde en trilde van leven. In de laatste maand, nog twintig dagen, en 't kind wàs 'r. Haar rug brandde van heete pijn. Heel stil was ze naar 't eind van haar aardbeiregel gekropen, vlak bij 'n brok haag, waar 'n appelboom laag-takkig kromde. Daar moest ze heen, om zich op de been te zetten. Want schamen deed ze zich voor de jolige nestjes van meisjes om hulp te roepen, te vragen om steun, of haar op te trekken van den grond. — 't Was 'n lange zware dag arbeid geweest, veel te lang, voelde ze zelf heel goed, en ze verlangde dòl naar Wimpie, hevig en gejaagd. Ze had 'm gezeid, dat de drukte van den haal niet zoo heel lang meer zou duren, en dat ze met vader samen thuis zou zijn. Hij had zwakjes in z'n handen geklapt, gejuicht en met z'n zandzakken tegen 't achterend van z'n ledikantje gestommeld, zoo koortsig vroolijk voelde ie zich in z'n beenen. — En als ze'n half uurtje vroeger thuis kwam, juichte ie sterker, overrompelde hij 'r met zoenen. —

Nou wou ze òpstaan, maar ze kòn niet. Op 't eind van 't aardbeibed, greep ze in stumperige onbeholpenheid naar 't krom-gegroeide dikke appelstammetje, probeerde zich zuchtend en hijgend op d'r beenen te hijschen. Maar 't ging niet. Even van den grond opgesjort, voelde ze haar armen slap en kramptrekkerig in den pols. En met 'n smak, in klammen uitgloei van zweet op 'r hoofd, viel ze weer terug op de aarde, tusschen de bedjes, duizelig en aèmechtig. Kermend was ze ingezakt, dat de kinders àchter en vóór d'r kruipend òmkeken, opschrikten en dwars over de bedjes naar Ant toeschoten.

— Is d'r 'n ongeluk, vrouw Hassel ? vroeg één bezorgd.

— Se'l d'r man hoale.. riep 'n ander ontsteld !

— Is boas Piet 'r nie ? o nee.... die is d'r bai de kruisbesse....

— Niks gedoan !.. maissies ikke bin.. d'r.. tug soo el..lèndig moe.... hee ? hijgde Ant's stem uit 't gras,.... kaik !.. wees jullie d'r ais.. tuikige koo.... ters.... en nne.. trek.. vrouw Hassel.... erais op bain,.. hee ?.. dâ.. se t'met stoan !

De drie helpertjes met hun roodbevlekte aardbeihandjes sprongen ieder aan 'n kant, en heschen met sterken span van lijfjes, in hijg en blaas, zwaarlijvige Ant weer overeind, die zacht zuchtte en van 'r voorhoofd al meer benauwingszweet afgutste. Eerst nog waggelde ze, voelde ze'n verdoovende matheid en prikkelende pijn razen in d'r verstramde beenen en gloeifel kneushitte priemen in d'r stuit. Haar knieën knakkerden en 'r kuiten beefden. —

Van af drie uur in den gloeimiddag had ze aan één stuk geplukt, gehurkt gezeten. Nou voelde ze haar beenen en dijen aan heete brei gebrand, verkneusd, tegen haar rokken opschuren. — De helpertjes keken 'r áán, met angstoogjes en meelijmondjes. Ze zagen Ant's gezicht verzuchten in één smoor van pijn ; en de buik geweldig in zwel vóóruit, ademde en leefde zwaar als 'n apart wezen, aan 'r vastgekneld. — Nou most ze nog wel 'n uur op stap. Ja ze wist wel, dat ze te veel gewerkt had,.. maar 't most, mòst voor d'r Wimpie. Waar anders 't versterkende voedsel van daan, en hoe konden ze wat krijgen voor den werkeloozen winter, als noù, nou niet wat van 't achterstallige betaald wier ? — Nou weer 'n uur op stap, naar huis. Kees had ze zien voorbijdraven. Hij had 'r toegeschreeuwd, dat ie nog naar de Haven most lossen en oplaaien, dat 't wel elf uur zou worden eer ie klaar was.

Dientje en Jansie mosten nog helpen in den dorsch, de mandjes aangeven.

Moederziel alleen, half dood, stapte Ant den avondweg òp, langs 't stille uitgloeiende duin, naar d'r huis, waar Wimpie, op háár en Kees smachtend-stom wachtte, wachtte en vroom

staarde op z'n Jezusbeeldje en palmtakje, van z'n bedplankje afgehaald en vóór 'm gezet; verbangd tusschen de halfblinde, loerige vrouw Rams, en den stommen, pruimpjes uitspuitenden grootvader. —

III.

Volgenden dag scheen de zon weer fèl. Ouë Gerrit was aan 't frambozen plukken, met Piet en twee helpertjes. Tusschen de nauwe struiken hurkte de Ouë, stram en ingebukt vóór de frambozen, één voor één de vruchten in de mandjes stapelend. — Boven z'n zilverbaard, die in kronkelig zijïge karteltjes, tusschen takkengewirwar òpschemerde, bloeiden de frambozen, rozepurperend, bedauwd met 'n adem van dof paarsrood, vochtig en donzig. Achter Ouë's hielen, rijden mandjes in zonnevlam, wonderteer doorglansd van licht. Zoeter dan aardbei geurden ze rond, als rozendroom van sprookjes-prinsesje. Rondom, in de lucht vervloeide 'n teere geur van rozenzoet, wáár de mandjes stonden.

— Heé Ouë, je ben d'r in màin regel, nou soek jai d'r de mooie uit, en ikke hou 't kriel!

— Hoho!.... da skaint t'met soo!.... d'r binne....

— Nou.. set jai d'r op haide ook rais de blommetjes buite!.. moar ikke seg ie.... daa't soekwerrekie is.. da' rooit na' niks? d'r binne nie-en-veul....

— Nou Piet aa's jai d'r da rais an de swarte besse gong,.. ke'k vast 'n mooie prais moake! hoho! ikke ken d'r laifere soo veul 'k wil.. eenmoal andermoal.. aa's d'r nie g'nog binne.. koop 'k vàst bai op de hoàfe f'noàfed....

— Daa's fain werk Ouë, jai f'rkoopt hullie an de oàpetaik hee?.. en sullie stooke hullie hee? of hep je hullie weer feur de ferbriek!

— Nou dà' sit nog.... ikke hep se pattekelier!.. en .. en feur de f'briek òòk.... hoho!.... kaik? tug mooie woar hee?

pronkte Ouë Gerrit 'n mandje pracht-frambozen in 't zonlicht heffend, dat 'r roodpaars dauwlicht overheen huiverde in vloeiende glansen. —

— 't Is d'r fain werk! t'met al de vurige, de vuile loà'je sitte, hoonde Piet weer, die 't niet verkroppen kon dat de Ouë in zijn regel zat te plukken. —

— Daa's glad-en-al mis maa'n! De vuile hep ikke hier ampart! huhu! tug 'n f'rvloekt slecht joar! alles is d'r te loat! t'mèt hep je de kerremis' en kaik!.. die boone rais? se komme paa's kaike! hoho! en nerriges nog 'n skepseltje an van fesoen.. da je d'r plukke kèn!

— Brom jai teuge sint Jan! blai da' tie d'r weust is! de sjèlotjes binne d'r krek uit! Ook nie te bestig! Is aldegoar 'n rooi noa niks!... en de rooie kool f'rvloekt! En nou.. hai je d'r nog spruitkool loate sette tusschen vaif regels boone! Sel main d'r 'n stelletje worre. —

Piet kregel, liep dwars door 'n hoek leeggeplukte zoete fransjes, naar de zwarte bessen. Kees stond er al te plukken. Zwartblauwig glansden de vruchtjes als kraaienvoedsel, struikerig en verward, benauwenden stank uitdampend. —

— Ikkom je d'r 'n pootje hellepe hee? Dirk is in de loate doppers,.... wortele.... binne tog t'met daan!

— Soo? docht wel, daa't ie nog nuwe portie soait had!

— Daa's net! t'jonge... doar lait 'n lekker hoekie wind hier! Sel d'r bloase hebbe f'murge, toen Ant d'r hier plukt hept. Se waa's d'r ook soo meroakels koud, dat 't waif hep stoan bibbere aa's 'n koors hee? Se hep d'r de heule murrege mit main jas anloope! Op 't pad hebbe se d'r aige naskraiuwt: Lamme Krelis! làmme Krelis!

Kees zweeg. Z'n wijf kon 'm geen zier schelen. Woest was ie op 'r dikke buik. Hij had 'r wel plat willen trappen, want telkens zag ie 'r z'n eigen stomheid in, z'n vuile stomheid. Stom nijdig plukte ie door, maar Piet wou praten.

— Nou, da' sel main 'n godsliefeheer skele! of je àchter of veur 'n singel lait.... lait mi plukke.. En dan mi' soo'n guur end wailand veur je lampies! daa's alle-jesis-koud! En aa's

je vaif uur achter mekoar plukt hep, mò' je rais kaike wa' je hep.... puur niks meer aa's 'n poar mandjes !

— Joa... aa's je soafes stopt, soek je vast noà wá' je daan hep !

— Nou, je bint t'r nou op kommende waige hee ?.... Moar ikke mot d'r nog 'n dot plukke ! de Ouë is d'r puur tuureluurs van, nou die soo feul kwait kèn aa's tie wil !

Stil 'n poos bleven de kerels doorkruipen, ritselend in de struiken, afknijpend de zwartgloeiende vruchtjes, ze bij trossen smakkend in groote blanke sloffen voor hen uit, op 't stovende reuk-bedrenkte gras. Rond ze heen, in struik en teelt onder vruchtboomen en hagen, gloeide middagzon. 't Groen stroomde lichtglans af, zilverig, goudvlammig en fijn beschaduwdoezeld in al andren gloei, tegen 't licht. Onder de dichtgegroepte vruchtboomen lommerde 't koel als in 'n kreupelboschje. Enkele in hoogen uitgroei waaierden wat kronkeltakken uit, betrost met appeltjes, zacht rose blozend als warm gestoeide kinderkopjes. Overal onder getwijg, groen en rozerood, vlekte vruchtglans tegen doorschemerend luchtblauw, takkenprieel in zware dracht van vruchten, die vergoudden in vloed van zonnevuur. Kleintjes zwollen de vruchtjes áán, dof, tintwarm en pastelteer. Vlak bij den mossigen stam verdrongen ze elkaar om licht en lucht. Wat takken, harpig uitgebogen, goud-groenden in zonnejool en appeltjes gloeiden dáár in glanzenden wasem. In wilderen uitgroei stonden de pereboomen, bronzig-dof bevrucht en de pruimen, donker voldragen, groen als groote olijven. Op naakten hoek tegen luchtblauw in, stronkigde vlak vóór Kees, op woest onkruid-plekje, één appelboompje, smal en tenger-rank voorover gebogen, luisterend naar de zoemende zomergeruchten.

En rondom vervloeide de geur van doorstoofde gouden vruchtenhofjes, zèlf behageld van rozeroode wang-appeltjes, nog gesmoord in groeigloed. Afgevallen peertjes en appeltjes verwurmden bleekgroen en gelig, overal verwaaid en uitgestrooid onder de boompjes in 't heet-geschroeide gras en onkruid, tusschen koolen en zoete fransjes.

Piet, met triestig gebaar wees naar 'n pruimeboom.

— Kaik Kees, wà vol die stoan hee ? aa's t'ie moar nie 't weggetje naimt van sàin doar op 't hoekie ! die gladekker ! bai de biete main ik ! die hep tug puur sain aige dood draigt hee ! snó'f'rjenne ! da hai je d'r puur nooit sien ! die hep 'r sóó veul had dá' tie nie raip hep kenne worde hee ? t'jong 'n skoon sicht da' waa's.. da hep je d'r vast nooit sien !

Er ruischte weer stilte in den tuin en boomblaren windsuizelden golf-zacht. —

Kees plukte door, sjouwde de volle bakken naar den dorsch, waar al 't marktgoed, buiten zonnebroei opgestapeld stond. Op elkaar tegen stal áán, op groep en voorgang, dromden de kisten met versche sla, dopperszakken, aardbei-vrucht, frambozen, roode en gouden bessen ; één feest van kleur, saamgebroeid met zweet, ùit zonnelaai naar koelenschouw en dorsch gedragen. — Door den tuin klonk zangerig gejoel en jeugd-jubel van kinderstemmen ; meisjes die meeplukten en meesjouwden. Dirk was van 't peenbossen naar de snijboonen gesjòkt, hurkte tusschen d'enge wanden van hoog goud-groen, die poortten als 'n hal van lommerlicht op 't pad, waar de zon goud schroot over uitgescherfd had, rijzen en latten in gloei verglinsterend. —

— Aa's wai dá' weertje nou d'r moar houê, riep ouë Gerrit in 't voorbij gaan tegen Dirk.

— Nou op haide smoor je van de hitte en strak-en-an bibber je van de kou.... hee.. Ouë !.. set rais 'n kerel an de andaifie hee ! Mot nou skoffele ! Sel'k d'r sellefers wel de bolletjes opknappè !

Gewroet van laat-zomersche drukte woelde rond in Wiereland en Duinkijk. Het haventje, op marktdagen, daverde en mokerde vol van woel en klank. In alle hoeken schreeuwden en sjacherden de koopers weer met duizenden kilo's roode bessen, zwarte, gouden en paarse ; frambozen en aardbei, in zoetrookige geuren, verwasemend door de groenten. De Haven lag volgestort van nieuwen kleurbrand en vruchten. — De groente-

karren, in d'r frisschen uitbouw van sla en wortelen, bakken en manden, ratelden áán, hortten weg, als steeg er weer razernij van mid-zomerschen uitvoer en pluk. Vóórklank van boonentijd weerschalde er, boonentijd die in den helleroes van kermis had moeten vallen. Maar van alle kant werd er geraasd op de Haven, dat 't leelijke weer van half Juli den boel had bedorven, dat 't gek-laat zou worden, nou met de boonepluk.

Wiereland koortste weer in fellen zomerbrand en zonnelaai. Zeegasten stormden áán, iederen dag meer, en 'n woelige kinderbende, meisjes, prachtig bekleurd met roode en blanke japonnetjes, cier- en stroo-hoeden stoeiden rond. Moedertjes jong, met bloei-bloemige mousselientjes, teêre krepjes en neteldoek-blank, in dartele cier, kuierden met parasols statig tusschen de schooierige plukkertjes van Wiereland; stedeke-kinders, die stil afgunstig 't vakantie-jolende stadsvolkje van rijkaards begluurde. 'n Por van moeders en broers in hun ribben en gauw hurkten ze weer neer, de verbrande tronietjes naar de heete aarde gebukt, plukkend van knie op knie, in beestigen zwoeg, àl voort. —

Langs hun akkers strooide de tingelingende bellezang van tramkoetsiers vroolijke jubel-klanken rond, vergalmend over de zwoegkoppen, als een trillend zomersch vreugdgeluid door de zonnige lucht en 't landgroen. — Rijtuigen stoften áán en wèg in zandorkaan; fietsen snorden voorbij, in spakenfonkel. En heel de brandende ploeterstreek drukte en raasde van zomergenot, omtooverde met hittekleur en licht, de gasten en 't joelend vakantiebezoek. Dwars door den zwoeg van 't land joeg de zeetram de menschen en kinders, met kleurig speelgoed, spaden en emmertjes, scheepjes en harken. Wierelands notabelen zwierden mee in zomerpronk; nuffige dametjes met blank spel van felle kleuren òpzengende parasols, kleur-zonnen in 't helle groen, in den zonneregen van licht en vlam. — Zomerkostuumpjes lichtten en blankten tusschen de stille lommerlaantjes, overal drentelden dametjes en heertjes, met kraakschoen-gestap, rijke-lui's-lekker op de zand-zachte paadjes. — Zoo, met den dag,

stroomden meer gasten aan, door de groote beukenlaan, die als 'n wondre goud-groene poort lommerig den weg naar zee opende. En langs heel den weg van Duin- naar Zeekijk, gloeide en zandkoekte het heete gruis, brandde en zengde 't zomerleven, omschroeiend in stuifselwolken boerenkarren, rijtuigen en trams, dat de landwerkers, achter de hagen, vlak aan de straat, onder zuilen van stofwarrel verstikten. Loom passeerden de tuinders 't zomergewoel. In hùn ploeter, voelden ze 't dwaas, 'n gang naar zee, voor hùn zelf. De zee, waar ze vaagjes, in teisterenden winterstorm en schal, alleen 't gerucht van hoorden aandruischen achter veréénzaamde duinen. Ze verroerden geen stap voor 't pronkende, schreeuwige stadsvolkje, dat brutaal zich nestelde in hùn streek ; de verhuur-kamertjes van verdiengrage luitjes bejoelden, de wegen bestoften in stikzand. Ze wisten van geen zeelucht de zwoegers ; van geen zilte zouten ademhaal, geen frisschen stoei van strandstorm. En Zondag's, als ze vrij hadden, rookten ze liever hun pijp, wandelden ze met de meiden naar den Lemperweg, of bleven hokvast broeien binnen de mikken, in zaligen luier. — Dàt veel liever, dan op stap, op den gloeizandweg naar zee, 'n uur gaans. En de ouderen, vol van zorg en moeheid en weekzwoeg, hokten in hun naar lucht-snakkende, behorde duffe kamertjes, slurpten d'r koffie, koffie en weer koffie, smakten d'r pijp, d'r pruim ; besabbelden d'r sigaar en loerden rustigjes naar 't gewas. En 's avonds de zuip, stillekens de warme kroeg in, met 't Zondaggegons van alderlei spreeksel nog in d'ooren. Door de week, ging van zelf voort hun zwoeg en zonnebrand, hun sjouw en pluk, dat ze 't bloed onder de nagels vuurde. Niet meer keken ze òp, naar 't vakantiegewoel op de paadjes, langs hun akkers, bang voor 'n minuut verlies, vóórt tot laat-avond, naar havenkant. En daar nog zweet-doordropen van 't gloeiende land, met 'n afzakkertje, zogen ze in, 't heete vocht, als zalige lafenis voor dichtgebrande van stof verstikte kelen. —

IV.

Twee weken vóór de kermis was de lucht weer gedraaid. De roode kolen stonden verkwijnd, met rot-doorvreten bladeren. Angstige drukte en onrust joeg er onder de tuinders.

— Daa's t'met 't lekkerstje weertje da je hebbe kèn, zeurde Klaas Koome, voor 'n akker van Ouë Gerrit; — ik konstesteer van daa'tje nou t'minste loope ken, en d'r nie je aige f'rsmelt.. enne de boonebeweging goan tog s'n gangetje.. want moànd blaift moànd... op dá' terrain merkeere de boontjes de paàs...

— Hoor hemmis, hoor hemmis! hoonde Dirk bij de andijvie gehurkt, — skoenmoaker hou je bai je leest hee? bi jài besuikerd? —

Ouë Gerrit bromde wat mee, gejaagd en kramperig als ie zich voelde in 't onweer-zwoelige grauwe weer. Die dreigluchten maakten 'm soms stikken, of 'r wurgangst op z'n strot drukte, in vaaglijk onbestemde benauwing 't bloed 'm naar den kop jagend.— Angst die 'm aan 't fantazeeren bracht, doorhollend hallucineeren, in al erger benauwing om dingen die gebeuren kònden. Angst die 'm zelf folterde, z'n brein martelde, hèm allerlei dingen liet zien, die nièt bestonden, z'n oogen in donkeren floèrs legden, waarin lichtende sterrendans vonkte. En dan maar brommen en klagen luid, luid, om iets 'r tègen te doen.

— Nou, da sel d'r 'n mooie worde, mit de boone!.... hoho! d'r is gain son.. wá' sit dá' ding! aa's tie moàr nie wegblaift hee? 't is te dol.. en.. en.. tug.. vier en vaif en nie g'nog!.. daa's één raige al raige! enn hoho!..'s aofus hep je dâ dolle onwair, sonder daa't hiet waa's hee?

Koome lummelde nog wat voor de haag, lolde met Dirk over de kermis, waar heel Wiereland al vol van was; slenterde eindelijk verder.

Drukker werd er geschoffeld tusschen de selderie. Kees plantte andijvie uit en zette op regels. — Laat-gezaaide sla werd weer in bakken uitgedragen naar de markt. Tot schemer doken en verbukten de kerels en kinders op de duisterende akkers. Wisse-

lend in gang, trokken de werkers drie maal òp naar de groote stad. Het groote kargerucht, de hos van 't landvolk, — één in hun epischen samengroei van man-paard en kar-en-koopwààr, verklonk als onweer al over de bekeide straatjes. De Haven daverde van herrie en hartstocht-koop der venters.

Op 't land trapten de kinders, nu vaders en bazen naar stad waren, de verdorde erwtenranken òp, de goud-gele slepende haarbossen. In alle tuinderijen nu, schemerden tusschen jonggroeiend boomgroen en boerenkool, de goud-verrotte leeggeplukte erwtenranken, soms èven zonnig overgloeid, als brandende braam, vlam-roerloos. In enkele dagen fladderden de bossen op de rijzenpunten, harige kopgedrochten op pieken, hóóg tegen donkere lucht. — Aan voet van rijzen, waar 't stroo opgehokt stond, bloeiden al weer late sperzie- en snijboonen.

Ouë Gerrit wou niet drogen op rijzen, in dat vuile weer; smakte de ranken op hoopen bij modder-greppeltje achter 't erf, toch zuinig ze bewarend voor koestrooisel. Kees was druk in de weer, rankte nieuwe aardbeibedden in, en zuiverde ze van vuil. —Elk half uurtje, tusschen marktgang, werd gewied. Heele akkers met leege rijzen bleven nog naakt de lucht inpieken, om dat er geen tijd was ze op hok te smakken. Toch waren ze blij, dat de aardbeipluk gedaan leek, al kopten ze nog wat mandjes. Van de vroeg-soorten begonnen de blaadjes al rood te gloeien, bloedrood en meloen-goudheet bezoomd, sterfzang van 't loof in den zonnezomer. Andere bedden kwijnden met roest op 't blad, door plotsen guren omdraai van weer, wind en regen, in 't hart van groei en bloei geslagen. —

Ouë Gerrit gromde van 's morgens tot 's avonds. —

Het was geen làvende zomerregen meer, die als 'n koele dronk neersuisde op 't land, en tegen den avond, over de akkers zangerige regenruisch verzong door de donkere boomen en 't loof, er dán zuchtte als ademhaal van orgelregisters; dan droomerig tikkelde en zacht knetterde heel fijn en weemoedig, — maar 't bleef 'n nattige wind-wilde regenzwalp, 'n modderig plassende, dorrendvernielende grauwe nattigheid. — Ouë Gerrit vloekte, vloekte, onder 't inranken van de beplaste aardbeibedden. Wàt ie aan-

raakte klefferde, was bemodderd. Z'n klompen zogen in 't natte zand, kledderden en smakten zuigend onder z'n hielen. Rechts en links de bedden, rankte ie tegelijk de jonge stekjes. Wrevelig groef ie de plantjes in, keilde ie verrotte voor zich uit. Toch was ie dolblij dat ie dezen zomer niet alles op één worp had gegooid met de aardbeien, zooals die stomme dokter Troost dat wilde. En lol had ie 'r om, dat ie die beroerde grimmige Ant had gebonjourd.

Voor Kees nou nog alleen wat bij de boonen, en dan die ook òpgemarcheerd. Die paar mandjes aardbei en bessen kon d'r Guurt zelf nog wel halen, die toch ook 't land had an Ant. Gister had z'n meid nog veertig mandjes geplukt.... Toch 'n rakker die Guurt. Als ie maar wist wat of ze vóór had, met d'r vrijers..

En die Piet ! hep d'r nog acht sint moakt ! Waa's d'r puur 'n meroakel ! hoho ! aa's die noar stad gong.... waa's 't alletait 'n kwart meer aa's Dirk, die krek vaif sint hoalt !

Ouë Gerrit wist zich niet goed meer te roeren. Dirk gaf 'm eerst na den grootsten worstel, de ontvangen guldens uit den zak. De Ouë kromp van angst, als ie 'm dronken van den marktdag zag den dorsch inschommelen, angst dat ie den heelen boel zou verzopen hebben, of verspeeld. En als ie dan maar 'n kik gaf, blafte Dirk hem nijdig tegen z'n hielen, dat ie schrok, en afgebluft loenschte. Piet gaf alles dadelijk, al gapte ie 'r later weer van weg voor de zuip, maar Dirk hield de duiten in z'n ijzeren knuisten heet gevangen. — Dan eindelijk, moest ie na z'n verbluffing opspelen, schreeuwen, stompen en beuken in bloedspuw van nijd, en traag ging de klepzak dan eindelijk open, klefferden de morsige dubbeltjes, kwartjes en centen naar buiten, naar hèm toe, onder één grom en snauw. Ging hij natellen dan vloekte Dirk. „Tel aa's je je koarsies uitbloast", hoonde die, en sarrend liet ie 'm zien de notities, wel wetend, dat ouë Gerrit toch niet lezen kon, 'n letter zoo groot als 'n paardekop niet. —

Smartelijker, gejaagder voelde ie z'n onmacht, ouë Gerrit, omdat ie zelf niet meer de stad inventen kon. Soms, als ie wat beet had weer, kon 'm de heele boel niet meer schelen; zag ie heel klaar z'n ondergang in, hij op 'n hokkie, de kerels op 't

land als knechten. Dan weer bedacht ie, dat zoo iets toch maar niet in een ging, hij z'n meeste geld toch bij de fabrieken, vast liet liggen, tot hij November zelf betalen moest. Soms, drensde 'm door z'n kop dat Dirk vroeger veel beter voor 'm geweest was, toegevender en niet zoo snauwend, maar dan zag ie later Dirk weer goeiiger tegenover hem. — Als de vent maar geen geld zag, want dàn wier ie dol. —

Vandaag had ie nog 'n bak bessen geplukt, 'n dubbeltje per mandje. En nog 'n prachtig dotje frambozen! Dat klein goed gaf toch nog heel wat.... Hoho!.... dá' beskouwde ie nog wel 'n vaiftien pop veur.... hai most d'r vast meer van tele, al há' je d'r tuinders die d'r niks mee van doen wille hewwe.. Da klain goed.. want aldegoar benne se tug doodarreme poerders. Van murrege, van vaif tot ses op 't ploatsie, had ie 't nog uitrekend.... veur de feule framboosies moakte ie nog twoalef sint 't mandje.. hoho! wa' skol 't? Nou hoalde ie di joàr an sain vruchies.... frank... 't hooi uut! Ommendebai honderdvaiftien pop veur twai koebeeste....

Maar angstiger iederen avond, nà z'n stil gemijmer, keek ie òp naar de lucht, angst-verwurgd voor onweer en regen. Tegen iedereen klaagde ie.... 't werd 'm te benauwd. —

— De boone groeie d'r wel in 't gewas hoho! moar de frucht set nie! mi die raige! Wa binne dá' nou weer suinige weertjes.. in 't hart van 't somer, je sit d'r puur te rille.... en soàfus omwair!

— Jaò buurman, f'rlaije jair satte wai op haide hardstikke in 't drukst van de boonetait hèe?

— Hoho.... vier- en vaif en nie g'nog.... suinige weertjes...

En iederen dag, dat 't guur-winderige weer aanhield werd Ouë Gerrit banger en grimmiger. Er zat angst in z'n keel. De zware onweerswolken voelde ie pletten op z'n borst. Dan weer wreef ie zich aan z'n strot als zat 'r 'n wurgklauw die telkens z'n luchtpijp zachtjes toekneep, en hem nog maar uit 'n spleetje ademen liet! Angst voor z'n boonen groeide. Nu en dan zag ie z'n wijf verdwaald rondzoeken in de tuinderij. Hoe ze'r heengestapt was wist ze zelf niet meer, en waar ze terug moest nog minder.

Ze drentelde maar wat en sufte. Plots 'n woesten snauw, greep ie 'r bij den arm, bracht 'r in huis. —

— Jou stommeling, je loopt d'r t'met hardstikke in main seldrie mi je klaufe.... hoho ! jai geep ! dwarrel ! moak jai d'r gain kapsies hee ? —

Woest had ie 'r thuis op 'n stoel geduwd, waar ze versuft neerblokte, en grommend sprong ouë Gerrit 't achterend uit.

— Dâ sal d'r 'n mooie sain.... Net had ie sain seldrielap f'rkocht, veur vier sint 't kilo ! Waa's d'r in sint meer aa's verlaije joar !.... Hoho !... sel je dá' lamme dooie waif d'r mi d'r blinde klaufe instappe... Wá' gong die seldrie nou hain ?.. noa febriek ?... had die dàor nie meer moake kenne ?.. of noar Amsterdam ? da lamme waif !.... Moar s'n spersie en snaiboone... da gong d'r noar Noord-Skarrefou.. en Aiselmonde.. of ie 't nie wist ! Da stomme waif.. sel d'r f'rduufeld soo p'rdoes op sain duute trappe !.... Moar de boone... mostte 't tug dâ joar goed moake... most de loodpot vulle.. aers waa's die d'r gloeiend bai.... gaf de seldrie en vruchies tùg nies.. nies....

In regen en plassende nattigheid werd op de akkers gewied, gekerfd met spa, geplukt in bakken. Seldrie verwasemend door regengeur, stond gesneden en de aardappels werden voor eigen maal wat gerooid hier en daar.

Op de bollenakkers, wijd-om de tuinderijen en gaarden gecirkeld, rookten blauwige wolkzwierselen. In de greppels, volgeschoffeld met rot loof, hadden de werkers 'n brandje gestoken, dat niet vlamde, maar smeulde, en zwaar hei-brandig dampte over de velden. Soms, als achter regengrauwe lucht en wolkzilverend grijs, nattig en bleek, even de zon kwam koekeloeren, met bewaterde gelige tronie, strooide 't licht wat nattig goud, schijnselig en blas, door de blauw-dampende in rook stikkende akkers. De rooiers dáár, in den ijl-blauwen smeulnevel, die glansde in bleek zongoud, gebaarden in rokigen gloed, in mistblauw en zacht zonnevuur aangegloeid, stralend en omsluierend tegelijk. Zoo, 'n uur lang, de bollenakkers trilden in 't waasblauwe, zacht begloeide rooklicht, als welfde zich een dampige

reuzengrot boven 't land, waar kleurige nevel doorheen woei, in stoei en spel, van grotgeesten, in-en-uit. En rond 't rookende loof verschuifelden de glansen van dag-goud en grasgroen, onder de werkende luchten, vol regengrauw en paars-duister onweergedreig.

Na 'n uur dook zon weer wèg, vertraande z'n bleek-gele waterige tronie achter droef-grauwe wolkburchten, stortte regen weer neer bij hoozen. En over de avond-akkers bleef 't donker ruischen, soms kletteren door bladloover, heel vèr en snaterend-monotoon.

Ouë Gerrit beefde, snikte van angst als in wolkdonker, 'n vuurflits 't fosforesceerende zwerk vlammig doorzeisde, zònder dat donderslag nadreunde. —

's Morgens, zóó uit angst-doorschokten korten slaap wakker gejaagd, keek ie 't eerst naar z'n boonen. Dit jaar had ie moffenboonen bijgeplant, waarvan ie ook nog heel wat mocht verwachten. Maar ook dàt gewas stond hoe langer hoe slechter. Met angst in z'n oogen keek ie schuw naar den bloesem van de hooge stok-boonen, of 'r niet te véél verdorden en afvielen. De paadjes dáár, schemerden wit van bloesem. En in z'n angst zag ie 't al erger sneeuwen, vol afgewaaide dorrende bloesems. 'n Paar dagen had ie achtereen in huis, wat bollen gesorteerd. Maar nou, met de rooi van wat narcissen moest ie eruit, sorteeren op den klefferigen modderig verzogen grond, omdat zulk goedje altijd buiten liggen bleef. En de kerels, achter 't erf, en op de Beek, tusschen de aardappels en koolen, stonden verzopen en verflodderd van regen en nattigheid, te wroeten in de vunzige aarde. Soms zóó doorzogen tot op 't hemd, dat ze zich iederen avond d'r regen-stinkende kleeren uit te wringen en te verdrogen hadden boven vuur. En voort over de zomerlanden joegen de grauwe wolkensteden, laag, bang-dreigend, vol duister-paarse ontzetting.

Soms kon Ouë Gerrit de heele boel geen drommel meer schelen, al bralde en rotsblokkig-roffelde en stortte 't onweer in, boven z'n kop, al flitste 't vuur zig-zag vizioen-snel door den hemel, al had ie z'n centen voor pacht en hypotheek nog voor

'n kwart deel niet bij elkaar, al rotten z'n boonenbloesems 'm zóó, voor de oogen weg. Die uurtjes leefden er zalig voor 'm, als ie pas wat gegapt had, en met heerlijk-woest voluptueus steelgenot, met nog jeuk-brandende knuisten van grijp-verlangen, naar z'n kelderhoek holde. Vloeken kòn ie, als ie daar niet dikwijls genoeg vrij mocht afzakken. Guurt in haar dralende onnoozelheid, had in den voorhoek allerlei rommel neergesmakt; mandjes, roestpannen, zaklorren, houtblokken, takkebossen, waar ze nou telkens tusschen snuffelde. Snauwig keek ze 'm aan, als ie trapgat afstrompelde. Dan bitste ze 'm nijdig toe wat ie in den kelder van doen had. 't Was verduiveld, of ze voèlde dat 't dan hevig heet in 'm liep; dat zorgen en angst in z'n strot dichtschroefden, dat ie àfwilde van z'n benauwing, hem z'n roeszaligheid van-bij-z'n-spullen-zitten, dáár kon verzwijmelen en zich verdooven. Gauw moest ie dan 'n uitpraatje klaar hebben, en zoo liep ie wel uren rond te scharrelen in 't vervuilde kelderhok, allerhande pestige vervelende dingetjes doend, die hij niet wòu doen, Guurt vervloekend, dat zij, in d'r smerigheid en verwaarloozing van huishoudingen, noù, nou hij heet liep, zich daar vastzoog tusschen de lorren, rondsnuffelde met Job's geduld, en hèm belette z'n rommel te grijpen, te omtasten, met z'n brandende begeer-oogen te omgretigen. — Als ze eindelijk opstapte, holde ie naar z'n hok, in woesten grabbel met angst-argwaan, heet-gejaagd loerend op 't keldertrapgat, in duizelende verrukking en hart-mokering, dat ze'm toch nooit zouên snappen. Hoorde ie gedruisch boven 't luik, voetgeschuifel en kreukig rokgeschuur, dan beefde ie, béefde ie, bleef ie toch, in koorts-spannende angst-verrukking oogen-gretigend waanzinnen bij z'n spullen, wagend, alles wagend tot de laatste gevaar-sekonde. —

Aan tafel 's middags keek ie angstiger Guurt áán, of ze wat zeggen zou, wat gemerkt had, maar er kwam geen woord uit z'n meid, daarover.

— Ouë nog 'n spekkie? was 't eenige wat ze zei, klonk 'm gemoedelijk, na z'n overspannen angst voor gesnapt-zijn, fantazie-angst die 'm folterde en doorreet van schok-gevoel, elk

oogenblik : noù-zal-je 't hewwe. — En vriendelijk-lekker antwoordde ie :

— Heul groag maid, heul groag !

Daarna zei ie in zich zelf, de vraag van Guurtje wel tien maal over, dat 't van binnen in 'm druischte en klonk :.. Ouë nog 'n spekkie ?.. Ouë nog 'n spekkie ?.. Maar telkens veranderde ie toon-accent, zich zelf dan afvragend of ze 't wel zoo ècht gemoedelijk bedoeld had, als hij 't eerst meende. — Voor zijn wijf had ie heelemaal geen angst meer. Ging ie 's nachts soms nog naar z'n kelderhok, voorzichtig in de paar uurtjes duister maar, dan bleef ze'm soms aanstaren, keek hij haar terug áán zonder dat ze 'n stom woord kon uitbrengen. Meestal kon 'r spraak zich niet eens meer op den naam van 'r man smakken. Dan voelde hij zich overmoedig, demonisch-sarrend, lolde ie 'r even zachtjes in de ooren.

— Gerrit goan d'r bai s'n bulle waif, sain bulle waif ! hoho !

— Bulle.. bulle ? klankloos haperde en teemde ze idioterig terug, zonder besef de woorden van 'r lippen versullend. Dan grinnikte ie zoetjes-gesmoord, bang voor de anderen die wèl beseften. Kwam ie terug uit den kelder, dan lag ze weer te lip-puffen of staarde ze wakker naar 'm òp, zonder begrip, met staar van 'n stille idiote in d'r doffe oogen.

Maar nou, in die broei-grauwe luchten, met al dat onweer, dat 'm deed stikken van benauwdheid was z'n overmoed tegenover haar ook dikwijls wèggezakt.

Z'n boonen ! z'n boonen ! als die maar bleven !

Van de stamsperzies hadden de jongens al wat gehaald. Kees was bedankt, mocht weer eens aanslenteren in 't drukst van den pluk. Ouë Gerrit raasde, schold, giftiger onstuimiger op 't weer. Hij berukte z'n baard, z'n haren, zich-zelf omfolterend met angstvragen, hoe dat afloopen moest. Nou had ie gedacht er zoo onverschillig mogelijk onder te blijven. De bloesem en afval sneeuwde áán met z'n angst mee, en telkens keek ie bange lijker hoe de ranken zich hielden.

— Hoho... vier-en-vaif en nie genog, kaik d'r rais waa'n woar d'r lait ! doar ken je 'n huurtje van beskouwe.. snof'rjenne,

teemde ie naar Dirk die 'm met 'n snauw afgromde, en zonder ommezien op z'n uitgeplante andijvie aanstramde, kopgebukt en spier-gespannen, als 'n paard dat vrachtkar aansjort in eersten opzet. —

— Is da nie vast 'n skande, soo veul nat weer, in 't harretje van Augustus t'met. Z'n kinderkop wrangde elk uur knorriger, en z'n bisschopsbaard trok ie met woeste handvegen, heen en weer. Wat had ie d'r nou an dat stelletje moffeboonen, en die dubbele stamsperzies.... aldegoar grof goed.. aa's de stokboone nie gonge! kaik! nou had Piet d'r f'murge 'n tàchtig boontjes fònde.. 't Waa's god-gekloagd! Skande.. skande! En hep d'r Dirk nie veuls te loat d'andaifie uitplant? en soo waid van malkoar.. Dá' had d'r end Juli op regels motte stoan. Nou most tie d'r nog òpbinde.... aa's 't goed gong! Somersandaifie òpbinde! wie hep d'r ooit soo sout gaite? Die staifkop! hoho! D'r had al 'n gaile krop insitte kenne.. aa's tie se op malkoar plant had....

Morrend en vloekbrommend liep ie overal door den tuin, loerender en banger, iederen dag. Ja, wel was ie stom geweest om die spruitkool tusschen zijn boonen te zetten.

— Sel d'r is 'n nat klompie gaife!

Langzaam zetten de boonen áán. 't Weer bleef guur, grauwzilverig, al stroomde de regen niet meer. De spruitkoolen, omzaaid van kleine bolletjes, dropen van water, in glans-plassig nat. Gloei-droppels trilden op de vette roode kolen, op de bieten, sla en ruche-fijne gekartelde boerenkool. 't Groen rondom blonk en glom nattig onder 't grijze luchtzware grauw. Onrustiger, banger sjokkerde ouë Gerrit door z'n tuinen, dan op de Beek, dan achter z'n huis, dan in 't duin, wel voelend met scheutjes blijdschap dat er wat hitte aanbroeien ging onder 't onweer-zwoele grauw.

De landwerkers zongen opgewondener onder hun arbeid. Nog drie dagen en de kermis zou er zijn, de groote uitbarstende pret voor hun zomerzwoeg, het kleurigbonte wonder van tenten, kramen en spullen. — En overal rondom, de kristallen fonkel van kronen en de helle gloeilichtflakker van lampen, verduize-

lend voor hun begeer-oogen. Nou kwam de kermisgloei die ze bekroop als 'n achtdaagsche koorts, 'n krisis van hevig leven bracht, waarin ze uitbarsten en verzwijmelen zouden, zich rollen, met hun zware boerenpassie, in de modder van diergenot. Daarin zouden ze zich wreken òp bijeengespaarde woede, haat en wrok. Nou mochten ze vechten, mokeren, zuipen, geilen.

En overal koortste 't lied uit, zongen ze op de akkers, in de straatjes, zalige onbestemde dwarrel van ronkende geluiden; krijsch naar genotsroes die opvuren kwam. Hun wreede kelen raasden, en verschalden kermiszang van 't vorige jaar. En klankengalm bevend en rauw van hartstocht, verschorde over 't grauwend-zomersche land.

Ouë Gerrit vloekte tegen de kermis die z'n boel nog meer ging verpesten; de kerels lambeuken zou van vermoeïing, slaperigheid en hangerigen kregel. —

Dàt ging nou opstormen, dwars door 't zware boonenwerk. Maar toch wilde ie smoren z'n razernij, want hóórden ze'm grommen, dan zouden ze'm vast heelemaal laten stikken met den grooten haal, in de blakerende kermisjool. —

ZEVENDE HOOFDSTUK.

In 't hart van 't haventje, en op Baanwijk-boulevard, was plots, tusschen zonnelaat licht en gewoel van groentekarren, onder kastanjelaan en boomlommer, vreemd gedruisch van kermiswagens komen òplawaaien ; brokken van tenten, ingangen, poortig-cirkusachtig beschilderde deuren ; warrel van paarden, tusschen schonkige kerels en meiden, zigeunerstoeten, overwaaid van vreemden gloed, en kleur-fel bont gekeer. — Langs de Haven en Baanwijk ratel-wielden en bonkerhotsten de gloeierige kermiskarren áán, met de schooierige kerels vóórop, paardje of ezel vast aan den toom, zwenkend en kronkelend door havenrumoer en sjacher-gedrang van venters.

Op de kar-balustrades waggelden morsige vrouwen in rotplunje, met onooglijke kinders, borst-lurkend. — En achter, en òm de karren hortte gore nasleep van beluisde wezentjes, meestrompelend over kei en grint. —

Onder 't jongezellen-landvolk van Wiereland furiede de kerels-uitgelatenheid los, lichtelijk flirtend met woelig wellustige meiden, brutaal en fel van passie. Troepjes werkers sprongen in klepperenden klompendans en boeren-kankan, met beenenguitigheid en komieke handgebaren op de meiden áán, midden op straat, onder erotisch bombardement van zoenen. Volkje van Wiereland, 't zuipende verhitte, uitbarstende, hoorde van àf de akkers de meiden gillen en heet schateren, hoorde 't gewoel van kermisgangers en daverend belalden ze elkaar, in 't voorbijgaan. Ze hoorden geklop, getimmer op de Haven, door de straten heenhamerend in verwaaid gerucht, uit tenten en kramen die in 'n paar uurtjes, geraamte-ribbig en naakt opge-

groeid stonden. Ze hooren 't lawaai van de kermisrazernij, de vreemde stemmen en spraken. — 't Zien aandrijven van schuiten, met 't kleurig spul van brokken schiettenten, draaimolens, bont gestraal van zwaar beverfde schommelbakken, goot scheuten gierende pret over de popelende kijkers. —

Vreemd getrappel van hitjes uit 't paardenspel hoefklakkerde over de Haven, en de kinder-kijkertjes omkringden, wild en verbluft in verbijstering, de beesten. Gemompel en gekonkel tusschen de Wierelanders klonk overal door, al maar over de kermisjool; wat er zijn zou, wat er wàs, wat 'r komen ging.

Schetterende voorklank en rauwe jubel van lol, brachten de straatorgels, twee dagen vóór 't openen van kermis, — dertig levende klank-orkanende wezens, elken ochtend vóór 't stadhuis bijeenwaggelend in rij, om van die gewijd-officiëele plek uit, heel Wiereland van alle kanten vol te roffelen, te betrompetten, te bepauken in schellen schater en daver, te omgolven met heet getjink, geraas en gedreun van dooreen rammelende klanken. — Midden in tragen zwoeg der landwerkers omdaverden ze de straatjes in hellen joel en roffel. Soms rammelden drie orgels naast elkaar in de deftige Bikkerstraat, in heeten donder van trombones, de stedekestilte met klankrazernij verpletterend. Aan de huisjes tingelde 't den ganschendag; gingen schuwe armoekinders, in doorvreten plunje, naakt-beenig en stank-verwasemend met 't bakje rond, liepen moeders achter de draaiorgels áán, in gore ellende van stoelenmatters-scharrelaars. De wreedsnuitige kerels, 't straatorgel verrollend van deur naar deur, bleven door-draaien onder 't voortwielen, en in woeste gluiperigheid knorden hun harige dier-woeste tronies, snauwen naar wijf en bedelkinders. Als verstrooide optocht van melaatschen schooierden ze achter elkaar aan, de klankengekke orgellui. En 'r òm, de angstig-verschuwde vrouwenhoofden, mottig-wreede en blondharig, verwilderd-romantische, op zwaren borsthang kinders sjokkend; en de rossige en zwart-besnorde boeventronies, van mannen, jukkig gekaakt, doodelijk uitgeput met schuwen oogenkijk van gluipende overrompelaars en hongerende dieven; of zwaar krachtpatserig d'r lijveu, in landloopers-gezondheid,

tusschen de wijven, dralend en bedelend, versmald in den knel hunner rood-vale en groene misère-jassen. —

Daartusschen in forschten òp, donker bronze kerels, met koperig ringwerk in d'ooren gedraaid, zwart-glanzend haar, kleurige doeken om den hals, melodramatiekerig-romantisch in hun zuidelijk armoekoloriet, hun tambourijn in knuisgedruisch van rinkel en bellenzang, met tenoor-beverig weemoedslied begeleidend.

En telkens de romantiekerige Mignon-schooiers, snauwden scherp-radde woordjes neer op de bedelkindertjes, als kleurige deurtjes van cynische Bikkerstraters gesloten bleven en bakjes niet meer kletterden van rondgestrooide centen.

Zoo ging er al twee dagen, voor opening van kermis, sjofele woel en rondgang in alle Wierelandsche wijkjes en achterafjes; bleef jubelende klinkklank schetteren in kleurige deunen ; klompklepperden om de orgels al meer kerels en meiden hun boerenkankan. 's Avond's vooral, als op de drukke, breede Baanwijk, tusschen duisterende geraamten van tenten en kramen, vlammig fel licht uitschoot van de winkels, de stoeiende paren overbeefde in rood-gelen walm, en kleurige vóórjubel van kermis demonisch tegen de half-aangegloeide boomstammen oplaaide, schroeide rond in avondbrio, de duivelsche zeng van karnavalgloed.

Op de Haven was de voorwoel 't hevigst. Daar zeilden en dobberden de schuiten áán, voor den wal. — Woeste hunkerende jochies, doortrild van kermisrazernij, smakten zich als wroet-miertjes op de spul-brokken, van schuitdekken afgevoerd naar standplaats. En al luider, door den nog drukken sjouw en markthandel der groenboeren, dwars door vruchten en voerkarren, ging de gistende kermiswoel. Werkelooze sjouwjochies en schoolkinders hijgden onder de vrachten die ze te verdragen kregen, planken en fundamenten van draaimolens, vuilkoperen stangen, paarden en ringwerken, staven, wilde dieren en kleurige lompen. Ze hijgden, met kramperige pret van aandoening, en dolle lol-stralende oogen. Ze gierden dat ze zoo vlak bij, in hand-tastende aanraking leefden met de heilige kermis-brokken.

Ze verbluften elkaar met 't tillen van al zwaarder vrachten, en dwars door den groenboerzwoeg en kroegsjacher, hielpen ze de vreemde, norsche kermiskerels, die gretig de ventjes lieten sloven en sjouwen, zich vertillen en half-verrekken. Want diè merkten den pret-duizel in hun helle oogen, den groei van hun genot bij elk grooter stuk dat uit de schuiten opgedragen werd. — En angstvoller van ontroerende pret, verbreedde de echtheid van hun kermisvizie, als ze uitzinnig, plots te dragen kregen, groote brokken dekoratie, bont schilderwerk, verf-riekende doeken waarop moordtafreelen bloedden, waarop bulderzeeën schuimden met lijk-paarse schipbreukelingen, uitgeteerde weggezonken juffers en meneeren in nood; waarop kruitdampten, veldslagen van Transvaal, Boeren in bont rumoer, onder angstige hemelen, stinkend naar bakolie en gemeene uitgedroogde verf. —

Met bevend ontzag, staarden ze op de halve lijven van moordenaars, op den zeebruis en 't rottende zwalpende vlot neer, op hakkende Boeren en doorgevlijmde Engelschen. —

Een groepje droeg 'n griezelig moordtafreel op den kop, en gestreden werd er hevig, met heerlijken griezel-angst voor de werkelijkheid der beelden, dat Jan de beenen had van de moordenaars, en Gijs de bovendeelen van de schipbreukelingen, Piet de geweren van de boeren, en Toon den grond. En vlak voor hun oogen gebeurde 't, al die gruweldingen. In rillender suggestie liepen de jochies vlak achter elkaar, staarde de een naar den ander, niet wetend wat 't worden ging, als de brokstukken op elkaar ingevoegd gebouwd stonden. En al meer kermisdingen sjokten ze áán. Komieke harelekijnen, met streepkleurige broeken voor schiettent, wapenschilden, kachelpijpen en hoededoozen. Dan schoot schater los, ontspande hun angst voor de frontdramatiek der groote kijk-tent. Al komischer mengeling van grappige en angstige voorwerpen droegen ze uit, en zóó voelden de jochies de kermis in hùn gretige pootjes, nu zij hielpen opzetten en bijeengroepen. De kermisklanten beukten en vervloekten de kinders, als ze in hun verbijstering en lol, verkeerd den rommel uitdroegen. Dan joegen ze de kereltjes plots wèg met 'n woest lippengebrul om angst te wekken. In bangheidsstuip holden

ze heen naar huizenkant van Haven, tusschen karren en geboomte doorzwenkend, uit schrik brutaal scheldend en hoonzwaar uitfluitend de kermisgasten. Zoo van ver, keken ze dan met stil genot, naar groei en vleeschwording van al de tenten, draaimolens en spellen.

Eén breed en hoog lattengeraamte stond er al boven alles uit, 'n schouwburg waar kerels tot in den nok hurkend hamerden en klopten, in davering van scheepstimmerwerf. Schouwburggeraamte was zoo vlug verrezen dat de tuinders 't bijna niet hadden zien bouwen. —

Aan stillen kant van 't haventje, ònder polderdijk, schooierden bijéén, op 't hel-groene grasveldje, de bonte kermiswagens. Als melaatsch menschgroepje hurkten daar saâm, de verluisde kinders, meisjes en vrouwen met hangende haren en vervuilde ragebollen. Hun morsige bloote voeten ploeterden in 't warmzonnige gras.

De wijven daar, met rottende lompen aan 't slobberig lijf, zwijnden rond hun kermiskar, en boevige kerels, rossige en donkere, luierden op de balustraden-trapjes, pijpen den mondhoek ingebeten, rookten vadsig in zonnebroei. Rond hen zwirrelde maar 'n trage warrel van 't beestig-morsige kinderkriel, krijschend, joelend, bevuilend 't grasveld, dat helgroen vlamde ònder kleurig-melaatschen menschenkluit.

Eén dag vóór de kermis was Augustus-zon weer doorgevlamd achter wolkgrauw, zette 't plots bewoonde, anders doodstille grasveldje, met z'n stinkende luier-ellende, in groenen lichtdaver, en kleurenbrand. De fel-bonte kermiskarren, eerst dof en druilig onder grijs-stugge hemelstolping, blakerden en vlamden nu òp in 't gras, de plankige kasten, hard geel, wreed-fel geel en rauw Zaandamsch hutjesgroen, féros en wrang in den zeng-gloei van smoor-dampende Augustuszon.

Rood-bruin de hekjes en balustrades, menierood-helle pilastertjes en wielspul, kanarie-gele en meloengoûd-vlammige zijwanden, scharlaken assen-spul en spaken, zoo gloeiden ze tegen lekaar òp, de kist-lage kermiskarren, als één brandende kleur-rij,

één braking van rauwen gloed, van ònder zengend 't gras, van bòven zengend de lucht, 't eindeloos-aangroeiend polderblauw.

Als 'n drom harig begroeide apen kropen de trage wezens, loom dooréén in den zonneblaker; kammende wijven, hekserig en brutaal, naakte kinders en verlompte meisjes. Tusschen blauwig-triest gerook van kleine straat-kacheltjes, midden op 't veldje, hurkten smoezelige tooverkollen met sproetige zuigelingen. Daar naast rengelden, wijdbeensch-achterover en lig-zittend 'n paar jonge meiden in oostersche sfeer van siësta-traagheid, schreeuwend om beurten tegen 'n stoetje kerels, zwart als kolenbranders. Tusschen de kacheltjes aan eindhoek, stonden traag konkelend, donkere kermisgangers in 't trillende walm-zwart van den rook, elkaar te beschelden, en jonge meiden, in verkaalde fluweelmisere-jakjes, — paarsig en donker smartenrood, gore restjes van pronk'rige akrobatenplunje, — scholden méé, woelden zich in de loshangende ragebollen, omzengd van karrengloed en kleurenvlam van knetterend-heeten zonnedag. Al meer belompte vrouwen waggelden áán uit miniatuurdeurtjes van karren. 'n Walg-stank van zurige ellende walmde òp uit de kleur-heete kermisplek. En vreemd, in Spaansche cier, ging tusschen den zigeunerigen kleurgloei van hun wagens en rommel 't brio van hun versleten opschik en rauwe behaagzucht; spaansche cier daar wreed neergeluierd in de schroei-felle zon, overgolfd van licht, naakt-gezengd in den dag, versmart en rampzalig in den verbijsterenden vloek van hun helsch-bonte vurigheid; rampzalig in het verzweetende blanketsel van hun cirkuspronk en passie, overlaaid in zonnigen smoor met de bloedroode en geel-férose verf van hun huiverig-opgesmukt, moordend ellendebestaan.

Vrouwen met bloote borsten sleurden kinderen mee bij de haren, in de krot-nauwe karren. Andere, spiernaakt, werden weer de holletjes uitgestooten, schreeuwden en grienden, vluchtend naar versten hoek van grasveld. Telkens monsterden nieuwe harige koppen òp uit de lage wagen-deurtjes, plots wègduikend in 't vuil-diepe kamertjes-binnen van kar; verschenen dan weer, kiekeboeënd in gesprek-schreeuw met

buitenhurkenden. — Ontkleed boenden anderen zich op 't gras, tusschen en vóór de wagens, dierlijk naast elkaar krijscherig doorscheldend.

Van woelige Haven af, klonterden de karren en menschen in wriemel van kruipende kleuren, onder de drijvende stilte van polderlucht en land, eindloos wijd-om. Dichterbij ronkte de hurrie uiteen, verwalmde kachelstank en rook, rond stoetjes en rommelige wagenboedels. Onder de karwielen kropen al meer klierige kinders uit, met moddertronietjes, zwart-verbakken, als vervuilde duiveltjes zich opgravend uit aard-ingewanden. Tusschen de paardjes en trekhonden vochten ze, en één morsig groepje ranselde 'n vuil-zinlijk aapje, dat grijnsde en wild flikkerde met oogenwit, bij elken mep en ruk aan z'n staart z'n hekserig rimpelkopje nijdig plooide, doorjeukend met z'n harige handen z'n luizige lijfje, bedacht tòch op iederen kinderaanval.

Wild gekonkel ver-ratelde onder de kakelwijven, rauwe stemmen in alsoortig dialekt, Vlaamsch, Fransch, Duitsch en Amsterdamsch woordgewarrel; spraak van wezens die in heete drift van samenbroei maand aan maand, elkaar al verstonden door stem-intonatie. Vloeken en dreigementen bulderden rond in plotsen overgang van zacht-vleierig gesprek, verdoffend in klankloos geteem.

Achter bassenden en jankenden hondenstoet lagen jonge meiden in luierkring op d'r buik, op 't heet-zonnige gras, de handen ingehaakt onder kin, met onderbeenen de lucht inzwabberend, zich naakt schoppend tot den rug. Ze begierden elkaar, groeven zich vuilnisbelten van zinlijke lol, stootten de handen onder de kaken wèg, dat hun tronies 't zengende gras insmakten. Ze beranselden elkaar in woesten stoei, dat hun flodderige lompen scheur-risten en kraakten van de half-naakte lijven. Los de haren over schouders en ontbloote borsten, droogden ze zich de zweettronies met d'r onderrokken of gore hemdfladders. — Een brandende woestijnige hette, schroeide over den meidenstoet in 't gloei-gras, dat schitter-vonkte en hel-groende. Een luïge loomheid sufdutte dan plots weer in de snikheete Augustus-

zonning. — En rookige walmbenauwing van de straatkacheltjes, verwoei wolkerig over hun verstoofde bloote armen en beenen, en morsige lijven.

Akrobaatkerels en draai-orgelaars schuimden daar samen met uitgestooten schooiers en landloopers van den omtrek, bedelaars en manke mirakels, zich veilig voelend in de boevige broederschap der kermisklanten, hinkend en lollend onder de goochelaars en kijvende waarzegsters.

In Oosterschen gloei zwirrelde tegenover den meidenstoet 'n vrouwenkeet, afgebeulde kijfkoppen, waaronder zeerig-beklierde, bevrat en bepokt, met bloed'rige vlekken onder d'oogen als moordmaskers in melodrama. Afgezonderd op kachelrand zat één jonge vrouw, mooi-Carmenachtig gloeiend 't zwart-blauwe prachthaar, met 'r droef-verliefde hondenoogen te staren in de lucht, verwiegelend 'n versnotterden slapenden zuigeling op d'r knie. Als 'n paar orgeldraaiers van hun rondgang door 't stedeke, 't grasveld opreden, wuifde en kruifde plots 'n waaierspel van hel-rooie, blauwe, gele en wit-gore rokken òp achter de wagens van den meidenstoet, bradend op den buik in zonnevuur. Dan kwam er danspassie onder de heksen en jonge meiden, kiekeboeden wat tronies en halve bovenlijven uit kardiep, ontblooten zich brokken van kammende en kleedende armen. En achter de orgeldraaiers liepen mee, centenophaalsters, donker-harige meiden, slank en kanaljeus in hun groen en paarse afgesleten fluweelen lijfjes, vurig met hun kleur-gloeiende hoofddoeken als zigeunersche kappenbrand van Spaansche cier op de prachtdonkere haren. En langs de slanke heupen, tenger en wulpschelastisch, krioelde 't van kleurige doeken, en om de meidenschouders vonkte 't van goudspatjes, vurig gevlam van roode en groene sjaal-franjes, bonte en warme cier van zuidelijke passie-beesten. Er ging geschuifel tusschen de karren bij hun ommetocht, er verklonk gevloek en gelach op de kar-trapjes, in 't wagendiep, en uit den meidenstoet, met d'r kinnen ingehaakt op handen, rolden al meer paren wèg, 't grasveld òver in brandenden zonnezwijmel.

Geen sterveling van fatsoenlijk Wiereland durfde over de

spoorbrug 't grasveld op, te gaan kijken naar den luizentroep, die van verre, stil in eigen sfeer, z'n brandend brio en traaggeschooier bleef verzwijmelen. —

Van woeligen havenwal àf, tegenover 't polderstille wèggeschuwde zonnige grasveld, stroomde 't zonnelicht in kleurigen klots néér op 't bruin-groene watertje. In troeb'lige golfjes kabbelden daar in zonnewiegel, de kleur-zengende kermiskarren, onderste boven. Ze gloeiden en plasten daar in 't hel-bezonde havenwalletje, als met vurig zwam bestreken ; de wijven òmgekeerd met hun roode, paarse en groen fluweelen rokken, hun vleesch-gore malots, de blonde en roode kinderragebollen ; de omgekeerde naakte morsige lijfjes ; de wagens met hun rauwen gloed en uitgespuwd verf-bloed, schel vernist in de Augustuszeng, strakke trillende polderhitte en warmtenevel, inzuigend 't helle licht in den alkleurigen zongloei, verscherpend de vlam-felle ommetrekken van karren en wezens, tegen den blauwenden polderhemel in.

Zoo dreef de melaatsche hellestoet, in vulkaan-kleurige hevigheid neergezwamd op 't nat van den walstroom, zwabberend en verkruivend in de waterrimpels en 't golfgeklots, omkabbelend pramen, tjalken en schuit-vervoer. Zoo leefde daar twéé keer, brok bestaan van zomersche kermismisere, in de trage zonnige slaperigheid en den loomen zwijmel van niets-doen ; één keer op 't doodstille grasveld, aangeschuimd in de kokende kleurklater van licht, de hel-kleurige karrenrij in den smorenden zeng van zonnedag ; àndere keer, in 't walletje, 't overgloeide water, karren en wezens omdraaiend in de spiegeling van 't brandende licht, dooreenvloeiend in heeten kleurenwarrel.

En rondomme van de Haven roffelden de orgels, snerpten de fluitenaars, trompetten en basten de registers hun demonischen klankenorkaan, tusschen rauwen menschenzang en schetter van kermisinstrumenten.

II.

Zwellend gerucht van kermislawaai ging door 't stedeke. De orgels bleven doorrazen in valdreun van joelklanken. Zon bleef gloeien, haalde de Kermis in, met helle lichtflonkering. In den roes van 't orgelgeschetter verkookten de meiden en kerels hun passie voor nachtpret. Ze beefden verbijsterd onder dreun, deun en zangschetter, en in bloedbruising gistten ze ten dans, in wilde extaze, vastgrijpend wat er voorkwam, de brandende wellustmonden open, om telkens op nieuw weg te duizelen in 't rond, al in 't rond, tot ze neerstortten tegen de keien en karren.

Van 't land en uit de werkerswijkjes kwam sterker druisch en jubel, op den dag telkens gesmoord. Maar 's avonds in de stille straatjes, aangehitst door 't van verre aanklankende orgelgerucht, barstte de jool òpen als 'n vuurlong van krater. Hoog spoog de kleurhitte van hun passie boven huisjes, tenten en boomen, en gierende zang en zuip van een en anderen kant, botsten al op elkaar in.

De kanaljeuze meiden van de groentenfabriek, de groenboerenknapen, de wijven en vrijers, jochies en kinders, alles trok op, in den nabroeienden zomeravond, hurkten, hortten en joolden naar de kermis, de heilige kermis.

Pastoors en dominees waarschuwden plechtiglijk en star, maar 'n heete hoon-schater van de knapen raasde hun tegemoet, dat ze zwegen en stom aftrokken.

Eindelijk dan stond de heele lange Baanwijk-boulevard vol kramen, tenten en spullen. Ze leek 'n diepe allée van flonkerende kleuren, schijnsels en lichtvegen ; flonker van poffertjeskraamruiten en gebrand glas, met kobalt, brons-gouden en rood-groene sterreling van deuren ; flik-flak-zoetige toetsjes van

rose en goud-randige ornamentiek, vèr-echoënd in kleurigen warrel tusschen vuilig vergroende spiegels. Overal glom gloei van koperen bakken en meelpotten, 'n schemer en flonker van goud en hel licht, tusschen de hooge, lage, dwarse en hoekige tenten en spullen, aan weerszij, dol van schitterig bonte fleurigheid.

's Middags opende de kermis met klein gejoel pas van kinders, jochies en meisjes, feestelijk opgesmukt in Zondagsplunje. — Op havenkant was schorriemorriënder spullenlawaai saamgedromd ; de schelle klingeling en 't heete galmend belgeraas van draaimolens, 't gebons van karren tusschen 't eerste gemoker en gedreun van vaste ständplaatsorgels, vóór of in de spellen. — Dienstmeisjes koekeloerden, jongens schaterden en kinders gilden en sprongen als razende konijntjes, overal rond.

Tegen den middag was de zon weggebleekt, na de kermis met fonkel en gouden glans te hebben ingehaald. Maar zwoel en broeierig bleef Augustushitte zwangeren uit druilgrauwe lucht, boven 't woelende stedeke, grauw-paars boven orgelenden havenwoel en Baanwijk-boulevard.

Dirk, Piet en Rink van den polder, hadden zich voor de kermis samengevrindschapt, loerend op de meiden van Grint. Jan Grint, uit eigenbelang, om Guurt meer te ontmoeten, school bij hèn ; Geert en Trijn, Corrie en Annie weer bij Jàn, om vrijer overal in te draaien en mee te lollen. — Klaas Koome, de Hazewind, was bij de nèven Hassel getrokken, half gelokt met ruim geld, als spotkracht en durfkerel, en om sterker dan zij durfden, de meiden van Grint naar hèn toe te tronen. De meisjes voelden den aandrang van twee kanten, hurkten bangelijk in den knel. Maar Trijn wou niet dat Geert d'r hoofd zou breken, om die narigheidjes. Wat kon hun 't schelen hoe 't gaan zou met die vijandelijke kerels, nou ze zelf overborrelden van heerlijken kermiswellust. Zou wèl losloopen.

's Avonds stapten Dirk, Piet en Rink op 't pad, gingen ze Jan Grint halen. — 't Speet de meiden dat Jàn niet bij de nèven hoste, de neven met den loodpot ! Maar Jan was zèker bij

Dirk minstens 'n paar keer Guurt te treffen. Nou moesten de meisjes mee met hèm. Ze stonden klaar aan de deur, liepen naar voor, naar achter, popelend zenuwdruk, gejaagd. —

Toen ze de mannen hoorden aanstappen, en de vooruit schallende schreeuw van hun zangkelen 't pad òpklaroende, stapten ze hun huisje uit, zoenden moeder Grint, vader en kleuters, en volgden vlug de lustige bazuin-juichende knapen.

Dwars door hobbeligen duinweg, op polderkant aan, ging 't los.

Piet, Rink en Dirk joedelden in dolle dwarse sprongen, Piet nog op z'n klompen, om lekkerder straks te klakkeren en klosmeppen op de tentplanken.

In slinger-rij, de drie meisjes omarmd-ingehaakt, zongen ze den duisteren avondweg àf, die zomerstil lag te suizelen in heimvol geruisch, onder donker bleek-sterrenglanzend azuur.

Rauw krijschten de kerelsstemmen door den gil'rigen vrouwenzang, in opgewonden passie 't kermislied uit.

Arreme frouw en kin.. d're
Stuurt men noàr de moordenoarskampe haine..
Aooaauuw! waa't 'n skande
Loage wroak van En-gè-land!

En telkens met iets bloeddorstigs hysterisch in den nationalen zangkrijsch scheurden door 't avondstille, week-golvende duinpad, in zwenk van alle stemmen plots, de rauwe geluiden bijéén, een sleurige zeil van gloeiende passie naar 't refrein:

Aooaauw! waa't 'n ska-ande!

heel 'n leven van wraak-bloedige dierlijkheid en woede er in uitbrallend.

Midden op den dwarsweg trad plots 'n donker stoetje, ook brullend en zangbruisend bijeengehaakt in slingerrij, woest tegen de Hassels en Grintjes insliertend.

Ikke sel d'r bai stoan op wè-el en wai!
Deesie.. Deesie!

verkalden daar krollige mannestemmen. En vlak voor de meisjes hielden stand de zangers, donker-groot in 't avondduister van duinpad.

— Saa'k stikke! da hai je de maide van Grint, spoog Willem Hassel er uit, met 'n spatstraal van z'n pruim tusschen z'n tanden. —

— Kaik! klonk 't verrast van andere zij, da binne dur Willem.... Jaa'n.... Henk! en Klaas Koome! telde Piet vagelijk in 't duister.

— Kaike?.. Hoasewind! f'rek.... en.... enne.. waa's dá' veur 'n snaiboon.... wâ? Bolk, Platneus jai? jài! gierde Dirk, die eerst nijdig had willen worden maar in verglijing van bui, in 'n woesten schater schoot.

— Is je waif dur t'met protekollig Ouë, spotte Piet, kèn d'r dâ ouë bier nog werreke?

De neven Hassel hadden met Klaas Grint afgesproken dat zij de meiden zouden halen, en nou had de vent ze toch met die vervloekte klus meegegeven. —

— Saa'k f'rbrande! brulde Willem, daa's 'n judaàsstreek, t'met hep ie vaif moal d'r aige sait da wài.. wài de maide hebbe daa's kapsies soeke....

— Die vint hep dur puur gain koorakter....

— Nou, hoonde Dirk terug, de meisjes naar zich toesleurend met twee armen tegelijk, wâ motte de kooters mit sukke koale jasse van doen?

Beefwoedend klonk z'n stem in 't duister.

— Daa's net, jai hep 't op je ruiker, ironiseerde Rink, de reuzige polderkerel, 'n kittelstreekje onder Geert's kin smerend, dat ze schrok.

— Hande thuis, snauwde Geert gemaakt, zich erg in de knel voelend, nu de andere knapen op 't donkere pad daar dreigden.

— De deftighaid komp! moak ruimte! hoonde Dirk weer.

— Die heere binne d'r soo ellendig pienter, trampelde Piet.

Klaas Koome, nù vriend van den guldenszwaren Hassel, hoonde stekelig en driftig terug, schold op Kees den „dief", den moordenaar en strooper, — Willem gierde wat gemaakt mee bij elken gemeenen uitflap van Hazewind; dikbullige Jan vloekte pruttelend en Bolk dwergde onrustig achter de dreigkerels. Willem drong weer òp.

— He maide.... wâ motte jullie mit 'n vint van wit hoar.. d'r uitfoere ? bai sain in de luure ? daa's niks gedaan ! protekollig veur vaif en 'n broer die d'r vaif joar sete hep !.. s'n aige waif half doodklopt, en s'n aiges kooters loat f'r hongere !.. en s'n skoonfoar mit 't mis kittelt ! daa's de femillie ! — Rink reuzigde vóór, dreigend, valsche schaterlachen verproestend. Maar de meisjes wouên geen ruzie, voelden zich veel te lekker in de aanzwellende lol en 't zanggerucht van de kermis. Ze snakten er naar. De koppen bij elkaar gedonkerd fluisterden ze 'n besluit. —

— Hoor rais manne.... zei plots kloek Geert, wai hebbe d'r vast niks àn,.. aa's jullie d'r aige skelde en kriefele.. Wai.. wille d'r vast mi de haire meegoan.. aa't 't in frinskap lait ! jullie mot d'r malkoar f'rstoan. —

— Daa's net !

— Juistig....

— Vast woar,.. snapperden en pieperden de anderen er door heen.

Er klonk wat dof gemor in 't donker. Rink de reuzige lobbes wou wèl. Willem ook en Jan 't gulst. Maar Dirk en Piet mokten koppig. Piet wou eerst nog bakkeleien. — Dirk jeukten de handen. Ze gromden de twee broers, als buldoggen. Plots in 'n ruk, drong Rink ze bij elkaar, de stugge haatdragende wraakgierige neven. En in lol plots aangekitteld door de lachschelle meisjes sloeg hun haat in dronkemanszwaai over in zang, werd hun versmoorde jaloerschheid in verteederden gevoelszwenk, afgunstige vriendschap. — Willem greep Dirk vast, Piet Jan, Rink, de reuzige lobbes, omarmde 't heele stel, en Henk, 'n takknoest in de hand, smakte zich brutaal met z'n donk'ren kop tusschen de meiden, slobberde in 'n omme-

zientje ze de vroolijke wangen vol met klink-zoete zoenen.

Jan Grint die stommetje had gespeeld strompelde op zij, en met z'n afgeknakten boomtak, slingerde ie vóór den stoet uit, tamboermajorig manoeuvreerend.

In slinger en sliert eindelijk joolden ze den weg af, op stillen havenkant áán. De meiden vonden dat de knapen zich kranig gehouden hadden. In joligend-mekaar-aangekijk, met de vroolijke oogen vol lach en rumoerlust, bonsden en hotsten ze den krommigen keiweg af, schreeuwden ze 't uit, toen ze plots vóór zich den rooden schemer, nòg dichter bij den brandgloed van al 't gas, toortsgewalm en kraamlampen zagen opvlammen. In genotssidder hoorden ze klankenorkaan van al de orgels loeien en dreunen, tusschen het menschkermend en scheurend gezang van kermisgangers, die dromden rond den kook van 't avondlicht, den roffel van trommels, den gil-schater van den stoomdraaimolen.

Van den polderweg âf, waar de luidlooze weien in angstige luistering trilden en de stilte staârde naar 't hellekrochtige kermisgerucht en fakkelgevlam, gierde de stoet, hossend uit 't zomerlijke duister, al dichter op de licht-razernij áán. De meiden joolden, sprongen, de kerels brulden.

Oooauuw! wat 'n ska-ànde
Loage wroak van En-gè-land!

Van de Haven klonk terug, zwak-vergalmend tot stilstaand gerucht, naar 't polderland: Ooaauw.. wat 'n skande. — Uit alle havenhoeken daverde en galmde 't refrein áán; in stikdonker, bij schaduwrood schijnsel van wat eenzame lantaarns; onder bronsgloed van walmende toortsen. En van overal doemden òp in 't licht, zingende rooie koppen, schal-monden, aangegloeid ros-oranjig in den hellen brand van kermiswoel. —

— Binne dur nou puur luchtskommels? gulzigde Griet, smorend 'r dolle blijheid nou 't kermisgetier al dichter op 'r aandruischen kwam, oorscheurend fel. —

Ze voelden zich dronken de meiden, nu al, van koortsig ver-

langend genot. Huiverwellust schroeide ze't lijf; genot kittelde ze in de kaken en al dichter naderden ze 't vulkanisch getoorts van gas en flonker-lampen, flambouwen en kleurigschichtig elektriek.

Sterker bulderden aan, orgeldreunen en 'n woeste warrel en stuif van heete stemmenzang, krijsch en fluitgegil spoog en hoosde ze in d'r begeertronies.

— Dur is dur t'met van alles Geert.... daa's d'r puur een prêcht ! schreeuwde Willem opgewonden, en lievig tegen z'n neef, — nie Dirk ? dá' hai jullie d'r vast nooit sien.... dur is dur.. 'n reusin.... saife-honderd pondjes.... en 'n ieder mog dur betaste en befoele....of dá' sai dur èght is.

— Jai weut d'r gain snars van, stampte Jan Grint ertusschen, — je hep d'r 'n stoomdroaimole.. soo groot krek aa's 'n poardespul.... en je hep d'r 'n kie-me-tè-mès-koop.... of hoe da loeder hiete mag.... je hep d'r 'n poardekirsis.... 'n skouburg en vaif kèfêe-setans.... en 'n klodder goocheloars.. en woaresaisters.... en skiettinte.. enne gruufelkoamers.. enne....

— Hohee ! gilde in schellen lach Rink er doorheen, woar blaife de lekkere maide dan ? wa kan main die spullemikmak hoàmere.... De màide.... de maide.... daa's de klus ! de fles.. dàas 't faine werk.. aêrs f'rfail je je aige stierlik !

— Ooaauuw ! waa't 'n ska-ande..

brulde Dirk midden in, met Willem die 'n maat achterna strompelde ; en hoog lolden de meiden mee.

— Hou d'r je snoater, nie veur je tait.. hakkekruk.. op da terrain wee'k de sangbeweging te motte.. ikke konsteteer van dâ ikke allainig de paàs sel merkeere op dâ terrain.... hee Platneus.. hiere langst.... hiere langst !.... Bolkie ! En nou valle jullie d'r in....

In bas-diepe brom zette Klaas Koome in.

't Is de kerremis die je vreugte biet..
Van wa wai d'r nou rais lekker geniet !

Wel sait d'r 'n droo-ooge— soo'n saa ie.. held '
Skaft d'r moar òf.. kost mooi je liefe geld.
Daa't is d'r 'n la-amstroal van de ofskoàffersbond
'n Blaufe knoop in se jaa's, gloasje mellik an sain mond.

In stijgenden heeschen krijsch stond ie voor 't eind en heel de stoet sliertte 't refrein de roodbegloeide lucht in :

— Men singt, men host, men lacht, men moakt pelsier..
Je loa je waige of drink 'n gloasie bier !
Je soekt 'n maideke, da je spoedig vint !
In sukke doage binne sai goed gesind !
Nou goan je skiete in 'n linnen tint.
En roak ie waà't, kraig je 'n mooi pirsint.

— Si-iint ! galmden ze uit, meiden en kerels, vlak bij 't haven-end waar 'n kankaneerende stoet uit flambouwbrons weghoste, hen kruiste bij 't duister pakhuisgedrang, en rauw Klaas' lied overschreeuwde met 't helsche refrein

— Oooaauw ! waa't 'n skande..
Loage wroak van En-ge-land.

Loslatend hun eigen lied galmden de Grints en Hassels mee met den rauwen stemmenzwenk der o-wat-'n-skande-krijschers.— Zoo, dansend en wulpsch schaterend hosten ze áán in duivelsch gebaar onder eersten ros-gloed van hel gloed-verruischende flambouwenrij, voor groote tent-façade. —

Besefloos werden ze plots oversmakt door 'n bulderstroom van hossers. Met moeite werkten ze zich weer bijéén uit den bruisenden golfstoot van zwarte, duistere, èven en half-begloeide stoeten.

Vlak voor de luchtschommels, dicht aaneengehaakt in armenknel, bleven ze eindelijk staan.

Een rij flakker-felle gasflambouwen op koperen schitterstang gloeiden voor de schommeltent, in hel van rood-goud .icht verzwommen. Er naast, vóór de kinematograaf boogden drie elektrische lampen, 't boomlommer van kastanjelaan ingehe-

schen, tusschen twijgen en zwaar geblader, rood-paarse trilgloed verflakkerend, tooverig-dekoratief rondlichtend òver den kermiswoel. Al lichtsoorten vochten en worstelden tegen elkaar in. Aan één kant vergloeiden de elektriekbollen als paarse manen, een hel-klare prachtnevel, over boomen en menschkoppen en tenten ; aan anderen kant, vlak er naast, dromden en gierden tronies, rossig-aangegloeid in beefwalm van gasflambouwen en petroleumlampetten, hellemaskers gekerfd en duivelsch geschminkt in 't licht en de angst-zware schaduwen ; satanische storting van gloed op monden en oogen, kaken en wangbrokken. —

Uit de nauwe steegjes worstelden lòs gistende proppen bijeengeknelde kerels, meiden, jochies en wijven. Achter de steegspleten met hun duister gewoel gloedschijnselde brandroode lucht van Baanwijk, waar vóórbrok van kermis joelde in helle lichtschatering. Telkens nieuwe donkre drommen in de kronkelige duistere gangetjes, stortten zich in den dampenden avondgloei van vlam-spelige tenten en spullen. Lol, zang en gebral botsten in rauwe hette onder den elkaar-kruisenden menschenwoel in de donk're steegjes òp ; gangetjes en kronkelspleten die er duisterden als zwarte weggetjes tusschen twee rijken vulkanisch beflambouwd : Baanwijk en Haven. Aan ingang van wat kronkelgangetjes bloedde hier en daar rood en groengeel gevlek, weerschijn van kleurig tentglas op verweerde muurbrokken rond gekranst. Maar de meesten donkerden als grotten, waar telkens kankaneerende massa, uit 't hellelicht van Baanwijk in verzwelgde, voortwoelde 'n poos, in de grottennacht, daar dobberde, terug bonkerde en weer voortgolfde ; gloeierig opdook plots weer in den fellen havenbrand, den woest oranje-rood en paars-groenen gloed van flonkerlampen, toortsen en elektriekbollen bij kinematograaf, waarvoor 't volk woelde klaar-belicht, als in 'n plots opengebarsten dag.

Een orgelschallende orgie, demonische klankenroffel en schetter tegen elkaar inzwirrelend, raasde rond in hellesfeer op de Haven, kretenzee en brallende geruchten, opgejaagd in de

gloeiheete tjink-tjinks van bekkenslag en pauken, lawaaiend tot àchter den spoordijk waar polderland eenzaamde in eindeloozen weischemer. En rondom, de melankolieke zeur van ééndeunige orgelwijs. De kastanjeboomen, diepe laan van schel-brandend groen, doorblauwd en doorpaarst van fel-elektriek, grilligde daar als tooneelpark in dekoratieven brand, met z'n dampig poortperspektief, waar aan 't eind, op verren achtergrond van petroleumfakkelend oranjig roodgoud, een dolle dans van demonen raasde, uitzinnige wereld van rood-donk're en rood-lichtende, kangoeroesch-kankaneerende wezens; vrouwen en meiden opschuimend d'r rokken in witte branding en bruising van ondergoed; mannen en dronken kerels in vetten lach of strammen ernst, kwijlend, verhit en omgloeid met de klankrazernij van orgelschetter, paukendreun en krijschzang.

Vóór de luchtschommels propten de meiden en kerels zich òp, kanaljeus en doorschroeid van zinnepassie, in puffende omarmingen, wachtend tot de klingelende bel, ronde van elken luchtgang afrinkelde, de roffelende trommel van matroosje vóór 't orgel, plots dòfte en de kas-juffer àfluien liet tusschen geknars van de plots geremde schommels, gepiep van de stangen. en den rumoerig-beenschuifelenden terugsmak der stil-staande lijven uit den geweldigen slingergang.

In overrompelenden drom sprongen Dirk, Piet, Willem en Rink met de meiden naar voren, fel-loerend op plaats. Dirk had zich woest op Geerts slank lijf gesmakt. Piet schommelde met schalksch-vurige Trijn, de aanhalige Trijn, en Willem, woedend dat hij Geert niet handig genoeg mee had gesleurd, toch zich goedhoudend, bonkerde er maar op los met de snibbige Annie. —

Jan Grint had rondgekoekeloerd of ie Guurt ook zien kon, al voelde ie vooruit, dat ze wel te trotsch zou zijn om met den stoet mee te lollen. —

Rink had nog bij tijds 'n schommel gegrepen waarin ie blonde zenuwachtige Cor droeg. Meer plaats was er voor hun stoetje niet. Woedend, vol spijt holden de overblijvenden terug van

de trap. — Klaas Koome raasde wat tegen de luchtschippers die de sloepen òpschoten, zonder den nijdas te woord te staan. Jan Grint, Henk Hassel en de anderen dwarrelden tusschen de aanhossende groepjes, toch niet te vèr van hun klub, tukkig loerend op alleen staande meiden, die meegesleurd wilden worden.

Bolk was verschrompeld en bleuïg, met z'n platten polypneus berossigd en begroend, z'n grillig bevlamde tronie de hoogte inkijkend, tusschen 'n troep meiden weggeschuchterd; voelde zich niet meer thuis in 't lawaai. Dat hadden de kerels wel begrepen en daarom 'm half aan zijn lot overgelaten. Op weg naar de Grints hadden z'm ontmoet. Hij moest mee, of ie wou of niet.

In 'n hos-storm was ie toen meegesleurd omdat ze nog wat jool met den ouen rakker wilden hebben. — Maar onder den wandel naar meiden en kermis wouên ze'm al weer kwijt. Nou stond ie daar nog voor de luchtschommel, bang-opkijkend naar de sloepjeszwier hoog in de lucht, — in zijn tijd nooit bestaan — z'n ouden kop omkolkt van geraas, bemokerd van dreungeluiden. Telkens schrok ie òp, dacht ie dat 'n sloepje, rakelings langs 'm scherend, tegen z'n harsens zou aanbonsen. En telkens weer verschool ie z'n klein krom lijf schuchterder achter 'n woest-gillenden meidenstoet, bijzij de tent verwoelend, rossig aangegloeid in flakkering van flambouwenvlammen.

Dirk met Geert, 't mooie zwartje, slingerde 't hoogst boven tien sloepen uit. Rink rukte als 'n bezetene aan de stangen, dat ie plots in ontzettenden zwier-zwaai met Cor boven tentdak uitzweefde. — In luchtzuigende vaart schoten de schommels òp en néér, scheerden den vloer, zwierden weer òp, plonsden weer neer uit bang-duizelenden slingergang. En hooger, in woesten naijver op elkaar, schreeuwend en lallend, zetten de kerels òp, lijfzwaar zich schurend op de meidlijven bij elken terugzwaai en smak naar àchter, de tent in. —

— Set d'r op Dirk! set d'r op! barstte Geert uit, in heeten schater om haar hoog-dolle vaart, met rillige gloeiingen in 'r lijf van schommelgenot, d'r wellust-woeste oogen strak op Hassels koeienkop gebrand. Dirk voelde 't warme zweetlichaam

op zich aanzwellen bij elken nieuwen ruk en inbuig van 'r opzet. En rukken nu deed ie als 'n bezetene, dat de stangen kermden in de scharnieren. 'n Woeste zweeflol, 'n dolle zwier, niet voelend meer waar ie was, golfde door Dirk's handen en beenen; bloed spoot 'm naar den kop. En Geert genoot mee, in schommelzwijmel, bang-heerlijk, hoog-wèg in heeten suizenden duizel, dàn in de lucht, dàn beneden, scherend den planken vloer, dat al meer gloeiende rillingen door 'r heensidderden. Al de meiden in de bootjes hitsten de kerels òp, hijgend, hooger-zwiepend de ranke sloepjes, tot plots, midden in den luchtzwijmel, de bel rinkelde, de rem-matroos vastgreep en in smakkend gerucht de luchtvaart gestuit stond in zachten wiegel.

— Wai blaife d'r.. blaife dr'! nog één ronde.... lekkere metroosie, 't is d'r soo ellendig lekker! krijschte 'n lange meid, oranjegeel begloeid in valsch flambouwlicht, smakkend met tongpunt paljassig d'r heeten mond uit.

— Nog éénmaal dames, guitigde 'n mooie matrooshelper, met glurende oogen lachend tegen de knappe meiden, zoo maar voor 't uitzoeken. Snel de breed-bekraagde matroosjes, sprongen weer achter de bootjes, duwden tegen 't achterwerk der meiden, dat ze gierden en raasden van opwinding om de kriebelige duwen. —

En weer gingen in langzamen opzet, tegen elkaar, in vaartzwiep de ranke sloepjes, schoten ze ver buiten tentfront de lucht in, boven het vloei-flakkerige stangenlicht, dat als 'n toortsenrij 't spul in z'n bont-geel façade-geschitter bevlamde in hellegloed. En binnen in, langs de rood gevlagde wanden, bruiste licht, licht, stond koppenwoeste drom meiden en kerels, òp en neer, in storm en slinger; brasten de sloepen door een brandvlammigen nevel van schijnsels. Dolle silhouetten schimden langs muren en tentdoek, en midden in knarsend geruk, giegel en gekrijsch, bleef dreun-deunen 't orgel, z'n kanaljeuzen strot òpen, waaruit éénzelfde trompettenschetter verbrulde. — 't Kinder-matroosje aan den ingang, roffelde voor 't orgel-gebouw op z'n trommel, roffelde ròffelde uit, de razende passie der schommelmeiden en kerels, één dof-rollende dreun van grommingen.

Eindelijk klonk de bel weer, smakte sloepjes-luchtval terug. — Dirk en Geert strompelden dronken en waggelend uit, en al de meiden aemechtig lieten zich de bootjes uittillen door de opgedirkte knevel-guitige matrozen, die gniepig streelden en knepen, als felle kereltjes lonkten en tastten.

Dansend bijéén op de estrade, roffel-hakten en stampten de Grints, Hassels en Rink de tent-trap af. Henk, Klaas Koome en nog 'n paar makkers stormden áán, ieder met 'n meid, die telkens wisselden van vrijers.

Mooie Marie Pijler, prachtslanke blonde furie, kankaneerde vóór den stoet 'n woesten dans, met één been de hoogte in kapriolend, haar rokken kniehoog opgerukt, onder krampigen zwenk van 'r lijf. De Grintjes en verblufte kerels om haar, op de tenttrap, klapperstampten en joolden mee van pret. — Maar Hazewind alleen sprong in sluipende lenigheid vlak voor de furie, danste 'n vervariëerde horlepijp met slappe kuiten en slappe polsen, als 'n Engelsche komiek dof klapperend met z'n zolen op 't hout. De meid Pijler draaide langzaam, één been al hooger uitgerekt om 'm heen, in verwilderde oogen-extase. Haar blonde haartooi vlamde òp in gouden rossigheid, volgedrupt van flambouwenrood, en 'r zwijmeltronie, in wondre omstraling van harenglans, begon plots te proesten in helsch geschater. 't Woelde om 't stoetje, de luidruchtigste lachende zangers van heel de luchtschommeltent.

De Grintjes en Hassels, nu mèt Marie Pijler bijeéngegroeid, juichten plots, toen ze 'n endje van de estrade, in 't helle elektriek, Guurt Hassel oppikten ; Guurt, die alleen had staan te koekeloeren naar d'r sekretarieheertje. — Jan Grint pakte 'r vast, lolde er opgewonden meè. Aan één rij, in slingergang, dwars door aanstormende en weghotsende stoeten, kankaneerden ze de Haven àf. — Plots kwam golvende massa opdeinen uit steegjes, die meesleurde 't stoetje, en al de kerels en meiden weer terugdrong en neerwierp vóór de luchtsloepen, de plek waarvan ze in zwier en zang, afgehost waren. Dat maakte Dirk en Rink nijdig, en woester stortten ze zich in den kermiswoel, sleurden de meiden in armenknel en dolle vaart mee, werkten en trampelden

rond, in slag en duw, waar ze wezen wilden. — Maar de kerels hadden geen lol genoeg op straat. 't Was nog te stil overal. D'r zat nog geen steigerende furie in. Hazewind schold op dà' terain.. van dà' tie konsteteerde van dà' d'r gain duusend minse nog enterd woare.... dà' de heule kermisbeweging in 't honderd liep.... —

De meiden gilden, lalden, dat ze dan maar de kroeg of de danshuizen moesten bestormen. De neven Hassel, warm, opgeblazen, hijgend van hitte, en verdoofd van orgeldreun-razernij konden 't best vinden, zeiden lievig tot mâlkaar dat 't toch beter zóó was dan je met gladden smoel voorbij te loopen, zonder woord. Ze zeiden 't maar, wijl ze voelden dat anders Geert er van door zou schieten met 'n ander ; Geert die beefde voor ruzie. Dàn zeilde Jan Hassel bij Pijler, dàn Piet bij Cor, dan Henk bij Annie, in stoerigen wissel van lijven en zoen-wangen. De blonde furie Marie duivelde en sprong vooruit, schreeuwde in vlammige dolheid als 'n bezetene, in hysterische stemmekrijsch kanaljeuze liedjes uit ; holde en klauterde tusschen tenten en spullen voorôp met den dikken takstronk van alleszoenenden Henk, den stoet betamboereerend. Telkens schakelde hun slingerrij stuk, door alleen-zwalkende dronken zwervers, die aansliertten en rondrumoerden met stuipige gebaren, kokhalzend en verspuwend brallende liedjes. Door de hosrijen strompelden ze heen, in beestigen slemp weer tusschen de donkere tentruggen verwaggelend hun kaduke lijven. —

Tegen twaalf uur, bij losbreking van schouwburg en Caféchantants van Baanwijk en Bikkerstraat, kwam in helle-rumoer 'n zang-stoet, galm-rauwend de haven overhossen, dat heel 't Hassel-Grint-groepje en aanhangsels overgolfd verstikte in de machtige uitbarsting van elkaar-kruisenden menschenhos, aangolvend, al dreunender en krijsch-zwellender uit duisteren pakhuis-havenhoek bij polderweg. Drie uur had die uitgolvende bende opgesloten gezeten, als muizen in 'n val, en nu plots roerde er 'n stuip van loswoelend herleven, voortschokkend en in branding klotsend de heele kermisjool.

Na 'n half uur waren Dirk en Willem, Henk en Rink de mei-

den kwijt ; vonden elkaar eindelijk weer, tusschen zwirreling van hossers en zangers. En heel den nacht zwierden ze van danskroeg naar danskroeg, van herberg naar herberg, tot de Grints en Hassels, stombezopen tegen elkaar aanvielen, lam-gekankaneerd en lodderig zwaar, elkaar bijna niet herkennend. De neven begonnen te krauwelen, de meiden gierden. Marie Pijler drensde om 'n jongenspak, sleurde zich d'r rokken van d'r lijf. Eindelijk kwam politie die 't dronken stelletje, achter andere troepjes áán, van 't kermis-terrein verduwde.

Zoo strompelden de meiden en dronken knapen, in heeschschreienden zang, de stik-duistere laantjes in, om Wiereland en Duinkijk. —

III.

Ouë Gerrit had stierlijk 't land, vloekte tegen Guurt en zijn wijf dat de kerels ongehoord verzopen en geradbraakt 't huis inzwalkten. 't Landwerk lag braak. Tegen den ochtend waren de jongens weer op de beenen gescharreld, stond Dirk met dikke oogen en slappe beef-knieën tusschen de sperzieboonen, gaaploeiend wat vruchten te zoeken in zoeten luierrengel. Z'n oogen vol tranen gewaterd, branderig en katterig door 't heele lijf, loomde en sleurde ie zich voort. Telkens op 't pad geknield, onder 't hoog boven z'n hoofd dichtgegroeide rankengroen van boonen, zakte hij ronk-zwaar en lenden-lam in, zonder weerstand, met al slappere slaapgloeiing en zoete matheid in de knuisten. Zoo, met z'n wit-blonden kop scheef tegen de rijzen en latten van z'n boonen, voelde ie straks te zullen neerzinken in màf, op den zonnenden gloeigrond.

De zon vlamde doòr 't groen ; 't zand dampte hette uit. Eén soezerigheid was over Dirk's kop geduizeld. De lucht had hem eindelijk heelemaal te pakken, en eer ie 't goed wist lag z'n heele korpus, slaap-gebogen en verzonken, dwars tegen 't rijzenhout. Hij ronkte en snoffelde als 'n varken. — 'n Laan achter 'm lag 'n plukker die ook den heelen ochtend al had tegengeworsteld,

maar door de snikhitte overmand was. Het gebukt zoeken naar jonge schepseltjes had z'n verzopen en afgetobd lijf heelemaal tol-duizelig gemaakt en de stille invretende Augustusbrand, schroeide nu rondom de slaapkoppen op de blakerende droge akkers. — Ouë Gerrit nuchter en bits, de kermisweek vervloekend bij elken stap, botste op den ronkenden Dirk, in 't boonengroen. —

— Moar god-liefe-Hair! hai je 't ooit sòo sout gaite.. hoho! Dir-rik! Hai hoo! Dir-rik! schud-schreeuwde ie woest, bonzend tegen z'n gelen kop. —

Dirk schrok, kéék òp, z'n slaperige tronie onbewust heffend in brandende zonnesteeken, dat ie plots bukte, blindgegooid met licht. Z'n makker, door krijsch van den Ouë ook opgeschrikt, greep lukraak naar de ranken, angstig-gissend of ie wèl of niet gesnapt was. — Wat gauw kwam toch die zoete luiheid door z'n polsen en handen gestroomd. Nou had ie 'n suizend gevoel in zich, of ie uren òp één stuk van z'n been had gezeten. En Dirk voelde zich branderig alsof ze'm stukken van z'n romp hadden afgezaagd. — ....f'rdomd.. aa's tie nie oppaste.. gong ie wèèr.. z'n oogen loken àl en de Ouë, stom in woede, keek maar.

— Wâ is d'r an 't handje Ouë, lijmerde hij eindelijk kregel uit, wa nou?

— Moar main kristis! da goan tug te waid.... Hep jai d'r dan heuldegoar gain koorakter!.. Piet lait d'r half-dood veur de andaifie huhu! en de moffeboone legge te wachte.. Main Jesus.. de hellepers sakke d'r glad-wèg! hoho! ikke mot d'r tug laifere! Enne.. ikke.. mit main oue bast.. lap 't vast nie allainig! eénmoal.. andermoal.. woar mot dâ haine! dâ haine! die moffeboone stoan d'r puur te rotte op de grond hee? —

— Nou seur d'r soo nie! kom bai de huur t'regt! wat jou Ouë? Murge is d'r Sondag.. enne moandag doene d'r wai vast van sellefers niks.... vàst niks! dat weut je... is d'r kerremismoandag.... Mô jai d'r ook moar-rais hain trekke.... omdâ niet-en-kan? Och! loat 't oue bier moar werreke!

Brommend en vloekend ging Ouë Gerrit wèg, radeloos, toch

stom van angst. Wel had ie fellen lust in 'm om te gaan kijken, maar hij was d'r doodelijk bang voor z'n eigen natuur dáár. Voor vier jaar had 'm zoo'n tentbaas juist betrapt op 'n klein gapperijtje. Hij had den kerel 't vijfdubbel betaald en die had zich toen stom gehouden. Maar uit schaamte en angst voor dien vent, had ie in vier jaar tijd nooit meer 'n stap op de kermis gedaan. — En 't was zoo glad van de hand gegaan dat ie 'r eigenlijk nooit meer om dacht, en 't ook nimmer meetelde als 'n snappertje. — Want 't jeukte, kriebelde in 'm in de handen. Wat ie daar al niet zien had ? Hij zou zich niet weten te houên.... Hoho... al die spulle.... die kleure.... die glommige dingies. Sou die 't tug-en-doen ? Sou die 't t'met woage ? Dur woa's vast niemand die 't wist ! Most dus puur tug 'n toeval weuse.. aàs tie die vint dur nog antròf. Hoho.. hai waa's dur soo malgroag.... Soo malgroag ! En 't waa's dur de heule eerste kair van s'n laife daa't ie op 'n klainighaidje betrapt wier !.... Aa's dur nou tùg nies van 't land t'regt kwam, most hai s'n aige dan hier allainig mit 't waif doodkniese ! arm, doodaim waa's tie tug ! S'n aige brokkie grond waa's dur tug lang nie meer van sain. Hij poerde moar veur 'n aêr ! Enne had ie dan nie s'n spulle ? Wa kén d'r sain de heule mikmak skaile ? Most tie d'rof van sain grond, wel nou ! dan d'rof ! hoho ! F'rduufeld.. hij sou d'r nog rais fleurig haingoan kenne.... En dan figilaire op de klaintjes.. Hai sou d'r nou hain ! Most d'r moar van komme waa't wou ! Nou de kerels tùg de boel verloope lieje... moar dan sou hài Sondag op stap goane... hoho !.. Sondagòafed.. aa's 't drokst waa's.. 't dolst t'met.. daatie nie in de lampies liep !

Brommerig en toch half voldaan dat ie 't met zich zelf eens was geworden klomperde hij 't land àf, voor z'n leegen rommel staan blijvend. Piet hurkte bij de kolen. —

— Da koolgoedje gaif je tug moar smerige sintjes Ouë ! mos je moar nie meer sette ! ikke sien d'r vast nies in !

— Hoho.. vier-en vaif en nie genog ! d'r valt t'met niks meer te sette, stotterde Gerrit verlegen, verbaasd Piet weer zoo frisch en flink te zien poeren, hurkend doorzwoegen of d'r niks met

'm gebeurd was. De knaap had stiekem z'n heelen kop onder de pomp geduwd, dat 't water langs zijn wangen droop, z'n haren plakten en sluikten langs de slapen. Nou voelde ie zich weer doorrild van frischheid, galmde ie z'n kermislied uit, met schorren klank in de zonnende ruimte rondom. — De Ouë wègklomperend, hoorde nog lang achter z'n rug Piet's stem :

— Oooaauw wat 'n Ska-ande,
Loage wroak van En-ge-land.

Kermis woelde door, en gloedkrateriger stond in den avond 't stedeke in brand, laaide ruischend z'n ros-gloeiende flambouwenhel òpen, waarin demonisch-donkere stoeten uit en achter tentduister en vlammenlicht inhosten, met woest-duistere sprongen en gebaren van kannibalen om nachtvuren.

Toch met den Zondag, kwam pas 't èchte kermislawaai, van alle plaatsen tegelijk. Op den middag, — uit de treinen, uit tentwagens, uit reus-bakkige bolderende Jan-Pleziers, lodderig als melancholieke tufs-tufs, — drongen de stoeten áán, van Lemper, Kerkervaart, Duinkijk, Zeekijk, Overschie, van overal.—

Heel 't omliggend platteland was leeggeloopen en opgestoet naar de Wierelandsche kermis. Vee- en kaasboeren met schom' lige vervette buiken, tuinders, kweekers en zeelui van Dijkland en al 't landvolk, dromden dooréén. Pracht-omsjaalde bevlagde boerinnetjes, met d'r kleurgrillige mantels, bontvervige lijfjes, rokken en vonkend gouden koppen, verdrongen elkaar, hortend, stoeiend en woelend in zwirreling van bloote armen, bontkleurige schouders, lachende tronies, blank en glimmend; omlegerd van schoremzootjes, saamgeplet met dronken, uitzinnig krijschende zwierders, en teruggemalen tusschen aanzwellenden kruisgang van al nieuwe kermisjolers.—

Zoo duizenden en duizenden, op den middag al, verwoelden in 't enge ruim van Haven en Baanwijk. Kleur-zwirrelende menschenzee golf-deinde en klotste, bruiste en schuimspatte rondom, tusschen de pronkspullen en tenten, kramen en draaimolens. —

Tegen den avond pas bulderde áán, 't groot-geweldige donk're

rumoer, verklonk 't stedeke in daverend hellegerucht, gloeide en schuimflitste de kleurwoel, donderden de bas-kelen uit hosstoeten, vergilden de passie-meiden hun hysterischen krijschjubel, in snerpenden scheurend fellen klankenmartel er doorheen.

De lucht boven Baanwijk-breede boulevard hing laag en starreloos-duister. In 't diepe midden, den poortigen alléeweg, achter de wafelkraam-ruggen, hing ros-gouden damp, als van 'n uitbrekenden brand, angstig moordrood in revolutienachten, heel den hemel daar in gloed zengend, bang verrood van vlammen, verborgen nog lekkend in kraterigen smeul en windflakker. Hellegloei nevelde boven den boulevard in de rondom duistere lucht.

Van 't Stationsplein àf gezien, gloeide daar in mysterisch toovervuur, de heele Baanwijk als een verre, diepe laan, waar doorheen zwirrelden en wemelden donk're menschenstoeten, telkens èven en anders weer aangegloeid in fakkelbrand en toortsenhel, walmend gloedrood, helgeel en oranje damp, vurig dooreenvloeiend voor tenten en façades. En tusschen de zwartademende lampetten uit, van stalletjes en kraampjes, doken òp van allen kant, vergroot en verwilderd, donk're woelmenschen in sidderenden nevel; vergroeiend daarin tot titanische wezens, met geweldszwaai van hun belichte armen, den allegorischen gloed van hun vurige oranjekoppen, en de geel-bronzen verflakkering van kermis-hellesfeer die ze omzoog, omtrilde. —

Plots verdwenen de stoeten tusschen duistere mooten en inhammen van tentruggen, 'n end dieper den boulevard òp weer aanrossigend, onder 't krijsch-wilde alarm van hun kermiszang; verdreunend in kudde-trampel, langs en om begloeide boomstammen, die zelf verwoest stronkigden in hun schors-kervige wildheid.

Zoo, de stoeten steigerden tusschen de verlichte gevaartenstammen; schuifelende troepen, wadend door een vàl van elektrisch geflakker, blauwpaarsige siddersfeer, dampend van boom tot boom, tent tot tent. En daar achter weer, in duisterig diep, overstroomd plots van avondkleuren, de woeste ommegangen van toortsdragers, waggelende processies, met hun hel-

gloeierigen afschijn, omspuiend goudbrons en gloeirood over schouders, koppen, ruggen ; beschroeiend halve tronies van de razende wezens, daar groeiend, al groeiend als rood-moordende reuzen, in helle-rumoer ; plots soms met dansenden vlammenschijn rond hun beenen en dreunende voeten overgoten, door aanstormende hossers van anderen kant, in worstel hun flambouwen scherend langs de straatkeien, eindelijk optrekkend te zaam tegen den duisteren poldernacht. —

De koppen van Jut, met 't telegraafhooge kleurige paalwerk stampten en hamerdreunden 'n heeten geluidsstroom boven den demonischen, gloedrood geschroeiden menschenwoel uit. 't Siste, knalde en kruitplofte er, en 'n dreunraas ging rond van neerbonkerende houweelen op rotsbonken. — En hoog, in de starrenlooze lucht, boven de ros-gouden brandsfeer die omwolkte in lagen hang, tenten en spullen, walmden zwart de Jutsflambouwen, slangige kronkeltongen van flakkerig licht, roetigen adem loozend in den angst-rooden helledamp. —

Feller aldoor dreunden de mokerslagen van Jutskoppen langs al de palen tegelijk. Klappergerucht, kruitvonking en knetterig vuurwerkgespat oorlogden in snerpende jacht van schrikkige knallen, onrust en slagveldrumoer over de vurige kermisrazernij.

De medaille-borden van Jutskoppen flonkerden op 't roode doek, fel-begloeid in de rosgouden walmpitten. Insignes zilversterden en vonkten er òp in pronkige pracht tegen de avondzwarte lucht, en de bloedroode doeken flapperden als satansvaandels.

Half-belichte, toch donk're schoremkerels, schonkigden tegen de palen in gracieuzen luier, de kermisgangers opporrend te beuken, te mokeren op 't blok. — Met hun mombakkesachtige bekerfde tronies, verschminkt in den waaierenden gril-gloed van 't rosse lampetgeflakker, lachten ze rauw. Juts-meiden sleurden telkens wat dronken zwervers, voor 't doek, wezen op de pronkerige medailjes, de bukkende koppen dan rooder opgegloeid in de vier walmflambouwen naast de vaandels, rook-

rood en roetig walmend den nachthemel in. — De vlaggetjes van Jut, trilden en flapperden langs de kleurig betatoëerde palen. —

Plots kwam aanstormen, in schok van heesche kreten, breede menschgolf achter tenten, in wilden hos bij de Juts stremmend, en als in schuim-schubben rondspattend, bonkbeukend op elkaar in, tègen kermisgangers van anderen kant loswoelend uit duistere stegen en donker grommende tunneltjes; aanworstelend op 't felle tooneelachtig voetlicht van 'n paar moorsch-kleurige groote kramen. — Als 'n razende drom joelde de stoet om en achter de tenten en palen, plots opgezogen en verdampt in den demonischen vuurgloed van den lagen luchtbrand, roode mist verwaaiend rond hun kapriolende lijven. — In apig karnaval hosten de uitzinnigen van elkaar àf, naar achter toe, saamkluitend en kankaneerend onder eindeloozen jubelkrijsch van ver-zattend genot.

Vrouwen en mannen, in 't licht en duister, renden omver wàt ze in den weg trad, holden voort in de strakke waanzinvaart van amok, lallende jammer verhuilend tusschen de uitkraterende bende, door walmenden hartstocht in brand gelaaid, uitzinnig van schuimenden wellust.

Mirlitons neusklankten uit alle hoeken in bibberige stootzangen, 't schelst uit den voortrennenden reuzenstoet, die alles opzij smakte, in verpletterende drift-vaart. — Krijschende meidenkelen stortten uit, martelend gegil, hysterischen wellustzang, wild en rauw als van ontvluchte dollen, nood-zangig verklinkend door de brandroode lucht.

Door al trillender sfeer van rosgoud, geelbrons en vuurgloed van reuzel-uitzweetende bakovens, zwierden en zwaaiden de wijven en gorillige-kerels, in demonische pracht, hun stokken, vlaggen en serpentiens, wapperend rond de áán- en weggloeiende koppen. Soms, bij 'n verren stillen hoek, strompelde de heele stoet in 't duister, klankzeilde alleen uit 't donker, geblèr en gelal boven den zwarten drom uit, om plots weer, bij 'n zwenk òp te duiken langs bevlamde boomen, langs tenten en kramen,

langzaam en worstelend uit 't nachtdiep opgloeiend, in pracht van wild fakkel-rood en woeste schijnsels rondtooverenden gouddamp, van lampetten op kar-stalletjes.

Brandrossig licht van flambouwen was hel aangegolfd over de voorste oranjiggloeiende tronies, en plots hief de eerste koppenrij van den al zwellenden reuzenstoet, onder aanrauwenden gilzang, een slang vurige lampions, hel-rood de lucht in, damp walmend en bloedende schijnsels nèèrglanzend over de hossers. Kronkelende vuurlijn zigzagde en slangkromde 't hemelduister in, ver, vèr wijkend naar achterste boulevard-eind van Baanwijk. En telkens trekkend door ànderen lichtglans van avondsferig gegloei en mythologische vuurspuwing, vlamde de vurige slangekronkel boven de hossende, grillig lichtende, dan weer wegduisterende woelkoppen. En in brullende razernij, onder voetendreunenden massa-stap, krijschte dóór, eindloos lallende jammer van verzopen menschenstemmen; schelden en bibberzangden de vloei-jeukende mirlitons, snerpten de pikolo's, tokkelden fluitzwierig mond-harmonika's, dwars door den dronken schrei-zang heen. —

In roode dolheid trampelde de reuzenstoet Baanwijk àf in al sneller tempo, verder, vèrder, dat de vuur-kronkel der wiegelende lampions als 'n enkele bloedstreep achter boomendiep, 't peilloos luchtduister insneed. In vèrzwakkend rumoergerucht, vergalmde gesmoord nog hun krijschzang uit de verte, zacht omroffeld van warrig lawaai, en al verder de stoet verduizelde in den eindeloozen kermisnacht. —

Uit zijgangen en kronkelpaadjes, duister en eng, stortte van verbrokkelde stoeten zang neèr en raasden de straatorgels. Duizenden mirlitonsmonden scheurden nasaal-trilrige deuntjes door de lucht, harmonika's drensden om zuurstalletjes, en armzalig-droef en mager-klankend roffelden piano-orgels als zingende vischwijven, liederlijk-rap en kanaljeus hun liedjes àf. Klankhoos op klankhoos zwirrelde rond. De huizen kaatsten krijsch en galm terug; deuren en vensters sidderden en de ge-

ruchten zèlf horlepijpten nog nà, hoog in de lucht, hun woeste schal in den brallenden Augustus-avond.

Van de Baanwijk àf dromden de menschmassa's, opstuivend door stegen en gangen naar Haven terug, waar 't gewoel nog helscher loeide en zengde. —

Als 'n bekraterde duistere nachtstad, waar half-ingestorte gevel-geraamten en brok'lige ruïnes nog nazwammen onder heet puin en gloeiende stormlava, in 'n dampigen vuurregen van tooverwoeste kleuren, — demonisch en angstontzaggelijk in bange nachtpracht rondwolkend, — zoo brandde de Haven daar òp, in een roodgouden schroeienden walm-mist. En aan den voet, dollerijk van licht, vlam en lijfgewoel. Zoo barstte en krater-spoog daar het leven uit, van draai- en stoommolens, tenten, spullen, kramen en ovens.

Van Baanwijk àf, was de woeligste kermisgang in een schuimenden vloedgolf naar de Haven gebruist, in verborrelenden smak en zuig neerkolkend op stoommolen, schommels en paardspullen. — De stoommolen stond in laaiende praal, met z'n vonkende spiegelruiten en inwendigen warrel van bont bekleurde gondels en schuiten. Alles verschommelde daar achter glans-spiegelend ruitwerk, dat de menschen trampelden en vloekten van ongeduld om zich in die wentelende pracht te kunnen storten.

Tusschen de wachtende bende, vóór stoommolen holden in bazuinende toeters- en blaasdreun, dronken boerenkerels en tuindersknechten, met aangehaakte boerenmeiden, betatoeëerd in lint en blom, van hoed tot hielen. —

In 't vuurbakige paars elektriek gloeiden de kerelskoppen òp; tronies van ibissen norsch-wijs, op kurassiersgestalten; tronies van vossen, listig en boerig loensch in fellen vraatzuchtigen mondstrakken hartstocht; mombakkes-wreed en rauw, lichtmaskers, sullig en verwrongen van dronken slemp'rigen lust. En wijven vlerkten mee in dolle verrukking, halfbezwijmd.

De oude wijven er onder, bezopen en roodgelig van tronies, in duivelige hekserij en tooverkollige starheid, kermkrijschten

en kraaiden mee, met genotshuiver en aangehitten wellust op de brandende kaken, in laatste levensopstuiping, dol van't roode en paarse gloedlicht waar ze doorheen sprongen en hosten als in 'n nacht van moord. De jonge meiden gierden en lalden als geschondene, tot furies vervlamde wijfbeesten, met hun woesten zinnenschroeienden oogenstaar wèg in 't genot, de beenen uitslaand als touwtjes-harlekijnen. Onder dien wijvenstoet, soms plots zacht voortschuifelend, gloeiden òp koppen van al dieren; fijne, katzachte gluiperige tronies, strijkerig en lekkend, blank en rozig met de gazige doorschijnende warmte van hun kappengoud en oorbellenschitter; wandrochtelijke vischsnoeten, met kieuwige mondlijnen, spleterig en liploos-nijdig; tronies van hel-strakke wreedheid, verstuipt in brandende lijf-passie, 't gezicht grauwrood vervreten van beestige lusten, naast weekzoete melk-blanke poppetjes, zoo gekarnd van 't land, in lodderige naïviteit, hulpeloos meekankaneerend, soms bevallig in kinderlijken lijfzwier, omstraald van hun bontvervige doeken en sjalen. —

Zoo schuifelde en sprong de boerenbende voorbij, de mannestemmen klankloos en schreiend-heesch van lallend gebral; de oude wijven zang-kermend als verdoemden in hellevuur.

Vroolijk doorkruiste plots een hossende meidenstoet de zwijmelbende van oude wijven, jonge boerinnen en drinkebroers. — Hossende meiden met vloeipapieren mutsen op hoeden en borst, op de hielen nagehunkerd door 'n troep straatjochies, die met hun hoog-puntige ingekromde mutsen, als baardlooze karbouters in en uit 't lichtfelle lampgegloei van kramen en bakovens opdoemden en wegdoken. — Achter hen weer rende 'n gierende kerels-stoet, in woesten amok-zwaai van armen, met opgekruifde mutsen op de hoeden, roode en hard-groene papier-boeketten op de borsten, in blommigen pronk besliert met oranje sjerpen en serpentines. Er waren die zich 't heele lijf, van boord tot broekspijp hadden volgespeld met ruikers en linten, omregend draafden en hinkten in strooival van konfetti. Jutsmedailles zilver-sterden en goudglommen op hun kleeren, en in waggel haakten ze zich vast met dronken klauwen, beverig en gemeen

in de meidrokken, smakten ze zich op de vrouwlijven, sleurden ze hierheen en daarheen. —

Heesche galm bralde rond :

Ar re me frouw en kindere
Stuurt men nòa de moor-de-noarskampe haine !
Oooaa-uw ! waa't 'n ska-ande !
Loàge wroak.. van En-gè-land.

Woester, in donker-belichte slingerrij, hoste de bende door, in rammel van blommen, uitslierting en druisch van linten, paljasserigen kronkel van lijven, voortsleurend tusschen de ingehaalde omstormde meiden. Hun hoeden waggelden vuistverbeukt op de koppen, en de geradbraakte beenen dansten over de straat als gekrompen en kreupel.

Van 't paardenspul, bij den Havenhoek, sloeg 'n fakkelhel goudrossig, in gelen walm-weerschijn, 'n vurige gloed ze in de tronies. De opgesjorde meidenrokken plooiden kanaljeus boven het kleurig en wit ondergoed, bij de mooiste en heetste beenuitschoppende en harlekijnige juffers 't hevigst, in waaierende schuiming opwoelend. —

Heescher gebral braakten ze uit bij den fakkelbrand.

— Heb je wèl hoort
Hoe de En-gelschman moort
In Suid-Oafrikoansche felde !
Hoe men Skeepers.. dien held
Haift ter nair gefeld..
Deur beule daid men sàin f'rmoorde !

Immense jammer rauwde uit de roode kelen, en geeselend, .n sidder van kermissatanisme, smakte de bevende realiteit, òpgejaagd in verbijstering néér op de dampen en vuurkringen, waar de passies in aangloeiden en de uitfuriënde beestlust steigerde. 't Stedeke vervulkaande als demonenrijk, roode hellestad waarin duizenden brandende alarmklokken bimbamden. — 't Stedeke vlamde en gloeide, verreuzigd als demonenrijk, waar mensch-duivels en gedrochten, satyr-hoornige, bokspootig

gespletene, slangkoppige en beest-grillige monsters, jubelden in hellekring. Waar, tusschen het moordend zwart van den nacht, Satan aanstormen deed, breed-uitspattenden golvenbrand van schroeiend licht en vlammenvuur, om damproode mistpoorten in krater-gloed. Daar, in die roode nood-beierende klokkenstad, drong Satan òp met z'n demonische helpers, saamgestoet in den schallenden vuurgloed en schater van hun haat, loslatend en verjagend over 't aardebrok, monsterlijke jammermenschen, wraakgierig gekastijden, geschondenen en verminkten; hinkende mirakels en verluisde landloopers; goochelaars en ketellappers, roetig als kolebranders; maagden en havelooze oude wijven, tooverkollig en hekserig, met tronies van bakers, of drakige petemoeien, dooreen zwirrelend in den verhitten waanzin van hun walmende wellust en zuippassie. —

Zoo de heete beestmenschen dromden òp in den schorren jammer van hun eigen krijsch, ontploften in den vuurdamp en bloed-rooden gloei van zinnedrift, ontembaar en bandeloos verbacchanalend, grootsch-dierlijk leven. —

IV.

In geweldige lijn, van paal tot paal, tent tot tent stond de Haven-kermishoek in gloei. De boomen in den elektrischen lichtmist, met de hel-avondgroene bleeke lom'ring, staarde in waanzin-schrik naar den dronken hellewaggel.

Kerels met bruine kruiken en flesschen, strompelend, klokten jenever in, vuurheet op straat, waggelden na slurp en genotsrochel weer verder, verschaduwden in donkering, lichtten verder weer òp in brandschijn. Schonkige boeven in lompenellende, schooierden sinister bijeen, stoelenmatters en scharenslijpers, bedelaars-smurrie en jeuk'rige landloopers, morsige ketellappers, hinkenden en schijn-verminkten, stem-smeekend op krukken, strompelend voor tenten en bak-vuren van poffertjeskramen, gretig loerend op gulle fooi van bezopenen of naar zakrol

van neergeronkte bewustloozen. In gelige oliejassen en groenige pijjekkers schurftten hun lijven, de morsige rottende plunje bedropen met vuil en modder. — Hun marjeniers-kleppetten schooierden scheef, vlak boven de brauwen, en pruimspuwend stootten ze zich telkens, als in vuistgevecht, de knuisten in de petten, dat de gebarsten kleppen deukten en rafelden in slonzige boevigheid. En zóó, in sprong op kruk, hinkend of jammerend, bedel-smeekten ze de gierende hossers en slenteraars tegemoet, gromvloekend en plots dreigend als er niets afviel.

Tusschen de spullen, draaimolens, luchtschommels, Jutskoppen en worp-bakken, in achteruitdonkerende hoeken, van de kraterende kermishel afgetrapt, duister-droefden de stalletjes met poonen, scharren, en vroege vruchten. —

Stille jammerlijven, — met d'r tronies geelrood begloeid, achter de kar-stalletjes neergedonkerd op lage krukjes, half verstikt in den roetkleurigen walm van stank-zweetende petroleumpitten, die flakkerend vlamlekten, roodgeel en bronzerig in angstigen schroei van misere-belichting, verspokend in prachtsfeer ; — stille jammerlijven riepen monotoon hun waar. — Kar aan kar droefde omdampt van prachtrood-gouden nevel, de halfdonk're lijven verschrompelend ; de roepende lippen roodgrillig áángloeiend, de open roode monden verrossigend groot, de zorgelijke geel-roode tronies belichtend in vale gloeiing. En scheem'rig in bronzen flakker, kleur-weifelden omslagdoekjes van de stalletjesvrouwen, achter den bangen schroei van rooddampigen pittenwalm.

Hun roodversmookte monden bekrijschten àl sterker hun koopwaar.

Met één sprong tijgerden ze òp van hun weggezonken krukjes uit 't geel-roode geschemer als koopers opdrongen. — Voorovergebogen dan over hùn stal, oranje-feller gloeiden hun tronies áán, in den flakkerbrand van hun walmende pitten, flambouwig vlamlekkend schijnsels op neuslijn, jukken en ooren ; verwalmend roodzwart over wangbrokken en kleeren, de oogen vonkend in hellen vuurgloed. Handen oranjig, gloeiden en graaiden

in de schimmig bevlamde koopwaar, tusschen de bronzen poonen, oranje-vale sinaasappels, noten en vroege peren. — En gretig, onder petroleumstank en walmroet van d'r pitten verkochten ze, met levendige schorre stemmen de koopers opjagend, de omgloeide koppen van omstaanders zangerig omschreeuwend, met konkurreerenden prijs. — Koopers dongen, dongen worstelend koppig, bij de stalletjeswijven en meisjes. — Roetwalm van lampetten kwam als smoezelige adem uit de roode kelen en longen der stalventsters. Soms kwam plots 'n áántrekkende fakkelstoet, met z'n rood-gouden gloed àf, op de in nacht-omduisterde stalletjes.

Een fantastische sfeer verbeefde er dan om de koppen, sfeer van bronzig en groenig vuur, nevel, verflakkerend door 't oranjerood, àl de tronies uit de half-duistering naar voren spokend, heimvol bewalmend en aanzwammend de huiden, demonisch met hun inkervingen en rimpels, zorg-groeven en leedsneeën op voorhoofd en wangen. En al de koopers en koopsters mombakkesten moord-rood onbewust, de vlam-oogen woest in de spokige koppen geboord. — En door, in de demonische sfeer graaiden de handen van koopers, feller belicht, in den pittengloei, omspoelend de waar, soms in veeg van koopgebaar, die handen zóó dicht onder den oranjewalm, dat ze klauwden, omvreten van licht, gekreukt, doorbarsten en reuzig. En wèg weer doken de kerels, stalletjeswijven en meisjes, in 't moorsche geschemer van hun kleurige omslagdoeken, weifelend vaal om de verschrompelde schouders, als koopers in hos, vretend en kankaneerend, zakken gevuld, de kermishel inkermden. Dan doffer monotoonden hun rillige stemmen uit den roodgelen walmflakker van hun stallen, die weggetrapt dampten in de duisterende hoeken, — valer smartte hun roep om koopers. —

Tusschen den stoomdraaimolen, heel naar achter, tegen donk'ren planken muur, zat Dientje, Kees' kind, opgepookt door Ant nou erais 'n slag te slaan met de kermis. Ant zelf, pas heel naar bevallen van 'n dood kind, tien dagen kraamsch, durfde nog

niet mee venten om d'r zwakke lijf, en om Wimpie. Maar nou zou Dientje 't moeten doen.

Beverig sloeg 'r schel-krijscherig overspannen stemmetje stùk op 't zanggeloei. Vlak voor d'r laag karretje zat ze, 't zenuwvervreten karkasje trillend, 't rimpelig kopje vaal geelrood schemerend in den waaienden flakker van haar stinkende walmflambouwen.

Ze schreeuwde, schreeuwde maar. Telkens sprong ze òp van 'r krukje om dronken kerels en meiden te helpen, angstig 'r bevonkte oogjes naar joodschen buurman gericht, rekenend op zijn kracht als beschonken herrieschoppers d'r niet betalen wilden. —

Soms gluurde ze naar de prachtdraaimolens, 'n end van 'r af, in 't licht, bel-klingelend en dreunend van orgelschal, en soms zag ze nog net even de rooie boegen van de luchtsloepjes opzweven uit de tent, 't boomlommer in.

Als zei d'r nou-rais ook mocht ! Moeder had gezeid dat als ze 'n goeie haalde, ze Maandag en Dinsdag, al was 't maar drie cent, kon verdraaien.

Ze was dan juist jarig, tien jaar. En Wimpie had dat met smeekjes bij d'r moeder voor haar klaar gespeeld. Zalig in voorpret dat ze misschien ook nog draaien ging, schreeuwde 'r kinderkeeltje, met opwinding door 't lawaai :

— Ferse poone ! mooie skarre ! ferse pietèrs... aldegoar nuut goed !

Ze genoot stil van den lichtenden hellewoel om 'r heen, en den brandgloed, dien ze overal boven zich hangen zag, stedekekant uit, boven tenten, huizen en spellen, — maakte er blij, angstig blij. Telkens neuriede ze achter haar eenzaam walmstalletje méé met de straatorgeldeunen, die om 'r heen razende geruchten verkolkten. Heet snoof ze de gesmolten reuzel- en oliestank in, heerlijk-prikkelend op d'r tong. Ze rook en snoffelde in den sissenden poffertjes-bak ; ze proefde den botergeur, ze watertandde, en snoof, snoof maar, heel den kermisstank in. — En 'r neusje joolde en schaterde in de warme prikkelende reuken. —

Heel 't bonte kleurenwonder, de gloei van spiegels en lijstpraal, brandende ruiten en goud-vergulde tenten, bestaard van heel uit de verte, sloegen 'r lam van verbazing, bij wijlen van overrompelende verrukking. En nou, zoo ver van d'r àf, druischwoelend in den kleurigen avond, vond ze 't allemaal nog veel mooier en begeerlijker dan overdag. —

Later op den avond kreeg kindeke 't heel rillig van 't stille zitten, keek ze onrustig rond of Jansje, d'r zusje, 'r niet 't geleende omslagdoekje kwam brengen, met 'n koppie-van-dit-of-van-dat, als iederen dag. Ze wist wel dat Wimpie in kermistijd niet alleen blijven wou, maar Jansje kon toch wel effetjes om 'r denken. —

Jansje had van smiddags een uur tot zeven, op haàr plaats gezeten, tot zij 'r was komen aflossen. Ze had wel gehoord Dientje, dat 'r vader schrikkelijke ruzie maakte met d'r moeder, omdat ze haàr tot twee uur, iederen nacht dwong achter 't stalletje te blijven ; maar ook wist ze hoe moeder terugsnauwde dat d'r weer geen eten was, nou d'r vader weer niet werkte, 't nest te hongeren lag. — Toen was Kees in 'n uitspuwende drift aan 't bombardeeren geraakt, met z'n vuist op den rommel, Wimpie vergetend, dat 't heele bendetje stond te trillen van angst om z'n uitstortende razernij. En toch had d'r moeder haar zin doorgezet, had ze'r stiekem, iederen avond de Haven opgeduwd. —

En ze peinsde nu Dientje, met 'r zorgkopje vòl ellende van thuis. Ze zag d'r zusje maar niet opdagen. Vlak achter haar rugje, bij 't donkere havenwater, dreef de polderwijde nachtstilte, eindloos. Ze rilde, en half verdoofd door 't hellerumoer, dat vóór d'r droeve kijkertjes uitraasde, riep 'r stemmetje smartelijk zwak en moe :

— Mooie poone, aldegoar nuut goed !

Ze huiverde in 'r kale vodjes. Slaperige loomte kroop over 'r oogleden, die brandden. Bang werd ze plots in de stormende herrie, bang en eenzaam, als ze even achter 'r stalletje uitkeek, den stikduisteren poldernacht in. —

Van de polderbrug af bij Spoordijk kwam vuurkronkel van lampions weer opslangen. Roode adem gloeihijgend tegen zwart azuur en ronddonkerende hemelwijdte.

De stoet kwam nader. — In 'n storm van kreten trillend nasaalden de mirlitons, stootten de pikolo's en fluitjes, en doffe bange trommels roffelden demonische somberte door 't schelle orgellawaai.

Als 'n gedrocht, waarvan 't lijf nog woelde in 't duister, ademrood vooruitblazend tegen luchtzwart, zoo rumoerde lampionsstoet in 't donker áán, tot schoenen, beenen, lijven, armen en koppen langzaam opgloeiden in den eersten fakkelbrand van 't alleen staand paardenspul, opdoemden met reuzig geweld in den schrik van 't rossig-oranje walmlicht, in 't flambouwende toortsgeel, woest en oproerig vervlammend over de tronies. Stel bij stel, rij bij rij, ingekluwd en omkettingd met armenknel, sloeg in den schroei van 't licht, dat geelrossiger àl verder overgolfde de koppen en lijven. Mutsen, in kleurige woestheid gloeiden áán, beschminkte en bemombakkeste tronies, burlesk en infernaal in den vlammigen gloed vergroeiend.

Fakkelend, de voorste slingerrij, fel wadend in oranjegelen mist van schijnsels, hief hoog boven koppendrom de lampions, die in prachtvurigen gloei weer een kronkel streepten van vuur, vreemd verwilderd rood nu in de toortsenhel. Achter den weer wijkenden stoet werd gevochten, geraasd, gescholden. Maar voort rende de inéengekettingde massa, in een wrongdrom van stapelgekke hossers, in vaart voorbij de tenten, òpdoemend in wemel van bevlamde kleuren, wegdonkerend in nacht-duistere hoeken waar geen kramen lichtten. En weer, in helschen ommegang, verwaanzind van passie, renden ze den kermisbrand uit, stikduister laandiep in van Lemperweg. En rood, prachtrood, bleef geheven, boven het verwoelend wegtrampelend massagedrocht in 't duister, de vuurslang z'n roode adem den diep-donkeren hemel inhijgend.

V.

Vóór de paard-draaimolens stonden de neven Hassel. Achter hen golfde 't van kijkers en gillers.

De havenhuizen rompig, rossigden gevel-naakt in den schrik van 't licht, en de lage ruiten gloorden in bloedrood, groen-geel en goud geschijnsel, weerkaatsing van bakovens, lampions en kleurige hosstoeten, voorbijrennend.

In heel eigen, geel-gouden sfeer, wentelde de paard-draaimolen. Uit binnensten kring van lamplicht, dreunde 'n orgel, ééndeunig, en 't donk're paard, den draaimolen in gang trekkend, duisterend, èven belicht aan z'n kop, liep in 'n eeuwigen cirkel, groezelig achter lichtjool. Binnenste lampenkring brandde in geelrood afgebeuld licht, bleek neergroezelend over zwart fluweel, onder de kleurwemelende kap, meer naar voren moorschen brand van glansjes en flitsjes verfonkelend tusschen zilverig ornamentwerk, gitkleurig kralenspel en doorgloeide franje.

Een duizel van kringlichtjes spetterde er rond. Tusschen 't belgeklingel, in gang zettend en afbrekend elke ronde, wiegelden de hobbelpaarden en schommelschuitjes, vettig befluweeld, donkerrood en groenig. En àl ouderwetscher, naast den stoomdraaimolen met z'n hel elektriek, wentelde de karoussel, in 'n stillen klater van kleurtjes en lichtjes ; vlamde en bruiste òp, uit tooverballettigen gloei van voorsten lampenkring, praal van zilverkraal en goudstiksels. Dàn wegwaggeling van pluche, dàn opschommeling van fluweel, in één draai en duizel van avondkleuren, omdruischt van tegen-elkaar indreunende orgelstrotten. —

De koperen stangen, — tusschen de kromklauwige leeuwen en tijgers, met hun druipende grimmige bloedmuilen, — schichtigden rond in glanzend goudstavig geel. Warrel en tegenwarrel âl om van rood en paars, rose en zilver, borduursels en fluweel, spiegelglans en bontstralend gekraal, draaiend, al draaiend in

een damp van dof-tonig, mat-schitterend goud, soms plots overgloeid in duizel van glanskronige-prisma's, als vonkvliegend raderwerk.

En ééndeunig, troosteloos van jammer-geluid kermde 't orgel binnen-in, één deun, één deun. —

Bij nieuwen rondgang waren Piet en Willem, Dirk en Grint, en al de meiden in den karoussel gesprongen, in vasthakenden smak op beestruggen en draaiende baldakijnen. — Dirk was pardoes op schoot van Geert gesmakt, zoende en begrabbelde haar dat ze ingesmoord en onmachtig weggezonken, tegen 't lijf van 'n andere meid zuchtte en kermde naar lucht, onder z'n brandenden aanval. Schatergil en zang duizelde mee in den dollen molendraai, en van allen kant nu strompelden de kerels op de meiden, zoenden en kletterden ze nat, met wangenzuig en kokenden adem. —

Geert Grint's zwart-mooie kop stond flets en roodvlekkig van de wilde zoenen, 't haar afgezakt, verfladderd langs de ooren. Guurt Hassel zat met natte wangen, half versuft, 'r rokkenboel opgesjord, knuisten op de knie, 't korpulente lijf weggekrampt achter woest-losgebarsten Jan Grint. Ze had 'm gebeten in z'n oor en handen van woede. Als dat nou eens haar sekretarieheertje gezien had, was z'm t'met kwijt, voor goed. Ze vervloekte Jan, met bevende driftkaken, dat de vent na z'n eersten overmoed, verbluft zwijgend rondkeek.

De molen was voor den tweeden keer in gang geluid, en weer bleven ze zitten, dubbel betalend.

Dirk, Hazewind en Rink waren met hun drieën in een klein mallemoletje gesprongen, dat tol-snel draaide om eigen spil, in den grooten karousselwentel. Ze hadden 'n jochie gehuurd die hun draaide, al maar draaide. Met hun handen de stangen omklauwend tolden ze rond, al sterker rondgekeild in wilder furie door schaterend jochie, dat lol had in den dollen dans. Met hun duizelhoofden naar elkaar toegebogen, leken ze in den razenden tol, één log donker lijf, monsterkoppig met drie tronies, lijf dat wiegel-waggelde op donker heupenstel. De meiden en jongens rondom de karoussel gierden 't uit, toen ze de kerels

zoo suf met de inéénloopende tronies bij elkaar gebukt, zagen zitten in dollen duizel, half bezwijmd. —

En vuriger wentelde 't jochie den mallenmolen, verblindend in den koperen stangenflakker, tot bel klingelde en stoppen seinde.

Met een sprong renden Willem, Jan, Henk van hun baldakijns, hielpen de verwaaide bestormde meiden uit plooikronkels van hun kleeren. —

Dirk, Hazewind en Rink wilden opstaan maar bonsden scheef tegen elkaar op. — Eindelijk in drift, plofte Dirk uit 't mallemolentje, zwaaide woest nog in naduizel tegen 'n schaterenden meidenstoet op, schoot in 'n dronken zeil van armen en bovenlijf midden in de Hassels en Grintjes. De lange Rink, waggelend en braak-ziek van 't tollen, smakte plat op de straat, met z'n kop tegen de pooten van 'n vooruitstaand stalletje, dat ie bloedde bij de slapen. Maar niets wou ie 'r van weten. Bemodderd met stoffig vuil scharrelde ie weer òp, lacherig nazwaaiend en schreeuwend :

— Maide, nou in de stoomdroaimole.. dâ hier is d'r debies ! dubbel debies ! je braikt d'r hier je allemenak !.. inne de stoommole.. doar kâ je 'n stuk van de toart happe.. daa's puur veul fainer.. de rais !

— Ikke rais d'r alletait eereste klas, moar 't mot d'r drie moal opstoan vat je ! lolde Piet.

— Neenet pinkebul ! drong Dirk op, en Willem méé, eerest hier wa fraite.... poone ! aiêres !..... hee maid ! stal uit ! wa hai je d'r veur lekkers !

Dientje schrok. Ze hoorde de dronken stemmen van oom Dirk en Piet, en de andere Hassels. Maar Dirk herkende 't dochtertje van Kees niet, zag alleen vreetwaar, vettig en glimmig. Bij stapels rukten Dirk en Willem de poonen en scharren uit 't kinderknuistje, en de reuzige klauw van Rink stopte 't kind 'n rijksdaalder in de hand. Gerekend werd er niet.

— Dá' mot moar net an weuse.. bi jai besuikerd, bromde Rink. — En 't wàs goed, dat voelde Dientje ook wel.

Vóór 't stalletje brokkelden de kerels en meiden de poonen open, en hapten in 't blanke vet en vleesch.

Zoetig broeide de bakolie rond in walmstanken.

— Hee Dirk ! waa's dat ! frait jai d'r puur op 'n droogie ! jai kakkerlak ! woar is 't kind ? wie wiegt d'r 't klaintje ? jai Hoasewind ?

Piet uit 'n hoek, kwam aanzwaaien met de jeneverkruik, dwars door 'n warreltroep die langs hen hoste. — En in koeterwaalsche uitstottering van vleinaampjes tegen den drank, sputterde ie naar de meiden :

— Enne liefe makraile.... lekkere pokhoagels.. dottesnolle.. waa't sel 't weuse op haide veur de doàmes.

— Nou ! wai suipe d'r vast nie op de keie, bitste Guurt.

— Daa's jou maines, moar maines nie, want ikke leg d'r 'n urretje, schaterde Marie Pijler, de kasteleinsdochter, die net bij 't troepje aangeland was.

— Daa's toal mestvarke ! jai bint d'r gain snaiboon, sien maide ! sloan jullie d'r 'n gat in de kruik, hitste Rink.

— Jai bint d'r vast gain kalf mi 't natte neus, lodderde Piet na.

— Joà, proeste de furiënde blonde, op dâ terrain bi'k deurpokt en deurmoaselt.... wâ jou Hoasefind ? Moar wâ selle wai doen mi sonders woafels en oliebolle.. main aiêrs motte sakke.. ikke hep d'r al drie en dertig bikkelharde in main pins.

— Alloo maa'ne ! hoale.. hoale ! schaterde Trijn.

— Doar mo'k niks van heefte, bazuinde Rink, jelie mot d'r nog soo veul, langsaampies maid.. dan braikt 't lainte nie !

— Kaik daa's sneu ! set jai nou us de kat bai 't spek ! hee wâ ?

— Wa sneu ! bulderde Rink weer, jou kakkerlak ! sing mee.. sing mee :

Heb jai sommes trek in 'n oliebol
Je kop roakt d'r vast nie van op hol !
Je loâ je waige of suipt 'n bier
Je host, je lach..igt, je haift pelsier..

En heel de stoet bralde mee voor 'n tentje, in walmig bleek oranjeschijnsel :

— Je host, je lach-igt, je haif pelsier
Je loâ je waige, je suipt je bier !

Voor den stoomdraaimolen gierde juichende menschendrom. Zondagavondsche kermisjoel was in verpletterend uitbarstenden zwier aangestormd. Van alle kermishoeken uit, brandden lampions, rood-oranje, geel-groene gloor, tusschen flambouwengoud en brandstapelig vonkgevlam van poffertjeskraam-ovens, waarop 't vuur knapperde en tonglikte, rood ommistend de gloeikleurige tenten.

't Zigzagde in de brandroode lucht van lampions-kronkels en vlammige boogpoorten boven de oranjige walmkoppen.

De stoomdraaimolen raasde in wenteling en verroffelde vernielende geruchten rond, onder den hel-paarsen brand van elektriek. Van binnen uit, achter barokstijl van zuilen en tempelbogen, kringden òm in rutschbaangolving, venetiaansche gondels, vurig beboegd, met gondeliers in tomaatroode gewaden, sloepen en baldakijnen, hermelijn-blank oversneeuwd in 't helle licht, tusschen flakkerenden duizel van spiegels en ruiten. Moorsche kioskjes, fel in vlam van heete kleuren, zwalkten op baren van schitterige glansen, avondzonnende sfeer van elektriek.

En telkens, andere sloepen en gondels draaiden vóór, in roffelend gerucht ; gondels, die de grof-koppige gondeliers als Graal-karikaturen, op zwaanhalzige bootjes, met hun zilverende schubbenkleedij, in hellen gloed gevangen hielden. Als 'n zondvloedstorm zwalpte de infernale roffel van den stoommolen tusschen de saamgestampte licht-overschroeide kijkmassa. Gekraak en gekreun kermde er neer uit de sloepjes, brallend geschater uit heesche strotten. En als Satanssignaal verschalde de stoomfluit van den molen, angstgegil van 'n misthoorn, door den brandenden woel heen, spiraal van demonisch gerucht over de daverende en jammerende drommen snerpend, verstervend in klagelijk geloei langs de duisterende polderzee. —

Broeisfeer van kermis smeulde rook-rooder en goudmistiger

òp in den zomer-zwoelen avond. Om en achter de tenten en spellen in 't duister, doken kerels áán met meiden, in rauwe genotskreun, zat en lijflog van uitgedierlijkten zwijmel. Politie deed schuchteren rondgang daartusschen, waagde zich nauw onder de mesklare vechters. Uit de bont-gloeiende poffertjeskramen, langs 't duisterend plankwerk, plofte plots 'n rij korte, lallende boertjes, vetbuikige-ingedrongen gestaltetjes, begoudschemerd van ovengloed. Hun koppen grijnsden dronken, bietig-purper ; hun bezopen oogen verfonkelden lol, en hun glanzende pofpetten reepten 'n zwarte lijn boven hun tronies. In hun midden herkuulde 'n paal-lange reus, slungel met smallen zeehondenkop, wreed loerend uit loensche oogen. Donker bonkten z'n schonken boven de lage rij pofpetten uit. — Boerbuikjes spanden, armpjes wrongen, beentjes, breed gezakt in klepbroekenplooien, zwommen en trampelden rond in den oranje lichtmist, en vóórt sliertte de met armen-ingehaakte slingerrij, van den vuurschijn uit, 't duister in. —

Pal in de flakkerende flambouwing van de luchtschommels doemden ze weer òp, begloeiend de tronies, zwammig geel neerbrandend op monden, kaaklijnen, woelend woest in oogholten. Telkens gleed wisselenden lichtglans over den boertjesstoet als vóór hen, een dolle dans van dwars voorbij rennende kerels en wijven, okerenden rosglans van ovens en lampen opslurpte.

Vlak voor de kleine boertjes uit, met den reuzigen slungel in 't midden die meedonkerde als gemoerde lantaarnpaal waarop pofpet piekte, kankaneerden vier woest-dronken Kerkervaartsche meiden, in flappering van rokken en kanaljeuse lijfontblooting, zwierig zwirrelend omschuimd van witte onderplunje, kolkend tusschen hun dans-duivelige kuiten. Ze draaiden en raasden in hun eigen kolkender rokkenschuim als dolle kollen. — Met opene zangmonden, in keelbrand roodgeslagen door 't licht, koppen hemelwaarts, gilden ze rond, tamboerijnend met de woeste knuisten op kindertrommeltjes, kannibalige geruchten verroffelend. Ze spuwden in den kermiswoel, horle-

pijpten de beenen in wilde harlekinade, en d'r kleurige zondagsche plunje, oranjerood met d'r vieren, vervlamde in 't fakkelgoud, overal waar hun hos langs schoot.

Donk're kerelsstoet zeilde schuin àf op kleine boertjesrij, haakte zich vast aan armstompjes en snel in kringloop cirkelden ze zich wijd om de dronken gillende meiden, die schaterend-woest zich plots ingesloten voelden. —

Boerenkoppen glunderden zinlijk en wreed van passie in gloedwalmend roodgeel schijnsel van ovens en lampetten. Boerenbeentjes klein en zwaar van krachtspanning, trampelden weer stuipend. De groote slungel, schonkig en donker boven de pofpetten uitreuzend, gierde en pagaaide z'n beenen in dronken spartel voor zich uit. Z'n zeehondenkop met puntige kinnespits, was beschuimd van uitgebrald spog, en z'n karikatuurhanden, knepen krampig van pret in de schouders van twee boertjes waar ie tusschen gekneld waggelde. —

Politie had 't duivelende meidenstel in hun jool van rokkenlawaai, in hun stem-bezetenheid en hysterischen waanzinroes zien steigeren, en met schrik de boertjes zich zien storten op de dronken furies, die heftig terugbonkten. Een van de vier dronken vrijsters, lang en schraal, stond waggelend neusklankerig te stoethaspelen, drukte d'r hoofd in den nek na wat wezenloozen woordenstamel, zoog de flesch aan den mond en klokkerde 'r drankje in, knie-ingezakt van passie. Aan haar arm ingehaakt, al de rokken opgesjord, gilde 'n klein blondje, krijscherig als 'n zuigeling :

— Aooaau-uw ! waa't 'n ska-ande !

De twee andere meiden slingerden mee met de dansschokken van de hysterische blonde, die lach-hinnekend, in polderkerelkracht d'r dronken vriendinnen, dàn naar zich toesleurde, dàn weer van zich afstootte.

En rond hen, de tronies-wreede boertjeskring, buikzwaar en kortbeenig, met den paljaslach van den schonkigen donk'ren herkuul er boven uitrochelend. —

Boerenstoet, nu in kring met vreemde kerels rond geschakeld, aarzelde met nieuwen aanval op de meiden. Toen plots drongen de vreemde knapen vooruit en smakten zich woest op de vier bezetenen, hel in hun oranje-roode blouses en rokken. Hun zangekerm brak even àf, en in spuwende verachting spogen ze de kerels 'n stroom kleurige confettis in de tronies, hun lijven in wilden woel, ruisch en druisch, rondspiralend in eindlooze serpentiens. —

De meiden, hoonend in hun woeste kracht, trampelden rond dat de serpentiens knapten op hun lijven. Twee kerels mikten hun de slangelinten in de zanglallende monden, kronkelden ze tusschen hun ontbloote beenen, en de boertjes in wreeden zinneschater, kringden nauwer áán. De meiden, doller in al engeren krans zich voelend, haakten zich armlos, trampelden de boertjes op de tonnige korpulente buikjes, mokerden vuisthevig in de gloed-geschroeide kerelstronies. En haveloozer overkolkt van rokkenschuim, kankaneerden ze zich los tegen den boertjes-muur, die de bezetenen weer met woesten smak den kring inwaggelden.

Besefloos en òp hijgden twee meiden uit, met bloederig gevlek van karmijn-valen schijn op de kaken.

Politiemannetjes onrustiger, rukten áán, sloegen zich nu gemaakt-driftig door den boerenkring heen, botsten de dronken kerels wèg, verkneuzend hun papieren ruikerpracht op borst, hoofd, rug en dijen.

Maar de kerels waggelden in nijdigen haast bijéén met hun afgezakte kleeren, losgerukte broeken en jassen, in dronken gier harlekineerend met kleurigen flapper van linten en mutsen. Al dichter verschuifelden ze naar bakovenbrand van grootste wafelenkraam, zwaar gebarend in protest, om 't weggeduw der politie; — daar groeiend tegen den rossigen vulkanischen lichtschroei als waggelende titanen. Vermanend-schuchter drongen de wetsmannen áán, de dol-gierende meiden praaiend naar kalmte.

Maar de furiën overmoediger raasden òp, stotterden van dronken drift, spogen, vloekten en scholden op de agenten, mokerden

plots tegelijk als op bevel, met woeste beukvuisten op de koperende gloedhelmen in.

De lange schrale meid met 't „hápje" in 'r hand, kwijlde en zoop slurperig-lang tot den laatsten drup, zwierde toen plots de flesch op de keien dat 'r schervengedruisch kletterde rond de helmmannen. Dan greep ze, met twee handen bijéen haar roodhellen rok, knoopte de punten hoog op de heupen vast, en stormde, de vuisten tot mokers gekneld, in dronken draf op een klein agentje àf.

Fakkelgloed goot rood-gele verglijende schijnsels op de gouden helmen, die standjesachtig-puntig bòven de pofpetten van weer aangedrongen boertjes, verdeukte hoeden en losharige meidkoppen weerlichtten in schramperig geglans.

De meiden bijeenstrompelend in de haveloozen gier van hun ontbloote lijven en den driftbeef van hun passiemonden, woelden nog in kraak en slinger van afgeknapten serpentiens, kleurlinten, konfetti's en losgebladerde ruikers. Als 'n kleurig netwerk zat hun verflodderde haartooi met konfetti's en lintslippen volgekroest, als had avondhemel vurigen hagelslag over hun uitgestort. Twee meiden hadden hun trommels met de vuist in 't perkament doorstooten, en bonkten er mee rond. 't Blondje en de schrale, rukten zich de konfetti's en lintslippen uit de haren, verkauwden de serpentiens en ruikers, en in steigerende razernij spogen ze kleurige fluimen de agent-bakkessen in. — Huilerige woedeklanken schorden ze uit, in wezenloozen zwijmel van gebaren. Vloeken, spuwden ze rond in liederlijke rauwheid, en straatdeunig schreiden hun dronken stemmen tegen elkaar in.

— Lies, krijschte de magere, jai stoan d'r op de valraip.. kom kerlinike.. kom- ker.... linike.... kom!.... ikke seg... da d'r 'n hap is! — en 'n nieuwe flesch zwierde ze in hoonenden jool boven hun kleurig-behagelde koppen, heete beestschaters uitproestend voor verblufte agenten en kijkers. De boertjes sprongen weer brutaler bij, aangelokt door de stoute furiën, trappelden en ranselden klappen en boffen rond, in snauwende vloeken.

— Toe, hitste Lies, in hysterischen krijsch, met 'n stem van 'n

straatorgelbas, zelf doller met 'r vuistmokers rondzwaaiend dat 'r niemand te na kwam, — toe! gaif jai d'r die klebak 'n handskoen da s'n bofedeurtje deur de muur hainskiet!

— Gain groasje! gain groasje, dood an die swaine, trek jullie.. d'r 'n poar kiese! roggelde de schrale weer, kwijlspuwend en trappend de rokken tot d'r borsten opgesjord. —

— Gain proatjes op d'r laif! sloan hullie.... achter 't tessie, hinnikte 't sterke blondje, die worstelde in zenuwroetige en stuipende kracht met 'n agentje, van wien ze de sabel had losgerukt. —

Toen hadden de helmmannen er genoeg van. Ze vreesden de razernij der kerels rond om niet meer. 'n Signaal snerpte door den rochelenden bral van stemmen en in draf stormden helpers áán.

Met vijf zwaaien van de blink-helle sabels schoot boertjeskrans uitéén, waggelde ontdane kerelsstoet wèg, in krolschen krijsch, stonden de meiden alleen tusschen den helmendrom, die hoogkoperde en lichtflitste in rood-gelen walmgloed.

Half dood van zenuwuitputtenden worstel zonken de dronken furies op elkaar wèg, half ontbloot, de havelooze plunje morsig vertrapt, de gekneusde beenen dooréén gewarreld. Ze hijgden, en de lange schrale onderaan, die in den struikel, d'r drie vriendinnen boven zich kreeg gesmakt, lag plat op 'r buik, grabbelde nog, zenuwspartelend naar haar flesch die onder de kreunende borst van 't blondje uithalsde.

Raak stootten de agenten ze als gestruikelde paarden op de beenen, en hoshos in boei, sleepten ze de geschonden furies naar 't stadhuis. De schrale Lies liet zich sleuren langs de keien, half op 'r buik, waar de geboeide handen onder krampten als korte vinnen. In modder sleepte ze voort, tot eindelijk twee helmmannen 'r bij de beenen en losharige kop oplichtten, haar brankarig voortsjokkerden onder woest gegier, schel gefluit en geschater van meeschuifelenden menschendrom. —

't Blondje, trapte en spoog dat de helmmannen 'r mepten in de verwoede tronie, stompten op de hijgende borsten, sterker haar knuisten bijeenknellend in de boeien. Maar ze

trapte zich naakt dat de helmmannen 'r telkens den vuurrooien rok, en 't schuimende ondergoed moesten neerslaan. Achter den dronken stoet áán, in trein-woesten daver, trampelden kijkers in joelkring, en voorbij ging 't in den oranjigen walmgloed van fakkels, gaspitten en lampetten.

Duister gegier, getrampel en fluiterig-oproerig geraas brasten in donk're hoeken, en voort rukten de agenten, recht uit naar 't Stadhuis.

— D'r goan d'r vier Kerkfoarters de bak in, krijschten jochies, kerels en meiden dooreen, met angstklank van politieverzet in de ontstelde toch oproerige stemmen, vechtlustig doortrild van haat tegen 't helmstoetje.

Dwars door de kermishitte, in 't demonengoud en pralig gefonkel, rukten ze voort de ordemannen, en plots zwenkten ze steegje door, op 't stadhuis áán. Toen, met 'n sleur rukten ze de meiden stoep-end òp, en stootten ze waggelend de gang in. Dof gekrijsch uit de dronken meidenkelen heeschte nà, verward, rochelend als uit moordkelen, klam en verwurgd, en met slag van baas-zijn, smakten de agenten de deuren voor de neuzen van kijkers en meeloopers dicht, dat 'n rouw gejoel uit den menschendrom opraasde, in 'n woeste alliteratie van wraak, al was 't maar in hoongeluid alleen.

Stom en strompelend waren de geboeide furiën de bak ingeduwd.

Even verbluft maar, braste en bruiste de stoet weer voort, satanisch d'r woelzangen verkrijschend in oproerigen vechtlustigen jubel, rennend naar Baanwijk, of daar wat gebeuren ging.

VI.

In zwierige herrie hosten de Hassels en Grintjes, Hazewind en Rink vóórop, door 't korte Klooster-steegje van Haven naar Baanwijk.

Telkens kleurvlammend in warmer tintenbrand, fel, in de duisterende avondvergouding, schoten lijven van prachtige

meiden door 't licht, parkietig, groenroode rokken en jakken ; paarszilverig bekraalde japonnen, geel gouden en bronzen manteltjes, pronkerig dooreenschuifelend in ballettigen warrel.

Wild hosten de goud bekapte boerinnen, hun hoofdtooi in fonkelende cier uitblinkend onder 't fijne mutsengaas, met de glanzende kurketrekkers bij de slapen, naast hoed-bepluimde, slank-prachtige meiden in den warmen wasem en damp van 't lichtgevloei.

Rauwe krijsch, zwirrelde achter de Hassels en Grint's áán in 't steegje, en schimmige rompen met bangen schaduwsleep stortten plots in 'n vlaag van kraamgloeilicht, vlak voor hen uit weer vervlammend. Oranje helle gloed sloeg daar tegen de tronies áán, de monding van kloostersteeg uitgolvend. In gril en kras streepvlamde de gloed op voorhoofden, dwars over neuzen en monden, vrat hel in op kleeren en schouders ; beschminkte in wond'ren brand oranjevlammig, wild en huiverend-woest, kaken en wangbrokken, soms plots in warrel van wind verschemerend naar roodgeel, rossig oranje en bleekgoud. —

Omzoomd in beverig rosgeel schuifelden de Hassels en Grintjes voort, en ver achter hen aan, in schemerrood dromden al meer romp-donk're dringers, verklonk hijgend rauw gejoel van nieuwe stoeten, zich stortend en wringend in den steegdrang, ineengeperst tusschen engen kronkel van huisjes, karren en hekjes, als 'n benauwende bent z'n duistere opstanding beworstelend.

Uit donk're kroegjes in 't steegje, verraasde getier en misbaar achter groene gordijntjes, schor-rumoer en dreunig zanggezeur. Schunnige muzikanten trombonden daar uit, schel-valsche zangscheuren, basdiep en dreunend.

Telkens ritsten groene gordijnen weg van de roe en rossigden de kroegholletjes goudrookig open, met hun bedompten petroleumwalm, verstikkende danszaaltjes, kermissnel ingericht voor sprong en zuip.

Kerels met oranje doeken, boevige kroegtypen en zweetende meiden zwelgden daar in dollen warrel, en tusschen de moffen-

blazers zanikte 'n valsche harmonika zuchtenden zang, waarom heen, in kanaljeuzen kankan, handen tot poorten geheven, de heete meiden, grinnikend en zinnerauw, verwoelden in kring. — Door 't steegje heen verklonk in getemperd gerucht, bachanaal van de geel-dampige dansholen.

Tegen donkeren inham bij lage kaduke krottenrij, waarvan de gevellijnen in nachtzwart schimden, en kronkelpad slingerde naar doodsche huisjes, buiten den kermiswoel verstillend als leeggemoord, — zat 'n blinde in schemer van droef-lichtende nachtkaars. Z'n kale kop, tegen verweerden roestmuur, vermurmelde ie nederige smeekende bedelwoordjes, één uitgemagerde beefhand vooruitgekromd met bakje. — Schimmig stàârde z'n blinde tronie, even beschemerd in bleek wasschijnsel en reuzig silhouetten rug en hoofdschaduw op 't verweerde baksteen van den roestmuur. Langs 'm wrongen en drongen de kermisgangers, nijdig uitvallend tegen den schooierigen blinde, dat hij zich zoo maar, met z'n ellende en duistere droefnis, dwars door hun pret te kijk kwam stellen.

Op Baanwijk brandde 't avond-goud gas door rossigen nevel van reuzelige stanken. De bont-stralende kramen stonden er als gigantisch speelgoed in 'n ravijn van toortsgloed. Ze flonkerden in gondelierige à-giornopraal en spiraligen kleurenbrand. En alkleurig licht ademde uit, zengde den paars-duisteren nacht rondom.

Door boterige oliestanken, zoetig, ranzig en prikkelend, nevelde de lichtval, en de wisselglanzige kraamruitjes, in hun doorvlamd rood en kobalt, verschoten in kleurige spiegeling, weerkaatst geel en amber-diep schijnsel, glissend en spelend over glas-glanzingen, in brekenden klater van prismabrand en avondvonkenden luister. En tegen overal wijkende achtergronden van rood-rossigen damp, vlamden de bakovens van verre, als 'n smidsestad in smokerig oranje-helle omgloeiing; in uitdonkerende verwaaiing en oplichting van likkend vuur en zwarten walm; dàn weer als altaren waarop takkenbosjes knetterden en uitrookten. Waar, achter begloeiden mist, de koperen warm-vlam-

mende meelpotten, tempelig in glorie van amber en goudgeel uitlaaiden, glimmerenden brand van hel-gepoetst koper.— En achter en tusschen de vlammende altaren en gouden meelpotten, in flakkerenden damp, de blank-beservette wafelentafeltjes, omflonkerd van vuur-glans uitschietende karafjes en glazen, alles in blank-zilverende sfeer, gloeiend in rijtjes, tusschen de rooddonkere overgordijnen, stoeltjes en knussige salonnetjespracht. Rij aan rij, achter de ovens, troonden de dikke baksters op de hooge zetels, als vervette mythe-godinnen, in de blonde wreedheid van hun geblankette tronies, scheppend uit de meelpotten, den druipenden lepel uitstortend over de poffertjesplaten, waarop 't knetterde, siste en babbelde. — Er boven uit vergeurde 'n helsche lekkerheid van boterig zoet, tusschen prikkeligen bakoliestank. De takkenbossen knetter-vlamden; flakkerende smookgloed karnavalde allegorische lichtgroepen in een duizelenden schroei, en angsthellig 't oranjig demonengoud van de ovenvlammen vèrdampte walmen over de vloekzang-geruchten. Rond den knetter en rook-rooden bak van poffers en wafels; rond de klepperende geluiden van tangen, sis-roosters en ijzeren platen, dreunden de helsche orgelkelen tegen elkaar in, in schellen tingel; en rauw van verslempende misère schreide de menschenzang rond, van de lichthoeken neerjammerend in den duisteren nacht, overal om 't stedeke, ontzet en dreigstil. —

En heller de avondgouden lampenbrand van kramen en olieboltentjes, met hun kleurige dekzeilen en kakelenden lichtwarrel, vlamden, goudden, rossigden en barnsteenig-geelden in flonkerige sfeer, als speelgoed van reuzen. —

Drom na drom schoot er langs, en de boomen voor de tenten, tusschen de dolle hossers, als levende van schrik verstarde wezens, knokelden en knoestten in hun gekerfde schors, half belicht, de donkere kruinen angstiglijk verruischend hoog in 't nachtzwart.

Op Baanwijk stonden armelijk verlicht, tusschen sjofele oliekoektentjes, roetig omwalmd van lampetten, de palingstalletjes in geel-schichtig lichtwaaisel, omhuifd van nachtzwart; de zuur-

en eierkraampjes in nog valeren pittengloei. Achter de zuurtonnetjes in walmig geelrood, wonderbronzig verbangden tronies van kerels die schreeuwden tegen 't beverig getoorts en gewaai van licht, dat rosgeel schemerleven op de zondige zorgmommen rookte. —

Telkens wat schooierige stelletjes, waggelend en brallend, bleven strompelen voor de kraampjes en vraatzuchtige monden hapten lever, verkwijlden zuur; gretige handen pelden stinkende eieren, en ontvleesden paling. Broeirige vischstank borrelde tusschen de bakolielucht. —

Kerels en wijven lalden áán, bebonkerden de wrakke kraampjes met hun vloeken en razernijen, de tronies gedoopt in den wond'ren bronsgouden flakkergloed, en omkropen van schaduwleven, dat meesloop wen menschen zich tusschen de lichtdamp drongen; schimmen als zwart-walmige nagenieters van kermisjool. Schaduwkoppen monsterlijk doorhakt, verdeukt en misvormd spookten donker onder en òver 't laag gespannen zeildoek, dwars tegen bakken en tonnen òp, warrel van schimmen, plots bij verschuif van stoetjes raadselachtig stil verdwijnend dòor de wrakken heen, of neerstortend in lichtval van voorbijkruisend licht.

Achter de armelijke kar-kraampjes, in hun droeve prachtsfeer van geelrood en bronsros lichtgetril, half omdampt in 't nachtduister, lichtten de hooge roodbehangen speelgoedtenten, minachtend de donk're ruggen naar de wrakstalletjes gekeerd. Ze schitterden in hun fel-kleurigen ballonnetjesgloei, illuminatieachtig-hel, gegierlandeerd langs de lijnen van vensters en gevels, doorvonkt van lichtjes. —

Het rood-gouden, rood-gele en dampig-bronzige licht stortte, druischte neèr op den verblindenden flonker van poppetjes, gegarneerd in prachtbonte kleeren, omstrooid van kleurtjes, geflikker en geschitter; omgloeide woelige snuisterijen, paardjes, schaapjes, met vurige keelbandjes; karretjes, tooverbekertjes, ringspellen, alles geurend in den lokkenden reuk van nieuw speelgoed. En overal in de tenten, wond're fonkel en tintel van koperen belletjes en kralen, als indische gordijnen neerhangend,

doorvlamd van licht. Overal kleurige doozen, speelgoed-geurig en houtvervig, vol zilveren kraaltjes, goudbronzen, melkwitte en aluminium-blanke snoertjes. Overal in lichtdruisch, toov'rige slinger van brandend malakiet en wijnrood geparel, onder den fellen stangboogglans òpflitsend tusschen geurig zaagsel, als sprookjes-schatten rondgestrooid op goud en zilverpapier; fonkelende parels en snoeren paars en geel, vurig groen, karmijn en wonder glanzend blauw, opeengehoopt als 'n vlammend wereldje van zonnig kindergeluk.

Zoò, hevig gloeide de lange laan van speelgoedtenten, met d'r lokkende en tokkelende kleurtjes, hun flonkerigen lichtzang, verproestend hun glansjubel, verlachend hun rood en groen, hun gouden zevenklapperenden gloed, hun vlammige zonnetjes van parels en kralen. Hevig lokten ze de kermisgangers aan, lokkend en tokkelend d'r lichtmelodie, dat ze verbluft stand hielden voor 't front, uìt razenden hoswarrel.

Tusschen de Jutskoppen schreeuwden wat spullebazen „bezienenswaardigheden" uit; rauwe kermisspeech met angstigen suggestieklank in d'r melodramatieke moordstemmen afgedreund. —

— Hier is te sie-en 't gruufelijke seemonster.. met drie-dubbele rij tande.. geschote deur een Inlans metroos, tèrfijl dit gruufelijke monster, besig was een lèfendig mins te verslinde!..

Moordhol timbreerde z'n stem, en vlak naast 'm klonk 'n andere zang....

— Hierr staat te kijk.. 'n meisje uit de binnelande van Suid-Aùstralië.. dewelleke leefendige konijne eet, alsmede.. tabak en gras.... Uw lieden zult haar hoore in heur gebed aan de maan!.... En hoe sij de bleekgesichte bloedig skalpeert.... Tien cents slechts per persoon en per lid. —

Angstig en zwaar melodramatiekte z'n schorre stem van de estrade àf en in valen schemer geelde z'n gezicht even òp in den flakkerschijn van 'n kleine flambouw boven de tenttrap. Bij elken aandrommenden hosstoet, herhaalde ie z'n bange woordenvracht, ... dat ze de leefendige konijne.. verslindt met d'r slagtande, glas kouwt en brandende sigare freet.

Hossers uithijgend, bleven staan en luisterden. Naar rechts werd z'n stem overschreeuwd door 'n buurman die opriep de massa om te kijken naar de Zuid-Afrikaansche Boerenworsteling, leefendig voorgesteld in beelde.... Met 'n ècht slachtveld waar de lijke, bloedend en onthoofd op neerlegge....

Rond den krijsch der spullebazen, paf-knalden, knetterden en mokerdreunden de Jutskoppen. Stel voor stel stoette vóór de reklameplaat van 't wilde meisje en suggestiever huivergriezelde stem van den omroeper.

— Verslind leèfendige konijne.... veur de ooge van 't publiek, eet glas en brandende sigare.... skalpeert de bloedige menscheschedels.... Over twee minute sal de nieuwe voorstelling een aanvang neme.... Bereids zijn er duizende en duizende mensche reeds ingetrede.... Volgt hen en offert uw dubbeltje voor 't zien van een natuurgedrocht, het grootste monster der wereld!

— Waa'n smoel, lolde Hazewind, wijzend met klownig gebaar naar de kannibalentronie van de beverfde wilde-vrouwreklame, —.. En waa'n skort hep se om d'r heupies.. op dá terain binne de Wiereloànse neutedopjes tug veul fesoenelaiker.. ikke konsteteer van da main maid 'n heule rokkebeweging om d'r meroakel hange hep....

Woest flodderde ie 'n brandenden zoen op 'n wang van blonde Cor, die ontsteld, met gaperigen mond en waanzinnige oogen, naar 't reklamebord, met 't wilde meisje er op, stond te kijken.

— Stik, bitste ze in schrik.

Achter Hazewind joelden Dirk en Willem, Henk Hassel en Rink met hun meiden, omsloten in drom van kijkers. Geert en Trijn luisterden angstig gespannen naar den impresario, die voor de tent, met z'n rosgeel beschemerde tronie en z'n moordstem, hun de keel snoerden van angst. Dirk en Willem dansten eng omkringd van armen en schouders. Piet en Annie zoenden elkaar dat 't klakkerde en woest trombonde Rink, boven allen uitreuzigend:

— 't Maiske frait d'r puur laifendige kenaine.... bi-jai-'t-Hain!.. Daa's d'r nog us 'n skepsel.... dâ set d'r sooie an de

daik ! da mo'k sien.. en jai Hoasewind ! daa's 'n bestige kukkerint veur Kees de strooper hee ?

— Enne glas frait s'ook ! enne brandende segoàre... waa'n koorakker hee ? waa't maid hee, huilerig extazieerde Trijn, de vurige Trijn.

— Over twee minute.. sal de voorstelling 'n aanvang neme.. heere ! dames ! voorsiet u van een plaats, — suggereerde de stem van de estrade. Stoet op stoet nu, drong voor 't loketje, schoof weg achter 'n koelisseachtig schot.

— Doar saine wai van g'diend, juichte Dirk, dâ mo'k sien.. sloàchte mit de tande.. daa's puur main werk !

— Nee.... neenet ! nainet ! ik goàn nie, goàr nie, griezelde Annie.

Waa'n maid, vuurde Trijn weer òp, daa's prêchtig. — Ze rilde vooruit al van bang-griezelig genot. Stille Guurt Hassel, schuchter bewaakt door Jan Grint, die haar nà den draaimolenaanval nog maar geen zoen had durven geven, — wou ook wel kijken.

— Da waa's d'r puur aas 'n kemaidie mi bloed, vond ze.

Ze hield zoo dol veel van vechtpartijen met messen, en dat zou niet minder zijn. Ze zou gaan griezelen en rillen zooveel ze wou. —

Met hun allen, de weerbarstige Annie meegesleept, drongen ze de tenttrap òp.

Dirk nam plaatsen aan 't loketje, en wèg hosten ze op den trillenden plankengrond achter 't beschot. Ze waren warempel al wat te laat. —

Vóór hen, op tooneelig hokje, in schuwgeel, zwavelig licht, grijnsde en gilde 'n soort bezetene negerin, met krakerige stem, rauwe fausset, elk woord als 'n wreeden vloek uit 'r zwellenden keelkrop scheurend. Op 'r kapsel wuifden woeste veeren, donkere haartooi in schitterenden koperen ring saamgekranst. — Haar kangoeroe-kop grijnsde met maskerige wreedheid van 'n hellemonster. Haar harde gele oogen waanzinden wild rond. Woest verkoeterwaalde ze schorre klanken met den impresario, die laag vóór d'r stond op den plankengrond, bij 't publiek.

Met 'n krom zwart zwaard hakte 't „meiske" in driftstuip op den kerel áán, die haar ophitste met stootende tongverdraaide woorden, en elken kletterslag op z'n blooten kop, met z'n groot zwaard, in snelle zekerheid afweerde. Stank broeide er uit de menschenprop op in 't halfduister. Allen staarden in ontzag naar den grijnzenden duiveligen vrouwekop op tooneeltje, waarover 'n zwavelige lichtschemer flakkerde, d'r gele oogen nog geheimzinniger verwoestte.

— Dat is gain maid, f'rvloekt ! schreeuwde plots 'n matroos. Nou heb ik tog twintig joar gefâre moar nooit-nie he'k soo'n loeder sien.. dàt wee'k tog ellendig-best.... daa is.. god-alle jesis ! 'n gefèrfde Amstirdammur !

Ontzet publiekje liet grommen den kerel, staarde, staârde in bange suggestie. Bij 't levend konijntje verorberen werd 't Annie te benauwd. Ze rilde en griende toen ze 't bloed over de zwart-bronze handen zag stroomen ; de tong hoorde raspen tegen de haarhuid òp, den kinnebak zag lekken in 't warme bloed, en de apig-lenige vingers de ingewandjes ingraven. —

— Kaik ! kaik.. da stuipt d'r in hemmes klaufe, gierde Dirk woest, die ken d'r puur 'n bairtje slagte !

Meisjes en vrouwen vergilden kreten van afschuw. Maar doorschokt van brandende passie, bloeddronken, drongen Dirk en Rink nog meer naar voren, de meiden heeter omknellend en meesleurend.

De furie Marie Pijler schaterde. Geschok en getier raasde door 't tentje.

De roode, bang-begloeide tooneeldoeken, waartusschen 't kangoeroesche grijnswijf sprong als 'n hellemonster in Vitusdans, schroeide telkens áán, in den lichtflakker. Onder 't vreten rimpelde 'r kop als 'n oudwijvenmasker ; groefde en grijnsde de wellustmond. — Bloed lekte ze van d'r vuilgrauwe lippen en brok voor brok van 't uiteengescheurde konijntje verdween in den stinkenden bloedmuil, geweldig elastisch en roodgroot gesperd. —

Guurt griezelde, genoot in schokken van huiverenden wellust. Ze zou zich zoo, in die bloederige beestigheid best op Rink heb-

ben kunnen smakken, op den gierenden reus, dien ze in 't spokende flakkerlicht verliefderig lokte met 'r prachtoogen. — Annie had de kijkers gesloten, stond in donkeren nàstaar te sidderen. De blonde furie kalde tegen de vurige Trijn en Dirk hijgde van genot.

Allemaal in 't hok griezelden, staaroogden in heete ontroering wat 'r nòg gruwelijkers volgen zou.

Alleen de matroos, Wierelander van geboorte, bleef onwillig staren op bloederigen vraatmond.

— Da waa's d'r 'n k'nain van spek! daa't is gain waif.. dat is 'n kerel, 'n geverfde hassebas.. gaif d'r 'n lel da se duiselt..

— Sou jai maine.. Nou.. doas glad-en-al mis, bazuinde Rink's stem uit 'n vaal-lichtenden hoek, 't is d'r 'n ègt ekserploàr.. 'n heul ègt swart meroakel..

— Kaik d'r gele smoel... juichte Dirk hoonend, en d'r lampies.. 't gal is d'r deur d'r bloed hainsloàge! daa's main weut!

— Waa'n kakkerlak! kom d'r hier.. sloan ik je tronie deur viere! wou jai main segge van hoe 't mot weuse? ikke heb d'r twintig joar in Oostinje foàre.. enne nou.. in de foestain! Sou ikke nie van de toart had hebbe?

— Oostinje.. jai mi je dronke gleuf!.. en die maid is d'r tug heuldegoar van Estroalie!

— Nou wat, sputterde verblufd dronken drenzerige matroos.. dat is.. god-aldegoar-een-pot-nat! Estroalie is d'r Ostinje.. enne Ostinje.. Estroalie..

— Hou tug je bek.. soa'k d'r mi je test.. saa'k d'r mi je test.. wai sienne d'r nie..

— Sien.. sien.. gaif d'r 'n lel.. daa's se.. daa's se duiselt!

— Als de heere nu nog brandende sigare te misse hebbe.. zal 't vraatsuchtigste monster der wijreld se alle opete!

Van alle kanten gloeiden uit 't halfduister punten áán. Dirk had eerst z'n sigaar vuurhel aangeblazen, stopte 'n einde, 't monster zelf in d'r lenige bronzen klauwen.

— Hier swoart meroakel, doar hai je 'n happie, eet d'r f'rsmoakelik..

Blaasbalgend laaide 'r muil in 't vuur, dat de vonken in haar

duivelende grinniktronie spatten, lippen en kin telkens even gloedrood opvlamden. — Haar naakte lijf in schaamlap omplooid, danste nerveus met klapperende sprongen op de kreunende en trillende tooneelplanken. Haar armen pagaaiden en doller 'r keelkrop verkrijschte zang. En telkens, als vuurpunt van nieuw brok sigaar, 't hevigst opgloeide in 'r blaas, sperde ze de kaken, d'r grauwe lippen er in botten streel overheen aaiend, beet ze toe, kauwde en spoog ze vuur, achtereen, verslindend sigaar op sigaar.

Hazewind braakte van pret. De meiden gilden van schrik, maar Cor en Annie hadden er genoeg van. Ze wouen niet langer blijven. Guurt was woedend dat ze weg gingen. Geert Grint holde ook mee, de jongens drongen op, Willem naast Geert, Dirk dadelijk er hanig-haastig bij.

Jan Grint drong zacht mee, maar Guurt snauwde, beet van 'r àf, volgde in wrevel. Ze was weer nùchter, verwenschte de gloeierigheid van den zwartkrulligen Jan, die z'n oogen uitschroeide.

Vlak voor hen uit, stormde uit kijktent er naast, 'n schaterdrom, die daar 'n reuzin van zevenhonderd pond had bekeken. —

— Alle jesis waa'n hurk ! hep jullie sien ? da binne d'r fierkant tien van main maid, lalde 'n vent, slap-lachend en in bochelige verwringing de tent uitzwaaiend.

Meiden, dierlijk verhit in smerige taalwellust van kerels bij 't reuzinnewijf, barstten eenmaal op straat, mee uit ; lebberden zich vast op de zuigmonden der hysterische drinkebroers, verkrijschend na elken zoen, hun vuile liedjes.

De meid-tailles omkneld, de monden op elkaar gezogen, hosten ze in blinde razernij, de lijven in branderige lusten op een geplakt, door de paukende roffeling en dreuning van de gemartelde orgels.

Stoet bij stoet, in zwalkenden krijsch, holde achter de Hassels en Grints áán, en telkens, dronken zwaaiende paren, strompelden uit 't duister in den brandschijn van kramen en spellen. Van zangmond tot zangmond ging de flesch rond, en heele rijen lam gezopen en verflodderd, braakten langs de boomen, verstrom-

pelden tusschen 't schaduwduisteı van tentruggeı, smakten daar spuwend neer, in rauwen ronk, in zucht en bral, wezenloos uitrochelend ellendegeschrei van verrampte dronkaards.

Van allen kant op Baanwijk gruizelden en smakten flesschen en kruiken, en 't stortend geraas van glas rinkelde tegen de keien.

Op middenlaan van Baanwijk, achter de oliekoektenten en speelgoedkramen brandde het rosse luchtrood van kermisnacht 't bangst, tusschen de paarse duistering van schuttingen en wat eenzame somnambule-krotjes. Langs de allée vlaagde moordende klankstorm van dronken kelen, eindeloos van misère, raasden de boertjes en wijven òp, met kleurige narrige mutsen òver hun petten gekruifd. —

Bij verre uitvlamming van koperen bakovens bleven ze trampelend staan, met de gloedweerkaatsing, roodbevend op de geknauwde tronies, aangevreten van passie. Hel-omlijnd in den lichtgloei, ging spartelend beweeg weer van arınpjes en beentjes; kaprioolden ze waggel-zwaar tegen elkaar op, om en om meiden, de korpulente nekken scheef, dat hun vloeimutsen krampten slaapmutserig over hun tronies, hun boeketten en linten wegsliertten her en der. Hun breede broekjes en pijjekkers schaterden mee in kanaljeus-lachende plooikronkels.

Drie vloeimutsen op elkaar had de reuzige slungel zich op z'n pofpet geplakt, en in den dansenden waggel van z'n schonkig lijf en botten zeehondenkop, ging rond 'n flapper van serpentines, rood, geel, groen en blauw, in den oranje-verdampenden hemelgloed.

Plots week in achterwaartschen kankan de heele boertjesstoet en hinkende slungel-herkuul, naar duisteren hoek, stond stil 't geraas, verduisterden al meer en meer achterkoppen van boerinnen met den glanzenden schemer van hun zilveren en gouden kappen tusschen de tentruggen.

Van den polder àf lag havenwoel open, kraterend, goudspuwend en roodsmokend overdampt als 'n vuurregenende heksenbrand, waar stank rondsmeulde van geschroeide menschenbouten.

Daaràchter, de eindelooze poldernacht, ruisch-stil en starend geheimzinnig. Telkens uit andere hoeken van Haven schoten vlammen òp, doofden weer wèg in nachtzwart, en soms, uit 't stikkeduister joelden in moordende geruchten stoeten áán in bengaalsche hel.

Als paarse nacht openbarstend, waaruit goud-roode stoetenbrand fantasmagoorde, en kleurschaduwen ijlden, zóó sidderde 't bengaalsch licht áán over huisrompen, boomen en wezens.

Menschentronies in bijtende helheid grijnsden naakt onder dien vuurgloed. Telkens ànder licht laaide op, in wond'ren groei ; paarsrood dat sidderde en huiverde in schrik van helheid ; violet dat brandde en verschroeide wandaligen kermishos ; en groenfosforizeerend vuur, met infernalen beef-weerschijn, huiverend in woeste glanzing 't stedeke overlaaiend, of Satan verderf-adem uitblies door heel 't dolle kermisbachanaal. Krijschjubel verklonk bij elken nieuwen kleurenbrand van de mombakkesen, de lijk-groene, de paars-helsche, de rood-huiverende.

En telkens verstierf de gloed in 'n trillende duistering.

Dan vèr, in oranje pracht, om zwart van nacht, vlamden nà, lampions en flambouwen, walmend en zigzaggend door 't duister als 'n oproer van hellebardiers. En wreed, over de wond're avondhel van kleuren en tinten, over afgronden van duister diep en gedempt gloeisel, stormden de orgelklanken, raasden de mannestrotten, heeschten de vrouwekreten, ontembaar, doorschroeid van passie. Geslagen in razernij, renden de stoeten weer her en der, in kruis en warrel, van den starenden angst-nacht in 't vlammenlicht, de Baanwijk af, Haven òp, Haven àf, Baanwijk òp, in daverende hiha's en hos, verhijgend in barstende opwinding.

Waanzin-beweeg trampelde áán met de sputterende boertjes, en als 'n verzinnelijkt Hosanna schreide hun beestige krijsch door de brandende lucht, verzwaaiden hun flesschen, en verrochelde 't onweer van hun ronkende falderahee's. Bij den hoog-walmenden oranjigen gloed van wat Jutskoppen bleven ze weer staan. Bral en krijsch martelden los uit hun strotten en

in heete zinnedrift smakten ze zich op de mooie Jutsmeiden.

Pal boven hun koppen en kleurmutsen dampte nu hèvig de brand-roode luchtnevel, van die plek uit, over de heele Baanwijk rondschroeiend. De boomen in den damp aangeverfd, leken reuzige monniken in barsche pijen, stil gebogen boete doend, er door Satan neergestold in krampig schuw afgrijs-gebaar. —

Voor schiettent lawaaide 'n spullebaas overschreeuwd door eén van panorama-mechaniek, en die vent weèr in stemmenworstel met somnambulen-wijven en kinematografen-eigenaars.

De Hassels en Grintjes, nu weer achter het trampelende boerenstoetje, vóór de Jutskoppen uitdringend, wouen wel slaan, maar dat beviel Guurt en Geert niet. Dirk en Rink slurpten limonade voor 'n gebakkraampje, waar 'n bleekgeel mopssnuitig juffertje, goud-bekapt en fleurig gesjaald bediende. In vroolijken fonkel rijden daar de glaasjes limonade wijnrood. — De meiden moesten toch ook wat likken, en wankelig keek Dirk in z'n portemonnaie onder 't gele licht, of ie den bodem al zien kon.

— Dat is vijf te min meneer, sprak koel verkleed juffertje.

— Vaif ? vaif ? wa helhoak vaif.... daa's glad-en-al-mis spotte ie 'r lachend uit.

— Daa's net ! Sai hep d'r drie lait.... enne.. de maide tien.... enne ikke twee.... en Rink.... enne Merie.... daa's kaike !.... daa's...., rekende verward Willem mee. —

— Drie.. drie, gierde in dronkig heeten bulder Rink.. noumins.. de sel d'r salderemosterd g'nog sai'n hee ? jai smoort... smoort gain wolf an je borst hee ?

— Waa't d'r nie is betoal jai sellefers moar medam, lachte Dirk weer tegen de nijdige mopssnuitige juffer, — of aêrs komp 't vast bai 't huurtje t'regt !

— Daa's net... debies ! roggemegochel ! juichte huillachend Rink, 'n vuist bonkhamerend op de toonbank dat 'n rilling door de vonk-roode limonade ging, en 'n rinkel door de glazen. —

Met 'n woesten krijsch plots was Rink tusschen 'n aanzwierenden hostroep ingesprongen, sleurde dwars door haakarmen van meiden en vloekend-onthutste kerels, zijn Grintjes en Has-

sels heen, en met 'n stem van 'n sprekende fagot, dreunde ie uit :

Nou gaste ! aa's één man bai de Jutskoppe ! màide stoàn d'r halt ! Die de prais hoalt hep d'r uit jullie te kiese !

In 'n dronken storm, opgezenuwd in furiënde hevigheid, waggelstapten de kerels mee, naar 'n alleenstaanden Jut, waar niet veel volk om heen joelde. Twee stoere kanaljemeiden, madonnig kapsel en bloothoofds, de slanke lijven omstrakt in zwart-zijden glanzende boezelaartjes, schreeuwde de kerels toe. —

— Alloo manne ! prebeer je g'luk ! laat sien je kracht ! laat d'r vlak-af kijke wa je ken ! Slaan d'r op ! Semberleen ! schop 'm op s'n pet !

Rink 't eerst, was in woeste woeling van z'n reuzig lijf op de schreeuwmeiden toegesprongen, gaf één wijf 'n wreeden streel onder de mollige kin en rukte de moker uit 'r hand. Meiden en kerels waren in kring achter 'm opgeschemerd in den flakkerigen ros-oranje gloed. —

— Op sai heere en dames ! beval de andere Jutsmeid in 't zwart, — meneer mot ruimte hebbe.. om te rake ! Sla d'r vrij op meneer.... dat 'm 't gal uit s'n strot spat ! hij sel d'r tog nie van bloeie !

— Ruimbaan ! schreeuwde nog 'n Jutskerel, met geelrossigen muizensnuit, pal onder den fakkelwalm van z'n paal bij den klapperhaak.

Geert, Guurt en heel 't meidenstelletje week achteruit. — De kerels scharrelden naar de Jutsvrouwen. Piet Hassel liet Cor los, wou zoetjes de zwart-beboezelaarde mooie kanaljes besluipen, die in 't flambouwenrood tusschen den walm, wondergloedig oplichtten, met de slanke lijven en aanhalige gezichten, de goud-felle oogen, omwaasd in den damp van hun paal. —

Muizentronie stond aan den knalhaak om den klapper recht te schuiven na elken slag. En Rink reuzig, half bevlamd z'n schriklijken landlooperskop, in kangoeroesche rugkromming, z'n herkulische schonken donkerig omschaduwd, hijgde voor ie begon. —

Cyklopisch, even waggelend, hief ie den moker, met één zwaai hoog door de lucht, dat 'r suizel koelde rondom. —

Donker en dreun-dof plofte z'n hamer uit 't duister op 't Jutsblok. Knettering spatte boven de omstanders en in den fakkelgloei hitsten de meiden 'm op. —

— Dat is raak meneer Simson.. dat is d'r 'n mannetjesvint!

— Mooi, mooi! porde de andere mee, met kanaljeuzen lach en zinnestreeling uit 'r goud-bevlamde oogen 'm begenadigend. —

Rink hief weer den moker. Z'n half-duistere lijf groeide in den oranjigen nevel. Z'n beschemerde armen, geweldig, spanden, daalden en rezen als hefboomen, en weer in doffen dreun mokerde ie néér z'n hamer op 't Jutsblok.

De meiden rondom juichten. Opgehitst in satanische drift bleef ie doormokeren slag op slag, dat z'n borst blaasbalgde, z'n beenen beefden, en z'n groene oogen sperden in bevlamde razernij.

— Veur Semberleen! Veur Kitsener! Veur Roodes! gilden de Jutsmeiden mee, met elken slag in rauwe opwinding. Ze hadden schik in den reus. Elke knetter was raak! In cyklopische mokering dreunden de schokken door z'n krampende klauwen, ging sidder door z'n gekromd lijf, kittelde genot door z'n knarsende kaken. — En boven z'n woesten kop spatte kruidknetter tot den paaltop, verwuifden de flambouwen hoog in de lucht walmige vlammen, sidderden de vlaggetjes in kronkel om 't ijzer. —

Heftiger joegen de zwart-beboezelaarde meiden 'm òp en doller mokerde dolle reus neer, in heete razernij van dreunen, dat 't blok waggelde en van een dreigde te barsten. —

De Grintjes gierden van lol en de blonde slanke furie, Marie Pijler, wou 'm te lijf, schreeuwde schor dronken, dat ze'm doodzoenen zou.

— Daa't is 'n mannetjesputter! Jou Rink, jòu mo'k hebbe.. wa mo'k mi die snotter van 'n Henk! joù! joù! gilde ze door de dreunen heen, als 'n bezetene. — Ze sprong naar voren, naar achter en sidderende wellust trilde door haar wiegende heupen, waarop ze zich bofte van genot. —

Rink mokerde door, in 'n blinde woeste razernij, dat de Jutsmeiden verbleekten van angst. Z'n hamer suiselde lucht rond, uit duister in licht. —

Marie Pijler, in 't toortsige goudrossige rood, duivelde van hysterie. Haar lippen schuimden en 'r handen jeukten langs d'r borsten. Ze gilde door, tusschen z'n mokerdreun, en wilder, opgewondener gierden de Grintjes.

Stoeten bleven kijken naar den half-donkeren reus, die onvermoeibaar hijgde en trilde als zou ie iedere minuut, daar dood ter aarde storten. Toen werd 't de andere verblufte kerels te benauwd.

— Hee Rink! jai hep d'r Joë 'tmet an brai sloage hee? s'n harses meroakele d'r van malkoar! Nou motte wai de kerel nog 'n arrempie uitdroaie hee?

— Nog veur vaif sint, hijgde Rink met waanzinblik, en weer zwaaide in krampigen lijfschok en razenden dreun, slag op slag neer.

Als 'n beul uit de hel neergestormd, in den oranjigen lichtflakker en walm, met even begloeide knots moord rond-rammeiend, zoo spier-spande z'n lijf in de laatste stuipkramp van slagen. Z'n losse overhemd fladderde uit z'n broek, en heel z'n zondagsche plunje vermodderd bemorst, flodderde om z'n dronken korpus. —

Eindelijk òp, hijgend, gebroken zwaaide ie den hamer tegen den grond, zoende, in fellen hartstochtstuip de beboezelaarde Jutsmeiden met heeten lippenslurp, en strompelde bek-àf, zweetdampend achter 'n palingstalletje neer, snakkend naar adem. —

Dichter dromde 't gestoet om de Jutskoppen. De mooie kanaljes, hitsten òp, streken hun handen lokkerig langs hun zijïggespannen glanzende dijen, lachten en lonkten. Willem, Dirk, Hazewind, Piet en Jan Grint, Henk en de heele stoet sloeg raak. Jutskop lag half aan brei. De paal met z'n knal en knetter, leek ontvleesd karkas van levend-gemartelde die dood gemokerd werd door lynchende bende, en bij elken dreun op 't veerende blok, 'n stuipende rilling door z'n beschilderd geraamte verschokte. —

Heeter hitsten de Jutsmeiden òp en telkens zwaaide de reuzige moker de lucht in, houweelde duisterend 'n rossigen glimstreep door den flambouwenflakker, dat banger de oranjige sfeer, kerels, mokeraars en meiden ombeefde. — Al meer tronies, àchter elkaar opgestoet, schemerden áán in den hamerkring, de heete oogen gericht op de waggelende cyklopen, die doordreunden en beulden onder de brandende lucht.

Elke ronde betaalden de meiden voor hun galants. Maar Rink, Rink de neergesmakte reus, had de mokering 't langst uitgehouden, 't meest en felst verknetterd. In woesten sprong smakte de blonde Marie Pijler, met de schittermedailje, jaloersch uit de handen der kanaljemeiden gerukt, op Rink, die brakend te vloeken lag in kraampjesduister. Als 'n bezetene zoog ze 'm den vloek-mond dicht met brandende zoenen, smakte 'm den hals vol, gilde en raasde dat zij en niemand anders dan zij hèm hebben most.. veur de heule kermis.

— Slaat 'm dood! Semperleen! Kitsener! krijschten de Jutsmeiden weer achter den wijkenden stoet Hassels en Grints áán. De kerel bij den kruithaak onder de fakkelende walming, liet loensen z'n muizentronie, vertrilde z'n begloeide oogen gretig naar 't bezopen volkje, dat de kanaljeus-lokkende boezelaarsmeiden vingen met d'r zinnestreel en hitsenden roep. —

V.

Uit de kroegen en danszalen op Baanwijk en Haven stormde in en uit, heete woelzee van hurrie, getier van uitzinnige meiden en kerels. — 't Was zacht gaan regenen en vóór de wildevrouwtent en de panorama's er naast. droefde treuzelige leegte. Kerel op estrade, melodramatiekte wel met z'n stem, naast 'm overschreeuwd door den eigenaar van 't „gruufelekst seemonster", maar 't bleef 'r vaal voor de tenttrap; de stoeten hosten voorbij zonder te luisteren; de regen spetterde door het droeve ros-gele lichtgeflakker van wat magere flambouwtjes.

Als broeibakken,omgloeid van kermiskoorts, rookten de kroe-

gen en kanaljeuzige dansholletjes vol, mistig-geel doorvlamd van hel petroleumlicht. Moffen en blazers tierden. Piano's roffelden er; pauktsjings en krijsch raasden verdoovend rond in de walmende krotten. En geschreeuw uit honderden kelen braakte de straat op, dreef àf weer in de kronkelgangetjes.

Heete bakstanken en walgelijke vetlucht van gesmolten reuzel doorzuurde de lucht en knetterende vuren van verflakkerende bakovens vlamden achter enge steegdieptetjes, tegen polderlucht, in 't zacht-regenende duister, als kraterende grotten van bacchanten, waarin donker en begloeid, razende wezens rondkaprioolden. —

Kleurige worp van lichtgloei bleef kaatsen om menschen en spullen, en wisselglansen verallegorieden in trillende diepte de bange realiteit van hossers en zuipers, in tooverig koloriet van fantastische prachtgeheimenis.

Goud-gloeiing, rembrandtiek-diep in tooverwild begloord amber en bronsgeel, trilde op roestige muurbrokken als lichtende helsche zwammen. Levende fosfor kroop op hekken, kleine klinkdeurtjes van huiverend-stille krotjes, verzakt in halve duistering van nacht-zwart. —

Pompen en slingers donkerden reuzig tusschen boomen, en in al zwarter damprood bacchanaalden de schreeuwstoeten met gewonde lampions en knetterende pekfakkels gillend door de wijkjes, in trampelenden warrel van beenen en rompen.

Willem en Dirk hadden de meiden meegesleurd naar 'n krottig danshuis waar ze 'n uur in vagevuur-hitte verschroeiden. In storm waren ze 'r uitgevlucht, natgezoend, verslobberd, begrabbeld; de rokken afgetrapt door de beestkerels daar. Rink had 'n Lempenaar halfdood geranseld omdat ie z'n blonde Marie aan de rokken had gegrepen in woeste passie, zonder 'r los te laten.

Met bebloeden kop had Rink 'm achter 't buffetje gesmakt. De vent lag 'r te krimpen van pijn, met uitgescheurd oor en bloedneus. Met één bakelaai had Rink 'm z'n mes, waarmee ie steken wou, uit de moordklauwen geslagen, en nou lag ie daar, rampzalig vertrapt en bespogen door de joelbende. —

Rink voorôp, de blonde Marie met 'r roodgezwollen tronie, aan z'n lijf vastgezogen, mee. Op straat gierde de kasteleinsmeid Pijler, dat ze 't café-chantant inmoesten. Dat werd in schallenden schater beklonken.

Zangkrijschend kom-kerlinekens, zeilde door regenende duisternis, 't stoetje van twintig 'n zijweggetje àf, dat stil donkerde buiten kermiswoel.

Plots, over Baanwijkbaan ging angstige vluchtjacht van duistere menschenstoeten, naar één plek.

Brandklokken alarmden in angstigen bimbam, klankgalmen van steigerenden nood sliertend, dwars door den demonischen jubelnacht.

Achter fakkelflikkering, hoog tegen paardenspul, sloegen rookige vlammen ôp uit 't duister.

— Brand ! brand ! schreeuwden ontzet de stemmen, rauw en moe, schor en angstig. Woeling van donkere massa's, van 't duister telkens in lichtgloei, roezigde in stille aarzelende oproerstappen en geschuifel naar 't eind van Baanwijk ; zwol áán in trappelenden hakkendreun en lijvenwoel tot angstig revolutiegerucht ; rumoer, dàn donker als onweergrom of aardbeefschok, dan hèl en lichtend in toortsbrand van kermisjoel.

D'avondklokken beierden door, in rood-angstigen galm, en de brandende damp boven de kermis, gloeide áán, oranjerooder, banger, in rook en vlammen.

Rink, Marie en 't heele stoetje waren in opwinding gekeerd, en ieder z'n meid vastgekneld onder den arm, sloegen ze op hol in den schrik, juichend van duivelige emotie, dat 'r eindelijk iets benauwends gebeuren ging. —

Boven 't paardenspul, stonden twee groote gebogen grillige haken in gloedschijn als roode valken.

Klaas Koome holde voort, z'n buldoggenkop gezwollen van pret en z'n bijt-bek nijdig naar voren gewrongen. Annie en Cor sleurde ie mee aan z'n armen. —

Hij gierde :

— Kaik ! doar loopt 'n klodder maide, hullie aige d'r staindood.... ikke konsteteer van da je op dâ terain mit die brand-

beweging d'r nie deurhakt ! wai binne te loat ! merkeer de paa's. Hee Dirk ! Hee Rink je mag d'r toekaike !

't Stoetje stond gestremd te blazen en te zuchten in de smoordrukkende zomeravondbenauwing. Duizenden kijkers droomden vóór hen in hellen vuurschijn, makaber roodoranjigen gloed, vulkanisch neerduivelend op al soorten koppen.

Stemmen-alliteratie woelde rond na den eersten schrik, en helscher orkaande de jankjubel van orgels, roffels, toeters en pauken, luguber door den stillen schuifel der be-vuurschijnde massa. —

— 'n Rot pakhuis mi-sonder 'n koantje woarde.. schreeuwde Limmer, nou die doen stiekem 's'n skietgebedje, kaik ! vlak-an de afslag !

— Daa't is d'r mit 'n half uur dààn, hoonde 'n meid belust op emotie.

— 'n Rooie hoan van lik-main-fessie ! een mi-sonder kam ! spotte 'n vent, met gril-gloed op z'n gelige apentronie, en woestvurig geflakker van z'n wilde bevlamde oogen.

Burgervader omschermd van agentenkring, glimmerige helmen in 't vuur, en hellebardierig geschaard om brandkar met z'n kleine slurfspuitjes, deftigde gewichtig tegen plaatsvervangend kommandant, officiëelde hoogelijk. —

— De kommedant is d'r nie !.... woar sit die pikbroek ? schorde weer 'n vent.

— Lait in 't gangetje.... s'n tantje is d'r joarig ! gierde 'n ander !

— Kaik de heule brandwair is d'r 'n kait ! Se kenne nie op d'r poote stoan.

— Gooi de jonker mi s'n test in de vlamme— is die uit s'n laie, kabbeloebelaap ! Hee mermot ! Bunsum ! hee ! 'n rot pakhuis !

— Hai weut d'r sellefers van !

— Sel 't nooit-nie wair doene !

't Verkrijschte in hoon en nijd rondom, de spottende menschenstemmen.

— Nou ikke seg, daa't sonde is veur de tait, lachte Dirk di

Geert had opgebeurd bij d'r dijën, dat ze beter boven den gloeddrom kon uitkijken.

Maar Willem Hassel, jaloersch dat Dirk 'r zoo stevig vast had, trok 'r weer neer bij d'r beenen.

— Daa's net, da kreng ken d'r bestig s'n aige redde.. 't is 'n rot soake van die Hassebas Beemster.. 't ding is d'r vast gain spuit woater woard!....

— Moàr hoe dat nou ankomt hee? bleef zeuren 'n oue kerel, met 'n scheel-gedrochtelijk oog, waaromheen, in weerkaats van vuurgloed, groene schemer trilde. —

— Ze hewwe d'r danst mit de fakkels! dá' loat 't ansien hee?

De Grintjes en Marie verveelden zich met 't opgedrongen staan. Menschenzee vóór hen, al valer bevuurschijnd deinde langzaam van Baanwijk naar Haven terug, langs de spullen. Telkens verklonk gegier om 't peuterig gewurm van de waggelende brandweergasten, die elkaar de slangetjes uit de hand stootten, en flauwe waterstraaltjes rondspoten; op de slangen trapten en verkeerd koppelden. — 't Brandkarretje kreunde als 'n verroest modderbaggertje bij elken schuif en stoot naar voren en naar achter.

De schrik-emotie sloeg over in hoon van de woeste kermisgasten, en daverend holden heele stoeten weg in trappeling; verhosten weer tusschen de goud-roode en oranjige dampsfeer van avondhallige tentlanen en spullen.

Dirk, Marie en Geert hielden hun plan vast voor 't Café-chantant.

— Nou wai goin d'r nog wa bij Dies.

— Juistig, bai Dies.. prêchtige tingeltangel.. doar hai je da waif in 't rood! die sangster.... doarhain gaste! in de „Son" is 't daàn noà twoalf!

— Hee kaik d'r Rink, je bloed d'r àn je snuifert!

Rink veegde z'n neus met z'n naakte handen....

— Daa't is d'r nog.. nog van die smak uit de droaimole, stamelde ie wezenloos. —

Als 'n duistere horde stormde de stoet voort. De brand was

rookerig en smoezelig aan 't versmeulen. Niemand keek er meer naar om.

— Eerst de kleine tingel-tangel in, kê je ook lol hebbe ! enne dan Moandag erais noà de Skouwburg mit de deftighaid.

Zoo zeurde Willem tegen Geert. Heete Trijn, en de andere meiden stemden in, slobberden maar mee, doorschroeid van drankpassie. Frank en licht stapten ze voort op de orgeldeunen die ze beheksten, hun bloed vervuurden in d'r lijven.

— De kerels moste moar doene wa se wouë.... d'r waa's tug moar krek één kair kermis in 't joar.... hinnekte in schater Marie Pijler, tegen Rink aangeplakt. Mooie Geert, met 'r rumoer-lichtende oogen, de vurige Trijn en blonde Cor met 'r poppensnuit, belolden elkaar, en de twee meiden Spaandermast, die zich bij 't stoetje hadden aangesloten, gierden mee.

Alleen hinderde 't de Grintjes dat ze Guurt in den hos naar den brand waren kwijtgeraakt. Stekelig vermopperden ze wat tegen Piet en Dirk. —

Piet die straal was, waggelde en boerde, vatte niet goed wie Geert eigenlijk bedoelde. —

— Jesus, je meroakelse sus maàn ! dat trosse krèng ! mit d'r vraier van de sèkreterie ! kaik m'erais in main fieselemie !

— Die is d'r van deur, giftte mee Trijn.

— Die muurpeek jaloerschte Geert weer, en Dirk werd nijdig toen ie zag dat ze uit wraakgierigheid den arm van Willem vaster greep, zich uit zijn knel kregelig loswoelde.

— Guurt ? Guurt ? Wie wou je maine.... gof'r dikkie.... Oapram Prik... Prikkie ! die hept d'r aige te snurreke lait ! in de sekreterie !

— Doar hep se 't koeltjes hee !.... aa's hier.... in de raige hee ?

— En Jan Grint dan.. da is d'r 'n vraier van spikeloas ! Skuiere mô-je-moar.. skuiere mô-je-moar ! zong schor Rink met Piet mee die in kallende idioterigheid kankaneerde in waggel voor hen uit, dat de meiden weer in lach schoten.

— Kok-kok-kok ! kok-kok-kok.. moeder se lait 'n ai ! weut je 't noù.... hoeke 't weuse mot ! Gùùrt ! Gùùrt. snaiboon !

krijschte Geert in Piet's oor. Piet waggelde op zij, jeukte z'n oor uit waar de meid in geschreeuwd had. —

— Soo ! soo ! snurkert, snaiboon ! lummelde Willem mee, die in dronken ronk als wezenloos wegzonk, en alleen opleefde in vlaag van heftige jaloezie op Dirk.

De meiden gierden en toeterden met hun allen Piet den naam van z'n zus, scheepsroeperig oorholte in, dat ie z'n dronken kop machteloos hangen liet op z'n borst, en als 'n pasloopende drenkeling slap heenwaggelde tusschen de vrijsters in.

Toch, onder dien jool, zat haat tegen Guurt, gekrenkt gevoel om 'r sluw wegsluipen van hun stoet. —

Regen bleef zacht spatteren, en heete nachthemel, besmoezelde ze nattig de tronies en handen. Bij hoek-omslaan van Beekerweg kregen ze, in lampschijn, gloeiend café-chantant van Dies in de gaten, waar hun rauw gezang uit tegemoet waaide.

In woeste passie, hossend en tamboereerend met de knuisten op elkaars lijf, sliertten ze de laag-doorsmookte kroeg in, stankwalmend van jenever en ziedend van stemmenraas, lichtkokend in geel-rookig damp, vochtig van gloeiingen als 'n reuzige brouwketel.

Plebspubliek krijschte ze welkom toe. Over zwarte banken, vol vuil, smeer en dranknattigheid, sprongen ze naar plaatsen, waggelden, wat niet meer op de banken kon, op stoel en kruk, uit 'n hok, achter 't buffetje, aangesleept.

De meiden smakten zich neer, naast elkaar op de banken. Geert plakte òp tegen 'n stomdronken onderofficier die 'n fletse wit-harige meid zat te zuig-zoenen, zonder dat 'n spier van 'r gezicht vertrok. — Na iedere slobberige zoenbui, veegde ze strak, vlakhandig 'r wang schoon, koelde 'r steenharde blik voor zich uit. Vóór Geert drong 'n ouê kerel òp die schorrig stoethaspelde, en al maar wees op 'n man in den hoek, waar de onderofficier zich voor moest wachten. Tartend teemde z'n dronken mond :

— Sien ie ! Sien ie ! daa't is.... is.... nou main soon !.. die.... die knakt.... jou.... en en.... en.... en.... en.. de heule wai... aireld aa's worst ! hee ?... aa's die d'r goàr...

wil !.... en.... en.... en.... de heule mikmak hee ?....

— Hou jou.. snater oue sloddervos ! blùf !.. blùf, driftte de sergeant, z'n paarsroode gezwollen kop woestnijdig naar der ouden teemer toedraaiend, klaar om z'n bierglas 'm op de hersens tot scherven te stampen.

Maar de oue dronkenlap bleef doorzeuren. — Half ingebogen waggelde ie bij Geert, z'n stinkenden mond vlak voor de meidentronies, z'n handen en armen in kind-sukkelend onvast gebaar, verzwaaiend door den rookmist. Vlak vóór Geert bleef ie strompelen, z'n smerige klauwen onder 'r scherpsnibbig neusje, dat trilde van angst. Bang zochten 'r oogen Dirk, Dirk nog meer dan Willem. Dirk sleurde 'n meid van Spaandermast uit de bank en plakte zich naast Geert. —

Hij lachte om den blufferigen ouen schooier.

— Gut maid !.. ma-ïn soon doar ! doar.. in de hoek.. is tog soo'n poal.. poal.. hee ? hardstikke sterk ! ellendig.. tuikig ! da.. aa's tie... de de.. de.. de serreggant.. 'n lel gaift !.... lait.. heul.... Wiere.. re.. loànd veur... veur de waireld hee ? die.. hep d'r puur.... klaufe ! vàn.... vàn 'n olieërsfant hee ?..

Dóór zeurde z'n stem voor 't mooie verschrikte kopje van Geert, al maar over z'n ijzerbrekenden zoon, die zèlf lodderig en geradbraakt in 'n hoek zat te knikkebollen, soms starend als 'n bewustelooze met gebroken oogen, op den rug van 'n vuilbruine piano. —

Dirk zoende Geert, lebberde 'r de wangen vol. Willem had zich door 'n rij stoelen heengewerkt met 'n dierlijk instinkt, in de richting van Geert.

Nou zat ie ingekneld tusschen 'n paar meidendijën half op 'r schoot, kneep 'r in de beenen en zinlijkte, met opgeblazen rooien kop, in ronkend-stillen wellust. Onderofficier zoende z'n steendooie fletse meid niet meer, maar keek met begeer-heete glinsteroogen guitig naar Geert en Trijn, lekte z'n baard en aaide zich-zelf zacht over de gezwollen paarse wangen.

Trijn leunde tegen Piet òp, die zich ook tusschen 't meiden-

volkje gedrongen had, en Cor, de stille Cor, lag half in zwijm in de armen van 'n rossig besnorden vent, zonder dat ze recht wist, hoe ze aan 'm kwam en wie hij was.

Henk en Hazewind joolden en Rink zat met de blonde furie Marie op z'n schoot. In hun handen beefden jeneverglaasjes, die bij elken woestbrullenden krijsch van Rink, weer gevuld in de vingers teruggekneld werden. Met 'r beenen, zat de blonde furie tegen 'n bankrand geduwd, 'r onderlijf naakt gewoeld.

Koortsig wellustig opgehitst in den ziedenden stemmenkook en rookstank om 'r heen, schuurde ze zich tegen Rink's borst, haar kop op zijn mond vastgezogen, haar gouden haardos losgekarteld in z'n gulzige knelarmen. Half tusschen z'n beenen uitgezakt, in kanaljeuzen zit, drukte ie Marie achterover, zoende 'r woest in den blanken wellustkuil van dampenden hals, omfonkeld van kraaltjes en praaltjes. Haar beenen slapten al hooger den bankrand òp in zinlijken tuimel van d'r bovenlijf. Uit haar rokken zwoelde 'n heete walm van kermislucht, 'n anjelierige gemeenzoete patjoulie, en 'n trillende hysterische zwijmgeursel steeg uit 'r halfnaakten boezem.

Haar halskraag had Rink losgescheurd en bevend vampyrig z'n gulzigende smakkende lippen in boersche passie er op vastgezogen.

Ze snikte naar ademhaal en 'r heete borst hijgde of ze sterven ging.

Hun passie doorvlamde 't goudroode walmende zanghol in 'n zwijmelende erotiek, 'n beestige bronstigheid, en woest de paren omhelsden elkaar, bij 't gierende toejuichen van Rink's en Marie's dierlijke vrijage. —

Door den geel-rooden rookmist verklonken de zoenen als zuigend geslobber. —

Achter 'n deurtje uit, kwam plots 'n gala-meneer op 'n paar waggelende plankjes staan, vóór de piano. 'n Kerel roffelde 'n preludiëerenden deun met pieperig kermende tusschenklankjes. —

Chanteur viel in, zang-sprak 'n dubbelzinnige mop met krijschend refrein :

Schuiere mot je maar.... Schuiere mot je maar
Van je heeloà.. heeloà hophophop sasa!

Monden wijd open als muilen, bewegend-vreemde holten waarin 't geelroode licht groef en roode tongen woelden, krijschten ze den zang mèe, in rauw-beestigen bral. Met de glaasjes in de hand, fonkel-kelkjes als roode en gele prisma's, waarin prachtlichten brandende amber en gouden champagnegloed, zwierden en kankaneerden ze in 't rond, harkerig en botsend in 't enge holletje ; trampelden kerels en stampten meiden, dat één dreun daverde en raasde door 't smookhol ; walmende brouwketel in tooverigen dampgloei en grillige tinten, diep-sferig omgoocheld in demonische pracht. De gala-chanteur zang-sprak méé, schor ; liet refrein over zich heengolven als 'n kolk vlammende lusten, waarin z'n ironie grijnzend voetplaste ; zette dan langzaam, hoog-komiekerig gebarend weer in, 'n nieuw kouplet. —

Er door hèèn rauwden al meer stemmen, klodderige geluiden ; geluiden van jankende zebras en huil van wilde ezels ; stemmen van moe-gemartelde venterskelen ; rochelende, halfbezwijmde en dol-vroolijke ; hinnikende en nijdige, huilend en zingend om zuipsel. —

Uit eng-morsig buffetje schoten telkens menschen toe, om sneller te helpen. Weer stormde in raas en vaart, verfomfaaide hoed-verdeukte kerels- en meidenstoet in, trampelig neersmakkend op bankpunten, of in valzwaai schietend op schoot van vreemde kerels en wijven.

Hazewind had bij 't losrukken van stoelen uit 'n hok, 'n chokolade-automaatneger zien liggen, leeg en ongebruikt. Een krulharig grinneker was 't ; alleen romp en kop, in roodbelakt wambuis, waarboven wandrochtelijke tronie grijnsde.

In één ruk had ie den automaat bij z'n rooden romp opgevischt, stormde hij er mee in den meidenstoet van Grintjes en vreempjes. Als 'n wijf had ie den halven neger zinnelijk-potserig in den arm gekneld. Z'n eigen neus had ie met 'n bonk biljartkrijt piassig verwit, en woest danste ie 'n neger-

klownigen wals, klapperend met z'n zolen op den houten vloer, stampend en patsend, dat 't grauw-zandig wolkte om 'm heen. De meiden kuchend in den stofdamp, gierden en half-verstikten van pret om den grappigen Hazewind, met z'n wit-bepoeierden neus, z'n schokkende vrijage op 't negergedrocht.

— Skuiere mot je moar ! skuiere mot je moar !

gier-zangde rondom. Eindelijk onderbrak ie z'n zwierigen wals.

Dwaas en menschelijk liet ie den zwarten grinneker buigen, wierp ie, àchter z'n gedrochtelijken kroeskop, gemeenheidjes naar de meiden, met 'n vermaakte hikstem, tenorig alsof 't uit den rooden romp kwam. —

Soms trok ie 'm kittelend aan de kruk bij de chocolade-gleuf, deed dan in dolle grimassen en dronken opwinding of de roodbebuisde nikker, in grijns-woesten proets 't uitschaterde om z'n jeukende kriebelarijtjes. Rochelend, stikkend geschater en gehoest barstten uit om de piaskuren van Klaas Koome, die in boerigen humor, sentimenteelig-nagemaakt, teederlijk den dóór-grinnekenden kroeskop tegen z'n boezem bleef koesteren en streelen. —

— Die kerel, hep d'r gain broek an, gilde plots Marie Pijler uit, schaterend haar beenen in kramplach de lucht insmakkend, dat ze bijna achterover viel van Rink's schoot.

— Nou, op dà terain.. doen jai d'r 'n broek àn aa's je gain baine hep ! lolde Hazewind, fijn walsend en streelend z'n nikker,.... ikke konste.... teer.. van da tie sain bainbeweging inskote hep.. in de Transvoal.... enne.... op.. op sain aigeste romp sain smairt hep !

Met 'n smak plots in woesten schater zwaaide ie den nikkerromp tegen den vloer, die beefde van trampelgerucht.

Stom en klaagloos bonsde de nikker voorôver, met z'n zwarten gedrochtensnuit in 'n pot bier van den sergeant, die z'n glas vóór zich op den grond had gezet. Onderofficier proestte van lol dat de snuit met z'n neus er in was gesmakt.

— Nee nikker.... eerst mot vader drinke, dan 't juffertje

hee ? schaterde ie, den neger bij z'n rooden romp opsleurend, en z'n minachtend-helschen snuit beschuimend met bier.

Ze stikten, de meiden, van al opwindender lol. De kerels krampschokten er van, tapten liederlijke moppen ; trokken aan z'n buik ; wrongen hun handen in de chocoladegleuf, hoonden den nikker, spogen hem in z'n wandrochtelijke grinniktronie, kwakten 'm bierslokken tegen de witte tanden ; mepten in op de vuurroode menielippen, op de stuiters-oogen, op den bronzen buik en rug, dat ie rammelde, kreunde en rochelde, en ijzeren pijnsnikken van jammer verklonken. 't Was of bij elken bof van kerels en meid-furies z'n grinnekende kroeskop in sarlach schoot ; dat, al hàd ie pijn, z'n lach nooit kòn worden weggeranseld. Heen en weer gesleurd kwam dàn z'n grinniktronie boven, dàn z'n roode rug. —

Lag ie op z'n buik dan was 't soms of ie stil, met z'n zwarten muil tegen den modderigen vloer, smart versnikte, z'n eeuwige grijns en grinnik dáár verkrampte tot woesten ingehouden huil. Maar telkens verder in den kring getrapt van razend beukende meiden, làchte de kop weer in grinnikenden sar.

Ze voelden den nikker als 'n lèvend wezen, 'n beenloozen stakker dien ze haatten om z'n verachtelijk grijnzen, z'n vuurroode droge lippen, z'n zwarte kroes en bewegingloos star-lachende stuiter-oogen.

De streelende vrijage van Hazewind sloeg over bij de meiden in ranseling en drift. Marie Pijler was van Rink's schoot gesprongen, holde over banken, ruggen en koppen heen, tilde 'r rokkenboel òp en kwakte zich met gespreide beenen over de grinniktronie. — Ze vloekte, ranselde, beet 'm, schuurde 'r lijf in waanzinhaat over z'n roode romp, met verachting hem mokerend op z'n neus, z'n borst, z'n oogen. Drifthaat vlamde in 'r dronken kijkers. Ze schold 'm al erger uit, dat ie geen kerel was, en met 'n laatsten hakkentrap, in uitbraak van helsche vloëken, vol venijnigende verachting, smakte ze'm onder d'r wèg. Toen ze zag dat ie van verre, met misvormden kop, tòch bleef grinneken, barstte ze in grien uit, en viel razend van drift terug op den schoot van Rink.

In rondgierenden waanzin, haat en verminkzucht, wilde nu iedere meid den nikker beuken.

Met strakke wreedheid stortten ze zich op de tronie. Trijn Grint wou Marie Pijler nadoen, stootte zich met de vuist de rokken tusschen de beenen en sprong op 'm af. Maar Piet hield d'r tegen en de sergeant, in woedewoel opgehitst, begrabbelde meid voor meid.

Plots holde de kroeghouder midden in den furiënden meidenstoet, greep in woesten sleur den nikker bij den romp, en smakte 'm in hooge worp, achter 't buffet, waar de gemartelde kroeskop, met geknauwde tronie, half gewurgd, diepe wondscheuren in grinnik-wangen en gehavend roode plunje, op 'n vatenstapel neerkreunde. Z'n gebeukte tronie lag weer bòven, en sarrend gedrochtelijk grijnslachte de kop, door de wangscheuren en oogwonden heen, z'n laatsten triomf uit.

'n Zangeres was achter gala-chanteur naar voren gekropen. Leelijke zwarte meid, in kanaljeus decolleté, kortrokkig, vuurrood satijn, snibde en koketteerde ze sneuïg met 'r dikke pruillippen ; pupilden aanhalig lonkend 'r donkere oogen. Haar roetig aangeverfde brauwen, boogden harig-vergroeid in één, en 'r magere naakte armen pagaaiden voor verblufte dronken boerenkoppen.

Ze krijschte zorgelijk, vermoeid, en 'r verflenst gezicht, lachte, lachte mee met 'r vuile liedjes, lachte zuur, vuns. —

Goor sloeg de rookstank warmte en zweetlucht op 'r bloote borst en kokettig wou ze cirkelen d'r vuurrood satijn rokje om haar slappe kuiten, in gracieuse plooiïng. D'r zwarte lokkenkroes om 'r smalle platte beenderige schouders, vlamde donker tegen 't satijnvuur, en vergapen deden de kerels zich aan de zangeres met 'r oudewijvenkop.

Ze werkte met opera-trillers en heesche koloratuur, en 'r lijk-groen vermoeid gezicht lachte en lonkte door, knipoogde al gemeener en sluwzinlijker tegen de nederige drinkebroers.

Zoetelijk streelde ze 'r eigen besatijnd lijf, met naïevelijk gebaar van onnoozel maagdelijn en bruids-angstige preutschheid.

Maar heet-getemperd sneed in 'r groen-gele bedampte tronie

'n schriklijke lach, 'n voluptueuze hoon, lonkend en lokkend, ophitsend de kerels in den schroei van hun brandende zinnen.

In 't roodgelig en goud-dampig doorsmookte hol, benauwden al meer menschen. 'n Lucht van slachterij, waar zoete bloedstank en warme vleeschreuk doorheen zuigen, verwolkte, en de zweetige zoetheid der uitwasemende paren klefferde broeiig langs de stinkende wanden. —

Geert wou wèg. De lonkende leelijke zangeres hinderde haar.

Gruwelijk gemeen vond ze telkens dat optillen van 'r satijnen rokje, dat vrijen met 'r eigen lijf. 't Maakte 'r valsch, jaloersch.

Met lawaai stonden de Grintjes op en Marie tumultte mee. In hos en hiha's kannibaalden ze dronkener en verhitter met zwartigrood verbrande tronies, doorzwollen en onkenbaar gerammeid van driften, de Baanwijk op.

Bij akrobatentroep bleven ze even uithijgend staan. Heet geloer was daar op nekknauwende toeren van straatkunstenmaaksters, meiden in triko's, rugstrengloos achteroverbuigend in zwel van dijen en buik.

Maar de Grintjes wouen verder. Dan hier, dan daar moesten ze heen, in hurriënde hitte, dwars door slingerrijen, meesleurend vechtenden en vloekenden.

Willem en Dirk waren sàmen bij 'n waarzegster, die ze gelokt had, met vleistem van 'r mooie dochter. Sàmen waren ze ingestrompeld, omdat de een den ander niet alléén vertrouwde bij Geert. Tooneelig-geheimzinnig pronkte tentje van somnambule. Weeke mysterie-stem van 'n wondermooi meisje lokte.

Maar Trijn had den dood voor de waarzegsterswijven zèlf. Ze durfde niet, en de andere meiden ook niet.

— Puur nie ! daa's tug soo ellendig an 't uitkomme hee ? wa soo'n meroakel je sait ! die hep d'r puur je laife in d'r hand !

— Poeh ! tog aldegoar.. poppe.... poppe.... kast, blufte Piet.... nou dan koop ikke je fratte veur drie sint.... bi je hullie t'met kwait !

Marie gaf Trijn gelijk. Geert begon te weifelen, Cor en Annie twijfelden mee, en de Spaandermastjes gierden van zenuwach-

tigheid. — Ze drentelden en draaiden, tot Dirk en Willem er uit wankelden. —

— Doàr mot jai hain Gairt, schreeuwde Dirk van achter 't gordijntje.... ikke kraig 'n swartje!

— Da lieg je gaip! ikke!

— Roggemegochel, se hep 't main sait! ikke trouw d'r 'n swartje..

— Daa's puur 'n klodder leuge.. ikke, ikke!.. gilde Willem.

Toen barstte Dirk woest uit in 'n scheldwoorden-mokering, en meteen drong ie 'r op aan, dat Willem nou maar eens overmoest doen, dan zou hij met Geert in „De Druif" wachten. Willem schrok er van. Liever z'n pink er af, dan Dirk alleen met Geert.

Hij stamelde wat, maar Dirk woù ruzie. 't Brandde en gistte al lang in 'm. Hij wou vechten, bloedneuzen slaan, met 't mes aan riemen snijên....

Piet snuffelde naar bloed.... Rink óók. 't Moest 'r maar van kommen. —

Versmoorde haat giftte weer áán, tegen Hazewind, tegen Willem, Henk en Jan Hassel. Dirk bleef dronken stotterend razen en vloeken, spoog 'n pruim tegen Willems broekspijpen aan, in minachtend krakeel.

Maar Geert, dronken-week, angstigde weer bij; zei huilerig dat ze met den eersten den besten kerel 'r vandoor zou stappen als de gasten bakkeleien gingen. Dat hielp. Dirk schrok, ontnuchterde. Willem greep 't zwartje weer bij den linker, en Dirk bij 'r rechterarm, en voort ging 't in brallenden hos.

Hazewind kneep z'n meid telkens zoo hevig in de dijen dat ze gilde, trapte en schold van pijn.

— Jou kreng, jou f'nainbaist, huilde ze half. —

Z'n buldoggenkop grinnikte van genot in even fijntjes oogengesluit. Heimelijk zinneziek, loerde hij op 'n nieuw plekje op 'r lijf dat ie nog niet venijnigjes tusschen z'n tang-vingers geknepen had.

Plots met hun allen hosten ze 'n donkeren zijweg òp, bij Spoorbaan naar den polderweg. —

Naar 't uitgestorven polderduister, weilandennacht in donkeren rustadem, verwaaiden vage zangkreten en verzwakte hurrie van afgedwaalde kermisgangers. —

Dronken kerels, lamgebeukt en uitgebraakt, lagen bij bruggetjes, dammen en aan slootkanten, dwars in 't duister te ronken of te grommen, te spartelen of eenzaam in de eindloosheid te razen. — Enkelen hingen half ingezakt over schering en prikkeldraad, kallend tegen den nacht, godlasterend en vloekend, de beenen gewond, en de handen gescheurd in 't piekende ijzer, duistere geradbraakte en lamgebeukte verschoppelingen, in delirium-angst of stomme onmacht. —

Van den stil-starenden donk'ren polder àf leek de laat-nachtelijke kermis 'n krochtendrom; een in vlammen neergestort brok hel op aarde, hellekrochten en mijngangen, fantastisch-woest doorzwaaid van goud-gele en rood-oranje walmende flambouwen. Heel 't karnaval lag daar als vuurbrakende holen, waar zwart-roode, paars-rossige en groen-gele schimmen op trillende, achteruitdansende en weer naar vòren kruipende achtergronden van vlammen en vuur kaprioolden, in ren en kannibaligen woesten hos.

Van den weipolder àf, gebouwden heel vèr, de hel-beblakerde tenten, en bevlamde spullen, de zwarte ruggen verneveld in rood-paarsen nacht. In woestkleurige pracht lag de krochtenstad daar neergebrokkeld, verzonken half in vuurzee, omlikt, omkraterd van licht en gloed; dobberde en deinde daar van vèr de infernale woel van voorthollende waanzin-blinde amokmakers in al wisselender hel van schijnsels.

Orgeldreun en roffel waaide vertemperd den weinacht in, verklankte vaag in roezemoezigen warrel van valsch geschetter. —

De hooge toortsen van Jutskoppen en ommegangers, de lampenflikker goudhel, van molens en spullen, vervlamden demonische orgie de polderstilte rond.

Als één adem steeg òp zwijmel en brandende passie van duizenden, boven de lichtene krochtenstad; als één adem vervloeide de zwavelig groen en goudrood doorgloeide nevel. In

één hos ging om, de helsche menschenren trampelend ten dans, dans van kleurige schimmen, donk're en bevlamde rompen.

Adem van àl de lampetten, al de flambouwen, adem van àl 't licht ; 't gouden, 't rood-woeste, 't ros-gloeiende, 't wond're gele, 't fakkel-bronzige, 't elektrisch paarse, 't vuur-oranjige en doorsmookte van vlammenovens, — steeg daar uit, als 'n helsche demonische hijg, bòven de kermishaven. En door 't licht-woeste fantastische geweld, scheurde de hinnekende jool van waanzinnige zangers, verbeefde de hossende trampeling, groeide de massadreun der stoeten tot muiterij en opstanding van gedrochten, vluchtend uit 't hellevuur, omkronkeld van weerlichten, jankend van pijn en gemartel. —

Rood-bang verflakkerde de zwartige walm door de dampende diepte, de brandende luchten en de kleurwond're lichtsferen. —

Zoo, als één adem van dierlijksten gloei, als één wolk boven 't kermisland drijvend, koortste de ziedende passie van de zingende meiden en kerels òp, schroei van hun zinnen, brand van hun lijven.

En ontembaar spoten ze hoog uit, den nacht in, hun satansgetier, hun moordende driften, in den helschen fonkel van 'n heelemaal-zich-geven ; doorsnikt van rauwe uitzinnigheid. En samenbrandend mèt de lichtkoorts en 't vuur boven de Haven, sloeg hun zwoel-hevig begeeren door den ontzettenden nacht. In omneveling zonk uit, de sfeer van avondgoudlicht, verkraterd rond de krochten, zengend den demonischen hemelbrand van nachtkarneval.

Doodstil lag de polderwei in den spokenden nacht, èven maar buiten de kermishaven.

Laat in den nacht hokte de roode walm-adem van duizenden lampetten op zuurkarren, paling en oliekoektentjes.

De regen had de keien beglimmerd en in pracht-vloeiige schijnsels sloegen de fakkels en pitten hun gloed tegen de straat óp. Onder de hossende beenen nu vloeiden goudgeel vuur en paarse zeeën, fel en golven uitspoelend, wijd om. —

Als droop van façaden, lijstwerk en spiegels, van daken

en spullen, ruiten en palen, een kleurengloed àf, zoo vlamde en helvloeide 't licht plots op de natte keien. —

Aquarellige gloed glimmerde rond in vurige plassen paars en goud. Plots boorde felle doof van rossige stalletjes donk're gaten in 't kermisland. Heele straatbrokken duisterden, en keienvuur verdween.

Van alle kanten zwaaiden stemmenstoeten weg in 't donker, de laantjes om tuinderijen in, en polderweg òp.

Onder de stalletjeslui ging snelle pak ; gekraak van beoliede doeken om duistere karbrokken. — Soms, met 'n glans van voorbijhossende toortsendragers nog òverschroeid, rossigden zwoegkoppen tusschen geraamtewrakjes en zeilen òp in den nacht.

Klagelijker en kermender steunden de orgelstrotten, verzwakkend in gerucht. Heele stellen reden weg 't grasveld òp, waar de kermiskarren eindeloos triestten in polderstilte.

Half drie en nog zat Dientje Hassel te bibberen achter haar oliedoek met gloeislaap in d'oogen.

Ant was 'r komen halen, al kon ze van ellende en zwakte nauwelijks op 'r beenen staan. Ze snauwde dat Dien maar 'n gulden meer had gehaald dan Zaterdagavond. Dat had ze heelemaal niet verwacht, gromde ze. —

Rillig verbibberde Dientje wat tegen, met slaapduizel in de oogen, de ooren vol schetter en dreun nog, 't kopje gerammeid van voorbijduivelende herrie. —

Zelf had ze maar één oliekoek gehapt, omdat ze niet meer durfde nemen voor Ant. En wee, verrild, stapte ze achter de stomme moeder de Baanwijk òver, naar 't Duin. —

Plots zwegen al de orgels, doofden de voetstanglichten van kramen en spellen. Overal duisterde dieper de nacht.

Dronken gerucht van verren enkeling viel nog ontzet tusschen de nachtstilte. Dreunklank was verzwolgen en kermisgloei weggedonkerd tot valen opstand van tent-duisteringen, en grillige òpstaande nachtdingen. —

Van de stille Wierelandsche straatjes rauwden soms nog òp, krijsch van vechtenden in 't donker, moordachtige angstgillen

van vrouwen uit laantjes om Duinwijk. En heel van vèr, onder de geschondene meiden in de woest-offerende vrijage, vergalmde :

— Aauw.. wat 'n ska-ande !

Ontzet, veràf, verreutelde de dronken strottenkrijsch van kerels, als 'n groot geschrei door den rood-geschroeiden nacht.

ACHTSTE HOOFDSTUK.

Ouë Gerrit had angstigen worstel met de kerels om hun op den dag aan 't werk te houden. — Geradbraakt stonden ze op 't land, landerig en slaperig met roode doorwaterde oogen, te gapen, te vloeken en te schelden. Telkens dreigden ze den boel er bij neer te smakken als de Ouë en Guurt d'r niet nog handig tusschen indrongen. Toch voelde Ouë Gerrit niet zooveel wrevel meer als eerst. Nog twee dagen bléef de kermis; dat wist ie. Laàt ze hossen, laàt ze zuipen. Hij had nou toch volop zijn genot. 't Was ommers, op de akkers overal 't zelfde gehang en geklieter. De meiden konden nergens, puur niet op d'r pooten staan van dans en joligheid. En niet één kerel die d'r frisch bij stond. Alleen de droogpruimers plukten, tuinders die d'r hachie niet op de kermis gewaagd hadden. In 't jonge goed zat lol, pit. —

Maar hij had toch ook zalig genoten....

Zondag van 's avonds acht, tot twaalf, had ie d'r rondgekuierd.. Dertien dingen meegepikt.... hoho! da waa's d'r puur 'n salighait weust.... koorts in s'n bloed had ie voelt..

Z'n oogen hadden gegulzigd, en z'n handen gegrepen naar al 't moois. Vijfmaal onder rèn en hòs en oppropping van stoeten kon ie z'n slag slaan, en achtmaal was 't gelukt telkens op andere manier. Twee prachtige dompertjes van zilver 't eerst.... Zoo glànzend had ie ze gegapt, vlak voor den neus van de spullejuffer. Even van 'm àf zag hij 'n wilde stoet, en met z'n rug bleef ie gekeerd naar de kraam. Bons! daar stootten en bonkerden ze 'm omver.... Hij.. ouë kerel.... met z'n angstig gebluft lachie op z'n kinderkop,.. doend, nèt of ie zich

waggelend vastgreep.... verschrikt:.... Toen, heel-stiekem, vlug de greèp, de zoet-zalige verrukkingsgreep, mèt bang-zwaar, toch heerlijk besef dat ie plots gevat kon worden. Maar dan daarnà, altijd 't gelukken! Godskristus! vlak voor d'r neus bijna, toen ie 't beet had.... Dan, al dat avondlicht om 'm heen,.... die schelle pracht, die bonte gloeiing van alles, maakte 'm razend gek, duizelig van grijpwoede, heb-woede. En rondom z'n vol-zalig hoofd, rondom zijn eigen juich binnen in, — de flambouwen, 't zanggeraas, de orgels, die 'm deden trippelen van plezier, alsof ie nog 'n snuiter was. Hij had danslust in z'n beenen gevoeld, en zachte stijgende dronkenschap van zoet-heet steelgenot. Dat ie daar nou maar grijpen ging, wàt ie wou. Eerst loeren, of 't kon, veilig, veilig. En als 't dan zoo mogelijk veilig leek, dàn beet! Dat genot, daar te loopen tusschen 't vuur en nooit niet gepakt! De kerel die 'm eens gesnapt had, leek nergens te zien, en luchtiger was ie door den ontzettenden woel van al vreemde boeren en buitenlui heengestapt. — 'n Bekende groette ie vriendelijk, met lachje. Wat jonge meiden en kerels, die 'm ontmoetten, dolden met 'm,.... wat zoo'n ouê rot op de kermis doen moest. — Weer anderen beklaagden 'm, dat ie geen wijf had, 'n gek mormel, dat niet praten, niet staan kon. En in 't besef, dat ie beklaagd werd, voelde ie zich nòg lekkerder, veiliger, rustiger in gap en greep. Dan dacht ie, dat hij met z'n genot, met z'n brand-van-héél-ander begeeren van binnen, toch ook heel anders tusschen de speelgoedkramen, tenten en spullen liep dan al die andere kermisgangers. Dat voelde ie diep, maakte 'm razend van angstige blijheid, dat hij, van àl dat prachtige.... prachtige,.... dat hij daarvan stukken en brokken hebben moèst, moèst. Hij had niet geweten waar te beginnen, zoo veel, in duizeling en gretigheid zag ie tegelijk..

'n Paar tuinders spraken 'm aan; maar hij had zich met 'n snauw van hen afgemaakt. Hij wou alléén zijn, heelemaal alléén. Daarom had ie vrouw Hassel ook thuis gelaten. Voor ie gegaan was had ie Guurt gezeid, dat zij nou maar eens 'n paar uur bij moeder moest blijven, maar Guurt wou niet, had hem kunnen slaan van nijd....

— Ik sien joù ànkomme ! Nainet foader ! daa's glad- en al mis, blaif jai d'r bai je waif ! denkkie daa'k main jonge laife soo slaite wil ?.. niks gedaan ! En ze was weggerend voor hij nog iets terug had kunnen zeggen.

Maar hij woù, woù toch ook.

— Nou waif, nou goan ikke d'r tug effe uit ! had ie gezegd tot vrouw Hassel. Vrouw Hassel, op d'r stoel ingezonken, bang, vol van 't kermisgewoel om 'r heen, waarvan ze niets begreep, had 'm aangestaard. Pal voor hun avondraampje bleef 'n orgel staan, beschetterde 't huisje in dreun van klanken ;

„Behuts dicht Got.. met bombarie van trillerige fluit en hoorn, in sentimenteelen beefgalm van trombone. En plots, zóó dwars door 't orgelgezanik, was vrouw Hassel uit 'r donker raamhoekje, in snikken uitgebarsten. —

— Hoho ! loopt de waterlaiding nie, had ie geschreeuwd, of jai d'r wel of d'r nie grient.. roàkt main kouwe paipe nie.. ik goan,.. Ik goàn d'r ! van dit en van dâ.. ikke mot de kerremis nog 'rais kaike veur ikke de fier plankies kraig !

— Ker-re-mis ? Ker-re-mis ?.. snik-stemde zot-suf vrouw Hassel.

— Jào kèr-rè-mis ! kèr-rè-mis ! bauwde de Ouë 'r woedend na ; — kaik mins ! Nou blaif jai d'r pàl in je hoekie hee ?.. Allejesis.... waif.. je stinkt weer aa's 'n mesthoop !.... Nou dan !.... jai f'roert d'r vast gain vin.... enne je hep d'r 't hart nie om vuur an te roake ! Nou is d'r puur gain godlaifendige siel in huus ! En.. jai blaift hier.. huhu ! in 't donker.. f'rstoan ? want jai bint d'r vast nie te f'rtrouwe mi licht !....

— Jai blaift.. jai blaift, stotterde ze na, uit 'r hoekje.. in zachten snikhuil, één woord nog vasthoudend, zonder 't zelf te beseffen. — 'n Rimpeltje van blijheid was op 'r oud wijvemasker gegroefd, toen ze 't orgel nog maar heel zwak van ver hoorde janken.

— Jai blaift 'n komp d'r nie van je ploats.... hoho !.. 'n messtuut !.. waa'n stank !....

— Nie.. ! nie ! van...

— Vàn je ploats ! had ie nagebulderd. —

— Ploas.. ploas ! teemde ze na, dadelijk, dadelijk weer vergetend. Woedend werd ouë Gerrit altijd om dat nabauwen, den laatsten tijd, omdat ie 'r weer wantrouwelijk, 'n slechtigheidje, 'n schijnonnoozelheidje achter zocht. Want heèlemaal vertrouwen, wat z'n spullen in den kelder aanging, deed ie 'r toch nog niet. En eindelijk na nog 'r toegesnauwd te hebben, onder 't uitmaken van de lamp, dat ze zich niet verroeren zou, en maffen kòn, zoo veel ze wou, was ie heengegaan. —

Tegen twaalf uur, bij z'n thuiskomst, zat z'n wijf nog roerloos in den hoek, ingeslonken op 'r stoel, voor 't raampje te sufstaren, opschrikkend even toen ze ouë Gerrit's scherpe stem hoorde. — Toch had ze geen vraag gedaan : of ie wegging of terugkwam. Ze kòn ook niet, omdat ze niets begreep. —

Ze had 'r gezeten, in 't stikkeduister, vier uur moederziel alleen, zonder die alleenheid te beseffen. — In doffen mijmer om niks, 't hoofd volgeloeid van gillende oorsuizingen had ze gehuild, schokkerig, snikkend ; dan plots weer stil, bang, haar bangheid niet beseffend, alleen voelend als 'n onbestemde angst in d'r lijf. — Ze had 't pikzwart om 'r heen gezien, pikzwart, en plots was 'r soms 'n lampiongloei achter haar raampje, onder lawaai en krijsch voorbijgeschoten. Dan schrok ze hevig, beefde ze, niet begrijpend wat 'r gebeuren ging. Zoo was ze vier uur alleen gebleven, in 't stik-warme avondkrotje, met 'n aschstinkende stoof onder 'r beenen uitgegloeid, — tòt de Ouë inkwam, opgewonden, met razernij van voldanen hartstocht in z'n oogen. —

Hij had 't wel gedacht, dat ze niet aan de lamp zou raken, omdat ze 'm niet wist te vinden. En toch, nòg vertrouwde ie 'r niet ! Maar dien avond bléef ie in gloeiende razernij. —

Vlak voor d'r neus stalde ie z'n gestolen rommel uit, en als 'n bezetene, lachte, huilde, vloekte ie van genot. Z'n spullen zoende, zoende ie, vóór haar oogen.

Vrouw Hassel zat weer te kijk-suffen, begroezeld in 't lampschuwe licht. D'r vervuild bruin japonnetje reepte op de borst open, en 'n vuil brok hemd slobberde 'r uit. Haar gedrochtelijke rimpelkop, vergroefd, stond groen-grauw, en 'r groezel haar flodderde uit d'r morsige scheef-gezakte steekmuts. Het geteis-

terde doorgroefd voorhoofd bewoog nerveus, en 'r brauwen zenuwden in trilangst. — De Ouë, in 't verstilde kamerke jubelde vóór d'r uit, zonder dat ze besefte wat er gebeurde. —

— Twee prachtige nikkelen dompers, 'n heel stel koperen vruchtevorkjes, op rood-satijn, er in gegleufd; twee kleurige kandelabers, 'n nikkelen wekkertje, 'n rooie doos met spullen d'r in, zonder dat ie wist waar ze toe dienden; maar 't had 'r prâchtig staan glimmen, met aldegoàr gouden slootjes.

't Roode satijn streelde ie duizend, duizend maal. De snoezige vorkies prikte ie in de lucht, als 'n dol speelsch kind. Die had ie met overweldigenden greep, aarzelenden angst bemeesterd, bij 'n bloedig vechtpartijtje. — 'n Dronken kerel, had z'n mes getrokken en met genadelooze armzwaaien, woest om zich heen gehakt, al maar krijschend dat Jaap de klapbessen-dief was, en niet hij; niêt hij. Drie lui had ie al gewond. 't Was 'n dol geschreeuw geweest, gegil van ontstelde meiden, toen plots 'n artillerist, den vent 'n mep op z'n pooten verkocht, dat 't mes uit z'n klauwen viel. Maar d'r bleef dolle opstuivende amokangst onder de kermisgangers, grillige paniek, drom van opstandjes van al soorten menschen, rillend voor 't staal; menschen die elkaar in egoïstischen angststuip knellend verdrongen. Vlak bij 'n groote verkoopkraam hadden ze den dronken woesteling neergekieperd, met z'n roggel-kop tegen de keien. —

De agenten met artillerist, zelf half-dronken, boeiden 'm toen de woesteling was begonnen te trappen, en te razen voor tien dollen te gelijk. —

Op dàt oogenblik was de Ouë, de groote kraam ingehold, van achter met 'n klinkdeurtje openend. En pal op de vorkies met hun rood satijn had ie áángegrepen. 't Was 'n dolle waag, dat wist ie, maakte 'm zwaarlam van bang-hevig genot. Op 't moment dat ie instapte, voelde ie zich stikken. Z'n adem bleef wèg; hij keek naar niets. En in ziedenden waanzin toch, stàr, deed ie wat ie moèst doen. Hij wist wel, klaar, dat ieder 'm kon zien gappen; de juffer, de helpstertjes allemaal. — Maar 't kon 'm niet schelen. Eenmaal bij de glimvorkies, koortsgloeiden z'n handen, jeukte 'n brand in z'n polsen, en snel, halfstikkend,

lam van aandoening en goddelijk bang genot, pulkten z'n vingers al tusschen doozen en pakken, rukte ie de vorkjes naar zich toe. 't Was gedaan voor ie 't wist. Even, heel even wachtte ie op 'n greep in z'n nek, bons op z'n kop, 'n trap in z'n zij, 'n slag, 'n schreeuw van : houd 'm ! houd 'm.. Maar niks kwam d'r op 'm af ! —

De juffer in ontstelden angst bleef kijken naar den bloedigen worstel van dronken woesteling, de helpertjes ook, de menschen er om heen óók. En niemand zag hem 't achterdeurtje uitwaggelen, geslagen van emotie en geluk, het étui zalig tegen z'n bonzende keel gedrukt. —

Zoo had ie gemoerd, dertien keer, al voorzichtiger en listiger na den eersten duizelenden gevaar-zwaren uitval. Maar één ding, — 'n rond spiegeltje met blommetjes beschilderd, bengelend aan 'n vuurrood lint, en dat 'r van de kraam àf zoo prachtig geschitterd had, — viel 'm tegen, vond ie noù niet zoo mooi meer. Het was beslagen, dof-groenig en leelijk tusschen al 't andere prachtige in. — Maar de flakonnetjes met reukwerk, en d'r geslepen randjes en zilveren spuitdopjes, vond ie fijn, snoezig, kòn ie niet genoeg beglunderen. — Op z'n tafel had ie den heelen boel uitgestald. Z'n wijf en z'n duif keek ie om beurten aan. — Hij besmakte z'n lippen in stikkend-stille pret. —

Vrouw Hassel kwijlde, beklodderde 'r angstmond vol speeksel dat klefferig afdroop bij de hoeken op 'r kin. Ze verlikte 't, traag de slappe tong draaiend om d'r grauwe lippen. —

Ouë Gerrit keek 'r telkens aan, voelde zich dol-opgewonden, en in dronken genotspassie, zong ie valsch-dof mee den kermisdeun.

— Oaauw- waa't 'n ska-ande....

geniepig lachend, dan plots uitschaterend 'n wilden stroom van woeste verrukking. Hij voelde wel dat ie 'n beetje gek deed, maar 't wàs niet zoo.... 't Most 'r uit, z'n lol, z'n heerlijke joelende lol. Hij kon d'r van grienen. —

Plots ging ie dansen als 'n bezetene, de glimmende en fonkelende spullen in z'n knuisten gekneld, tot ie hijgend van in-

spanning ophield, neersmakte op 'n stoel. — Toch weer dadelijk veerde ie wég.

Vrouw Hassel, òmzuurd in 'n walgstank van bevuiling, die door 't avondkamertje rotte als lag 'r 'n beerput opengegraven, schrok en trilde bij elke beweging van den Ouë, haàr kant uit. Maar hij rook en zag niets; zoende z'n spullen met de oogen, grinnikte om wat ie zoo pienter weer had klaargespeeld. En bij elk stuk dat ie opnam, kreeg ie weer precies voor zich, hoè hij 't bemeesterd had, waàr, en tusschen welk geknel. —

'n Groote duitsche pijp had ie al honderdmaal in z'n mond gestopt en honderdmaal 't mondstuk met z'n vingers weer zacht en voorzichtig afgedroogd. — Doller woelde jubel in 'm op, juist nu alles uitgemoord leek van stilheid in z'n huis. Guurt bleef wèg, de kerels bleven wèg, den heelen nacht.

In z'n danspret had ie 't niet overdekte duifje wakker getrild in z'n korfje. Even soms, de rood-omschubde oogjes loerden rond in 't verlichte nachtkamertje. Heel zacht verklonk gekoer uit 't kropje, als geschrei onder den vloer uitstijgend. Kamerke lag in stomme rust. 't Pronkschoorsteentje flonkerde in 't late lamplicht, en 't rood lapje er vóór, bloedde donker èven aangeglansd. —

Pookstel stond dof te koperen en staartklok tikte, heel breed en heel loom, onder de lage balken. —

De Ouë, zoo zoet in den nachtsuizel onbeloerd, vrij en ruim, zonder angst voor gekijk en gestommel uit de slaapholletjes, voelde zich al zaliger. Straks nog had ie 't tafeltje met al de portretjes omvergeloopen. Eerst schrok ie; toen in één wist ie dat 'r niemand in huis was, geen sterveling die 'm begluurde.

—.... En doàr há' je nou s'n waif.... dá' stinkende mesthoop.... hoho! die heuldegoar kon sain d'r niks skaile meer! Waa't 'n morremel....

In en uit z'n kelder liep ie, draaiend om z'n spullen, ze tellend en overtellend zoo veel keer ie wou; geruchtmakend dan hier, dan daar, 't luik wijd open, en z'n nachtlampje hoog. Een gloei van stikkend, bijna wurgend genot schokstootte door z'n

keel en z'n mokerend hoofd, waar 't bloed door koortste. Z'n vrouw wou ie wel slaan, uit overtollige kracht en uitzinnige wreedheid. Hij wou 'r ranselen op 'r dooien kop, 'r suffe smoel, zoo maar, in jubel. Pal op 'r smerigen snuit, 'r stinkend lijf, dat ze d'r eindelijk ook ééns wat van zeggen zou, hoe lekker hij d'r hier stiekem zijn kermis hield. Z'n lippen smakten, z'n handen jeukten, jeukten. Z'n oogen brandden gaten in de lucht. Hij kèek niet, want hij was vlak òp de dingen, hij was de dingen zèlf. Hij betastte ze met z'n oogen, zoo sterk als met z'n vingers. Hij voelde ze met z'n spraak, en hij tastte ze met z'n reuk ! Van alle kanten in z'n demonische zinsbegoocheling, proefde, rook en vatte ie z'n spullen.

Woester kwam een wulpsch begeeren in 'm opschroeien om 't stomme suffe wijf te ranselen, te knijpen, nou juist, nou in de stilte, 'r beuken tot murf, dat 'r grauwe smoel ging spreken en zeggen hoe ze 't vond, zijn spullen. —

Plots hoonde z'n stem valsch naar d'r toe.

— Hoe vint je 't waif.. hoho !

Z'n stem klonk wild en scherp in 't nachtkamertje, en z'n vrouw, half ingezakt, geslonken lip-puffend op 'r stoel, antwoordde niet, ronkte blazend. Even daarna schrok ze recht òp, met staar-doffe oogen die knipperden tegen 't groezelende lamplicht. De grauwe lippen mummelden wat, en d'r gedrochtelijke angstmond verkwijlde bang gedroom. Ze stamelde met stem, doorhuiverd van prangenden angst :

— Ikke goan nie mee.... nainet !....

Nu, in één werd ie bang Ouë Gerrit, voor d'r gestamel en gestaar ; voor d'r grauwen kop die in zenuwbenauwing verrimpelde en vergroefde als 'n ijlend mombakkes. —

Eerst had ie heel even gedacht dat ze op zou springen en 'm zou bestelen als ie 'r daar al die prachtstukken uit z'n kelder, zoo sarrend-gul liet zien. Hij had z'n overmoedigen satanischen hoon tegen 'r opgesmakt met 'n scherpe vraag : hoè ze z'n spullen vond, en ze was heel vreemd opgeschrikt. En ze had gekeken, uit 'r hoek, in 't licht, zoo wild en verschrikkelijk als ze nooit deed. Was 't inbeelding van 'm ? Nee, neenet ! Hij had

't gevoeld als 'n slag uit 't duister op z'n snuit zonder dat ie de hand zag die 'm teisterde. —

Inééns voelde ie zich weer laf, kruiperig laf, klam in doodsnood. Felle angst beklauterde weer z'n strot, knelde zich vast om z'n krop, kneep en kneep, en z'n handen gloeiden als hield ie ze boven 'n komfoor. —

Gauw droeg ie z'n spullen weer naar den kelder terug, met 't nachtlampje in z'n bevende hand. Wurgender omklauwde 'm de angst in de starende stilte van 't huisje.

Van de straat verklonk nu en dan kermiskrijsch en vage zang die 'm sidderen deed. Z'n gedachten bangden dat ze 'm zouen komen halen. — Alsof ze alles nageteld hadden op de kermis en gezien dat ze dertien stuks misten, en dat God hem, hèm had aangewezen. —

Laf, kleintjes en kruiperig schokte ie òp van elk geruchtje en 't duifje had ie kunnen doodslaan om z'n lam gehuil, z'n dof gekoer.

Maar de stilte drukte op z'n keel. Telkens in 't stalduister, heel uit de groen-zwarte diepte, dacht ie tronies te zien van de lui die hij bestolen had. 't Was gekkigheid, 't kon niet, praatte ie zich zelf in, maar hij was d'r toch puur van stuur door. En telkens weer keek ie om, zag ie de schimmige gezichten loeren en grijnzen, en hoorde ie ze zacht onderdrukt schateren uit de staldiepte, en al maar kijken op z'n bibberende angsthanden.

Kleiner, al kleiner in z'n hoon voelde ie zich worden. Eerst had ie in overmoed z'n wijf willen ranselen.... Nou, nou was ie blij dat ze niet meer naar 'm keek. Langszamerhand durfde ie nergens meer heen zien, om de klamme stilte in huis; stilte die 'm deed rillen en huiveren van al stijgender angst. Soms trapte ie, in doodsnood zelf tegen de tafelpooten, om de vale drukkende zwijg te breken. Maar dan beefde ie weer van 't vertrillende gerucht, en gluurde naar z'n wijf of zij ook hèm bekeek.

Hij zweette, klam, bibberend, bevangen in 'n tergenden nood die 'm stikken deed. Met één sprong holde ie naar z'n bedstee.. 't Moest uit zijn... Maar 't duisterde weer zoo naar voor z'n

oogen.... Allemaal zwarte dingen zag ie op zich afspringen ; slangetjes en kriebelige wormpjes!

In dollen angst holde ie naar z'n wijf. Nou moest zij 'm beschermen. Zacht stootte hij haar op, wrong 'r de stinkende rokken los, en strompelde haar naar de bedstee. Hij hield 't zoo niet langer uit. Stikken, gillen zou ie van angst, gillend krijschen, door de heele buurt, dat hij de dief was, hij de dief, van de bollen, van àl de spullen, hij en niemand anders. —

Maar als z'n wijf nou maar in bed lag, zou hij, achter d'r rug zich kunnen verschuilen, zoo heelemaal gedekt door háár. — En sidderen kon ie van zich zelf als ie 'r aan dacht, dat ie 'r straks nog had willen ranselen, ranselen van lol en jubel, dat suffe stomme wijf, dat ie nou noodig had. —

Vrouw Hassel was in 'r afgezakte rokkenrommel voor 't bed gestrompeld, staar, suf, lippuffend. En Ouë Gerrit kwam, vlak àchter d'r stinkenden donkeren rug aansjokken in z'n onderbroek, dicht z'n oogen, z'n ooren met de beefhanden gedekt.

Angst verstòmde z'n spraak ; hij wou wàt zeggen, maar 'r verheeschte klankloos gestamel. Eindelijk, na uren van marteling viel hij in nachtmerrie-sluimer. —

Bang van z'n eigen eerste felheid en latere lafheid tegelijk, stond ie den volgenden morgen, gebroken òp. Dat satanisch uurtje doorspookte z'n brein nog lang. Lamgeslagen, overal pijnlijk, doolde ie rond op 't land, stom hier en daar wat plukkend van z'n boonen. —

II.

Den dag vóór dat kermis uit Wiereland verzonk in 'n hurrie van afbraak, vernevelde in nastank van baksel, kwam ouë Gerrit bleek-grauw van woede op de akkers, recht af op Dirk en Piet, tusschen de moffenboonen.

— Wie, beefde in toornige stikking z'n stem, wie hew d'r van jullie.. van main geld gapt ?.. wie ?.. hòho ! !

Hij stikte bijna van drift. Dirk keek òp naar den Ouë, uit

z'n knielhouding. Z'n kop en wit-blond haar, lichtte in zonnigheid en z'n koe-oogen lodderden verbaasd. —

— Mô je main ?

— Wie hep d'r vaiftig pop stole ! vaiftig pop ! hoho ! vaiftig pop ! ikke bin d'r daas van !.. ik sink !.. ik sink ! gàif t'rug ! t'rug ! main gèld ! t'rug, of ikke bin d'r in 'n moànd kepot ! diefetuig ! — Z'n gezicht stond nu gipsbleek ; z'n kaken sidderden, en z'n krommige rug bochelde gewrongen in smartelijken buk, verouêlijkt, gebroken. Er lag driftig geween in z'n schreeuwstem, en z'n oogen huilden. Ze hadden 't samen gedaan, Dirk en Piet, om 't wat ruimer te hebben, tot 't laatst toe, voor de meiden, en om niet kleiner te zijn dan de gullere maar rijkere neefs. — Ze voelden hun schuld wel, maar toch verwachtten ze niet veel praatjes van den Ouë. —

— Wâ mot dâ skraiwe ! lief je je bek te houê ? of da pakt aêr skeef uit ! dreigde Dirk, wai moste je loodpot anspreke.. omdâ je nooit meer aa's twee kwartjes sakduut gaift !..

— Twee kwartjes ?.. hoho ! en wa jullie main d'r bestaile van de Markt.. en je suip.. en je koartspul !

— Is da skraiwe, raasde Piet, is d'r puur of d'r moord lait op de ruimte ! nog ééne segsel.. enne wai smakke de boel veur de waireld ! Hai jai nooit nie 'n duitje ganneft aas knoap hee ? Stom, afgebluft bleef ie voor zich uitstaren ouë Gerrit, stom over zulke gewetens. Dat waren nou z'n eigen jongens.

Hij huilde, snikte stil van woede en benauwing. En vloeken, vloeken wou ie de kermis, die de kerels zoo liederlijk achteròp zette in 't werk. Want ze hurkten voor dood tusschen de paadjes. En nou, met hartbonzenden schrik had ie hun diefstal bemerkt. Hoe moest ie dàt bijleggen ? Z'n land, z'n pacht, z'n hypotheek, z'n oue schuld ? Dat was nou net z'n geld voor 'n gedeelte hooi waar ie al 'n maand telaat mee was. Al dringender en brutaler had de notaris 'm gemaand en gezegd dat ie niet langer wachten kòn op z'n geld, omdat ie al zooveel achter was. —

En nou weer dàt hypotheekie van dokter Troost.. en de rente van z'n eigen land, dat toch al lang niet meer van hèm was, omdat ie z'n tweede hypotheek al met de jaren opge-

vreten had... Hij zou d'r vast dol worden op die manier. —

De kerels begapten 'm; de boonen stonden laat, de boonen die 'm alles moesten goed maken over dit jaar. — En de kerels geradbraakt. Nou had ie 'r nog bij gehoord dat de kerels iederen avond met de Grintjes hadden gescharreld. Als Dirk bij Geert of Trijn nou eens 'n kind had verwekt! Dan lag hij voor de wereld! Dan ging ie trouwen, bleef hij d'r alleen met Piet, die ook z'n meid fastoenneerde. En van Guurt hoorde ie ook gekke dingen; dat ze zwanger sat van soo'n bleek skreteriemannetje.. 't Most maar gaan hoe 't wou!

Want nou barstte z'n heele rommel uit mêkaar. Zijn baaszijn; 'n stuk rechts van den grond voor die, 'n stuk links voor die, àls ie z'n lap houen mocht, — en dan hij, met 't stankwijf in 'n hoek van 't huis getrapt.

Banger begon 't weer in 'm te woelen. Kon hij hen uitschelden, over 't gappen, als hij zelf gapte? Z'n taaie energie, om zelf baas te blijven zoolang ie leefde, al was 't maar alleen voor de wereld, begon weer te zakken, te verslappen. Hij most maar de heele boel laten waaien, zoo als 't gaan wou. Hij zou toch z'n spullen wel houên; 'n arme donder was ie altijd geweest, al schatten ze 'm voor vol.

Z'n genot, z'n zaligheid kon niemand 'm bestelen. En als 't dan November op betalen kwam, en de boonen gingen goed, zou ie zich misschien nog wel redden, uit z'n andere mikmak. —

.... Hoho, sou die vast nie meer s'n kop van braike.. hai had d'r s'n aige pelsier.. sain aige koorakter.. hoho!.. vier en vaif en nie g'nog! en dâ waa's gain duufel die 't sàin f'rtuike kon. —

NEGENDE HOOFDSTUK.

Eind-Augustus stonden 't snij- en sperziegewas, pracht-hoog in bloei. — Ze hadden al berekend de tuinders, dat er duurte in de boonen schoot, met de schrale zon en gurigheid. Dat was d'r eerst met snijboon, negentig cent de duizend voor fabriek ; de sperzie, vijfentwintig, en nou zou 't temet twee pop voor snij-, en negentig cent voor 't spersiegoed worden. —

— Daa's suinige Job !.. schreeuwden ze elkaar toe, van de paden. — Uit alle hoeken, werd spannend-angstig de pluk gewacht als laatste uitstuiping van zomerzwoeg. Ze plukten nog wat vruchten, her en der, maar 't was spelen. —

Ouë Gerrit zat iederen dag zelf in z'n boonelaantjes geknield, op de onderste ranken te zoeken, dat ie 'r van trilde in z'n knieën, en de kerels spottend schreeuwden :

— Ouë, je baift aa's 'n kikker op 'n kluitje.. la stoan dâ werrekie !

Pracht-hoog in groen-goud, poortig diep, zonnesprankelend beflonkerd en vurig beketst, stonden de boonlaantjes, koepelig dichtgegroeid op de latten en hooge rijzen. —

Honderd schepsels had ie geplukt, ouë Gerrit.

— Suinigies, suinigies, bromde ie, most tûg gauwerst gonge in dâ weer ! — Stram van 't bukken kromde ie overeind, kreunend van voetpijn. Zoo in buk, kerfde 'm z'n klomprand vlak in de wreef, scherpe rooie gleuf snijdend in 't heete vleesch. Hij gromde maar ouë Gerrit, onrustig, dat alles zoo laat kwam. — Aa's de bofeste boel nou moar vrucht sette ; die gaf tug 't maist. Dan gong alles nog wèl.... bromde ie. —

Dirk was aan 't sla-steken, nateelt, bij 'n hoekje vrucht-

boomen, en Piet droeg de manden uit. Met z'n honderd schepseltjes sjokte de Ouë op z'n jongens áán.

— Tug goed hoho! dâ d'r waa't in ankomst is hee? hoho! Kaik main rais mit natte beene stoan? Eenmoal andermoal.. dâ hep je nou van die laileke spruitkool.. huhu! nou is 't weer t'met droog aa's 'n hart! en sullie binne d'r saiknat!.. wa daa't g'was tug an sain woàter komp hee?.. enn 'n proes da je d'r hep!.. je ken d'r vast nie tussche harreke!

— Daa's nou sòò sait, norschte Piet, wa mô je mi die spruitkool tussche je boone?!

— Reuk jai da feuruit.... vier en vaif....

— Reuke? wa reuke? blaift tog àl je woater opstoan? da weut jai krek aa's wai, moar je wou d'r weer suinigies anlegge hee?

— Daa's weer wat aêrs! knorde Ouë, wel voelend dat ie niet had moeten klagen... Veur wat had ie soo stom weust.. waas doar nou ruimte?.. de snaiboone op vier, en de spersies op vaif voet! kon op 't pad ommers niks tussche!

Tegen 't allerlaatst van de maand was 't weer plots gedraaid. Winderige blaas guurde over de akkers. Zware zilv'ren wolksteden dreven áán, als lichtende vestingen en grillige bastions, overgierd in regenwaalte, bangen hemeldruisch en klettering van sneeuwig hagelblank. Angstig gekijk naar de luchten was overal op de akkers; naar den zwaren hang en roetige wolkduisteringen, die vervalend-somber over de velden dreven, opgejaagd in windhoozen. —

Ouë Gerrit was niet meer te houën. Laan in, laan uit z'n boonen liep ie al z'n akkers af, van vijf uren in den morgen. In siddering zag ie de zon wegblijven, den wind opsteken, en onweerigen bliksem dag en avond over de velden flitsen. Hij at en dronk niet, stáárde maar met bleek-bang gezicht naar de lucht, benauwende woordjes vermummelend.

De jongens kropten zomerandijvie open, sloegen ze als pauken op elkaar schoon, slobberden ze in 't water, de geel-weeke omkranste prachtharten. Maar ouë Gerrit zag niets dan de

grauwe bastions, de geel-roetige lucht ; hoorde donder om 'm heenratelen, liep doorzògen in den regen en hagel, in dolle oproerige vloek-bange spanning, wat dat worden moest met z'n boonen. —

Op den laatsten dag van Augustus, tegen den middag, in zwoelerige stormigheid, stond ouë Gerrit, vaalbleek, baardtrekkend, versteld en kromgerugd van angst, op z'n akkers, mummelend in brommige oproerigheid tegen àllen.... wat dat nou worden moest met z'n oogst. —

Langzaam was 'n droge dorre zomerstorm komen opgieren, zooals ie die wel meer had gezien ; hoozen die 'm stil maakten van hevige vrees. Rondom de groote lanen, loei-druischten de boomen als werd de aarde zwart-hoog overgolfd van aanbruisende, suisend-kokende zee-zwalpende branding. —

Geraas van orkaan bulder-loeide al sterker over de akkers, en de lucht plots stond laag, roetig-geel, onweer-bang. — En telkens vuiler geel doorzwamde den hemel, als vitriool dat kookte en schuim-ziedde in 't ruim. — De boomen en 't gewas groenden valsch-hèl onder de eindloos roet-gele lucht, en vreemde grondsidder van aanrollend onweer beefde door 't land. Van de hemelhoeken uit, naar geel-duister zwerk dreven òp, reuzige wolk-katafalken, overeind gestapeld als stille omfloerste rouwgebouwen. Angstige drooge loei goot warrel en stofkolking uit de lanen àchter de hagen op 't land, en als levende cykloon stormden de zandhoozen zwirrelend heet, in razenden loei gloeiend over 't gewas. —

Plots in zondvloedschen raas stortte regen neer ; wilde overstroomende regen, gierende druisch, woest-donderend van kook en kletter. Wilde razernij van stormrukken bulderde mee over 't land, hoosde en rende tusschen 't gewas.

Ouë Gerrit stond midden in. De kerels, Dirk en Piet, en 'n paar losse werkers, waren in 't schuilhok gevlucht. Maar hij liep als 'n dolle op de akkers, omstormd door hagelende vlaagbuien, die 'm striemden, half vernielden, z'n oogen dichtkeiden, z'n gezicht bombardeerden en z'n plunje doorweekten en fladderig havenden. — Maar vóórt wou ie, in doodsnood geslagen, geteis-

terd, tùsschen de laantjes, waar de storm in razernij alles stuk-mokerde, knakte en versplinterde; waar oproer-tumult doorheen gierde, in uitstortende woeste vlaag op vlaag.

Ze schreeuwden 'm toe, van 't hok, uit 't erf, dat ie zich bergen zou. Van allen kant op de akkers rondom, zag ie de mannen vluchten in dollen loop. De bliksem zeiste blauw-roode vlammen om 'm heen. Donder doorroffelde den hemel ratelhelsch, als stortten 'r rotssteden in, bazaltblokkig, in daverend tuimelgerucht van donderende treinen, op elkander inbotsend, onder welvende hemelkap. Boven de akkers, in de lucht, rumoerde zwarte worstel van titanen uit, achter de zwirrelende regenvaalte en sneeuwende hageling. Dun schrik-geschrei van ènkele stemmen op de laner klonk na, en vluchtende donkere gestalten holden over den wèg, in bangen haast, als èven windhoos neerlag. — In rauwe razernij waggelde ouë Gerrit op z'n land, al sterker omdonderd van windhoozen. Telkens werd ie teruggezogen door windrukken, die vernielend om 'm neerraasden, z'n kiel van 't lijf fladderde in scheurende ritsen; stond ie blind geslagen, schreiend-vloekend te tasten in den natten walm van hagelwit en regenstorm. —

Lager, lager, in geel-roetig schuim gromde de lucht, wijd, en over heel 't laat-zomergroèn kolkte een woest-sneeuwige warrel van blanken hagel, een raasbui tusschen valen regen zigzaggend, dwars stroomend over 't land. — In de lucht, onder de boomen zeiste de bliksem. Bang-bijbelsch-rumoer, sloeg als 'n stedevernieling en godstoorn over 't land. Bazuinig geschal en geloei verklonk dóór ratel-hevigen onweerdreun heen. Dreunende gongs zongen donkere melodie achter den roffel der slagen, en paukende helleraas overbruiste de akkers bij elken nieuwen slag van zeisend blauw-rood gebliksem. En door de luchten vluchtten, in zwaaienden, gang de vuil-gele roetwolken als donk're karossen woest en vernielend.

Ouë Gerrit huilde, snikte, rochelde van angst, ontzetting en drift. Den bliksem zàg ie, 't onweer hoòrde ie niet meer. — Alleen bestaarde ie z'n boonen, z'n bòònen, daar nou in de

paden neergehamerd, in kraak en ruk, kris-kas voor de wereld, zóó dat ie 'r zelf geen voet meer tusschen kon dringen. — In geweldige uitstorting van woede en angst, mokerde ie z'n vuisten naar den hemel, vervloekte God, den Heere Jesus, dat ze z'n oogst vernielen lieten; in dollen krijsch, zijn stemmewanhoop verloren en verwaaiend achter regenkletter en stormrukken.

Geen pad was meer te zien, tusschen de boonen. In één uur had de storm in zoo hevige verwoesting rondgemokerd dat de akkers onkenbaar verwoest droefden. — De knoestige rijzen en latten lagen geveld, gebroken, doorknakt, de hooge bloeipracht-boonen afgerukt en dóórscheurd, de ranken vol jonge vrucht, steuneloos doorstrengeld, 't sap sipperend uit de wonden, kris en kras dooréén. Ingepiekt, gewond, afgenageld en geschonden in hun stronkige stevigheid, splinterden de rijzen op de paden, als slagveldwarrel waar regen dampend over heen grauwde. — Al 't gewas rondom lag vernield.

Ouë Gerrit doorzopen als 'n druipende schooier, z'n baard en lokken omzogen en harig-vastgeplakt op z'n groengrauw bleeke kop, was na krankzinnige uitrazing, en vloek tegen God, sidderend stil en bochelend-gekromd tegen stormhoozen in, z'n huis ingestapt. Z'n oogen keken niet meer. Er zat staar in z'n kijk van 'n gek die rondliep met wraak en manie, koeling zoekend overal waar 't op kon.

Twee uur had de verwoesting aangehouden. Toen was orkaan uitgeraasd, en stille ruischregen alleen zong nog nà uit de stil grauwe lucht, laag over de akkers, in paarsen streepnevel eindloos vèr, zangerig-stil van ruisch alom! De weggerukte hagen en struiken openden 't land met vreemde vergezichten, onkenbaar geschonden. Angstige stilte van hevige ontsteltenis ging er over Wierelandsche werkgroepen. Niemand van de tuinders die durfde zien, zièn de volle schade van 't dolle weer. — Na dagen pas kropen ze bijéén, de kerels.

Op hun koppen vrat vloek-razernij in, grimmige verbittering. Met ontsteltenis-stemmen jammerden ze òp, vroegen ze elkaar wat bij die, en bij diè, de „boonenstorm" had uitgewerkt. Eén, in beschutten hoek, leek er wat beter afgekomen dan de ander,

maar bij de meesten was er verlies van miljoenen boonen, 'n oogstvernieling die de naakte, zorg-zware pachtertjes inéén tot bedelaars maakte. Want niets werd vergoed, niets was verzekerd van hun waar.

Als 'n rouw, ging er stomme ontzetting en stil geween over 't land. Honderden arme kerels, met alleen pacht van brok grond, stonden geschonden; wisten niet meer wàt ze waren: bedelaars of baasjes, pachters of wanbetalers. Ze zagen zich al in November van 't land gewezen, omdat ze geen geld genoeg voor den landheer hadden. —

Na dagen nog, geweldig in grauw-triesten regenafdruip, lagen de akkers, in slagveldvernieling van gewas. — Over elkaar heen, één strubbel en splintering van hout, afgerukt verminkt groen, half al aan 't verrotten in de nattige brei en spoeling. —

De boonkoppen slierden als leeggevreten door kraaien, uitgescheurd vlechtwerk, tusschen de splinters van de rottende knubbels. De late kapucijnders hurkten plat en dwarsgetrapt voor den grond, in vollen bloei geradbraakt. En onafzienbare rijen, snijboonen en sperzie lagen gestreken als 'n vies groen-zwarte modderzooi, kris-kras dooréén. Rondom, in 't morsige gras splinterden de gebroken frambozestruiken en besseboompjes, in klonterigen warrel, geknakt, met angstigen krampweerstand van gekneusde takken, groezelig verrottend, als doorbarsten nattig hout.

Na den eersten ontzettenden aanval van angst en drift, terwijl de bui boven z'n hoofd uitraasde, — en hij als 'n gekke mandril, holde, griende, vuistbalde tegen God; vuistmokerde tegen alles, inéénkromp van waanzinnig schreiend-amechtig verzet, voelend de vernieling van z'n boonen als 'n uitrukking van zijn ledematen, scheuren en hakken in zijn eigen levend vleesch, — was ie, nà nog ééne opbruising teruggevallen in nerveuze spraakloosheid. — Binnenshuis had ie eerst z'n vrouw dwars in 't gezicht gemept, Guurt gevloekt en gescholden dat ze zwanger was van 'n vuilen vent, en woest-schreiend op de kerels neergesmakt, dat zij de schuld waren van alles. Zij hadden 'm bestolen, en zij hadden dien luizigen Kees en Ant, twee kruisen, twee ongelukkigen in z'n mikken gehaald. Maar de kerels

lieten zich niet lang verbluffen. Met 'n paar hevige opstoppers tegen z'n maag en z'n neus, strompelde ouë Gerrit achteruit, bleef ie stom, starend-stom, neergesmakt in den leegen stal. Niks zei ie meer, niks, dagen achtereen geen woord. Alleen bromde ie wat, z'n groenzuur kindergezicht zenuwdoorschokt van rare wilde trekken, als 'n op zelfmoord peinzende gek, mummelend en baardtrekkend.

— Rooit noa niks, rooit noa niks! moàkt màin niks.. hep d'r main aige! gromde hij.

De jongens werkten weer op 't land, poogden de neergestorte weggebroken ranken overeind te binden. —

Ouë Gerrit keek 'r naar, in waanzinnige mijmer-kalmte, mummelend wat woorden, zonder zin. —

Dirk rukte de geknakte latten en rijzen uit den grond, trapte rondom den modderboel weg, stootte nieuwe stronken in de aarde, bond 't gewonde goed, dat nog èven leefde, met touw en teenen òp. — Piet hielp mee, vloekend op de vernieling, driftig rondloopend in lust tot drinken, baldadigheid en bakkeleien. —

De zon was na storm-grauw en regen weer schaterend doorgestraald. De hemel blauwde en glansde prachtklaar, en in den lichtenden fijn geurenden Septemberdag jubelden de glanzen, stroomde zomerhitte langs de akkers; als proestte de zon om demonenhumor en verwoesting van den wind. —

In Wiereland was alleen gesprek over den „boonenstorm". — Er werd gestemmeschreid door woeste stoere kerels, die in twintig en dertig jaar geen traan gelaten hadden; kerels die nù in één voor den grond lagen, niet meer wisten, waàrmee hun jaar te redden. Natuurlijk voelden ze, dat notaris en landheer ze zouden beklagen, wel geduld wilden hebben met betaling, maar geen cent tegemoetkoming in verlies aanbrengen zouden. — De weinige bazen met eigen land, bracht 't jaren achterop, de kleine pachters waren in één geknakt, konden den bedel òp naar werk. Want duizenden guldens waren er weggespoeld in die teelt, geld waar op gerekend werd. —

Elk jaar was er gevaar voor hun oogst, elk jaar bracht ang-

sten voor 't weer ; maar nooit nog was een zóó felle teistering, zoo vernielend, over prachtbloei van boonen heengegierd. — Ze schreiden de kerels, schreiden bij 't zien van hun gehavende rommelzooi, ze konden er niet van slapen, niet van eten. En ze praatten maar door, over zóó nooit geziene vernieling, alsof ze dàt verlichtte. Ouë Gerrit werd beklaagd, zonder dat ie zelf 'n stom woord zei. Hij leefde nog in 'n stille, z'n eigen rust wegvretende woede-krizis, 'n stille inwendige bloeding van wraak. Ze hadden gedacht dat ie stapelgek zou worden ; tòt Dirk en Piet, op den derden dag, bij hun overeind-zetten, van den gebroken rommel, den Ouë zagen uitbarsten in grien. — Vier millioen boonen had ie moèten leveren, voor de fabriek. Nou kon ie, met groote moeite, er misschien 'n paar honderd duizend halen.

Er schoot schriklijke duurte in 't gewas, maar 't gaf niets, redde weinig. — Dubbele hulpkrachten waren weer noodig bij 't overeindscharrelen, zoodat Kees geroepen werd door de kerels, zonder dat Ouë Gerrit 'n woord verzet had en z'n bijgeloof niet eens meer òpleefde. —

In Ouë Gerrit lag angst te ontbinden. Hij wist zelf niet meer goed, wàt te denken, wàt te doen. Natuurlijk begreep ie, dat ie nou voor goed geknakt was, dat ie naar den notaris moest, vragen om uitstel voor alles. — Hij voelde iets heel bangs op 'm drukken, iets ergs dat gebeuren moèst. — Natuurlijk begreep ie, dat ie van z'n land afgekieperd werd, z'n zoons als knechten bij 'n baasje heenkomen zoeken gingen, hij 'n krotje moest opsnorren voor z'n wijf en Guurt. Dat ie dan te rekenen had op steun van de jongens, en hij, dóódarm, — bij de Bekkema's — zooals hij de nieuwelui óók bleef noemen — z'n paar centen als tuinman per maand bijverdiende ! Nou was 'r 'n tekort, dat ie in geen tien, geen twintig jaar meer kòn bijspijkeren. — Van z'n boonen zoo goed als niets meer. Zijn appelen en peren afgewaaid, leeggestormd, geen cent. Zijn moffengoed, z'n andijvie, zijn koolen, alles vernield, vernield. Kon ie maar weer wat huilen, zou ie wel bedaren. 't Was alles weer zoo donker, zoo zwart voor z'n oogen. Maar 't propte vast in 'm,

smoorvast in z'n strot, en heet zat onbestemde angst daar als 'n zweer te gloeien. Dat geklieter en geklaag om 'm heen, gaf 'm geen luis. Hij had 't wel gevoeld. Dat môst komme ! dat môst komme ! En als ze 'm nou bij den notaris nog gingen donderen, zou die d'r geen hand meer uitsteken. Most 'r maar van draaien wat 't wou. Maar 't most komme. Zat 'm de heele zomer al in z'n buik, die angst en schrikkelijke benauwing.

Dagen later had ie gehuild, gesnikt, was 'r daarna gemoedelijke rust in 'm gezakt. Met heete blijdschap dacht ie aan z'n spullen. Nou alles toch zoo geloopen was, voelde ie 'n fatale kalmte, 'n zalig-gelukkig gevoel, dat hij die spullen had, buiten storm en onweer en boonen en notaris, en buiten geklieter van menschen. Achter z'n telkens weer opschokken van hoop en smart, prentte ie zich in, voelde ie diep, dat ie toch alleen leefde voor dàt genot, 't eenige zalige in z'n leven. Wat kon hem de boonen schelen, en de centen, en de notaris ? Hij zou d'r heengaan. —

Goed ! En als 't te bar wier, zou ie opbreken. Als hij z'n prächt spullen maar had en houên kòn. — En als ie d'r eenmaal afgekieperd was, z'n hypotheekrente toch niet betalen kon, en niets anders ook, had ie ook geen gemier meer an z'n kop. En nou de kerels als knechten ! —

.. Hoho.... da sal d'r hullie 't land injoage ! Moar dâ kon d'r sain ook nie skele.... Hij had 't dan stilletjes en rustig, kòn gappen wat ie wou. Al meer zalig genot, geen zorg meer voor pacht, hooi, koeien, hypotheek, en de heele santekraam niet. Laat ze d'r nou maar zeggen, dat ie straatarm was. Ze beklaagden 'm bitter. Dat verging nog beter dan ie gedacht had. Nou most ie d'r rondkomme van 'n paar gulden per week.... Z'n wijf ging er toch wel gauw van door. Die stonk en stotterde iederen dag erger ; van onder al half lijk.... hoho ! da gong goed ! da gong prêchtig ! En nou sou die notoaris spreke.. want aa's de jònges gain aige lappie pachte konne en sain d'r uit trapte, sat ie lailik vast !

Zoo draaiden en drentelden de gedachten in Ouë Gerrit rond, voor ie op stap ging naar notaris Beemstra. Maar 't moèst, en

de dag daarop stond ie al voor 't kantoor. Even beefde angst in 'm op, over 't goud potlood dat ie destijds zoo netjes van 'm gepikt had. Maar dat gevoel zakte weer. De kerel had nooit iets gemerkt. De klerken hadden 'm achter 't hekje geroepen en bij den notaris aangediend. De grijze familjare man, die dolgraag voor aristokraat doorging, begon, toen de klerk wegstapte, heel joviaal.

— Wèl Hassel, wat had je ?

De vraag ontshutste ouë Gerrit zóó, dat ie sip voor zich bleef kijken. Wa nou ? Zou die vent niet snappen waarvoor ie kwam ; waar de heele plaats vol was van zijn ongeluk met den boonenstorm ?

Hij stamelde :

— Jai menair de netoaris ! 't is... sien u !.. van dit en van dat ! hoho ! de boonestòrm !

— Hèb ik 't niet gedacht ! schaterde ironisch notaris Beemstra plots, dat ouë Gerrit de woorden op de lippen terugbeefden, — heb ik 't niet gedacht ! de boònestorm, de bòònestorm. Ik hoor van niets anders. — Verduiveld 't wordt 'n nachtmerrie ! Boonestorm hier, boonestorm daàr ! — 't Is om gek te worden. Intusschen wordt daar nu alles opgesmeten. Maar ik láát me niet bedotten.

Ouë Gerrit voelde zich nijdig worden en bang tegelijk. Op zoo'n ontvangst had ie toch heelemaal niet gerekend. Nijdig, omdat de notaris niet scheen te begrijpen, hoe 'n vreeselijke ernst 't hier was ; en bàng, omdat ie, bij 't begin al, zoo weinig inschikkelijkheid toonde. Hoe nou den rommel uit te leggen ? Hoe nou ? Maar notaris stond driftig òp, stapte heen en weer en dreigde luid met z'n zware aristokratenstem :

— Hoor eens Hassel.... ik wéét wat je zeggen wilt, alles !.. Dàt je geen geld hebt om je pacht te betalen, voor de Beek, voor....

— Enne.. veur de hypotheek nie.... enne 't losgeld nie !

— Wat ? schreeuwde de notaris, wàt ? dan is 't spele met vuur, vader !.. Ik krijg nu al vier termijnen, dat màg, màg ik niet langer zoo laten, dat kàn, kàn ik niet langer voorschieten.

Hassel ! nog tot November hèb je, en vervloekt ! is 't 'r dàn niet, dan gaat je boel onherroepelijk an de paal, onherroepelijk !

Deur kraakte open achter notaris, en bediende kwam vragen of notaris wel wist dat 'r vergadering was, en dat de burgemeester al wachtte. En driftig barstte Beemstra uit :

— Dat heb je nou met àl die kommissies.. wacht ! Is de burgemeester in de salon ?.. Ja.. donders.. wacht ! laat de burgemeester maar hier.... Ja Hassel, dat gààt niet.. ik moèt hier vergaderen.. je moet maar doen of er niemand van de heere is.. bovendien.. zijn 't allemaal krediteuren van je.. En ik heb.. werkelijk.... weinig tijd. Notaris draaide zich naar de deur..

— Hazoo, komt u in, burgemeester ! ik heb hier weer 'n slachtoffer van de bôonestorm bij mij.. ze schieten uit de grond als paddestoelen. Haha ! lachte ironisch notaris Beemstra, in glimlach burgervader de hand drukkend en op 'n grooten stoel neerdrukkend.

— Hm ! de heeren zijn er nog niet ! vroeg strak-zelfbewust burgervader.

Vluchtig gestap in de gang klonk. — 'n Deur zwaaide joviaal open en recht op den notaris aan, stapte dokter Troost, zwager Stramme en Dr. Beemstra, zoon van notaris. —

Hij vond 't wel leuk notaris, dat de heeren er bij waren, voelde zich ook sterker tegen den pummel, die wel eens brutaal uit den hoek kon schieten. —

— Heeren, neemt plaats, hee zeg Henri ! 'n bizonder geval, waar ook jullie min of meer bij geïnteresseerd bent. — Hassel hier, slachtoffer van den boonestorm natuurlijk, kan z'n hypotheek wéér niet betalen. —

De heeren lachten kiespijnzurig. Stramme monsterde ouë Gerrit, die nog krommig-onderdanig vóór z'n stoel stond. De kassier wou wel 'n grap zeggen op mooie Guurt, maar ouë Gerrit trok zóó 'n bedrukt gezicht, bleek-beverig, dat ie niet durfde.

— Ga zitten Hassel, joviaalde notaris weer. —

Gerrit schoof op puntje van den stoel, zacht bedeesd alsof ie eieren op de zitting kneuzen zou. —

— Aa's de haire, aa's de haire ! stotterde ouë Gerrit.

— De heere wille, dat je November met je duiten komt, vader Hassel, anders niet, viel Stramme de kassier in, lachend alsof ie 'n snedigheid gezegd had. — Ik geloof dat de notaris al bij veel te veel zaken is bijgesprongen.. maar niet waar ? dan moet 'r ook naar gehandeld worden.

Dr. Troost schudde gewichtig z'n hoofd. Z'n wit vest blankte hel onder z'n zwart jacket uit. Loenschig kippigden z'n oogen op Hassel, en zwaar donderde z'n stem.

— Heb ik 't je niet gezegd, dat je je worp op de aarbei moest gooie, haha ! nou zit je an de grond, knap gedaan ! C'est de la blague ! mon-cher ! nou zit je in je gat geknepen ! C'est de la plesenterie ! En kom je nou klementie smeken ? Als ik notaris was....

Plots zei Beemstra 'm iets in 't oor, en — Troost lispte 't over aan Stramme. — Dokter Beemstra praatte gemoedelijk met burgervader. Gegrinnik hinnikte er tusschen de heeren, ingesmoord-leukies, en toen, met wat vertoon van deemoed op z'n gezicht, zich krabbend in 't grijze haar, begon deftigheidsstem van Beemstra weer :

— Hoor eens Hassel ! je bent nu ruim dertig jaar lang rente schuldig van los geld dat ik je welwillend geleend heb. .. Je bent al je grondbelasting achter uit.. waarvan ik je voorschot gaf ; je bent vier termijnen hypotheekrente achter. Drie keer heb je onder groote pressie angezuiverd, anders had 't zeven geweest ! Dan ben je van vier jaar rijzen en hooi achter.. Je hypotheekrente gaat mij in zooverre an, dat de voorschieter mijn zwager Stramme is, en die draagt 't mij op. Je bent achter, 'n verschil van twee koebeesten, zelfs nog een postje van voor vier jaar ! Dan heb je nog vier bunders pacht te betalen.. 'n bunder van aardappelen bij de Beek van voor vier jaar ! en 'n tien aggelen bij 't Duin ! En dit jaar, dit jaar ! kom je misschien met de helft anzetten ! Nee, werkelijk.. Zie, alles staat hier geboekt !.. da gaat niet langer.... Alleen maar met los geld en rente krijg ik al 'n heele som !.. je zult..

— Moàr.. moar stotterde Hassel, midden in, met bang-bleek

gezicht achteruitschuivend op z'n stoel.. en drift-kreukelend z'n groen petje.

— Nee, wacht even, aanstonds kun je 'r tegen in brengen wat je wilt, deftigde de notaris, vóór ouë Gerrit staand, rechtop, in requisitoir-houding, — ik zeg maar, dat ik geduld met je gehad heb, en nòg.. nòg.. de heeren zullen straks.. Maar wacht, wat heb je tègen mijn opsomming ?

— Nee moar ?....

— Wat nou ? huspot, schaterde Troost, als 't toch zoo is, mille de tonnerre ! jullie werkvolk bent te beroerd om gekraakt te worde.. Mijn zoon heeft gelijk ! haha ! dat zwakke goed ! dat geen rede van bestaan heeft moet weg ! dat zwakke gebroed dient tot niets ! Had mijn raad opgevolgd, en mijn grond gekocht, destijds, en nou stik je in schuld....

— Ja kijk, Troost ! ik wou eerst met hèm afhandelen ?

— Dus je stemt in, spotte Stramme, niet waar ?

— Hoe zou 't ook anders, 't boek spreekt beter dan wij ?.. en zeg mij nu eens, hier onder de heeren kan je vrij uit spreken, zonder dat je je hoeft te geneeren, zeg eens, hoeveel denk je dit jaar te kort te hebben ?

— Je.... moàr.... de.. de boonestorm !

— Haha, schaterde Troost.. drie dakpannen zijn van mijn huis gewaaid.. ben ook 'n slachtoffer !.. en twee ruiten kràk door midden, haha !

— Laat die boonestorm nou rusten.... ik heb 'n honderd lui, al zoowat bijgesprongen.. ze uitstel verleend.. maar dat raakt de zaak niet, is zóó erg niet althans... Voet-bij-stuk, dùs ?....

— Ja.... moar, de boonestorm, hep main.... hep main d'r puur stroatarm moakt ! driftte nu vuurrood van woede, ouë Gerrit uit. Ik had 'r dî jòar t'met net komme kenne ! en nou he'k 'n poar duusend gulde skade.. hoho ! daa't is gain snoepduut hee ?.. dâ skol d'r gain slok op 'n borrel hee ?

Giftig-snel broddelde ie z'n tegenspraak af, op 'n hatelijken toon die den notaris kregelde.

— Best best.. maar !

— Nèe niè bèstig ! nie bèstig ! 't Is puur om te griene.. om te griene ! aa's je je heule laife tug fesoenlik weust bin ! en dá' niemoant nie dà op je weut te f'rhoàle.. en aa's je poert.. en poert ! van den ochtut tut den oafud.. en je tolt in je aige van de sorrige.. en je valt dan tug in de lus !.. da set d'r vast gain sooie an de daik hee ?.. daa't is om te griene.. daa's gain vetje ! eenmoal andermoal ! dan weê je nie woàr je hain mot ! daa's veertig joar ploeter !.... Nou soekt d'r 't weer kapsies.. en kwait bi-je ! kwait !

Ouë Gerrit's stem huilde van zelfontroering. En toch was ie woest op de grinnekende heeren, die hem maar in 'n kringetje beloeren bleven. — En die stomme burgemeester zei maar niks, keek maar minachtend op 'm neer. Nou keken de heeren allemaal even sip om z'n uitval. Alleen notaris was er beu van en Dr. Troost bulderde :

— Die er meelij met jullie volk heeft is zelf voor de haaiê.. c'est de la blague ! je hebt je waar gehad, dus je moèt betalen.. dat is wet, en wet is recht ! mijn zoon zegt terecht.. dat jullie 'n slavenmoraal hebt.. en..

— Kijk eens Hassel, goeiigde weer notaris, ik heb waarachtig geen plezier om voor joù te betalen. Ik sta voor mijn principalen verantwoordelijk. — Er is 'n grens ! Jij.... jij begrijpt dat verward.. Jij nièt betalen, en ik wèl betalen. Waar zou dat heen ? Er is 'n prachtig aardbeijaar geweest !

— En de boonestorm, de boonestòrm, giftte ouë Gerrit knorrig, dá' swaig meneer de netoàris moar van..en heul Wiereland is d'r daas deur !

— Er zijn heele moestuinen omgelegd, vervloekt, schoot hatelijk-bulderend Dr. Troost er tusschen, geen kracht meer in de boonen, je zoudt ze....

— Gelukkig, dat je nog 'n appelje in je broeikast hebt, voor de dorst, lachte Stramme, en mee lachte fijntjes Dr. Beemstra. —

— Kijk Hassel, goeiigde de notaris weer, 't is mij heusch niet om je val te doen, maar ik moet verantwoord zijn. Als ik nog meer van die klanten had, zou ik zelf op de valreep staan.. kijk nu....

— Moar main fésoèn ! màin fesoèn, huilde de Ouë in zelfopwinding.

— Je fatsoen, dat weten we allen, is onaantastbaar ! je hebt je altijd als 'n brave kerel gedragen. Ieder heeft met je te doen. Maar jij bent niet meer wat je was. Je kunt geen toezicht meer houên op je zoons,.. en die zou ik voor al 't geld van de wereld niet willen hebben, hoe zuinig ik ook op mijn klantjes ben.. en de armsten onder jelui steun !.. Maar dat zijn hassebassen, geen land mee te bezeilen. Als jij niet altijd zoo fatsoenlijk was gebleven, zou ik je ook nooit zóó lang gekrediteerd hebben, maar je was netjes, geen zuiper, beleefd, stil... maar nou wor je oud....

— Moar main fesoèn.. main fesoèn, bibberde mondzenuwend met òpschokkende huilstem ouë Gerrit, — ikke sit hier àl fairtig joar t'met. —

— Best man, maar je moet kunnen betalen.. ik heb je destijds 'n drieduuzend vijfhonderd hypotheek gegeven op je brokje grond... Dat is nou 'n heelen tijd geleden... je grond is er niet slechter op geworden, dat zal ik niet zeggen.. je hebt je rente, altoos moeilijk, maar toch betaald,.. en jij hadt je grond vrij.. Toen heb je bij meneer Stramme 'n tweede hypotheek genomen, nog eens van duizend pop... 'n slecht jaar, leelijke oogst.... tegenvallers hier,.. tegenvallers daar..twee koeien dood, nou.. nou.. zat je.. zat je an de grond.. en....

— Moar ieders tuinder weut tug wá' sain boel woardig is hee ? hoho ! uwes wist wèl wa je déê hee ?.. stotterde woedend ouë Gerrit bleekig van drift, — main grond is d'r nou miskien 't dubbele woardig....

— Soo, nijdigde nù Beemstra stroef, weet iedere tuinder dat, maar weet iedereen dan wàt ik bovendien van joù nog.. te vòrderen heb ?.. Nou kerel maak je me boos !.. Nog brutaal op den koop toe. Als jou rommel bij elkaar door de heeren taxateurs op zeven à acht duizend gulden geschat is,.. mag 't veel zijn. En tel eens òp wat ik van jou.... te.. vorderen heb... met alle onkosten daaraan vast ? Wat drommel wou jij nog spreken !

— Moar.. main fesòèn.. gilde Hassel in zenuwopwinding, en stemmestotter, zonder dat hij zich met woorden vèrder door z'n angstdrift heen kòn slaan. —

— Wat jou fatsoèn, bulderde Troost, betàlen dàt is fatsoen ! ben jij bedonderd kerel !

— Je fàtsoen, je fatsòen, lachte ironisch Beemstra, wèl, dat is 'n mooi ding, maar betàlen is mòoier ! Je bent altijd 'n knappe kerel geweest, daar zal ik niets van zeggen, en ik heb je altijd geholpen, maar nou loopt 't de spuigaten uit. — Dan zie ik je met die.. dan met die scharrelen.. je loopt te veel naar notarissen man !

— Hoho ! daa's jokkes ! barstte ouë Gerrit uit, plots driftig van z'n stoel opveerend, ik heb je nuuwte kukkerint heeldergoar nie sien.... hai waa's d'r selffers main komme opsoeke ! — Noù, nou dâ je 't weute wil.. ik seg moàr.. daàs 'n kerel.. die help je nie van de wal in de sloot !.. die gaif je nie los geld mi sonder dâ.. dâ je ooit vroagt wort.. hoe of wâ van rinte.. moar aa's je je effe buite menair de netoaris wâ doen wil.. kraig je de raikening thuis... juustemint ! juustemint aa's tie weut dâ.. je da je.... niks niks hept !.... Nainet menair... soo hew.. hew je d'r al veul van onster slag, stroatarm moàkt.. jai gaif d'r losse.. duutjes.. mit vaif pèrsint.. Moàr soolang.. oploope.. tu je weut.. daa't kan he ? Hoho ! soo hew je d'r veul van onster slag f'rmoord... moàr.. die kukkerint.. daa's 'n fint ! die hellept d'r nou... bai de boonestorm.. aa's 'n engel ! Enne wai.. wai kenne d'r van joù nie los.... wai sitte an jou vast aa's pek ! weut jai ?... jai hoalt d'r 't vel of'r onster oore.. hoho ! jai frait d'r de noagels van onster flees.. jullie bint bloedsuigers doàr, daa's màin weut !

De kring stond strak ; alle gezichten in wreeden kijk op ouë Gerrit, die plots voelde dat ie te ver was gegaan. Notaris Beemstra keek, kéék ; z'n neus trilde, en z'n mond schokte van drift.

— Jij bént kranzinnig man.... Ik zal je maar niet an de letter van je woorden houên, anders zou je... met getuigen hier,.... nog leelijk te vinden zijn. Maar 't is nou genòeg

ook ! Eén November gèld.. anders je boel an de paal ! Ik had je eerst nog wille helpen, met 't zoeken naar borgen.. omdat jij altijd 'n fatsoenlijke vent bent geweest, — maar nou ben je door 't dolle heen.. Eén November gèld, ... of de boel an de paal ! nou weet je 't. Als betaaltermijn van àl de anderen daar is, sta jij er ook, of 't is met je gedaan.

Notarisstem klonk hard, streng en sterk. Ouë Gerrit had 'm woest gemaakt daareven, door den konkurent erbij te halen, die altijd tegen 'm werd uitgespeeld als „zoo goèd", zoo „bereidwillig" en „hulpvaardig". Wat drommel, hij kon 'r 'n beroerte van krijgen van nijd, als ze 'r over begonnen. En nou die lammeling van 'n oue vent die 't 'm daar pal in z'n gezicht smeet, waar de heeren bijzaten. Nee, dat was te èrg. Eerst had ie niet zòò stráf willen optreden, nou moèst 't. —

Ouë Gerrit, zelf geschrikt van z'n eigen heftigen uitval, stond te beven van ontdaanheid, plukte zich in de baard, trok zich aan de lokken, in bange verlegene nerveusheid. Hij wou terugkrabbelen. 't Viel in één over 'm, zoo voor die strakke, deftiggekleede heeren staand, wat 'n afstand 'r toch was,tusschen hèm en tusschen al die voorname stille dingen om 'm heen. Inéén voelde ie zich schuldig, zwaar schuldig aan brutaliteit en hij begreep maar niet, dat de notaris 'm niet inéén de deur had uitgetrapt. Zware angst voor z'n val pakte 'm weer beet, onrustte in 'm, bracht heel z'n denken aan den zwabber. Hij voelde wèl dat ze 'n gruwelijken hekel hadden aan zijn zoons ; dat zij die op alle manieren konden tegenwerken, dat de heele kliek van de deftigheid, de voorschotman, de dokter, de notaris, de burgemeester, allemaal tegen hèm gingen staan. Dat er geen snars van 'm terecht kwam op die manier, als ie ze later weer broodnoodig kreeg, om gunstjes en flikflooierijtjes. — Nou moest ie zich maar weer verdeemoedigen.

Alteratie zat 'r in z'n zenuwschokkenden mond, angst in z'n krampende handen, die door z'n baard plukten, en krommer bochelde z'n rug, als of ie al meelij wilde opwekken, met z'n licht gebrek. —

Hij vond plots alles heel deftig in de kamer !.. de prachtige

gordijnen, de groote schrijftafel, met al die groote kopij-boeken en portefeuilles... de bloemetuin achter, de kleeden.... in de waranda.... Hij rook 't, snoof 't, deftig en hoog! Ja, hij most de boel vergoeilijken met meelij, met verkleineering. — Hij most, hij most, want inéén, heel scherp, voelde ie waar ie heenging met z'n spullen? Waar die te bergen, als ie geen woon meer had? En sterker dan ooit begreep ie nou, nòu juist, hoe gehecht ie nog was an z'n brok grond, z'n huisbullen, z'n gereedschap, an z'n naam, en z'n schijn-fatsoen. En de heele kliek van heeren tegen 'm. Zij, de lui van den kerkeraad, van 't Gemeentebestuur; notaris, de wethouër, de dokter, die schatrijke landbezitter, de voorsten van alles en nog wat. Heel Wiereland toch moest bij hèm terecht. En de kassier en voorschieter!

.. hoho! dâ heule stel nou d'r allain teuge sain.. dá waa's d'r te veul.. sellefers aa's de boel an 't poaltje gong. Dâ most baidraaie sain! In snelle gedachtenwarrel, zwirrelde dat allemaal woordloos en toch klaar door zijn heet brein.

— Hoho! netoaris, most in main ploas stoane..... Zacht brak ie af... denke.. nou.. denke.. om 't goed te plooie nie te haastig.... en sachies àn.. Nie te gauw baidroaie. — Voort sprak ie weer..

— Nou he'k.. he'k puur fairtig joàr.. dag.. an dàg main aige stukkie grond had.. poert..! poert.. hoho!.. vier en vaif en nie g'nog.... daa's gain pap ete!.. Enne.. nou.. nou he'k alletait main rinte betoald enne nou.... komp!.. de boonestorm! enne daar goan je de boel veur d' waireld! doàr hew je je aige op swait, op ploertert.. dag en nacht! Daa's je molle mi de klomp hee?.. En nou kraig je gain duut veur àl je deurpoere.... Nou mo'k main stukkie grond of.. d'r of joagt aa's 'n hond! die d'r schurft hewt! Is dá nie om te griene?..

Notaris weut daa'k alletait main fesoèn houë hew! daa'k nooit nie suipe hew! daa'k persint waa's woàr ikke most weuse! Enne nou bi'k soo achter op! Nou.. miskien mit twai goeije oogste he'k de boel inhoàlt!.. En nou.. mo'k op main ouê dag.. den bedel op. Daa's hard netoaris? daa's hard-stikke ellèndig!.... Netoaris ik smaik ie... kaik wa je doent! mit 'n

ouë fint van bai de saifetig die s'n heul laife s'n fesoen houê hewwe!.... uwes weut daa'k 'n ongelukkig waif hew.... de dokter ook, da main t'met arm moàkt hep! Ikke smaikie hep d'r meelai! Aa's ikke strak-en-an wâ nie bestig sait hew.... f'rgaif 't main.... main kop is d'r daa's.... 't-en-rammelt hier.... hew d'r meelai mee.... 'n kerel.... die dur poert hew.:... s'n heule laife langest....

Ouë Gerrit had uitgesproken. Z'n gezichtskreukels jammerden ; op z'n tronie groefde hartzeer. — En z'n stem had gekreund, half gesnikt. —

Er was deemoed in z'n bocheligen rugstand, en z'n handen, scheurden en rafelden franje van z'n petje los, kramperig-nerveus. —

't Heele gezelschap, had bedrukt-ernstig en stil geluisterd, maar Beemstra wou 'r 'n eind aan zien.

— Nou Hassel, ik vergeef je graag je brutale woorden, die ook niet van jou zijn. Je bent opgeruid! — Maar daar schiet de zaak toch niet mee op. Ik kan, heusch, ik mag niet langer.. konsideratie gebruiken... wil ik niet zelf de grond ingeboord worden. Heb je borgen voor 't tekort?

— Borgen, borge? snikte ouë Gerrit's stem, vast niet, vast nie.. daa's daan.. ik hep d'r lest twee had veur de koebeeste.. Moar nou is 't daan! nou sullie d'r main arremoe-en kenne... mit de boonestorm....

— Dan is 't blok gevalle Hassel, je begrijpt zelf dat..

— Ik smaik ie netoaris main fesoèn! onderbrak huilbeverig ouë Gerrit, woar mo'k hain?! op main oue dag.. aa's de boel onder.. main baine wort weghoalt! Woar mo'k hain? Ikke kèn d'r vast gain werk meer finde! he'k gain kracht veur! Nou, si'k doàr mit 'n daas waif.. en kooters!.. Woar mo'k hain? Ik smaik ie netoaris sien d'r wa je doent? kaik 't nog rais 'n joàrtje an! Main heule laife is d'r in uwes hand! Aa's d'r nog 'n goed joar-en- komp!....

— Nee.. néé Hassel, 't gaat niet, 't gaat niet! Dat zijn dezelfde praatjes van 't vorige jaar. Ik kàn, ik mag niet langer! Dat is overrompelen! Dat gaat 'r elk jaar dieper in! Je hebt

kinderen, je hebt al met anderen over grond onderhandeld voor hun. Nou, die moeten dan maar voor jou werken en je hebt nog 'n duitje bij de Bekkema's.

— En 'n meid waarvan ze heel wat leelijks zeggen, bulderde dokter Troost hardvochtig en wreed-gulzig woest, dat hij Guurt niet te pakken kon krijgen.

— Lailiks.. lailiks segge, bitste ouë Gerrit weer, daa't segge hullie t'met van de heule waireld.. van uwès ook ! dokter ! van ùwes ook !

Hij driftigde weer, vergetend z'n smeektoon van daareven.

— Kom Beemstra, maak 'r nou maar 'n eind an, hè ? zei Stramme van uit de hoogte, bang dat er nog iets tegen hem uitbraakte, waar burgemeester bij zat... Er is vergadering en 't heeft geen nut langer....

— Zoo is 't.... ik heb er niets meer bij te voegen. Tot één November Hassel, en gaat 't dan niet, dan is de boel aan de paal ! onherroepelijk ! adieu hoor ! zie je te helpen ! —

Ouë Gerrit was gebluft en nijdig naar de deur gestrompeld, op z'n kousen, zacht, en de bulderstem van Dr. Troost hoorde ie achter zich schaterhoonen :... iets van stroopersras.... gemeen vollekie.. blijft gemeen vollekie !

Z'n klompen schoot ie aan op de mat, en vuisten in z'n jekkerzakken bijeengekrampt van drift, klos-sjokte ie de deur uit. —

Nou voelde ie pas, heel klaar dat ie verloren was voor goed, hij en z'n boel. — Het schrijnde, ziedde in 'm van huilende stikkende woede. — Dat tuig, had ie zich nou maar niet zoo vernederd, en de waarheid blijven zeggen. Want hij wist wel, hoe ze allemaal knoeiden met taxeeren en veilingen, en grond en verbouwing. Hoe ze duizenden en duizenden wonnen met hun spekulatie op pachtertjes ; met hun los geld, en voorschot en afrekening en rente. En èven helder, in z'n woede, voelde ie, dat de heele streek door hen vermoord werd, door de slokops van grond en geld. Zij waren gedekt, ook bij hém.... Wat zoo lief helpen leek, werd dubbel en dwars door hun zelf betaald. En al armer werden zij, al meer konden zich op-

hangen. Dat reed dwars door hùn land, meneer de notaris in eige span, mèt z'n kinderen, aldegoar geleerden.... En raik, raik, stinkraik hoho! en noakend in de ploas komme!.. Nou,.. al kon die dan nie laise en nie skraife.... da vatte ie tug.. daa't stele waa's. Nou waa's hai d'r d'r uut, veur goed, omdàt tie de fint beleedigd had! Tug stom van sain... Enn... veur wâ gong die nou nie in hande van de aere netoaris? Hoho! waa's aldegoar te loat! Veuls te loat!.....

Nooit had ie gedacht zoo moeilijk van z'n boel te kunnen scheiden. Nou ging ie 'n wintertje tegemoet! zou d'r 'n jaartje worden.

En de heele boel, nou zoomaar, onder z'n klompen weg! weg! voor goed!

In onrustigen peins strompelde ie door de straatjes naar huis, niemand groetend, niemand ziend. Er spande hevige angst in 'm, voor dingen die gebeuren gingen. Maar toch, heel diep in z'n kop, brandde 'n satanisch-lekker gedachtetje, dat ie ìets overhield, dat 'm geen sterveling kon afnemen.. Z'n spullen.. z'n prachtspullen. —

Met hem was 't nou toch gedaan, finaal!

Toch kon ie stikken van woede, dat ze'm z'n naam, z'n fatsoen te grabbel gooiden; dat zijn boel aan de paal ging, al begrepen ze dat de boonenstorm 't gelapt had. Nou kon ie zelf genadebrood vreten, straatarm en z'n broer 'r van lollen dat hìj gekelderd was. Nou zou ie rondkijken naar 'n huisje.... met 'n brokje kelder, voor hèm.... Eerst de spulle ... had ie s'n heule laife lang doalik veur sorgt.... z'n spulle.... En dan.. moar goan.. soo 't wil! —

Vierde Boek

HERFST.

TIENDE HOOFDSTUK.

— Wil Wimpie d'r nog effetjes af? goeiigde Ant naar trieste bedje van 't kereltje.

— Joa moe.... heul groag.... effetjes moar!

— Och vrouw Seune, wou je main effetjes 'n handje hellepe? kaik!.... Nou pak ikke d'r sain an 't hoofie hee?.. enne nou jai d'r an 't linkerbaintje! sien je? — Kees naimt sain alletait in één setje.... Moar da durrif ikke nie! vast nie.... Soo!.. joà juustig.. Heb je sain nou vast vrouw Seune?.. soo!.. mooi! joa fintje! kaik d'r moar nie soo bang.... Nou ikke.. onder.... sain.... nekje! Soo liefeling?

Zachtjes droegen ze Wimpie bij 't hooge raam in 't goud-fijne zevende licht van laat-Septemberdag.

Z'n oortjes trechterden steenbleek, wijd van z'n hoofd, en z'n weggevreten beenig, ontvleesd kopje, doodshoofde grauwgroen in den zonnigen buitenglans.

Paars geader takte langs z'n ingeholde apige slaapjes, en hol-onkenbaar z'n groote groen-blauwe oogen staarden uit de ziektewallen boven z'n vermagerden neus.

— Mo je nou nog rais loope, main mannetje?

— Joa moe.. heul groag!.... aa's 't kàn, bedeesde zacht en hijgend z'n doodziek stemmetje.... kaik!.. nou glai.... ikke.... d'rof.... paa's d'r op! Soo goed! Vrouw Seune paa's d'r op! main dai! soo! 'n endje op sai! Nou.. mot u main.. ef.. effe.... teuge de.. toafel.. rand.. loate anleune? —

Zwaarder hijgde z'n borstje van vermoeienis. Stervend verklonk z'n stemmetje, en heel zoetjes was ie van Ants schoot gezakt. Z'n vuil ponnetje kabaaide flodderig om z'n stakke-

rige beentjes, en z'n vergeelde geraamtehandjes, zwakkelijkpaars doorpeesd, grepen in angstigen span den tafelrand. Hij waggelde op z'n doorgezakte knietjes, en z'n lijfje duizelde zachtjes. Even sloot ie z'n oogen, waar de leeden, aderfijn en porcelijn-teer doortakt overheen kapten, stil, doodziek, broos. Vrouw Zeune was links gaan staan, klaar om hem op te vangen, als ie viel; en Ant, angstig kromde achter hem d'r magere armen, zonder dat ze 't Wimpie merken liet. Zoo stond 't mannetje èven als veraapt geraamtetje in 't herfstlicht, dat helder invrat op z'n doodskopje, groèf in de zwarte holheid van z'n oogwallen, en de zieke oudemannetjesrimpels op z'n beenderige slapen, neus en mond, smartelijk omscherpte. Foetus-groot en karikaturig zwalkte z'n hoofd op slap spierloos nekje, en kroppig zwoegde z'n uitpuntend strotje angstig naar adem. Om z'n bloote halsje hing z'n rozenkrans, waarvan de glorie-zij-den-Vader's zilverig blinkerden in 't wasemgouden licht.

— Oarem skoap! t'met 'n dooskop! 't is sonde! verzuchtte onbarmhartig vrouw Zeune ontsteld. Wimpie lachte, fijntjes, wijs-smartelijk, met stille ontroering in 'm, over de plompe uitroep van buurvrouw. Hij kende die gezegdes, en voelde ze rustiger dan 't valsche gepraat over z'n goèd uitzien, woordjes om 'm alleen maar moed te geven. —

Sterker trilden z'n beentjes, en achter 'm de krampende mager-uitvingerende handen en armenhoepel van z'n moeder. —

— Hou je je aige nog liefeling?

— Ka ..aik moe! hijgde z'n borstje.... nou ..wou ..ik .. ikke ..van dà ....noà ....dà ....ah! ....hoekkie! ....dan ....ke'k ....teu ....ge ....foa ..der ..seg ..ghe! daa' .... 'k ..f'e ....doag ....weer ....lo ....ooope ....he ..ep! ....dan ....is ....tie.... blai....

Vrouw Zeune rilde. Maar Ant keek norsch. Want ze haatte Kees erger dan ooit, nou ie, na haar miskraam, gejuicht had over 't dooie kind dat gekomen was. Dat leek zoo zondig, zoo gemeen! Zij wist wel, dat 't van haar val was, dien avond op 't land, toen ze stil, zonder hulp, zich aan 't boompje had willen ophalen, en terugsmakte ....

Nou kon ze 'm vloeken, ook omdat ze zag, hoe hij Wimpie behekste, en 'm al maar dingen liet zeggen, die 't schaap niet eens wílde zeggen.

Wimpie hield zich kramp-stijf vast aan den tafelrand, de vingertopjes bloedloos bleek uitgedrukt van 't angstige persen. En vreemd nu schoof ie voort, langs den tafelrand, telkens in 'n strompelig half-draaitje van z'n vermolmd karkasje, één hieltje dwars tegen de wreef ingehaakt.

Vrouw Zeune keek bang, maar Wimpies vrome oogen straalden van pret, dat ie 't met de strompelend halve draaitjes van z'n bevende hieltjes, zoovèr nog gebracht had. Aan 't eind van z'n hoekje, klamde noodzweet op z'n aderverzwollen doodskopje, zwijmden plots z'n oogappels wèg in 't geel-zieke wit, dat Ant 'r van schrok en 'm oppakte. Vrouw Zeune schoot ook toe in schrik, raakte z'n rechterdijtje. 'n Scheur-gil, weenend en hevig smartelijk martelde uit z'n mager kropje, en z'n bleeke gezicht kermde in 't cellige raamlicht. —

— Hailige moagd ! je hep sain stootte, schreide Ant ontzet, lei 'm zachtjes tegen 'r borst aan. — Vrouw Zeune stond verblokt van dollen schrik. En uit 't diepe halfduister van de lage, van valeriaan doorzogen kamer, tastte armkrommig uit kleine erfdeurtje, vrouw Rams, en scherp snerpte 'r doordringende stem naar Ant wat er gaande was.

— Niks moeder ....hai stoan d'r alleweer bai !

Vrouw Rams, schuifelend, schoot uit de donkerte voor 't vallicht van 't raam, dat 'r paarse rok eerst in verborgen kleur duisterend, nu òpgroeide in de kamer. Haar vossensnuit spitste bitsig, en d'r schaduwen-staar lag omfloerst van onrustige stilte als bij blinden, die luisteren met oògen. Haar handen tastten krommig weer vooruit, en 'r lijf schuifelde naar vrouw Zeune.

— Nou mot ie 't f'doag mit moagere moaltje doen, scherpte ze ....'t onsie flees van Hummer op de hoek....

— Hoe he'k 't nou ? mot 'n sieke nou ook de fraidoàg houê ? barstte vrouw Zeune mannig-woest uit.

— Da wil die sellefers buurfrouw ! Weus jai d'r knap en kraig jai d'r fraidoag 'n stukkie flees in ! Daa's puur 'n hailige

mi die jonge! De koapeloan stoan d'r sellefers veur! Die is d'r tug soo ellendig-mooi op s'n geloof hee?....

Ze straalde Ant dat ze 't zoo zeggen kon, dwars tegen Kees in, en vrouw Zeune verbromde wat onverstaanbare ruwe dingen om Wimpie niet te krenken. —

Bij de donk're schouw, in scheemrig goudzachtgen glans van raamlichtafschijn, zat grootvader Rams te pruimen en te spuwen, alsof ie nooit nog was opgezeten. Tusschen 't gesprek verrochelde ie z'n slijmhoest, telkens scheurender en heviger. Eindelijk wrevelde vrouw Zeune er weer uit:

— Nou, moar ....ikke sou 't sain tòg d'r instoppe.... 't Is tòg moar 'n hufter! die jonge mot d'r fraite ....die malle froome kuure.... ken die s'n moag nie mee sette.... gekkighaid is gekkighaid!

Ouë Rams verrochelde z'n hoest zoo hevig, dat Ant vrouw Zeune niet meer verstond. 't Bleek-starende kopje van Wimpie lag te sidderen tegen 'r borst, onder de brullende slijmige hoestscheuren van z'n grootvader, die naar lucht snakte in krampigen longenhijg, dat ie schokte op z'n stoel, z'n beenen opspartelden, en z'n gele tronie wegzonk tusschen de schouders. Uit de donk're lage kamer verklonk 't onder de schouw als rochelend geschrei, plots afgebroken door slijmgeslik, dat stikte in z'n strot.

— Spoeg tog uit foader! spoeg tog uit! Je stikt d'r t'met op je ploas, angstigde Ant. Maar Ouë Rams, één beefhand in angstklem vastgegrepen aan schouwrand, barstte liever in reutel, dan z'n long er uit te braken, zooals ie in stomme hardnekkigheid bleef denken.

Z'n gele kop, even belicht in den valen goudschijn van 't celraam, stond blauwigzwart gewurgd van benauwing, en z'n keelkrop sidderde boven z'n koperen knoopen, als werd ie op en neer gerukt. Wimpie wou maar weer naar bed, voelde zich doodop van z'n loopje. Hij had Kees willen verrassen. Want elken dag zag ie z'n vader treuriger erbij loopen, stiller, en plots soms in dolle drift tegen z'n moeder uitrazen als ze'm sarde en vloekte om z'n ketterijen, ze vóór z'n gezicht uittelde, hoe 't nest weer tegen den herfst te hongeren zou krijgen.

Van den boonenstorm had Wimpie gehoord; z'n vader was er werkeloos door gemaakt. Want na 't overeindzetten 'n paar dagen, bij die en bij die, bleek de pluk voor los werk te klein. En uit den stommen angstigen kijk van z'n vader naar zijn gezicht, had Wimpie heel diep gevoeld, dat 't wel gauw met hèm gedaan moest zijn. Hij moest doòd! Wat dat sterven nou eigenlijk was, daar begreep ie niet veel van. — Lezen had ie nooit geleerd. Z'n moeder was 'r 'n paar maal mee begonnen, heel in 't begin van z'n ziekte, aan z'n bedje. Maar 't lukte niet. Gebeden had ze'm ingestampt, 'n brok hier en daar uit den katechismus, en die zei ie maar altijd in-zich-zelf òp. Ze hadden 'm gezeid, moeder en de kapelaan, op z'n vraag, waar ie heen ging, als ie dood was, dat ie in den geluksstaat zou komen. Op dàt idee bedacht ie allerlei vreemde dingen, heerlijke kinder-zaligheidjes. Maar toch had hij soms hevigen angst voor 't sterven, omdat ie niet altijd zeker voelde, of ie daarna z'n vader en moeder en z'n zusjes, al z'n zusjes, die ie zoo stil lief had, wel dadelijk zou zien. Den laatsten tijd zelfs schreide ie veel meer in z'n ledekantje dan vroeger, omdat ie zich zoo uitgeput voelde, niet meer in staat was, nu en dan op te zitten. En dàt juist wou ie zoo graag, want hij had gezien, hoe dol veel plezier 't z'n vader deed; en hoe ruwer, angstiger Kees raasde, als ie weer achteruitgegaan was.

Dagen en nachten vooral, zoo turend in 't donker, slapeloos en peinsklaar, liet ie zich omstreelen van z'n teed're, diepe kinderverbeelding over den geluksstaat. Tusschen gebedjes in, prevelde z'n fantazie: dat ie zou zitten in 'n krans van gouden engeltjes, allemaal mooie menschjes, met stille zacht-trillende vleugeltjes, waarop heel zacht licht neerzilverde; dat ie met hen zou bidden voor z'n vader, moeder en zusjes. Dat z'n vader niet meer zoo gruwelijk driftig zou worden, niet meer zulke rooie oogen zou krijgen, die 'm beangstigden; en dat ie niet meer z'n moeder zou slaan.

Maar als ze 'm dan later weer in 'n onbezonnen ontsteltenis, vlak in z'n gezicht zeiden, hoe vreeselijk mager en slecht ie uitzag, dan grepen z'n ontvleesde vingertjes naar 't rozenkransje op z'n

borst, bad ie snikkend nog wat te kunnen blijven leven, aan God en Jezus en alle heiligen, om z'n vader te zien, z'n moeder, z'n zusjes, z'n grootvader. — 'n Poosje later weer vond ie dat toch zondige gedachten, bad ie om toch maar liever in de eeuwige gelukzaligheid te komen, liever dan zooveel pijn te hebben ; bleef ie bidden en zingen tusschen 't gerochel van Ouë Rams, vloek en raas van Ant en z'n vader, armoe-gewurm en krijsch om wat centen, tusschen gezwijn, gemors en vervuiling der stinkende kinders in 't donk're krot.

Dieper ingedoken, in z'n bedje bekeek ie stilletjes z'n pralende plaatjes ; zag ie den Heer op 'n hoogen troon, aan een kant Gods Zoon, aan anderen kant Moeder Maria, omstraald van blauw, goud en jubeling van zilver en licht. Dan zong er in z'n doodskopje 'n woordlooze melodie van zielsverrukking en rustig stervensgeluk. Nou zag ie zich al opstijgen midden in die azuren wereld van gouden fonkelstarren, en blauw, eeuwig blauw, midden in die kleurwemelende pracht, heel hoog in den Hemel, waar alles jubelde ter eere Gods.

Het was alles heel vaag en heel vreemd voor 'm, maar toch lichtend en glanzend in z'n kinder-verbeelding. — Z'n gepeinzen over God den Heere, Jezus, en den Heiligen Geest overdauwden met wond'ren stillen luister z'n kindergeluk van 't sterven. In z'n donker hoekje, waar z'n ledekant rammelde, en z'n zandzakken aan de beenen sadderden, glansde en regende 't voor zijn zielsverrukte oogjes, warmgoud licht. Z'n mystieke geloofsgloed, omweefde 'm van z'n lichtend binnen uit ; hij voelde zich stijgen in 't goudgestard azuur, en handwuiven deed ie naar z'n vader, z'n moeder en zusjes. En hooger, hooger zweefde ie òp, door engeltjes gestuwd in een trillende sfeer van dampend goud, omwolkend z'n handen, z'n oogen, z'n beentjes in wond'ren nevel ; hooger, al hooger in 't wemelende azuur ; verstèrvend van de aarde, maar òplevend naar den Heere.

In z'n mystiek-naïef en teeder breintje zwierf hij daar rond, in zielsverrukking, in vromen luister, en niets dan zag ie meer van 't kamerke, en z'n duister hoekje. — Met eindelooze teederheid was ie weggezweefd, alles kussend en handbewuivend, met in-

nigste zachtmoedigheid vroomde z'n verrukking door, uren op uren. —

'n Poos later, uit z'n eenzame extase en hallucinaties gestooten, door krijschende hurrie en gekijf van grootmoeder en Ant om Kees, overrompelde z'n gewoon kindernatuurtje z'n eigen droomselen ; brak ie met 'n smak van onthutsing door 't kristalweb van z'n nevelige illuzietjes heen. — Toch voelde hij niet dat ie uit teemrige woorden van kapelaan en zoete beloftetjes van Ant over eeuwige gelukzaligheid, die heilige droompjes om z'n ziek karkasje geweven had als 'n broos web van geluk, want z'n kindergeloof was ècht, stond in 'n aureolend gesternte van ongeschondenen teed'ren goudstillen luister. — Maar wel begreep ie toch ook 'n jongen te zijn. Dan wou ie lèven, spelen, stoeien, spitten in den tuin, en werken als z'n vader, als de jongens in de buurt. Soms wou ie mee op strooptocht en schreide ie stelpeloos en wreed-lang dat ie ziek was, groeide, maar metéén verzwakte in bed. Nou lag ie weer door Ant in z'n hoekje gedragen, vèr nu van 't herfstraam waar 'n roode zon dampig om heen tooverde. Kees had 'n hoogtetje gemaakt van planken onder z'n bed, dat ie boven den postrand uit kon zien, als ie voor 't raam lag, net in de goudbruine kastanjelaan van Jonkheer van Ouwenaar's landgoed. Maar Ant wou 't niet hebben, had den dood voor tocht, duwde 'm liever in z'n duister hoekje terug.

Nou lag ie weer in 't donkre kamerdiep te staren, bepeinsde ie wat 't toch eigenlijk was dat z'n vader zoo woedend deed worden, als ie hen bidden zag, en wat Kees dan wel dacht in dien tijd, en of ie dan toch niet bad in zich zelf. Hij durfde niet goed, maar toch wou ie 't z'n vader toch eens pardoes vragen. Z'n moeder schimpte wel dat z'n vader 'n goddelooze ketter was, maar daar begreep ie niks van. En telkens in stilte bad hij dan voor z'n vader aan den Heere, dat Hij 'm geen kwaad zou doen. — En vromer doopte ie z'n vingers in 't wijwaterbakje dat ze 'm voorhielden, verprevelde ie z'n : In noam des Voaders, des Soons, en des Hailigen Geestes.. Oàmen !

Vrouw Zeune was wèg. Ant morste en ploeterde op 't achterend. De kinderen speelden op 't pad en Dien ging weer uit venten. Z'n grootmoeder schuifelde heen en weer. Diè kon 't manneke nog niet zetten. Hoe zwakker, ellendiger ie zich voelde, hoe meer afschuw hij van 'r kreeg. Nou lag ie te turen op 't kruis, dat z'n moeder bij 't onweer gisterenavond dwars voor z'n bedje op den steenen vloer getrokken had. En telkens schoot hem 'n schietgebedje in : Geloof den Heere.. Ieder keer zag ie de logge voeten van z'n grootmoeder en overheen schuiven, huiverde ie van afschuw en schreide lang en stil van bange smart.

Ouë Rams rochelde en stikte weer half in hoestbuien, dat ie soms z'n geel gezicht zag opschimmen, bijzij in 't schuwe raamlicht, en de holle doodsnood-oogen kijken, den strot hoorde slikken 't slijm. — Dan draaide ie zich met z'n mond naar den muur, en wachtte ie z'n vader maar òp met stillen juich dat diè zou hooren van z'n wandelingetje langs de tafelhoeken, al kon ie niet spreken van hevige dijpijn en smartelijke afgematheid.

ELFDE HOOFDSTUK.

Laat September glanslichtte over de akkers van Wiereland. Pluk van snijboonen ging nog rond. Wat er opgehaald kon worden na den verwoestenden boonenstorm was in den nazomerenden herfst mooi in vrucht gezet.

Achter en om de akkers van ouë Gerrit stonden de dahlia's in bloei en als liktongende vlammen over 't vergoudend groen gloeiden de hel-roode gladiolen in den alom wonderenden herfstbrand; braamvuur van nooit blakerende kleuren, legendarisch verwevend de stilte en 't licht, herfstig goud-rood en goudbruin, doorgloeid van hemelpracht, hoog en stil bloemend en vonkend onder de zilverende luchten.

Over de verkwijnende gewassen speelden vochtglanzen en zwammige rottigheid, en elken dag werd de rooi op bollenakkers drukker, rondom de stervende tuinderijteelt.

Ouë Gerrit treuzelde door z'n akkers op de Beek, waar de kerels nog aan 't plukken waren. 't Kon 'm niks meer schelen. Nog één maand, en hij was d'r voor goed hier wèg, en op z'n eigen land ook gebonjourd. Daar kon ie nou kalmpjes over praten, in zich-zelf, omdat ie 'r mee verzoend was. De heeren zou ie óók niet meer nijdig maken, want dan zouden ze 'm misschien bij de Bekkema's nog laten ophoepelen; had ie die paar centjes ook niet meer. —

Vóór 'm bloeiden tusschen rooigrond, witte, gele en hel-roode gladiolen in de blauw-floersige fijn-zoete herfstlucht, als fiere hanekammen overeind vlammend. En vlak àchter z'n akker, fleurde 'n heerlijk akkertje stokdahlia's, tintelend dooreenbloeiend in 't zachte zonnevuur, als 'n brandende dans van schitter-

lichte lampjes, kleurige vlammetjes verspelend. — Bij brokken lagen de Wierelandsche herfstakkers vol van dahlia's en gladiolen, herfstkoloriet van 't land, doordampt van fijn schitterend en zacht-innig glanslicht, zilvering rondspuiend onder 't laan-lommer, wonder-intiem. —

Toch kon ie chagrijnen ouë Gerrit, want dat lapje dahlia's àchter 'm, was van zijn gelukkigen broer, dien rijken schurk, veeboer en tuinder, paardenhandelaar en mestverkooper, die maar heel weinig schade had ondervonden met den boonenstorm, voor hèm genadeloos. Naast 'm schreeuwde Willem Hassel tusschen de dahlia's inburkend naar Klaas Koome op 't pad.

— Net aa's ik je f'rkondig.... nou stong ikke tog gister bai main koole.... in 't duin... en f'rek! komp d'r p'rdoes 'n skot deur main veurhoag haine!

— Haha! gierde Hazewind wreed-uitgrinnikend, op dá' terain.... mo je uitkaike met de jachtbeweging hee?

— Nou.... wacht d'r is.. ka je merke wá' hullie krankjorum binne! ikke skraiw d'r haine! jullie sel d'r tog wel waiser weuse.. main op main aigeste grond 'n bom in de hiele te skiete hee? mit die f'rvloekte jacht skiete de haire moar roak! enne aa's sullie de boel loate opdraife is d'r vast gain houwe àn!

— Op dà terrain mo je de paa's merkeere hee? Ikke had gister wel in de snuifer.. 't Stonk dur bai jou in de buurt.... ikke docht wel... kaik da oufe bier werreke... en 'n reukbeweging.... nou ikke konsteteer van daa't èstera noar enaisolie lucht hep! Die oliebeweging .... mi oostewind.... daas 'n oufe kennes hee?.... da luchie is dur soo blikskoaters sterk; da goan nie op de reutel! Vroàg Kees de Strooper.... die hep d'r 'n snuif van op dà terain!.... enne je kraigt d'r soo prêchtig de langoore op àf.. dá' likke de haire aa's koek!... Enne...

— Nou joa, onderbrak Willem, woelend in de kleur-brandende dahlia's, ik lief da nie... snof'rjenne.. selle je mi hullie jacht de baine onder je laif f'rskiete... Enne aa's hun op tuine van wá' skorum wille joage... loa hullie dan uit d'r lampies kaike.. je hoort dur overal van dà hùn moar roak skiet!

Ouë Gerrit hoorde Willem klagen, grinnikte dat ze 'm t'met in z'n hiel hadden geschoten.. Hij haatte dat tuig, dat maar 'n beetje had van den boonenstorm, nou weer konkelde met z'n zoons, maar ze 't licht in de oogen niet gunde. —

.. Hoho.... dá' sel d'r lol van hewwe.. aa's hoort wort dá' s'n huis, s'n grond an de poal komp ! hoho !

Iederen dag dichter naar z'n openlijken val voelde Ouë Gerrit zich gejaagder. De bollen overal lagen open en bloot. Manden goudgebronsde en koper-bruine bolletjes gingen 'm voorbij, op schouders van kerels en helpertjes. — Hij kòn grijpen, maar 't was nog te druk op 't land. Meèr in October zou 't gaan. Maar wat had ie eigenlijk aan bòllen. De greep, de greèp, dat was de eeuwige zaligheid, en 't bewaren, 't zien.

Z'n jongens waren aan 't inplanten ; wat savooitjes bepoeren, wat aarbeibedden wieden en hagen knippen. — De paar duitjes van z'n bolletjes kòn ie bewaren voor zich-zelf...

De jongens werkten onder helschen wrevel. Ze hadden de terugkomst van den Ouë afgewacht en gehoord wat notaris wilde. — 't Kon ze niet meer schelen waar ze naar toe hokten, als ze over wat weken toch van hun stuk grond getrapt wieren.

In hun nijd-drift beschuldigden zij Ouë Gerrit dat ie de centen van aardbeien en groentenopbrengst verhanseld had ; dat ie loog, 't met meiden hield. Maar ouë Gerrit haalde loom-sarrend de schouders op òm hun praatjes en klomp-klepperde den tuin af.

Dirk was nog stugger en stiller geworden. Alleen Piet deed soms of hem de heele mikmak weinig meer schelen kòn. Onder 't rijzen-opknoppen galmde ie kermiszang uit, vergetend z'n wrevel. Zag hij weer 't zure gezicht van Dirk, dan vloekte hij mee op den Ouë, op den notaris en de heele deftige rotzooi.

Elken dag liep ouë Gerrit gejaagder rond, nadat ie 's morgens van z'n „plaatsje" afkwam, waar z'n tuinwerk weer druk begon. 't Prettigst nog voelde ie zich als ie wat dèed ; als ie de bak-boompjes wegreed in de winterkasten, de gevallen bladeren opkruide, z'n gewas snoeide en intusschen z'n kopje leut weer dronk bij den fotograaf, die, meende ie, den

laatsten tijd weer veel vrindelijker tegen hem geworden was. — Geen wonder ook ! Alle Wierelanders hadden gehoord van zijn vreeselijke boonenverwoesting, en dat hij, met nog 'n sestig sjofele pachters, den hevigsten knauw had gekregen. Als 'n vuurtje was 't rondgesinteld dat ouë Gerrit's boel met November aan den paal zou komen. Blommepot op de valreep ! Er werd gezucht, gevloekt, gescholden tegen den notaris, maar zooveel groenboeren waren bij den boonenstorm verarmd dat 't geval van ouë Gerrit, wèl meelij, geen steùn vond. Er werd verkonkeld dat er nog wel twintig verkoopingen zouden zijn, al scheen de notaris te helpen, uitstel te geven, behalve bij Ouë Gerrit.

En plots had Hassel bemerkt dat de fotograaf vriendelijk tegen 'm geworden was. — Hij kreeg weer z'n vertrouwen. —

Dat vond ie heel prettig omdat 't 'n rijke vent leek. — En 't juichte weer in 'm, dat de fotograaf z'n rommel open liet staan, en hij nou z'n slag moèst slaan, met die prachtige groote lens, die 'r tegen de groote kast stond, waarin al die glibberige komieke plaatjes en omgekeerde poppetjes.... naifgetiefers. — geloofde ie, zwommen. —.... Hoho.... die lens.... die hai sain d'r es had sien loate.. en die hai wel vaif moal langerst moakte... uitdroaie... nog rais uitdroaie en weer uitdroaie hew.. dat ie dur in 'n skater van waas skote ! Hoho.... prêchtig aas da weust waa's ... mit al die kop're skroefies ! 'n fain stuk werk ! fain werk ! 't waa's dur puur om daas te worde aas tie dà stuk, da prechtwerk nie nog vatte sou.... Soo lang op loerd.... En dan nog.. aa's 't donkere hokkie opestong t'met de loodpot ! de loodpot ! Die waas d'r nou van paa's, mit sain arremoe op haide ! 't Stong in 't donkere koamertje sel die moar segge.... bofe op 'n plankie.... had ie alletaid sain kissie sien.... most sain 'n vrachie weuse alevel !... allejesis ! Veur die eene kair most d'r moar bai....

Nou waa's die tug 'n dief hee ? Nou joa ! dà geld.... die eene kair ! moakt niks ! kan sain tug soo veul nie-en- skaile aas die lens ! dà prêchtige stuk !

Had ie nie sait dá tie driehonderd pop kost had ? Snof'rjenne !

da waas d'r 'n brok aite!.... aa's tie da moar pikte.... dà moar.. 'n kolfie noà s'n hand!

S'n boel waa's tie tug kwait.... Nou had ie allainig sain genot, veur sain.... heuldegoar veur sáin! .....

's Middags stond ie weer op de Beek. Dirk plukte snijboonen, hurkte in armen- en beenenbeef van inspanning, en Piet achter, op den grond, zat te sorteeren, groepte de kromme en kleintjes met slingerige worpjes handig in den halfmuds zak. —

— Nog moar 'n skroal ressie Dirk! strak-en-an stap ikke 'n de andaifie! Dirk bromde wat, plukte voort, stom in werkroes.

— Kerel, waa'k van waik 'n lol had mit de harddroaferai! ik hep d'r puur ses pop wonne.... heb d'r perdoes op Peloone wed! woar heb jai d'r hoànge?..... Willem waa's d'r mit Geert en Annie! sai hebbe ook wed!

— Mi Geert! Geert, schorde Dirk, en Wierelandsch zangerig vermijmerde ie stiller.. mi Gairt.... Gairt! die paik! Heb se sàin nou wair vasthoakt! —

Den volgenden morgen hielp ouë Gerrit wat andijvie snijden.

— F'rdomd, nog mooie struik! aa's ikke nog markttе gong, kraig ik t'met nog twee sint, zei Piet gulzig, naast 'm hurkend, de andijvie die al pijp geschoten had prepareerend.

— Je mot d'r moar plukke.. raip en onraip.. hoho! van appel en pair; bromde ouë Gerrit verbitterd; over 'n poar weekies sain wai d'raf., sette hullie de kat an 't spek.. eenmoal andermoal!

— Daa's net! je hep d'r nog wa boerekool, spruitjes, roape.. en je vruchte.. Ouë Gerrit luisterde niet meer naar Piet. Hij sneed maar teenen van de andijvie, woelde de gele harten open, heelemaal weg in z'n steelgenot-denking.

Hij had 'r weer beet had...., 'n prechtrij bolletjes, 'n nieuwe skoffel, 'n nieuwe spa, 'n plantroàm, roodgeverfd, en 'n prêchtig rooiertje.. 't Juichte weer in 'm dat alles zoo makkelijk gegaan was. Met 'n paar grepen! Nou lag 't rustigjes bij z'n spullen. Hij was 'r weer pas geweest, 'n halve nacht. Wèl vloekte ie op muizen die 'r an knabbelden. En 't schimmelde zoo erg!

Dan had ie zich weer in zweet te poetsen. Moar wat 'm 't gejaagdst maakte was 't overbrengen van z'n boel. Daar had ie nog geen gat voor gevonden. Dat moest alles heel stiekem, heel stiekem. Op de Duulweg had ie 'n klein huisje gehuurd. Guurt was wel woedend geweest, om z'n val, maar ze zweeg toch, omdat 'r kansen van trouwen met 'r heertje toch heel goed stonden. Ze was zoo mooi en zoo fatsoenlijk ! nou dacht ze heel gauw uit 't nest te springen. — Zij had 't heertje alles gezegd van Gerrit's achteruitgang, maar hij deed of 't 'm niet deerde. Dat voelde ouë Gerrit ook, en nou kreeg ie geen buien, geen uitbarstingen van Guurt meer. En al maar draaide z'n denken terug op z'n spullen ; op 't krotje daar op den Duulweg, één kamer met 'n achterend ; donker, klein, maar er was 'n brok kelder, waar hij voor zorgen zou. Guurt, al smeriger in 't huishouen, zou d'r vast nooit heenzeilen en z'n wijf van zelf niet. Nou was z'n plaatsje al verzekerd, maar 't overbrengen !

.... Hoho.... da waa's d'r 'n lailijk kattebakkie ! soàfes !.. soafes ! Dá most nie eèn d'r sien ! Sel wel lukke.. wa had die bai de partretairder 'n fain sigarebakkie gapt.. En niks dâ de fint morke hew !.. want.. hai blaift moar frindelik.. nou waa's ie d'r wair allainig ; liep ie in en uit, sonder da de man 'n stom woord sai. — Hij liet d'r soo moar aige spulle ope.. God kristus wa dâ f'rsoeking weust.. Allainig 't donkere kamertje, da stong d'r alevel op slot... Gistre had ie 'n sakkie stole !.. mi aldegoar kogels en spuitjes d'r in.. Hij wist d'r sellefers nie waa't waas. — En dan 'n heul dik boek.. mit aldegoar gesichte op Wiereland.. en goudsnaisel op de ràn de... prechtig ! Moar nou die lens ! die lens ! Die môst ie hewwe, juistig omdâ 't niet en-kon ! die most ie hewwe ! Aa's tie sain had. Da waa's d'r nie soo veul moeite an sain binne de mikke te brenge, aa's mi da mooie boek !.. Dà waa's d'r 'n hallefe middag loere-en-weust, om dà plekkie, al dichterst bai de kelder.

II.

Tegen elf uur klomp-kloste ouë Gerrit uit den voortuin van Bekkema, naar de overzij, bij den fotograaf. Op z'n kousen poes-zacht sloop ie in. Er was niemand in 't tooneelig hel-lichtende ateliertje. — Maar de deur kraakte achter ouë Gerrit, en uit de diepte van 't donker kamertje baste de stem van den fotograaf :

— Bi jij 't Hassel ?

— Om uwes te diene mehair !

— Mooi, je bakkie staat al klaar, bij de deur.... ik ben 'r met 'n paar minute klaar, nog twee plaatjes ontwikkele....

— Goan d'r uwes gangetje ! en hoàs je nie ! teemde ouë Gerrit, met z'n gezicht naar 't donker kamertje gedraaid, waar de stem uitbaste. —

Stil sloop ie naar z'n bakkie koffie, dat ie gulzig vastgreep in z'n vuilgroen bevlekten knuist, en staand-slurpend, gluurde ie rond in oogenschitter, met zalig gevoel alleen te zijn in zoo'n heerlijken rommel, waar alles maar voor 't grijpen lag. Hij slurpte, slurpte z'n bakkie leeg, zònder te proeven. Van 't donkere kamerke uit, doften geruchten, geschuif van glas tegen metaal en plassende geluidjes kwabbelden 'r van handspoeling in water. —

Ouë Gerrit likte z'n baard, wreef zich in de handen, vleide zich zijig over de zilveren lokken, en zacht liep ie voort, tusschen plaatjes, bakken, droogrekken en flesschen. Bij 't groote raam rechts, zag ie 'n pracht-grijs vaasje, waaruit 'n smarterood fluweelen dahlia, slank stengelde.

Dat vaasje beviel 'm wel, maar kreeg ie nooit mee. — Zou de man te gauw missen.... Maar die knijper kon ie opgrabbelen. — Zacht tastten z'n morsige vingers tusschen wat kopieramen, en sluw haakte hij 'n grooten rood-koperen knijper op, gretig in z'n achterzak vermoffelend. —

Plots kreeg ie 'n bloedrooie kop ! Zag ie goed ? keek ie zuiver ? Stong doàr nie die groote prêchtlens op 't toestel ?.. nièt meer

in de hoek ? achter alderlai ?.. Joa, f'rduufeld.. snóf'rjenne joa !

Hij beefde, beefde van hevige ontroering. Langs den beschilderden grijzen achtergrond liep ie, tastte met de hand achteruit, om zich vast te houën.

Een juich, een gil had ie willen uitkrijschen. Als 'n bons was 't op z'n hart gestooten, de schrik.... Want hai stong d'r.. vast woàr ! vast woar ! Aa's de kerel d'r nou weggong, noar s'n sus als alletait.... effetjes.... had hai sain d'r vast in s'n sak.... hoho !

In 't kamertje hoorde ie drukker gerammel en gespoel, en dof gekuch van den fotograaf. Gauw liep ie weer naar voren. Hij hoorde aan 't gekuch, dat Van Gooyen bijna klaar was met z'n platen. Heel onverschillig keek ie 't raam uit, op 'n brok bollenland... nou sou ie de vent hewwe... en nou d'r kalmpies je gangetje ouë, fain werk... domeni hiet.... brand je bekkie niet ! fain.... werk.. fain werk ! —

Z'n wangen gloeiden, z'n hart mokerde ! Er zat 'n beef in z'n heele lijf en 'n gloeikoorts brandde door z'n polsen. Hij voelde, dat ie 't vandaag nog zou hebben ! vandaag nog ! ! Dat maakte 'm half-gek van genot..... Tug kalm, kalm an ! hoho ! fain werk Ouë.... fain werk !....

Fotograaf met veel gerommel stapte eindelijk uit z'n hokje, keek met half verknepen oogen, duizelig 't licht in, 'n paar druipende platen in z'n handen. Hij bromde wat, de dikke fotograaf, in z'n grof geruit-grijs pak, 'n biertonnig Duitscher met Engelsche reis-allure.

Hassel had zich omgekeerd. Hij voelde dat z'n stem beven zou, als ie wat zeggen ging, van na-ontroering nòg. Daarom zweeg ie, zei ie alleen heel-zacht : „gemurge buurmaàn." — Hij keek, spannend of de vent even 'n wippertje zou nemen. De fotograaf liep in en uit z'n donker hokje, druk, nerveus. Ouë Gerrit, met gloei-rooie wangetjes en schitter-kleine oogjes, loerde, loèrde, waggelde zacht van aandoening, wàt de fotograaf doen zou... weggaan of blijven. Telkens gluurde ie naar 't toestel of de lens 'r nog wel blonk, en hevig bonkte z'n hart van bang-zalig genot. —

Weer kwam fotograaf er uit. Z'n ronde pappig-weeke kop stond triest en nerveus. De grootste plaat was mislukt. —

— Hassel, schenk je nog 'n bakkie he ? ik zal effe wat andere speesie hale ; ik ben in 'n kwartier terug.. Wil je effe oppasse.. Als 'r iemand komt laat ze dan maar wachte of terugkomme !

— Bestig mehair ! bestig ! ikke hep d'r meer aa's 'n kwetieretje tait.. gaan uwes gangetje, beefde ouë Gerrit's stem, klankloos van hevige ontroering, dat alles nou ging zooals ie 't wou. Fotograaf had 'm niet aangekeken, greep z'n hoed van 't hangertje en liep vlug nerveus 't atelier uit. Ouë Gerrit kon 't eerst niet goed gelooven. Z'n beenen trilden, zonder dat ie ze kon tegenhouen. Z'n hart mokerde al erger, 't bloed suisde naar z'n hoofd, en hij duizelde, want nou stond 'r de groote lens soo maar op ! Hij duizelde, schuifelde voort, in soezerige grauwte van licht, dat inééns voor z'n óógen golverig trilde. Niks kon ie zien.. alles beverig en verzwartend achteruitdeinend en weer opschommelend. Maar toch, hij moèst, moest ! Over 'n kwartier had je den vent terug ! Alles was open ! 't Donkere kamertje wijd open ! Nou maar eerst 't gemakkelijkste, 't geldkissie.. en 't bakkie.... dan.... dàn.... de lens.... —

Hij liep al, erg zenuwachtig, toch heet genietend, maar veel wilder en onrustiger dan anders. Bij 't kamertje schrikte ie òp in 't donker, toen ie door 't rood-bloedende raampje zag. Maar hij zoù, zoù. Met z'n beenen hoog-opstappend, strompelde ie voort, trapte in bakken met nattigheid. Hij beefde verschrikkelijk. En hij begreep niet waarom. Zoo bang was ie nooit geweest. Er zat tòch heerlijke angst in z'n keel, als vuur te schroeien. En z'n kop vlamde ; z'n knieën trilden hevig. Heel kleintjes ademde ie, want z'n luchtpijp leek zachtjes toegekneld. Z'n hand tastte langs klefferige fleschjes, klamme bakken, trechters, op de bovenste plank in 't donker, waar ie den fotograaf altijd z'n geldbakje had zien neerzetten. Wacht ? ! wat greep ie daar vast ? 't kistje ?.... Nee !.... Wat nou ?.. dan most ie hooger op sain !

'n Schok van heeten juich bonsde door 'm heen. — Nou had ie 't kistje vast ; dat voelde ie.. Hij tilde 't voorzichtig van de

duistere plank, heel voorzichtig. Om 'm verrinkelden fleschjes.. en 't geld rammelde al, in schuif naar één hoekje. Nou was 't van sain.... sain !

.... Hoho !.... da waa's d'r t'met !.... Moàr noù de lens !

Niets ziend, niets hoorend, liep ie in koortsgloei naar 't toestel. Eerst wou ie kijken hoeveel centen in 't kistje waren, maar dat hield tijd op.. Eerst de lens.. de lens, joeg 't in 'm. — En gejaagd mèe de gedachte dat ie stommiteiten deed, want dat de vent dadelijk zou zien dat hij gegapt had. Maar 't joeg in 'm ; toch doen.. tòch doen ! Hij trapte z'n eigen waarschuwing dood ; hij kastijdde zich zelf in z'n bangheid. — Met een hand 't kistje omklemd, rukte ie met de andere aan de lens, die 'r niet af kon. Hij schrikte, beefde van ontroering weer. Want de lens moèst ie hebben, al kwam de onderste steen boven. — Liever 't geld gelaten dan de lens ! Met één hand ging 't niet ! Dan zou ie eerst maar 't kistje neerleggen. Eerst leegen, en op z'n plaats schuiven. Dàn, met twee handen aan 't werk !

Weer schoot 'm in, de kwellende gedachte dat de kerel wel móest zien later, dat hij 't gestolen had, want geld en lens wàren 'r toen hij wegging. Nou aarzelde ie, zette 't kistje leeg op de plank, rammelde heel zacht rijksdaalders en guldens in z'n klepzak, die, vol en zwaar, tegen z'n beenen schuurde. —

— Hoho ! doa's 'n laileke praik ! Moar aa's tie 't nou veul loàter mòrk ! dan.... aa's hai d'r weg woá's ! Nou.... de heule dag keek tie d'r nie noa sain toestel.... da wist tie.... allainig Sondag woare d'r minse. Aa's t'r skoonmoak wier.. en minse kwoamme !.. aa's hai d'r allangst weg waa's.. Konne die d'r tug ook gapt hewwe !.. Waa's d'r niks te beskuldige van sain !..

Enne kaik ! neenet !.. da prechtding kaik !.. da' mòst ie hewwe.... Enne.... nou gauw an de gang !.... 't Waa's aers.... vast te loat !

't Kistje weer weggeduwd in 't donker, en nou vlug naar 't toestel sloop ie. — Met twee handen rukte, perste, trok, schoof ie, maar de lens wou niet los. —

.... Hoho ! most ie nie ergens 'n dwarspennetje lossnaie ?..

Maar hij wist niet waar dat zat ! Weer schroefde ie, dan

rechts, dan links, handen in glibberig zweet, onvast, en plots draaide de lens meè. —

Hij juichte even gesmoord van bang genot. Los.. los ! nou sou die d'r sain.... Maar weer onder 't losschroeven bleef de lens vastzitten. Nou gloeide toch 't koper glad in z'n zweethanden en sulde ie glibberig over den cylinder. Muurvast zat ie weer. Hij vloekte, trampelde.... Wat noù weer ? Hij keek, maar kon niets vinden. Alleen zat 't ding met 'n vreemd zijstangetje van onder in driehoek, nog maar 'n heel klein eindje vast op den schroefdraad.

Z'n kop klamde in noodzweet. Telkens rukte ie z'n baard naar achter, die 'm hinderde. Nou zat 'r toch angstjacht in z'n morsige, knellende, rukkende vingers en krakende, bevende klauwen. Elk oogenblik kon de kerel d'r zijn, was ie 'r bij. Dan maar met 'n ruk. En voor ie 't zelf goed wist had ie de lens verbogen en afgeknapt van den schroefdraad en 'n heel end, in 'n woesten vloerkras de voorpooten van 't zware toestel mee òpgelicht. Hij schrok ervan, toen ie daar zoo maar met 't groote prachtbrok in z'n bezweete verwrongen morsige beefhanden stond. Hij duizelde weer. 't Woog loodzwaar in z'n hand. Juichen wou ie, juichen, maar toen ie opkeek, en achter toestel wou uitwijken zag ie plots op 't krijt-bleeke, kakensidderend pap-gezicht van den fotograaf, die 'm al 'n paar tellen op de handen had gezien. Achter Van Gooyen stonden twee mannen, wit-verstoven metselaars, van 'n huis-in aanbouw, naast z'n atelier. Er zat dolle stomme staroogende schrik in ouë Gerrit's kop, en de hand waarin z'n lens knelde beefde, als smakte ie in beroerte neer. Als 'n bezetene sprong de fotograaf op 'm af, stootte hem in den nek, en donderde :

— Zoo ! ouë schurk, heb 'k je dan eindelijk gepakt ! Nou eens mèt getuige.... 'k wist wel dat jij me telkens bestal, maar ik had nog maar geen vastigheid...., geen durf.... Maar nou, ouë schurk.... bi-je 'r bij ! Ik heb er met niemand nooit over gesproke.. maar nou zulle ze in Wiereland eens wete wat voor boef jij bint.... Want durf erais ontkenne dat jij mijn goudtientje van lest niet gestole hebt, en mijn groot

platenboek met ansichten... en mijn sigarenkoker, m'n stok, m'n overschoene, m'n zilver pijpie, m'n zije doek! en.... en.... durf 'es! dùrf 's ontkenne schelm.. schurk! ouë dief!.. Maar vandaag heb ik er op geloerd.. Nou heb ik mijn getuige.. jullie hebt 't gezien manne.... onder eede, daar bij de burgemeester, zal jullie met mijn getuige, dat de ouë Gerrit Hassel 'n gemeene smerige dief is. —

De fotograaf ratelde. Z'n hoofd kleurde van wit, naar grauw en rood, driftte gezwollen. Hij ratelde door 't dolle heen, in hevige nerveuze opwinding, de knuisten voor den verschrikten grijzen kinderkop van ouë Gerrit gebald, alsof ie 'm murw wou beuken. Maar hij dwong zich te beheerschen, om zelf niet gestraft te worden. —

Ouë Gerrit kon geen woord vinden. Z'n keel leek heelemaal dichtgeknepen en telkens dacht ie te stikken van benauwing. Hij was zoo gebluft, en de vent had 'm zóó overrompeld dat ie z'n verstand voelde verkillen. — Voor 't eerst van z'n leven gesnapt, gesnapt... Dat ging maar door 'm heen. — „Gesnapt, en openbaar tentoongesteld". —

Z'n wangen gloeiden nog dof, z'n oogen sperden dol-vergroot, z'n knieën knikten, en zenuwbang graaide één hand door z'n baard. Er kwam speekselschuim op z'n lippen, klefferig om de mondhoeken, en angstzweet parelde op z'n slapen en neus.

Nou was ie voor goed gepakt, met schande!.... Nou werd 't bekend, bekend, dat hij 'n dief was.... 'n vuile dief. Nou was alles uit, z'n gàppe ook! z'n spulle.... z'n spulle, en z'n naam. Als die man nou geen meelij had, was alles voor eeuwig gedaan! Zoo dwarrelden hoos-angstig z'n gedachten. Hij was overrompeld, verschrikt, geslagen, in verblufte verwezenheid. —

.. Hoho.. da kwam 't Opperweuse op sàin tait!.. Da waa's d'r puur de straf.. daa'tie God en den Heere vloekt had op 't land.. mit de boonestorm.. da waa's God's tusschekomst.. dâ had je 't.. daa't waa's 't! En hai moar docht.. nooit nie.. nooit nie pàkt te worde..

De metselaars, naast den fotograaf, bestaarden 'm, keken

naar z'n hand, die in zenuwgreep nog de lens omkneld hield. Plots kermde Gerrit's stem :

— Mehair de potegroaf.. f'rgaifing ! ik heb heul slecht dáán ! skrikkelek slecht ! doen mi main wâ uwes wil ! moar.. 't is de sorrig ! de sorrig die main slecht moakt hew ! Ikke bin d'r van alle kant teuge de hiele blaft.. enne.. de boonestorm hew main kepot moakt.. enne mit 'n moand sitte main spulle an de poal !

— Dat lieg je kerel, dat lieg je schafuit ! Ik weet wel dat je door de boonestorm arm geworde bint.. maar dat zijn d'r honderde mèt jou.. en die stele tòch ook niet ! En dan !.. Wou je mijn op de kar zette ?.. Voòr dat de boonestorm je boel vernield heb, was je al an 't gappe.... schelm ! toen was al mijn goudtientje weg ; mijn overschoene, mijn pijp, mijn stok. Ik vergeef niks ! ik hèb niks te vergeefe ! je maakt mijn nog dol van woede.. Ik zou je in je ouë grijze kop kenne spuge.. maar ik mag mijn hande niet brande.. Straks.. dat bezweer ik je.. heb je de politie in huis.... ik heb er geen gezien.. anders ware ze d'r nou al.. Nou zijn die eerlijke kerels, op andringe met me meegegaan.. Je kon niet denke dat ik je zoo zou pakke he ? Ik had alles voorzien.. Ik moèst nou wete wat vleesch ik in de kuip had.. Expres heb ik mijn lens late zitte.. zag je niet dat ik merkte hoe je daarop loerde toen ik je eens per ongeluk zei, hoeveel ie gekost had.. En mijn deur van mijn kastje is ook open gelaten.. Was je daar ook ! he ? schurk ! zeg 't maar !

— Ikke.. ikke,.. stotterde de Ouë, al banger in doodsnood, met een duizel van rooden dollen angst voor z'n oogen.

Maar de fotograaf was al naar z'n kamertje gehold, baalde op den tast z'n kistje eruit, voelde 't leeg, en schreeuwde uitzinnig !

— Ook leeg ! dat heeft ie dus ook gestole ! zes en tachtig gulden ! Hier schelm ! waar heb je die duite.. dief ! Schurk ! schooier ! waar heb je 't geld ! schùrk, schùrk, schooier !

De fotograaf gilde in dolle opwinding. —

— Hier.. hie.. ier ! beefde de Ouë wijzend op z'n klepzak.

— Hoal eruit ! smerige snurkert, heb je dat ook geleegd, he ?..

manne.. dat is nou de fatsoenlijke ouë Gerrit Hassel ! Wat 'n boef ! dat gaat vriendschappelijk met je om, zuipt je koffie, iedere dag, en besteelt je op de koop toe. —

Bij stukken en brokken haalde ouë Gerrit guldens, rijksdaalders en klein geld uit z'n zak, tusschen vuilnis en zand. En met verachting rukte de fotograaf 't geld uit z'n morsige bevende klauw.

De metselaars, witbestoven, met steen-rood bepoeierde petten en vale kielen, vloekten van verbazing en ontzetting. —

Dat hadden de kerels nooit gedacht, nooit durven denken.

— De sorrige.. de sorrige die d'r 'n mins daas moàke, jammerde ouë Gerrit's stem, bang-listig voelend dat ie daarin 'n sterk ding voor zich had, nou heel Wiereland meelij met hem voelde. —

— Dat lieg je gemeene dief ! barstte de fotograaf weer uit, rondziend overal, wat ie nog meer gestolen kon hebben, — je heb gestole.. al vóór dat je 't ongeluk met je oogst had.. Jij vroeg mijn 'n bakkie hier te magge drinke... en ikke gèk.. hep je altijd even vrindelijk behandeld... en jij bint blijve sluipe en stele.. tot ik met mijn persumsie kwam.. Allerlei dingen heb ik gemist.. Nà en voòr de kermis.. en altijd als jij geweest was.... En nou heb ik je op heeterdaad betrapt.. nou zijn er de bewijzen ! de bewijzen ! En nou heb ik je ! En wat heb je nòg meer ? geef op.. dief, schurk, schelm.... boèf.. boe-oèf ! ! boè-oèf ! ! !

Beverig grabbelde ouë Gerrit in z'n jekker, en haalde 'r de koperen grooten knijper uit, legde 'm schuwtjes neer op den rand van 't toestel

— Al maar meer !— Nog wat ? hoonde de fotograaf, en verblufter keken de metselaars.

— Ja mannen ! dat verzuim van jullie zal ik vergoeden, 't is hier om 'n schurk te doen he ? Nòg meèr ! ? dreigde z'n pafkop, bleek-rood en z'n stem gilde heesch van uitzinnigheid. —

Ouë Gerrit keek al banger en huileriger. Er was inééns 'n huiver van angst op z'n gezicht gegrauwd, zoo èrg, dat de nerveuze opgewonden fotograaf schrok en vreesde dat ie dood zou vallen vóór 't toestel. —

En akelig kermend, met traan-stikkende stem, viel ie dwars op 'n stoel neer, lam met weggezonken schouers, verwezen hoofd in de handen, en schreide !

— Ikke bin d'r dol van de sorg, hoho ! ikke heb d'r nooit stole.. nooit nie.. ankeeke wat main nie waa's ! ikke bin d'r mi fesoen hier fairtig joare.... an de poer weust ! Moar de sorrige hewwe d'r 'n mins daas moakt ! F'rgaifing ! f'rgaifing ! Seg d'r de waireld niks van !.. God sel je honderd kair loone !.... ikke sel de koste betoàle !.. ikke sel d'r alles teruggaife.. Ikke hew d'r veùr de boonestorm.. d'r veur.. oòk al stikt van de sorrige ! ikke sel !....

Z'n stem brak af in kermende snikken, achter de morsige handen, uit 't heete huilende hoofd ; mannenhuil, kermend en kreunend van ellende. Maar fotograaf Van Gooyen liet zich niet verteederen.

— Nee f'rdomme ! nee ik laat mijn niet op de kar zette !

— F'rgaifing smeekte Gerrit's stemmekerming er doorheen, zeg d'r niks van an de waireld !.. op main laiftait in de gefangenis ! Moak main,.... en main gesin nie ongelukkig ! De boonestorm hew d'r alles.. alles f'rnield ! main boel komp an de poal ! Sullie hewwe main uitsoge.... de netoaris, de dokter ! main waif ! Main jonges ! mo'k nou.... op main oue dag nog in 't hok ? hoho ! hoho !

Hij smeekte, stembeefde, huilde, kermde, en z'n kop, uit z'n handendiep opgelicht, grauwbleekte onder tranen. In angstige huiver van trekjes keek ie òp naar den fotograaf, maar die bleef onverbiddelijk.

— Nee vent ; jij bent 'n gevaarlijk mensch voor de omgeving ! Jij mot in hande van de polisie !.. Ik geloof niet dat je nooit gestolen hebt.. jij deedt 't met gemeen overleg.. nee.. nee.. hoe meer ik 'r an denk, hoe woedender ik word. Jij gaat naar huis, ik ga met mijn getuigen naar de polisie. De rechter zal uitmake wat jij bent voor 'n nummer.... Manne, wij gaan !.... en jij Hassel nou er uit !.. we zien jou nog wel !

Weer in smeekval, stormde ie op den fotograaf aan, dat de metselaars 'r ontsteld van keken, maar van Gooyen, nerveus-

nijdiger duwde 'm de deur uit, en dreigde dat ie op straat zou uitschreeuwen wat voor 'n vent ie was, als ie niet stil zijn weg ging. —

Van Gooyen en de metselaars, na 't opstootje en gekonkel onder de arbeiders van 't huis-in-aanbouw wat bekoeld te hebben, gingen Wiereland in, op sjouw naar burgervader.

Ouë Gerrit, met 'n woesten suis in z'n ooren, 'n zwarte wolk van angst voor z'n oogen, dol-bang, in schuwe loensching naar de keien, sjokte voort, klos-klos, met gebogen knieën, krommig, geschonden van angst, mummelden in een toon voor zich uit!

— Je bint snapt! snapt' je bint snapt! snapt! je bint snapt, als 'n gek 't zich herhalend zonder zelf meer te hooren. —

III.

Op 't brokje straat, achter 't erf stond Guurt vaten te spoelen nu en dan 't keukentje inloopend, om wat op 't fornuis te bescharrelen met pannen. — Waggelend en uitzinnig van lamlendige slapte, strompelde ouë Gerrit aan, doodsbleek, met trillende mummellippen, zenuwdoorschokten mond en bevende handen. Zonder 'n woord te zeggen waggelde ie Guurt op 't straatje voorbij, smakte zich bij de groep van voòrstal, sprong weer op, de woonkamer instrompelend, viel weer neer op 'n ouden stoel.

Vrouw Hassel sufte aan 't raam, starend als 'n opiumschuifster, verminkt met uitgedoofden blik, waarin donkre waanzin dwaalde. Maar vreemd, heel vreemd, als den nacht waar in ze, in krisis van schrik, plots ouë Gerrit als 'n duivel gezien had, die 'r wou wurgen en steken, — heel vreemd keek ze nù op 't bang geslagene, angst-dolle, verschuchterde in Gerrits baard-lokkigen kop.

Guurt liep in, dacht dat d'r vader dronken was uit baloorigheid, toen ze plots den Ouë weggezonken zag zitten op z'n stoel, steenbleek, bevend aan armen en voeten. Ze schrok, denkende dat ie met 'n beroerte was ingestort, zoo als ie daar half hing

op den stoel, hoofd weggezakt tusschen schouders, speekselvuil op den mond geschuimd, verkwijlend van z'n grauw-bevende lippen.

In loggen gang stapte ze op 'm af, bleekig 'n beetje van akeligheid voor 't geval, schudde ze haar vader. —

— Waa's d'r nou an 't handje, Ouë, hee Ouë? — Dunnetjes klonk 'r stem.... hee foader? wat mot dâ?

Nou zag ze dat ie geen beroerte had, maar met 't gezicht van 'n gehangene, in wurg-benauwing naar d'r opkeek, z'n oogballen half weg, griezelig in 't wit. En klankloos mompelde ie. —

— Snapt, snapt! je bint snapt! snapt.... hoho! je bint snapt!

— Wat Ouë? wá' leuter je klesserig, wâ nou? wâ snapt, wie snapt, je hep d'r 't snuut van 'n doodsbidder.... mo'k de jonges van de akkers skraiwfe? doàr he'k gain kestantes van!

Guurt's prinsesse-gezichtje stond doorgrift en doortrild van angstigen schrik. Ze voelde dat 'r iets heel ergs gebeurd was, en met één holde 'r zwaar lijf de stal in, 't erf op, naar't land. —

— Hee Piet.. Dirk! de Ouë is d'r kwoaig.. hee? komp d'rais doalik kaike!

Vaag waaiden de stemmen van Dirk en Piet naar d'r toe, uit den vruchtenhoek. Ze zouen d'r t'met zijn. —

Guurt durfde niet meer alleen instappen. Ze voelde iets heel naars. De Ouë had 'r zoo vreeselijk bang aangekeken; hij zou vast sterven op z'n stoel. Ze had nooit zulke blauwe plekken op z'n wangen gezien, nooit zoo dollen schrik in z'n oogen, vol van hevigen angst, en rood van verwildering. De jongens scharrelden op, klos-klos, log, traag, landerig, Dirk met koeïge verbazing in z'n kijk.

— Wâ nou? de Ouë kwoaig? vroeg hij. —

Hij ontstelde even, toen ie 't verbleekte bange gezicht van Guurt zag, die met d'r handen in 'r zij, ongeduldig op de beenen trampelend, voor 't erfdeurtje stond te wachten.

— Komp d'r gauw maa'ne, daa's vast nie pluis mit den Ouë! d'r is gain stom woord uit te kraige, en hai sit d'r tuureluurs.

Piet en Dirk waren gangetje en stal ingestapt, liepen op d'r

kousen, stil op den Ouë áán. Dirk sloeg z'n groot-vuile handen vol zand en groensel, in elkaar van schrik. Zoo wezenloos had ie den Ouë nog nooit zien zitten.

— Wa nou ? hee Ouë ? wâ nou ?

Zware bange dofheid daalde in z'n stem, ontzetting en schrik. Z'n groote groen-zwarte knuist schudde den schouder van Gerrit, dat diens kop waggelde. Maar klankloos z'n lippen bleven mummelen.

— Seg, seg ! 'n mikmak ? seg !

Weer 'n smeekende angstblik doolde op z'n zoons, en dof bromde ie, kortademig :

— Snapt.. snapt.. ik wort dur hoalt van pelisie.. straken-an,.. ik hep stole ! hoho !

— Stole ! stole ! jai.. jài Ouë ! stamelde Dirk, grauw van schrik. —

— Stole ? beefde de stem van Piet, in gekke bange verbazing. —

Guurt van geweldige ontdaanheid kon geen antwoord uitbrengen. Vrouw Hassel aan 't raam, leek soms in luistering òp te leven. Er rilden zachte gloeiingen van besef in 'r starre oogen. Ze hoorde, hoòrde, bromde en mummelde wat nu en dan. En strak bleef 'r idioot opium-vergeeld gezicht, doorgroefd van smartelijke verbazing naar d'r man gekeerd.

Aan de voordeur, waar Vrouw Hassel verschrompeld zat, luidde plots in driftigen klingel, en Van Gooyen met de twee metselaars, doorstoft en stukadoorig bekrijt, luidruchtigden in stemme-opwinding vóór 't raampje.

Piet holde op z'n kousen naar de voordeur, in sidder van drift, bij zich zelf vast besloten die kerels er niet in te laten. Ze begrepen niet wat de fotograaf kwam doen. Dirk woelde z'n handen in z'n diepe zakken weg, ontembaar in kokender zieding van drift, al maar stom kijkend op 't sidderende, angststuipende gezicht van den Ouë, die, dieper z'n kop tusschen bochelige schouders weggezonken, klankloos mummelde, verdwaasd bevend :

— Snapt bi je.. snapt.. de pelisie.... snapt... fain werk !

Ouë !.... snapt.... — Hij staârde naar z'n eigen woorden. — Hij wist van angst niet meer wat 'r om 'm gebeurde. — Hij voelde flauw dat de kerels 'm zouden splijten van woede, en nou wachtte ie 'n slag, 'n vuistbons van Dirk en Piet, 'n trap van Guurt, 'n opstand van z'n wijf.

Met driftige luidruchtigheid, nerveus, stapte de fotograaf in, de witte metselaars achter 'm aan, door Piet half teruggestooten. Maar opgewonden driftte fotograaf Van Gooyen uit :

— Brand je handen niet Piet, ik raad je an ons in te late,... je vader is op heeterdaad betrapt op diefstal ! De getuige zijn gehoord.... onder angifte, gehoord door den hulp-officier van justitie, de burgemeester.... we komme.... jullie.... jullie voorbereide.... 't is verschrikkelijk, verschrikkelijk !

Van Gooyen, vrijmoedig door zenuwachtige opwinding, stapte luidruchtig de huiskamer in, en doodsbleek, druk van de jacht, en schrik, 't hollen naar den burgemeester, om z'n getuigen te hooren, de aangifte te teekenen, om Gerrit Hassel te kunnen laten arresteeren, — begon ie stamelend, al ratelender :

— Ja.. mensche.. d'r is niks an te doen.... heel naar.. heel.... heèl naar !

Dat weet ik zelf.... maar je vader is.. is op.. op heeterdaad betrapt op mijn atelier, — dat kom ik nou maar eventjes zegge dat jullie 'r op voorbereid zijn, door mijn, en deze twee manne. Hij heeft geld gestole.... mijn geld.. liefst maar zesentachtig gulde.... had ik in 'n bakkie, 'n kissie geborge.. dan heeft ie mijn groote lens gestole, lèns van driehonderd pop !.. zóo maar rink, van de schroefdraad gebroke.. en voor.. vóor die tijd al bestole.. bestole.. Ja, kijk jullie maar als gekke.. Dat heb ik eerst ook gedaan.. Jullie wil 't niet geloove hè ? Vraag 't 'm maar zèlf. — De burgemeester komt daar dadelijk zelf met de agente.... de getuige zijn gehoord.... jullie bent 'r gèk van hè ? Ja dat is geen peperkoek ! Maar 't recht mot z'n loop hebbe.. dat zegt ieder.... de burgemeester.... de.. dokter.. ieder.... en hij lijkt krankjorem !

Dirk stond half gebogen, z'n kop stierig vooruitgebukt, z'n groote knuisten driftig verwoelend in z'n zak. Hij begreep nog

maar niet ; de kerels niet, den Ouë niet, den fotograaf niet.

Hij dazelde in zich zelf.... den Ouë stole ? den Ouë ? den airlike Ouë ?.... de fesoenl'kste van Wiereland.... nooit suipe.... den Ouë. — Hij dacht dat de fotograaf, 't heel stelletje stapel was.... 't Draaide voor z'n oogen.. En strak bleef ie maar kijken naar den grauwen mummelmond van ouë Gerrit die angststotterde....

— Snapt.... Snapt ! nou goan je hoalt Ouë !.. snapt !.. snapt !

Ontzette stilte viel er in. Niemand sprak. — De fotograaf voelde zich bang in die nare dreigende stilte. De woeste houding van Piet leek 'm niet, en de stierige verzet-stand van Dirk maakte 'm gejaagd. En nou keek waarachtig dat half dooie wijf óók, dat anders niet wist waar d'r neus hing. — Hij zou maar weer wat zeggen, om hun vijandige, zwijgende nijdigheid van zich af te dringen. Wat lam dat hij zonder agenten gegaan was. Zou ie wachten, en den schrik laten uitwerken ? Maar hij hield 't zóó vast niet uit. Straks zouen ze 'm misschien uit wraak, dat ie den Ouë aangegeven had, z'n harsens te pletter slaan, of 'n mes in z'n ribben draaien. — 't Waren de Hasseltjes, met de dolle drift, en de broers van Kees den Strooper, dien halven moordenaar ! En in zenuwachtige benauwing zei ie maar weer wat, kort en stamelend, — dat ie den Ouë al lang had verdacht, maar nooit iemand iets zeggen wou. Maar dat ie 'm eindelijk beproefde om vastigheid te krijgen, om geen verkeerden te beschuldigen. Hij zei nog wat van boonestorm, ramp, ellende, maar dreigend, dat de Ouë 'n gemeene dief was.

Piet schoof al dichter op den fotograaf àf, met sidder-bleek woest nijdigen kop, z'n vuisten tot mokers op den rug bijeengeknepen. —

De Ouë zat te staar-luisteren naar den fotograaf die weer drukkig bezweet, telkens z'n pappige wangen luwde, met 'n vuilen naar zure specie riekenden zakdoek, doorratelend, bang voor de stille mokkige kerels, die 'm wel de ribben konden breken in wraakgierige drift. Hij vertelde van z'n vrindschap voor den Ouë. Dat ie vroeger voor hèm, altijd de braafste man van

Wiereland was geweest; dat ie met de boonenstorm weer ontzaggelijk meelij met 'm had, 'm helpen wou, bijspringen, maar dat er te veel wantrouwen bleef, en ie 'm eindelijk op heeterdaad kon snappen. — De fotograaf zweeg, keek de twee strakke wit-bevlakte metselaars aan, die al maar knikten. En weer suisde ontzette stilte in. — Nou werd 't den fotograaf te bang.

— Nou jonges.. ik moet weg, mèt de getuigen. Wij worden straks nog eens gehoord, op 't stadhuis, in tegenwoordigheid van je vader.... Wij magge niet langer hier blijve.. 't is goeiigheid dat ik hier kwam om jullie nog eens in te lichte ; de burgemeester is stràk ; die zegt niet veel,.. nou.. ik zal gaan hoore ! kom manne.. wij gaan ! —

Fotograaf Van Gooyen, z'n nerveuse kleffe handen onrustig langs z'n grof-geruit pak smerend, niet wetend hoe ie 't had met de starende zwijgende stronkige knapen, die maar traag knikten, schoof naar 't voordeurtje op straat, was blij dat ie 'r met z'n getuigen ongeschonden uitstapte. Aan 't begin van 't weggetje zag ie den burgervader al met twee agenten. Ze hielden stil voor 't deurtje van Ouë Gerrit's woning, treuzelden weer voor 't raam waar vrouw Hassel zat. De klinkbel verrammelde schelle klankjes. — Piet maakte open, beefde plots van ontzag voor de vlak-bijë deftigheid der glimhelmen, achter den strakken ernst van burgervader, nù magistraatspersoon. — Burgervader, uit de hoogte, met strak gebaar, zei wat meedoogenlooze woorden van inlichting tot Piet, die bleek, verbouwereerd, op z'n paarse kousen hun vóórschuifelde in 't vunzige gangetje, naar de verstilde woonkamer. Alles ging zwaardeftig, zwaar-gewichtig en officiëel, met strakke gezichten. Burgervader kende de Hassels als rumoerig volkje in z'n stedeke ; had 't noodig geacht streng te zijn, en zelf mee te stappen om direkt te kunnen arresteeren. — Anders moest weer bevel van hechtenis meegegeven, als de Ouë niet woù gehoord worden, was er gevecht en tegengestribbel van de stoere vuistknokige knapen te wachten. Bovendien maakte ie, — daar 'r geen kommissaris was in Wiereland, hij wèl hulp-officier van justitie, — graag vertoon van z'n glorige macht. Burgemeester was de lage

kamer ingestapt, waar 't duifke in 'n duister hoekje droef te koeren zat, de politiemannen achter 'm áán, in zwaren stap. — Hun helmen glommen onrustig-officiëel in 't dood-suffe doorstoofde vertrekje, waar alles weer turvig en duf rook, en doorde-weeksche wanorde rondrommelde. Burgemeester zei wat officiëele magistraatswoorden tot de knapen en de bevende Guurt. — Achter elk traag-gewichtig uitgesproken woord, dat hangen bleef in de stilte, groeide angstige beschuldiging, tiktakte de groote staartklok, droefde gekoer van duifke, als treurend in ontsteltenis over z'n baas. Tusschen de koperen slingergewichten zat ouë Gerrit klankloos-idioot te murmelen, de handen meewarig beverig op de saamgedrukte smalle knieën.

Langzaam-officiëel, strak en magistraatsch-doordringend draaide de burgemeester zich naar ouë Gerrit om, en vroeg of hij, Gerrit Hassel, bekende te hebben gestolen op den ochtend van....

— Joà.... Joà !" angstigde de Ouë....

Maar magistraatspersoon deftige voort, en ook ter verklaring voor 't gezin niet wetend, dat de fotograaf en getuigen, vóór hem er al geweest waren, — begon ie gewichtig en ernst-zwaar het relaas voor te lezen, door de getuigen en van Gooyen bijéén-gesmonzeld, en onderteekend als aangifte. —

Ouë Gerrit luisterde met bange verdonkerde oogen, en sterker overstormde 'm de angst dat ze met één, op àl die aanklachten, huiszoeking zouden doen ; dat ze al z'n spullen zouden vinden, dat ze zouden zien, de dure bollen, en aan alles bemerken, dat ie al heel lang gestolen had, als 'n sluwe gemeene dief.

Burgemeester was met ernst-doorklankte stem aan 't lezen, de glimhelmen der polisie achter 'm aan, dat Guurt dacht te sterven van schrik, en de kerels in ban van hevig ontzag, stomden en versteenden van ontroering.

Guurt voelde „politie" in huis, 't ergste, bangste, dacht ze, dat er bij fatsoenlijke menschen ooit kon gebeuren. — Ze rilde, schreide, en kermde en zuchtte als 'n oude hond. — Als burgervader, heeldeftig zei, dat men Hassel voor den braafsten man van Wiereland had gehouden, kreeg ouë Gerrit 't stikbenauwd, pinkelde 'r nog nattigheid in z'n roode uitgehuilde oogen ; wou ie al z'n dief-

stallen wel bekennen, uitschreeuwen. Hij voelde dat ie straken-an zou uitkrijschen wie hij eigenlijk was. — Dat ie al veertig jaar lang hier zoo gestolen had, z'n heel leven lang. En hij wou er bij schreeuwen dat ie 't nooit gedaan had om er lekker van te leven, maar dat ie 't moèst, moèst doen. — Toch schreeuwde ie nog niet, voelend dat 't dolheid was, als zij nog niet begonnen te verdenken. — Eerst zou ie wachten, om te hooren wat Guurt zou zeggen, wie ie was, en de kerels. Maar die zwegen en 't relaas in officiëelen stijl, teemerig opgedreund, onverstaanbaar, zeurde dóór. — De knapen zwegen.

Ouë Gerrit zat verzonken achter den hoekigen magistraatsburgemeester. Nu en dan sluikte z'n oogenwit angstig naar hèm op, bibberden z'n handen erger op z'n meewarig bijeengetrokken knieën. Ouë Gerrit dacht dat heel Wiereland toch te praat kwam, als ze 'm straks, tusschen de agenten zouen zien hangen,.. dat ie 't om de zorgen gedaan had; alléén om de dolle zorgen.

Dirk keek 'm aan, z'n wijf keek 'm áán, strak, Guurt schreide en sidderde, en Piet liep heen en weer, in drift. Er most 'n end an komme.. Hij zou 't maar uitschreeuwen wie ie was.... Z'n angst steeg. Hij rilde, rilde voor de klaarstaande handen der helmmannen, om hem op te sleuren. Hij voelde zich als in 'n vlam staan zoo heet, dan inéén weer met water oversmakt, zoo rillig-kil en huiverig. En 't ergst was, dat ie voelde zich niet meer te kunnen tegenhouen met spreken, hij zich zelf moèst aanklagen. Hij vervloekte zich nou, dat ie niet zwijgen kòn, maar hij moèst vertellen. — 't Was of een treiterig ik, in hem, nou eens sarrend wou laten zien met heet wraakverlangen, wat voor 'n schurk ie was; waar z'n spullen hokten en wat ie uitvoerde. — Maar telkens, nog sluikig opziend naar burgervader, staar-luisterend, voelde ie zich zelf weer verzwakken in eigen aanklacht; kreeg ie weer terug z'n eerste bangheid, weer sterken prikkel van zelfbehoud, zich-zelf wijsmakend, dat de zorgen 'm gek gemaakt, geteisterd hadden z'n heel leven lang. — Nee, hij zou niks, niks, zeggen.. Hij was nooit 'n dief, 'n dief geweest! Hij zou geen sterveling wat zeggen. Als 't nou Guurt, Dirk, Piet niet zei, en 't wijf niet, en Gods stem zou niet in één, mid-

den in dreunen, dan was dat bewijs dat hij ook niet hoefde te spreken. En nou maar zèlf vasthouen, z'n gevoel, dat ie uit angstzorgen gestolen had. En al kermde 't nou ook in z'n keel ; smeekte 't half in 'm, om 't uit te gillen, te bekennen, eindelijk eens uitstortend, z'n martelende geheime zonde, hij voelde er in klammen worstel tegen in, dat ie tuureluurs was, overprikkeld ; dat ie op z'n eigen strot, z'n eigen bek moest gaan zitten ; z'n sarrende stem in 'm had weg te drukken, dat ie zich zelf te smoren had ; dat ie zich als 'n stuk uitvaagsel uitschelden moest, als ie nòu an de praat gong. Wel wou ie even weg ; net doen of ie naar 'n zekere plaats moest, dàn de kelder in, om z'n spullen te verbranden. Maar dat ging nie.. Was pure malligheid. Ze zouen 'm elken stap nagaan. Dat had ie eerder moeten doen, toen ie alleen thuis was gekommen. Maar toen was ie ook halfdood van schrik en angst geweest. En nou zou ie maar afwachten wat gebeuren ging. Voor de helmkerels sidderde ie, en de stem van burgemeester maakte 'm puur akelig van angstige, jagende ellende.

Wat zou z'n broer lachen.. en Grint en de notaris !.. En nou, te kaik !.. over de stroat... Hoho.. alles kaikt ! de gaa'ste.. de dokter.. de netoaris ! s'n boel an de poal.. —

Eén ellende.... één jammergevoel van diepe, afzichtelijke narigheid overmande hem, doorkerfde z'n trots. Hij voelde te zullen braken van bangheid.... Hij kreeg 't weer dol benauwd, met zwarten angst voor z'n oogen, alles zwart en grauw. Berouw voelde ie niet. Alleen angst, angst voor de politie, voor den burgemeester, voor God.. als ie daar alleen in de gevangenis zou zitten.. En 's nachts vooral.. als ie den rug van z'n wijf niet had, om d'r achter te kruipen.. Nou zou ie alleen zijn, met duivelige koppen en 't groene vuur in 't donker. Dolbang was ie voor de cel en als ie straks op straat ging, wàt de lui zouden schreeuwen.

Guurt had schreiend in angstwoorden gevraagd aan den burgemeester of ze den boel niet stiekem konden houên. — Ze smeekte, drukte de hand van den burgemeester, van de agenten. Maar burgervader, streng, koel-afgemeten, bewust van z'n macht en

hooge roeping, zei stroef, dat 't recht z'n loop moest hebben, dat men bij hèm niet onderhandelde ; dat 'n dief als 'n dief gestraft moèst worden. —

Piet was afgezakt. Z'n jonge stoutmoedige kop, met den dunnen neus en zijne grauwe oogen, stond verbluft in stille gramschap op den Ouë. — Uit stierig-ingebukten stand, kop-vooruit, was Dirk plots op den Ouë afgesprongen, wild, pakte kiel-eind vóór den strot bijéén, en rammelde Gerrit op z'n stoel heen en weer als 'n stroopop, dat z'n baard schommelde, z'n lokken zwierden onder z'n groenig petje uit. — Bulderrauw met onmenschelijk wreed-woeste stem, verstikt in doffe driftklanken, krijschte ie :

— Spraik Ouë hengst ! ... Wâ hep je daân, hep je onster feur 'n wail loate hongerlaie ! ... spraik ouë hengst ! smakkert ! Smairlap ! hep jai onster uitskolde veur dief ... mi de vaiftig pop van Kerremis ! jai skurk ! dief ! Op wâ hai je gefigelaird ! —

Hij rammelde en bofte ouë Gerrit op z'n stoel, dat diens gezicht òpblauwde in Dirks woesten knuistklem, z'n oogen verdold angstigden als van 'n gepijnigden dwaas die niet weet wat gebeurt. Hassel's vingers krabden om lucht te krijgen in de knuist van Dirk, die op 'n gedrongen stond, met z'n blondwreeden kop, vóór Gerrits gewurgde tronie.

Burgemeester mocht dat niet langer aanzien. Hij gaf den helmmannen 'n wenk, die daadlijk Dirk terug sleurden. De knaap, met vergrauwden woedekop liet niet steken, rukte Gerrit bij den strop òp van den stoel, als wou ie z'n vader wurgend vermoorden. De burgemeester sprong deftig bij, en met hun drieën rukten ze den half gestikten Ouë uit Dirk's schrikkelijken klauw, die nog nabeefde en vingerkrampte van hevige moorddrift. Piet had staan kijken, in aarzeling wie ie helpen zou. — Dirk, met sidderlippen, in Hasselsche razernij, grijnsde, grinnikte, spoog den Ouë, al doller van drift, in 't gezicht. — Gerrit kromde in, achter de agenten, neergesmakt weer op den stoel, half verborgen z'n bespuwden angstkop, de armen naar boven gekneld, in de boei-pooten der helmmannen. —

Piet staarde 't raampje uit, grauwbleek, en Guurt snikte, snikte zacht tegen den muur.

Er stond voor 't raam al wat popelend volkje, knapen en kerels, die de agenten met burgemeester hadden zien instappen, en gehoord dat ouë Hassel als dief op heeterdaad betrapt was.

Guurt smeekte den burgemeester dat ze den Ouë tegen den avond zouën weghalen, maar dat wees hij af, streng, koel-stroef, hoog-officiëel.

— Dat zal niets geven meisje ! Iedereen weet het reeds in Wiereland, dat gaat als 'n vuurtje. Bovendien.. met 't oog.. op de driftbuien van uwe broeders.. wordt mijne verantwoordelijkheid grooter.. Ze zouden 'm kunnen dooden in drift.. uitbarstingen.. neen.. mannen ! In naam der wet.. arresteert en.. boeit hem.

De langste helmman, barre snorrebaard, rammelde z'n paternoster uit den achterzak, draaide in 'n striemenden kronkel, den zwaren ketting om Hassels polsen vast. —

Ouë Gerrit sidderde, waggelde neer op den stoel.... halfwezenloos. Z'n gezicht kermde nu, afzichtelijk verminkt van schrik. — De boeien om !.. dat sloeg 'm in één neer.... Guurt gilde van angst en ellende, voelde dat 'r heel leven in één vermoord was.. de Ouë zóó op straat ! Ze wist niet meer wat ze deed van benauwing, woede, schaamte, beroerdigheid. Nou had ze mèt Dirk, den Ouë liever doodgetrapt, voor ie wegging. — Wat zou d'r galant van de sekretarie zeggen !

De twee agenten trokken den machteloozen ineengeschrompelden Ouë Gerrit òp van den stoel, die als 'n half-verlamde, wien de krukken onder de oksels zijn weggeslagen, tusschen hen bleef inhangen. — Z'n oogen schuin naar den grond, bang nog voor 'n nieuwe ranseling van Dirk of Piet, in martelenden angst, schrompelde ie mee, de morsige, bevende, steelzieke handen opeengewrongen, verkrompen in den boei. — Piet keek 't raam uit en Guurt schreide weer. Alleen Dirk met wraak in z'n kop, keek naar den Ouë minachtend, woest, alsof ie 'm met één vuistslag wou neerdollen. —

Plots van 't raam, in zenuw-snellen tred, sprong 't lijf van vrouw Hassel wèg, stortte zich op Ouë Gerrit in 'n kreetsnik, en in krizis-stijging van éven oplevend bewustzijn, gilde ze, razend :

— Main Gerrit ! main Gerrit, je gain nie van je waif !

Ze schrokken allen. In maanden had vrouw Hassel geen beweging gemaakt, en in 'n jaar bijna, niet wat uit-zich-zelf gezegd. En nou, met stuipige krizis, stònd ze, in toevloei van laatste zenuwkracht, rechtop, smakte ze zich op Ouë Gerrit met 'n vastzuigende hevigheid dat de agenten 'r niet konden losrukken.

— Helpt toch kerels, donderde de burgervader, die 't dwarse hinderde van die familie.

Piet schoot toe, en rukte z'n kermende moeder met 'r lèvend smartmasker, nu bewust, waarin zenuwdolle oogen licht vraten, van den Ouë af, geholpen door de agenten. Ouë Gerrit wist niet wat ie zag.

Hij had plots z'n vrouw op zich gevoeld, zonder ontroering voor haar stuipige herleving, maar in angst dat ze 'm bedrogen had ; dat zij alles wist. Ze had z'n kop gezoend, betraand, z'n lokken en baard vastgehouen, maar hij had 'r met z'n ellebogen mee afgeweerd.. Z'n eigen schaamte en sidder voor de boeien was verschokt achter den angst voor haar stem, haar loopen, haar spreken en herkènnen ;.. dat ze zeggen zou.. dat ie spullen had.. al voor jaren. — Nòu waa's tie 'r tug bai....

In laatsten stamel van angst, half-verstikt stotterde ie uit :

— Goan weg waif ! goan weg !.. jai weut d'r wie 'k bin.. sai is d'r daas, puur daas !

In hevigen worstel hadden de kerels vrouw Hassel neergebonkt op den stoel weer voor 't raam. Met 'n smak leek 'r bewustzijn weg te dolen. Ze staarde weer suffig. Doorgroefd van stom lijden geelde 'r kop weer in 't raamlicht. De kort-hevige zenuwkrizis was uitgebarsten, slonk. Op den stoel, zat weer 't ouë vuile wijf, starend, zonder gedachte, zonder wil, met idioten schuwen angst in de doffe oogen.

Burgemeester, koel-deftig, vond 't lastig, walgelijk volkje, beval hoog-officiëel den agenten te gaan. Ruw stieten ze den strompelenden Ouë Gerrit de deur uit op straat, waar ie van brullend knapengeschreeuw hoonend overstort werd. —

TWAALFDE HOOFDSTUK.

Als 'n fel vuurtje, voortgeblazen en vervonkend rechts en links, door laster en konkelenden schrik, was de betrapping van Ouë Gerrit door Wiereland heengegaan. De tuinders keken elkaar aan in stomme ontzetting, halzige ontdaanheid. Niemand eerst die 't gelooven wou, als ie Ouë Gerrit zelf niet tusschen de politiemannen geboeid had zien wegvoeren. Die brave ouë Blommepot! die d'r nooit dronk, nooit schold, met z'n ellendig wijf en woeste jongens.... 't Was d'r puur 'n meroakel! —

De notabelen beplozen 't gevalletje, weerden even 't gemeen luchtje dat de diefstal zelf ròndspreidde, bejammerden 't als uiting van geldnood en zorgen. De fotograaf werd nog al scherp aangekeken, omdat ie den boel zoo gauw had aangegeven. De tuinders zelf, half-vernield van zorg door den boonestorm, uitten zich kregel en smartelijk omdat de Ouë weggevoerd was. Guurt leek gek. D'r sekretarie-heertje keek 'r niet meer aan, — stel je voor, de dochter van 'n dief! — en maakte heele omwegen als ie 'r al van verre zag aankomen. —

Ze was radeloos van verzet en machteloosheid. Ze verbleekte, vermagerde in 'r teer gezicht van chagrijn. Ze had 'm laten schrijven, gepaaid, voor 'm gejammerd, maar 't hielp niet; hij antwoordde niet eens. Op straat werd ze dikwijls nagejouwd door kereltjes. —

— Je foàder hep stole! jaù foader is d'r 'n laileke dief.... je broer is d'r 'n strooper.... je foàder 'n dief!

Dan wist ze niet waar zich te bergen. Om 'r vroegere trotschheid hadden de Wierelanders weinig meelij met 'r, ze vonden 't wel wat onbarmhartig van 't straattuig, maar verscham-

perden toch lachjes. — Vroegere verwaarloosde vrijers boerden 'r in 't gezicht, hoonden 'r najouwend. Alleen Jan Grint bleef 'r brandend-jaloersch in stil-ziedende heetheid bestaren.

De boel thuis was al aan den paal geslagen. Alles genummerd, verzegeld, stond op punt van verkoop. D'r zou geen vijftig gulden voor de kerels overschieten. —

Met 'n buffeligen wrok, stom van nijd, en doorknauwd van ellende, hoek-lijnden de zwijgende barsche koppen op hùn werklooze lijven. — Ze zeien niks en deden niks, de knapen; slenterden rond, zonder land als verschoppelingen zoekend naar werk. — Pachtgrond was ook weg. Niemand van de landheeren die de jongens meer geven wou, en borgen maakten ommestraatjes, hielden zich niet thuis.

Overal stootten ze hun kop, om ouë Gerrits diefstal. —

Dirk sprak in 't donkre huis, — waarin, buiten keldervuil, nu alles opgebroken stond en te kijk, tot zelfs 'n gekneusde mestwagen, — geen stom woord. Hij loerde alleen grimmig op Grint en Geert. —

In zijn kop kookte en suisde 't van onuitgestorte woede, bruiste 'n passie van haat en vernielzucht, op alles wat 'm hinderde, den voet dwars zette. Hij had lust te trappen, te ranselen, omdat hij zich nu slachtoffer voelde van den Ouë. Hij vloekte 'm nog in z'n hok. — Had hij niet gestolen, dan zouen ze zeker nog wel 'n lapje grond gekregen hebben, zeker in pacht, al was de boel ook aan den paal. Maar nou was z'n vader 'n dief, 'n echte, gemeene dief, zoo maar in de gevangenis gesmakt. — Krengejochies gooiden ook hèm met steenen, scholden en sarden.... „je foader is 'n dief, je broertje 'n strooper!"

Hij zou 'r dol van worden; z'n moordlustige knuisten jeukten. En al de Grintjes schuwden 'm als de pest! Dat was 't ergste van alles wèl. En wat nou met zich-zelf? Uit z'n tochten naar de groote stad; ùit z'n lekkere zuip, z'n spelen; ùit eigen brok land.... Nou gekommandeerd als 'n hond, geen vijf minuten vrij voor je eigen, en den zoek op naar knechtswerk. 't Loeide, donderde in 'm, de drift, de schuimende razernij. Als 'n dol dier kon ie overal in bijten.

'n Dag, vóór de verkooping, uit baloorigheid afslenterend van Kees, bij wien ie gehoord had dat Wimpie dien nacht gestorven was, liep ie Klaas Grint tegen 't lijf, vlak op z'n erf. Klaas wou zich wegdraaien, z'n erfdeurtje insluipen, maar Dirk hield 'm barsch tegen. —

— Nee Kloas ! soo komp jai d'r vàst nie van màin òf ! pinkebul ! denk kie daa'k 'n doodsbidder bin ? jai hep main d'r fesoenlik en aa's 'n kerel te woord stoàn hee en.... nou staik je de mal hee ?

— Nou proàtjes legt d'r gain aiers, — ikke hep main tait nie veur 't leussie en nie veur 't malle !

— Daa's net ! moar ikke kom d'r om Gairt, sai is màin maid !

Klaas sprong naar Dirk toe ! Nou was ie geen gluiperige hielelikker meer ; geen voorzichtige overweger van woorden. De vuisten kramp-hevig de lucht instootend, schreeuwde ie, met verwrongen mond :

— Da lieg jai !.. jouw maid ! joùw maid ! je mogt 't wille ! dâ sai op de kermis je fieselemie sien hep.. daa's d'r stomme goeiighaid.. nou ka je 'r an de hiele blaffe.. joù maid ! wâ pieterig bedunksel, daa's malle !

Dirk voelde woede opwrokken, en heeter doorspoog 'm drift.

— Joa, màin maid.. moak gain proatjes.. je weut dâ bestig ! dá' sai d'r jonk van main hep ! Roep de maid.. sel je 't hoore ! Van main jonk ! van màin.. van màin.. f'rstoàn ! ? —

Klaas Grint stond gebluft, grauw gemerkt van woede en geslagenheid. Wat ? Wel had ie gehoord dat Geert zwanger van de kermis was thuisgekomen, maar hij dacht alleen, alléén van Willem Hassel. Daarom had ie 'r de deur niet uitgetrapt, omdat ze vanzelf nou wel met Hassel, die d'r bestig bij zat, zou trouwen. Geert had niet durven zeggen dat ze zich aan Dirk had overgeven, in 'n vreemden halfdronken zwijmel hèm juist. Nou kwam daar Dirk, die zag dat de meid 'm den rug toedraaide, — uit den mond van de zusjes al lang had gehoord dat ze met 'n kind van hèm zat, — nou kwam die vent hem in 't gezicht spuwen. Maar de kerel loog, loog, zoo lang als ie leek. — Hij zou 'r doodschoppen z'n meid, als 't waar was. — In razende

drift holde ie wèg,.. 't erf op. — Dirk achter z'n hielen aan. —

— Hier maide! hier Gairt, schreeuwde ie, hier hain! woar sit je? hier stoan je vraier! hier!

Klaas gilde heesch, holde in 't gangetje naar Geert, die verschrikt op 't erf kwam aanklomperen. Ze hartbonsde toen ze Dirk zag staan, zwijgend, uitdagend woest en grauwbleek, de handen stil in de klepzakken. Klaas stormde op 'r áán, pakte 'r in den nek, en sleurde 'r vóór Dirk. —

— Seg op maid! seg op! daa'k je te morsele hak! heb die skooier jou mit jonk sét? de soon van die vuile dief.... de Blommepot.

Geert beefde, snikte, kreunde wat woorden uit, de handen voor huiltronie geschuurd, trappelend op d'r klompen, als 'n angstdol driftig kind. Eindelijk uit d'r snikken, vergilde ze schorre klanken, de vingers tegen den mond òp:

— Ikke waa's d'r dronke.. puur dronke.. da hebbe sai d'r daàn.. de maàne.. Moàr Willem weut d'r vàn.. enne hai naimt main tog! hai naimt.. main tog!

Dirk verbleekte grauwer. Z'n koeienoogen stonden rood, z'n kop dreigde, z'n nek vooruitgebogen met de stierige wreedheid van schoften, de chincezige kaken sidderend, keek ie 'r áán, z'n handen de klepzakken dieper inwoelend. —

— Jou gemain loeder! jou mestvarke! ikke hep je had! ikke! daa's maìn kind,.. daa's maìn kind! je bent d'r maìn waif! màin.. main màid.. màin.. màin!

Achter 't erf uit, was vrouw Grint gehold, pas van de straat terug, en vlak met 'r zenuwvuist vóór Dirks gezicht, krijschte ze uitzinnig rauw:

— Wou jai màin dochter 'n gemaine noam gaife? jai sloddervos. Kaik na je loeder van 'n suster.. diefefemilje.. stroopersklìek! galgebrok! wou jai.. wou jai.. uitvoagsel van Vainhuis!....

Ze barstte van nijd en verwoedheid, en in hevige zenuwdrift stootte ze Dirk d'r bonkende beverige vuist tegen de kaken, met nog 'n woesten stomp op z'n neus nà, dat 't bloed spoot om z'n wang en mond. Maar Dirk, in stierige stille kracht, smakte

'r op zij, in één ruk tegen de straat, zonder verder naar vrouw Grint om te zien. 't Wijf wou weer op 'm afspringen. Maar nu hield Klaas de zenuwtang in bedwang, voelend dat Dirk gelijk had, en blij dat Willem Geert toch nam.

Dirk bekeek Geert die d'r kop gebukt hield, handen voor 't gezicht, in hevige schaamte. Hij keek, keek, bleèf kijken. Cor, Annie, Trijn, stonden te beven op 't erf, want die wisten ook alles. En weer, in ontzettenden, uitbarstenden wrok liep Dirk op Geert af, schreeuwde rauw en heesch :

— Kaik, da kind is van main!.. main! je bin main waif! main!!.... Nou spuug ikke op je loeder; je bin minder aa's 'n f'rot kreng!.. ik spuug op je!.. Seg daa't an Willem!

Pal spoog ie 'r, tot twee maal op de handen, tusschen de kromme vingers, voor 't gezicht gekneld, en Geert stond te duizelen van ellende en verbijstering. Haar lijf leek weg te zinken in 'n bevende kramp van schaamte.

Klaas stond verstomd in den schrik van 't gehoorde. Maar rustig toch dat Willem Geert nam, rustig om de rijke vangst.

Dat gescharrel vond ie wel gemeen, maar 't liep goed af, en daarom nou durfde ie Geert niks zeggen, geen woord. —

Met 'n zwaai van z'n barsch lijf schuurde Dirk, Klaas en Geert voorbij, in beef van minachting, en ruw, smeerde z'n morsige hand over z'n bloedneus en wang, dat z'n vingers als doopten in vermiljoen.

Vrouw Grint stond te klappertanden. Dirk waggelde 't erf af, langs 'r, zonder dat ze 'n hand meer naar hem durfde uitsteken. Hassel zàg haar niet eens. Hij slingerde 't pad op, stomdronken van wrok en haat, doorbrand van drift, die naar koeling zocht. Het huilde in z'n woeste driftige wrokborst, 't steunde en kreunde in 'm, en z'n handen krampten van ziedende gift in z'n heete klepzakken. —

Stom liep ie op de Haven af, waar ie de eerste de beste kroeg instrompelde, neersmakte op 'n stoel. Daar bleef ie drinken tot donker, doodalleen. —

DERTIENDE HOOFDSTUK.

Gouden schijn brandde herfstig over Wiereland. Laatste Oktoberdag gloeide zacht, in wonder legende-rood; brooze zonnekoester, teer aanguldend 't groen. — Akker-wijd, in de teere pracht van purper en fluweelkarmijn, oranje en wit, goudgeel en zwartrood van dahlia's, doorwemelden de herfstbloemen de velden. En wijd-rondom, de zachte schitter en zilt-doorgeurde herfstlucht vlamde nog laat-zomersch áán, boven hel-rood kamgesidder van gladiolen en vurigen gloed van mombresia's. De hemel blauwde rag en zacht, koesterend verstovend warmte-wasem. —

Op de bollenlanden, in frisschen omwoel van akkers, hurkten de rooiers en planters, in zwaar gebaar tegen 't lage luchtblauw, met de felle blinking van hun schalen, den worp van hun bollen in gebukten mandsjouw, op gekromde ruggen, bezond in den fijnen teeren schitter van 't licht.

Mestkarren van allen kant ratelbonkten over de paden, vergeurden hooizoet in de lucht, en de kaalgeplukte tuinderijen, met nog wat òpgroei van boerenkool, prij, biet en laat gewas, lagen rondom in groezelig geflakker van verlept groen, verstild en wijd in de herfstpracht.

Daar, achter de verdofte hagen, vèr, heel vèr, strekte de bronzing van omgespitte akkers, paarsig brons en terrakottigwarm in 't weeke, fijne, glans-uitspinnende herfstlicht, zonnige aarde-glanzing, wisselend in de goudbruine stapeling van gevulde manden, omspeeld van 't vlammige burrie-rood en den zilveren schalenfonkel.

Den laatsten Oktober draaide 't weer. De gouden dagen, in

braambrand van fijn-schitterende kleuren, uitvloeiend door boschjes, laantjes en tusschen boomen toovertinten van goudrood en goudbruin verspelend, vergleden tegen den stillen noen, in zilvering van zacht uitstroomend licht, levende wonderen wevend onder stammen en struiken. —

Regenbuien zongen, er alsof lichtzilver door de luchten heengespuid werd, zoo, grijs-fijn, in zilte pracht, dropen de dagen de hemelen uit.

De wolken zeilden en in trillend vocht glansde 't land, tusschen den regen, strekten de akkers in zonnige borreling van licht volgestort. —

Zilverig geglans en nattig geglimmer overal op de bladeren; fijn gesproei van vocht tusschen den hoogen kleurgloei van boomen. —

In wonder ongedurig spel, na en onder elke bui, goudde hèl de herfstzon, in 'n zilveren lichtdamp, overstreelend de akkers met vloeiend goudlicht. —

De verhallende laantjes van Wiereland, volgemorst van goudbruinen bladerval, doorflonkerden in hèlzonnigen toover tusschen en om de saffierige pracht van 't àfstervende groen, zacht doorvlamd, nattig, en teer van gouden schijnsels omkranst.

Als spelonken waar doorheen spuide een fijn-ijle damp van goud en rood, zoo gloeilichtten zacht de laantjes en bosch-brokken in den sprook-zachten, vlamkleurigen knetter van herfstbrand. — Laantjes in goud-verven, als kapellen waar 't heilige licht intrilde, waar één gouden droomesprook in zachtsten tintenschitter legendeerde. Laantjes in doorgloeid bruingoud en rood, in glansen òverstreeld van hel-meloengoud, trillend in 'n omvloeiing van magischen gloed. Laantjes in heilig rood; bladerenkransen in gloedbrons en kopering, en takgroepen in primitieve kleurselen oud-geel en purperig scharlaken, als op mantels van heiligen en bisschoppen.

En voòrop, in Wiereland-Duinkijk de beukenlaan, met hoogen omgloei en statigen trots van de aangevlamde kastanjeboomen, diep in 't laanfond, in den groen-gouden en meloengeel uitbrandenden kleurgloei, verdaverend in pracht tegen 't beuken-

goudrood. En overal doorschemering tusschen het brandend getwijg, van zilverende luchtblauwing en buiige wolkvaarten.

Overal door Wiereland verklonk doodenzang van zomer; kweelden geluiden van vreemde vluchtende vogels; gromden gebroken en doffe rateling van karren op den goudrooden bladerig bemorsten grond; vochtigden de paden in donzigen weergloei van herfstpraal, schitterende regening en afzwier van boomblad, in kleurval nog brandend van heiligend licht. —

Over de verre akkers ging doffer werkgerucht, en de stil-gouden lanen en de rood-bebladerde wegjes, met slanke popels, fijn-herfstig en heimvol in ruisch, verzwierven land-stemmigen zang, klankbroos, zucht van legende, en druisch van stervend leven. —

En de paadjes overal, dwars, kronkelend rood, en geel bladerig doorwaaid, de laantjes goud, in wond'ren glans.

Als de zon, na zilverende regenspui kwam uitstralen, ging er één flonkering rond van goud-groen, nadruip van regenzilver; stonden er op d'aarde gestold in teed'ren herfstbrand, kristallen schalen, millioenen, waarin kleurige zonnedroppels lekten tot hoog bruisend spel van herfstig vuur; natbloemige flonker van pracht. En een kristallen liedje verzòng door de ruimte droppelenzang van licht op 't regenzilver, zang op de zacht gloeiende dagen.

Rondom de bosschen, heel in 't rond, goudde kastanjebrand, meloengeel, besidderd van licht, als gouden sneeuw over de groene nerven gesmolten en op de blâd'ren weer gestold in goud schitter-rijp. En 't beukengeel, en purperig bisschoppig mysterie-rood, zong dwars door de goddelijk berijpte gouden sneeuw. En de hemel, in 't fijne zilverende herfstlicht, spinragde uit, de gouden lichtwebben in den braambrand van herfsttoover. —

Voor de tuindershoeven hóóg, tot de lei-glanzende of rood-overmoste bedakingen, stengelden de zonnebloemen, zonnen met donk're bronzige harten in den vlammenkrans van hun goud. Overal in Wiereland schoten ze òp, in den forschen trots van hun stengels en goudpraal, volgend 't licht en inzuigend in de donkre harten. De abeelen op duinbrokken en bosscha-

ges, in hun sneeuwing en zilveren ritselgeblaâr, kwijnden verbleekt tusschen den roodgoud koperen gloei van lanen; langs wond're kronkelwegjes, doorruld van rossig zand, waar droomrige stilte boven herfstbrandende kleur, te suizen en te wiegelen lag, te legendeeren en te zuchten op zang-zachte windvedels, goudtrillend besnaard met fonkel-teere herfstdraden.

En telkens, tusschen den lagen zwiephang van getwijg, dat te ijlen hing in koortsig koloriet; tusschen 't donk're weenende rood, beschaduwd purper van prelatenmantels, verborgen rood, al wisselend naar schitterig koperrood, in tempelige gloeipracht goudgeel oversneeuwd, meloenig-warm, — verfakkelde de helle vlamming van de lijsterbes, oranje-hoog tegen 't luchtblauw, daverenden jubel. —

Heele boomgroepen stonden in bronsgroen en bruingoud, met de doffe pracht van verouderde kleuren, in brozen bloei verbleekt. Dan plots weer straalde de zon dóór, feller àchter zilveren wolkbuien uit. En als 'n overstormde stad, overstormd van kleurensneeuw, goochelde de dóórscheemrende ruimte van boschplekken òpen in koperen gloei; waar, òver blaren en twijgen, kruinen en stammen, 't zonnelicht één sprook van wonderglansen tooverde; moorsch-tempelig, doorgloeiend de goud-gele sneeuw, het bevende rijp-schitterige kastanjegoud; in wijden takkenkring, den saffierig dooraderden bladertros doopend in citroengloed, dompelend in heet oranje. — Zoo, in één gisting van wonderlicht, satijnig en moireerend, hevig doortinteld en gazig, nevelzacht en beverig, even doorstreeld van wasemenden kleurfloers, soms hèl omschijnseld van vloeiend wijnrood, purper en groen, in herfstigen toover, groeide de stille dagbrand áán. —

Als 'n ondergraven stad overstormd, plots opgerezen uit aardediep, uit inkrustatie van oudheid, goud-purperde en bronsroodde de herfstbrand, laaiend door de bosschen, legenden verwevend van boom tot boom; zóó goudvuurden de paadjes en laantjes in de vrome stilte van hun gloed; de tinten rond de boomen er opgestoven, er tegen áángeademd, rag, broos,

heel broos en poederfijn, als bloemen-mysterie op bevroren ruiten, in een wiegelenden schuchteren lijnengroei, — maar nù doorgloeid, doorvloeid, doorbrand in één kleur-vuur, alles er om áánlaaiend in magische fonkeling; brand van braambosschig rood, goud-geel, parkietig blauwgroen, en heet zilverend blankgeel. En al de laantjes in den herfstmiddag daar verdampend in zonnegoud, dat regende van de boomen, de roòde stammen en de teer-groene bemòste stammen. En al de herfstvochten verglanzend, verdampend onder 't groengouden licht van zonnezink, in tooverenden schitter, tusschen den kleurgloei van twijgen. —

In de middagen spuide er tusschen de laantjes aquariumlicht, waarin 't wemelde van goud-rood fluweel. — Rood fluweel van goudvischjes, in 't schichtig lichtende vloeigroen van zeewater, doorschijnend, doorneveld van mysterische glansen. En de roode, de goud-bruine en geel-bronzen bladeren trilden er in dàt wondere licht bij zonnezink, — dwars door den boomenkleurbrand heenschietend, — als fluweelen kleurvinnen van áánlichtende goudvischjes, purperigen kleurdauw over de herfst-vlammen plengend.

En nòg later, bij zonnedaal, de herfstdraden in dwarse fonkeling van licht, elektriseerden als trillende spinrag, goud-roode webben, doordanst van zwevenden zonnestof. — Door de herfstzonnige dalende luchten, vluchten pluimige flamingo's, wolkvogels in draf, met vurige vleugels, rood klapwiekend door 't ruim in waaierigen dans, al bleeker verpurperend in de avondvaalte; als daar zonk, de fijne herfstavond, met nagloed van rooden windhemel. — Dan rankten de slanke ruisch-popels wondergroot tegen de verduisterend roode herfstlucht, fantomig, en heimweeênd kruinsuisel in zange-wieg en duisteren fluister verruischend. —

Overal op de akkers, klauterden in de geschonden oofttuinen en goud-dampende hofjes, de tuinders-jochies in de vruchtboomen, hun kieltjes heet-blauwig tusschen 't appelenpurper en perenbrons. Wonder-stil tegen den avond, wonder stil en roerloos

in goddelijken bloei, verkleurden de vruchtenhofjes in den gouden doop van zonnedaal. En onder de doorgloeide dahlia-akkers ging rond dan in farandole, 'n fonkelende dans van gouden, rooden en purperen lantaarntjes, zonnig geschitter van wiegelend gebloemte in zachten windekezwier; verschuifelend schijnsel, in wiegel van glansen, donkerig gepraaid door den naderenden herfstnacht. —

II.

Plots was November in storm en hagelslag aangestormd. Als 'n wilde loei tikkerde en snerpte 't witte gehagel over de herfstpracht van goud-purperen Oktober. — Gouden vedels, hoog gehangen tusschen den oktoberschen boomengloei, klaagden nù smartelijk wee uit, wind-vedels in grijs-grauwe lucht, verklagend druilende herfstmelancholie. —

In stroomregen, onder donkere lucht, werkten ze op 't land, waar de wind raasde en bulderde en de boomen rondom van de lanen, in loeienden schrei takzwiepten en golfdruischten, als 'n weenende zee. —

Dirk en Piet hadden met moeite werk gekregen op bollenland bij 'n grooten kweeker, die de kerels alleen nam om hun pootigheid, stierige werkkracht, en zich niet stoorde aan de steelderij van Ouën Gerrit. —

Te spitten, diep in z'n hei, stond Dirk weer, en Bolk, de kromme dwerg-kerel, 'n endje verder schoot òver. — Z'n verwrongen korpusje, verwaaid in den gierenden hagelslag, stond stram tegen den loeiwind in, als had ie moeite zich op z'n korte beentjes staande te houden. Z'n gebarsten huid, over den kop, glansde van nattigheid, en telkens spoog ie, in zware zucht zand-scheppend en rondstrooiend over de bedden, bij elken nieuwen steek, bruin speekselsap van z'n pruim in de geteisterde handen. —

Piet rooide achter 'm, geknield, den scheef-grimmigen kop, overhageld van neerstroomende buien. —

Dirk zakte al dieper in z'n heikuil, de oogen èven boven den

zand-rand. Telkens uithijgend, keek ie koeiig-loom de vaal-grauwe akkers òver, die eindloos droefden onder de lage lucht, scheemrig grauwden onder onrustige wolkenjacht.

Tegen donker werd er gestopt; stapte Piet naar Dirk, liepen ze, stom naast elkaar 'n havenkroeg in.

Bij Pijler, waar de blonde meid van Rink uit den polder, woonde, zopen ze zich zat, doorhuiverd van landguurte.

'n Week na den dood van Wimpie hadden ze daar plòts Kees ontmoet, met, van magerte verminkte tronie, slapwangig, fletse, moedelooze oogen, verbleekt, en beenig-verzwakt z'n scherpe kop. — Z'n reuzig lijf ging krommig als van ouën Gerrit, en hij zóóp, zóóp op den reutel, achter een, zonder ooit 'n woord te spreken. —

Wat óm en in hem gebeurd was, begreep ie zelf niet goed. Hij wist alleen dat hij, op 'n avond thuisstrompelend van 'n dag werk, in z'n donker krot, biddende wijven had zien staan, toen hij instapte. En daarna Ant, in snikkende huilkramp voor 't lijkje van Wimpie; om 'r heen, de doodstille staar en angstige ontdaanheid van den kinderkring. —

In dollen schrik, die 'm deed waggelen, was ie dwars door de opschrikkende huilende wijven en wat kerels, naar de plek gesprongen, midden in de kamer op de tafel, waar Wimpie te kijk strekte, omschemerd van kaarslicht, naast 't krucifix. — Op z'n doodsbed lag ie daar, 't paarse kopje in den wasschemer, op wat kussens, strak, onkenbaar ingezonken, met smartelijntjes om mond en neus. —

De buurvrouwen en biddende kerels lagen om 'm geknield; stapten telkens naar 't doodsbed, lichtten 't laken van 'm af, en bestaarden 't doode manneke. — Rozekransgemurmel en litanieën verklonken luid, en stemmen dreunden òm hem. Maar hij in schrik lam en wezenloos. En telkens, bij 't weggaan van wat biddende wijven, zag ie hun, met 'n palmtakje uit 'n glas, wat wijwater plengen op 't lijkje. In 't eerste uur had ie niet meer kunnen kijken, hoorde ie de vlijmende snikken van Ant, die in 't achterend zat weggedoken, stom; zag ie, in opdringerige felheid, z'n halfblinde schoonmoeder schuifelen tusschen de

biddende buurvrouwen. — Laat in den avond was ie wat bijgeleefd uit z'n schrik-verstomming, durfde ie ook weer even kijken naar 't doodenkopje. —

Maar inééns was er 'n angst, 'n stilte in z'n ziel neergeduizeld, die 'm deed huiveren. Hij voelde vrèès, vrees voor alles. Hij had wèl gevoeld, dat komen ging, wat nu gebeurde. — Drie nachten vóór z'n dood was Wimpie al hèèl benauwd geweest. Voor niets ter wereld was Kees van z'n bedje geweken. Op den dag niet en 's nachts niet, juist nou ie toch werkeloos bleef. — Toen, op 'n Dinsdagochtend, na 'n onrustigen nacht, was Wimpie tegen den morgen ingeslapen en fluisterde Kees, roerloos aan 't bedje, tegen Ant, dat zij de kinderen koest had te houden. — Zachtvredig sliep 't vrome kindeke. Tegen elf uur was 'r 'n boodschap van Breugel dat Kees kòn spitten vandaag als ie wou. — Bang keek ie z'n vrouw áán. Dat was 'n dagloon. Zou ie ? ze knikte stom, nijdig, en hij ging, wetend met donker toch weer thuis te zijn van 't avondland.

Dien middag 't huis weer instappend, z'n hoofd vol van de praatjes, die ie had moeten aanhooren over Ouën Gerrit, — toèn nèt gesnapt, — zag ie de wijvengestalten, donkerig in zijn duister krot, kreeg ie 'n ontzettenden angstschok... kaarslicht aan 't hoofd van Wimpie... Z'n ventje doòd!.. zonder dat ie 't nog ééns wakker gezien, gesproken had.

Hij had 't besef niet te vragen, waarom ze 'm niet even had laten roepen, want er was plots huiverende angst in 'm voor alles. Wàt zouen ze 't kind van zijn vader gezegd hebben vóór ie gestorven was ? Dat bangde nog in 'm. Hij voelde 'n sombere inzinking van al z'n energie, 'n val van al z'n driften, 'n tuimel van z'n haat tegen priesters, z'n wijf, z'n schoonmoêr. —

Hij was geslagen, gebroken, en z'n getrapt leven leek 'm 'n walg, 'n ontzettende ellende. — Z'n vrouw keek ie niet áán, hòòrde ie niet meer. — Z'n schoonmoeder knoeide en klieterde om 'm heen, met 'r blinden schuifel van voeten en omtasting van d'r vooruitgestoken armen, maar Kees zag en hòòrde niet. De Ouë Rams bleef rochelen en vlijmig hoesten ; hij hòòrde niet.....

Wimpie was begraven, van hèm weg. Hij zag z'n bleek kopje

niet, en z'n oogen uit 't donker hoekje hielden 'm niet meer in bedwang. Wimpies neuriënd stemmetje klonk niet meer, nòu zèlfs niet z'n gebedjes, zacht en vroom. —

Er was 'n grimmige knagende stilte in 't armoekrot, 'n benauwende leegte die 'm deed weghollen naar de kroeg. —

Hij slenterde weer werkeloos rond, en niks kon 'm meer schelen, niks. Hij zòcht niet naar nieuwen arbeid. Hij zou zuipen, zuipen, telkens zich verhittend en verstillend dan 'n beetje 't geknaag in 'm, van iets dat op smart leek. Hij zou soms hebben willen uitsnikken, alleen als ie dronk, in stilte, bij 't naar huis gaan, langs 't leeggrauwende duinpad. —

Dan snikte z'n reuzige borst, en z'n vuisten krampten van stom ellendegevoel. Drift kende ie niet meer. Z'n woeste ransellust was wèg. Al de makkers nou in de kroeg, beschouerbonkten den gevaarlijken strooper. Ze omdrongen 'm met vragen, waarom ie niet meer stroopte, of ie z'n „skot" kwijt was, maar hij stotterde wat, hield traag z'n schouders òp, en bestelde met doffe loeiende stem, nieuwen borrel. —

Hij voelde zich geschonden, geslagen, als 'n kerel die met spithouweel, 'n slag op z'n hersenpan had nèergemokerd gekregen. Hij voelde zich kindsch, benauwd, zonder drift, zonder verzet, bang, lusteloos, in hevigen hartstocht alleen voor den zuip.

Dàn had ie Wimpie nàást, bij zich, bromde ie in zich zelf, kwam er 'n lach op z'n mond, en scherpte z'n kop weer, guitigden z'n oogen.

Ze begrepen er niets van, de tuinders en werkers. Eerst hadden ze barren angst voor 'm gehad, nou begonnen ze al met 'm te dollen.. of hij d'r ook mit z'n vader 'n „soamespulletje" had gemaakt, en nou berouw had dat den Ouë alleen bromde in den krentetuin ? Ze dolden en lolden met 'm, zonder dat ie 'n vin verroerde.

En brutaler werden de kerels. Want ze voelden z'n verslapping, z'n in-zich-zelf zot gegrinnik als verzwakking. Ze begrepen niet waarom ze ooit bang voor dien mallen vent konden geweest zijn, al was ie sterk. Voor dien kerel, nou elken avond en elken dag zich volzuipend en dan opstappend,

in stomdronken waggel, nòg stiller dan ie ingezwaaid was.

Zoo, beschonken, strompelde ie op 'n laten Novemberavond z'n krot op 't pad in, loom en sullig-zwaar zich neerschooierend op 'n beplankt oud waschstel.

Ant braakte woede uit, dat ie zóó schaamteloos zoop. —

En opgestookt in hellehaat door d'r moeder, schold ze Kees de huid vol. —

Tergend vroeg vrouw Rams of zij nòu niet altijd de waarheid had gesproken. Haar man was 'n zuipert, 'n vuilik, 'n dief, „zoo goed aa's hullie foàr!" —

Dat maakte Ant kokend, kokend van woede, afschuw en haat. —

In 't lage krot knaagde weer naderende winter-ellende; kniesde de gore rommel op den steenen bevuilden vloer; en de kinders hoopten bijéén, als voddige morsstapeltjes. Ant had van de fabriek snijboonen kunnen krijgen om àf te halen, maar de chef had geweigerd, omdat 'r man zoo zoop, en er nijdig bijgesnauwd.... of d'r nie g'nog schande was in de diefefemilje van Hassel. Dat giftte nou in 'r, en ze zou 't den smeerlap toeschreeuwen pal in z'n snuit. —

— Suiplap, fuilik! aa's wai d'r f'rhongere.. is vast jou skuld! ketter!.. feullak.... nou mis 'k main boone afhoale.. deur jou loremstraike. En Dientje skraiwe hullie weg.. deur jou.... Nou breng jai d'r onster aldegoàr in 't ongeluk! Skooiert! skurk!.. jai bint krankjorum!

Ant gilde, sloeg met 'r armen door 't krot, helleveegachtig dat de kinders ontsteld wegkropen, en Dientje begon te huilen. Ant's mager, van zorg vervreten gezicht stond vaal-grauw en 'r mond schokte en hortte de woorden uit, in stuipige zieding van woedegebaren. —

Maar Kees hoorde half, begreep er niks van, dommelde voort in ronkerige pafheid. Dat maakte 'r nog woedender. Ze wond zich òp, vloekte, raasde, en bonkte 'r twee vuisten op de tafel, dat de losse planken er van de hoogte inwipten! Ze sputterde, spoog in 'n wolk van gift, haar woedewoorden uit. Nou had ze d'r Wimpie niet meer te ontzien. — Ze kòn niet begrijpen dat

Kees pas zoo ingezonken was nà Wimpies dood. Want Wimpie was nou tòch in zijn geluksstaat. Ze had er eerst zelf ook martelende stomme smart van gehad, maar de Heer had 'm tot zich genomen, en daarin most zij berusten. En nou was 't wurm tenminste uit den duivelsban van z'n vader. Nou, dacht ze, zou Wimpie z'n vader pas zien, hòe hij den boel verzoop. Nou zou 't kind 'm toch verafschuwen, haten en vervloeken, zooals het toch op aarde óók had gewild, wanneer hij maar niet in den ban van den duivel was gezeten.

Zoo vatte ze van Kees' inzinking en verdroefde baloorigheid niets ; niets van z'n verstomde verbijstering en geschondenheid, omdat ze dacht, dat hij òòk 't voortbestaan in den hemel, hoe ook verketterd, van Wimpie vóór zich zag. —

En ze haatte Kees erger dan ooit, haatte 'm in furie van geloof ; geloof dat met Wimpies dood, nog heviger 'r doorgloeide, als 't eenig ware. —

Haar moeder drentelde rond op 't achterend, hoorde Ant hellevegend krijschen en vloeken in toornenden woordenhuil. — Ze zegende 'r kind, dat ze zóó heftig in verzet kwam tegen dien dief en moordenaar, dien kètter, dien schobbejak. En ze schoof dichter bij 't voorkrot, om nog beter te hooren. Want meeschelden, durfde ze niet, altijd uit ontzettenden angst nog voor z'n moordend groot reuzelijf en knuisten. Maar ze had 'n blaadje van 'm gelicht, bij ieder in de buurt, door heel Wiereland. Ze had rondgebazuind, al de streken van dien dronken „moordenaar" zooals ze 'm bij vreemden altijd noemde.

Ant hurriede door, schimde òp in 't goudgeel lampjesschijnsel, donkerde weer weg achter ouë Rams, die krom-verkort, voor de schouw blokte. — Onder 't opruimen schreeuwde ze, bukkend en voortscharrelend :

— Skorumsooi ! wou jai, dâ wai ook de krentetuin ingonge.. aa's je kettersche fôar ! godskimpers ! gaif hier... de sinte ! daa's d'r veur twoalif koppe, twoalef monde.. jai f'rsuipt ons fraite ! hier, gedrocht : de sinte ! De sinte ! màin sinte !

Kees bleef ingezakt zitten, in tragen dommel, hoorde den krijsch van Ant, zonder 'n woord tegen te zeggen. Soms grin-

nikte ie even zòt, keek dan weer lummelig, liet ie z'n kop op de borst hangen. —

Ant wier doller nou ie niks tegen zei.

Dat kòn ze niet dulden. Nou moèst z'm raken, ze moest 'm zien opduivelen van gift, dien vuilik ! En voortratelde ze in vloekhoos.

— F'rdomme ! wou jai d'r ònster f'rmoorde.... soo aa's je màin Wimpie f'rmoord hep ! hee ?

Kees, plots beefde op z'n stoel. Grauw in lampschuwen schijn, zonk er sidder in z'n wangen. In heel zijn ronkigen romp kwam beroering. Een suizel zwirrelde door z'n kop. In 'n nevel van roode, moordende woestheid en drift, tastte ie rond. — Z'n lijf rees van de waskruk reuzig òp, onder de lage bebalking. Z'n oogen stonden gespalkt. Hij sidderde. Vrouw Rams was Ant opzijgetast en de kinders kropen voor 't leege bedje waar Wimpie had geslapen bijeen, in instinkt om bescherming. Alleen Dientje stond achter 'r moeder in kindergekerm te trekken aan 'r plunje, voelend wat 'r opstormen ging. Maar Ant zag niets, stemkraste dóór, in wild venijn en woedetoorn, nog eens en nòg eens.

— Ketter.... Moordenoar van Wimpie ! hep jai Wimpie d'r nie loate f'rhongere.... en....

Maar ze kon niet uitspreken. In hevigen schrik was Kees ontnuchterd.... hoorde ie daar wat z'n waif zei ?.. hoorde ie niet den naam van Wimpie ?.. sain jonge.. sain jonge ! Wat ? Wat ? hai hài.. Wimpie f'rmoord.. hai ?.. sei ze 't doar nie weer ?.. Nou suisde z'n kop vol bloed. Z'n oogen liepen rood, hij keek weer door 'n bloednevel en in ouë kracht sprong ie met z'n vuist mokerend vooruit, tastend in zwaai, de plek waar Ant stond te krijschen. —

'n Geweldige uitstorting van haat, woede en wrok barstte los. Hij voelde zich omklemd door 't oude wijf, door Dientje. Maar met éen duw morzelde hij ze opzij, dat ze waggelden naar achter. Stemmengegil van kinders, bijeengehoopt voor 't leege donkerende ledikantje rauwde òp, maar *hij* alléén zag z'n wijf, hoorde haàr stem, en in ontzettende wraakpassie, in vernielende

krachthengst mokerde ie z'n vuist op d'r vale schuw-begeelde tronie, twee, drie maal, dat z'n handen in haar gebit vastscheurden en 't bloed uit Ant's mond stroomde. —

Met den derden slag lag ze op de steenen, Kees in drift struikelde dwars over haar kermende borst heen.

Ouë vrouw Rams gilde op 't erf, aan de deur!

— Moord.... moord! de Strooper f'rmoordt sain waif! moord moo-oord!

De kinders gilden en schreiden bang achter 'r áán.

Plots was ouë Rams van z'n stoel gestrompeld, en smakte z'n wijf de kamer in. Hij mummelde z'n „swaineboel" uit, en keek in den wiegel-schijn van de lamp, — die Kees met z'n lijf voorbijscheerend 'n knauw gegeven had, — naar z'n dochter.

— Hou jai je bèk krèng! snauwde ie vrouw Rams toe, die sidderend naar de deur zocht, kromarmig vooruittastend, in angst, als 'n rot naar gat in 'n straatgoot. —

Kees was over z'n vrouw heen weer op de been gewaggeld, z'n krampig bebloede vuist in den mond. Ant lag stom, voor dood. —

Er stolde schrik in 't krot en de lamp schommelde goren schijn àf. Schaduwvaalte spookte over de vervreten kniezende armoezooi van wat gehavende stoelen en de morsige tafel. Silhouetjes van kinderkopjes schimden heen en weer in lampenwiegel op den vuilsteenen muur. En de kleintjes groepten weer samen in 't hoekje bij 't ledekant waar Wimpie altijd gelegen had en waar boven nù ontzette stilte aangroeide.

Kees, ontnuchterd in schrikkelijke bleekheid, niet omkijkend naar z'n wijf, was rugkrommig 't pad opgestápt, met woesten klank van z'n vrouw's stem nog in de ooren.... jai... jai... moordenoar van Wimpie. Daar, ver op 't duistere pad, snikte ie uit, een razende bui van droefenis, in 't donkere duin, zich voelend, vernield, gebroken, 't leven in hem weggetrapt, voor eeuwig. —

III.

Ant schaamde zich voor Kees, na haar wraak die ze op hem

in 'r drift genomen had. De neermokering had ze van hèm verwacht, deed 'r beter dan z'n akelig stommetje spelen. Ze was flauw gevallen. De halve kinnebak was 'r platgeslagen. Ze had dagen van braak-weeê pijn en ellende. Maar ze klaagde en schold niet meer. Al kwam ie ook iederen avond dronken thuis, ze zei geen enkel verwijt. Flauw begon ze iets te beseffen van zijn martelingen. Kees was nog stiller dan ooit. Soms sprak ze 't hoog-noodige tegen hem, met onderdanige stem. Maar ook dàt hoorde Kees niet meèr.

Hij voelde zich schuchter, verbangd voor alles. Als ie dacht aan nachtstroopen begon ie te rillen. Geen geweer nam ie meer in z'n handen. Dag op dag zwaaide ie in de kroeg, na soms 'n paar uur spitwerk. Gretig nam ie alle traktementjes, borrels van de dollende kameraden aan, die 'm wouên laten konkelen van al z'n stroopavontuurtjes. Maar hij zoop, zoop, zwijgend, verbraste geen stom woord.

Oue vrouw Rams strooide overal rond dat ie z'n wijf wilde vermoorden, en heel Wiereland wist dat ie Ant de kaak had ingeslagen, ze doodgebloed zou hebben als ouë Rams, die anders nooit van z'n schouw kwam, 'r niet met water gewasschen en verbonden had.

Dat was 'n nieuwtje in de kroeg. Nou kenden ze hem wéér.. de kaak ingescheurd, z'n wijf bijna verbrijzeld. Ze voelden wel dat ie 'n halve moordenaar was, dat *hij* eigenlijk in de kast moest inplaats van den ouën Gerrit, want die had alléén uit dolle zorgen gestolen. —

Ze dachten dat Kees nog wel eens 'n griezeligen uitval zou doen, nou ie zoop als de ergste onder hen; Kees de Strooper, iederen dag zwaaiend door de straatjes, gesteenigd door straattuig, beschald en verschooierd; Kees, dien ze nooit nog dronken hadden gezien. Ze dolden den Strooper over z'n wijf, maar hij bléef stom, smoordronken in wrokkigen zwijg. —

Einde November, op 'n grauwen ochtend dat 'r jammer van vale droefheid over de akkers triestte, en de regen neerstriemde in kletter, liep Kees voorbij de verstorven herfst-

velden, eindloos-droef onder den laag-doorgrauwden hemeldruil.

Als 'n verschoppeling liep ie 'n pad af, z'n huis voorbij met 'n smart-knagend wee, eindeloos van angstige gejaagdheid, in ontzette vereenzaming van leven, niet wetend waarheen. — Z'n rotte natte plunje verzweette regenstank om z'n lijf. Hij voelde zich bang voor de nachten, die komen gingen, in diepe aanstarende donkering. Hij voelde zich bang ; verlangde in schreiend heimwee naar den dood, of naar den heeten zuip die z'n brein verbrandde, z'n hartzeer verdoofde, z'n denken aan z'n jongen gloeiend verwarmde. Twee kerels slungelend langs den weg, wouên 'm vroeg al in den morgen meetronen naar de kroeg. Wat deed ie daar suf te mummelen, alsof ie 'n tik op z'n hersens had gekregen.. luilakken in den regen. Hij weigerde ; straks zou ie 'r zijn. En de kerels begrepen maar niet waarom ie eerst nooit gezopen had, en nou z'n neus verfde, erger dan een van hen allen. —

Om Wiereland droefden de akkers weer grauw en stil in de late herfstsombering. Op 't grondbrok van ouë Gerrit stond Bolk bij 'n nieuwen baas te spitten, twee steek, en heel tegen den verren horizon, in mistige bronzing van 't bollenland, de stomme silhouetten van Dirk en Piet. —

In grauwige somb'ring druilden de bosschages, en windruisch huiverbleekte achter boomen en laantjes. Leeggedroefd in de wintering kniesden kaal-wijd weer de velden ; stille werkers zwoegden op 't aardeland. Schemer regende, vertriestte over hun bukkende en verdonkerende gestalten.

En wijd-rondomme, eindelooze herfstweedom van 't land zonk uit, verdempend geruchten, in donkerende verstilling van leven. —

EINDE.

ERRATA.

DEEL I.

Pag. 15, regel 12 van boven staat: *neerbonkten*, lees: *neerbrokkelden ze.*

Pag. 34, regel 3 van onder staat: *huilgento*, lees: *huilgenot.*

Pag. 67, regel 12 van onder staat: *stonden*, lees: *stomden.*